Testament Newydd ein Arglwydd *IESV CHRIST.*

Gwedy ei dynnu, yd y gadei yr ancyfiaith, 'air yn ei gylydd or Groec a'r Llatin, gan newidio ffurf llythyrennau y gairiae-dodi. Eb law hyny y mae pop gair a dybiwyt y vot yn andeallus, ai o ran llediaith y'wlat, ai o ancynefindery devnydd, wedy ei noti ai eglurhau ar 'ledemyl y tu dalen gyd'rychiol.

*Hon yw'r barnedigeth, gan ddyvot golauni ir byt, a' charu o ddynion y tywyllwch yn hwy na'r golauni. Ioan.iij. c.

Matheu xiii.f.

Gwerthwch a veddwch o vudd
(Llym i'r Dall lle mae'r modd
Ac mewn ban angen ny bydd)
I gael y Perl goel hap wedd.

Blwyddynedd neu oedran yr Arglwydd,	Y prif	Llythyr y Sul.	Septuagesima.	Y dydd cyntaf o'r Grawys.	Dydd Pasc.	Sul Advent.
1567.	x	E	26. Jan.	12. Chwef.	30.Marth.	30. Tach.
1568	xi	DC	15, Chwef.	3.Mawrth.	18.Eprill.	28
1569.	xii	B	6	23.Chwef.	10	27
1570.	xiii	A	22 .Jan.	8	26.Mawr	3. Ragfyr
1571.	xiiii	G	11.Ch wef.	28	15.Eprill.	2
1572.	xv	FE		20	6	30. Tach.
1573.	xvi	D	18.Jan.	4	22.Marth.	29
1574.	xvii	C	7.Chwefr.	24	11.Eprill.	28
1575.	xviii	B	30.Jan.	16	3	27
1576.	xix.	AG	19.Chwefr	7.Mawrth	22	2.Ragfyr.
1577.	i	F	3	20.Ch wefr	7	1
1578.	ii	E	26.Jan.	12	30Mawrth	30. Tach.
1579.	iii	D	15.Ch wefr	4.Mawrth	19.Eprill	29
1580.	iiii	CB	31.Jan.	17.Chwefr	3	27
1581.	v	A	22	8	26.Mawrt.	3. Ragfyr.
1582.	vi	G	11.Chwefr.	28	15.Eprill.	2
1583.	vii	F	27.Jan.	13	31.Mawrth	1
1584	viii	ED	16.Chwefr	3. Mawrth.	19.Eprill.	29. Tach
1585.	ix	C	7	24. Chwef.	11	28
1586.	x	B	30.Jan.	16	3	27
1587.	xi	A	12. Chwef.	1. Mawrth.	16	3.Ragfyr.
1588.	xii	GF	4.Chwef.	21.Chwefr.	7	1
1589.	xiii	E	26 .Jan.	12.Chwefr.	30.Mawrth	30. Tach.
1590.	xiiii	D	15.Ch wef.	4. Mawrth	19 Eprill.	29

¶Nota, pan yw bot cyfrif blwyddyn 'oedran yr Arglwydd, yn Eccles Loecr yn dechreu y. xxv. die o Fawrth, yr hwn a gymerir y bot y dydd cyntaf y creawyt y byt arnaw, a'r dydd yr ymddugwyt Christ ym-bru Mair vorwyn.

*.ii.

Ianawr ys ydd yddo .xxxj. die.

					Plygain. ij. Llith.	Cosper. ij. Llith.
iij	A	Kalend	Enwaediat.	j	Ruue. ij.	Colo. ij.
	b	iiij. No.		ij	Math. j.	Ruue. j.
xj	c	iij. No.	Haul yn codi ar. viii.	iij	ij	ij
	d	prid. No	yn machlut ar. iiii.	iiij	iij	iij
xix	e	Nonas.		v	iiij	iiij
viij	f	viij Id.	Ystwyll.	vj	Luc. iij	Joan. ij
	g	vij Id.		vij	Math. v	Ruuai. v.
xvj	A	vj Id.	Lucian.	viij	vj	vj
v	b	v Id.		ix	vij	vij
	c	iiij Id.	Sol in Aquario.	x	viij	viij
xiij	d	iij Id.		xj	ix	ix
ij	e	prid. Id		xij	x	x
	f	Idus.	Hilar.	xiij	xj	xj
x	g	xix Kl.	Februarij.	xiiij	xij	xij
	A	xviij Kl.		xv	xiij	xiij
xviij	b	xvij Kl		xvj	xiiij	xiiij
vij	c	xvj Kl.		xvij	xv	xv
	d	xv Kl.	Prisca.	xviij	xvj	xvj
xv	e	xiiij Kl.		xix	xvij	j. Cor. j.
iiij	f	xiij Kl.	Fabian.	xx	xviij	ij
	g	xij Kl.	Agnes.	xxj	xix	iij
xij	A	xj Kl.	Vincent. (haner	xxij	xx	iiij
j	b	x Kl.	Haul yn codi ar. vii. a	xxiij	xxj	v
	c	ix Kl.	yn mach. ar. 4. a han.	xxiiij	xxij	vj
ix	d	viij Kl.	Ymchwel. S. Paul	xxv	Acte. xxij	Act. xxvj
	e	vij Kl.		xxvj	Ma. xxiij	j. Cor. vij
xvij	f	vj Kl.		xxvij	xxiiii	viij
vj	g	v Kl.		xxviij	xxv	ix
	A	iiij Kl.		xxix	xxvj	x
xiiij	b	iij Kl.		xxx	xxvij	xj
iij	c	prid. Kl.		xxxj	xxviij	xij

Chwefror ys ydd iddo .xxviij. die.

					Plygain.	Gosper.
					ij. Llith.	ij. Llith.
	d	Kalend	Umpryt.	j	Mar.j.	i.Cor.xiij
xj	e	iiij No.	Puredice Mair	ij	ij	xiiij
xix	f	iij No.		iij	iij	xv
viij	g	prid.no		iiij	iiij	xvi
	A	Nonas		v	v	ii.Cor.i.
xvj	b	viij Id.	Haulyn codi ar.vii.	vj	vj	ii
v	c	vij Id.	yn machlut ar.iiii.	vij	vij	iij
	d	vj Id.	Sol in Piscibus.	viij	viij	iiij
xiii	e	v Id.		ix	ix	v
ii	f	iiij Id.		x	x	vj
	g	iij Id.		xj	xj	vij
x	A	prid.id.		xij	xij	viij
	b	Idus.		xiij	xiij	ix
xviii	c	xvj kl.	Valentin.	xiiij	xiiij	x
vii	d	xv kl.	Martii.	xv	xv	xj
	e	xiiij kl.		xvj	xvj	xii
xv	f	xiij kl.		xvij	Luc.di.j.	xiii
iiii	g	xij kl.		xviij	di.j.	Gala.j.
	A	xj kl.		xix	ij	ij
xii	b	x kl.		xx	iij	iij
i	c	ix kl.		xxj	iiij	iiij
	d	viij kl.		xxij	v	v
ix	e	vij kl.	Umpryt.	xxiij	vi	vj
	f	vj kl.	S.Matthias.	xxiiij	vii	Ephes.j.
xvii	g	v kl.		xxv	viii	ij
vi	A	iiij kl.	Haul yn codi ar.viii.	xxvj	ix	iij
	b	iij kl.	a' haner ac yn mach-	xxvij	x	iiij
xiiii	c	prid.kl.	lut ar.v.a' haner.	xxviij	xj.	v

Mawrth ys yddyddo.xxxj.die.

					Plygain.	Gosper.
					ij. Llith.	ij. Llith.
iii	d	kalend.	Dauid.	i	Luc. xij	Ephe. vj.
	e	vj No.		ij	xiij	Phil. j.
xi	f	v No.		iij	xiiij	ij
	g	iiij. No.		iiij	xv	iii
xix	A	iij. No.	Haul yn codi ar. vi.	v	xvj	iiij
viii	b	prid. No.	yn machlut ar. vi.	vj	xvij	Coloss. j.
	c	Nonas.		vij	xviij	ij
xvi	d	viij Id.		viij	xix	iij
v	e	vij Id.		ix	xx	iiij
	f	vj Id.		x	xxj	i. Thes. i.
xiii	g	v Id.		xj	xxij	ij
ii	A	iiij Id.	Gregor.	xij	xxiij	iij
	b	iij Id.	Sol in Ariete.	xiij	xxiiii	iiij
x	c	prid. Id		xiiij	Joan. i.	v
	d	Idus.		xv	ij	ii. Thes. i
xviii	e	xvij Kl	Aprilis.	xvj	iij	ii
vii	f	xvj Kl.		xvij	iiij	iii
	g	xv Kl.	Edward.	xviij	v	j. Tim. i.
xv	A	xiiij Kl.		xix	vj	ii. iij
iiii	b	xiij Kl.		xx	vij	iiij
	c	xij Kl.	Bened.	xxj	viij	v
xii	d	xj Kl.		xxij	ix	vj
	e	x Kl.		xxiij	x	ij. Tim. i
	f	ix Kl.	Umpryt.	xxiiij	xj	ii
x	g	viij Kl.	Cenad. Mair.	xxv	xij	iij
	A	vij Kl.		xxvj	xiij	iiij
xvii	b	vj Kl.		xxvij	xiiij	Titus. j.
vi	c	v Kl.		xxviij	xv	ii. iii.
	d	iiij Kl.		xxix	xvj	Phile. i.
xiiii	e	iij Kl.		xxx	xvii	Hebr. i.
iii	f	prid. Kl.		xxxj	xviii	ii

Eprill ys ydd yddaw .xxx. die.

					Plygain.	Gosper.
					ij.Llith.	ij.Llith.
	g	Kalend		i	Joan.xix	Hebr.iij.
xi	A	iiij No.		ij	xx	iiij
	b	iij No.		iij	xxi	v
xix	c	prid.No	Ambros.	iiij	Actae.j.	vj
viii	d	Nonas		v	ij	vij
xvi	e	viij Id.	Haulyn cody ar.v.	vj	iij	viij
v	f	vij Id.	yn machlut ar.vi.	vij	iiij	ix
	g	vj Id.		viij	v	x
xiii	A	v Id.		ix	vj	xj
ii	b	iiij Id.	Sol in Tauro.	x	vij	xij
	c	iij Id.		xj	viij	xiij
x	d	prid.Id		xij	ix	Jaco.j.
	e	Idus.		xiij	x	ij
xviii	f	xviij Kl.	Maii.	xiiij	xj	iij
vii	g	xvij Kl.		xv	xij	iiij
	A	xvj Kl.		xvj	xiij	v
xv	b	xv Kl.		xvij	xiiij	i.Pet.j.
iiii	c	xiiij Kl.		xviij	xv	ij
	d	xiij Kl.		xix	xvj	iij
xii	e	xij Kl.		xx	xvij	iiij
i	f	xj Kl.		xxj	xviij	v
	g	x Kl.		xxij	xix	ij.Pet.i.
ix	A	ix Kl.	Sanct Geor.	xxiij	xx	ij
	b	viij Kl.		xxiiij	xxj	iij
xvii	c	vij Kl.	Marc Euange	xxv	xxij	j.Joan.j
vi	d	vj Kl.	(haner	xxvj	xxiij	ij
	e	v Kl.	Haulyn codi ar.iiii.a	xxvij	xxiiij	iij
xiiij	f	iiij Kl.	yn mach. ar.7. a han.	xxviij	xxv	iiij
iii	g	iij Kl.		xxix	xxvj	v
	A	prid.Kl.		xxx	xxvii	ij.iij.Jo.

* .iiii.

Mai ys ydd yddaw. xxxj. die.

					Plygain.	Gosper.
					ij. Llith.	ij. Llith.
xj	b	kalend.	Philip ac Iaco.	j	Act. viij.	Iudas.j.
	c	vi No.		ij	xxviij	Ruua.j.
xix	d	v No.	Caffael.y groes.	iij	Math.j.	ij
viij	e	iiij. No.		iiij	ij	iij
	f	iij. No.		v	iij	iiij
xvj	g	prid.No	Ioan Euang.	vj	iiij	v
v	A	Nonas.		vij	v	vj
	b	viij Id.		viij	vj	vii
xiii	c	vij Id.		ix	vij	viij
ii	d	vj Id.		x	viij	ix
	e	v Id.	Sol in Gemini.	xj	ix	x
x	f	iiij Id.		xij	x	xj
	g	iij Id.		xiij	xj	xij
xviij	A	prid. Id.		xiiij	xij	xiij
vij	b	Idus.		xv	xiij	xiiij
	c	xvij Kl.	Iunii.	xvj	xiiij	xv
xv	d	xvj Kl.		xvij	xv	xvj
iiij	e	xv Kl.		xviij	xvj	j.Cor.j.
	f	xiiij Kl.		xix	xvij	ij
xii	g	xiii Kl.		xx	xviij	iij
j	A	xji Kl.	Haul yn codi ar. iiii.	xxj	xix	iiij
	b	xj Kl.	yn machlut ar.vii.	xxij	xx	v
ix	c	x Kl.		xxiij	xxj	vj
	d	ix Kl.		xxiiij	xxij	vij
xvii	e	viij Kl.		xxv	xxiij	viij
vi	f	vij Kl.	Augustin.	xxvj	xxiiij	ix
	g	vj Kl.		xxvij	xxv	x
xiiii	A	v Kl.		xxviii	xxvj	xj
iij	b	iiij Kl.		xxix	xxvij	xij
	c	iij Kl.		xxx	xxviij	xiij
xj	d	Prid. Kl.		xxxj	Marc.j.	xiiij

Mehevin ysydd yddo.xxx. die.

					Plygain.	Gosper.
					ij.Llith.	ij.Llith.
	e	Kalend.	Haul yn codi ar.iiii.	i	Marc. ii	i.Cor.xv.
xix	f	iiij No.	yn machlut ar.viii.	ij	iii	xvi
viij	g	iij No.		iij	iiii	ii.Cor.i.
xvj	A	prid.No		iiij	v	ii
v	b	Nonas.		v	vi	iii
	c	viij Id.		vj	vii	iiii
xiij	d	vij Id.		vij	viii	v
ij	e	vj Iū.		viij	ix	vi
	f	v Id.		ix	xi	vii
x	g	iiij Id.		x	Act.xiiii.	viii
	A	iij Id.	Barnab. Apost.	xj	Mat.xii	Actae.xv
xviij	b	prid.Id	Sol in Cancro.	xij	xiii	ii.Cor.ix.
vij	c	Idus.	Hirddydd haf.	xiij	xiiii	x
	d	xviij Kl.	Iulii.	xiiij	xv	xi
xv	e	xvij Kl.		xv	xvi	xii
iiij	f	xvj Kl.		xvj	Luc.i.	xiii
	g	xv Kl.		xvij	ii	Galat.i.
xij	A	xiiij Kl.		xviii	iii	ii
i	b	xiij Kl.		xix	iiii	iii
	c	xij Kl.	Edward.	xx	v	iiii
ix	d	xj Kl.		xxi	vi	v
	e	x Kl.		xxii	vii	vi
xvij	f	ix Kl.	Vmpryt.	xxiii	Mat. iii.	Ephe.i.
vj	g	viij Kl.	Ioan Vatydd	xxiiii	Luc.viii	Mat.xiiii
	A	vij Kl.		xxv	ix	Ephe. ii.
xiiij	b	vj Kl.		xxvi	x	iii
iij	c	v Kl.		xvii	x	iiii
	d	iiij Kl.	Vmpryt.	xxviii	xi	v
xj	e	iij Kl.	S.Petr Apostol	xxix	Acte. iii.	Acte. iiii.
	f	Prid.Kl		xxx	Luc. xii.	Ephe.vi

Gorphenhaf ys y ydd yddaw. xxxj. die.

						Plygain. ij. Llith.	Gosper. ij. Llith.
xix	g	Kalend		Gofwy Mair.	i	Luc. xiij.	Philip. j.
viij	A	vi	No.		ij	xiiij	ij
	b	v	No.	Haul yn codi ar. iiii. a	iij	xv	iij
xvj	c	iiij.	No.	haner ac yn machlut	iiij	xvj	iiij
v	d	iij.	No.	ar. vii. a' haner.	v	xvij	Coloss. j.
	e	prid.	No		vj	xviij	ij
xiij	f	Nonas		Dyddie'r ci.	vij	xix	iij
ij	g	viij	Id.		viij	xx	iiij
	A	vij	Id.		ix	xxj	i. Thes. j.
x	b	vj	Id.		x	xxij	ii
	c	v	Id.		xj	xxiij	iii
xviij	d	iiij	Id.	Sol in Leone.	xij	xxiiij	iiii
vij	e	iij	Id.		xiij	Joan. j.	v
	f	prid.	Id.		xiiij	ij	ii. Thes. j.
xv	g	Idus.			xv	iij	ij
iiij	A	xvij	Kl.	Augusti.	xvj	iiij	iij
	b	xvj	Kl.		xvij	v	j. Tim. j.
xij	c	xv	Kl.		xviij	vj	ii. iij
i	d	xiiij	Kl.		xix	vij	iiij
	e	xiii	Kl.	Margaret.	xx	viij	v
ix	f	xii	Kl.		xxj	ix	vj
	g	xi	Kl.	M. Magdalen.	xxij	x	ij. Tim. j.
xvij	A	x	Kl.		xxiij	xj	ij
vj	b	ix	Kl.	Umprypt.	xxiiij	xij	iij
	c	viij	Kl.	Iaco Apostol	xxv	xiij	iiij
xiiij	d	vij	Kl.	Anna.	xxvj	xiiij	Titus. j.
iij	e	vj	Kl.		xxvij	xv	ii. iij
	f	v	Kl.		xxviij	xvj	Phil. j.
xi	g	iiij	Kl.		xxix	xvij	Hebr. j.
	A	iij	Kl.		xxx	xviij	ij
xix	b	Prid.	Kl.		xxxj	xix	iij

Awst ys yddyddaw. xxxj. die.

					Plygain.	Gosper.
					y. Llith.	y. Llith.
	c	kalend.		i	Joa. xx.	Heb. iiii.
viij	d	iiii No.		ii	xxi	v
xvj	e	iii No.	Haul yn codi ar. iiii. a	iii	Actae. j.	vi
v	f	prid. No	haner, yn machlut ar	iiii	ii	vii
	g	Nonas.	vii. a' haner.	v	iii	viii
xiii	A	viii Id.	Ymrithiat.	vi	iiii	ix
ii	b	vii Id.	Enw yr Jesu.	vii	v	x
	c	vi Id.		viii	vj	xi
x	d	v Id.		ix	vii	xii
	e	iiii Id.	Lawres.	x	viij	xiii
xviij	f	iii Id.		xi	ix	Jaco. i.
vij	g	prid. Id.		xii	x	ii
	A	Idus.		xiii	xj	iii
xv	b	xix kl.	Septembris.	xiiii	xij	iiii
iiii	c	xviii kl.	Sol in Virg.	xv	xiij	v
	d	xvii kl.		xvi	xiiij	i. Petr. i.
xij	e	xvi kl.		xvii	xv	ii
	f	xv kl.		xviii	xvj	iii
	g	xiiii kl.		xix	xvii	iiii
ix	b	xiii kl.		xx	xviii	v
	A	xii kl.		xxi	xix	ii. Pet. j.
xvij	c	xi kl.		xxii	xx	ij
vi	d	x kl.	Vimpryt.	xxiii	xxi	iij
	e	ix kl.	Barthol. Apost.	xxiiii	xxii	i. Joan. j
xiiij	f	viii kl.		xxv	xxiii	ii
iij	g	vii kl.		xxvi	xxiiij	iii
	A	vi kl.		xxvii	xxv	iiii
xj	b	v kl.	Augustin.	xxviii	xxvi	v
	c	iiij kl	Ladd pen Joan.	xxix	xxvii	ii. iii. Jo
xix	d	iii kl.		xxx	xxviii	Jud. i.
viii	e	prid. kl.		xxxj	Math. i.	Rube. i.

Metiys yddyddo. xxx. die.

					Plygain.	Gosper.
					ÿ. Llith.	ÿ. Llith.
xvi	f	kalend	Silin.	i	Math.ii	Luue.ii.
v	g	iiii No.		ii	iii	iii
	A	iii No.	Haul yn codi ar. vi.	iii	iiii	iiii
xiiii	b	prid. No	yn machlut ar. vi.	iiii	v	v
ii	c	Nonas	Dyddie'r ci yn tervyny	v	vi	vi
	d	viii Id.		vi	vii	vii
x	e	vii Id.		vii	viii	viii
	f	vi Id.	Geni Mair.	viii	ix	ix
xviii	g	v Id.		ix	x	x
vii	A	iiii Id.		x	xi	xi
	b	iii Id.		xi	xii	xii
xv	c	prid. Id.		xii	xiii	xiii
iiii	d	Idus.	Sol in Libra.	xiii	xiiii	xiiii
	e	xviii kl.	Derchavel y groes.	xiiii	xv	xv
xii	f	xvii kl.	Cyhydydd cynafyaf.	xv	xvi	xvi
i	g	xvi kl.		xvi	xvii	i. Cor. i.
	A	xv kl.	Lambert.	xvii	xviii	ii
ix	b	xiiii kl.		xviii	xix	iii
	c	xiii kl.		xix	xx	iiii
xvii	d	xii kl.	Vimpryt.	xx	xxi	v
vi	e	xi kl.	S. Mathew,	xxi	xxii	vi
	f	x kl.		xxii	xxiii	vii
xiiii	g	ix kl.		xxiii	xxiiii	viii
iii	A	viii kl.		xxiiii	xxv	ix
	b	vii kl.		xxv	xxvi	x
xi	c	vi kl.	Cyprian.	xxvi	xxvii	xi
	d	v kl.		xxvii	xxviii	xii
xix	e	iiii kl.		xxviii	Marc. i.	xiii
viii	f	iii kl.	S. Michael.	xxix	ii	xiiii
	g	prid. kl.	Hieron.	xxx	iii	xv

Hydref ysyddyddo. xxxj. die.

					Plygain. ij. Llith.	Gosper. ij. Llith.
xvj	A	Kalend.	Remige.	j	Mar. iiij	j. Cor. 16.
v	b	vj No.		ij	v	ij. Cor. j.
xiij	c	v No.	Haul yn cody ar. vii.	iij	vj	ij
ij	d	iiij No.	yn machlut ar. v.	iiij	vij	iij
	e	iij No.		v	viij	iiij.
x	f	prid. No	S. Fydd.	vj	ix	v
	g	Nonas.		vij	x	vj
xviii	A	viij Id.		viij	xj	vij
vij	b	vij Id.	Denis.	ix	xij	viij
	c	vj Id.		x	xiij	ix
xv	d	v Id.		xj	xiiij	x
iiij	e	iiij Id.		xij	xv	xj
	f	iij Id.	Edward.	xiij	xvj	xij
xij	g	prid. Id	Sol in Scorpio.	xiiij	Luc. di. j.	xiij
j	A	Idus.		xv	di. j.	Gala. j.
	b	xvij Kl.	Nouembris.	xvj	ij	ij
ix	c	xvj Kl.		xvij	iij	iij
	d	xv Kl.	Luc Euangelwr	xviij	iiij	iiij
xvij	e	xiiij Kl.		xix	v	v
vj	f	xiij Kl.		xx	vj	vj
	g	xij Kl.		xxj	vij	Ephe. j.
xiiij	A	xj Kl.		xxij	viij	ij
iij	b	x Kl.		xxiij	ix	iij
	c	ix Kl.		xxiiij	x	iiij
xj	d	viij Kl.	Crispin.	xxv	xj	v
	e	vij Kl.		xxvj	xij	vj
xix	f	vj Kl.	Vmpryt.	xxvij	xiij	Phil. j.
viij	g	v Kl.	Simō ac Judas.	xxviij	xiiij	ij
	A	iiij Kl.		xxix	xv	iij
xvj	b	iij Kl.		xxx	xvj	iiij
v	c	prid. Kl.	Vmpryt.	xxxj	xvij	Coloss. j.

Tachweddysyddyddo .xxx. die.

					Plygain.	Gosper.
					ij. Llith.	ij. Llith.
	d	Kalend	Oll Saint.	j	Heb. 11. 12	Gw. xix.
xiij	e	iiij No.		ij	Lu. xviij	Colos. ij
ij	f	iij No.	Haul yn codi ar. viii.	iij	xix	iij
	g	prid. no	ym machlut ar. iiii.	iiij	xx	iiij
x	A	Nonas		v	xxj	j. Thes. j
	b	viij Id.	Leonard.	vj	xxij	ij
xviij	c	vij Id.		vij	xxiij	iij
vij	d	vj Id.		viij	xxiiij	iiij
	e	v Id.		ix	Joan. j.	v
xv	f	iiij Id.		x	ij	ij. Thes. j
iiij	g	iij Id.	S. Marthin.	xj	iij	ij
	A	prid. id.	Sol in Sagittario.	xij	iiij	iij
xij	b	Idus.	Brisus.	xiij	v	j. Tim. j.
j	c	xviij. kl	Decembris.	xiiij	vj	ij. iij.
	d	xvij. kl.	Mechell.	xv	vij	iiij
ix	e	xvj kl.		xvj	viij	v
	f	xv kl.	Hugh.	xvij	ix	vj
xvij	g	xiiij kl.	Dechre teyrnas Eliza	xviij	x	ij. Tim. j
vj	A	xiij kl.	beth Vrenhines. Ll.	xix	xj	ij
	b	xij kl.		xx	xij	iij
xiiij	c	xj kl.		xxj	xiij	iiij
iij	d	x kl.		xxij	xiiij	Titus. j.
	e	ix kl.		xxiij	xv	ij. iij.
xj	f	viij kl.		xxiiij	xvj	Phile. j.
	g	vij kl.	Katherin.	xxv	xvij	Hebre. j.
xix	A	vj kl.		xxvj	xviij	ij
viij	b	v kl.		xxvij	xix	iij
	c	iiij kl.		xxviij	xx	iiij
xvj	d	iij kl.	Umprryt.	xxix	xxj	v
v	e	prid. kl.	Andreas Apo.	xxx	Acte. j.	vj

Racyyrys ydd yddaw .xxxj. die.

					Plygain.	Gosper.
					ij. Llith	ij. Llith.
	f	Kalend.	Grwst.	j	Acte.ij.	Hebr.vij.
xiij	g	iiij. No.	Haulyn codi ar.viii.	ij	iij	viij
ij	A	iij. No.	yn machlut ar.iiii.	iij	iiij	ix
x	b	prid.No		iiij	v	x
	c	Nonas.		v	vj	xj
xviij	d	viij Id.	Nicolas.	vj	di.vij	xij
vij	e	vij Id.		vij	di.vij	xiij
	f	vj Id.	Ymddwyn Mair.	viij	viij	Iaco.j.
xv	g	v Id.		ix	ix	ij
iiij	A	iiij Id.		x	x	iij
	b	iij Id.		xj	xj	iiij
xij	c	prid.Id.	Sol in Capricorn.	xij	xij	v
j	d	Idus.	Lluci.	xiij	xiij	j.Pet.j.
	e	xix Kl.	Ianuarii.	xiiij	xiiij	ij
ix	f	xviij Kl.		xv	xv	iij
	g	xvij Kl.	O sapienc.	xvj	xvj	iiij
xvij	A	xvj Kl.		xvij	xvij	v
vj	b	xv Kl.		xviij	xviij	ij.Pet.j.
	c	xiiij Kl.		xix	xix	ij
xiiij	d	xiii Kl.	Umpryt.	xx	xx	iij
iij	e	xii Kl.	Thomas Apost.	xxj	xxj	j.Ioan.j.
	f	xj Kl.		xxij	xxij	ij
xj	g	x Kl.		xxiij	xxiij	iij
	A	ix Kl.	Umpryt.	xxiiij	xxiiij	iiij
xix	b	viij Kl.	Natalic Christ.	xxv	Luc.xxij	Tit.iij.
viij	c	vij Kl.	S.Stephan.	xxvj	Act.vj.7	Act.vij.
	d	vj Kl.	Sanct Ioan.	xxvij	Gwel.j.	Gwe.xxij
xvj	e	v Kl.	S.Gwirianieit.	xxviii	Act.xxv.	j.Ioan.v
v	f	iiij Kl.		xxix	xxvj	ij.Ioan.
	g	iij Kl.		xxx	xxvij	iij.Ioan.
xiij	A	Prid.Kl	Sylvester.	xxxj	xxviij	Iud.j.

To the moſt Vertuous and noble Prince Elizabeth, *by the grace of God, of England,* Fraunce and Irland Queene, defender of *the Faith.&c.*

When I call to remẽbrance as well the face of the corrupted Religion in England at what tyme Paules churcheyarde in the Citie was occupied by makers of alabaſter images to be ſet vp in Churches, and they of Pater noſter rowe earned their lyuing hy makyng of Pater noſter bedes only, they of Aue lane by ſellyng Aue bedes, of Crede lane by makyng of Crede bedes: as alſo the vaine Rites crepte into our countrey of Wales, whan in ſteade of the lyuyng God men worſhipped dead images of wood and ſtones, belles and bones, with other ſuch vncertain reliques I wot what, and with all conſider our late general reuolt from Goddes moſt holy worde once receaued, and dayly heare of the lyke inforced vppon our brethern in forain countryes, hauing moſt piteouſely ſuſteined great calamities, bitter afflictions, and merciles perſecutions: vnder which verye many doe yet ſtyll remaine: I can not, moſt Chriſtian Prince, and gracious Soueraine, but euen as dyd the poore blynde Bartimeus, or Samaritane lepre to our Sauiour, ſo com I before your maieſties

feete, and there lying prostrate not onely for my self, but also for the deliuery of many thousandes of my countrey folkes from the spirituall blyndnes of ignoraunce, and fowl infection of olde Idolatrie and false superstition, most humbly, and dutifully to acknowlege your incomparable benefite bestowed vpon vs in graunting the sacred Scriptures the verye remedie & salue of our gostly blyndnes and leprosie, to be had in our best knowen tongue: which as far as euer I can gather (thoughe Christs trewe Religion sometyme floorished emong our Auncesters the old Britons) yet were neuer so entierlye and vniuersallye had, as we now (God be thanked) haue them. Our countrey men in tymes passed were in dede most loth (and that not wythout good cause) to receaue the Romish religion, and yet haue they nowe synce (such is the domage of euyll custome) bene loth to forsake the same, and to receue the gospell of Iesus Christ. But after that thys nation, as it is thought, for their apostasie had ben sore plagued wyth long warres, and finally vanquished and by rigorouse lawes kept vnder, yet at the last it pleased God of his accustomed clemencie to looke down agayne vpon them, sending a most godly and noble Dauid and a wyse Salomon, I meane Henry the seuenth and his sonne Henry the eight, both Kynges of most famous memorie, and your Graces father and grandfather: who graciously released their paynes and mitigated their intolerable burthens, the one wyth Charters of liberties, the other wyth Actes of Parlyament by abandoning from them al bondage and thraldome, and incorporating them wyth his other louing Subiectes of England. Thys, no doubt, was no small benefit touchyng bodily welth: but thys benefit of your Maiesties prouidence and goodnesse excedeth that other so far as the Soule doeth the bodye. Certaine noble women, wherof some were chiefe rulers of thys nowe your Ile of Britain, are by Antiquitie vnto vs for their singuler

learning

learning and heroical vertues hyghely commended; as Cambria the Fayre, Martia the Good, Bunduica the Warriar, Claudia Rufina mencioned in S.Paules Epistle, and Helena mother of the great & fyrst Christian Emperour Constantinus Magnus, and S.Vrsula of Cornwal with such other, who are also at thys day styl renowmed: but of your Maiestie, I may, as I thynk, right well vse the wordes of that Kinge who surnamed himselfe Lemuel, *Many doughters haue don vertuously: but thou surmountest them all. Fauour is deceiptfull, and beautie is vanitie: but a woman that feareth the Lord, she shal be praysed.* For if M. Magdalen for the bestowyng of a boxe of material oynctment, to annoynct Christes carnal body, be so famouse thorowe out all the world where the Gospell is preached, howe muche more shall your munificence by conferring the vnction of the holy Ghost, to annoynct his spiritual body the Churche, be euer had in memory? But to conclude and to drawe neare to offer vp my vowe: wher as I, by our most vigilant Pastours the Bishopes of Wales, am called and substituted, though vnworthy, somwhat to deale in the perusing and setting fourth of thys so worthy a matter, I thynk it my most bounden duetie here in their name, to present to your Maiestie (as the chiefest fyrst fruict) a booke of the Newe Testament of our Lorde Iesus Christ, translated into the British language, which is our vulgare tongue, wyshyng and most humbly praying, if it shall so seme good to your wysedome, that it myght remayne in your M. Librarie for a perpetuall monument of your graciouse bountie shewed herein to our countrey and the Church of Christ there. And would to God that your Graces subiectes of Wales might also haue the whole booke of Gods woord brought to like passe: then might their felow subiectes of England reioycingly pronounce of them in these wordes, *The people that sate in darknes, haue seene a great lyght: they that dwelled in the land of the shadowe of death, vpon them hath the lyght shyned. Blessed*

are the people, that be so, yea blessed are the people, whose God is the Lord. Yea thē wold they both together thus brotherly say, *Come, and let vs go vp to the mountaine of the Lord, to the house of Iacob, and he wyll teache vs hys wayes, and we wyll walke in his pathes.&c*

And thus to ende, I beseeche almyghtye God, that as your Graces circumspect prouidence doth perfectlye accomplish and discharge your princely vocation & gouernaunce towardes all your humble subiectes, that we also on our part may toward God and your highnes demeane our selfes in such wyse that his iustice abrydge not these Halcyons and quiet dayes (which hetherto since the begynning of your happie Reigne haue most calmely and peaceably continued) but that we may long enioy your gracious presence, and most prosperous Reigne ouer vs: which we beseche God, for our Sauiour Iesus Christes sake moste mercifullye to graunt vs, Amen.

Your Ma[ties]

most humble and

faithfull Subiect

William Salesbury.

Richard can 'rat DYW Episcop Menew, yn damuno adnewyddiat yr hen ffydd catholic a' goleuni Euangel Christ ir Cembru oll, yn cawedic i bop map eneid dyn o fewn ey Escopawt.

YN gymeint am bot i yn gwybot yn yspys lle ny weleis am llygait, bot pop gwlat o Ruuein yd y ma megis Germania bawr, a'r Almaen, Polonia Lloegr a' Phrydyn, Frainc, Llydaw Llychlyn, Iwerddon, a' rrei wrth glun y gelyn yn yr Ital a'r Yspaen, ie ac mewn ynysoedd, gorwledydd, artaloed a' broedd eraill, yn awyddus ac a mawr groeso yn derbyn gair Dyw drwy ail blodeuat Euangel ein Arglwydd Iesu Christ, y mae yn dra salw genyf dy welet ti wlat Cembru, a bu ryw amser gyntaf, yr owrhon yn dybot yn olaf ynghyfryw ardderchawc orunchafieth a hynn: deffro dithe bellach Gymbro glan, dy annwyl, am caredic brawt ynghrist Iesu: paid ath ddigenedlu, paid ath ddifrawy, paid ac edrych ir llawr, tremia y fyny tu ar lle ith hanyw: na chwanega mwy om dolur, cadw ith cof a ddywait ath wir gar: ystyria sy tan dy law, cowleidia, ac erbyn attat yr anrheg nefol a ddanfonawdd trugaredd yr Arglwydd yt heddiw.

Coffa'r hen amser, ymofyn ath henafiait, chwilia'r 'storiay, ti a fuost gynt anrhydeddus, ac vchel dy fraint. Ni wna vi son am vrddas, parch, ac anrhydedd bydol yr hen Brytaniait: tewi a wnaf am y gwrolaeth, dewrder, buddugolaythay, ac anturiaythae y Cymru gynt, mi a 'ollynga heibio y amryw gylfyddydav hwynt, synwyr, dysc, doythineb, ar athrylith ragorawl (cyd bai canmoladwy hyn oll, a' digon o brofedigaeth rhagorfraint, ac vchelder ymysc pa nasiwn bynac i ceffit hwynt) ac ny byddav anhawdd i mi roi trosof audurdot o hen lyfray cofion, ac ystoriay dilys, i gadarnhau a' gwirhau, fod y cyneddfay ar rhinweddav hynny oll yn amlach, ac yn helethach ar y Brytaniait yn yr hen amser nac ar nasiwn ac ydoedd yw cymdogaeth oy amgylch. Eithr nid ymyrhafi ar dim o hain. Dwyn cof a wnaf am vn rhinwedd ragorawl a gydbwysa yrhei vchod oll, ath harddai gynt, ac a roddav yt ragorfraint a gorucheldeb, sef crefydd dilwgr, crystynogaeth bur, a ffydd ffrwythlon ddiofer. Can ys dowait Sabellius historiawr ddarvot i ynys Prydain dderbyn ffydd Christ yn gyntaf vn or oll ynysoedd, ac nid heb achos: o blegit yn y ddecfet flwyddyn ar vgain ar ol derchafiad Christ i doeth ir deyrnas hon y Senadur anrhydeddus Joseph o Aramathya discybl Christ ac eraill discyblon crystynogaidd dyscedic gidac ef: y gwyr hynn megis ac i derbyniasont wy'r ffydd a'r crefydd ar crystynogaeth can Christ i hun, ay Apostolion, felly y pregethasont, ac i dyscasant yn y teyrnas honn. Nit bychan y goruchafiaeth hynn, cael cenadwyr dyscedic ffyddlon i 'osot sail a' dechreuad sprydol edeiladaeth ffydd Christ ym-plith pobyl. Y cynnyrch hwn a ffrwythawdd ac a chwanegawdd rhyd y teyrnas hon o ddydd i ddydd, ac o flwyddyn bigilydd, eithr heb i gadarnhau trwy gymeriad cyffredinawl a' chyfraith y teyrnas hyd yn amser Lles vap Coel, rhwn a eilw y Lladinwyr Lucius, hwn a teyrnasai pan oedd oed Christ 180. Amryw 'storiau a ddoydant i Lucius yn i amser ef yn gynta dderbyn ffydd Christ ir deyrnas, a dānfon *rei i Rufain at Eleutherius Escop

Clxxx.
*Eluan.
Meduin.

yno,

yno, i ddisysu cenadwyr i roi Bedydd ac i osot y Crystynogaeth. A dysot Faganus a' Damianus a' bedyddio y Brenin a' gosot y Crystynogaeth yn yr oll teyrnas. Peth or stori hon y ddichin fod yn wir, sef danfon or Brenin i Rufain eithr nid am nat oedd Crystynogaeth yn y deyrnas, ond herwydd mwy o sicrwydd wrth i chael yn gytun a chrefydd Rufain, rhon oedd enwog a mawr y hawdurdot (ac nit heb achos) can ys iach a' Chrystynogaidd ydoedd crefydd a dysceidieth Rufain yn hyny o amser, heb chwaith llawer o chwynn dychymmig dyn yn tyfu etto y mysc gwenith gair Duw. Hyn hefyd allay fod yn wir cymryt or Brenhin Lucius bedydd can y cenaday hynny, a' thrwy gyngor yr hein troi eisteddfay yr Archflaminiait, a'r fflaminiait paganaidd, i fod eisteddfay Archescopion ac escopion chrystynogaidd. Ac yno cynyscaddu or Brenin yn gynta yr Eglwyst ac amryw fowyt, braint, ac anrhydedd bydol, a' gosot reoledigaythay a' threfn ar wasnaythu Christ trwy nerth cyfraith ac awturtot Breninol. Hyn i gyt nit amheua i fod yn wir o'stoia Lles vap Coel. Eithr troi o Faganus a Damianus yr oll teyrnas mewn byr amser megis i dowait yr hystoria, a' hynny yn ddianot, ddirwystyr, ddiwrthwyneb, od oedent paganiait or blaen heb wybot oddiwrth Christ, nit mor hawdd i gredu. Can ys cyd bei ffydd Christ rhodd Duw, er hyny o wrandaw gair Duw i tyf trwy waith yr Yspryt glan, trwy fawr boen, a' gwastadawl ddiwdrwydd y gwyr llen, y perygloryon, ar eglwyswyr: ac nid gwaith undydd unnos, yw ennill teyrnas vaith poblog i ffydd Christ. (Yr hynn mwia a allesont apostolion Christ, pa wlad bynac i delent, oedd 'osot sail a' chynnyrch crefydd Christ, rhwn mewn espcit o amser a helethai ac ae ar llet tros wyneb yr oll teyrnasoedd a'r gwledydd.) Ac eto ir hynn cyd bo achos i amau llawer o'stori Lucius, am hyn i ddym ni yn y geisio yn bennaf yn y rhysymmay hynn, ni ddawr pa un or 'storiay uchot a grettoch: can ys ym hob un yddym yn gweled cael or Brytaniait Crefydd Christ yn ddilwgr ac yn perffaith. Can

*Fagan Damian

ys (mal i doydais uchot) iach ydoedd dysceidiaeth Rufain ar hynny o amser, a' chytun ar scrythyr 'lan, ac Evangel Christ. Am hynny, gwir grefydd Christ, a gair Duw a harddays y Brytaniait gynt, ac a ddygay uddynt ragorfraint a goruchelder. Ac os ammay neb fod hynn o rinwedd ar wir grefydd Christ a' gair Duw: mi a atteba iddo trwy audurtot yr yscrythr 'lan. Mal hynn i dowaid Moyses wrth plant Israel,

Deut. 4.

VVelvvch mi a ddiscais i chvvi ddeddfay a' Chyfreithau megis i gorchmynavvd Duvv i minay, mal i bo i chvvi i cadvv hvvynt yn y tir i ddych yn mynet yvv 'orescyn. Cedwch hwynt am hynn a gvvnevvch. Can ys hynn yvv ych doythineb ach dyall yngolvvc y pobloedd gan glovvet am y deddfay hynn oll, ac a ddoydant, Y bobl ymma sydd vnic synhwyrol, a' dyallus, a chenetlaeth favvr. Can ys pa nasiwn sy cymaint a rhain i davv y dyvviaec cyn agoset attunt, ac i may yr Arglwydd eyn Duw ni yn agos attom ymbob peth ar i galwom attavv amdano. A' pha nasiwn sy cymaint, a bod iddi ddeddfay a chyfreithay cyn gyfiawnet ac ydynt yr oll gyfreithay hynn i ddwy yn i gosot gaer dy fron di heddivv: Yn y geiriae hyn y mae'n hawdd gwelet pa ragorfraint a goruchelder a ddwg cyfraith Dduw ir cenetlaethay derbynio, ac ai catwo. Y Brytaniait a dderbyniasont attunt gyfraith Dduw, gwir crefydd Christ, a'r Efengel fendigedic, a' hynny yn cyfagos at amser Christ ay Apostolion ymlaen yr ynysoedd oll, ac ai cadwasont yn bur ac yn ddilwgr yn hir o amser yn 'lew ac yn styynnedic. Can ys cyd byddai terfysc drablin ac ymlit creulon ar y Chrystynogion yn amser Dioclesianus yr Emerodr, rhwn a gymhellodd lawer Christion ym hob gwlad i wadu'r Chrystynogaeth. Ir gallu or Emerodr trwy waith i gaptayn Maximianus Herculeus wneuthyr llawer or Brytaniait yn verthyron yn gweryl Christ, a' distrowio'r eglwysi, a' llosci'r Biblae: ni allodd ef ir hynny na diffoddi na gwyraw i ffydd hwy. Gwaed y merthyron, yn wyr, yn wraged, yn vebion, yn verchet, yn wyr-llen yn llygion (yr hei yn dorfoedd o offrymmas

mae eu cyrph ir tan ir ymddiffin y Chrystynogaeth) a'orchfygai greulonedd y dygasoc paganiait, ac a gatway'r ffydd yn gyfan, ac ae hennynnae yn eglurach. Ni allodd chwaith gaulith ac heresi Pelagius penadur y vanachloc fawr ym *Bangor gynt (cyd bai ef arfog o bob dysc a' chelfyddyt, a mawr eu audurtot ae gymeriat yn i wlad) anrheithio'r Chrystynogaeth ymhlith y Brytaniait. O ymgeledd Duw vddyntwy ac ir oll Chrystynogaeth i codai S. Austin, Cyrill, Jeron, Orosius, Venadius, Innocentius, ac eraill gyfryw 'olenadae, a' philerae'r grystynogaeth ae pinnae ae tafodae i wrthladd gaulith ac heresi Pelagius. Or vnryw ymgeledd Duw ir Brytaniait i codai Dewi Archescop, ac eraill ddyscedigion y Deyrnas trwy'ofalus a' dyfal pregethu ac yscrifenu i ddiffoddi'r fflamm ar gwenwyn. Ac i dduai hefyd ir dyrnas hon Escopion gwynfydedic a' phregethwyr teilwng, Garmon Escop Altisidor, a Lupus Trecensis, a' chleddyf gair Duw centhynt, i wahanu'r amhuredd a lithrasai i mewn ir Chrystynogaeth trwy waith yr vnryw Pelagius ae blaid, a' thrwy waith cydymdeithas y Sayson, rhain y pryd hynny oeddent paganiait, a' ddarfodd i Gwrtheyrn Brenin y Brytaniait i cynwys ai derbyn ir deyrnas y ryfela trostaw yn erbyn i'elynion. Yspys ydyw i bawb syn darllain historiae beth fu ddiwedd yr ymdynnu rhwng y Sayson ar Brytaniait: y Brytaniett a'orfu arnynt gilio i gyrau ac eithawoedd yr ynys, i Gymru, ac i *Gernyw: y Sayson a'orchfygasant, ac a wladychasont Loygr. Ac fal hyn i digwyddodd fod yn hir o amser Paganiett a Chrystynogion yn yr vn teyrnas, ac vnwaith, hyd pan oedd oed Christ 600. neu ynghylch hyny, i danfonodd, Gregor Escop Rufain Awstin i droi'r Sayson ir ffydd. (Nit Awstin ddyscedig yr Athro mawr, eithyr Awstin vanach, rhwn a elwir Apostol y Sayson.) Trwy waith hwn i troed y Sayson hwynnwythae ir Chrystynogaeth. Ac velly ir aeth Chrystynogaeth tros wyneb y deyrnas, cyd bai wahan mawr rwng Chrystynogaeth y Brytaniait, a'r eilun chrystynogaeth a duc Awstin ir Saysō.

*Bangor ym Maylor

Dewi archescop Menevv

Garmon

*Cornvvel

D.C.

Y Brytaniait a gadwasai eu Christynogaeth yn bur ac yn di-
lwgr, heb gymysc dechmygion dynol mal i derbyniesynt gan
Ioseph o Aramathya dyscipl Christ, a'chan Eglwys Rufain
pan ydoedd bur yn glynu wrth rheoledigaeth gair Duw. Y
Chrystynogaeth a ddug Awstin ir Sayson a lithrasai beth o
ddiwrth puredd yr Efengel, a'therbynay'r hen Eglwys, ac
ydoedd gymyscedic a llawer o arddigonedd, gosodigaythay
dynion, a ceremoniae mution, anghytun a natur teyrnas
Christ. Croeseu a'delway, crio ar y saint meirw, pende-
figeth Escop Rufain, dwr a' halen swynedic, a chyfryw
oferedd anhebic i ysprydoldep Evengil Christ a gymyscai
Awstin a'r Chrystynogaeth a osodai ef ymhlith y Sayson.
Chwith oedd gan y Brytaniait welet y cymysciat, ar diswy-
niant hynny ar grefydd Christ. Ac am hynny ar ol ir Say-
son dderbyn cyfryw amhur Chrystynogaeth a hynn at-
tunt, nit oedd teilwng gan y Britaniait gyfarch gwell ir un
o honynt, cyd bai fodlon ganthynt or blaen tra oeddent pa-
ganiait, cydbrynnu a gwerthu, cyt dyddio, cytfwytta ac y-
fet, a chydhelyntio ac wynt. Ac nyd eb awdurtot yr yscry-
thur lan i gwnai'r Brytaniait hynny: can ys mal hynn y
dowait Pawl Apostol. 1. Corinth. 5. O bydd neb a elvvir yn
fravvd yn puteinivvr, neu cybydd, neu addolvvr delvvay,
neu'oganvvr: neu feddvv, neu travvs, na chytfvvyttewch
vnvvaith gida'r cyfryvv. Am hynn i galwodd Awstin attaw
saith ‡ Escop y Brytaniait, ac eraill oi gwyr dyscedic ay cre-
fyddwyr i geisio ganthynt dderbyn atunt yr un drefn ar Chry-
stynogaeth ac a ddygasai ef ir Sayson, a chydnabot pendefi-
gech Escop Rhufain goruwch oll Escopion y byt, ac ymdda-
rostwng yddaw. Gwrthod yn llwyr o Escopion y Brytaniait
hwy ae dyscedic hyny gytuno ac ef. Ac am Escop Rufain eu
hattep oedd, na wyddentwy achos i ymddarostwng i Escop
yn y byt onit i Archescop Caer lleon ar wysc. Yr hyn attep a
wnai Awstin yn orddic. Ac am hyny mynet a wnaeth i gym-
mell, ac i annog Ethelbert Brenhin Cent, a'chrwydaw

‡ Hef, Henfordd, Taf, Patern, Bācor, Elwy, Wic. Morgā.

yntau

yntair Elffrit Brenhin Northwmberland, yr hai a ddoythant yn ddiannot am ben y Brytaniait, ac a laddasont dil a deucant o grefyddwyr Bangor a dyscedigion y Brytaniait, rhain inal i dowait rhai or historiae a ddeuent yn ddarfay yn bennoeth droednoeth i ddisyfu heddwch can y ddau Vrenin. Ar ol hynn, o amser bigilidd i gwanhaywyt y Brytaniait, ac y duc min y cleddyf hwynt or diwedd i gytuno a ffydd y Sayson, ac i ymadaw a phuredd a' chowirdeb y cynefyn Chrystynogaeth eu hunain. Ti a glowaist hyd yn hyn modd i buost anrhydeddus gynt o ran crefydd Christ, ar ffydd catholic. Weithian i manegaf yt yr iselder, ar gostyngiat a ddigwyddodd ir Brytaniait. Dyhyn allan letlai fu ey rhwysc, a mwyfwy eu gorthrymder ay caethiwet ym hob helhynt bydol. Ac am faterion sprydol, wedi ydoynt cytcordio ar Sayson mewn crefydd a gau ffydd, cytsuddo gidac hwynt ddwfnach ddwfnach a wnaythont o oes bigilidd mewn pob gauddywiaeth, delw-addolaeth, arddigonedd, ofergoel, a' gauffydd. Ac erbyn attunt dychmygion, traythiaday, a gosodigaythay dynion, yn lle cyfraith Ddnw, ac Evengil Jesu Christ: ceremoniae aflafar ac amryw vunydiae hudolaid, yn lle llafarwch pregethu gair Duw. Sef fal hynn i digwyddawdd cymyscu Chrystynogaeth y Brytaniat, ac amhuredd crefydd y Sayson. Yn nesa at hynn galw ith cof y gollet a gavas y Cymru am eu llyfray beth bynac faynt, ay celfyddyt, ay historiae, ay Achay, ay Scrythur 'lan: ys llwyr ir anrheithiwyt oll Cymru o honynt. Can ys pan 'dystynget Cymru tan goron Loygr trwy nerth arfeu, diammay ddistrowio llawer oy llyfray hwynt yn hynny o trin. Ac or hei a ddihanghasont, medd y Beirdd, Pendifigion Cymru a ddygwyt i fot yn carcharorion tragowyd ir Twrgwynn a gasclasont o honynt cymaynt ac allasont yw dwyn gidac hwynt, ac yw darllain ir diddanwch ddoynt yn i carchar, a rhein or diwedd a loscwyt yn y Twr gwynn: am hynny i canodd y prydydd, Ysceler oedd i Scolan, fwrwr twrr llyfray ir

tan,

Ethelbert

Alphred

tan. Pa ddeſtriw ar lyfray a gavas Cymru o ddiwrth rhyfel Owain Glyndwr, hawdd yw i ddyall wrth y trefi, Eſcoptae, manachlogydd, ar rein lleu a loſcwyt trwy oll Cymru y pryt hynny. Dyma gyflwr greſynawl ar pobl, i dinoithi a' dwyn eu goleuni o i canthynt, ac gadael megis yn ddeillion tywyll ddaith ac i lwyrneid trwy wylltineb y byt hwnn. Val hynn i digwyddawdd na bu naſiwn irioed mor anafus am lyfray a' gwybodaeth yn ey iaith i hun a'r Cymru. Mawr yw'r goleuni a ddoeth ir byt, a' mawr i cynyddodd ac i chwanegawdd pob celfyddyt, a' gwybodaeth ſprytawl, a corphorawl, ym hob iaith ym hob gwlad, ac ym hob teyrnas ir pen ddychimycwyt celfyddyt Printio. Eithr mor ddiyſtyr fyday iaith y Cymro, a chyn bellet ir eſceuluſit, ac na allodd y print ddwyn ffrwyth yn y byt yw gyfri ir Cymro yn i iaith i hun hyd yn hyn o ddyddiau nen ychydic cyn hyn i goſodes William Salſburi yr Efegyl a'r epyſtelay, a arferir yn yr Eglwys tros y flwyddyn, yn Gymraeg yn print, a' * Syr Ihon Prys yntay y Pader, y Credo, a'r .x. Gorchymyn. Gwrandaw etto y ſy cenyf ith coffau amdanaw. Wrth yſtyriaeth cwrs creſydd y byt, o Adda hyd at Chriſt, ac o Chriſt hyt heddiw, nit heb achos i gellit ey gyffelybu i ardd lyſiae: 'rhon oi phalu ai chweirio, oi diwallu o blanigion a' haad, oi threfnu, ay chwynny yn ddiwit: tegfyddai, llyoſawc a' ffrwythlon o pob bath ar lyſiay arogiber, gwrthfawr, rhinweddawl. Eithr oi eſceuluſo, heb nai diwyll nai threfnu, nai ymgleddu nai hau, nai chwynnu: diffaith fyddai ac anhardd; ac a fagai ddanadl ac yſcell, drain, dryſſi, mieri, ac anialwch: Velly creſydd y popl yn y byt hwnn, yr amſeray i byddai pryſur y gwyr llen yn pregethu gair Duw, diwit a dyfal y gwilwyr ſprydol, ar perygloriō yn hau ac yn plannu cyfraith Dduw, ac Eſengil Chriſt, ynghalonay'r popl, ac ampl darlleydd gair Duw: pur a diſwgr ac iach fyday'r creſydd. Duw, rhwn a wnaeth nef a dayar, yn unic addolit ac a waſneithit, ffrwythlon fydday ffydd gobaith a' chariat perffaith, ac ampl pob rhinwedd dda. Yn-gwrth-

wyney

*Marchog vrddol, 1555

wynep i hyny pan fydday esceulus, a' diofal, neu anyscedic yr Escopion, pan fai segurllyt a deillion yr effeiriait, pan fai'r eglwyswyr, ar peryglorion yn fut ac heb dingair iawn ddysc oi pen, a' thrachwant y byt wedi dwyn i lleferydd, ac attal eu llais (a' mynychaf y sywaeth y ceit yn y byt y cyfryw hynn) ac yn bring cael vn darllenydd gair Duw, yno i tyfai ac i tyrnasai pob gau dywieth, delwaddoleth, arddigonedd, ofergoel, rrinieu, swynion, diffalwdd ffydd, magwreth pob rhyw ddrwg, ac any wolaeth. Yno ir esceulusit gorchmynion a rheoledigaeth gair Duw, ac i mawrheit dechmygion, gorchmynion, a' gosodigaythay dynion. Am hynny mawr fu drugaredd Duw ym hob oes o Adda hyt Christ, can ys ni bu nac oes nac amser, nas danfonai ef prophwyti, athrawon a' phregethwyr, i ddwyn golcuni ir byt, i grio yn erbyn gauddywieth, anheilyngtot, delw-ddolaeth, a' drug fuchedd, ac i rybuddio'r byt i ymchwelyt ir iawn, ac i reolcdigaeth cyfraith Duw, ay orchmynion. O amser Christ hyt heddiw ni bu ddim llai ey drugaredd. Can ys amyl ymhoy oes i danbonodd ef genaday dyscedic, a'phrophwydi ffyddlon i geryddu gaudywieth, arddigonedd, a dychmygion dynion, a buchedd anywiol, a' thrwy awdurtot gair Duw i adnewyddy'r hen ffydd, ac i edvryd crefydd Christ ar ol rheoledigaeth gair Duw, ar hen athrawon dyscedic, ac arfer yr hen Eglwys nesa at Christ, ae Apostolion a'r oesoedd nesa at hynny. Eithyr yn benddifaddae mawr fu eu drugaredd yn eyn amser ni ofewn y trugain mhlonedd hynn: o herwydd llawer o genadau dyscedic, a' phrophwydi nerthawl ym hob dysceidiaeth, celfyddyday, ieithoedd a gwybodaeth ysdrydol. Trwy waith yrhain i may oll teyrnasoedd Cred o fewn Europa eysus wedi egoryt eu llygait, ac yn craffu i ble i dyepwyrhwynt, a phle i buont gynt, ac yn gwelet eu dybot adre, a'chael yr hen ffordd, a' dymchwelyt ir iawn, sef gwir crefydd Christ, a'r ffydd catholic sy at gwreiddyn yn gair Duw, ac Efengel Christ. Etto (gwae fi o hynny) nit wytti'r Cymro gyfrannoc o ddim hapach or golenni mawr hwnn sy tros wyneb

neb y byt. Can ys nit escrifennodd ac ni phrintiodd neb o ho-
nynt ddim yn dy iaith di. Wele, mi a ddangosais bellach yt
dy vchelder ath fraint gynt, ath ostyngiat, ath yspeil we-
di. Am hynny, o iawn ystyryaeth a chydnabot a thi dy hun
ti a ddylyt fod yn llawen, ac yn fawr dy ddiolch i Dduw, i
ras y Vrenhines, i brddas, ac i gyffredin y deyrnas, sy yn
adnewyddu dy fraint ath urddas (urddas tragwyddawl a ro
Duw yddynt am hyny) Cans trwy eu awdurtot, ae gorchy-
myn hwynt i 'sgy dy Escopion trwy gymhorthwy William
Salsbury, yn dwyn yt yn gymraeg, ac yn brint yr yscrythyr
'lan, (dy genefin gynt) a gynhwisir ofewn corph y Bibl cyse-
gredic. Dyma r naill ran yn barot, rhon a elwir y Testment
newydd, tra vych yn aros (trwy Dduw ni bydd hir hynny)
y rhan arall a elwir yr hen Testment: etto or hen may r psal-
may cenyt eysus yn gymraeg yn llyfr y gwasanaeth. Nit
gair oth iaith di ydiw Testament: can ys Deddyf, neu am-
mot, neu lythyr cymmyn i gellit i alw yn ein iaith ni. Gwell

Testament pa yvv.

ir hynny o lawer o achosion (modd i gwnaeth ieithoedd era-
ill) yw benthygio y gair yma Testament, megis y gwnaeth
ein hynaif ni yr hen Vrytanieit wrth dderbyn y ffydd y wa-
ith gyntaf, mal y tystia y pennill hwn (y gant rryw prydyd
cyfrwyddach na llawer o 'ffeiriait yn oes ni)

Arca testamenti restituta, 1. Reg. 6.

Erchais doe val Arch Estefn
Ey dda adref ai ddodrefn.

Ac o herwydd bot y gair hwn Estefn gwedy treulo cymeir
gan davodae'r bopul anllythyrenoc, a' heddyw yn ancydn
byddus gan escaelusser y gwyr Eglwysic, nineu a gymers
eilchwyl y gair yn uwy cyfan, megis cannwyaf y mae oll
sioneu Cred yn ei arver: a' phoet da y treulier eto rhac lla
A' thrwy Dduw ny bydd ny-mawr o vlynyddeu nes eto
ned y gair Testament yn ddigon sathredic, cyffredin, Cym
aidd, ac yn gwbl ddyallus ei iawn arwyddocaat. Testam
g

gan hynny a arwyddocaa weithie yn yr scrythyr 'lan llywodraeth, neu ordinhaad, a' hynny trwy ymadrodd ar ddameg, a benthygio cyfflybrwydd o i wrth yr hei a font yn mynet i farw: arfer yr heini yw gwneuthyr testament: sef testlaythy i wollys ar llywodraeth a fynnont i fod ar i hol ar ey da ae dynion. Weithiau arwyddocau a wna y peth a cymuner, ac a wollyser trwy figur a elwir trawsgymeriat: ac felly i gellir galw maddeuaint y pechodae, testment. Y trydydd modd ai cymer yn lle rhwym neu ammot sy rhwng Duw a dyn. Can ys Duw ai rhwymawdd ef i hun i ni mewn ammodae, yr hai a fynnawdd ef i bot yn gyhoedd, ae hespesu: lle mae i ni welet beth sy i ni yw gael canthaw: pa ymwared, pa ymddiffin, pa etifeddiaeth, pa ymgeledd, a' pha ddayoni. Ac or tu arall, beth sy i ni yw wneuthyr tra fom mewn pererindot y byt hwn: beth i mae Duw yn y ofyn cenym, pa wasanaeth ae boddhaa, pa fuchedd ai bodlona, ac fydd cymradwy cantho. Dyn herwydd llwgr i natur ni wyr dim o ddiwrth Dduw, onis cyrch or Testament hwn. Yma yn unic i ceir gwybodaeth am ordinhaad, llywodraeth, a' thragwyddawl wollys Duw: pa anrhydedd, addoliant, a' gwasanaeth a fynn, pa grefydd, pa 'orchmynion, a' pha fuchedd a eirch. Duw nid oes yntha w newidiat, nac anwadalwch. Yr un Duw yn yr hen Testment, ac yn y Newydd. Ac am hyny un Testment yw'r Hen a'r Newydd, ar ran defnydd, sylwedd ac ansawdd. Galw a wneir yr hynny cymaint oll a ddangosawdd Duw oi wollys, ae lywodraeth, oi 'ofynion, ae 'orchmynion, ir pobl hen cyn geni Christ, yr hen Testment. Heb wahan yn y byt ir hynny rryngthynt a phobl y testmēt newydd, onit cymaint a fyddai rhwng dau ddyn i rhoit enau uddynt, ir naill i rhoit hwynt yn i cibae: ir llall yn barawt wedi i gwiscio. Y cyfflybrwyd hwn a ddwc yn eglurach beth dyall iti ar y gwahaniaeth rwng y ddau pobl (cymer hynn gida thi: ni pherthyn essyn cyfflybrwydd yn rhybell) velly gan hynny nit o ran y grefydd, ond o ran y modd ir adroddit, ac i dyscit y grefydd i

Arvvyddocat Testament

Ysprytavvl vvyniant y Testament

Cyfflypiae y ddau Testament

mayr gwahan. Yr hen pobl i rhoit crefydd Duw, a' Christynogaeth Christ attunt tann elfenay bydol, tann ffiguray, cyscoday, arwyddion, ac amryw ceremoniae, ac ymweini corphorawl. Yn yr hein, a' thann yr hein oi dosparth ai deongl, oe egori ai esponio i ceid pwyll, ac arwyddocaat spryddol am tracwyddawl wollys Duw ay gyfraith, a' dyfodiat Christ mewn cnawt, eu ddioddefaint a' phrynnedigaeth y byt. Pobl y Testament newydd herwydd dyfodiat Christ a gowson rhydit a' gollyngtot o wrth oll ceremoniae, ffiguray, ac eraill, y rhac ddoydedic arwyddion, ac a roir attunt tracwyddawl wollys Duw, y crefydd, ar Christynogaeth yn agoret, ddiymgudd, mewn yspryddolaeth a' gwir yn rhith eu hun. Yn y Testment newydd yr arwyddion ar oll ceremoniae corphorawl a giliasont, a ddarfuont, ac a ddiflannasont. Dau arwydd heb fwy a ordinhaodd Christ i bobl y testment newydd: Bedydd a' Chymmun, ne val y gailw S. Paul Swper yr Arglwydd. Hefyt yr hen testment a' ordinhaodd Duw tros amser i vn genedl, sef ir Iddewon yn vnic: y testment Newydd a gyryd atto oll genhedloedd y byt, heb wahan rhwng nasiwn ai gilied. Bellach may cenytti amcan pam i gelwir y naill yn Hen, ar llall yn Newydd: yn hen am i fot yn dyscu tracwyddawl wollys Duw, y gwir crefydd a' christynogaeth yr hen pobl cyn geni Christ: yn newydd am i fot yn dyscu yr vn peth ir pobl wedy geni Christ: yn hen am i fot yn dyscu vn genhedlaeth yn vnic, sef yr iuddewon: yn newydd, am i fot yn dyscu oll genhedloedd y byt yn ddiwahan. Yn hen am i fot yn dyscu trwy arwyddion elfenay bydol, a' ceremoniae corphorawl: yn newydd am i fot yn dyscu yn olau ddiymgudd trwy yspryddolaeth a' gwir yn i rith i hun. Cymer ef ith law, synnrawd, a' darllain: yma i cei wele ple i buoski gynt, yma i cei ymgydnabot ath hen ffydd, a' Christynogaeth ganmoladwy oedd cenyt gynt. Yma i cei ffydd a ymddiffynaist hyd at tan a'r cleddyf, ac i merthyrwyt dy crefyddwyr ath rei dyscedic gynt yn i chwerel. Ti ... antu...

Popul y Testament newydd

Dau sacrament neu arwydd yn y Testament newydd yn vnic.

Hen. Nevvydd

antur, dierth yw cenyt glowet fot dy hen ffydd di ay hanes or Testament, a' gair Duw: can ys ni welaist irioed y Bibl neu'r Testament yn Gymraeg nac mewn scrifen, nac mewn print. Yn lle gwir ni ffynnodd cenyf irioet gael gwelet y Bibl yn gymraeg: eithr pan oeddwn fachgen cof yw cenyf welet pump llyfr Moysen yn Gymraeg, o fewn tuy * ewythyr ym 'oedd wr dyscedic: ond ni doedd neb yn ystyr y llyfr, nac yn prisio arno. Peth amheus ydiw (ir a wnn i) a ellit gwelet yn oll Cymru un hen Bibl yn Gymraeg ir penn golledwyt ac i speliwyt y Cymru oi oll lyfray, mal i dywedais or blaen. Eithr diammay yw cenyf fot cyn hynny y Bibl yn ddigon cyffredin yn Gymraeg. Perffeithrwydd ffydd y merthyron, eglwyswyr a lleigion a sonnais uchot amdanunt, sy brawf cadarn fot yr Scrythyr 'lan centhynt yn i iaith eu hunain. Can ys nid oes dim cyn ablet i sicrhau ffydd mal i bo gwiw can dyn ddyodef marfolaeth yn i chweryl ac ydiw gair Duw i bo dyn yn i wybot, ac yn i ddyall y hun. Val hynn hefyt i dowait Eusebius de preparatione Euangelica, lib. 9. Predicatum est itaque Euangelium breui temporis spacio in toto orbe terrarum, et Greci et Barbari quæ de Iesu scripta erant patrijs literis patriaque voce exceperunt. Yr efengil (medd ef) a bregethwyt mewn byr amser yn yr oll fyt, ar Groegwyr ar barbariait a erbyniasont yr hyn a scrifennit am Iesu, yn llythrenae, ac yn iaith y wlat. Wrth y geiriay hyn i gallwn ddyall fot y Testament nid yn unic yn iaith y Brytaniait, eithr hefyt yn iaith pob gwlat a gretai i Christ. Y trydydd rheswm yw hwn, may cenym ni yn Gymraeg amryw ymadroddion a' diharebion yn aros fyth mewn arfer a' dynnwyt o berfedd yr scrythyr 'lan, ac o ganol Efengil Christ. Yr hyn sy profedigaeth digonawl fot yr Scrythyr 'lan yr gyffredin ym hen pob bath ar ddyn, pan i dechreuwyt hwynt, a phan i dycbwyt i arfer gyffredinol. Myfi a nota ac a ddyga ar gof yt rai o honynt. Yn sathredic i dywdir, A' Duvv a digon: heb Dduvv heb ddim. O ble i cad hynn o ddysceidieth, ple i mae i wreiddin ae warant

Cyffelip mae Gruff. ap Ieuan ap Lln. Vachan y mae ef yn ei veddwl.

onit hyn yw gyrrat a' chloedigaeth yr oll Scrythyr 'lan: onit hynn i mae 'r prophwydi, a'r psalmae, a'r Testament newydd trwydo yn i ddyscu i gristion o ddyn. Nit rhaid yma fanwyl chwilio am testiolaeth: rheitiach, yw can i bot mor ampl, edrych ya rai a ddewiser, a pha rai, i geisio byr hau'r traythawt, a adawer. Mal hynn i dywait y prophwyt Dauyd,

Psalm.23. Yr Arglvvydd sy bigail ym, ni bydd arnaf eisie.

Ef a bair ym orphovvys mevvn porfa 'las, ac am arvvain gar llavv dyfredd arafaidd.

Ef a ymadfertha vy enait, ac am tovvys rhyt llvvybray vnion ir mvvyn eu Envv.

A' phe rhodivvn rhyt glynn cyscot angae, nit ofna ddrwg: am dy vot ti gyda mi: Dy wialen ath ffon hwy am cysurant. &c. Chwi a welwch yn y psalm yma vn o wraidd: y ddihareb sy cenym, ac a glowch yr vn bwyll yn y psalm ac syn y geiriae hynn. A Duvv a' digon. &c. darllain y rhan ddiwaytha or pymet penn o Evangel Mathew, lle i mae Christ Arglwydd yn erchi i ni na bom gofalus am beth yw fwyta, ac yw yfet, ac yw wisco: ac yn eichi y ni cymeryt siampl o adar yr wybr a lili'r meysydd: rhain i mae Duw yn i diwallu o borthiant a gwisc. Ac am hyny i perthynae i ddyn nad amheue ymgeledd a' gallu Duw, a' chredu i cowira ef i addewid, sef i bydd pob peth yn ddiandlawt ir neb a ofalo yn gynta am teyrnas Duw ae chyfiownder. Ac am hyny gwir yw'r ddihareb, A Dvw a' digon. Gwrando yma hefyt hyn a ddowait Christ yn y. ix. pen o Evangel Luc, Beth a dal i ddyn ynill yr oll fyd ae ddistrowio i hun, neu i golli i hun? Canys pvvy bynac a gvvilyddio om pleit i, am geirie: o bleit hvvnvv i cvvelyddia Mab y dyn pen ddelo yvv 'ogoniant. &c. ac velly rhagoch. Yn yr ymadroddion hyn, ac yn y geirie sy nesa o vlaen yr hain yn y penn dovvedic, i gwech gadarnhau y ddarn arall ir ddihareb, sef, Heb Dduvv, heb ddim. Tro bellach at yr. viii. pen o'r Epistel Pawl abostol at y Rufeiniait. Beth ddoydvvnn i gan hynny vvrth y pethae hynn? O bydd Duvv gida ni, pvvy a all fod

Luc.9.25.

Ru.8.31.

all fod eyn herbyn? Rhwn nid arbedodd i Vab y hun, eithr ac rhoddes troswn ni, pa fodd nas rhydd ef hefyt pob peth y-ni gidac ef? Pid rhaid ym boyni ymhellach i ddwyn ac ddyall yt o ble i tyfodd dihareb y Cymro, A' Duw a digon: heb Dduw, heb ddim. Yn yr Scrythr'lan i mae i gwraidd, ey ha-nas, ae dechreuad; Ond (y fywaeth) cyd bo'r ddihareb yn a-ros y mysc y Cymru, ar geiriae'n gyffredinawl, etto hi a go-lles yn llwyr i ffrwyth. Edrych ar ddull y byd, yno i cei brofe-digaeth. Pac'n gymaynt trachwant y byd heddiw i tir a' da-yar, y aur, ac arian, a' chowaeth, ac na cheir ond yn ana-myl un yn ymddiriet i Dduw, ac yw addaweidion. Trais a lladrad, anudon, dichell, ffalster, a'thraha: a rhain megis a chribynae mae pob bath ar ddyn yn casclu ac yn tynnu atto.

Ei ddolur tros ei wlad.

Bot y Cembru wedy digenedlu y wrth ddywolder eu hynaif

Pi fawd Duw y byd mwy a dwr diliw: eithr mae chwant da'r byd wedi boddi Cymru heddiw, a' chwedi gyrru ar aball pob cenedd fae arbennic a rhinwedd dda. Canys beth yw swydd ynghymru heddiw ond bach i dynu cnu a chnwd ey gymydoc attaw? beth yw dysc gwybodaeth a' doythineb cyfraith ond drain yn ystlys y cymedogion i beri yddynt gilio hwnt? Ampl ynghymru, ir nas crafta cyfraith, i ceir neuadd y gwr bon-heddig yn noddfa lladron. Padde uwch i mi hyn o gaswir: herwydd prececthu'r caswir ys y yn siars y precethwr: am hy-ny pe tewyngwn bod dynion ny byddwn wasanaethwr Christ, yr hwn y glywaf ey lef yn im clust yn wastat yn sonio, Llefa yn groch, nac arbet: dyrcha dy lais val trwmpet, a'manec im popul eu henwiredd ai pechotcu: nyd ynteu moiach, nyd gweniaith, nyd petheu bodlon. Am hyny y dywedaf, oni bai fraych ac adain y gwr bonheddig ni byddayr ond ychydig la-drad ynghymru. Pi a wn fod boneddigwn o wyr da ac yn ca-sau lladrat, ac yn difa lladron: nid wyfi yn doydet dim yn er-byn yr heini. Pi chafi o ennyt yma fanegi yr anrhaith a wna-eth chwant da byd, ac angrhedinieth i addaweidion Duw ar bob rryw ddyn ynghymru o eisie dysceidieth yr ysctythr'lan, a' chydnabod a' chowirdeb a grymm y ddihareb sy gyffredi-

Yn erbyn camarver traws swyddogion a' chyfraithwyr hocedus.

nol yn i mysc, A' Duvv a' digon heb Dduw heb ddim. Yn nesa at hyn, ni a gymerwn yr ymadrodd hwn, sef A' gair Duw yn vcha: ymadrodd cyffredinawl ydyw yn yngwlad i, pann amcano dyn ddoydet, gwneuthyr, neu fyned y vnlle, val hynn i dowait, Mi a wna, mi a ddoyda, neu mi af ir man a'r man a gair Duw yn vchaf. Evengelaidd a' chrystynogaidd yw'r ymadrodd hwn a' chytun ar scrythyr 'lan or lle i ganed ac i magwyt. Can ys vellyn e dowaid y prophwyt Dauyd, Vnion yw gair yr Arglwydd, ae oll weithredoedd ef y ſy ffyddlon, ac ychydig rhag llaw. Trwy 'air yr Arglwydd i gwnaethpwyt y nefoedd ae oll byddinoedd hwy, trwy yſpryt eu enau. Psalm. 33. A'r prophwyt Esai yntau. At y gyfraith ar prophvvydi, oni ddoydant hwy ar ol y gair hwn: hyny fydd am nad oes goleuni ynthunt. Esai. 8. Christ yn y .xxiiii. pen o Mathew. Nef a dayar a gerddant, eithr fyngeiriau i nid ant heibio. A' chrachefn O car neb fi, ef a geidw fyngair i. Io. 14. yn y mannae hyn i mae hawdd gwelet o ble ir hanoedd yr ymadrodd hwn, A' gair Duw yn vcha. Pan ddechreuwyt a' phan ddycbwyt yr ymadrodd hwn i arfer gyffredinawl i tydoedd gair Duw yn anrhydeddus, ac yn fawr y bri arno. Can ys pan ddoyto dyn, A' geir Duvv yn vcha, cymeint yw a' phe doydei, Trwy na bo yn erbyn gair Duw, neu, a gair Duw yn caniadu: neu trwy i vod yn gytun a gair Duw mi a wnaf, neu mi a ddoyda hynn neur llall. Wrth hyn credu i roydoynt yn yr amser hwnnw nad oedd iawn yddynt wneuthr, na doydet dim yn erbyn gair Duw. Dyna ffydd a chrefydd y Cymru gynt a ddyscent wy or scrythyr 'lan, o 'air Duw, ac o Evangel Iesu Christ. Eithyr i ble y tynnodd Eglwys Ruuain hwynt wedy hynny? Yn wir nid i adael gair Duw yn vcha, ond yw ddistyru ae fychanu. Gair Duw a ddywait, Na vvna y tyhun ddelvv gerfedig, na llun dim y ſy'n y nef vchod, neu yn y ddayar iſod, nac yn y dvvr dan y ddaayar; nac ymoſtvvng vddynt, ac na addola hvvynt. Mi allesit rhag cwilidd ddwyn delwae ir Eglwys ai addoli hwynt (me-

Iaco. 4. 15.

gis

gis (mae arfer Eglwys Ruuain) ye gadowsit gair Duw yn uchaf.

Can ys un or deg gorchymyn Duw ydyw, Na vvna y ty hun ddelw. &c. yma i cei di weled dichell Antichrist. Ar ol y Senedd neu'r gymanfa yn Constantinopol tan ‡Constantinus yr Emerodr lle i roed. 330. o escopion pan oedd oed Christ saith cant a'. xxxix. ac ar ol ir escopion hynny trwy awdurdot gair Duw wahardd delway tros yr oll Chrystynogaeth, wedi marw Constantin ynghylch pan oedd oed Christ saith cant a. lxxiii. Elen y Uam ef a alwodd cymanfa o. 330. Escopion yn Nicea a' thrwy eiriol Elen yr escopion hynny a ymddiskynnasont ddelway yn erbyn gair Duw, ac a parasont trwy awdurtot gosot delway yn yr Eglwysi, ai addoli hwynt. A' rhac cael or oll fyd vai arnynt hwy neu ey plait, hwynt a barasont tynnu un or dec gorchymyn ymaith, sef hwn oedd yn gwahardd delway, ac i gadw y rhifedi hwy dorasont un gorchymyn yn ddau, sef y gorchymyn diwaytha. Ni allasont wy wneuthyr hynny ynghorph y Bibl ond am y Copiae or. x. gorchymyn a roid allan, ac a ddyscit yn yr Eglwysi, ac i yscolheigion: ni cheit yn un or heini yr ail gorchymyn sy'n gwahardd delway. Y mae cenysi hen copiae i brobi bot hynn yn wir. Hefyd pan oeddwn i yscolhaig val hynn i dyscay'r effeiriait y. x. orchymyn.

*Cwstēnin. Consli o cccxxx. o Escyp, Elen verch Coel Godeboc

Vnum crede Deū, ne iures vana per ipsum.
Sabatha sāctifices, habeas in honore parētes.
Ne sis occisor, fur, moechus, testis iniquus.
Alterius nuptam, non rem cupies alienam.

Decalogus à pp. decurtatus

Dyma adael allan yr ail gorchymyn Duw yn gyfan, rhac cael cwilidd am i gwaith yn ymddiffin delwae, os goddefit ir pobl wybot a'gwelet, bod gorchymyn Duw yn erbyn delwae

 Val

Val hyn i rhodai Antichrist ae weision air Duw yn isa, ac nid yn vcha mal i roedd ffydd y Cymro gynt yn doydet. A' gair Duw yn vchaf. Y geiriae hyn pwy bynac ae cymer hwy can tho megis canwyll yn i law, hwy a gyhuddan, ac a ddangosan lawer o frynti, ac o oferedd crefydd Ruuain, yr hwn nyd oedd ddim amgen, val ymae'r ddiareb, onid siomi Duw a manach marw: ond ni chaff dario, rhaid i mi dalbyrru'r araith rhac bod yn rhyhir.

Iaco.1. Y trydydd ymadrodd cyffredinol y mysc y Cymru a dynnwyt o'r ysgrythr'lan yw hwn, Y mab rhad nid oes yma onid tri gair byr o vn silla bob gair, etto maynt yn cynhwyso llawer o synwyr ac o addisc sprydol, yr hyn i mae'r trydydd penn ar pedwerydd o epystl Pawl at y Ruueiniait, yn benna yn i ddyscu, a llawer man o'r scrythur'lan heb law hynny. Yr vn addysc a gei di yn y geiriau hynn Y Map rhad o i chwilio ai gorosyn: Map rhad i gelwir Christ Iesu am i vod ef trwy'r pridwerth a wnaeth ef trosom ni ar bren Croes, yn purcasu i ni trugaredd y Tad o'r nef i faddau i ni eyn pechodae yn rhad heb i ni ryglyddu dim, heb na thal na gwerth ond yn rhad. Nid am eyn gweithredoedd ni i cyfiownir ni gar bron Duw, eithr yn rhad trwy trugaredd Duw a purcasodd y map rhad i ni.

Ephes.2. Ffydd a dycia i ni gan hynny gar bron Duw: can ys ffydd a gymer afael, ac a dderbyn attei, y trugaredd a purcasodd y Map rhad i ni. Am hynn i dowait Pawl Abostol,

Ro.3. Barnu i ddym i cyfiownir dynn trwy ffydd heb vveithredoedd y gyfraith. Nid oes dyn ac ni bu irioed a ddichin yn ddiriait yw weithredoedd y hun. Can ys llygredic yw natur dyn ac amperffaith yw i weithredoedd ie mal i dowait y prophwyt

Esa.64. Esai mal y cadach budyr ydynt hwy gar bron Duw. Ac am hynny i dowait Christ, Pan ddarffo yvvch vvneuthyr cwbl a'orchymynyt yvvch, doydvvch ych bod yn vvasnaethwyr amproffidiol. Luc.17. Ffydd a dderbyn drugaredd Duw trwy Christ Iesu yn cyfiowni ni gar bron Duw, ac nid gweithredoedd. Ir hynny lle bo ffydd, e fydd gweithredoedd

can

can ys ffrwyth ffydd yw gweithredoedd. O blegit mal na byd tan heb wres: velly ni bydd ffydd heb weithredoedd da. Eithr er hynny y gyt llwyr ith twyllwyttios wyti yn tybait i dichin dy weithredoedd dy gyfiawni di gar bron Duw: ymwrthot ath weithredoedd, cydnebydd ath amhuredd, ath anallu, ymddyro yn gwbl i drugaredd Dduw. Cyfadde yn dy galon a' chred yn gry, yn ffrwythlon, ac yn ddiammau: hyn yw cyrch a chloediggeth yr scrythyr 'lan trwyddi: purcasu o Christ i ti faddenaint dy bechodau yn rhad. Ac am hynny gwir yw gair y Cymro a dynnodd ef gynt o'r scrythyr 'lan, pan alwodd ef Christ, Y Mab rhad. Pid oedd rhaid i ti arf well yn dy law i ymladd yn erbyn Pelagius, ar gaulith ar heresi a osodes ef allan ynghylch puredd natur dyn oi enedigaeth, a' gallu dyn i ymgyfiawni gar bron Duw, trwy gyflewni 'r gyfraith ai weithredoedd i hun: neu yn erbyn Athrawaeth llygredic Eglwys Rufain, a'r yscol awdurion, yn dyscu i ddyn ymgodi or pechawt a wnaeth ef wedi bedydd, trwy benyt, sef dolur calon, cyffes genau, a' thaledigaeth gweithred, (nid wyf yn gwrthot yr un or tri hyn yn i iawn ddyall, ond yn i dyall hwynt wy) i wrthladd yr hain oll nid rhaid arf well nor ddysc a gynhwysir yn y byr eirian hynn, Y Mab rhad, ac yn yr scrythyr 'lan lle i cafas y geiriau hyn i dechreuad ai tadogaeth. Mae cenyf lawer heb law hynn o ddiharebion ac ymadroddion arferedig ymysc y Cymru, sy ae dechreuad, ae hanes o'air Duw. Ac am hynny yn dyllion bod yr scrythyr lan, a' gair Duw yn gyffredinol gynt gidar Cymru mal i mae'r hain. Ni * lafur ni weddia, nid teilwng yddo y fara. Eglwys pawb yn i galon. Cyn ‡ wiried ar Evangel. *Pan nad rryvedd na thyf post aur trwy nen ty yr enwir? Drwg i ceidw diawl y was. I Ddvw i diolchwn gael bwyt gallu i fwytta. Onid pechot gan Delyw y mi. &c. Rhad tuw ar y gwaith, ac eraill or fath hynn. Brys sy arnafi i fynd ir penn rrac sebrdanu 'r darlleydd, ac am hyny nid wyf yn tynnu o hyd, ac yn egori yr hain megis i gwnecithym am y rhai uchot. Llyfr braisc a ellit i wneu-

*Gen. 3. 19.
Tobi. 2. 13.
2. Thessa. 3. 10.
‡Ioan. 21. 24.
*Psal. 10. 5.

i wnenthyr o honyn, a' roe wybodaeth a' goleuni, am hen
sydd y Brytaniait, ac am pob pwnc ac y sy heddiw mewn
ymryson rhwng y Rhufenyddion ar Evangelyddion. Hefyt,
nyd cwbl anghyssón bydei gymeryd yma dessolaeth or Enwe
arveredic cynt ar y Cymbru, megis Abraham, Escop Menew:
Adda Vras, vn or Beirdd: Aaron, vn o bennaethe gwlad Mor
gan: Asaph, Escop llan Elwy, 590. Daniel, yr Escop cyntaf
ym-Bangor, 550. Dauid neu Ddewi, yr Escop cyntaf ym Me
new. 640. Jaco ap Jdwal: Joseph Escop Menew: Matusa
leh: Samuel Beulan, offeirat dyscedic, 640. Samson, y chwe
chet Archescop ar higen ar dywethaf ym-Menew, 560. Sele
Susãna, a'r cyfryw eraill, yr rain y gessir yn bynech yn llyfr
Achey a' Chronic, hen Recordeu, Registreu, a' Siartereu.
A' mi vedwn ddangos ychwi mewn carp o Siarter hen ddy
henydd, y sydd yn perthyn im Escopawt i yma Menew, vn

Noe Brenh. Dyvet neu swydd Pen=vro.

vn ai enw Noe, yn Brenhin Dyvet. Ac na bei ond wrth hynn
y mae yn ddigon credadwy gan pwy pynac a wyr yr arver h
ddyw ar enwy plant yn yr Eglwys cywair-grefydd, vot y
Scrythur 'lan yn wybodedic iawn gã eyn Henafieit ni gyn
O blegit yr vn modd oedd ey defot hwy yn y hamser a'r enw
eu plant ar henweu a ddarlleynt yn yr yscrythur 'lan, ac y
mae'r bobloedd yn awr lle mae'r Scrythur 'lan wedy ei thy
nu yn y hiaith y hunain. May cenyf hefyd ddarn o waith Ta
liessin ben beirdd, a ddychin gossay iti beth or hen fyd a f
gynt: ac efe oedd yn amser Arthur, ac yn amser Maylgwyn
Gwynedd wedi Arthur rhwn ydoedd brenin Bryttayn pa
ydoedd oed Christ ynghylch. 550: val hyn i dowait ef. Gwa

*argyedda, cerydda, veia
‡gorlan

effeiriait byt, nis * angreifftia gvvyt, ac ni phregetha. Gwa
ni cheidvv eu ‡ gail, ac ef yn figail, ac nis areilia. Gvvae n
cheiddvv i ddefait, rhac bleiddie Rhueiniait, ai ffon glv
pa. Jr nad wyf yn amcanu dosparth y penillion hynn ae c
lybu hwynt at 'air Duw yn fanylaidd mal i gellit yn hawd
etto mi a nota i ti ddeubeth ynthynt wy. Vn peth yw hyn: p
marn Taliessin, swydd yr effeiriat yw ceryddu pechot a ph

gethu

gethu. Yn sicir velly i dowait yr scrythyr'lan hefyd. Darllain y lviii. pen o Esai yr Prophwyt, a darllain yr xvi. pen o Evangel Marc lle i dowait Christ wrth i ddyscyblō, a' thrwy ddynt wy wrth effeiriait y byd. Evvch ir oll fyd a' phregethwch yr Evangel i pob creadur, ac velly rhagoch. Ni dowot Christ wrthynt, Ewch ac aberthwch tros y byw ar mairw. Christ i hun a aberthodd i gorph ar pren croes tros pechodau 'r byt, a' thrwy vn vnic offrwm ac aberth i perffeithiodd ef yn dragwyddol yr hai a santeiddier: ny ellir i aberthu ef drachefn: o bleit yno i byddae raid iddo ef farw drachefn. Ac am hynny mae effeiriait Ruuainol yn espelio Christ am i foliant ae'ogoniant, pan gymront wy arnynt aberthu tros y byw ar mairw. Yr yscrythyr'lan syn gwahardd yddynt wy hyn, ac yn gorchymyn yddynt wy pregethu. Hwynt wythe a wnant yr hyn a waharddwyt yddynt, ac nid ymyrant ar hyn a orchymynwyt yddynt. Yr ail peth a nottafi i ti yn y pennillay vchot yw hyn, nad yrowran gynta i bu gwyn yn erbyn traha, a' balchder Ruuain. Can ys mae Taliesin yn doydet yn i amser ef, Gwae ni cheidw i ddefait rhac bleiddiau Ruueniait. Ond mi, mi wn er hyn y gyd o drabel beth y ddywet rrai rryngthyn ac y hunain, a' pha beth ond dywedyt mae newydd yw pop peth a draethir heddyw ynghylch y ffydd neu'r crefydd, ac nad oedd dim ymyd or cyfryw son y to aeth heibio. Wele ynteu gwrandawet y rreini pa dywait vn or hen Veirdd Cymbru (os hen bot ynghylch mil o blynyddeu) nyd amgen Merddin Wyllt yn atep ei chwaer Gwenddydd, yr hon a sygnei wrtho ef val hyn,

> Gorchymynnaf vy * eirioes vrawt ir ‡ Ren
> *Rwy goreu: cymer Gymmun cyn angheu.

Atep Merddin,

> Ny chymeraf gymmun gan escymmun
> veneich, ac ei ‡ twygeu ar eu clun:
> am cymmuno Duw ehun.

Ar vn Bardd mewn mytr arall, lle mae ef (megis ac y perthyn

Ebr.10.

*tec
‡Tad Arglwydd
‡hugeu

yw'r dyscedic mal yr oedd ef yn argyweddu y beieu oedd yn benaf yn ei amser, y sef yn y gairieu hyn,

Aballen beren bren addveinus,

Gwascatvot glotvawr buddvawr brydus

yd wnant wyr ramant ryt rwyuanus
celwyddoc · byrcic · beius
A' meneich geuawc, bwydiawc, gwydus:

A' gwesionein ffraeth byt arvaethus. &c.

Welly ynteu nyd gwyr dyscedic yr oes hon a ddechreuodd dywedyt yn erbyn anllywodreth y meneich. Paham gan hynny y buant mor hwyr heb eu cospi? Quia nou dum completæ sūt iniquitates eorum, Am nad oedd y henwiredd hwy eto wedy eu gyflawni neu yn aeddfedd, ac (val y mae'r ddiereb) am may hwyraf dial, dial Duw. Paam y disiawyt hwy mor llwyr or dywedd? Am gyflewni y henwiredd hwy, ac am may llwyraf dial, dial Duw. Ond am Escop Rufain (yr hwn y elwir befyt Pap, val y gelwit gynt *Escopion Escopethen eraill) nyd oes (mi wn yn dda) ny-mawr yn credu bot cam ymwreddiat yn y byt arno, ac na wnaet onyd pig querel arno yn ddiachos ac yn hwyr o amser: yr hwn pe scriuenwn ganved ran yr iawn achosion y sydd yn y erbyn ef, vo dybei yn hwy ei swmp na'r ddarn arall ir llyfr hwn. Ac am hyn rrait y mi yma ymattal yn 'lew rrac mynet ymplith darcuddio y guddfa hono ar hyn o amser. Ac adolwyn ywch ond digon o achos y lesen yn y erbyn oedd na bei ond hyn a graffodd y Prydydd, nac ef y Bardd neu yn hytrach y Prophwyt Cymro, yr vn a ganoedd y penill hwn,

*Ciprian, Epist. 89.

Gwnaeth-pwyt y penill hwn cyn bot yngan yn Lloegr yn erbyn y Pap.

Y Pab, val am yr aberth,
Amen'r gwir y mae er gwerth

Wban, modd vn, nyd oedd hynn yn hanbot o Yspryt iawn ganthaw. Nyd oedd? Onyd oedd y penillion y wnaethoddoedd

ddoedd ef yn nesaf ym blaen hwn yn handot o Yspryt lawn, nyd amgen yrein.

Tydy'r gwan, taw di a'r gwir:
 Arian da a wrandewir.
Ny chair y d'wr uch Caer dyf
 Eisieu arian y Sieryf
Nobl (o bai yn abl o bwys)
 A wna'r cam yn wir cymwys.
Nyd cysled gweled y gwir
 Ar yr wyneb ar anwir.

Ond da a' diwyswol oedd yr hwn a gynghaneddodd y dywedia-den hyn: Ac y mae yn espes genyf mae'r vn gwr (cyd nad yw mor espes genyf ei gosodiat) wnaeth y penillion hyn ar llall. Ef all bot yn espes hefyt gan bawp aei darlleno, may'r vn yspryt a ddatruddiodd ydd val'r Pap a'r beieu eraill. Ac nyd egwan nac annerthawl (Dyw eu gwyr) oedd y yspryt ef pan beiddiai ef y pryd hyny gerydd pen Sieryf gwlat, ac yn ben ddiwadden y Pap yr hwn y alwe deilliait eraill yr oes hono (val y mae byth y sywaeth) yn Dduw daiarol. Ac na bo y nep hwnw yn bwy yscafnder arna bi ymarddel o benillion Bairdd bynghwlad nag ar S. Paul yn eu bregeth yn dinas Athen, sef ymperfedd y gwyr dyscedic pennaf yn yr oll byt, yr hwn y ddywedei yn yr ymadrodd hynn - ficut et quidam vestratium Poetarum dixit, Megis ac y dywedent rrei och Beirdd chwi ychunain. Je a' chredu'r wyf nad mawr anghymesurach y mi adrodd pennill y prydydd hwn a'alw ef yn prophwyt nac y S. Paul 'alw y Groecbardd Epimenides yn prophwyt, ac adrodd gwers neu odl oi waith mewn mytr val hyn,

Diareb ynyl ei wlad am y pap, yw, y bot ym bwy no dyn, ac nyd cystal a Dyw a gwaeth no diabol.

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Titus. i.

Yr hon wers, er nad ydyw onyd saith 'air, odid vydd ei gwneuthur yn llai no phenill yn Cymraec, Eithyr y pwyll'air yn ei gylydd allan o vydr sydd val hyn,

Y Cretaniet bych celwddoc, yscrublieit drwc, bolie muscrell,

Nid af i ymhellach ar hyn o amser i son am y gwyrthiau y geffir gan ymadroddion Cymru, yrei sy gyson a'r scrythyr 'lan. Prawf dilys ydynt wy ir neb ai ystyrio a chalon ddianhydyn, fod hen ffydd y Brytaniait ai gwreiddin yngair Duw, ai hanes o ganol yr scrythyr 'lan. Yon oedd mor gyffredinol yn y mysc hwynt, ac i tyfai ddiharebion, ac ymadroddion trefnus, dyscedic, a gynhwysai ynthynt ergit yr oll scrythyr 'lan ac athrawaeth iachus am lawer pwnc o grefydd Christ. Madws bellach yw tynnu tuar terfyn, a' dibennu. Galw ith cof dy hen fraint ath anrhydedd mawr herwydd ffydd Christ a' gair Duw a erbyniaist o flaen ynysoedd y byt. Crefydd Christ ath harddai am yt i gael yn gowir ac yn bur mal i dyscawdd Christ yw Abostolion ae ddyscyblon: ac yt i gadw yn berffaith ac yn ddilwgr, a' phris gwaed dy ferthyron gwynfydedic. Ni ddigwyddod hyny ir Saeson gynt (yr hei sydd hediw ar yr iawn gwedy ydynt trwy 'ras dderbyn yr Efangel yn groysawus) hwyr ir erbyniasont wy ffydd Christ, ac amhur a' llygredic i cawsant, y tro cyntaf i cawsant. Meddylia faint y cwymp a gefaist o gytuno ar amhuredd a ddug Awstin vanach ir Saeson: ac mal i cydfoddaist gidac wynt mewn tywyllwg a' gauddywiaeth o amser bigilid: Duw o ras yt ras i ddilit ey brddas ae anrhydedd hwynt heddiw, trwy ymchwelyt ir iawn mal i gwnaythont wy eusus. Hefyt cyt byddai bop nasiwn beth goleuni, herwydd trigo ey llyfray gidac wynt etto tydy a ddinoythwyt ac a espeliwyt yn llwyr. Cwymp dithen, ar dy liniay am hynny a diolch i Dduw sy heddiw yn ymwelet a thi yn drugaroc; ac yn dechre dy godi ith hen fraint ath brddas pennaf gynt, trwy dy wneuthyr yn gyfrannog oi 'air bendigedic ef, a' danfon yt' y Testment cysegredic, rhwn a ddengys dy ddiarebion ath ymadroddion vchot i bot yn hen gynefin yt gynt. Am hynny dos rhagot a' darllain. Llyfr yw hwn y bowyt tragwyddol, 'rhwn a dreiglwyt yt yn Gymraeg yn ffyddlon, ac yn gowir, trwy 'ofal a diwdrwydd. Etto o digwydda yt gyfwrdd ac ymbell fai allay ddiainc, naill ai ar

Atcof talgrwn am yr ymadroddion or blaen.

ai ar orgraph, ai camosodiat gair, neu lythyren, neu yn ymryfus gadael gair, neu sillaf allan neu'r cyfryw: maddau hynny: hwn yw'r Testment cyntaf a fu erioet yn Gymraeg yn, a'r printwyr eb ddyall vngair erioed o'r iaith, ac am hyny yn an hawdd yddynt ddeall y Copi yn iawn. Rhoddet Duw yt wollys da: can ys yma i cei ymborth yr enait, a' chanwyll i ddangos y llwybyr ath ddwg i wlat teyrnas nef. Yr hon a caniatto Duw iti ac i minau, trwy eyn Arglwydd Iesu Crist, ir hwn ynghyd ar Tad a'r Yspryt glan i bo mawl a' gogoniant yn oes oesoedd, Amen.

(*)

Apophthegma illius D. Asaphi, a quo postea Episcop. sedes Eluiensis, dicta est Asaphensis. 590.

Quicunq; verbo Dei aduersantur, saluti hominum inuident.

Yr araaith y byddei yn vynech yn-genau Sanct Asaph Episcop llan Elwy, DXC.

Y sawl a wrthladdant 'air Dew, cenvigenu y maent wrth iechyd eneit dyn.

At yr oll Cembru

ysydd yn caru ffydd ei hen deidieu y Bri-
tanieit gynt: Rat, a' thangneddyf gan Dduw Tat
ein Arglwydd Iesu Christ.

MEgis y mae yn ddiareb gan y metelwyr n
goreu aur yw'r hen, ac mal y dywet yr ein p
ydd yn trino hanas popul y byt, mae gor
cydymaith yw'r hen gydymaith: velly yr w
mod yr ei ys y yn dyval ymdreiglo yn yr Scr
thur 'lan, sy yn dywedyt hwytheu may gore
ffydd yw'r ffydd hen, ys yr vn y prophwytodd y propwyti
hanei, yr hon a ddyscawdd Christ ai Apostolion ir popul yn e
hamser, a'r hon gwedy, a gadarnhaodd y Merthyron a
gwaed, gan testio gyd a hi, a' dyoddef pop artaith yd ange
Ac am hyny gwae'r nep aillw hon yn newydd, o ba vodd byn
y gwnel, ai o anwybod ai trwy wybot, yw dwyllo y hun a
y hudo'r bopul. At y ffydd hon yn ei Epistol yma vchot y m
anrrydedus Tat D.R.D. ail Dewi Menew yn ceisio ei
gohawdd, eich llwybro, ach arwein oll am yr eneit. Nyt g
sw gwedy ef, yn enwedic y vn cyn eiddilet ei ddysc a m
yngan dim yn y devnydd y traethawdd ef o hanaw. Can y
pwy all cael dim bai arnaw, o ddieithyr am yddaw yn ol a
ver S. Paul, ac ymadrodd goisel cydnabyddus megis a llaet
wyt ych porthi chwi (yr ei yn wir nid ydych eto anyd 'rei b
chein yn yr iawn ffydd) neu o ddyeithr yddaw yn ol add
S. Chrysostom eich bwydo chwi mor vanol a mamaeth n
turiol yn bwydo hi phlentyn bop ychydic ac ychydic val
gwelo hi ef ei gwenydu. Eithyr a's chwychwi trwy rat y g
vaethdrin cyfryw laethpwyt a gynnydwch y allu treul
bwyt a vo dwysach a' ffyrfach, bid diau y cewch y roddy g
eich bron y cancho ef a i vroder eich Escyp eraill, trwy ner
Duw, yr hwn ach gwnel yn addas, yn barawt, ac yn wy
yscar y ymborth arno, Amen.

Eich car o waet yn ol y cnawt, ach brawt ffydd
Christ Iesu, William Salesbury.

D. Io. Chriſoſt. Archiepiſcop. *Conſtantinopol. in 3. cap. Col.* 405.

AVdite obſecro ſeculares. Comparate vobis Biblia, animæ pharmaca. Si nihil aliud vultis, vel Nouum Teſtamentum acquirite, Apoſtolum, Acta, Euangelia continuos ac ſedulos doctores. Si accedit mæſtitia, huc veluti apothecã introſpice. Hinc tibi ſume ſolamen mali, ſiue damnum euenerit, ſiue mors, ſiue amiſſio domeſticorũ. Imò non introſpice ſolum, ſed omnia iterum atq; iterum verſa, menteq; illa contine. Hoc demum malorum omnium cauſa eſt, quod Scripturæ ignorantur.

Cygor Sanct Ioan Aur-eneu ir llaicon ai'rei bydol. ccccv.

GWrandewch, atolwc, chwychwi'r lleigion. Mynnwch gahel y-chwi'r Bibl ys mediciniaeth yr eneit. Anyd wyllysiwch ddim angwanec, mynnwch y Testament Newydd o'r hyn lleiaf, yr Epistolae, yr Actae, yr Euangelon, yn 'oystatol ac yn ddyval ddyscyawdwyr y-chwy. O bleit a's dygwydd yt' tristit neu adbyd, edrych y mywn yma ar yr hein megis yn-cell meddiciniaetheu. O ddyma y cymery ymwared ir mallhaint, pa vn pynac vydd ai dygwyddo eniwet yt, ai marwoleth ai collet am tuylwyth. Eithyr na'c edrych y mywn yn vnic, amyn tro a' datro y cwbl oll: a' chynnal yn vevyr yn dy gof. Ac y dalwyrcu, hyn yw achos yr oll ddrygeu, eisieu gwybot yr Scrythurae.

Gosodiat Llyvrae y Testament *Newydd*, a'niuer eu penneu a'r dalenne.

Christ wrth y popul. Ioan.v. Act.xvij.

Chwiliwch yr Scrythurae: can's wy[illegible] wy ys y dd yn testolaethu o hano vi.

Cyssecrlan *Euangel Iesu *Christ*, ‡*ar ol Matthew.*

YR AROVMENT.

YN YR HISTORIA hon y escrivenwyt gan Matthew, Marc, Luc, ac Ioan y llywiodd Yspryt Dew yn cyfryw vodd ei calonnau, ys cyd bydent pedwar o niver, er hynny yn effect a defnydd y maent velly yn cydsynnio, mal pe cymmwynit y cwbl y gan un o hanaddwynt. A' chyt bydent wy * yn ystil a modd ar escrivennu yn amgenu, ac weithieu yn aill yn escrivenny yn ehelaethach yr hyn y may'r llall yn ei dalvyrru: er hynny y gyd yn y defnydd a'r destyn y maent wy oll yn tennu tu a'r un terfyn: ys ef yw, y gyhoeddy ir byt ‡ ymgeledd Dduw i ddyn trwy Christ Iesu, yr hwn y rhoddes y Tat megis yn wystyl o'i drugaredd a'i gariat. Ac am hyn y * titlant, ei historia yn Euangel, ys ef yw coelwain, neu newyddion-da, o bleit y Dduw gwplau yn-gweithret yr hyn y obaithent y tateu am danaw. Megis in trubuddir wrth hyn y ymwrthoddot a'r byt, a'i orwagedd, ac a awyddusaf galonau ‡ coskeidio y digymmar drysawr hyn y gynigir yn rhat y-ni: can nat oes na llawenydd, na diddanwch, na changneddyf na * heddwch, na dedwyddit nac iechyt, ‡ amyn yn Iesu Christ, yr hwn yw gwir sylwedd yr Euangel hon, ac yn yr hwn y mae yr oll addewidion yn ie, ac yn amen. Ac am hynny y dan y gair hwn y cymhwysit yr oll Testament Newydd: eithyr yn gyffredin yr arverwn o'r gair hwn am yr historia, y escrivenant y pedwar Euangelwyr, ys y yn amgyffred * dyuodiat Christ yn-cnawt, ei angeu a'i gyuodiat, yr hyn yw ‡ cwpl swm ein iechydwriaeth. Matthew, Marc, a Luc ynt vwy ampl yn * yscythru ei ‡ bywyt a'i varwolaeth: eithyr Ioan ysy yn vwy yn llavurio datcan y ddysc ef, yn yr hyn y gwelir

 yn gy-

*Y gair hwn a arwyddocca gelwain, neu chwedl newydd da, ac a gymerit yma dros yr historia yn yr hon y mae hyfryd genadwri dyvodiat Map Dew y addawyt or dechreat.
*Ys ef yr hon y escrivenwyt ac addyscwyt y gan Matthew.

* o

‡ hoffedd, ffavr

* cnvvant

‡ braicheidio

* llonydd-vvch
‡ anyd

* cnavvdolieth Christ
‡ cyfan

* traethu
‡ vuchdovia

Yn Argument.

yn gyflawnach swydd Christ, a hefyt rhinweddi barwolaeth a'i gyvodedigeth: can ys eb hyn, er gwybot geni Christ, a'i barw a'i gyvodi, ny wnei ddim lles y ni. Yr hyn beth cyd bo y tri cyntaf yn cyhwrdd a phart, megis y mae ynteu hefyt weithieu yn traethu or historiawl danagiad, eithr Ioan ys ydd yn bennaf yn ymorchwyliaw yn hyn. Ac am hyn mal deonglwyr dyscedicaf yr escribena, wyntwy ysy yn yscythru, megis y corph, ac Ioan 'syn gesot geir bron ein llygait yr enait. Can swydd pa bleit yr unryw a dernia yr Euangel yscrivennedic gan Ioan, yr agoriat yr hwn a agor y drws y ddyall y llaill: can ys pwy pynac a edwyn swydd, rhinwedd a meddiant Christ, a ddarllen yr hyn ysy yn yscrivenedic o Vap Duw y ddaeth y vot yn brynwr y byt, yn buddiolaf. Yr awdhon am hanes yr escryvenwyr yr historia hon, honneit yw map *Publican neu gynnullwr cyllit oedd Matthew, ac a ddywyswyt o ddynaw gan Christ y vot yn Apostol. Marc a dybir ei vot yn ddiscipul i Petr, ac yddaw blannu yr Eccles gyntaf yn Alexandria, lle bu ef varw yr wythvet blwydd o deyrnas Nero. Luc ytoedd † Meddic o Antiochia, ac aeth yn ddiscipul i Paul, a 'chydymddaith yn ei oll drabaelion: e bu vyw bedair blwydd a'phedwar ugain, ac a gladdwyt yn Constantinopol. Ioan oedd yr Apostol rhwn ytoedd yr Arglwydd yn ei garu, map i Zebedeus, a' brawd i Iaco: efe bu barw dr'ugain blynedd ar ol Christ, ac a gladdwyt *wrth ddinas Ephesus.

*Cais

†Physigvvr

*ger llavv, yn emyl, yn agos.

Efengyl Euangel Iesu Christ * y gan S. Matthevv.

*herwydd, yn ol tractiat

Pen. j.

¶ Iachae Christ, yn ef yw, y Messiach a addawsit ir tadae, yr hwn a gabat o'r Yspryt glan, ac a aned o Vair vorwyn, a hi wedy hi dyweddio ac Ioseph. Yr Angel yn boddlony meddwl Ioseph. Paam y gelwir ef Iesu, a phaam Emmanuel.

Y Sul yn ol die natalis Christi

Lyver * cenedleth Iesu Christ vap Dauid, vap Abrahā, Abraham a ‡ genetlodd Isaac. Ac Isaac a genetlodd Iacob. Ac Iacob a genetloedd Iudas, a ei vroder. Ac Iudas a genetloedd Phares, a' Zara o Thamar. A' Phares a genetlawdd Esrom. Ac Esrom a genetlawđ Aram. Ac Aram a genetlođ Aminadab. Ac Aminadab a genetlođ Naasson. A' Naasson a genetlawdd Salmō. A' Salmō a genetlođ Booz o Rachab. A' Booz a genetlawdd Obed o Ruth. Ac Obed a genetlawdd Iesse. Ac Iesse a genetlawdd Dauid Vrenhin

*iachae
‡enillodd, a gabas
*i Abrahā ganet Isaac: i Isaac bu Iacob. &c

renhin

*Selef

renhin. A'Dauid Urenhin a genetlawdd * Solomon o hon oedd vvreic Urias. A' Solomon a genetlawdd Roboam. A' Roboam a genetlodd Abia. Ac Abia a genetloedd Asa. Ac Asa a genetlawdd Iosaphat. Ac Iosaphat a genetlawdd Ioram. Ac Ioram a genetlawdd Ozias. Ac Ozias a genetlawdd Ioatham. Ac Ioatham a genetlawdd Achaz. Ac Achaz a genetlawdd Ezecias. Ac Ezecias a genetlawdd Manasses. A' Manasses a genetlawdd Amon. Ac Amon a genetlawdd Iosias. Ac Iosias a genetlawdd Iacim. Ac Iacim a genetlawdd Iechonias, a'ei broder yn-cylch amser ei * treigl i Vabylon. Ac yn ol ei treiglo hwy i Vabylon, Iechonias a genetloedd Salathiel. A' Salathiel a genetlawdd Zorobabel. A' Zorobabel a genetlawdd Abiud. Ac Abiud a genetlawdd Eliacim. Ac Eliacim a genetlawdd Azor. Ac Azor a genetlawdd Sadoc. A' Sadoc a genetloedd Achim. Ac Achim a genetlawdd Eliud. Ac Eliud a genetlawdd Eleazar. Ac Eleazar a genetlawdd Matthan. A' Matthan a genetlawdd ‡ Iacob. Ac Iacob a genetlawdd Ioseph gwr Mair, o'r hon y ganet Iesu yr hwn a elwir Christ. A'r oll * genedlaethae o Abraham i Dauid, pedair Cenedlaeth ar ddec: ac o Dauid yd y treigl i'r Babilon, pedair ‡ cenedlaeth ar ddec: ac o'r treigl i Vabylon * yd Christ, pedair cenedlaeth ar ddec. A' genedigaeth Iesu Christ oedd val hyn, wedy dyweddio Mair ei vam a Ioseph, cyn na ei dyvot wy ynghyt, hi a gaed yn veichioc o'r Yspryt glan. Ac Ioseph y gwr hi

* archyswynedigaeth, caethiwed, dugiat, symmud.

‡ Iaco

*oesoedd

‡oes, to

*i

can

can ei bot yn gyfion, ac nad ewyllysei y * enllibio hi, a amcanodd y rhoi hi ymaith * yn ddirgel. A' thra ytoedd ef yn bwriady hynn, ‡ nycha, Angel yr Arglwydd yn ymddangos iddaw trwy *hun, gā ddywedyt, Joseph vap Dauid, nac ofna gymeryt Mair yn wreic y-ty: can ys yr hyn a genetlwyt ynthei, ys ydd or yspryt glan. A' hi a ‡ ddwc vap, a' thi elwy ei Enw ef Jesu: can ys ef a *iachaa ei bopul o ddywrth ei pechatae. A' hyn oll a wnaethpwyt er cyflawny, yr hyn a ddywetpwyt gan yr Arglwydd trwy'r Prophwyt, can ddywedyt, * Nycha, ‡ morwyn a vydd veichioc, ac a ddwc vap, a' hwy alwant y enw ef Emmanuel, yr hwn a's ‡ esponir, a arwyddocaa, Duw gyd a ni. Ac Joseph, pan * ddihunodd o hun, a wnaeth megis y gorchymynesei Angel yr Arglwydd yddaw: ac a gymerawdd ei wreic. Ac nyd adnabu ef hi, yd pan escorawdd hi ar hei map * cyn-enit ac ef alwodd y enw ef IESV.

*hortio
*dan llaw, eb wybot
‡wele
*gwsc, breuddwyt
‡escor ar
*gaidw
*Wele, synna
‡Rhiain, llei-an, gwyry
* dehonglir
‡ ddeffroes o gwscu
*cyntaf-anet

Pen. ij.

Yr amser, ar lle y ganed Christ. Y Delwinion yn anrhegy Christ. Ef yn ciliaw ir Aipht. Difa yr ei bychein. Joseph yn ymchwelyt i Galilea.

YNo pan anet yr Jesu ym Beth-lehem dinas yn Judeah, yn-diddiae Herod Vrenhin, *nycha, Doethion a ddeuthant or Dwyrain i Gaerusalem, can ddywedyt, P'le mae Brenhin yr Iuddeon y aned? can ys gwelsam y seren ef yn y Dwyrain, a' daethan

Yr Euāgel ar ddie Ystwyll.
*wele

y addoly ef. Pan glywodd Herod brenhin hyn, e * gyffroes a' chwbl o Gaerusalem gyd ac ef. Ac ef a alwodd ynghyt yr oll archoffeiriait, ac ‡ yscrivenyddion y popul, ac a ymofynodd ac wynt p'le y genit Christ. Ac wynt a ddywedysont wrthaw, Ym Beth-lem yn gwlad Judeah: can ys val hyn y mae yn escrivenedic trwy'r Prophwyt, Ti thae Beth-lem yn tir Judah nid y lleiaf wyt ymplith Tywysogion Judah: can ys o hanat ti y daw y tywysawc a vyrth vy-popul Israel. Yno Herod * yn gyfrinachol a alwodd y Doethion, ac a ymofynawdd yn ‡ ddiyscaelus pa amser yr ymddangosesei y seren, ac ef y danvones wynt i Veth-lehem, can ddywedyt, Ewch, ac ymofynwch yn ddiyscaelus am y map-bychan, a gwedy ychwi y gaffael ef, manegwch i mi drachefyn, mal y gallwyf vinae ddybot a'i addoli ef. A' gwedy yddynt glywet y Brenhin, wy a ymadawsont: *a'nycha, y seren yr hon a welsent yn y Dwyrein, oes yn myned oei blaen hwy, yd yn y ddeuth a sefyll goruch y lle ydd oedd y map-bachan. A'phan welsant y seren, llawenhay a wnethan a llawenydd mawr dros pen, ac aethont ir tuy, ac a gawsont y dyn-bychan gyd a Mair ei vam, ac a gwympesont ir llawr, ac y addolesont ef, ac a egoresont ei tresawr, ac a offrymesont iddaw anregion, ysef aur, a'* thus a' myrrh. A' gwedy y rhybyddio wy can Dduw trwy hun, nad ‡ ymchoelent at Herod, * ydd aethant trachefyn y'w gwlat rhyd ffordd arall. ¶A' gwedy yddynt ymado, wely Angel yr Arglwydd a ymddangosodd i Joseph trwy

*gynyrfwyt,
‡ ddechrynawdd
*gwyr llen

*ddirgel, dan llaw,
‡llwyr

*ac wely

*yscor coethaf
‡aent
*y dychwelesant

Yr Euangel ar ddiegwyl y meibion gwirion.

trwy * hun, gan ddywedyt, ‡Cyvot, a' chymer y mab-bychan a' ei vam, a' * chilia ir ‡Aipht: a' bydd yno yd yny ddywetwyf yty: can ys caisiaw a wna Herod y map-bychan *er ei ddiva. Ac ef pan gyvodawdd, a gymerth y Map, aei vam ‡ o hyd nos, ac a giliodd ir Aipht, ac yno y bu, hyd varwolaeth Herod, ‡yn y gyflawnit yr hynn a ddywetpwyt gan yr Arglwydd trwy'r Prophwyt, gan ddywedyt, O'r Aipht y gelwais vy Map. Yno Herod, pan weles ei * dwyllo gan y ‡ Doethion a ffromawdd yn aruthr, ac ef a ddanvonawdd savvdvvyr ac a laddodd yr oll veibion ar oeddynt ym-Beth-lehem ac yn-cwbyl o hei chyffinydd, o ddwyblwydd oet, a' than hynny * wrth yr amser a ymovynesei ef yn ‡ddichlin ar Doethion. Yno y cyflawnwyt yr hynn a ddywetsit can Jeremias y Prophwyt, gan ddywedyt, Llef a glywet yn Rhama, galar, ac wylofain * a chwynvan mawr: Rachel yn wylo am hei phlant, ac ny vynnei hei chodfforddio, can nad oeddynt. Yno gwedy marw Herod, wele, Angel yr Arglwydd a ymddangoses i Joseph trwy hun yn yr * Aipht, can ddywedyt, Cyvot, a' chymer y bachcen ai vam, a' dos i dir Israel: can varw yr ei oedd yn caisiaw ‡enaid y bachcen. A' gwedy iddo * gyvodi, ef a gymerth y bachcen a'i vam, ac a ddaeth i dir Israel. Eithyr pan glybu ef vot Archilaus yn gwladychy yn Judea yn lle ei dat Herod, e ofnodd vyned ynow: anid gwedy ei rybyddyo gan Dduw trwy * hun, ef a giliawdd i duedday Galilaea, ac aeth ac a drigawdd mewn

*gwsc, breuddwyt
‡Cwyn
*ffo y
‡Egypt
*yw ddiuetha.
‡ar
‡val
*siomi
‡Delwinion
*broydd, therfynae
‡erwydd
*llwyr, graf
*griddfan ochain
*Egypt
‡einioes,
*ddefroi, ddyhuno
*breudwyt

 dinas

‡ val y cyf-

dinas a elwit Nazaret, ‡yn y chyflawnit hynn a ddywedesit trwy 'r Prophwyti nid amgen y gelwit ef yn Nazaraiat.

Pen. iij.

Swydd, athrawaeth a buchedd Ioan. Cerydd y y Pharisaiait Am ffrwythau edifeirwch. Betyddio Christ yn Iorddonen, A i awdurdodi gan Dduw ei Dat.

A Cyn y dyddiae hyny, y daeth Ioan Vatyddiwr ac a precethawdd yn-diffaith Iudaea, ac a ddywot, Edifarewch: can bot teyrnas nef yn gyfagos. Can ys hwn yw ef am bwy vn y dywetwyt gan y Prophwyt Esaias, gan ddywedyt, Llef * llafarydd yn y diffaith, paratowch ffordd yr Arglwydd: vniownwch y lwybrae ef. A'r Ioan hwnaw oedd ai ddillat o vlew camel, a gwregis o groen yn-cylch ei ‡lwyni; ai vwyt ef oedd * locustae a mel gwyllt. Yno ydd aeth allan atto Gaerusalem ac oll Iudaea, a'r oll wlat ‡ y ddi amgylch Iorddanen. Ac ei batyddiwyt wy gantham yn Iorddonen, gan * gyffessy ei pechotae. A'phan welawdd ef lawer o'r Pharisaiait ac or Sadduceit yn dywot y'w betydd ef, y dywot wrthynt, A genedleth * gwipcroedd, pwy a ch rac rybyddiawdd i ‡ giliaw rac y * digofeint a ddelai: Can hynny dygwch ffrwythae teilwng i ‡edifeirwch. Ac na veddyliwch ddywedyt ynoch eich

*criwr, vn yn llefain

‡llwyfene
*keilogot rhedyn
‡o bop parth
*addef
*nadroedd
‡ffo
*irlonedd, llid, dial ar ddawot
‡wellaat buchedd

eich unain, y mae ‡ genym ni Abraham yn dat i ni: can ys dywedaf ychwi, y * dychon Duw o'r main hyn gyfodi i vyny blant i Abraham. Ac yr awrhō hefyt y gosodwyt y bwyall ar wreiddyn y preniae: can hyny pop pren, ar ny ddwc ffrwyth da, a ‡ dorychir i lawr, ac a * davlir ‡ ir tan. Myvi yn ddiau ach betyddiaf a dwfyr er * edifeirwch, eithyr hwn a ddaw ar v'ol i, ys y gadarnach na myvi, a'ei escidiae nid wyf deilwng y'w dwyn: efe ach betyddia a'r yspryt glan, ac a than. Yr hwn 'sydd ae i vvogr yn ei law, ac a ‡ garth ei lawr, ac a gascl ei wenith yw yscupawr, a nid yr * us a lysc ef a than ‡ diddiffoddadwy. ¶ Yno y daeth yr Iesu o'r Galilaea i Iorddanen at Ioan, yw betyddio y gantho. Eithyr Ioan y * gwrthladdawdd ef, can dywedyt. Mae arnaf eisiae vy-betyddiaw y genyti, a' thi a ddeuy atafi? Yno'r Iesu gan atep, a ddyvot wrthaw, Gad yr awrhon: can val hyn y gwedda y ni gyflawni pop cyfiawnder. Yno y gadawodd yddaw. A'r Iesu wedi ei betyddio, a ddaeth yn y van i vynydd o'r dwfr. Ac wely, y nefoedd a agorwyt iddaw, ac Ioan a welawdd yspryt Duw yn descen val colomben, ac yn dewot arnaw ef. A'nycha, llef o'r nefoedd yn dywedyt, Hwn yw vy caredic Map, yn yr hwn im boddlonir.

‡ y
* gall

‡ dorir, a gymynir
* bwrir
‡ yn
* gwellac buchedd

‡ lana
* gwanus
‡ ny ddiffoddir
* gohardddodd

Pen. iiij.

Christ yn ymprydio, ac yn cael demptio. Yr Angelion yn gweini iddo. Ef yn dechrae pregethy, Ac yn galw Petr, Andreas, Iaco ac Ioan, ac yn iachay yr oll gleifion.

Yr Euangel y Sul cyntaf o'r Grawys.

YNo yr aethpwyt a'r Iesu i vyny ir * diffaithwch, y'w ‡ demptio can ddiabol. A gwedy iddaw * vmprytiaw dd'augain diernot a dau'gain nos, yn ol hynny y newynawdd. Yno y daeth y ‡ temptiwr atto, ac a ddywot, A's ti yw Map Duw, arch ir * ceric hynn ‡ vod, yn vara: Ac yntef atepawdd ac a ddyuod, Mae yn escrivenedic, Nid * trwy vara yn vnic y bydd byw dyn, and trwy pop gair a ddaw o enae Duw. Yno y cymerth diabol ef ir dinas sanctaidd, ac ei gossodes ar binnacul y templ, ac a ddywot wrthaw, A's Map Duw wyt, bwrw dy hun i lawr: can ys yscrivenedic yw, y rhydd ef orchymyn y'w Angelion am danat, ac wy ath * dducant yn ei dwylaw, rhac taro o hanot dy droet wrth garec. Yr Iesu a ddywot wrthaw, Y mae yn escrivenedic trachefyn, Na themptia yr Arglwydd dy Dduw. Trachefyn y cymerth diabol ef i vynyth tra vchel, ac a ddangosodd iddaw oll deyrnasoedd y byt, a'ei gogoniant, ac a ddywot wrthaw, Hynn oll a roddaf y ty, a's cwympy i lawr, a'm addoli i. Yno y dywot yr Iesu wrthaw, * Tynn ymaith Satan: can ys scrivenedic yw, Yr Arglwydd dy Dduw a addoly, ac efe yn vnic a wasanaethy. Yno y gadawdd diabol ef: ‡ a' nycha, Angelion a ddaethant, ac a wnaethant wasanaeth ydd-aw. A phan glybu'r Iesu * ry roddi Ioan, ef a ymchoelawdd i Galilaea, ac a adawodd Nazaret, ac aeth ac a drigodd yn-Capernaum, yr hon'sydd wrth y mor

*anialwch
‡ brobi
* eb vwyta dim
‡ profwr, methlwr,
*main
‡vyned
*gan
*cynhalsant
*Ymdyn
‡ ac wele
*ddelifro

mor yn cyffinydd Zabulon a' Nephthalim: ‡yn y chyflawnit hyn a ddywetpwyt trwy Esaias brophwyt, gan ddywedyt, Tir Zabulon, a'thir Nephthalim vvrth ffordd y mor,* tros Jorddonen Galilaea y Cenetloedd: y popul a oedd yn eistedd yn-tywyllwch, a welawdd oleuni mawr: ac ir ei a eisteddent ‡ym-bro a' gwascot angae, y cyfododd goleuni. O'r pryd hyny y dechreuawdd yr Jesu precethy, a dywedyt, Gwellewch eich bychedd: erwydd bot teyrnas nefoedd yn * dynesay. ‡Mal ydd oedd yr Jesu yn rhodiaw wrth vor Galilea, e ganvu ddau vroder, Simon, yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei vrawt, yn bwrw rhwyt i'r mor (can ys pyscotwyr oeddent) ac ef a ddyvot wrthwynt, * Dewch ar vy ol i, a mi a'ch gwnaf yn pyscotwyr dynion. Ac wy yn y van gan ady y rhwytae, y dilynesont ef. A gwedy y vynet ef o ddynaw, ef a welawdd ddau vroder ereill, Iaco vap Zebedeus, ac Ioan ei vrawt mewn llong gyd a Zebedeus ei tat, yn cyweiriaw ei rhwytae, ac ei galwodd wy. Ac wy eb ohir gan adael y llōg a'ei tat, y ‡ canlynesant ef. Ac yno ydd aeth yr Iesu o amgylch oll Galilaea, gan ei dyscy yn ei Synagogae, a' phregethy Euangel y deyrnas, ac iachay pop haint, a'phob nychtot, ym-plith y popul. Ac aeth * son am danaw trwy oll wlad Syria: ac a ddugesont atau yr oll gleifion, ar oedd yn ‡adwythus o amryw heintiae a chnofeydd, a'r ei cythraulic, ar * ei lloeric ar sawl oedd ar parlys arnyn, ac ef ai iachaodd wy. Ac y canlynawdd ef dyrva vawr o Galilea, ar ‡Decapolis ac o Gaerusalem

‡ mal y cyf-

* y tuhwnt

‡ yngwlae

* yn agos

* Dylinwch vi

‡ dilinesont

* gwendit afiecthyt

* clywedigeth, glod

‡ rhwm

* lleuadigiō

‡ Dectref

*tros

rusalem ac Iudea, ac or gvvledydd * tuhwnt i Ior-
ddonen.

Pen. v.

Christ yn dyscy pwy rei ys y ddedwydd. Am halen y ddaear a' golauni 'r byd. Am weithredoedd da. Bot Christ yn dawot i gyflawny 'r * Ddeddyf. Pa beth a ddeellir wrth ladd. Cymmod. Torri priodas. Rwyftrae. Yscarieth. Na thynger. Goddef cam. Carv ein gelynion. Perffeithrwydd.

* Gyfraith.

*Yr Iesu

Yr Euangel ar ddiegwyl yr oll Sainct.

A Phan welawdd* ef y dyrfa, ef a es-
cenawdd i'r monyth: a'gwedy id-
daw eistedd, y deuth eu ddiscipulon
attaw. Ac ef agorawdd ei enae ac
ei dyscawdd can ddywedyt, Gwyn
ei byt y tlotion yn yspryt: can ys ei-
ddynt teyrnas nefoedd. Gwyn ei byt yr ei gala-
rus, can ys wynt a ddiddenir. Gwyn ei byt yr ei
‡ gwaredigenus: can ys wy a beddianant y ddae-
ar. Gwyn ei byt yr ei'sy arnwynt newyn a'syched
am gyfionder: canys wy a *digonir. Gwyn ei byt
y trugarogion: can ys trugaredd a gaffant. Gwyn
ei byt yr ei glan o galō: can ys wy a welāt Dduw.
Gwyn ei byt yr ei tangnueddefus: cans wy a elwir
yn plāt Duw. Gwyn ei byt yr ei a erlidir er mwyn
‡ cyfiawnder, can ys eiddwynt teyrnas nefoedd.
Gwyn eich byt pan ich * an-bria dynion, a'ch er-
lit, a doedit pop rhyw ddrwc am danoch er vy mwyn
i, ac vvy yn ‡ gelwyddawc. Byddwch lawen a'
hyfryd, can ys mawr yw eich cyfloc yn y nefo-
edd:

‡addwyn

*borthir, ddywellir

‡gwiredd

*capla, te-streulia,

‡euawc

edd: erwydd velly yr erlidiesont wy'r Prophwyti yr ei bu o'ch blaen chvvi. Chwychwi yw halen y ddayar: eithyr a chollawdd yr halen ei blas, a pha peth yr helltire? Ny * thal e mwy i ddim, anid y'w bwrw allan, a'i ‡ sathry * gan bawp. Chwychwi yw golauni'r byd. Dinas a osodir ar ‡ bryn ny ellir hei chuddiaw: Ac * ny oleuant ganwyll, a ei dodi hi dan ‡ lestr, anid * mewn cannwyllbren, a' goleuo a wna hi i bawp ar ys ydd yn tuy. Llewyrchet velly eich goleuni garbron dynion, ‡ yn y welont eich gweithredoedd da chvvi, a' gogoneddy eich Tad yr hwn ys ydd yn y nefoedd. Na thybiwch vy-dewot i ddistrywo'r ‡ Ddeddyf neir Prophwyti. Ny ddaethym y'w destriw, anid y'w cyflawny. Canys yn wir y dywedaf y chwi, yny ddarvo nef a' dayar, ny * phalla vn iod, na thitul o'r Ddeddyf, yn y gwplaer oll. Pwy pynac can hynny a dorro'r vn o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddysc ddynion velly, lleiaf y gelwir ef yn teyrnas nef: An'd pwy pynac a ei catwo ac ei dysco i ereill, hwnnw a elwir yn vawr yn-teyrnas nefoedd. Can ys-dywedaf ychwi, any bydd eich cyfiawnder yn ehelaethach na chyfiavvnder y * Gwyr-llen a'r Pharisaiait, nid ewch i deyrnas nefoedd. Clywsoch val y dywetpwyt wrth yr ei gynt, Na ladd: canys pwy pynac a ladd, euoc vydd o varn. Eithyr mi a ddywedaf wrthych, mae pwy pynac a ddigia wrth ei vrawt ‡ eb ystyr, a vydd 'euoc o varn. A' phwy pynac a ddywet wrth ei vrawt, Raka, a vydd 'euoc o * Gyngor. A' phwy pynac a ddywait, Ha ‡ ynvyt, a vydd * 'euoc o dan ysfern. A' chan hyny a's

dugy

*rymia
‡vysyng
*ddynion
‡vynyth, lan
*nyd enynant
‡hob
*ar ganwyllhern
‡val
‡ Cyfraith
*dderbydd, ddianc.
*Scriveny-ddion.

Yr Euangely vi. Sul gwedy Trintot.

‡yn anynac
*gwnsli
‡ffwl, ffol
*dellwng.

dugy dy rodd i'r allor, ac ynow dyvot ith cof, bot gan dy vrawt ddim yn dy erbyn, gad yno dy offrwm geyr bron yr allor, a'does ymaith: yn cyntaf * cymmot ath vrawt, ac yno ‡ dyred ac offrwm dy rodd. Cytuna ath wrthnepwr yn gyflym, tra vych ar y ffordd gyd ac ef, rac ith wrthnepwr dy roi yn llaw'r *ynat, ac ir ynat dy roddy at y ‡ rhingill, a'th tavly yn-carchar. Yn wir y dywedaf yti, na ddauy allan o ddyno * y ny thelych yr hatling eithav.

¶Ys clywsoch mal y dywetpwyt wrth yr ei* gynt Na ‡ wna-odineb. Eithyr myvi a ddywedaf, ychwy, mai pwy pynac a edrych ar wreic y'w chwennychy hi, e wnaeth eisioes odinep ac yhi yn ei galon. Can hynny a's dy lygat deheu ath rwystra, tyn ef allan, a' thavl y wrthyt: can * ys gwell yty, golli vn oth aylodae, na thavly dy oll corph i yffern. Hefeit a's dy law ddeheu ath rwystra, tor hi ‡ y maith, a' bwrw y wrthyt: can ys gwell iti golli vn oth aelodae: na bod * thavly dy oll gorph i yffern. E a dywetpwyt hefyt, Pwy pynac a ‡ vaddeuo ei wraic, rhoed y ddi lythr-yscar. An'd myvi a ddywedaf ychwi, may pwy pynac a vaddeuo ei wraic (* o ddyethr o ‡ ran godinep) a wna y ddi bot yn gwneuthur godineb: a'phwy bynac a briota hon a yscarwyt, y mae yn gwneithur godinep. Trachefyn, chvvi a clywsoch * mal y dywetpwyt wrth yr ei ‡ o'r cynvyt, Na thwng anudon, antaly dy * dwng ir Arglwydd. An'd mi a dywedaf ychwi, Na thwng *yn ollawl, nag ir nef, can ys eisteddva Duw ytyw: nag ‡ ir ddaiar: can ys

mainc

*cytvna, heddycha
‡dabre
*barnwr, beirniat, brawdwr, iustus
‡gwasanaethur
*nes taly ohanat
*o'r cynfyd
‡thor briodas
*mwy lles
‡i ffordd, i maes
‡yrro y wrtho, wrthoto, y scaro.
*onid
‡achos gordderchy
*podd
‡gynt
*dyngion, lyae
*ddim
‡nypn

* mainc ei draed ydyw: nag i Caersalem: Can ys dinas y Brenhin mawr ytyw: Ac na thyng ith pen, can na elly wneythy'r blewyn gwyn na du'y. Eithyr ‡ bid eich ymadrodd chvvi, * Ie, ie: nag ef, na g ef. O bleit peth pynac ys y dros ben hyn, a ‡ ddaw o'r * drwc. Clywsoch mal y dywetpwyt, Llygat * am lygat, a' daint ‡ am ddaint. Eithyr mi a ddywedaf ychwi, Na * wrthleddwch] ddrwc: anid pwy pynac ath trawo ar dy ‡ rudd] dehen, tro 'r llall ataw hefyd. Ac a's * erlyn neb arnat gyfraith a' dwyn dy ‡ bais y arnat gad iddo gahel dy gochyl hefyt. A' phwy pynac ath cympello i vyned villtir, does gyd ac ef ddwy. Dyro i hwn a * arch genyt, ac y wrth yr hwn a ewyllysei echwyno genyt, nag ‡ ymchwel y maith. Ys clywsoch darbot dywedyt, * Cery dy gymydawc, a' chasay dy elyn. Eithyr mi a ddywedaf y chwi, Cerwch eich gelynion: bendithiwch yr ei a'ch melltithiant: gwnewch dda ir sawl ach casaant, a' gweddiwch dros yr ei a wnel * eniwed y chwi, ac ach erlidiant, yn y bydoch blant eich Tad yr hwn ys y'n y nefoedd: can ys y mae ef yn peri yw haul godi ar yr ei drwc, a'r da, ac yn glawio ar y cyfiawnion a'r anghyfiawnion, O bleit a cherwch y sawl, ach caro, pa ‡ vvobrvvy a gewch? A ny wna'r * Publicanot ‡ yr un ryw? Ac a's * byddwch garedigol i'ch brodur yn unic, pa ‡ ragoriaeth a wnewch? Ac a ny wna'r Publicanot yr un ffynyt? Byddwch chwi gan hyny yn perfeithion, val y mae eich Tad ysy yn y nefoedd, yn perfeith.

*lleithic, troedle
*Do, do: na ddo, na ddo
‡henyw
*mall
‡dros
*wrthnebwch
‡gern, lechwedd
*canlyn
‡hacked
*gais, obyn
‡thro y ffordd
*Car
*afrifet, sarhaed, gyrch o arnoch
‡gyfloc
*Amobrwyddot, tollwyr
‡yr un peth hynny
*ymgaredigwch ach
‡odieth, angwanec

Pen.

Pen. vj.

Am eluseni. Gweddi. Maddae o bawp y'w gylydd. Am vnpryd. Christ yn gohardd gofalusaw am bethae bydawl, ac yn ewyllysiaw y ddynion roddi ei cwbyl ogylyt arno ef.

G*Ochelwch roddy eich eluseni yngwydd dynion, er mwyn cael eich gwelet ganthwynt, anyd ef, ny chewch vvobrvvy y gan eich Tat yr hwn 'sydd yn y nefoedd. Erwydd paam pan roddych di dy aluseni, na phar gany ‡ vtcorn geyr dy vron, mal y gwna'r * hypocritae yn ei Synagogae ac ar yr heolydd, y'w moli gan ddynion. Yn wir y dywedaf y chwi, y mae ei ‡ gvvobr ganthwynt. Eithyr pan wneych ti dy aluseni, na wypo dy law aswy pa beth a wna dy law ddehau, yn y bo dy aluseni yn y * dirgel, ath Tat yr hwn a wyl yn y dirgel, ‡ ath obrwya yn yr amlwc. A' phan weddiych di, na vydd val yr * hypocritae, can ys hwy a garant sefyll, a' gweddiaw yn y * Synagogae, ac yn-conglae yr heolydd, er mwyn cael eu gwelet gan ddynion. Yn wir y dyweddaf ychwi, y mae ‡ ganthwynt ei gobr. Ti the pan weddiych, dos ith * cubicl a' gwedy cau dy ddrws, gweddia at dy Dat yr hwn 'syd yn dirgeledic, ath Dat yr hwn a wyl yn y dirgel, ath obrwya yn ‡ yr amlwc. Hefyt pan weddioch, na vyddwch * siaradus mal y ‡ cenetloedd: can ys tybiant y * clywir wy dros ei haml'airiae. Am hynny na thybygwch yddynwy: can ys-gwyr eich Tat, pa bethae ys ydd arnoch ei-

‡ Gogelwch gwiliwch
‡ trwmpet
* lledrithwyr, ffuglwyr, rhagrithwyr, ehudwyr
‡ cyflog
* cuddiedic
‡ a dal yty
* ffuctwyr
‡ cymmynfae
‡ yddynt
* stafel, stambr
‡ oleu
* llawsairiawc, lafarus
‡ gwrandewir

noch ey

nochey eisiae, cyn erchi o hanoch arno. Erwydd hyny gweddiwch chwi val hyn. Ein Tad yr hwn wyt yn y nefoedd, santeiddier dy Enw. Dauet dy deyrnas. Byddet dy ewyllys ys ar y ddaiar me-gis yn y nefoedd. Dyro y ni heddyw ein bara beu-nyddiol. A' maddae i ni ein dledion, mal y maddeu ninne i'n dyledwyr. Ac nag arwein ni ym-profedi-gaeth eithyr gwared ni rhac drwc: can ys yti * yr mae y deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant yn oes oe soed, Amen. Obleit a's maddeuwch i ddynion ei ‡ sarhaedae, eich Tad nefawl * a vaddeu hefyt i chwitheu. Eithyr a ny uaddeuoch i ddynion ei sa-rhaedae, ac ny vadae eich Tad i chwi the eich sa-rhaedae.

¶ Hefyt pan vmprytioch, na vyddwch vvynep * soric val ‡ hypocritait: can ys * anffurfyaw ei h' wynepae y byddant, er ymddangos i ddynion, y bot wy yn vmprydiaw. Yn wir y dywedaf wrthych bot ydyn ei gobr. Eithr pan vmprytych ty, ijr dy benn, a golch dy wynep, rac ymdangos i ddyniō dy bot yn vmprytiaw, anid ith dat yr hwn ys yd yn y cuddiedic: a'th dat yr hwn a wyl yn y cuddie-dic, a dal y ty yn ‡ y golae. ¶ Na thesclwch drésore y chwy ar y ddaear, lle mae yr * pryf a rhwt yn ei llygry, a' lle mae llatron yn cloddiaw ‡ trywodd, ac yn ei llatrata. Eithyr tesclwch yw'ch tresore yn y nef, lle ny's * llygra'r pryf na rhwt, a' lle ny's cloddia'r llatron trywodd ac ny's llatratant. Can ys lle ‡ mae eich tresawr, yno y bydd eich calon * hefyt. ¶ ‡ Golauni'r corph yw'r llygat: wrth hyny a bydd dy lygat yn * sympl, e vydd dy holl-

*blen

‡camweddae troseddion

Yr Euangel y dydd cyntaf or Grawys.

*saric, trist

‡ffuant-rwyr

*diblwyno

‡yn y dirge-lwch, yng-hudd

*yr amlwc

‡gwybyn mochdyn

*ymgno, ysa

‡atynt

*diblwyna

‡bo

*hefyd

‡llugern llewych

‡segl, diblyc

gorph yn olau: Eithyr a's bydd dy ‡ lygad yn
*ddrwc, e bydd dy oll gorph yn dywyll. Erwydd
paam a's bydd y goleuni ys ydd ynot, yn dywyll,
pa veint yw'r tywyllwch hwnnaw?

¶ Ny ddychon ‡ nep wasanaethy dau Arglwydd:
can ys ai ef a gasaa'r naill, ac a gar y llall, ai ef
a ymlyn wrth y n'aill, ac a escaelusa yr llall. Ny
ellwch wasanethu Duw a' *golud-bydol. Can
hynny y dywedaf ywch, na ovelwch am eich ‡ by-
wyt pa beth a vwytaoch, ai pa beth a yvoch: na'r
am eich cyrph, pa beth a wiscoch: anyd yw'r bywyt
yn vwy na'r bwyt? a'r corph yn vvvy na'r *dillat?
Edrychwch ar ‡ ehediait y nef can na heyant,
ac ny's metant, ac ny chywenant i'r yscuporiae:
ac y mae eich Tat nefawl yn y *porthy wy. Anyd
y-chwi well o lawer nac ynt wy? A'phwy o hanoch
cyd govalo, a ddychon angwanegy vn cubydd at
ei ‡ vaint? A' pha am y *govelwch am dillat?
Dyscwch pa wedd y mae'r lili'r maes yn tyfu: ny
‡ thravaeliant, ac ny nyddant: a'dywedaf wrthych
na bu Selef yn ei oll 'ogoniant mor trwsiadus ac
vn o'r ei hyn. Can hynny a's dillada Duw lyssaeu
y maes, yr hwnn ys ydd heddyw, ac yvory a vwrir
i'r *ffwrn, a ny's gvvna vwy o lawer erochwi, yr ei
a'r ychydic ffydd? Am hyny na' ovelwch, can ddy-
wedyt, Beth a vwytawn? ai beth a yvwn? ai a
pha beth ‡ ymddilladwn? (Can ys am y pethae
hynn oll yr ymovyn y Cenetloedd) o bleit e wyr
eich Tat *nefol, vot arnoch eisiae yr oll pethae
hyn. Eithr yn gyntaf ceisiwch deyrnas Duw a
ei chyfiawnder, a'r oll pethae hynn a *roddir y-
chwy.

‡olwc
*enwir
‡dyn
Yr Euangel y xv. Sul gvvedi Trintot.
*Mammon
‡llyniaeth, buchedd, einioes
*wisc
‡adar yr wybr
*bwydo
‡gorpholaeth
*pryderwch
‡laburiant, weithiant
*popty
*phryderwch
‡in dilledir, gwiscir
*or nef

chwy. Ac na *ovelwch dros dranoeth: can ys tranoeth a ‡ovala drosto ehunan. Digon i ddiernot y *ddrwc ehun.

*brydera
‡drabel, boen

Pen. vij.

Christ yn gohardd barn ehud. Na vwrier pethe sanctaidd i gwn. Am erchi, caisio a'churo. Diben neu ystyrieth yr Scrythur'lan. Am y porth cyfing, ar vn eheng. Am y gau prophwyti. Am y pren da, ar vn drwc. Gwyrthiae gavoc. O'r tuy ar y graic, ac o'r tuy ar y tyvot.

NA vernwch, val na'ch barner. Cā ys a'pha varn y barnoch, ich bernit: ac a pha vesur y mesuroch, y mesurir y chwithae eilchwyl. A' phaam y gwely di y * gwelltyn y sydd yn llygad dy vrawt, ac na ddyelli y trawst ys ydd yn dy lygat tuun? nai pa vodd y dywedy wrth dy vrawt, Gad i mi vwrw ‡ allan y gwelltyn oth lygat, ac wele drawst yn dy lygat dyun? A * hypocrit, bwrw allan yn gyntaf y trawst oth lygat tyun, ac yno y ‡ canvyddy vwrw allan y gwelltyn o lygat dy vrawt.

*brycheun
‡y maes
*ledrithrwr, ffuātwr
‡creffy

¶Na rowch y peth 'sy* sāctaidd i gwn, ac na thavlwch eich ‡gemmae geyr bron moch, rac yddyn ei sathry y dan draed, a' throi drachefn ach *rhwygo

¶Archwch, ac ei rhoddir y-chwy: caisiwch, ac ei cefwch: ‡ Curwch, ac ef agorir y-chwy. Can ys pwy pynac a airch, a*dderbyn: a'r nep a gaiso, a gaiff

*cyssegredic, glan
‡perlen
*carpio
‡ffustwch
*gymer

a gaiff: ac i hwn guro, yr agorir. Can ys pa ddyn y sydd yn eich plith, yr hwn a's airch ei vap iddo vara, a rydd ‡ vaen iddo? Ai a's airch ef byscodyn, a ddyry ef * sarph iddo? A's chwychwi gan hyny, ‡ a chwi yn ddrwc, a *wyddoch roi ‡ troddion da i'ch plant, pa veint mwy y bydd ich Tad yr hwn 'sy yn y nefoedd, roddy ‡ daoedd ir ei a archant arno? Can hyny, peth pynac a ewyllysoch wneythy'r o ddynion i chwi, velly gwnew-chwithe yddwynt wy. Can ys hynu yw'r * Ddeddyf a'r Prophwyti. Ewch y mewn ir porth cyfing: cā ys ‡ eheng yw'r porth, ac llydan ywr fford ys y yn *tywys i ddistriwiad: a'llaweroedd ynt yn myned y mywn ‡ ynovv, o bleit cyfing yw'r porth, a chul yw'r ffordd a dywys i vuchedd: ac ychydigion 'sy, a * ei caffant.

¶Y mogelwch rac y gau-prophwyti, yr ei a ddawant atoch yngwiscoedd deveit, a nid o ddymewn ydd ynt blaiddiae * raipus. Wrth ei ffrwyth ydd adnabyddwch wy. A gascla'r ei ‡ rawnwin o yspyddrain? nei ffigus o ysgall? Velly pop pren da a ddwc ffrwyth da a'phren * drwc a ddwc ffrwyth drwc. Ny ddychon pren da, ddwyn ffrwythe drwc na phren drwc ddwyn ffrwythe da. Pop pren ar ny ddwc ffrwyth da, a ‡ dorir y lawr, ac a davlir i * tan. Erwydd paam wrth ei ffrwyth yr adnabyddwch wy. Nyd pwy bynac a ddyweit wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ‡ a i deyrnas nefoedd * amyn yr hwn a wna ewyllys vy-Tat yr hwn yw yn y nefoedd efe a ddavv i deyrnas nefoedd.

Llaweroedd a ddiwedant wrthyf yn y dydd hwnw, Arglwydd,

‡garec
*neidr
‡pryd ydych
*bedrwch
‡doniae
*petheu da
*Cyfraith
‡llytan
*arwein
‡trwyddo, trywodd
*bedr arnei
Yr Euangel y viij. sul gwedy Trintot.
*ysclyfus
‡grabs
*pwtr
‡torychir
*yn
‡ddaw
*anid

Arglwydd, Arglwyđ, a nyd ‡ drvvy dy Enw di y prophwydesam? a thrvvy dy enw y bwriesom allan gythraulieit? a thrvvy dy Enw y gwnaetham weithredoedd-mawrion? Ac yno yr * addefaf yddyn, Ny's adnabym chwi er ioed: ewch ymaith ywrthyf yr ei a weithiwch enwiredd. Pwy pynac gan hyny a glyw genyf y geiriae hyn, ac ei gwna, mi ai cyffelypaf ef i wr ‡ doeth, yr hwn a adeilawdd ei duy ar graic: a'r glaw a syrthiodd, a'r * llifeirieint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a ‡ dygwyđesont ar y tuy hwnw, ac ny chwympodd: can ys ei sylfaeny ar graic. A'n'd pwy pynac a glywo genyf hy-geiriae hyn, ac nys gwna, a gyffelypir i wr *ynfyd, yr hwn a adeiliedodd ei duy ar dywot: a'r glaw a gwympođ, a'r llifdyfređ a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythesan, ac a guresont ar y tuy hwnw, ac e gwympodd, a' ei gwymp a vu vawr.

¶Ac e ddarvu, gwedy i'r Iesu dywedyt y gairiae hyn, ‡ rhyveddy a wnaeth y popul gan y ddysc ef. Can ys ef y dyscawdd wy val vn ac awturtaw, ganthaw, ac nid val y *Gwyr-llen.

‡ gan
* cyffesaf
‡ prudd
* llifddyfred
‡ ruthresont a gurason, ffustesou
* ffol
‡ irdangy synny.
* yscrifenyddwyr

Pen. viij.

Christ yn iachay y dyn a'r clwy mawr. Fydd y capten, Galwedigaeth y Cenedloedd. Chwegr neu mam gwraic Petr. Am y Gwr llen a ewyllysei ddilyn Christ. Tlodi Christ. Y vod ef yn llonyddy yr mor a'r gwynt. Ac yn gyrry y cythraulieit allan o'r dyn i'r moch.

Yr Euangel y trydydd Sul yn ol yr Ystwyll.

AGwedy y dyvot ef y waeret o'r mynydd, llawer o bopul oedd ei dylynnawdd. A'nycha, vn clafgohanawl a *ddeuth ac ei addolawdd, cann ddywedyt, Arglwydd a's * mynny, ti elly vy-glanhay. A'r Iesu a estennawdd ei law, ac ei cyhurddawdd ef, gan ddywedyt, *Mynaf, glanhaer di: ac yn y van y'ohanglwyf ef a'lanhawyt. Yno y dyuot yr Iesu wrthaw, Gwyl na ddywetych ‡ wrth nep, eithr dos, ac ymddagos ir Offeiriat, ac offrymna y rhodd a orchymynnawdd Moysen, er testoliaeth yddwynt. *Gwedy dyvot yr Iesu i Capernaum, y daeth attaw ‡ Gan-wriad gan ddeisyfy arnaw, a'dywedyt, Arglwydd, y mae * vy-gwas i yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ‡ ddirvawr. A'r Iesu a dyvot wrthaw, Mi a ddenaf ac ei gwnaf ef yn iach. A'r Cannwriad a ei atepawdd, can ddywedyt, Arglwydd, nyd wyf vi dailwng y ddawot o hanot y dan vy- * cronglwyr: eithyr yn vnic dywait y gair, ac ef a iacheir vy-gwas i. Can ys dyn wyf vinae y dan awturtot vn arall, ac y mae genyf ‡ vilwyr y danaf: a'dywedaf wrth hwn, Cerda: ac efe a, ac wrth arall, Dyred: ac e daw, ac wrth vy-gwas, Gwna hyn: ac ef ei gwna. Pan glywodd yr Iesu hyn, e ryveddawdd, ac a dyvot, wrth yr ei oedd yn ei ganlyn, Yn wir, y dywedaf wrthych, Ny chefais gymeint ffydd, na'c yn yr Israel. A'mi a ddywedaf wrthych, y daw llawer o'r Dwyrein a'r Gorllewyn, ac a eisteddant

*wyllysy

‡Ewyllysaf

*i

‡Canwryd, capten canwr

*vymachcē

‡ynialus

*nen,do

‡sawdwyr

gyd

gyd ac Abraham, ac Isaac, ac Iacob yn-teyrnas nefoedd. A' phlant y deyrnas a * davlir ir tywyllwch eithav: ynow y bydd wylofain a' ‡ riccian dannedd. Yno y dyvot yr Iesu wrth y Canwriad, Dos ymaith, a' megis y credeist, bit y-ty. A' ei was a iachawyt yn yr awr honno.

¶A' phan ddaethei 'r Iesu i tuy Petr, ef a welawdd y * chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf or ‡ cryd. Ac ef a gyhyrddawdd ai llaw, a'r cryd a ei gadawodd: yn y chyvodd hi i vyny a' gweini yddynt. Gwedy y hwyrhay hi, wy ddugesont attavv lawer o'r ei cythraelic: ac ef a vwriawdd allan yr yspryton a ei 'air, ac a iachaodd yr oll * gleifion. Yn y chyflawnit yr hyn a dywedit ‡ trwy Iesaias Prophwyt, can ddywedyt, Efe a gymerth ein gwendit ni, ac a dduc ein heintiae.

¶A phan welawdd yr Iesu dorfeydd lawer oei amgylch, ef a 'orchymynawdd yddwynt vyned drosodd ir lan arall. Yno y daeth ryw 'wr-lleen, ac a ddyvot wrthaw, * Athro, mi ath canlynaf i b'lebynac ydd ai. Yno 'r Iesu a ddyvot wrthaw, Y mae ‡ ffauae gan y * llwynogot a'chan adar y nefoedd ei nythot, an'd gan Vap y dyn nyd oes le i orphwys i ben.

¶Ac vn arall o ei ddiscipulon a ddyvot wrthaw, Arglwydd, Godde i mi yn gyntaf vyned, a chladdy vy-tad. A'r Iesu a ddyvot wrtho. * Dilyn vi, a' gad ir meirw gladdy ei meirw hvvy.

¶A gwedy iddo vyned ir llong, ei ddiscipulon ei can'ynodd. A' nycha, e gyvodes ‡ cynnwrf mawr yn y mor, yd pan guddit y llong gan y tonae:

* bwrir
‡ yscyrnygy
* vam yng-hyfraith
‡ deirton, twym, or haint gwres
* heinus
‡ can
‡ Dyscawdr Meistr
* clych
‡ dayrydd
* cadnawot
* roi ben i lawr
* Canlyn
‡ morgymladd

*in collwyt
‡chwychwy
* cerydawdd bygythi-awdd
‡dawel

ac ef e oedd yn cyscu. Yno y daeth ei ddiscipulon a-
taw, ac ei defroesant, can ddywedyt, Arglwydd,
cadw ni: * e ddarvu am danam. Ac ef a ddyvot
wrthynt, Paam ydd ofnwch, ‡ havvyr a'r ffydd
bechan? Yno y codawdd ef, ac y * gohardd awdd
ef y gwyntoedd a'r mor: ac yno ydd aeth hi yn
‡ araf hyn. A'r dynion a ryvedodd, gan ddywedyt
Pa ryw vvr yw hwn, pan vo'r gwyntoedd ar mor
yn ufyddhay yddaw? A' gwedy ei ddawot ef ir *lan
arall, i wlat y Gergesieit, e gyfarvu ac ef ddau a

‡cythreulieit
*beddae

‡ diavleit ynthwynt, yr ei a ddaethen o'r * mon-
wenti yn dra ffyrnicion, mal na allai vn-dyn vy-
ned y ffordd honno. A' nycha, llefain a wnaeth-
ant, gan ddywedyt, Iesu vap Duw, beth y sy i ni
a wnelom a thi? A ddaethost ti yma in poeni cyn
yr amser? Ac ydd oedd ym-pell o ywrthynt gen-

*cythraulieit
‡tavly

vaint o voch lawer yn pori. A'r ‡ diavleit a ddei-
syfesont arnaw, gan ddywedyt, A's ‡ hwry ni a-
llan, gad i ni vynet i'r genvaint voch. Ac ef a ddy-
vot wrthynt, Ewch. Ac wy aethant allan, ac ae-
thant ir genvaint voch: a' nycha, yr oll genvaint

*yrthlwyt, ddiucpwyt,
‡collwyt
*ciliawdd

voch a* ymdreiglei dros y dibin i'r mor, ac ‡ a vuo-
veirwyn y dyfredd. Yno y * ffoawdd y meichiait:
a' gwedy y dyvot hwy i'r dinas, menegy a wnae-
thant pop peth, a' pha beth a ddarvesei ir ei oedd y
diavleit ynthwynt. A' nycha, yr oll ddinas a dda-

‡gyvwrdd

eth allan, y ‡ gyvarvot a'r Iesu: a' phan ei gwel-
sont, atolygy a wnaethant iddaw, ymadel o ei ter-
vyneu.

Pen. ix.

Christ yn iachay'r parlys. Ac yn maddeu pechotae. Yn galw ac yn ymweled a'Mathew. Am trugaredd. Christ yn atep y Phariseaeit a' discipulon Ioan, Am y brethyn crei a'r gwin newydd. Y bot ef yn i achay'r wraic o'r haint gwaed. Ef yn cyfody merch Iairus. Yn rhoi i ddau ddall ei golwc. Yn gwneythyd i budan ddywedyt, Yn precethy ac yn iachay mewn amrafel vannae. Ac yn annoc gweddiaw er mwyn cynyddy yr Euangel.

Yr Euangel y xix. Sul gwedy Trintot.

AC ef aeth y mewn ir llong, ac aeth trosawdd, ac a ddeuth y'w ddinas ehun. A'nycha, wy a dducesant ataw wr claf o'r parlys, yn gorwedd *mewn gwely. A'r Iesu yn gweled y ffydd wy, a ddybot wrth y claf o'r parlys, Y map, ymddiriet: maddeuwyt y ty dy pechatae. A'nycha, yr ei o'r Gwyr-llen a ddywedet wrthyn ehunain, Y mae hwn yn ‡capl'y. A'phan welawdd yr Iesu ey meddyliae, y dybot, Pa am y meddylywch bethae drwc yn eich calonae? Can ys pa-vn *hawsaf ei dywedyt, Maddeuwyt y-ty dy bechtae, ai dywedyt, Cyfot, a' rhotia? Ac er mwyn ychwy wybot bot ‡meddiant i Vab y dyn ar y daiar y vadae pechatae, (yno y dybot ef wrth y claf o'r parlys) Cyfot, cymer dy wely, a' dos ith tuy. Ac ef a gyfodes, ac aeth ymaith * y ew duy ehun. Welly pan ei canvu'r dyrva, rhyfeddy a wnaethant, a gogoneddy Duw, yr hwn a roesei gyfryw awturtat i ddynion.

*ar

*dywedyt yn anduwiol

‡hawddaf

*gallu, awturdat

*yddy

Yr Euangel ar dydd S. Matthew.

¶Ac val ydd oedd yr Iesu yn myned o ddynaw, e ganvu 'wr yn eistedd wrth y dollva a elwit Mat thew, ac a ddybot wrthaw, *Canlyn vi. Ac ef

*Dilyn

a gyfodes, ac ei canlynawdd. Ac e ddarbu, a'r Ie-
su yn eistedd i bwyta yn y duy ef, nycha, * Publi-
canot lawer a' phechaturieit, a' ddaethent ynavv,
a eisteddesant i bwyta gyd a'r Iesu a'ei ddiscipu-
lon. A' phan welawdd y Pharisaieit hynny, wy
ddywedesont wrth y ddiscipulon ef. Paam y
bwyty eich ‡ dyscyawdr gyd a'r Publicanot a'
phecaturieit? A' phan glywu'r Iesu, e ddywot wr-
thynt, Nid reit ir ei iach wrth * veddic, anid ir ei
cleifion. An'd ewch a' dyscwch pa beth yw hyn
Trugaredd a * ewyllyseis, ac nyd aberth: can na
ddauthym i'alw'r ei cyfiawn, amyn y pechaturie-
it y ddybot-ir-iawn.

¶Yno ydd aent discipulon Ioan ataw, gan
ddywedyt, Paam yd ymprydiwn ni a'r Pharisai-
eit yn bynech, ath ddiscipulon di eb vmprydiaw?
A'r Iesu a ddywot wrthwynt, A all plant ‡ yr ys-
tavell-briodas * gwynvan tra vo'r gwr ‡ priod y
gyd ac wynt? An'd e ddawr dyddiae pan ddyger y
‡ gwr-priawd o ddiarnynt, ac yno yd vmprydiant.
Eb law hyny ny ddyd nep lain o brethyn newydd
mewn hen wisc: can ys hyn a ddylyei ei gyflaw-
ny, a dynn beth o y wrth y wisc, a rhwygfa * aa yn
waeth. Ac ny ddodant 'win newydd mewn llestri
hen: can ys velly y torrei'r llestri, ac y ‡ dinew-
hir, y gwin, ac y collir y llestri: an'd gwin newydd
a ddodant mywn llestri newyd, ac velly y cedwir
y ddau.

¶Tra oeddd ef yn ymadrodd wrthwynt, nycha,
y deuth ryw pennaeth, ac 'addolawdd iddaw, can
ddywedyt, E vu varw veu merch yr awrhon, and

Dyre

*tollwyr
‡athro
*physygwr
‡vynnaf
‡y gwr priod-od
*ddwyn galar
‡newydd weddoc
*ys ydd
‡gellyngir

Yr Euangel y xxiiij. gwedi Trintot.

dyred a' *gesot dy law arnei, a' byw bydd hi. A'r Iesu a gyfodes ac ei dylynawdd, ef a ei ddiscipulon. (Ac wele wreic a oedd a haint ‡ gwaedlif arnei dauddec blynedd, a ddaeth o'r *tu cefyn yddaw, ac a gyffyrddawdd ac ‡ empyl y wisc ef. Can ys hi a ddiwedesei yntheiehun, A's gallaf gyhwrdd a ei wisc ef yn vnic, * i'm iacheer. Yno yr Iesu ymchwelawdd, a chan y gweled hi, y dybot, Ha verch, bydd gyssurus: dy ffydd ath iachaodd. A'r wreic a ‡ wnaethpwyt yn iach * yn yr awr hono.) A' phā ddaeth yr Iesu i duy'r pennaeth, a' gweled y cerddorion a'r tyrfa yn ‡ trystiaw, y dybot wrthwynt, Ewch ymaith: can nad marw'r vorwyn, anid cyscu y mae hi. Ac wynt ei gwatworesont ef. A' phan yrrwyt y tyrfa allan, ef aeth i mewn ac a ymavlawdd yn hi llaw, a'r vorwyn a gyfodes. A'r gair o hynn aeth tros yr oll tir hwnw.

Ac val yd oed yr Iesu yn myned o yno, dau ddalliō a ei * dilynesont ef, gan lefain a'dywedyt, Map Dauid trugarha wrthym. A' gwedy iddo ddybot yr tuy, y daeth y daillion ataw, a'r Iesu a ddybot wrthwynt, A gredwch chwi y galla vi wneythyd hyn? Ac wy a ddywedesont wrthaw, Credwn, Arglwydd. Yno y cyhyrddodd ef a ei llygaid, gan ddywedyt, ‡ Herwydd eich ffydd bid y chwi. A ei llygaid a egorwyt, a'r Iesu a * orchymynnawdd yddwynt, gan ddywedyt, Gwelwch na's gwypo nep. A'n'd gwedi yddwyn ymadaw, wy ‡ eu clodvawresont ef trwy'r oll dir hwnw.

¶ Ac wynt yn myned allan, *nycha, wy yn dwyn attaw vudan ‡ cythreulic. A' gwedi bwrw'r cythraul

*dod
‡gwaedlin, gwaedgerd, gwaedgoll
*llwyr ei
‡ar, godre, hem
*iach byddaf, mi af yn iach
‡o'r
*tyrfa
‡Cilwch
*canlynesont
‡Yn ol, Wrth
*wele
‡a chythraul ynthaw

thrawl o honavv y * dybot y mudan: yno y rhyf-
ddawdd y dyrfa gan ddywedyt, Ny welpwyt y cy-
ffelip erioed yn Israel. A'r Phariseieit a ddywe-
desont, Trwy benaeth y cythreulieit y mae ef yn
bwrw allan gythreulieit. A'r Iesu aeth o y am-
gylch yr oll ddinasoedd a' threfi, gan ei-dyscy yn ei
Synagogae, ac yn precethy Euangel y deyrnas,
ac yn iachay pop haint a phob ‡ clefyd ymplith y
popul. A' phan welawdd ef y dyrfa, ef a dostur-
iawdd wrthwynt, can ys ey bot gwedy i * hylltra-
wy, a' ei goyscary val defeit eb ydyn bugail. yno
y dybot ef y'w ddiscipulon, Diau vot ‡ y cynayaf yn
bawr, ac gweithwyr yn anaml. Can hyny * de-
syfwch a'r Arglwydd y cynhayaf ar ddanfon gwe-
ithwyr y'w gynayaf.

*ymadrodd
‡anhwyl
*gohany
‡helniar
*erchwch

Pen. x.

Christ yn anfon ei Apostolion i Iudaea, yn eu gorchymyn-
ny, yn ei dyscy, ac yn ei cyssurio erbyn pan ei herlyn-
yr Yspryt glan yn ymadrodd drwy ei Weinidogion.
Pwy a ddlem ni ei ofny. Bot eyn gwallt dan gyfrif. O
addef Christ. Na charer tad a' mam yn bwy no Chri-
Bot i ni gymeryd ein * croes. Am gadw nei golli ein ei-
oes. Am dderbyn y Praecethwyr.

*croe

AC ef a elwis ei ddauddec discipul atav,
ac a roddes y ddyn * beddiant yn er-
byn yspryrion aflan, y'w tafly wy all-
an, ac y iachay pop ‡ haint a' phob
* adwyth. A'c enwae y dauddec Apo-
stolion yw'r ei hyn. Y cyntaf Simon, a elwit Pet
ac An

*allu
‡clefyd
*amhwynt
anhwyl

ac Andreas ei brawt: Iaco vap Zebedeus, ac Ioan ei brawt. Philip a' Bartholomeus: Thomas a' Matthew y * Publican: Iaco vap Alpheus, a' Lebbeus a' ei gyfenw yn Thaddaeus: Simon y ‡ Cananit, ac Iudas Iscariot yr hwn hefyt y bradychawdd ef. Y dauddec hyn a ddanfonawdd yr Iesu ymaith, ac a' orchymynnawdd yddwynt, gan ddywedyt, Nag ewch i ffordd y Cenedloedd, ac i ddinasoedd y Samarieit nag ewch y mewn: a'n hytrach at gyfer golledic ddefeit tuy Israel. Ac wrth vyned precethwch, gan ddywedyt, Y mae teyrnas nef wedy * dynesau yn agos. Iachewch y cleifion, glanhewch yr ‡ ei clawr: cyfodwch y meirw: bwriwch allan gythreulieit. Yn * rat yd ‡ erbyniesoch, yn rat rhowch. Na vedwch ar aur, nag ariant, nac * efydd yn eich gwregysae, nag yscrepan ir daith, na dwy bais, nag escidiae, na ffon: can ys teilwng ir gweithwr ei ‡ bwyt. Ac i pa ddinas pynac nei dref yd eloch, ymofynwch pwy 'sydd teilwng yn-ddi, ac ynaw trigwch yn yd eloch o ddyno. A' phan ddeloch i duy * anerchwch ef. Ac a bydd y tuy yn teilwng, dauet eich ‡ tangneddyf arnaw: ac any bydd yn deilwng, ymchwelet eich tangneddyf atoch. A' phwy pynac a'e ny's derbyn chwi, ac ny chlyw eich gairiae, pan ymadawoch o'r tuy hwnnw nei or dinas hono, escutwch y llwch y wrth eich traet. Yn wir y dywedaf y chwi, y bydd esmwythach ir ei o dir Sodom a' Gomorrha yn-dydd * brawd nag ir dinas hono.

¶ Nycha, ydd wy vi yn eich danvon mal defeit * ynghenol bleiddiae: byddwch am hynny ‡ ddoethion

*Cais, amo bydd
‡eiddigus, gwynvidus
*yn gyfagos
‡gohangleifion
*ddawn, rhodd
‡cymeresoch
*pres, bath, mwnei
‡ymborth
*cyferchwch well
‡heddwch
*barn
*ymperved
‡prudd...

thion mal *seirph . a' ‡gwirion mal colomben[od]
Eithr ymogelwch rac dynion, canys wy ach rodd[ant]
chwi at *Eisteddfae ac ach ‡yscyrsian yn ei Syn[a]-
gagae. Ac ich dugir at y llywiawdwyr a'r Bren[hi]-
noedd om pleit i, er testiolaeth yddwynt, ac i'r C[e]-
netloedd. Eithr pan ich trawsroddant, na ‡ phr[y]-
derwch pa vodd nei pa beth a ddywetoch: can[ys]
roddir y chwy yn awr hono, pa beth a ddywetoch.
Can ys nid chwy chwi yw'r ei a *ddyweit, any[d]
yspryt eich Tad yr hwn a dywait ynoch. A'r braw[d]
a vradycha'r brawd a ‡varwolaeth, a'r tat y ma[b]
a'r plant a godant yn erbyn ei *Rieni, ac a bar[ant]
yddwyn varw. A' dygasoc vyddwch gan bawp [er]
mwyn vy Enw: anyd yr hwn a barao yd y dy[-]
wedd, ef a ‡ gedwir. A' phan ich erlidiant yn [y]
dinas hon, *ciliwch i vn arall: can ys yn w[ir]
dywedaf wrthych, na'orphenwch oll ddinasoe[dd]
Israel, ‡ nes dawot Map y dyn. Nid yw'r disc[i]-
pul uwch na ei athro, na'r gwasanaethwr uwc[h]
na ei Arglwydd. Digon ir discipul bot val y bo [ei]
athro, a'r gwasanaethwr val ei Arglwydd. A's ga[l]-
wasan wy y tuy yn Beelzebub, pa veint mwy y g[a]-
lwan ei duylwyth ef? Nag ofnwch wy am hyn[y]:
can nad oes dim *toedic, ar ny's ‡ didoir: n[a]
dim cuddiedic ar na ddaw i wybodoeth. Hyn a d[y]-
wedaf ywch yn y tywyllwch, dywedwch yn y g[o]-
leuni: a hyn a glywoch yn ych glust, pregethw[ch]
ar ben y tai. Ac nac ofnwch yr ei a ladd y corph, [ac]
ny allant ladd yr enait: eithyr yn hytrach ofnw[ch]
hwn, a dichon *gyfergolli yr enait y gyd a'r corp[h]
yn yffern. Any werthir dau ederyn y to er fferli[ng?]

*nadroedd
‡seml,
‡ diargyoed
*Cwnsli
*ffrewylliã
‡ofelwch
*ymadrodd
‡angeu
*tad a'ei mam
‡iacheir
*ffowch
‡yny ddel
*annudd,
‡dadanudd̃ir
*destrywio

ac ny chwympa yr vn o hanynt i'r llawr heb cvvyllys eich Tad chvvi? Ac y mae hefyd eich oll wallt yn gyfrifedic. Nac ofnwch gan hynny, chwi delwch mwy na llawer o * adar yto. Pwy pynac gā hynny am cyffesso i yngwydd dynion, hwnaw a gyffessaf vinef hefyd yn-gwydd vy-Tad yr hwn 'sy yn y nefoedd, A' phwy pynac am gwad yngwydd dynion, hwnaw a wadaf vi hefyd yn-gwydd vy-tad yr hwn 'sy yn y nefoedd. Na thybiwch vy-dewot i ddanfon tangneddyf i'r ddayar: ny ddaethym y ddanfon tangneddyf anyd y cleddyf. Can ys-daethym i osot dyn y amrafaelu yn erbyn ei dad a'r verch yn erbyn ei mam, a'r ‡ wayddd yn erbyn i chwegr. A' gelynion dyn vydd tuylwyth ei dy y hun. Y nep a garo tad ne vam yn vwy na myvi, nyd yw deilwng o hanof i. A'r nep y garo vap ne verch yn vwy na myvi, nyd yw deilwng o hanof vi. A' hwn ny chymer ei * groes, a chalyn ar v'ol i, nyd yw deilwng o hanafi. Y nep a gatwo ei ‡ enait, ai cyll, a'r nep a gollo ei enad om pleit i, ai caiff. Y nep ach derbynio chvvi, am derbyn i: a'r nep am derbynio vi, a dderbyn hwn am danfonawdd i. Y nep a dderbynio brophwyt yn enw Prophwyt, a dderbyn vvobr Prophwyt: a'r nep a dderbynio gyfiawn, yn enw cyfiawn, a dderbyn vvobr y cyfiawn. A' phwy pynac a roddo ir vn o'r ei bychein hyn phiol et o ddwfr oer yn vnic, yn enw discipul, yn wir y dywedaf ychwi, ny chyll ef ei vvobr.

Pen. xj.

Christ yn precethy. Ioan Batyddiwr yn anfon ei ddiscipulon ataw

*ederynot

‡wraic yn erbyn mam hei gwr

*groc

‡enioes bywyt

araw. Testiolaeth Christ am Ioan. Barn y popul a
Christ ac Ioan. Christ yn edliw ir dinasoedd anniolchga
Bod yn eglurhay'r Euangel i'r dinion gwirion. Am y
ei ys y yn trafaely ac ynt yn llwythoc. Am iau Christ.

Yr Euangel y trydydd Sul yn Aduent.

AC e darbu, gwedy terbyny o'r Iesu orchymyny y'w ddauddec Apostolio ef aeth oddyno er{ei dyscy a'phregethy yny dinasoedd wy. A'phā glyw Ioan ac ef yn-charchar o yw weithredoedd Christ, e ddanfone ddau oei ddiscipulon, ac a ddybot wrthaw: Ai yw'r hwn a*daw, ai dysgwyl a wnawn am ara A'r Iesu a atebawdd ac a dybot wrthynt.*Ew a'manegwch i Ioan, y pethae a glywsoch ac we soch. Y mae'r daillion yn cahel ei golwc, a'r clo ion yn rhodiaw: a'r cleifion-gohanol wedy ei gl hay, a'r byddair yn clywet: y meirw y gyfod a'r tlodion yn derbyn ‡ yr Euangel. A' dedwy yw'r ‡ neb ny * rwystrir om plegit i. Ac wynt y mynet ymaith, ef a ddechreuawdd yr Iesu ddywe dyt wrth y popul, am Ioan, Pa beth yr aetho ir ‡ ddiffeith i edrych am danaw? ai corsen a * y cytwei gan wynt? Eithyr pa beth yr aethoch y welet? Ai ‡ dyn wedy'r wisco mewn dillat es wyth? * Nycha, yr ei ys yn gwisco dillat esm wyth, mewn tai ‡ Brenhinoedd y maent, Eith pa beth aetho chwi yw welet? Ai Prophwyt? I dywedyt ydd wyf wrthych, a' mwy no Prophwy Can ys hwn ytyw y neb y mae yn escriwene am danaw,* Nycha, mybi sy yn danfon vy-cena rac dy wynep, yr hwn a paratoa dy ffordd o blae

*Doelwch
‡coelvain
*hwn
‡chrang-wydd wrth ybi
*antalwch
‡figlat
*glwr
‡Wely
*Moly

oth blaen. Yn wir y ddywedaf ychwi, ym-plith yr ei a ‡anet o wraged, ny chododd neb mwy nac Joan Vatyddiwr: er hyny yr hwn 'sy leiaf yn teyrnas nef, y'sy, vwy nac ef. Ac o amser Joan Vatyddiwr yd hyn, y treisir teirnas nefoedd, a'r treiswyr 'sy yn *myn'd a hi ‡ wrth nerth. Can ys yr oll Prophwyti a'r * Ddeddyf a prophwytesont hyd Joan. Ac a's wyllysiwch y dderbyn, ‡ efe yw Elias, a oedd ar ddyvot.

Y nep 'sy yddo glustiae i * wrando, gwrandawet. Eithyr i ba beth y cyffelybiaf i y genedleth hon? Cyffelyp yw i vechcynos a eisteddent ‡ yn marchnatoydd, ac yn llefain * wrth ei cyfeillon, ac yn dywedyt, Canasam ‡ chwibanoc ywch, ac ny ‡ neidiesoch: ys canesam alarnad ywch, ac ny chwynfanesoch. Can ys daeth Joan heb na bwyta nag yfet, ac meddant, Y mae * cythrael gantho. Daeth Map y dyn yn bwyta ac yn yfet, ac meddant, Wele ddyn glwth, ac yfwr gwin, car ir Publicanot a' phechaturieit: eithyr doethinep a gyfiawnheir gan ei ‡ blant hun. Yno y dechreawdd ef * liwio ir dinasoydd, yn yr ei y gwnaethesit yr ei mwyaf o ei weithredoedd-mowrion ef, can na ‡ chymeresent edifeirwch, Gwae dydi Chorazin: Gwae dydi Bethsaida: can ys pe gwnaethesit yn Tyrus a' Sidon y gweithredoedd-* mawrion a wnaethpwyt yno-chwi, wy a gymresent edifeirwch ‡ gynt mewn lliain sach a llytw. Eithyr ys dywedaf ychwy, mai ysmwythach vydd i Tyrus a' Sidon yn-dydd * brawdd, nac i chwi. A' thydi Capernaum, yr hon a dderchefir yd y nefoedd, a th

‡genetlwyt
*ei ysglyffio
‡y drais
*Gyfraith
‡hwn
*glywed, clywed
‡ar yr heolydd
*ar
‡bib
‡ddawnsiesoch
*diawl
‡phlant
*ddannot
‡ddoethent ir iawn
*nerthol
‡ers talm byt
*barn

dynnir y lawr yd yn yffern: canys pe y ymplith y r-
ei o Sodoma y gwnaethesit y gweithredoed *ma-
wrion a wnaethpwyt yno ti, wy vysent yn aros yd
‡ heddyvv. And mi a dywedaf y chwi, mai esmwy-
thach vydd yddyntvvy o dir Sodoma yn-dydd bra-
wd, nac y ti.

*nerthol, gwyrthfawr
‡y dyd hwn

¶Yn yr amser hynny ydd atepawdd yr Iesu, ac y
dywot, Ytty ydiolchaf, Dat, Arglwydd nef a'daear
can ytty guddiaw y pethae hyn rhac y doethion a'r
pruddion, a'ei *egluraw hwy ir ei bychain. ‡ Yn
wir, Dad, can ys velly y bu boddlawn genyt. Pop
peth a roddwyt y-my gan vy-Tat: ac nyd edwyn
nep y Map, ‡eithr y Tat: ac nyd edwyn nep y Tat
*diethr y Map, a'r hwn yr ewyllysio 'r Map ei
‡ eglurhau iddo. Dewchata vi, oll y syyn blinde-
rawc ac yn llwythawc, a' mi a ch esmwythaf. Cy-
merwch vy iau arnoch' a' dyscwch genyf, can
vy-bot yn waredigennus ac yn isel o galon. A'
chvvi gewch' orphoyssa ich eneidae. Can ys ve Iau
'sy *hyfryd, a'm ‡llwyth ysy yscafn.

Yr Euangel y dydd S. Matthias.

*dangos
‡Da
‡anyd
*anyd
*dywyny-gu, dangos
*hawdd, esmwyth
‡baich

Pen. xij.

Chrift yn escusodi ei ddiscipulon a dynnesen dywys yr yd. Ef
yn iachay 'r llaw ddiffrwyth. Ef yn cymporth y dyn a
berchenogid gan gythrael, ac oedd ddall a' mud. O'r ca-
bledigaeth. Am genedleth y gwiperae. Gairiae da. Ga-
iriae segur. Ef yn cerydd y yr anffyddlonion, yr ei byn-
nent gael gweled arwyddion. Ac yn dangos pwy yw ei
brodur, ei chwaer a ei vam.

YR amser hyny ydd aeth yr Iesu ar ddydd y Sabbath trwy r *yd, ac ydd oedd ‡newyn ar ei ddiscipulō, aca ddechreysont dynny tywys yr yd a'bwyta. A'phan y gwelawdd y Pharisaieit, y dywedesōt wrthaw, *Nycha dy ddiscipulon yn gwneythyr hyn nyd yw gyfreithlawn ei wneythyd ar y Sabbath. Ac ef a ddywot wrthynt, A ny ddallenasoch beth a wnaeth Dauid pan oedd arno newyn, a'r ei oed y gyd ac ef? Val ddaeth ef ymewn y duy Ddyw, a' bwyta'r bara ‡gosot yr hwn nyd oedd gyfraith'lawn iddo y bwyta, nac ir ei oedd gydac ef, and yn unic ir Offeiriait? Nei any darllenasoch yn y*Ddedyf bot yr Offeiriait ar y Sabbath yn y Templ yn ‡ tori'r Sabbath, ac ei bot yn *ddirgerydd? And mi a ddywedaf ichwi, bot yma vn mwy na'r Templ: Eithyr pe gwyddech pa beth yw hyn, Trugaredd a ewyllysiaf ac nid aberth, ny ‡ varnesech-chvvi ar yr ei diniwet. Can ys bot Map y dyn yn Arglwydd, ys ar y Sabbath. Ac ef a dynodd o ddyno, ac aeth y'vv Synagog wy. A' nycha, ydd oedd yno vn a ei law wedy *dysychy. Ac wy a ovynesont iddaw, gan ddywedyt, Ai cyfreithlawn iachay ar y Sabbath? val y gallent achwyn arnaw. Ac ef a dywot wrthwynt, Pa dyn o hanoch vydd, ac iddo vn ddavat, ac o chwympa hi mewn ‡ ffos ar y dydd Sabbath, any chymer ef y hi a'i chodi *allan? Wrth hyny, pa veint gwell yw dyn na dafat? Ac velly cyfraith'lawn yw gwneythyd da ar y dydd Sabbath. Yno y dywot ef

*llafur
‡thwant bwyt
*Wele, Synna
‡dangos, gerbron
*Cyfraith
‡halogi
*ddiargyoedd
‡vwrlesech, damnesech
*gwywo, diffrwytho
*pwll
‡ymaes

wrth y dyn, Estyn dy law. Ac ef y hestynnawdd,
a hi a wnaed yn iach val y llall. Yno yr aeth y Pha-
risaieit allan, ac ymgyggori a wnaethont yn y er-
byn ef, pa vodd y gellynt ei ‡ ddiva. A' phan wy-
bu yr Iesu hyny, ef aeth ymaith oddyno, a' thyrfa-
vawr y dylynodd ef, ac ef y iachaodd wy oll, ac a
orchymynawdd y ddyn na' * chyoedent ef, yn y chy-
flawnit, 'rhyn a dywedesit gan Esaias brophwyt,
gan ddywedyt, Nycha vy-gwas anaethur yr hwn a
‡ ddetholeis, vy-caredic yn yr hwn y * digrifir vy
enait: gosodaf vy yspryt arnaw, ac ef a ddengys
varn ir Cenetloedd. Nyd ymryson ef, ac ny lefain,
ac ny's clyw neb y ‡ lais ef yn yr heolydd. Corsen
* yssic ny's tyr ef, a' llin yn mygy ny ddiffodd ef, y-
ny dduco barn i vuddugoliaeth. Ac yn ei Enw ef
y coelia'r Cenedloedd. Yno y ducpwyt attaw vn
‡ cythraulic, yn ddall ac yn vut, ac ef a'i iachaodd
ef, yn y lavarawdd, ac y gwelat yr hvvn vysei ddall
a' mut. Ac a * sannawdd at yr oll popul, gan dy-
wedyt, Anyd hwn yw map Dauid? Eithyr pan
glybu y Pharisaieit hyn, y dywedesont, Nid yw
hwn yn bwrw allan gythraulieit anid trwy Beel-
zebub pennaeth y cythraulieit. A'r Iesu yn gwy-
bot ei meddyliae, a ddywot wrthwynt, Pop teyr-
nas wedy'r * ymranu y yn y herbyn y hun, a ‡ ddi-
ffeithir: a' phop dinas neu duy, wedy'r ymranny
yn y erbyn ehun ny saif. Velly a's Satan a bw-
rw allan Satan, y mae ef wedy'r * ymranny yn
y erbyn ehun: pa wedd gan hyny y ‡ saif y deyr-
nas ef? Ac a's myvi trwy Beelzebub a bwriaf a-
llan gythraulieit, trwy pwy vn y bwrw eich plant

chwi

‡ gollt, ddifetha

* pharent i adnabot

‡ ddewisais

* boddheir, ymvodlonodd

‡ lef, lleferydd

* don

‡ a chythrael yntho

* irdangu

* ymohany

‡ a dderfydd am danei, betha

* ympertio, ymohany

‡ pery

chwi'n wy allan. Ac am hynny y byddant wy yn *beirniait arnoch. Ac a's myvi a vwriaf allan gythreuliait trwy yspryt Duw, yno y daeth teyrnas Dyw atoch. Can ys pa vodd y dychon neb vii hyned y mewn y duy y cadarn ar ‡ yspeilio ei ddodrefn, dyethr iddo yn gyntaf rwymo y cadarn, ac yno yr yspeilio ei duy. Y nep nid yw y da a mi, ys ydd yn v'erbyn: a'r nep ny *chascl gyd a mi, a'ei wascar. Erwydd paam y dywedaf y chwi, pop pechat a ‡ chabl a vaddeuir i ddynion: anyd y cabl yn erbyn yr Yspryt glan ny vaddeuir i ddynion. A' phwy pynac a ddyweto'air yn erbyn Map y dyn, e vaddeuir yddaw: anyd pwy pynac a ddywet yn erbyn yr Yspryt glan, ny's maddeuir iddo, nag yn y byt hwn, nag yn y byt a ddaw. Ai gwnewch y pren yn dda, a'i ffrwyth yn dda: ai gwnewch y pren yn ddrwc, a'i ffrwyth yn ddrwc: can ys y pren a adwenir wrth ei ffrwyth. A genetleth gwiperae, pa *ddelw y gellwch ymadrodd ‡ daoedd, a chwi yn ddrwc? Can ys * o ehelaethrwydd y galon, yr ymadrodd y geneu. Y dyn da o drésawr da ei galon, a ddwc allan dda-bethe: a' dyn drwc o dresawr drwc, a ddwc allan bethe drwc. Eithyr mi ddywedaf wrthych, mai am bop gair segur a ‡ dywait dynion, y rhoddant gyfri yn-dydd varn. Can ys * wrth dy 'airiae ith cyfiownheir, ac wrth dy 'airiae ith ‡ bernir.

¶Yno ydd atepodd rei o'r Gwyr llen a'r Pharisaieit gan ddywedyt, Athro, ys chwenychem welet *arwydd genyt. Ac ef a atepawdd, ac a ddyvot wrthwynt, Cenedleth ddrwc 'odinabus a gais arwydd,

*barnwyr

‡cribddeilio

*chlasga chynull,

‡serthair

*bodd, wedd

‡bethe da

*cyflawndr

‡lefair

*gan, drwy

‡vwrir

*Scrifenyddion

‡sign, argoel

anyd ny roit iddi, namyn arwydd y Prophwyt Ionas. Canys val y bu Ionas tri-die a'thair nos ym-boly y ‡morvil velly y bydd Map y dyn dri-die a' thair-nos yn-calon y ddaiar. Gwyr Niniue a gyfyt yn-barn y gyd a'r genedleth hon, ac ei *barn hi: canys ydd ynt vvy edifarhay wrth precethu Ionas. A' ‡nycha vn mwy nag Ionas yn y man yma ‡ Nycha Brenhines y Deau a gyfyd yn y barn y gyd a'r genedleth hon, ac ac y barn hi: can iddi hi ddyvot o *eithafion y ddaiar i glywed doethinep ‡Selef: *a nycha vn mwy na Selyf yn y man yma.

¶A' phan el yr yspryt ‡aflan allan o ddyn, efe a rodia rhyd lleoedd sychion, gan gaisio gorphwysfa, ac eb gahel dim. Yno y dywait, Ymchoelaf im tuy, o'r lle y daethym: ac wedy y delo, y caiff ef yn wac, wedy'r yscupo, a'ei *addurno.

¶Yno ydd a ef, ac a gymer atau saith yspryt ereill scelerach noc ef, y un, ac a ant y mewn ac a ‡gyfanneddant yno: a' gwaeth vydd dywedhym y dyn hwnw na ei ddechreuat. Ac velly y bydd i'r genedleth *enwir hon.

¶Tra ytoedd ef yn ymadrodd wrth y dyrfa, nycha ei vam a'ei vrodwr yn sefyll allan, yn caisio *ymddiddan ac ef. Yno y dyvot vn wrthaw, Nycha, dy vam a'th vrodur yn sefyll allan, yn casio ymddiddan a thi. Ac ef atepawdd, ac a dyvot, wrth hwn a venagawdd iddo, Pwy yw vy mam? a' phwy yw vy-brodur? Ac ef a estennawdd ei law tu ac at ei ddiscipulon, ac a ddyvot, *Nycha vy mam, a'm broder. Canys pwy pynac a wna ewyllys vy-Tad yr hwn y sydd yn y nefoedd, ‡hwnw yw vy-

brawt

*bwrw, damna
‡wele
*dibenn byd
‡ Salomon
* ac wele
‡anlan
‡orwsio, gymeny
‡breswiliat drigant
*ddrwc
*chwedlena
*wele
‡efe

brawt, a'm chwaer, a' mam.

Pen. xiij.

Ywrat teyrnas Dduw wedy'r egluryhau trwy ddamec yr had. Am yr efrae. Yr had mwstard, y surdoes, y tresawr cuddiedic yn y maes. Am y ‡ perlae, ac am y rwyt. Mal ir escaulusir Prophwyt yn ei wlat y vn.

YDydd hwnw ydd aeth yr Iesu allan o'r tuy, ac ydd eisteddawdd *geir llaw'r mor: A' thorfoedd lawerion a ymgynullent attaw, yn yd aeth ef i long, ac eistedd: a'r oll dorf a safawdd ar y lan. Yno ‡ yr adroddawdd ef wrthwynt lawer o bethae drwy *barablae, gan dywedyt. Nycha, ydd aeth heuwr ymaith i heheu. Ac val ydd oedd ef yn heheu, y cwympodd 'rei or had ym-min y ffordd, ac a ddaeth yr ‡ ehediait ac y difaodd wy. A'r ei a gwympodd ar dir caregoc, lle ny chawsant vawr ddaiar, ac * yn y man, yr eginesont, can nad oedd yddynt ddyfnedd daiar. A' gwedy cyfody yr haul, y crasasont, ac o eisiae gwreiddio, y ‡ crinesont. A'r ei a gwympesont ymplith * drain, a'r drain a gododd, ac ai tagawdd. Rei hefyd a gwympesont mewn tir da, ac a ddygesont ffrwyth, vn ‡ gronyn ar ei * ganfed, arall ar ei drigeinfed, arall ar ei ddecved ar vgain. Y nep 'sydd iddo glustiae i wrando, gwrandawet.

¶Yno y daeth y discipulon, ac y dywedesont wr-

*Cyflwr
‡gemmæ
* wrth
‡y dyvot
*damegion
‡ar ewyl, gar llaw ar gwr, wrth
‡adar
*eb ohir, eb oludd yn ebrwydd
‡gwywesốt
* yscall
‡ hedin
* gã cymeint
‡glywet, clywet

thaw, Paam yr * ymadroddy wrthynt ym-parabolae? Ac ef a atepawdd ac a ddybot wrthwynt, Can roddy i chwi wybot ‡ dirgeliō teyrnas nefoedd, ac na's roddwyt yddwynt wy. O bleit pwy pynac ys ydd * iddo, ‡ iddo ef y rhoir, ac ef a gaiff helaethrwydd: eythyr pwy pynac nid oes iddo, o yr hon ef y dugir, ac hyn y'sydd yddo. Am hyny yr ymadroddaf wrthwynt ‡ mewn parabolae, can ys wy yn gweled ny's gwelant: ac yn clywet, ny's clywant, ac ny's dyallant. Velly yntwynt wy y cyflawnwyt Prophedoliaeth Esaias, yr hon a ddywait, Can glywet y clywwch, ac ny's dyellwch, ac yn gweled y gwelwch, ac ny's canvyddwch. Can ys * brasawyt calon y popul hyn, a ei clustiae pwl y clywant, a'ei llygait a wrthgaysont, rac canbot a'ei llygait, a chlybot a ei clustiae, a' dyall a'ei calonae, ‡ ac ymchwelyd, yn y do iachawn i hwy. Eithyr ys * dedwydd yvv eich llygait chvvi, can ys ‡ gwelant: ach clustiae, can ys-clywant. O bleit, yn wir y dywedaf ych chwi, mai llawer o Prophwyti, a' Rei cyfiawn a ddeisyfesant weled * yr hyn a welwch-chwi, ac ny'vv welsant, a chlybot yr hyn a glywsoch, ac ny'vv chlywsant.

¶Gwrandewch chwithe barabol yr heuwr. Pa pryd pynac y clyw nep 'air, y Deyrnas, ac ef eb ei dyall, e ddaw'r ‡ Drwc, ac * ysc'yffa'r hyn a heuwyt yn ei galon ef: a' hwn yw ef a ‡ gymerth yr had ar vin y ffordd. A' hwn a gymerth had yn y tir caregawc, yw'r vn a wrendy'r gair, ac yn ebrwydd drwy lewenydd ei derbyn. Nid oes * hagen wreiddin ynthaw ehun, a' thros * enhyd

yw:

*dywedy, chwedleuy
‡ cyfrinachedd·
*gantho
‡hwnw·
‡ar ddamegion
*cewych-wyt
‡a' throi
*gwynfydedic
‡canvyddāt
*y pethae.
‡Vall
*gipia, ysgyflia
‡hewyt
*erhyny
‡amser, dymor

yw: can ys * er cynted y daw trallod nei ganlyn o bleit y gair, yn y van y ‡ rhwystrir ef. A' hwn a dderbyn yr had ymplith y * drain, yw'r vn a wrendy 'r gair: a nyd gofal y byd hwn, a c * ehudrwydd golud, a dag y gair, ac ef a wnaethpwyt yn * ddiffrwyth. And hwn a gymerth yr had yn y tir da, yw'r vn a wrendy'r gair, ac ei dyall, yr vn hefyd a ffrwytha, ac ei dwc, vn ar ei ganfet, arall ar ei drugeinfet, ar-all ar ei ddecfet ar ugain. *Parabol arall a osodes ef yddwynt, can ddywedyt.

¶Teyrnas nefoedd's ydd gyffelip i ddyn a heuei had da yn ei vaes. A' thra vei 'r dynion yn cyscu, e ddaeth y elyn ef, ac a heuawdd *efrae ymplith y gwenith, ac aeth ymaith. A' gwedy ir egin dyvu, a'dwyn ffrwyth, yno yr ymddangosodd yr efrae hefyt. Ac a ddaeth gweision gwr y tuy, ac a dywedesont wrthaw, Arglwydd, a-ny heaist ti had da yn dy vaes? O b'le gan hyny y mae ynddo yr efrae? Ac yntef a ddyvot wrthynt, Y gelyn-ddyn a wnaeth hynn. A'r gweision a ddyvot wrthaw, A ewyllysy di i ni vyned a'ei ‡ cascly wynt? Ac ef a ddyvot, Na vynnaf: rac ychwy wrth gasclu'r efrae ddiwreiddiaw y gwenith gyd ac wynt. Gedwch ir ddau gydtyfu, hyd y cynayaf, ac yn amser y cynayaf y dywedaf wrth y *vedel, Cesclwch yn gyntaf yr efrae, a' rhwymwch yn yscupae y'w lloscy: a' chesclwch y gwenith i'm yscupawr.

¶Parabol arall a rodes ef yddwynt, gan dywedyt, Cyffelip yw Teyrnas nefoedd i ronyn o had mustard, yr hwn a gymer dyn a' ei heuha yn ei vaes, ys yr hwn 'sy 'leiaf o'r oll hadae: a nyd

*cyclymed
‡trangwyddir
*yscall
‡twyll cysoeth
*anffrwythlawn
‡Damec.
Yr Euangel y pempet Sul gwedi ir Ystwyll.
*ller, drewc
‡chwynnu
*medelwyr.

gwedy tyfo, mwyaf vn o'r llysae ytyw, * a' phren ‡ bydd, yd 'n y ddel * ehediait y nef a nythy yn ei gangae.

¶ Parabol arall a ddybot ef wrthwynt, gan ddywedyt, Cyffelip yw teyrnas nefoedd y * surdoes, yr hwn a gymer gwraic ac ei cudd mewn tri ‡ phecceit o vlawt, * yn y sura ‡ oll.

¶ Hyn oll a ddybot yr Iesu trwy barabolae wrth y dyrfa: ac eb * parabolae ny ddybot ef ddim wrthwynt, yn y chyflawnit hyn a ddywetpwyt gan y Prophwyt, yn dywedyt, Agoraf vy-genae ‡ ym-parabolae, a' menagaf ddirgeledigion o'r pan sailiwyt y byd. Yno yd anfonawdd yr Iesu y dorf ymaith, ac ydd aeth ir tuy. A' ei ddiscipulon a ddaeth attaw, can ddywedyt, ‡ Deongl i ni barabol efre yr maes. Yno ydd atepawdd ef ac ydybot wrthwynt, yr hwn a heyha yr had da, yw Map y dyn, a'r maes yw'r byd, a'r had da, wynt wy yw plant y deyrnas, a'r efrae ynt blant y * Drwc, a'r gelyn sy 'ny heheu hwy, yw diabol, a'r cynayaf yw dywedd y byd, a'r medelwyr yw'r Angelion. Megis gan hyny y ‡ cynullir yr efrae, ac y lloscir yn tan, velly y bydd yn-diwedd y byd hwn. Map y dyn a ddenvyn ei Angelion, ac wy a gynnullant allan oei deyrnas ef yr oll rwystrae, ar ei a wnant enwiredd, ac y bwriant wy i ffwrnais dan: yno y bydd wylo ac * rhiccian danned. Yno y ‡ llewyrcha yr ei cyfiawn val yr haul yn teyrnas eu Tad. Hwn sy iddo glustiae i glywet, clywet.

¶ Trachefyn cyffelyp yw teyrnas nefoedd i * dryssawr

*ac y mae yn bren
‡adar
*lefen
‡nes
*chibynet
‡clwbwl
*ddamec
‡newn damegion
‡Esponia
Agor
*Vall
‡clescir, tyrir
‡dranclwyddeu
*yscyrnygy
‡tywynna, discleiria, discleinia
*wrando, glwrādawt
‡eurgrawn

sawr cuddiedic mewn maes, yr hwn wedy y'ddyn ei gaffael, ef ei cudd, ac o lewenydd am danaw, ef a dynn heibio, ac a werth oll ar a vedd, ac a brynn y maes hwnw.

¶Trachefn cyffelip yw teyrnas nefoedd i * varsiandwr yr hwn a gais ‡ vargaritaetec, ac wedy iddo ei gaffel vn margaret gwerthfawr, yr aeth ac y gwerthodd cymeint oll ac a veddei, ac ei prynod.

¶Tragefyn cyffelip yw teyrnas nefoedd i rwyt * tynn a vwrit yn y mor, yr hon a ‡ dyrra o bop ryw beth. Yr hon wedi bo yn llawn, a ddugant ir lan, ac eistedd a wnant, a'chlascy't ei da y mywn llestri, a'thavly't ei ‡ drwc * heibio. Velly y bydd yn-diwedd y ‡ byd. Yr Angelion aant allan, ac a * nailltuant yr ei drwc o blith yr ei cyfiawn, ac y tavlant wy i ffwrneis dan: yno y bydd ‡ wylofain a' * ricciau danneddd.

¶Yr Iesu a ddyvot yddwynt, A y chwi yn dyall hyn oll? Dywedesont wrthaw, * Ym, Arglwydd. Yno y dyvot ef wrthwynt, Can hynny pop Gwrllen yr hwn a ddyscir i deyrnas nefoedd, a gyffelypir i * berchen tuy, yr hwn a ddwc allan oei drésawr newyddion a' henion.

¶Ac e ddarvu, gwedy i'r Iesu ddyweddyt y * parabolae hyn, yr ymadawodd oddyno, ac yd aeth ef y'w wlat y un, ac ei dyscawdd yn y synagogae wy, yny ‡ synnodd arnynt, gan ddywedyt, O b'le y doeth y doethinep hyn a'r * gwethredoed-nerthol ir dyn hwn? Anyd hwn yw map y saer? Anyd y vam ef a elwir Mair, a' ei vrodur Iaco ac Ioses, a' Simon ac Iudas? Ac anyd yw ei chwioredd

* varsiand vasnachwr
‡ perle da
* drawiwy, trawys
* gascl, glasca, a gynull
‡ coegion
* y maes allan
‡ oesoedd
* ddidolant, ditholant, holiant
* yscyrnygy
‡ Ydym
* Iwr
* damegion
‡ chwithodd
* meddiátae

redd oll y gyd a nyni: O b'le gan hyny y mae gan-
thaw y pethae hyn oll: Ac wy a *rwystrit ‡ yntho y-
no y dyvot yr Iesu wrthwynt, Nyd yw Prophwyt
eb anrydedd * anyd yn ei wlat y un, ac yn y duy e-
hun. Ac ny wnaeth ef vawr ‡ weithredoedd-ner-
thol yno, * o bleit ei ancrediniaeth wy.

*drãcwydit
‡gantho
*dyeithyr, amyn
‡veddiante, wyrthiae
*er mwyn

Pen. xiiij.

Tyb Herod am Christ. Lladd pen Ioan. Christ yn porth-
pempmil popul a' phemp torth a' dau pysc. Ef yn gw-
ddiaw yn y mynyth. Ef yn ymddangos liw nos ar y m-
yw ddiscipulon. Ac yn achup Petr. Hwy yn cyffesy
bot ef yn vap Dew. Ef yn iachay pawp a gyhyrddo-
ac emylyn y wisc ef.

Y Pryd hyny y clybu Herod y Tetrarc-
am Iesu, ac y dyvot wrth ei weison,
Hwn yw Ioan Vatyddiwr. Ef gy-
fodes o veirw, ac am hyny y gw-
thredir * weithredoedd-nerthol gan-
thaw. Can ys Herod a ddaliesei Io-
an ac ei rhwymesei, ac ei dodesei yn-carchar o
bleit Herodias, gwraic Philip y brawt ef. Can
ys Ioan a ddyvot wrthaw, Nid ‡ deddfol y ti y
chahel hi. A' phan oedd yn ei bryd y roi ef yw va-
wolaeth, ef ofnodd y dyrva, can ys wy y cymeren
ef val prophwyt. A' phã getwit dydd * genedigaeth
Herod, y dawnsiodd merch Herod geyr y brõ wy, a
y boddhaodd hi Herod. Erwydd paam y gadd-
wodd ef ‡ dan-dwng, y rhoddei ydhi beth pynac
ar a archei hi. Ac yhi wedy hi addyscy gan he
mam

*meddiãne gwrthiae

‡cyfraith-lawn

*natalic

‡drwy llw

mam, a ddywot, ‡ Dyro i mi yma ben Joan Vaty ddiwr mewn descl. A'r Brenhin a *drista wdd: eithyr o erwydd ei lw, a'r ei a eisteddent y gyd ac ef wrth y bort, y gorchymynnawdd ef ei rot iddi: ac ef a ddanvonawdd gennad ac a ‡ lladdawdd ben Joan yn y carchar. Ac a dducpwyt y ben ef mewn descyl, ac ei rhoet ir *vachcennes, a'hi ei duc ‡ y'w mam. A'ei ddiscipulon ef a ddaethant, ac a gymersant y gorph ef ac ei claddesont, ac aethont ac addywedesont, i'r Jesu. A' phan ei clybu yr Jesu, ef a dynnodd o ddyno mewn llong i ddiffeithfa o'r nailltu. A' gwedy clybot o'r dyrva, wy y dilynesōt ef *ar draet allā o'r dinasoedd. A'r Jesu aeth ymaith ac a welodd * dyrva vawr, ac a dosturiawdd wrthwynt, ac ef a iachaodd y cleifion hwy.

¶ A' gwedy ymynd hi yn hwyr, y daeth ei ddiscipulon attaw, can ddywedyt, Diffaith yw'r lle yma, a'r ‡ awr aeth heibio: * gellwng y dyrva ymaith, i vyned ir dinasoedd y brynu yddyn ‡ bwydydd. A'r Jesu a ddywot wrthynt, Nid * rhait yddyn vyned ymaith: Rowch chwi yddwynt beth y'w vwyta. Yno y dywedesont wrthaw, Nid oes genym anyd pemp torth a' dau pyscotyn. Ac ef y dywot, Dugwch wy i mi yman. Ac e orchymynnawdd ir dorf eistedd ar y * gwellt glas, ac a gymerth y pemp torth a'r ddau byscodyn, ac a ‡ edrychawdd i vynydd tu ar nef, ac a vendithiodd, ac a dores, ac a roes y torthae y'w ddiscipulon, a'r discipulon ir dyrva. Ac wy oll a vwytesont, ac wy a * ddigonwyt. Ac a godesont o'r briwuvvyt oedd yngweddill saith bascedeit. A'r ei a vwytesent, oedd yn-cylch

‡ Ro, Moes
* vn dorwe ganchaw
‡ torrawdd
* vorwyn
‡ ydoy
* yn bedestric
‡ vincat.
‡ amser
* made, gad
‡ vitel
* dir.
* glaswellt
‡ dremiodd
* ddiwallwyt, gawson ei gwala.

pempmil o wyr, eb law gwraged a'*rhai bychain

¶ Ac yn y van y cympellodd yr Iesu ei ddiscipu-
lon i vyned mewn llong, a' ‡ myned * trosodd o'e
blaen, tra ddanfonei ef y dyrfa ymaith. A' gwedy
iddo ddanvon y dyrfa ymaith, ef ‡ escennawdd i'r
mynydd vvrtho ehun i weddiaw: a' gwedy y hwyr-
hai hi, ydd oedd ef yno * yn vnic. Ac yno ydd oed
y llong yn-renol y mor, ac a ‡ drallodit gan don-
nae: canys gwynt gwrthwynep ytoedd. Ac yn y
bedweredd gwylfa or nos, ydd aeth yr Iesu at-
wynt, gan rodio ar y mor. A' phan welodd ei ddis-
cipulon ef yn rhoddiaw ar y mor, y cythrwblit wy
gan ddywedyt, *Drychiolaeth yd yw, ac a waedde-
son rac ofn. Ac yny man, yr ymadroddodd yr Ie-
su wrthwynt, gan ddywedyt, ‡ Cymerwch gy-
sir da: Myvi yt yw: nac ofnwch. Yno ydd at-
pawdd Petr ef, ac a ddyvot, Arglwydd, a's ti
yw, arch i mi ddewot atat ar y dwfr. Ac ef
ddyvot, * Dyred. A' gwedy descend o Petr o'r
llong, ef a rodiodd ‡ rhyd y dwfr * i dyvot at yr Ie-
su. An'd pan welawdd ef wynt cadarn, yr ofn-
awdd: a' phan ddechreuawdd ‡ suddo y llefawdd
gan ddywedyt, Arglwydd, * cadw vi. Ac yn y
man yr estendawdd yr Iesu ei law, ac ymavlodd
ynthaw, ac y dyvot wrtho, A dydi ‡ vychan o ffydd
paam * y petruseist? Ac er cynted yd aethon i'r
llong, y peidiawdd y gwynt. Yno yr ei oedd yn y
llong, a ddaethon ac y addolesant ef, gan ddy-
wedyt, Yn wir map Dew yt wyt.

¶ A' gwedi ydyn vyned trosodd, vvy ddaethan
i dir Genezaret. A' phan i adnabu gwyr y van
hon

*plantys
‡thrawenu, threiddio
*trywodd
‡dringodd i vynydh
*wrtho yhun
‡haldienit, a chwelit, wrhit
*Gweledigaeth, Ellyll, Anyspryd.
‡Coeliwch
*Dabre
‡ar
*vyned
‡soddi
*dianc, achup
‡y chydigffydd, dydi wan o ffydd
*yr anghoeliaist, ydd amheuaist, y dowteist?

hono efo, ys dattfonesāt ir wlat hono o y amgylch, ogylch, ac a ddygesont attaw yr ei oll oedd yn gleision. Ac a atolygont iddo gael cyffwrdd ac * emyl yn y wisc ef yn unic: a chynnifer ac a gyffyrddasōn a hi, a iachawyt.

Pen. XV.

Christ yn escuso ei ddiscipulon, ac yn ceryddy 'r Gwyr llen, a'r Pharisaieit, am dori gorchymyn Dew, gan ei athrawaeth ei hunain. Am y planigin a ddiwreiddir. Pa bethae a halogant ddyn. Christ yn gwarcdy merch y wraic o Canane. Bara 'r plant. Ef yn iachay 'r cleifion. Ac yn porthy pedairmil gwyr, eb law gwragedd a' phlant.

Yno y daeth at yr Iesu y Gwyr-llē ar Pharisaieit, yr ei oedd o Gaerusalem, gan ddywedyt, Paam y * tyr dy ddiscipulon di ‡ arddodiadyr * Henafieit? can na 'olchant ei dwylo, pan bwytaont bara. Ac ef a atepawdd ac a ddybot wrthwynt, A' phaam ydd y-chwi yn ‡ tori gorchymyn Dew gan eich * arddodiad chwi? Can ys Dew a orchymynodd, can ddywedyt, Anrydedda dy dad ath vam: a' hwn a ‡ belltithio tad nei vā, bid ef varw * yr angae. A chwi a ddywedwch, Pwy pynac a ddyweit wrth tad nei vam, ‡ Can y rhodd a offrymir geny vi, y daw lles yty: * er, na's anrhydedda ef ei dad, nei vam, ‡ diuai vydd. Ac vellyn y gwnaethoch 'orthymyn Dew yn over gan eich * arddodiad chwi. A hypocriteid, da y proph-

* hem
* trosa
‡ athrawaeth defod, gosodiad
* Hynafiaid, henurieit
‡ troſſi, trosedду, anghyfreithio
* athrawaeth
‡ emelldigo
* barwolaeth
‡ Trwy
* eyd
‡ digerydd, digavvl.
* athrawaeth

prophwytodd Esaias am danoch-chwi, gan ddy-
wedyt, Nesau mae'r popul hynn atafa'ei gene,
a'm anrhydeddy a'ei gwefusae, a'ei calon 'sy ym-
pell y wrthyf. Eithr ouer im anrhydeddant i, gan
ddyscy yn lle dyscseidaeth 'orchymynnae dynion. Y-
no y galwodd ef y dyrfa attaw, ac y ddybot wrth-
wynt, Clywch a' dyellwch. Hyn *aa y mevvn ir ge-
nae, ny's ‡ haloga ddyn, ‖ anyn yr hyn a ddaw
allan o'r genae, hyny a haloga ddyn.

¶ Yno y daeth ei ddiscipulon, ac y dywedesont
wrthaw, A' ny wyddost i, y * rhwystra Pharisa-
eit wrth glywet yr ymadrodd hwnw? Ac ef a atepodd
ac a ddybot, Pop plannigyn ar ny's plannawdd
vy-Tad nefawl, a ddiwreddir. Gedwch yddynt:
tywysogion deillion ir deillion ynt: ac a's y dall
‡ dywys y dall, y ddau a gwympant i'r ffos.

¶ Yno ydd atepawdd Petr, ac y dywot wrthaw,
*Deonglyni y parabol hwn. Yno y dyuot yr Iesu,
ytych chwi etwa eb ddyall? Any * wyddoch vwi, e-
mai pop peth pynac aa ymewn ir genae, iddo y-
ned ir boly, ac a bwrir allan ir * gaudy? Eithr y pe-
thae a ddant allan o'r genae, 'sy yn dybot o'r galon
ac hwy a halogant ddyn. Can ys o'r galon
daw meddyliae drwc, ‡ lladd-celanedd, tor-pri-
odas, * godinebeu, lladrat, ffalsdestiolaeth, cabl-
airiae. Yr ei ‡ hyn yw'r pethae a halogant ddyn:
an'd bwyta a dwylo eb ‡ 'olchi, nyd haloga ddyn.

¶ A' Iesu aeth o ddyno, ac a dynodd i duedd
Tyrus a' Sidon: A' nycha, gwraic o Canaan
ddaeth or * goror hynny, ac a lefawdd, can ddywe-
dyt wrthaw, Trugarha wrthyf, Arglwydd, v-

Dauid

*ar el
‡budredda
*trangwyddir
‡arwein.
*Esponia,
Manec
‡ddyellwch
*coddyn
*ffornigrwydd
‡ymolchi
Yr Eu.gel yr ail Sul or Grawys
*parthae

Dauid: y mae vymerch i mewn poen resynawl gan gythraul. Eithyr nyd atepawdd ef yddi vn gair. yno y daeth ei ddiscipulon ataw, ac a atolygesont iddo, can ddywedyt, *Danvon y hi ymaith canys mae hi yn llefain ar ein h'ol. Ac ef a atepawdd, ac addyvot, Ni'm danvonwyt i anid at ddevait colledic tuy'r Israel. Er hyny hi a ddeuth ac y addolawdd ef, can ddywedyt, Arglwydd cymporth vi. Ac ef a atepawdd, ac a ddyvot, Nid ‡da cymeryd bara'r plant a'ei vwrw ir * cwn. Hithae a ddyvot, Gwir yw, Arglwydd: er hyny mae'r cwn yn bwyta yr briwision a syrth *y ar vort y'h arglwyddi. Yno ydd atepawdd yr Iesu. ac ydyvot wrthei. Ha wreic, mawr yw dy ffydd: bid y-ty, mal y mynych. A'hei merch a iachawyt yn yr awr honno.

Ac velly yr aeth yr Iesu o yno, ac y daeth gyr llaw mor Galilaea, ac a escendodd ir mynyth, ac a eisteddawdd yno, Ac a ddaeth ataw dyrvae mawrion a' chanthwynt gloffion, deillion, mudion, ‡anafusion, ac eraill lawer, ac eu bwriesont y lavvr wrth draet yr Iesu, ac ef y iachaodd hwy, yny ryveddawdd y dyrva, weled y mution yn dywedyt, yr anafusion yn iach, a'r cloffion yn *cerddet, ar daillion yn gweled: a' gogoneddy Dyw yr Israel a wnaethont. Yno y galwodd yr Iesu ei ddiscipulon attaw, ac a ddyvot, Ydd wyf yn tosturio wrth y dyrfa hon, can ydd yn aros gyd a mi er ys tri-die bellach, ac nad oes ganthyn ddim yw bwyta: a'i ‡gellwng vvy * ar ei ‡ cythlwng ny's * ewyllysaf, rac ei ‡ ffeintio ar y ffordd. A' ei ddiscipulon a ddy-

*Gelwng
†iawn
*cynavon, cwnach
*o odiar bwrdd
‡efryddion
*rhodio
‡yn newynoc
*maddae yn weigiō
‡yn dibwyt
*gwnaf
‡gloesygy, llesmeirio

 vot

bot wrtho, O b'le y caem ni ‡ gynniver o vara yn y diffeith vvch, ac y caffei dyrva gymeint, ei gwala? Ac a ddywot yr Iesu wrthynt, Pasawl torth y genwch? A'hvvy dywedesont, Saith, ac ychydic *byscod-bychain. Yno y gorchymynnod ef ir dyrva eistedd i lavvr ar y ddaiar. A' chymerawdd y saith torth, a'r pyscos, ac a ddiolchawdd, ac eu torrawdd, ac ei rhoes ‡ at ei ddyscipulon, a'r discipulon i'r dyrfa. Ac vvy o'l a vwytesont, ac a gawson ddigon: ac y godesont, o'r briwfwyt oedd yn gweddill saith * vascedeit. A'r ei vesyn yn bwyta oedd pedeirmil o wyr, eb law gwragadd a' phlantys. Yno ydd anvones yr Iesu y dyrfa y ffordd, ac a aeth y long, a ddaeth i ‡ barthe Magdala.

‡gymeint
*byscodyne
‡yw
*cawelleit
‡gyffinydd
randiroed,
duedde bro,
ardal,

Pen. xvj.

Y Pharisaieit yn gofyn arwydd. Yr Iesu yn rhybyddiaw ei ddiscipulon rac athrawaeth y Pharisaieit. Cyffes Petr. Egoriadae nef. Bod yn angenraid ir ffyddlonion ddwyn y groes. Colli neu gael y bywyt. Dinodiat Christ.

No y deuth y Pharisaieit a'r Saducaieit, ac y temptesant ef, gan geisiaw gantharw ddangos yddyn arwydd o'r nef. Ac ef a atepawdd, ac a ddywot wrthynt, Pan vo hi *yn hwyr, y dywedwch, Hi vydd *Towydd tec: can bot yr wybr yn goch. A'r borae y dyvvedvvch, Heddiw y bydd ‡ tempestl, can bot *yr wybr yn goch ac yn ‡ drist. A'hypocriteit

‡brydnawn
echwydd
*Hindda
‡dryc-hin
*y nef, ffyrvaven
‡brudd

pocriteit, wynep yr wybr a vedrwch i y *varny, ac a ny vedrwch varny am arwyddion yr amserae? Egais y genedleth ‡drwc a'r odinabus *arwydd, ac arwydd ny's roddir idi n amyn arwyd, y Prophwyt Jonas: ac velly y gadawodd ef wy, ac y tynnawdd ymaith.

¶A' gwedy dybot ey ddiscipulon i'r lan arall, ef aithei eb gof ganthynt gymeryd bara y gyd ac wynt. A'r Jesu a ddybot wrthynt, Edrychwch, a'mogelwch rhac ‡leven y Pharisaieit a'r Sadducaieit. Ac wy a *beddyliason ynddyn y vnain gan ddywedyt, Hyn sy am na ddygesam bara. A'r Jesu yn gwybot y peth, a ddybot wrthynt, Chwychwy o ‡ffyd bechan, paam y medyliwch ynoch eich hun, sef can na dygesoch bara? Anyd ychvvi yn dyall eto, nac yn cofio y pemp torth, pan oedd pemp mil popul, a' pha sawl basgedeit a gymresoch? Na'r saith torth pan oedd saith mil popul, a' pha sawl cawelleit a gymeresoch? *Pa'm na ddyellwchvvi, mae am y bara y dywedeis wrthych, ar ymogelyd o hanoch rac leven y Pharisaieit a'r Sad-ducaieit? Yno y dyellesont wy, na ddywedesei ef am ymogelyd o hanynt rac lefen bara, namin ‡rac athrawaeth y Pharisaieit a'r Sad-ducaieit.

¶A' gwedy dybot yr Jesu i duedae Caisar Philip e a ovynnodd y'w ddiscipulon, Pwy *y dywait dynyon vy-bot i Map y dyn? Ac wy a dywedesont Rei a dywait ‡mae Joan batydiwr: a'rei mae Helias ac eraill may Jeremias, * ai vn or Prophwyti. Ac ef a ddybot wrthwynt, A' phwy ‡meddwchwi yw vi? Yno Simon Petr a atepawdd, ac a ddybot, Ti

* ddyall, ystyried, synniaw, adnabot.
‡ en wir, anvad
* argoel
‡ surdoes
* rysymeson yn ei plith
‡ wanffydd
* P'odd
‡ ylwrth ddysc
Yr Euãgel ar ddydd S. Petr Apostol.
* medd
‡ taw
* neu
‡ ddywedwch

yw'r Christ Map y Duw byw. A'r Iesu a atepawdd, ac a dywot wrthaw *Gwyn dy vyt ti Simon vap Ionas can nat cic a'gwaet ei dangosawdd yty eithyr vy-Tat yr hwn ys ydd yn y nefoedd. A mi a dywedaf hefyt yty, mae ti yw Petr, ac ar y ‡pen hynn yr adailiaf veu Eccles: a'phyrth yffern ny's ‡gorvyddant y hi. Ac y-ty y rhoddaf *egoriadae teyrnas nefoedd, a' pha beth bynac a rwymych ar y ddaear, a vydd rwymedic yn y nefoedd: a pha beth bynac a ellyngych ar y daear, a vydd gellyngedic yn y nefoedd. Yno y gorchymynawdd ef y'w ddiscipulon, na ddywedent i nep mai efe oedd Iesu y-Christ.

O hyny allan y dechreawdd yr Iesu *dangos y'w ddiscipulon, vot yn ‡ angenraid iddo vyned i Caerusalem, a' dyoddef llawer gan yr Henafieit, a' chan yr Archoffeiriait, a'r Gwyr-llen a'ei ladd, a' *chyfody y trydydd dydd. Yno Petr a'i cymerth ef or ‡ nailltuy, ac a ddechreawdd y *gerydd y ef, gan ddywedyt, Arglwydd, ‡ trugarha wrthyt tyun: ny's bydd hyn y-ty. Yno ydd ymchoelodd ef trach i gefyn, ac y dywot wrth Petr, *tynn ar v'ol i Satan: can ys rhwystr wyt ymy, can na ddyelly y pethae sy o Dduw, namyn y pethae sy o ddynion. Yno y dywot yr Iesu wrth ei ddiscipulon, A's ‡ dilyn nep vi, ymwrthoted y vn, a chymered ei *groe a' dilyned vi. Can ys pwy bynac, a' wyllysio gadw ei ‡ vywyt, ei cyll: a' phwy pynac a gollo ei vywyt om pleit i, a ei caiff. Can ys pa les i ddyn, er ennill yr oll vyt, a *chyll ef y enaid y hun? nei pa beth a rydd dyn yn ‡ gyfnewyt dros ei

*Ys dedwydd wyt
‡ graic
*gorchvyggnt
*allwydae
‡ venegy
*ddir
‡ chwnny
*wrtho ehũ yn 'ohanredawl
‡ bydd well
*does ffwrth y wrthyf
‡ canlyn
*groes
‡ eintoes, enaid, hoedyl
‡ dal

ei Dat y gyd a'ei Angelyon, ac yno y rhydd ef i bop dyn erwydd ei weithredoedd. Yn wir y dywedaf ychwi, bot rhei o'r sawl'sy yn sefyll yma, ar ny *chwaethant angae, nes yddyn welet Map y dyn yn dyvot yn ei deyrnas.

* vlasant, phrovant

Pen. xvij.

Ymrithiat Christ ar vynydh Thabor. Ufyddus yw gwrandaw Christ. Am Elias ac Joan Vatyddiwr. Ef yn iachay dyn lleuadglaf. Grym ffydd. Ympryd a'gweddi. Christ yn rhacvenegi am ei ddyoddefaint. Ef yn taly teyrnget.

AC ar ol chwech diernot, y cymerawdd yr Iesu Petr, ac Iaco, ac Ioan ei vrawt, ac y duc wy i vynydd i vonyth vchel *o'r naillty, ac ymrythiodd geyr y bron wy, ac a *dywynnodd y wynep ef val yr haul, a'ei ddillat oedd ‡mor gannaid a'r goleuni. A'nycha, Moysen ac Elias, yn ymddangos yddynt, yn ymddiddan ac ef. Yno yd atepawdd Petr, ac y dyvot wrth yr Iesu, Arglwydd, da yw i ni vot yma: a's ewyllysy, gwnawn yma dri phebyll, vn i ti, ac vn i Moysen, ac vn y Elias. Ac ef eto yn ymadrodd, nycha wybren olau yn ei gwascodi hwy: nycha, lef o'r wybren yn dywedyt, Hwn yw vy-caredic Map, yn yr hwn im bodolonit: *clywch ef. A' phan glybu y discipulon hyny, y cwympesont ar ei hwynebae, ac a ofesont yn ddirvawr: Yno y daeth yr Iesu, ac ei cyhyr

* worthyn y hun, yn anwahanredawl
* discleirsod
‡ cyn wynned
* gwrandeirch arno ef

ddodd wy, ac a ddywot, * Cyfodwch, ac nac ofnwch. A' chwedy yddynt dderchafael ei ‡ llygaid ny welsant nep anyd yr Iesu yn * vnic.

¶ A' mal y descendent o'r mynyth, y gorchymynnawdd yr Iesu yddyn gan ddywedyt, Na ddywedwch y weledigaeth i nep, yny chyvodo Map y dyn o veirw. A' ei ddiscipulon a ovynawdd iddo, gan ddywedyt, Pa'm gan hyny y dyweit y Gwyrllen vot yn * rait i Elias ddyvot yn gyntaf? A'r Iesu a atepawdd ac a dywot wrthyn, Diau y daw Elias yn gyntaf, ac yr ‡ edvryd ef o'l. Eithr mi ddywedaf ychwi, ddyvot o Elias * eisioes, ac na's adnabuont vvy ef, a' gwneythyd o hanynt yddo beth bynac a vynesont: velly y ‡ bydd i Vap y dyn ddyoddef ganthwynt vvy. Yno y dyellodd y discipulon y vod ef yn dywedyt wrthwynt am Ioan Vatyddiwr.

¶ A' gwedy eu dyvot at y dyrva, y daeth ataw ryvv ddyn, ac * aeth ar ei'liniae iddo, ac a ddywot, Arglwydd, trugarha wrth vy map: can yvot ef yn ‡ lloeric, ac ydd ys yn ddrwc wrthaw: can ys mynech y cwymp ef yn tan, a' mynech yn y dwfr. A' mi y dugym ef at dy ddiscipulon di, ac ny allasant wy y iachay ef. Yno ydd atepawdd yr Iesu, ac y dywot, A genedleth, anffyddlawn a' * thrawsedic, pa hyd bellach y byddaf gyd a chwi? pa hyd bellach ych dyoddefaf? dugwch ef yma ataf i. A'r Iesu a ‡ geryddodd y cythrael, ac ef aeth allan o hanaw: a'r bachcen a iachawyt yn yr awr hono. Yno y daeth y discipulon at yr Iesu * wrtho ehun, ac a ddywedesont, Paam na allem ni vwrw ef allan?

* Cwnnwch
‡ golwc
* wrtho y vn
* ddir
‡ adver bop peth
* yr awrhon, weithian, bellach
‡ dervydd
* benliniodd, ostyngodd
‡ lleuadic
* thrawsus, gwrthnysic
‡ ys dwrdiodd
* or neilltu

llan? A'r Iesu a ddyvot wrthwynt, O bleit eich ancrediniaeth: canys yn wir y dywedaf y chwi, pe bei y chwi ffydd cymeint ac yvv gronyn mwstard chvvi ddywedwch wrth y mynyth hwn, Ysymud o ddyma draw, ac ef a ysymuta: ac ny bydd dim * ampossibil ychwy. An'd nyd a allan y rhywiogeth hwn, amyn gan weddi ac vmpryd.

¶Ac val ydd oeddent vvy yn ‡ aros yn-Galilaea y dyvot yr Iesu wrthwynt, Ef a dderbydd rhoddi Map y dyn yn-dwylo dynion, ac vvy ei lladdant, * a'r trydydd dydd y cyfyd ef: a' thristay a wnaethant yn ddirfawr.

A' gwedy ey dyvot i Capernaum, yr ei oedd yn derbyn arian y deyrnget, a ‡ ddaethant at Petr, ac a ddywedesont, Any'd yw eich athro chvvi yn taly teyrnget? Ef a ddyvot, Ydyw. Ac wedy y dyvot ef ir tuy, yr Iesu a ei rhac ‡ vlaenodd ef, gan ddywedyt, Beth a * dybygy di Simon? ‡ Y gan bwy y cymer Brenhinedd y ddaiar deyrnget, nei * dreth? y gan ei plant, ai gan estronieit? Petr a ddyvot wrthaw, y gan estranieit. Yno y dyvot yr Iesu wrthaw, Gan hyny y mae'r plant yn ‡ rhyddion. Er hyny, rac y ni y rhwystro hwy, does ir mor, a' bwrw bach, a' chymer y pyscotyn cyntaf a ddel i vynydd, ac wedy yt' agory ei * eneu, ti a gai ddarn o vgein ceinioc: cymer hynny a' dyro drosof vi a' thi.

* analluaidd
‡ trammwy, cyniret
* eichwyr y
‡ dreth, ceiniogen pen
‡ achubodd
* meddi
‡ Pwy gan
* arian pen
‡ breiniol
* safn

Pen. xviij.

Y mwyaf yn teyrnas nef. Ef yn dyscy ei ddiscipulon y vot yn

wyddyon ac yn ddiniwed. Ymoglyd rhac achosiaw drwc Na thremyger yr hai bychain. Paam y daeth Christ. Am gosp broderawl. Am awturtot yr Eccles. Moliant gwedi a' chynulleidfae dwywol. Am vaddeuant brawdol.

Yr Euangel ar ddydd Mihacael.

YR amser hynny y deuth y discipulon at yr Iesu, can ddywedyt, Pwy 'sy vwya yn-teyrnas nefoedd? A'r Iesu a alwawdd ataw * bachcenyn, ac ei gosodes yn ei ‡ cyfrwng, ac a dywot, Yn wir y dywedaf wrthych, a ddieithyr eich * ymchweyt, a' bot mal ‡ bachenot nid ewch i deyrnas nefoedd. Pwy bynac can hyny a ‡ ymestyngo mal y bachcenyn hwn, hwnw yw'r mwyaf yn-teyrnas nefoedd. A' phwy pynac a dderbyn gyfryw ‡ bachcenyn yn vy Enw, a'm derbyn i. A' phwy bynac a * rwystro vn o'r ei bychein hynn a credant yno vi, gwell oedd, iddaw pe crogit maen melin am ei ‡ bwnwgl, a' ei boddy yn eigiawn y mor. Gwae'r byt o bleit ‡ rhwystrae: can ys angenreit yw dewot rhwystrae: er hyny gwae'r dyn hwnw, y gan yr vn yd el y ‡ rhwystr. Can hyny a's dy law nai dy droet ath rhwystra, tor wy ymaith, a' thabl y wrthyt: gwell yw yty vynet i vywyt, yn gloff, ai yn * anafus, nath tably ac yty ddwylaw, a' ‡ dau droet i dan tragavythawl. Ac a's dy lygat ath rwystra, tynn af an, a' thabl y wrthyt: gwell yw yty vynet i vywyt ac vn llygat, na' ca dau lygat, dy dably i dan yffern. * Gwelwch na ‡ threimygoch yr vn o'r ei bychein hynn: canys dywedaf y chwi, pan yw yn y nefoedd bot y Aggelo wy bop amser yn * gwelet wynep vy-Tat yr hwn

* blentyn
‡ cenol
* trot
† reibychein
‡ ymiselo
* plentyn
‡ drangwyddo, gwimpo
* wddwg
‡ tramcwyddion, cwympe
‡ tranwyd
* efrydd
‡ dwy
* Mogelwch
‡ anvriochy, salwch
* tremio, edrych

ys y yn y nefoedd.

Canys daeth Map y dyn i * gadw yr hyn a gollesit. Beth a dybiwch vvi? A's bydd ei i ddyn gan davat, a' myned o vn o hanynt ar ddisperot, a ny ad ef y naw ynyn vn pemp ugain, a' myned ir mynydedd a' cheisio yr hon aethesei ar ddysperot? Ac a's byð yddo y chaffel hi, yn wir y dywedaf y-chwi, mae mwy llawen yw gantho am y ddavat hono, nag am y namyn vn pemp vcain nyd aethent ar ddispirot. Felly ni d yw ewyllys eich Tat ysy yn y nefoedd, bot cyfergolli yr vn o'r ei bychain hyn. Eb law hyny a's ‡ pecha dy vrawt ith erbyn, does, a' * cherydda ef ryngot ac ef ‡ wrth y vn: a's ef ath wrendy, enilleist dy vrawt. Ac as ef ni'th wrendy, cymer gyd a thi eto vn nei ðau, val y bo gan enae dau nei dri o testion all y * sefyll o bop gair. Ac a's ef ny bydd gwiw gantaw eu gwrandaw, dywait wrth yr Eccleis: ac a's ef ny bynn wrandaw 'r Eccleis chwaith, bit ef y-ty megis ‡ Cenedlic a Phublican. Yn wir y dywedaf, ychwi, Pa bethe bynac a rwymoch ar y ddaiar, a rwymir yn y nefoedd, a' pha bethae bynac a ellyngwch ar y ddaiar, a ellyngir yn y nef. Trachefyn, yn vvir y dywedaf wrthych, a's cydsynnia dau o hanoch * yn y ddaiar ar ddim oll, beth bynac ar a archant, y rhoðir yðynt y gan vy-Tat yr hwn 'sy yn y nefoedd. Can ys ymp'le pynac ydd ymgynnull dau n'ei dri, yn vy Enw-i, yno ydd wyf yn ei ‡ cenol wy.

¶ Yno y daeth Petr ato ef, ac a ddyvot, Arglwydd, pa sawl gwaith y pecha vy-brawt im erbyn, ac y maddeuaf yddaw? ai yd seithwaith? Yr

* lachay ym wared, ach-
yn diane
‡ ddidro,
goll, ar ddigren

‡ gwna
* dywait wrtho ei vai.
‡ yn vnic
* grynio

‡ anffyddlō a'chollwr

* ar

‡ perfedd

Yr Euangel y xxij. Sul gwedy Trintot.

Iesu a ddyvot wrthaw, Ny ddywedaf y-ty, yd se
thwaith, anid yd * seithwaith ‡ ddecwaith seith
waith. Am hynny y cyffelypir teyrnas nefoedd
ryw Vrenhin, ‡ pwy vynnei gael cyfrif * can e
weision. A'phan ddechreysei gyfrif, e ddwcpwy
vn attaw, a oedd yn ei ddylet o ddec mil o ‡ talen
tae. A' chā nadoed ganto ddim oei daly, e'orchy
mynawdd ei Arglwydd y werthy ef, a' ei wreic, a
ei blant, ac oll * a veddei, a' thaly yr ddlet. A'r gwa
a gwympawdd i lawr, ac atolygawdd iddaw, can
ddyvedyt, Arglwydd, ‡ oeda dy ddigovaint w
thyf, a' thalaf y-ty y cvvbl oll. Yno Arglwydd y
gwas hwnw a drugarhaodd wrtho, ac ei gelly
gawdd, ac a vaddeuawdd iddaw y ddled. A' gw
dy myned y gwas ymaith, e gavas vn oe * gyd
llion, yr hwn oedd yn y ddlet ef o gant ceinia
ac a ymavlawdd yntaw ac ei llindagawdd, ga
ddywedyt, Tal i mi ‡ dy ddlet. Yno y syrthiaw
ei gyveill wrth y draet ef, ac a atolygawdd yda
can ddywedyt, * Oeda dy ddigovaint wrthyf, a
thalaf y-ty y cvvbyl oll. Ac ny's ‡ gwnai ef, an
myned a'ei vwrw ef yn-carchar, y'n y dalei yr dl
A'phan weles ei gyveillion ereill y pethae a * dd
roedd, ydd oedd yn ddrwc dros pen ganthwynt, a
a ddeuthant, ac a vanegesant y ew h'arglwydd y
oll pethae a ddarvesynt. Yno y galwawdd ei Ar
glwydd arnaw, ac a ddyvot wrthaw, A wa
‡ drwc, maddeueis yty yr oll ddyled, can ytyw
ddiaw arnaf. Ac a ny ddylesyt tithe tosturia
wrth dy * gyveill, megis ac y tosturiais i wrth
ti? A'llitiaw a wnaeth ei Arglwydd, ac ei rhod
ei

*dec a thrugein waith, sef ccccxx, nid amgen. eb rivedi

‡ y

*aei

‡ yncylch lx.ll. oedd pop talent cyffredin

*oedd yn ei helw

‡ gohiria, heddycha, pwylla, bydd dda dy amyned

* gydweision

‡ vy

* Esmwytha.

‡ mynnei

* wneithit

‡ nall

* gydwas

ef ir poenwyr, y'n y dalei ei ho'l ddylet iddaw. Ac velly yr vn ffynyt y gwna veu nefawl Dat i chwi-thae, any vaddeuwch o'ch calonae, pop vn * y'w vrawd eu ‡ camweddae.

*ydy
‡sarhacdae, trespasae

Pen. XIX.

Chrift yn dangos am ba achos y gellir yscar gwraic. Bot * diweirdep yn ddawn gan Ddyw. Ef yn derbyn rhei bychain. I gahel bywyt tragyvythawl. Mai braidd y bydd yr hei goludoc bot yn gadwedic. Ef yn gaddaw ir ei a ym-wrthodesont ac cwbyl y'w ddilyn ef, bychedd dragywythol

*ymgynnal

AC e ddarvu, gwedy ir Iesu orphen yr ymadroddion hyny, ef a ymadawodd a Galilaea, ac a ddaeth i * ffinion Iudaea y tuhwnt y Iorddonē. A' ‡ thorfoedd lawer y dylinodd ef, ac ef y iachaodd wy yno.

*duedddae
‡minteiced

Yno y daeth y Pharisaieit attaw, gan y dempio ef, a' dywedyt wrthaw, Ai cyfreithlon i wr * wrthddot ei wraic am bop ‡ achos? Ac ef a atepawdd ac a ddyvot wrthwynt, A'ny ddarllenach, pan yw i'r vn y gwnaeth vvy yn y dechreu, yn wryw a' benyw ei gwneythyd hwy, * ac a ddyvot, O bleit hyn y gad y dyn dad a' mam ac y ‡ glyn wrth ei wraic, ac ylldau y byddant yn vn cnawd? Ac velly nid ynt mwyach yn ddau, any d un cnawd. Na bo i ddyn gan hyny ‡ ohany yr hyn a * gyssylltodd Duw. Wy a ddywetesont wrthaw, Paam gan hyny y gorchymynodd Moysen

*yscar, badden, roi ymaith
‡bai.
*dywedyt
‡ymgassyllta, cyda
* yscar

roi

roi llythr * yscar, a'i ‡ gellwng hi ymaith? E
ddywot wrthwynt, Moysen erwydd caledrwy
eich calonae, a'oddefodd ywch wrthot eich gw
gedd: eithr o'r dechreu nyd oedd hi velly. A' mi dyw
daf ychwi, mai pwy pynac a wrthotto ei wrai
* dyethr am ‡ 'odinep, a' phriody vn arall, y b
yn * toripriodas, a' phwy pynac a briota hon, a
scarwyt, a dyr briodas. Yno y dywot ei ddiscipul
wrtho, A's velly y mae'r ‡ devnydd rhwng g
a' gwraic, ny da * priodi gvvraic. Ac ef a ddyw
wrthwynt, Ny all pawp ‡ dderbyn y * peth hy
anyd y'r ei y rhoed ydd wynt. Canys y mae'r ei
ddiweir ar a anet velly o groth ei main: ac y ma
ei yn ddiweir, a wnaed yn ddiweir gan ddyni
ac y mae'r ei yn diweir, a ei gwnaeth yhunain y
ddiweir er mvvyn teyrnas nefoedd. Y nep a all d
byn hyn, derbyniet.

Yno y ducpwyt ataw 'rei bychain, er iddo d
dy ei ddwylo arnaddynt, a' gweddio: a'r discip
ion y ceryddawdd wy. A'r Iesu a ddywot, Ge
wch ir ei bychein, ac na'ohardd wch yddynt d
vot ataf i: can ys ir cyfryw 'rei y mae teyrnas n
oedd. A' gwedy iddo ddody ei ddwylo arnaddy
ydd aeth ef ymaith o ddyno. ‡ A' nycha, y da
vn, ac y dywot wrthaw, Athro da, pa * dda a w
af, ‡ yn y chaffwyf buchedd dragywythawl?
ef a ddywot wrthaw, Paam y gelwy vi yn d
nyd da neb, anyd vn, ys ef Dyw: and a's wyll
vyned y myvvn i'r bywyt, cadw'r gorchymyni
Ef a ddywot wrthaw ynte, Pa'r ei? A'r Ies
ddywot, Yr ei hynn, Na ladd: Na * thor briod

* ymadaw, gyrru
* anyd,
‡ puteindra
* godinibu
‡ peth, helhynt
* gwreica
‡ gynnwys
* gair
‡ Ac wele
* beth da
‡ val e.c.
* wna odi-
eiap

Na ledrata: Na ddwc gamtestiolaeth. Anrydedda dy dad ath vam: a' cheri dy gymydawc mal ty hun. Y *gwr-ieuanc a ddybot wrthaw, Mi gedwais hyn oll o'm ieuntit: beth 'sy yn eisiae i mi eto? Yr Iesu a ddybot wrthaw, A's wyllysy bot yn perfeith, does, gwerth 'sy ‡genyt, a' dyro i'r tlodion a' *thi gai dresawr yn y nefoedd: a' dyred a' dilyn vi. A' phan glybu y gwr-ieuanc yr ymadrodd hwn, yr aeth ‡ffwrdd yn drist: canys ydd oedd ef yn berchen da lawer. Yno y dybot yr Iesu wrth ei ddiscipulon, Yn wir y dywedaf wrthych, mae yn anhawdd ydd a'r *goludawc i deyrnas nefoedd. A' thrachefyn y dywedaf y chwi, Haws i gamel byned trwy gray 'r nodwydd-ddur, nac i'r goludawc dyned y mewn y deyrnas Duw. A' phan glybu y ddiscipulon ef hyn, ‡ sanny a wnaethant yn aruthyr, gan ddywedyt, Pwy gan hyny all bot yn gadwedic? A'r Iesu a edrychawdd arnyn, ac a dybot wrthynt, Gyd a dynion ampossibil yw hyn, anyd gyd a Duw pop peth sy yn *possibil.

Yno Petr a atepodd ac a ddybot wrtho, Nycha nyni a adawsam pop peth, ac ath ddilynesam di: a pha beth a vydd y-ni? A'r Iesu a ddybot ydd ynt, Yn wir y dywedaf wrthych, mae pan eisteddo Map y dyn ‡yn eisteddva ei 'ogoniant, chwychwi yr ei a'm *canlynawdd yn yr adgenetleth, a eisteddwch hefyt ar ddeuddec eisteddva, ac a bernwch dauddec llwyth yr Israel. A' phwy bynac a ‡edy tai, ney broder, neu chwioredd, neu dat, neu vam, ne wraic, nei blant, nei diredd, er mwyn vy Enw i, ef a dderbyn ar y canvet, a'bywyt tragywythawl a *etiveddа.

*gwas
‡ar dy elw
*chai
‡ymaith
*cyfoethawc
‡ trwang
*alluoc
Yr Euangel ar ddydd ym chweliat S. Paul
*wrthodesam
‡ar
*dawrhynt
‡dilinio
*wrthoto

*etivedda. An'd llawer oz ei ‡blaenaf, a byddāt yn olaf, ar ei olaf yn blaenaf.

*beddiauna
‡cyntaf

Pen. XX.

Chꝛist yn dyscy dꝛwy gyffelypꝛwydd, nad yw Duw yn dlet neb, a'ei bod ef yn 'ogffad yn galw dynion yw waith ef. Ef yn y rhybyddiaw hwy am ei ddyoddefaint. Yn dyscy yꝛ eiddaw ef i ymoglyd nac * rhwysc. Chꝛist yn caly cu ransiwm a'n pꝛegethigaeth. Ef yn rhoi ei golwc i ddau ddall.

*rhyvic, rhvvyf

Yr Euangel ar y Sul Septuagesima.

*dyplwꝛ

Canys teyꝛnas nefoedd 'sy debic y * berchen tuy, yꝛ hwn aeth allan a'hi yn dydd i gyflogy gweith wyꝛ y'w 'winllan. Ac ef a gytu nawd a'r gweithwyꝛ er ceiniaw y dydd, ac y danvonod hwy y winllan. Ac ef aeth allan ynghylch y drydedd awꝛ, ac a weles eraill yn sefyll yn segur yn y ‡varchnat, ac adybot wꝛthwynt. Ewch chwi the hefyt i'm gwinllan, a' pheth bynac a vo cyfi awn mi ei rhof y chwy. Ac wynt aethāt ymaith. Trachefyn ydd aeth ef allan ynghylch y chwechet a'r nawet awꝛ, ac a wnaeth yꝛ vn modd, Ac ef aeth allan yn-cylch yꝛ vnved awꝛ arddec, ac a gafas eraill yn sefyll yn segur, ac a ddybot wꝛthynt. Pa am ydd y chwi yn sefyll yma yn hyd y dydd yn segur? Dywedesont wꝛtho, Am nad oedd nep yn cyflogy. Ef a ddybot wꝛthynt, Ewch chwi the hefyt i'm gwinllan, a' pheth bynac a vo cyfiawn chwi ei cewch. A' phan aeth hi yn * hwyꝛ, y dyvot ‡ Arglwydd y winllan wꝛth ei 'oꝛchwiliwr

‡yꝛ heol

*echwydd
‡perchen

Gal

Galw yr gweithwyr, a' dyro yddynt ei cyfloc, can
ddechrae or hei dywethaf yd yr ei cyntaf. A' phan
deuth yr ei a gyflogesit yn-cylch yr unvet awr arddec,
cahel a wnaeth pop vn geinioc. A' phan deuth yr
ei cyntaf, wy dybiesōt y cahēt vwy, eithr hwyntha e
hefyt a gawsant bob-vn geiniawc. A' gwedy ydd=
wynt gahel, * grwgnach a wnaethant wrth wr
y tuy, gan ddywedyt, Ny weithiodd yr ei olaf hyn
annid vn awr, a' thi ei gwnaethost yn gystal a
ninae r'ei a ddygesam bwys y dydd a'r tes. Ac ef a
atebawdd i vn o hanwynt ac addywot, Y ‡ carwr,
nid wyf yn gwnaethy dim cam a thi: Annid er cei=
niawc y cytuneist a mi? cymer ‡ y peth 'sydd i ti,
a' dos ymaith: mi a ewyllysiaf roddy ir olaf hwn,
megis ac y tithef, Anid iawn i mi wneythyd a
vynnwyf am ‡ y s'y i mi vyhun? a ytyw dy lygat ti
yn ddrwc am vy-bot i yn dda? Velly y bydd yr ei
olaf yn blaenaf, ar ei blaenaf yn olaf: can ys lla=
wer a alwyt, ac ychydigion a * ddetholwyt.

A'r Iesu ‡ aeth i vynydd i Gaerusalem, ac a gy=
merth y deuddec discipulon * o'r nailltu ar y ffordd
ac a ddywot wrthyn, Nycha nyny yn myned i vy=
nydd i Gaerusalem, a' Map y dyn a roddir i'r An=
choffeirieit ac i'r Gwyr-llen, ac wy y barnan ef i
angae, ac y roddant ef i'r Cenedloedd er yddyn
watwor, a'ei ‡ yscyrsiaw, a'ei * grogi: a'r trydydd
dydd y cyfyd ef drachefyn.

¶ Yno y deuth ataw mam plant Zebedeus y gyd
a hei meibion, can ei addoli, ac erchy rhyw beth
ganto. Ac ef a ddywot wrthei, Peth a vynny? Y hi
a ddywot wrthaw, * Caniata ir ei hynn vy-deu

vaipion

* murmur, manson, grwytho

‡ cyfeill

‡ yr eiddo vyhun

* dewyswyt

‡ ascennodd

* wrthyr ehunain

‡ ffrewyllio

* groes hoelio

Yr Euāgel ar ddydd S. Iaco Apostol.

‡ asau

*phiol

‡ ac ef
*vanbi

‡ glypu, glywodd
*coec vn ganthynt

*wenidawc

‡ eneit, einioes

*vlwydwy

vaip gahel eistedd, vn ar dy ddeheulaw, ar llall ar dy law ‡ aswy yn dy deyrnas. A'r Iesu a atepawd ac a ddyvot, Ny wyddoch beth y archwch. A ellwch yvet o'r * cwpan ydd yfwy vi o hanavv a'ch batyddiaw a'r batydd y batyddier vi? Dywedesont wrthaw Gallwn. Ac ef a ddyvot wrthwynt. Diogel yd yfwch o'm cwpan ac ich batyddier, a'r batydd i'm batydier i ‡ gántavv, eithyr eistedd ar vy-deheulaw ac ar vy llaw aswy, nid yw * i mi y roi: eithyr e roddir i'r sawl y darparwyt y ganvy-Tat. A'pha ‡ gigleu'r dec ereill hyn, * sorry a wnaethant wrthy ddau vroder. Can hyny yr Iesu ei galwodd wy atyw, ac a ddyvot, Ys gwyddoch mae penaetheit y Cenetloedd a arglwyddiant arnadwynt, a'r gwyr mawrion, ae gwrthlywiant wy. Ac nid velly y byd yn ych plith chwi, anid pwy pynac a vynno bot yn wr mawr yn eich plith chwi, byddet yn * wasanaethwr y chwy, a'phwy pynac a vynno bot yn pennaf yn eich plith, bit e yn was y'wch, megis ac y deuth Map y dyn nyd y'w wasanaethy, namyn er gwasanaethu, ac y roddy ei ‡ vywyt yn brynniant tros lawer.

Ac wyntwy yn myned y ffordd o Iericho, y dily nodd tyrfa vawr ef. A' nycha, ddau ddeillion yn eistedd ar vin y ffordd, pan glywesont vot yr Iesu yn myned heibio, y llefesont, gan ddywedyt, Arglwydd vap Dauid trugarha wrthym. A'r dyrfa cerydda wodd vvy, yn y thawent a son: wythe a lefe son * yn vwy, gan ddywedyt, Arglwydd vap Dauid trugarha, wrthym. Yno y safodd yr Iesu, ac galwadd wy ac a ddyvot, Beth a ewyllisiwch i

y wne-

y wneythyd ywch'. Dywedesont wrthaw, Argl-
wydd, bod agori ein llygait. A'r Iesu gan dostu-
riaw a gyhyrddodd a ei llygait: ac yn y van y cy-
merth ey llygait * olwc, ac vvy y dylynesont ef.

*leufer

Pen. xxj.

Christ yn marchogeth ar asen y Caerusalem. Gyrry'r prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r templ. Y plant yn ‡ pucho llwyddiant i Christ. Y ffic usbren yn gwywo. Bot ffydd yn angenraid wrth weddiaw. Betydd Ioan. Y ddau vap. Y dammec am y llafurwyr. Rhoi hebio y conglfayn. Gwrthodot yr Iuddaeon a' derbyn y Cenetloedd.

‡erchi, damuno

APhan ddaethant yn gyfagos y Caerusalem a'i dyuot hwy i Bethphage i vynyth Oliuar, yno yd aduones yr Iesu ddau ddiscipl, can ddywedyt wrthynt, Ewch ir pentref y sy ‡ gyferbyn a chwi, ac yn y * man, chwi a gewch asen yn rhwym, ac ‡ ebol gyd a hi: gellyngwch wynt a' dygwch * i mi. Ac a dywait nep dim wrthych, dywedwch, bot yn rraid ir Arglwyd wrthynt: yn y man ef y gellwng hwynt. A' hyn oll a wnaethpwyt, y gyflawni yr hyn a doytpwyt trwy'r Prophwyt, yn doydyd. Dywedwch i verch Sion, ‡ Nycha, dy Vrenhin yn dyvot atat' yn * war, ac yn eistedd ar asen, ac ebol llwdn asen, weddol. Y discipulon a aethant, ac a wnaethant mal y gorchymynnawdd yr Iesu ydwynt, ac a ddugesont yr asen a'r ebol, ac a ddodesont ei dillat arnynt, ac ei gesodesont ef ‡ arnwynt. A' thyrva ddirvawr a daneusont ei dillat ar y ffordd: e-

Yr Euangely Sul cyntaf o'r Aduent.

‡ar eich cyfer

*ebrwydd

‡ llwdyn

*atavi

‡ Wele

*vfydd, mwyn

‡ar vchaf

ereill a dorresont gangae o'r gwydd, ac ei tannusont rhyt y ffordd. A'r dyrfa a oedd yn mynet o'r blaen, a'r ei oedd yn dyvot ar ol a lefent, can dywedyt *Hos-anna i vap Dauid: bendigedic vo yr hwn yw y yn dywot yn Enw yr Arglwydd, Hos-anna rhwn wyt yn y nefoedd gorucha f. A' gwedy ei dy uot i Gaerusalem, y dinas oll a gynnyrfodd, can ddywedyt, Pwy yw hwn? A'r tyrvae a ddywedesant, Hwn yw'r Iesu y Prophwyt o Nazaret, yn-Galilea. A'r Iesu a aeth y mewn i templ Dduw, ac ei taflawdd hwynt y gyd allan yr ei oedd yn gwerthy ac yn prynu yn y templ, ac a ddymchlawdd y lawr byrddae yr newidwyr-arian, a' chadeiriae yr ei oedd yn gwerthy colombenot, ac a ddyvot wrthwynt, Mae yn escribennedic, Y tuy meu vi tuy gweddi y gelwir, eithyr chwi ei gwnaethoch yn'ogof llatron.

*Iacha, cadw, ymwared

Yno y daeth y deillion a'r cloffion attaw, yn y Templ, ac ef y iachaodd wy. A' phan welawdd yr Archoffeiriait a'r Gwyr-llen y ryveddodae a wnaethoedoedd ef, a'r plant yn llefain yn y templ, ac yn dywedyt, Hosanna vap Dauid, y *sorresont, ac y dywedesont wrthaw, A glywy di yr hyn a ddyweit yr ein? A'r Iesu a ddyuot wrthynt, ‡Do: A ny ddarllenasech erioed, *Denae'r ei-bychein, a'r ei ‡yn sugno y perffeithieist voliant?

*bu salw, goec, gan thynt
‡Ie, Clywais
*Crwy
‡ar vronae

Yno y gadawodd ef wynt, ac aeth allan o'r dinas i Bethania, ac a letuyodd yno. A'r borae ac ef yn ad ymchwelyd ir dinas, ydd oedd arno newyn. Ac wrth weled ffiguspren ar y ffordd, yd aeth ataw, ac ny chafas ddim arnaw, namin dail yn unic,

vnic, ac y dywot wrthaw, Na bo i ffrwyth dyvu* ar nat' byth mwyach. Ac yn ‡ ebrwydd y * gwywodd y fficuspren. A' phan ei gwelawdd y discipulon, y ryveddesant, gan ddywedyt, ‡ Pan'd ebrwydd y gwywodd y ffigusbren? A'r Iesu a atepawdd ac a ddywot wrthynt, Yn wir y dywedaf wrthych, pei byddei * y chwi ffydd ac eb ‡ petrusaw dim, ny wnewch yn vnic yr hyn a' vvneythym i ir ffigusbren, anyd hefyt pe dywedech wrth y mynyth hwn, Cymer dy vn y ffwrdd, a' bwrw dy vn ir mor, * hyny vydd. A' pha beth a archoch yn-gweddi, a's credwch, chwi ei derbyniwch.

A' gwedy y dyvot ef ir Templ, yr Archoffeiriait, a' Henafieit y popul a ddaethan ataw, val yr oedd ef yn athrodd-dysc, ac a ddywedesont, Wrth pa awturtot y gwnai di y pethae-hyn? a' phwy a roes y ti yr awdurtot hyn? Yno ydd atepawdd yr Iesu, ac y dywot wrthwynt, A' minef a ofynaf i chwi, vn-peth, yr hwn a's manegwch y-my, a' minef a venagaf y chwi wrth pa auturtot y gwnaf i y pethae hyn. Betydd Ioan o b'le yd oedd? ai o'r nef, ai o ddynion? Yno y rhysymesont yn ei plith y unain, gan ddywedyt, A's dywedwn, mai o'r nef: ef a ddyweit wrthym, Paam gan hyny na's credech yddaw? Ac a's dywedwn mae O ddynion, mae arnam ofyn y popul: can ys bot pawp oll yn cymeryd Ioan mal Prophwyt. Yno ydd atepesont i'r Iesu, gan ddywedyt, Ny wyddam ni. Ac ef a ddywot wrthwynt, Ac ny's dywedaf vinef y chwi wrth pa auturtot y gwnaf vi hyn.

And beth dybygwchwi? Ydd oedd i wr ddau

* o hanot
‡ y van
* crinodd
‡ Mor
* genych
‡ amheu, ddowto
* ys derbyd

vap, ac ef a ddaeth at * yr hynaf, ac a ddyvot, H
vap, does a' gweithia heddyw yn vy-gwinllan. Ac
ef a atebodd ac a ddyvot, Nyd af vi: an'd gwedy e
difarhay arno, ydd aeth. Yno y daeth ef at yr all,
ac a ddyvot yr vn ffynyt. Ac ef a atepawdd, ac a
ddyvot, Mi ‡ vvnaf, Arglwydd: ac nyd aeth ef. Pa
vn o'r ddau a wnaeth ewyllys y tad? Dywedyt o
hanynt wrthaw, y cyntaf. Yr Iesu a ddyvot wr
thynt, yn wir y dywedaf wrthych', yr aa 'r Pub
licanot a'r puteinieit o'ch blaen chwi i deyrnas
Duw. Can ys daeth Ioan atoch * yn ffordd ‡ vni
ondep, ac ny chredesoch * ef: and y Publicanot a'r
puteinieit ei credesont ef, a' chwychwi, er y chwy
weled, ny's edifarhaech gwedy, yd yn y chredech ef

Clywch barabol arall, ydd oedd ryw berchen
tuy yr hwn a blannodd 'winllan, ac y caeawdd hi
o pamgylch, ac a wnaeth ynthei ‡ winwascpren,
ac a adeiladawdd dwr, ac ei * llogawdd hi i ‡ di
ddiwilliawdwyr ac aeth i wlad bell. A'phan ne
sawdd amser y ffrwythae, e ddanfonawdd ei wei
sion at y * tir-ddiwilliawdron y dderbyn y ffrwythae
hi. A'r tir-ddiwilliawdwyr a ddaliesont y weision
ef, ac a vayddesont vn, ac a laddasont arall, ac a
lapyddiesont vn arall. Trachefyn yd anfonawdd
weision ereill, mwy na'r ei cyntaf: ac wy a wnae
thant yddwynt yr vn ffynyt. Ac yn ddywethaf oll
yd anvonawdd ef ei vap y vn, gan ddywedyt, Wy
a barchan vy map, A'phan welawdd y tir-ddiwi
lliawdwyr y map, y dywedesont yn y plith y vna
in, Hwn yw 'r etivedd: dewch, lladdwn ef, a' chyme
rwn y ‡ etifeddiaeth ef. Yno y cymeresont ef, ac ei
tavlesont

*cyntaf
‡af.
*mewn ffordd
‡gwiredd, cyfiawnder
*iddo
‡bwll
*gosodawdd
‡llafurwyr
*llafurwyr
Ptef tad

tavlesont allan o'r winllan, ac ei lladdasont. Can hyny pan ddel Arglwydd y winllan, beth a wna ef i'r tir-ddiwylliawdwyr hyny? Wy a ddywedesont wrtho, Ef a ddiuetha yn * gravlawn y dynion drwc hyny, ac a ‡ lloca ei winllan i dir-ddiwylliawdwyr ereill, yr ei y rodant yddo y ffrwythae yn y hamserae. Yr Iesu a ddywedodd wrthwynt, Any darllenesoch-chwi erioed yn yr Scrythurae, y maen yr hwn a wrthododdawdd yr adailadwyr, hwnw a wnaethpwyt yn ben congyl? Hyn oedd weithred yr Arglwydd, a'rhyvedd yw yn ein ‡ llygait ni. Am hyny y dywedaf wrthych, y cymerir teyrnas Duw y arnoch, ac y rhoddir i genedl a ddwc y ffrwyth hi. A phwy pynac a gwympo ar y maen hwn, ef a ddryllir: ac ar pwy pynac y cwympo, y mal ef yn * briwion. A phan glybu'r Archoffeiriait a'r Pharisaieit ei ‡ barabolae, y gwybuont mai am danynt wy y dywedesei ef. Ac wy yn ceisiaw * ymavlyt ynto, a ofnesant rac y bopul, can ys yddynt y gymeryd ef val Prophwyt.

*ffyrnic

‡osyd

*chwilfriwdwyd

‡damegion

*ei ddala

Pen. xxij.

[illegible] y * neithior [illegible] Tywysogaeth y Nefoedd. Y [illegible] briodas. Taly teyrnged. Am y Cyvodiadigaeth. Gorchest y Gwyrllen ‡ [illegible] Christ.

*briodas

‡dyvvdot, dyvvolieth

A No ydd atepawdd yr Iesu, ac a lavarawdd wrthwynt drachefyn ‡ yn-parabolae, gan ddywedyt, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ryw Brenhin a wnaethoedd briodas y'w vap, ac a ddanvonawdd y [illegible]

*Yr Evangel y xx. Sul gwedy Trintot.

*ydd

weision i alw yr ei a ohaddesit ir briodas, ac ny vynnesont wy ddawot: Trachefyn y danvones ef weision er-eill, gan dywedyt, Dywedwch wrth yr ei a ohaddwyt, Wele, paratoais vy-giniaw: vy ychen am *pascedigion a ladwyt, a phop peth ys y parat: dewch i'r priodas. Ac wy a vu ddiystyr ganthwynt, ac aethant ymaith, vn y w ‡ dyn, ac arall *y w vasnach. ‡ Ac y rei-hyn a ddaliesont y weision ef, ac ei gwarthruddiesont, ac ei lladdesont. A phan glybu yr Brenhin, y llidiawdd, ac a ddanvones allan ei luoedd, ac a ‡ ddinistriawdd y lladdwyr hynny, ac a loscawdd ei dinas. Yno y dyuot ef wrth ei weision, Y nevoe y briodas ys y parat: a'r ei a ohodesit, nid oeddent teilwng. Ewch gan hyny allan i'r priffyrdd, a chynniver y gaffoch, gohaddwch i'r briodas. Y gweision hyny a aethant allan i'r priffyrdd, ac a gascesont ynghyd gynniver oll a gawsont, yn ddrwc a da: ac a lanwyt y briodas o ohaddwyr. Yno y Brenhin e ddeuth y mewn, y weled *y gohaddwyr, ac a ganvu yno ddyn nid oedd gwisc priodas amdanaw. Ac ef a ddyvot wrthaw, Y cyveill, pa ‡ ddelwedd aethost y mewn yma heb vot amdanat *gwisc priodas? Ac ynte ‡ aeth yn vud. Yno y dyvot y Brenhin wrth y gweision, Rwymwch y draet a'i ddwylo: cymerwch ef ymaith, a'i thewlwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain ‡ a chyscrynygy danedd. Can ys llawer a *elwir, ac ychydic a ‡ ddetholir.

Yno ydd aeth y Pharisaieit, ac a gymersont gyncor pa vodd y dalient ef yn y ymadrawdd. Ac

*lleddegl- noc
‡vaes
*ymghylch ei varsiandi
‡Ar lleill
*divaeð
‡yr eilltredd- wyr, y gwe- stteion
* wedd
‡briodas- wisc
*ny ddeuth gait del ben
‡a'ricciau
*ohadir
‡ddywyslr
Yr Euangel y xxiij. Sul gwedy Trintot.

wy addanvonesont attaw ei ddiscipulon y gyd a'r
Herodiait, can ddywedyt, Athro, gwyddam dy
vot yn * air wir, ac yn dyscy ffordd Dduw yn-gwi
rionedd, ac nyd oes arnat ‡ oval nep: can nad
wyt yn edrych * ar wynep dynion. Dywet y-ni
gan hynny, beth a dyby di? Ai iawn ‡ rhoddy
teyrnget i Caisar, ai nyd yw? A'r Iesu yn gwy-
bot y * drigioni wy, a ddyvot, Paam im ‡ temp-
tiwch bi chwy ragrithwyr * hypocriteit? Dangoswch ymy
‡ bath y deyrnget. Ac wy a roesont attaw gein-
awc. Ac ef a ddyvot wrthynt, Pwy pie'r ddelw
hon a'r * argraph? Dywedesont wrthaw, ‡ Cai-
sar. Yno y dyvot ef wrthwynt, Rowch gan hyny
* ys ydd i Caisar, i Caisar, a'rhowch i Dduw y
pethe ys ydd y ‡ Dduw. A' phan glywsant wy hyn,
rhyveddy a wnaethant, a'ei ady a' myned ymaith.

Y dydd hwnnw y daeth y Sadducaieit ataw, (yr
ei a ddywedan nad oes * cyfodedigaeth) ac ovy-
nesont iddo, gan ddywedyt, Athro, e dyvot Moy-
sen, a's bydd marw vn, eb ydd o blant, priodet ei
vrawd y wraic ef, a chyfodet had ‡ y'w vrawt. Ac
ydd oedd gyd a nyni saith broder, a'r cyntaf a brio-
dawdd wreic, ac a vu varw: ac ef eb hilogeth idd-
aw, a adawodd ei wreic y'w vrawt. Yr vn ffynyt
yr ail, a'r trydydd, yd y seithfed. Ac yn dywethaf
oll y bu varw'r wreic hefyt. Can hyn yn y * cyfo-
dedigaeth, gwraic i bwy o'r saith vydd hi? can ys
‡ pop vn y cawsei hi. Yno ydd atepawdd yr Ie-
su ac y dyvot wrthynt, * Cyfeiliorny ydd ych, eb
wybot yr Scrythurae, na meddiant Dyw. O bleit
yn y cyfodedigaeth nid ynt yn gwreica, nag yn

* gywir
‡ bryder
vndyn: erwydd
‡ taly treth ir ymerodr
* malis
‡ profwch
* ffug wyr
‡ arian
* arscrifen
‡ Yr Emperawtr
* yr eiddo
‡ eiddo Duw
* adgyfodiat
‡ ydoedd
* adgyfodiad
‡ oll
* Crwydro, myned ar ddidro, gwibio,

 gwra,

gwra, namyn bot val Angelion Dew yn y nefoedd. Ac am gyfodedigaeth y meirw, any ddarllenysoch hyn a ddywetpwyt wrthych gan Dduw, yn dywedyt, Mi yw Duw Abraham, Dew Isaac, a Dew Iaco? Dew nid yw Ddew y meirw, namyn * y bywion. A' phan glybu'r popul hyny, rhyveddy a wnaethant am ei ddysceidaeth ef.

¶A' gwedy clybot o'r Phariseieit ddarvot i'r Iesu 'ostegu y Saddukaieit, wynt a ymgynullesant yn vn-lle. Ac vn o hanwynt yr hwn oedd Gyfreithiwr a ymofynnawdd ac ef, er ei *brofi gan dywedyt, Athro, pa vn yw'r gorchymyn mawr yn y ‡ Ddeddyf? Yr Iesu a ddywot wrthaw, Cery yr Arglwydd dy Dduw * o'th oll calon, ac o'th oll enait, ac o'th oll veddwl. Hwn yw'r ‡ cyntaf a'r gorchymyn mawr. A'r ail ys y gyfelip i hwnn, Cery dy gymydawc mal * tuhun. Yn y * ddau 'orchymyn hyn i y ‡ mae yr oll Ddeddyf a'r Prophwyti. A' gwedy ymgasclu o'r Phariseieit yn-cyt, y gofynnawdd yr Iesu yddwynt, can ddywedyt, Peth a dybygwch chwi am y Christ? map i * bwy ytyw? Dywedesont wrthaw, Map David. Ef a ddywot wrthwynt, can hyny pa vodd y mae David yn yr yspryt yn y 'alw ef yn Arglwydd, can dywedyt, Dywedawdd yr ‡ Arglwydd wrth vy Arglwydd, Eistedd ar vy-deheulaw yny 'osotwyf dy 'elynion yn * droedvainc y-ty? Ac a's galwadd David ef yn Arglwydd, pywedd y mae ef yn Vap iddaw? Ac ny vetrawdd ‡ vn-dyn atep gair iddaw, ac ny * veiddiawdd nep o'r dydd hwnw allan ‡ ymgwestioni ddim ac ef mwyach.

¶Pen

*ir

Yr Euangel y xviij. Sul gwedy Trintot.

* demtio
‡ Gyfraith
* yn dy, ach
‡ cyssevin, pac
* tithaw, tithau, tehef.
‡ crog, glyn, cynwysir
* piei map ef ys ef, o bwy ir hanyw
‡ Ion
* lleithic
‡ nep
* llyvasawdd
‡ ymofyn

Pen. xxiij.

Christ yn barny ar rwyse, trachwant a' gausancteiddrwydd y Gwyr llen a'r Phariseiest, y canlyniat wy yn erbyn gwasanaethwyr Duw. Christ yn Prophwyto o ddinistriat Caerusalem.

YNo y * llavarawdd yr Iesu wrth y dyrva, a'ei ddiscipulon, gan dywedyt, Y mae'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit yn eistedd yn-cadair Moysen. Yr oll bethae gan hyny ar a ddywedant ywch am ei cadw, cedwch a' gwnewch: an'd ‡ ar ol ei gweithredoedd na wnewch: can ys dywedyt a wnant, eb wneythy'r. O bleit wy rwymant beichiae trymion, ac anhawdd ei dwyn, ac * gesodant ar yscwyddae dynion, ac wy y unain nid ‡ ys mutant ac yn oei bysedd. Ei oll weithredoedd a wnant er ei gweled o ddynion: can ys llydany ei * cadwadogion, a wnant, ac estyn ‡ emplynae ei gwiscoedd, a' charu y lle uchaf yn-gwleddoedd, a' chael y prif eisteddleoedd mewn cymmynsae, a' chyfarch-gwell yddyn yny marchnatoedd, a'ei galw gan dynion Rabbi, Rabbi, Eithr na'ch galwer gan ddynion Rabbi: can ys un dyscyawdr ys ydd y chwi 'sef yvv, Christ, a' chwychwi oll brodeir yd ych. Ac na 'alwch neb yn dad ywch ar y ddaiar: can nad oes anyd un yn Tad y chwi yr hwn ys ydd yn y nefoedd. Ac nach galwer yn * dyscodron: can ys un yw eich ‡ dyscyawdr chwi, ys ef

* dywedod, dyvot.
‡ wrth.
* dodant.
‡ ysgogant.
* phylacteria
‡ fimbria.
* doctorsete.
‡ doctor

Chrift. A'r mwyaf yn eich plith, byddet ef yn wa
ywch'. Can ys pwy pynac a ymddyrcha y vn, a *
selir: a' phwy pynac a ymisela ehun, a dderche
‡ A' gwae chwychwi'r Gwyr-llē a'r Pharisaie
* hypocriteit, can ychwi gau teyrnas nefoedd ‡ g
yrbron dynion: canys ychunain nyd ewch y mew
ac ny's gedwch ir ei a ddauent y mewn, ddybot
mywn. Gwae chwychwi yr Gwyr-llen a'r Pha
saieit hypocriteit: can ys eich bot yn llwyr * bw
tai y gwragedd gweddwon, ac wrth liw gwed
hirion: erwydd pa bleit yd erbyniwch barn
mach. Gwae chwychwi'r Gwyr-llen a'r Phari
ieit hypocriteit: can ys-amgylchiwch vor a' t
wneythy'r vn ‡ o'ch proffes eich vnain: a' gwed
gwneler, ys gwnewch ef yn ‡ ddaublygach
vap i yffern na chwi ych vnain. Gwae chwy
dywysogion deillion, yr ei a ddywedwch, Pwy
nac a dwng i'r Templ, nid yw ddim: an'd pwy
nac a dwng i aur y Templ, y mae ef * yn gwn
thyd ar gam. Chwychwi ynfydion a' deillion,
vn bwyaf ai'r aur, ai'r Templ rhon 'sy yn san
ddion'r aur? A' phwy pynac a dwng i'r allor,
yw ddim: an'd pynac a dyngo i'r offrwm ys y
nei y mae ef * yngham. Chwychwi ynfydion a'
llion, pwy vn bwyaf, ai'r offrwm, ai'r allor a s
teiddia'r offrwm? Pwy pynac gan hyny a dw
i'r allor, a dwng iddi, ac i'r oll y sy arnei. A' ph
pynac a dwng i'r Templ, a dwng iddi, ac i hw
‡ dric yntheι. A' hwn a dwng ir nefoedd, a d
i eisteddfa Dew, ac i hwn a eistedd arnei.
Gwae chwychwi'r Gwyr-llen, a'r Pharisa

hypoc

*ostyngir
‡Can hyny
*ffuantwyr
‡rhac
*ysy
‡proselyt
*daublyc mwy, ddau gwaeth
‡mewn dled
*yn dledwr
‡breswyl, aria

hypocriteit, canys decymwch y myntys, ac anis, a' chwmin, ac ych yn * maddae pethae ‡ trymach o'r Ddeddyf; sef barn, a' thrugaredd a' ffydd. Y pethae hyn oedd * dir ychwi ei gwneythyd, ac na vaddeuit y llaill. Chwychwi dywysogion deillion, yr ei a hidlwch wybedyn ac a draflyngwch gamel.

Gwae chwy chwi wyr-llen a'r Pharisaieit hypocriteit: can ys-glanewch y tu allan i'r cwpan, a'r ddescl, ac o'r tu mewn y maent yn llawn * trais a' gormoddedd. Tydi Pharisai dall, ‡ carth yn gyntaf y tu mewn ir cwpan a'r ddescil, val y bo'r tu allan yn lan hefyt. Gwae chwy chwi, 'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit, hypocriteit: can ys ych cyffelypir i beddae gwedy ei * gwynhay, yr ei a ve ir yn brydferth o ddyallan, ac o vewn y maent yr llawn escyrn y meirw, a' phop aflendit. Ac velly ydd ychwithe: can ys o ddiallan yr ymddangoswch i ddynion yn gyfion, ac o ymewn ydd ych yn llawn ‡ hypocris ac enwiredd.

Gwae chwi'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit hypocriteit: can ys ych bot yn adailat beddae 'r Prophwyti, ac yn ‡ addurnaw * monwenti y ‡ cyfiownion, ac yn dywedyt, Pe bysem yn-dyddiae eyn tadau, ny bessem ni gyfranogion ac wynt yn-gwaed y Prophwyti. Ac velly ydd ych yn testiolaethy y chwy ych hunain ych bot yn blant ir ei a laddawdd y Prophwyti: Cyflawnwch chwithae hefyt vesur eich tadae. A seirph, genedlaethae gwiperot, pa vodd y gallwch ddianc rac barn yffern?

¶ Erwydd paam nycha, ydd wyf yn danvon atoch Prophwyti, a' doethion, ac Scrivenyddion, a'r ei

*gellwng heibio
‡ dwysach
*angenraid, y dyly-lesech

*gormail, cribddail, ysbeil, praidd
‡ glanha

*canny, gwyngalchy

‡ ffuant, truth

‡ trwsio, cymmenny
*beddae, medrodae
‡ gwirioniit

Yr Euägel ar ddydd S. Stephan.

ar ei a hanynt a yscyrsiwch yn eich * synagog
ac a ‡ erlidiwch o * dref i dref, mal y del arno
chwi yr oll waed gwirian a'r a ‡ ellyngwyt a
y ddaear, o waet Abel gyfiawn yd yn-gwaet Z
charias vap Barachias, yr hwn a ladesoch rhwn
y Templ a'r allor. Yn wir y dywedaf wrthych, y
daw hyn oll ar * y genedlaeth hon, Caerusalem,
Caerusalem, yr hon wyt yn lladd y Prophwyt, a
yn llapyddiaw yr ei addanvonit atat, pa sawl gw
aith y myneswn ‡ gasclu dy blant ynghyt, meg
y cascla yr iar hei chywion y dan hei adanedd, a
ny's mynech? * Nycha, e adewir ychwy eich
tref yn ‡ ancyvanedd. Can ys dywedaf wrthy
n'ym gwelwch yn ol hyn, yd ny dywedoch, Ben
digedic yw'r hwn a ddaw yn Enw yr Arglwy

Pen. xxiiij.

Christ yn menegy yw ddiscipulon o ddiscrywiat y templ.
y gau-Christiae. Am barhay. Precethy 'r Euangel.
wybddon diwedd y byd. Ef yn ei chyhyddiaw y ‡
Disymwth ddyvodiat Christ.

A'R Iesu a ddymmodd allan
aeth i ffordd o'r Templ, a'ei ddi
cipulon a ddaethan attaw y dda
gos iddo adailiadaeth y Tem
A'r Iesu a ddyvot wrthynt,
welwch chvvi hyn oll: yn wir y d
wedaf ychwi, ny edevvir yma *
en ar vaen, a'r ny vwrir i lawr. Ac val ydd eiste
ef

* cynulleidvaen
‡ erlynwch
* ddinas
‡ ddinerwyt
* yr oes
‡ glascy
* Wely
‡ ddiffaith
‡ ddihuno
* garec ar eu gylydd

ef ar vynyth * olivar y daeth ei ddiscipulon attaw
‡o'r neilltu, gan ddywedyt, Maneg y ni pa bryd y
byd y pethae hyn? a' pha * arwydd vydd oth ddyvo-
diat, ac o ddiwedd y byd? A'r Iesu a atepawdd ac
a ddyvot wrthyn, Ymogelwch rac i neb ych ‡twy-
llo chwychwi. Can ys daw llawerion yn vy Enw i,
gan ddywedyt, Mi yw Christ, ac a dwyllant llaw-
eroedd. Ac e vydd i chwi glywed am ryveloedd a' so-
nion am ryveloedd: gwelwch na'ch trallodet: can
ys * dir yw bot cyflawni y pethae hyn oll, eythyr nad
oes etwa ‡ diwedd. Can ys cyvyt cenedl yn erbyn
cenedl, a' theyrnas yn erbyn teyrnas, ac e vydd y
* nodae, a' newynae a 'daiargrynedigaethae mewn
amrafel vannae. Ac nyd yvv hyn oll anyd dechre-
uad y ‡ gofidieu. Yno ich rhoddant chvvi ich gor-
thrymy, ac i'ch lladdant, ac ich caseir gan yr oll
genedloedd er mwyn vy Enw i. Ac yno y * rhwy-
strir llawerion, ac y bradychant ygilydd, ac y casa-
ant ygylydd. Ac e gyfyd gau prophwyti lawer, ac
a dwyllant lawerion. A'chanys yr ‡ amylhaiff en-
wired, ef a oera cariat llawerion. Eithyr y nep a
barhao yd y diwedd, hwnn a * vydd cadwedic. A'r E-
vangel hon y ‡ deyrnas a precethir trwy'r oll vyt,
* yn testoliaeth i'r oll genedloedd: ac yno y * daw
r ‡ tervyn,

Can hyny pan weloch * ffieidtra y diffeithwch,
yr hyn a ddywedpwyt y gan Daniel Brophwyt,
yn sefyll yn y lle sanctaidd (y nep ai darlleno, ystyr-
ied) yno yr ei a vont yn Iudaea ‡ ciliant ir myny-
ddedd, y nep a vo ar ben y tuy na ddescendet i gy-
meryd dim allan oei duy. A' hwn a vo yn y maes,

nac

* olew-wydd
‡ wrthyn
* argol.
‡ hudo.
* Raid
‡ diwedd
* cornwyt, cowyn, chwaren
‡ doluriau
* tranc-wyddir
‡ chelaetha
* iachetir
‡ or
* er
‡ y bydd dywedd
* ffiaidd, ang-hyfanedd.
* synniet.
‡ ffoant.

nac ymchweled dra i gefyn i * gymeryd ei ddillat.
A' gwae'r ei beichiogion, a'r ei yn daly bronaeyn
y dyddiae hyny. ‡ A' gweddiwch na * bo ich cilia
y gayaf nac ar y dydd Sabbath. Can ys y pyd
hyny y bydd gorthrymder mawr, cyfryw ac na bu
er dechrae'r byt yd yr awr hon, ac ny bydd. Ac o bo
eithyr byrhay y dyddiae hyny, ny's ‡ iacheir ne
cnawd: eithyr er mwyn yr *etholedigion y ‡ byr
heir y dyddiae hyny. Yno a's dywait nep wrthych
Wele, lly'ma Christ, nei ll'yna, na chredwch. Ca
ys-cyfyd gau Gristie, a' ‡ gau-prophwyti, ac
ddangosant arwyddion mawr ac * aruthroed, yn
y thwyllent, pe bei possibil, y gwir ‡ etholedigion
Nycha, ys dywedeis ywch yny blaen, Gan by
ny a's dywedant, wrthych, * Nycha, y mae ef y
y ‡ diffaith, nac ewch allan, Nycha y mae ef me
wn dirgelfae, na chredwch. O bleit val y daw
* bellten o'r Dwyrein, ac y tywynna yd y Gorlle
wyn, velly hefyt y bydd dyfodiat Map y dyn. Ca
ys p'le pynac y bo ‡ celain yno ydd ymgascla'r ery
rod. Ac yn y van wedy gorthrymdere y dyddi
hyny, y * tywyllir yr haul, a'r lleuad ny rydd e
goleuni, a'r ser a syrthiant o'r nef, a' nerthoedd
nefoedd a ‡ gyffroir. Ac yno yr ymddengys a
wydd Map y dyn yny nef: ac yno y bydd oll llwy
thae'r ddayar yn cwynvanu, ac wy a welant Ma
y dyn yn dyvot yn wybrenac'r nef, y gyd a * nert
a' gogoniant mawr. Ac ef a ddenfyn ei Angelio
gyd a llef vawr yr ‡ utcorn, ac wy a gasclant yr e
tholedigion yn-cyd, o'r pedwar gwynt ac o'r eitha
foedd bygy'ydd i'r nefoedd. Dyscwch weithia

*bara

- *gyrchy
- ‡Ond
- *ffoat, ffodu riaeth y chwi cilio
- ‡chedwid vn dyn
- *dewesedigion
- ‡cwttogir
- ‡ffeils
- *rhyveddodae
- ‡ddewissiait
- *Wele
- ‡anialwch
- *lluchet
- ‡yr abo
- *tywylla
- ‡yscydwir, yscogir gynnyrfir
- *meddiant
- ‡trumpet

*barabol y ffycuspren: pan yw ei gangen yn dy=
ner, a'ei ddail yn ‡ tarddy, ys gwyddoch bot yr haf
yn agos. Ac velly chwithe, pan weloch hynn oll,
gwybyddwch bot teyrnas Ddevv yn agos, 'sef wrth
y drws. Yn wir y dywedaf wrthych, nad * aa yr
oes hon heibio, yn y ‡ wneler hyn oll. Nef a' daiar
aan heibio, eithyr vy-gairiae i nyd an heibio. Ac
am y dydd hwnw a'r awr nys gwyr nep, nac An=
gelion y nef, anyd ‡ y Tad meu vi yn vnic. Ac val
ydd oedd dyddiae Noe, velly hefyt vydd dybodiat
Map y dyn. O bleit val ydd oeddent yn y dyddiae
ym-blaen diliw yn bwyta, ac yn yfet, yn gwreica,
ac yn gwra, yd y dyd ydd aeth Noe ir * Arch, ac ny
wybuont dim, yn y ddeuth y ‡ diliv a'ei cymeryd
wy oll y ffordd, ac velly vydd dybodiat Map y dyn.
Yno y bydd dau * ddyn yn y maes, vn a gymerir
ac arall a ‡ adewir. Dwy vydd yn maly * ym-me=
lyn, vn a ‡ gymerir, a'r llall a edevvir. * Gwili=
wch am hyny: can na wyddoch pa awr y daw eich
Arglwydd. A' gwybyddwch hyn, pe gwyddiat
gwr y tuy pa ‡ wylfa y dauei'r lleitr, ef a wiliesei
yn ddilis, ac ny adawsei gloddio ei duy trywodd.
Can hyny byddwch chwithe parot: can ys yn yr
awr ny's tybiwch yd-aw Map y dyn. Pwy wrth
hyny'sy was ffyddlon a' * doeth, yr hwn a 'oso=
dawdd ei Arglwydd yn or'chvvilivvr ar ei ‡ duylu, y
roddi bwyt yddynt yn ei * dympor: Gwyn ei vyd
y gwas hwnaw yr vn pan ddel ei Arglwyd ei caiff
yn gwneythyd velly. Yn wir y dywedaf ywch' y
gesyt ef yn oruchvvilivvr ar ei oll ‡ dda. And a's dy=
weit y gwas drwc hwnw yn ei galon, Ef a * oeda
vy Ar=

*ddamec
‡blaguraw
*cherdd
‡ddarvo
‡ vynhadi
*llong
‡llif
*wr
‡ wrthodir
*melin
‡ dderbynir
*Byddwch
eb gyscu, yn
effro
‡awr
*phrudd,
discrul
‡ dulwyth
*amser
‡gyfoeth,
'olud
*ohiria

by Arglwydd ei ddyvoddiat, a' dechrae *baydy gydweision, a' bwyta ac y fed y gyd a'r ‡ medwo ef, a ddaw Arglwydd y gwas hwnaw yn y dy nyd edrych am danaw, ac * mewn awr a'r ny gwyr ef: ac efa ei gwahan ef, ac a ddyd yddo ei r y gyd a'r hypocritieit: yno y bydd wylofain ‡ ac cyrnygy dannedd.

*curo, fusto
‡ trwyscon
*yn yr
‡a' ricician

Pen. XXV.

Wrth gyffelypwriaeth y morynio hyn y mae'r Iesu yn i bawp wiliaw. Ac wrth y talentae am bot yn diyscael Y brawdd ddiwethaf. Y Deueit, a'r ceifr. Gwethr edd y ffyddlonion.

No y cyffelypir teyrnas nefoedd i * gwyryf, yr ei a gymeresont ei ‡ll gyrn, ac aethant i * gyfarvot gvvr-priawd, A' phemp o hanynt edd yn * bruddion, a' phemp yn bydion. Yr ei ynfydion a gymeres ei llugyrn, ac ny chymeresont oleo y gyd ac A'r ei prudion a gymersant oleo yn ei llestri y g a ei ‡ llucern. Ac a'r priawd yn * gohirio, yr he awdd ac yr hunawdd pavvp oll. Ac am hanner y bu ‡ gawri, Nycha y priod yn dyvot: ewch an y gyhwrdd ac ef. Yno y cyfodawdd yr oll * cyfon ac a ‡ addurnasont ei llugyrn. A'r ei ynfyd a ddywedesont wrth y prudion, * Rowch i o'ch oleo chvvi, can ys diffoddawdd eyn llucern A'r ei pruddiou a atepesant, gan ddywedyt, na b

*morwnio
‡lampe
*gyhwrdd
‡adoethion, ddisembl
‡llampe
*trigo yn hir
‡llef, gri, gwaedd, diaspad
* bozynion
‡ drwsiesōt
* Moeswch

na bo digon i ni ac y chwithe: ewch yn hytrach at yr ei'r'sy yn gwerthy, a' phrynwch y chwi ych hunain. A' thra oedent yn myned i brynu, y daeth y priawd: a'r ei oedd yn parat, aethon i mywn y gyd ac ef i'r * priodas, ac a gayvwyt y porth. Gwedy hyny y daeth y ‡ gwerysson ereill, gan ddywedyt, Arglwydd, Arglwydd, agor y ni. Ac ef a atepawdd ac a ddyvot, Yn wir y dywedaf ywch', nid adwaen i ddim o hanoch. * Gwiliwch am hyny: can na wyddoch na'r dydd na'r awr y daw Map y dyn. Canys teyrnas nefoedd ys y val ‡ dyn yn myned-i-wlad-bell, a alwei ei weision, ac a roes ei dda attwynt. Ac i vn y rhoddes bemp * talent, ac i arall ddwy, ac i arall vn, i bop vn erwydd ei ‡ 'rym, ac yn y van ydd aeth o y gartref. Yno hwn a dderbyniesei y pemp talent, aeth ac a vasnachodd ac wynt, ac ‡ enillodd bemp talent ereill. A'r vn ffynyt, hwn a dderbyniesei ddwy dalent, a enillod yntef ddwy ereill. An'd hwn a dderbyniesei yr vn, aeth ac ei claddodd yn y ddaiar, ac a guddiodd * vach ei Arglwydd. A' gwedy llawer o amser, y daeth Arglwydd y gweision hyny, ac a gyfrifawdd a' hwy. Ac yno y daeth hwn a dderbyniesei bemp talent, ac a dduc bemp talent erail, gan, ddywedyt, Arglwydd, pemp talent a roist attaf: wele, y‡ enilleis a hwy bemp talent ereill. Yno y dyvot ei Arglwydd wrthaw, ‡ Da-iawn was da a' ffyddlawn, Ys buost ffyddlawn * yn ychydigion, mi a'th 'osodaf di vn orchaf ar lawer: ‡ dyred y mewn i lawenydd dy Arglwydd. A' hwn a dderbyniesei ddwy dalent, a ddaeth ac a ddywot, Arglwydd, dwy dalent a roist

*neithior
‡morynion
* Na chysgwch
‡gwr
*pop talent gyffredin a dalei drugeinpunt
‡nerth, allu
‡elwodd
*arian, vwnei
‡Wi
*ar, mewn
‡docs, dabre

ataf: wele ddwy ereill a eneilleis ac wynt: Ei Arglwydd a dyuot wrthaw, Da iavvn was da a'ffydlon, ys buost ffyddlon yn ychydigion, mi ath 'osodaf yn oruchaf ar lawer: dyred y mewn i lawenydd dy Arglwydd. Yno hwn a dderbynesei'r vn talent, a ddaeth ac a ddybot: Arglwydd, ys gwyddwn mai *dyn caled oeddyt, yn medi lle ny's heuaist, ac yn casclu, lle ny'oyscereist: ac am hyny ydd ofneis, ac ydd aethym ac a guddieis dy dalent yn y ddaear: wel'dyma iti, *ys ydd yn daudi. A'ei Arglwydd a atepawdd ac a ddybot wrthaw, Ti was‡. drwc a'*dioc, gwyddyt' vy-bot yn medi lle ny's heuais, ac yn casclu lle ny'oyscereis. Am hyny y dylesyt ddodi *vy monei i at y cyfnewidwyr, ac yno wrth ddybot adref y ‡cawswn i y meu vi gyd ac *elwach. Cymerwch am hyny y dalent y arnaw, a'i rhowch i hwn 'sy ganthaw ddec talent. Canys i bob vn a vo ganthaw, y rhoddir, ac ef gaiff ehelaethrwydd, ac ‡y gan hwn ny'd oes ganthaw, ys hyn 'sy ganthaw, a ddugir y arno. Am hyny ‡ tavlwch y gwas anvuddiol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain ac *yscyrnygy dannedd.

A'phan del Map y dyn yn ei 'ogoniant a'ei oll Angelion sainct avvl y gyd ac ef, yno ydd eistedd ar eisteddfa ei'ogoniant. A' gyr y bron ef y cynnullir yr oll genedloedd, ac ef y ‡ gohana hwy y wrth y gylydd, megis y *didol y bugail y defait y wrth y geifr. Ac ef a'osyt y defait ar ei ddeheulavv, a'r geifr ar yr aswy. Yno y dyweit y Brenhin wrth y ei vo ar ei ddeheulavv, Dewch vvi bendigeidion‡ vy Tad, *etifeddwch y deyrnas 'sy yn parot i chwi er

*gwr
‡theneist
*a bieffy
‡mall
*hwyrdryd
*arian-
bath
‡caetho-
ddwn
*ennill,
mantais
‡o ddiar,
‡bwriwch
*rhiccian
‡didol,
partha
*dichol,
holha
‡vyn-
‡vynhad
*meddian-
nwch

pan ‡sailiwyt y byd. Can ys-bum yn newynoc, a' chvvi roesoch i mi bwyt: bu arnaf syched, a' rhoesoch i mi ddiot: bum yn ddyn * diethr, a lletuyesoch vi: Bum noeth, a dilladesoch vi: bum ‡glaf, ac ymwelsoch a' mi: bum yn-carchar, a' daethoch ataf. Yno ydd atep yr ei cyfion yddo, gan ddywedyt, Arglwydd, pa bryd ith welsam yn newynoc, ac ith ‡porthesam? nei *a syched arnat, ac y rhoesam yty ddiot? A' pha bryd ith welsam yn ddyn diethr, ac ith letuysam? nei yn noeth, ac ith ddilladesam? A' pa bryd ith welsam yn glaf, nei yn-carchar, ac y daetham atat? A'r Brenhin a etyp, ac a ddyweit wrthwynt, Yn wir y dywedaf y-chwi, yn gymeint a gwneythyd o hanoch ir vn lleiaf om broder hynn, ys gwnaethoch i mi. Yno y dyweit ef wrth yr ei vo ar yr llavv aswy, ‡Tynnwch y wrthyf yr ei melltigedic, ir tan tragywythawl, yr hwn a baratowyt i ddiavol, ac y'w angelion. Can ys bum newynoc, ac ny roesoch y mi bwyt: bu arnaf sythet, ac ny roesoch ymy ddiot: bum ddyn dieithr, ac ni'm lletuyesoch: bum noeth, ac ny'm dilladesoch: bum * glaf, ac yn-carchar, ac ‡ ny ymwelsoch a mi. Yno ydd atepant wy hefyt yddo, gan ddywedyt, Arglwydd, pa bryd ith welsam yn newynoc, ai yn sychedic, ai yn ddyn diethr, ai yn noeth, ai yn glaf, ai yn-carchar, ac ny buam ith weini? Yno ydd atep ef yddwynt, ac y dywait, Yn wir y dywedaf wrthych, yn gymeint na's gwnethoch ir vn o'r ei lleiaf hyn, * ny's gwnaethoch i minef. A'r ei hyn aant i boen dragywythawl, ac ei cyfion i ‡vywyt tragywythawl.

‡wnaethpwyt
*osp, estrō
‡egwan
*gofwyesochvi
‡bwydesā
*yn sychedic
‡Ymadewch
*wan, lesc
‡ny'm gofwyesoch
*ny'w
‡vuchedd

Pen. XXVj.

Bwriad yr Offeiriait yn erbyn Christ. Ef yn escuso Mair Magdalen. Ordinat Swper yr Arglwydd. Gwendit y disciplon. Brad Iuddas. Y cleddyf. Can i Christ y 'u lw y un yn vap Dew, y barnwyt ef yn deilwng o angae. Petr yn ymwady, ac yn edifarhay.

AC e darvu, gwedy i'r Iesu orphen y gairie hyn oll, ef a ddyvot wrth ei ddisciplon, Chwi wyddoch, mae o* vewn y dauddydd y mae'r Pasc, a' Map y dyn a roddir ‡ y'w groci. Yno ydd ymgynullawdd yr Archoffeiriait a'r Scribennyddion, a' * Henyddion y popul i nauadd yr Archoffeiriat, a elwit Caiaphas, ac a ymgyggorsont pa vodd y dalient yr Iesu trwy ‡ brad, a' ei ladd. Eithyr wynt a ddywedesont, Nyd ar yr wyl, rac bod cynnwrf ym-plith y * popul. Ac val ydd oedd yr Iesu ym-Bethania yn-tuy Simon ohanglaf, e ddaeth atau wreic, ac gyd a hi ‡ blwch o irait gwerthvawr, ac ef tywallawdd ar ei benn, ac ef yn eistedd * wrth y vort. A' phan weles ei ddisciplon, wy a ‡ sorasont, gan ddywedyt, Pa rait * y gollet hon: can ys ef a ellesit gwerthy yr irait hwn er llawer, a'i rod i ef ir tlodion. A'r Iesu a wybu, ac a ddyvot wrthwynt, Paam ydd ych yn ‡ molesty yr wreic: can ys hi a weithiawdd weithret da arnaf. Can ys y tlodion a gewch yn * wastat yn eich plith, a' myvi ny's cewch yn oystat gyd a chwi. Can ys lle y tywallawdd

Yr Euangel y Sul nesaf o vlaen y Pasc.
*ar ol.
‡dodi ar y groes.
*Henafgwyr.
‡ddichell.
*werin.
‡llestrait, golwrch
*ar y vwrdd
‡ddigiesont
*yr afrat hyn.
‡ymliasu ar
*bob amser

tawddd hi yr irait hwn ar vyg-corph, er mwyn *vy-cladedigaeth hi gwnaeth. Yn wir y dywedaf wrthych, Pa le bynac y precether yr Euangel hon yn yr oll vyt, hyn yma hefyt a wnaeth hi, a venegir er coffa am danei, Yno yr aeth vn o'r dauddec, yr hwn a elwit Iudas Iscariot, at yr Archoffeiriait, ac a ddyvot vvrthynt, Pabeth a rowch i mi, a' mi y ‡ troddaf ef y-chwy? Ac wy a' osodesont iddaw *ddec arugain o ariant. Ac o hynny allā, y caisiawdd ef amser-cyfaddas y'w vradychy ef. Ac ar y dydd cyntaf o wyl y bara-‡croew, y discipulon a ddaethant at yr Iesu gan ddywedyt wrthaw, Pa le y myny i ni paratoi iti y bwyta'r Pasc? Ac yntef a ddyuot, Ewch ir dinas *at ryw vn, a dywedwch wrthaw, Yr athro a ddywait, Vy amser ys ydd agos, cyd a thi y cynhaliaf, y Pasc mi am discipulon. A'r discipulon a wnaethant mal y gorchmynesei'r Iesu yddwynt, ac a paratoesont y Pasc. Ac gwedy ei mynet hi yn ‡ hwyr, ef a eisteddawdd i lawr gyd a'r dauddec. Ac mal ydd oeddēt yn bwyta, y dywedawdd, Yn wir y doedaf wrthych, y bradycha vn o hanawch vyuy. Yno yr aethant yn *athrist dros ben, ac a ddechraesont bop-vn ddywedyt wrthaw. Ac mybi Arglwydd? Ac ef a atepawdd ac a ddyvot, Yr hwn a ‡ drocha ei law gyd a mi yn y descil, hwn a'm bradycha. *Diau Map y dyn a gerdda, mal y mae yn escrivenedic o hanaw, a nid gwae'r dyn hwnaw, trwy'r hwn y bradycher Map y dyn: ys da vesei ir dyn hwnaw, pe na's genesit erioet. Yno Iudas yr hwn y bradychawdd ef, a atepawdd ac a ddyvot, Ai

*b'angladd

‡bradychaf

*pop vn oedd yn cylch pedair a'di mae o'n cyfri ni.

‡cri, crai

*ar gyfryw

‡echwydd, gosper

*trist, drycverch

‡blych

* yn sicr

mybi yw ef, * Athro? Ef a ddyvot wrthaw, Ty ei dywedaist. Ac val yr oeddynt yn bwyta, e gymerth yr Iesu'r bara: a' gwedy iddaw ‡ bendithiaw, ef ei torawdd, ac ei roddes ir discipulon, ac a ddyvot, Cymerwch, bwytewch: hwnn yw vy-corph. Ac ef a gymerth y * cwpan, a' gwedy iddo ddiolch, ef ei rhoddes yddynt, can ddywedyt, yfwch ‡ oll o hwn. Canys hwn yw vy-gwaet * o'r testament Newydd, yr hwn a ‡ dywelltir tros lawer, er maddauant pechotae. Mi ddywedaf wrthych, nad yfwyf o hynn allan o'r ffrwyth hwn * y wynwydden yd y dydd hwnw, pan ydd yfwyf ef yn newydd gyd a chwi yn-teyrnas vy-Tad. A' gwedy ydd wynt ‡ canu psalm, ydd aethant allan i vonyth Olivar. Yno y dyvot yr Iesu yr wrthynt, Chwychwi oll a *rwystrir heno o'm pleit i: canys escrivenedic yw, Trawaf y bugail, a' devait y ‡ bagat a'oyscerir. Eithyr gwedy'r adgyvod wyf, ir af och blaen ir Galilea. Ac Petr atepawdd, ac a ddyvot wrthaw, Pe * rhan i bawp ac ymrwystro oth pleit ti, eto ni'im ‡ rhwystrir i byth. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Yn wir y dywedaf wrthyt, mae yr nos hon, cyn * canu yr ceiliog, i'm gwedy deirgwaith. Petr a ddyvot wrthaw, Pe gorvyddei i mi varw gyd a thi, eto ny'th wadaf. Ar yn modd hefyt y dyvot yr oll ddiscipulon. Yno ydd aeth yr Iesu gyd ac wynt i van a elwit Gethsemane, ac a ddyvot wrth y discipulon. Eisteddwch yma, ‡ tra elwyf a gweddiaw accw. Ac ef a gymerth Petr, a' dau-vap Zebedeus ac a ddechreawdd *tristau, ac ymovidiaw yn tost. Yno y dyvot yr Iesu wrthynt

*Rabbi

‡vendigo, ddiolch

*phiol

‡bawp

*ys ef gwaed

‡ddineir, ellyngir, ffrydir

*ir

‡ddywedyd gras ne emyn

*dramgwyddir, gwympir

‡gorlan, cadw

*rhon

‡tramgwyddir

*cathly

‡yd yn yd

*ddrycverthy

wrthynt, Trist iawn yw vy enait ys yd angae, Aroswch yma, a' gwiliwch gyd a mi. Ac ef aeth ychydic pellach, ac a gwympodd ar ei wynep, ac y weddyawdd, can ddywedyt, * Vy-Tad, a's gellir, aed y ‡ cwpan hwn y wrthyf: na byddet hagen, yn ol vy ewyllys i, anid yn ol dy ewyllys di. Yno y daeth at y discipulon, ac ei cafas wy yn cyscu, ac a ddyvot wrth Petr, Paam? a ny allech' wiliaw vn awr gyd a mi? Gwiliwch, a' gwediwch rac eich myned * ym-provedigaeth: ‡ diau bot yr yspryt yn parat, eithyr y cnawt ys ydd' wan. Ef aeth trachefn yr ailwaith ac a weddiawdd, can ddywedyt * Vy-Tat, any's gall y cwpan hwn vynet y wrthyf, eb orvod i mi ei yvet, byddet dy ewyllys. Ac ef a ddeuth, ac y cavas wy yn cyscu trachefyn: can ys ei llygait wy oedd drymion, Ac ef ei gadawodd wy ac aech ymaith drachefyn, ac a weddiawdd y trydedd waith, can ddywedyt yr vn gairiae. Yno y daeth ef at ei discipulon, ac a ddyvot wrthynt, Cuscwch bellach a' gorphwyscwch: ‡ nycha, mae'r awr wedy nesay, a' Map y dyn a roddir yn-dwylaw pechaturieit. Cyvodwch, awn: nycha, y mae gyr llaw yr hwn a'm bradycha. Ac ef eto yn dywedyt hyn, * nycha, Judas, vn o'r dauddec ‡ yn dyvot a' thorf vawr cyd a' ef a chleddyvae a' * ffynn, y wrth yr Archoffeiriait a' henurieit y popul. A' hwn a ei bradychawdd ef, a roddesei arwydd yddynt, can ddywedyt, Pwy'n bynac a gysanwyf, hwnw ytyw, deliwch ef. Ac yn ebrwydd e ddaeth at yr Jesu, ac a ddyvot, * Henpych-well ‡ Athro, ac ei cusanawdd. A'r Jesu a ddyvot wrthaw, y * car y ba beth y daethost?

* Vynhad
‡ phiol
* mewn
‡ dilys
* Vynhad
‡ wele
* synna, yti.
‡ a ddaeth
* chlwpae
* Nos dayt
‡ Rabbi
* cydymaith
cyvaill

ethost: Yno y deuthant ac y roesont ddwylo ar yr Iesu, ac ei daliesant. A' * nycha, vn or ei oedd gyd a'r Iesu, a estennawdd ei law, ac a dynnawdd ei gleddyf, ac a drawawdd was yr Archoffeiriat, ac a dorawdd ei glust ymaith. Yno y dybot yr Iesu wrthaw, Dod dy gledyf yn ei ‡ le: can ys pawp a'r a gymerant gleddyf, a chleddyf eu collir. Ai wyti yn tybiet, na's gallaf yr awrhon * weddiaw ar vy-Tad, ac ef rydd i mi vwy na dauddec ‡ lleng o Angelion: Can hyny pa vodd y cyflawnir yr Scrythurae y ddyvvedant, y gorbydd * bot velly? Yn yr awr hono y dybot yr Iesu wrth y dyrfa, Chwi a ddeuthoch allan megis ‡ at leitr a chleddyfae ac * a' ffynn im dal i: ydd oeddwn baunydd yn eistedd ac yn ‡ dyscy'r popul yn y Templ yn eich plith, ac ni'm daliesoch. A' hyn oll a wnaethpwyt, er cyflawny'r Scrythure 'r Prophwyti. Yno yr oll ddiscipulon ei gadasant, ac a ‡ giliesant. Ac wynt a daliesant yr Iesu, ac aethant ac ef at Caiaphas yr Archoffeiriat, lle ydd oedd yr * Scribenyddion ac ‡ Henuriait wedy'r ymgasclu yn-cyt. Ac Petr y canlynawdd ef o hirbell yd yn * llys yr Archoffeiriat, ac aeth y mewn, ac a eisteddawdd gyd a'r gweision i weled y ‡ diben. A'r Archoffeirieit a'r Henureit, a'r oll ‡ gymmynva y geisiesont gaudestiolyeth yn erbyn yr Iesu, yw * ddody ei angae. Ac ny's ‡ cawsant neb, ac er dybot yno lawer gaudystion, ny chawsont chwaith. Ac o'r dywedd y deuth dau gau dystion, ac a ddywedesont, Hwn yma a ddybot, Mi allaf * ddestcyw Templ Dduw, a' hei adaillat mewn tri-die vvarnot. Yno y cy-

*wele
‡ wain
*erchi
‡ rhifedi mawr
*gwnethur
‡ yn erbyn
*chlwpae
‡ dangos
*ffoesont
*Gwyr llen
‡ Henyddiō, Henaif
*nauadd
‡ diwedd
*senedd
‡ roddi
*ddinistrio, ddysperi

y cyfodes yr Archoffeiriat ac a ddybot wrthaw, A atepy di ddim? Pa peth yvv pan vo rei hyn yn testolaethy yn dy erbyn? A'r Iesu a dawodd. Yno ydd atepawdd yr Archoffeiriat, ac a ddybot wrthaw, Mi ath * dyngaf trwy'r Duw byw, ddywedyt o hanot i ni, a's ti yw'r Christ Map Duw. Yr Iesu a ddybot wrthaw, Tu ei dywedeist: eithyr ini a ddywedaf wrthych, ar ol hynn y gwelwch Map y dyn, yn eistedd ar ddeheu gallu Duvv, ac yn dawot yn ‡ wybrenae'r nef. Yno y * rhwygawdd yr Archoffeiriat ei ddillat, can ddywedyt, Ef a gablawdd: pa reit i ni mwy wrth testion? nycha, clywsoch y gabl ef. Peth dybygwch chwi? Wy a atepesant, can ddywedyt, Mae ef yn * auawc i angae. Yno y poeresont wy yn ei wyneb, ac ei ‡ cernodiesont: ac eraill y trawsant ef a ei * gwiail, gan ddywedyt, Prophwyta i ni, Christ, pwy yw hwn ath trawodd? Petr oedd yn eistedd ‡ hwnt yn y nauadd, ac a ddaeth * morwynic attaw, ac a ddybot, Ac ydd oeddyt ti y gyd ac Iesu o'r Galilea. Ac ef a watawdd geyr ei bron wy oll, ac a ddybot, Ny's gwnn beth ddywedy. A' phan aeth ef allan ir porth, y gwelawdd morvvynic arall ef, ac a ddybot wrth yr ei oedd yno, Ydd oedd hwnn hefyt gyd ac Iesu o Nazaret. A' thrachefyn ef a' wadawdd ‡ gan dyngu, Nyd adwaen i'r dyn. Ac ychydic gwedy, y deuth attaw 'rei oedd yn sefyll geyr llaw, ac a ddywedesont wrth Petr, Yn wir ydd * yw ti yn vn o hanwynt, can ys bot dy lediaith yn dy ‡ gyhoeddy. Yno y dechreawdd ef * ymregy, a' thyngy, can ddyvvedyt, Nyd adwaen i'r dyn. Ac

* orchymynaf can, oblecit
‡ cymyle
* drylliawdd
* dailwng o
‡ bonclustiesant
‡ allan
* swidwtaith
* llys
‡ bathsenes
‡ dr wy lw
* wy
‡ gyhaddefa
* ymdyngedy

yn y man y canawdd y ceiliawc. Yno y cofiawdd Petr 'airie'r Iesu yr hwn a ddywedesei wrthaw, Cyn canu yr ceilioc, tu a'm gwedy deirgwaith. Yno ydd aeth ef allan ac ydd wylawdd yn * dost.

*chwerw

Pen. xxvij.

Delifro Christ at Pilat. Iudas yn ymgrogy. Bot cyhoed Christ yn wirion gan y beirniat, ac er hyny ei groci yn ghyfrwng llatron. Ef yn gweddiaw ar ucha y groc. Rhwygo'r llen. Y cyrph meirw yn cyuodi. Ioseph yn claddu Christ. Gwylwyr yn cadw'r bedd.

A'Phan ddeuth y borae, ydd ymgyngorawdd yr oll Archoffeiriait a'He nurieit y popul yn erbyn yr Iesu, er ei roddy i angae, ac aethant ymaith ac ef yn rhwym, ac ei rhoe ãt Pontius Pilatus y ‡ lywiawd. Yno pan weles Iudas aei bradychawdd, ei * ady ef yn auawc, e vu edivar gantaw, ac a dduc drachefn y dec arucain ariant i'r Archoffeiriait, a'r Henurieit, gan ddywedyt, Pechais can bradychy gwaet gwirian. Wythae a ddywedesont, Peth yw hyny i ni ÷ edrych ti. Ac wedy yddaw dafly yr ariant yn y Templ, ef a ymadawodd, ac aeth, ac a ymgrogawdd. A'r Archoffeiriait a gymeresont yr ariant, ac a ddywedesont, Nyd cyfreithlawn i ni ei bwrw wy yn y ‡ Corbã, can ys gwerth gwaet ytyw. A' gwedy yddynt ymgydgyggori, wy brynesont ac wynt vaes y crochenydd

‡presidens, Raglaw

*varnu, ddienyddy

‡ tresordy

chenydd i gladdy * pererinion. Ac am hyny y gel-
wir y maes hwnw ‡ Maes y gwaet yd y dydd
heddyw. (Yno y cwplawyt yr hynn a ddywet-
pwyt trwy Jeremias y Prophwyt, y ddywait, Ac
wynt a gymersont ddec ar ucain ariant, gwerth y
gwerthedic, yr hwn a brynesōt gan plāt'r Israel.
Ac wynt eu roesont am vaes y crochenydd, megis
y gossoddes yr Arglwydd ymy) A'r Iesu a safawdd
geyr bron y * llywyawdr, a'r llywyawdr a ovy-
nawdd yddo, can ddywedyt, Ai ti'r Brenhin yr
Iuddaeon? A'r Iesu a ddyvot wrthaw, tu ei dy-
wedeist. A' phan gyhuddwyt ef can yr Archoffei-
rait ar Henurieit, nyd atepawdd ef ddim. Yno y
dyvot Pilatus wrthaw, A ny chlywy veint o pe-
thae y maent wy yn ei roi yn dy erbyn? Ac y nyd
atepawdd ef yddo i vn gair, val y rryweddawdd
y llywyawdr yn vawr. Ac ar yr wyl hono ydd ‡ ar-
verei y *llywiawdr ellwng ir popul vn carcharor
yr hwn a vynnent. Yno ydd oedd ganthwynt gar-
charor ‡ honneit a elwit Barabbas. A' gwedy ydd-
ynt ymgasclu yn-cyt, Pilatus a ddyvot wrthynt,
Pa vn a vynwch i mi ellwng y chwi, Barabas ai
Iesu yr hwn a elwir Christ? (canys ef a wyddiat yn
dda mae o genvigen y rodesent ef. Ac ef yn eisted ar
yr orseddvainc, ei wraic a ddanvonawdd attaw
gā dywedyt, Na vit i ti a wnelych ar gvvr cyfiawn
hwnnw, can ys goddefais lawer heddyw mewn
breuddwyddion o ei a chos.) A'r archoffeiriait a'r
Henureit *ymlewydd a wnaethēt a'r bobl er mwyn
gofyn Barabbas, a' ‡ cholli'r Iesu. A'r llywyaw-
dur a atepawdd, ac a ddyvot wrthynt, Pa vn o'r
ddau a

*ospion, dieithreit, estronion, alltudion
‡werthwyt
*president,
‡gnotaei
*deputi, presidens
‡hynot
*ymnehed, ymbil
‡ dienyddu

ddau a vynwch i mi ei ellwng ychwy? Wyntae
ddywetsant Barabbas. Pilatus a dyvot wrthym
Peth a wnaf ynte i Iesu yr hwn a elwir Chri
Wy oll a ddywedesont wrthaw, Croger ef. yno y
dyvot y llywyawdur, An'd pa ddrwc y wnaeth ef
yno y llefesont yn vwy, can ddywedyt, *Croger
ef. Pan welawdd Pilatus na thycyei dim yddaw
anid bot mwy o gynnwrf yn cody, ef a gymerth
ddwfr, ac a'olches ei ddwylaw geyr bron y *po-
pul, can ddywedyt, ‡Gwirian wyf y wrth waet
y cyfiawn hwnn, edrychwch-chwi arnoch. A'r
popul a atepawdd ac a dyvot, Bid y waet ef arna
ni ar ein plant. Ac val hynn y gellyngawdd
Barabas yddynt, ac ef a *yscyrsiodd yr Iesu, a
y rhodes ef yw ‡groci. Yno milwyr y llywiawd
a gymeresont yr Iesu ir dadlaedy, ac a gynulle-
sont attaw yr oll *gywdawt, ac ei ‡dioscesont, a
roesant am danaw *huc coch, ac a blethesont co-
ron ddrain ac ei dodesont ar ei benn, a'chorsen y
ei law ddeheu, ac a blycesont ei glinie geir ei bro
ac ei gwatworesont, gan ddywedyt, *Henpych-
well Brenhin yr Iuddeon, ac wynt a boeresont
arnaw, ac gymersont gorsen ac ei ‡trawsont a
ei ben. A' gwedy yddwynt ei watwary, wy ei *d
oscesont ef o'r huc, ac ei gwiscesont ef a ei ddilla
ehun. ac aethant ac ef yw ‡groci. Ac a'n hwy yn
*mynet allan, eu cawsant ddyn o Cyren, a elwi
Simon: a hwn a gompellasant i ddwyn y ‡gro
ef. A' phan ddaethan i le a elwit Golgotha, (ys
yw hynny y Benglogva.) Wy roesont yddaw y
yfet vinegr yn gymyscedic a bystyl: a' gwedy y

ei*bro

*Croeshoe-ler, croeser
‡Roer ar y groes
*dyrfa
‡diargyoed
*ffrewillawdd
‡groesi
*byddin
‡dihatresōt
*mancell purpur
‡Nawdd daw arnat brenhin
‡baedesont
*dihatresōt
‡groesi
*dybot
*groes

ei * brobi, ny vynnawdd ef yvet. Ac wedy ydynt
y ‡ grogy ef, wy ranesont ei ddillat, ac a vwrie=
sont * goelbrenni, er cyflawny y peth, y ddywet=
pwyt trwy'r Prophwyt, Wy a rannasant vy-di=
llat yn eu plith, ac ar vy-gwisc y bwriesont goel=
bren. Ac wy a eisteddesant ac ei gwiliesont ef yno.
Ac osodesont hefyt vch ei benn ei achos yn escribe=
nedic Hwn yw Iesu y Brenhin yr Iudæon. Yno y crog=
wyt ddaw leitr y gyd ac ef, vn ar ddehau, ac arall
ar ‡ aswy. A'r ei oedd yn mynet heibio, y caple=
sant ef, gan * ysgytwyt ei pennae, a' dywedyt, Ti
yr hwn a ddestrywi'r Templ, ac ei adaily mewn
tri-die, cadw dy hun: a's tu yw Map Duw, des=
cen ‡ a groc. A'r vn modd yr Archoffeiriait y
gwatworesont ef y gyd a'r Scribenyddion, a'r
Henurieit, a'r Pharisaieit gan ddywedyt. Ef a wares=
awdd eraill, ac nyd all ef y ymwared ehun: a's
Brenhin yr Israel yw ef, descennet yr awrhon
* o groc, ac ni a gredwn ydd-aw. Mae e yn ymddi=
riet ‡ yn-Duw, rhyddhaet ef yr awrhon, a's myn ef
ei gahel: can ys ef a ddywot, Map Dew ytwyf. Yr
vn peth hefyt a * eidliwiesont ydd-aw, y llatron,
yr ei a grocesit gyd ac ef. Ac o'r chwechet awr, y bu
tywyllwch ar yr oll ‡ daiar, yd y nawvet awr. Ac
ar cylch y nawved awr y llefawdd yr Iesu a llef
vchel, gan ddywedyt, Eli, Eli, lamasabachthani? ys
ef yw, * Vy-Duw, vy-Duw, paam im gwrtho=
deist? A'r ei o'r sawl oedd yn sefyll yno, pan glyw=
sont, a dywedesont, Mae hwn yn galw ar Elias.
Ac yn y van vn o hanynt o redawdd, ac a gymerth
‡ yspong ac ei llanwodd o vinegr, ac a ei dodes
ar * gor=

*blasy
‡groesi
*gwtysae, gyttae
‡asew
*siglo
‡oyar y groes
*oyar y groes
‡ynnyl w, nei i dduw
*ddanodent
‡dir
*Vy-Duw
‡yspwrn

ar ‡ gorsen, ac a roes iddaw yw yfet. Ere
a ddywesont, Gad iddo: edrychwn, a ddel Eli
y waredy ef. Yno y llefawdd yr Iesu drachef
*Ac wele — llef vchel, ac ef a vadeuawdd yr yspryt. *A' ny
llen y Templ a rwygwyd yn dau, o'r cwr vcha yd
‡gleisiesont — isaf, a'r ddaear a grynawdd, a'r main a ‡ hol
wyt. a'r beddae a ymogoresont, a' llawer o gy
y Sainct yr ei a gyscesent, a godesent, ac a d
thant allan o'r beddae ar ol y gyfodiat ef, ac aeth
y mewn ir dinas sanctaidd, ac a ymddangose
i lawer. Pan weles y cann-wriad, ar ei oedd g
ac ef yn gwyliedd yr Iesu, y ddaiar yn crynu, a'r
the a wnaethesit, wy ofnesont yn bawr, can d
wedyt, Yn wir Map Duw yt oedd hwn. Ac y
oedd yno lawer o wragedd, yn edrych arnavv o be
yr ei a gynlynesent yr Iesu o'r Galilea, gan *w
*ei wasanaethu — ni yddaw. Ym-plith yr ei ydd oedd Mair Mag
len, a' Mair mam Iaco ac Ioses, a' mam pl
Zebedeus.

A' gwedi ymyned hi yn hwyr, y daeth gw
ludawc o Arimathaia, a'ei enw Ioseph, yr b
besei yntef yn ddiscipul ir Iesu. Hwn aeth at P
latus, ac archodd gorph yr Iesu. Yno y gorchy
*amwisgod — nawdd Pilatus bot roddy y corph. Ac wedy y
‡bed, bedrod — merth Ioseph y corph, ac ei * amdoes mewn
llien glan, ac ei dodes yn ei ‡ bonwent newy
*dorsesei, naddasei — yr hwn a * drychesei ef mewn craic, ac a dreig
‡vaen — ‡ lech bawr * ar ddrws y ‡ bonwent, ac aeth
*wrth — maith. A cydd oedd Mair Magdalen a'r Mai
all yn eystedd gyferbyn a'r bedd.

‡beddrod — A'r dydd dranoeth yn ol paratoat y Sabbath,

ymg

ymgynullawdd yr Archoffeiriat a'r Phariseieit at Pilatus, ac a ddywedesont, Arglwydd, e ddaw in cof ni ddywedyt o'r * twyllwr hwnw, ac ef etwa yn byw, O bevvn tri-die y cyfodaf, gorchymyn gan hyny gadw y ‡ bedd yn ddilys yd y trydydd dydd, rac dybot ei ddyscipulon o hyd nos a'ei ladrata ef ffvvrd, a' dywedyt wrth y popul, Ef a gyfododd o veirw: ac velly y bydd y * cyfeiliorn dywettaf yn waeth na'r cyntaf. Yno y dywot Pilatus wrthyn, ymae genwch wyliadwriaeth: ewch, a' dioge-lwch val y gwyddoch. Ac wy aethan, ac a ddioge-lesant y bedd ‡ y gan y wyliadwriaeth, ac a inselie-son y * llech.

*hudwr
‡beddrod
*dydro
‡drwy'r
*maen

Pen. xxviij.

Cynodiat Christ. Broder Christ. Yr Archoffeiriait yn go-brio'r * milwyr. Christ yn ymddangos yw ddiscipulon, ac yn ei danfon ymaith i pregethy, ac i vatyddio, Gan a-ddaw yddyn borth 'oy stadol.

*savvdwyr

A No * yn-diwedd y sabbath, a'r dydd centaf o'r wythnos yn dechrae ‡ gwawrio, y daeth Mair Magdalê a'r Vair arall i edrych y bedd. A'nycha, y bu dayar-gryn mawr: can ys descendodd Angel yr Arglwydd o'r nef, a' dybot a' threiglo y llech y wrth y drws, ac eistedd arnei. A'ei ‡ drych oedd val * mellten, a' ei wisc yn wen val eiry. A'rac ofn ef yd echrynawdd y ceidweid, ac aethon val yn

*gan yr hwyr
‡dyddhay, cleisio
‡wynepryd
*lluched

yn beirw. A'r Angel y atepawdd ac a ddywot wrth y gwragedd, Nac ofnwch: canys gwn mai ca... ydd ych yr Iesu yr hwn a *grogwyt: nyd ef yma: can ys cyfodawdd, megis y dywot: dewch, g... lwch y van lle y doded yr Arglwydd, ac ewch ... ffrwst, a' dywedwch y'w ddiscipulon gyfody o ... naw o beirw: a' ‡ nycha ef yn ych raculaeny i G... lilea: yno y gwelwch ef: nycha ys dywedais y'w... Yno yd aethant yn ebrwyd o'r *bonwent gan o... a' llawenydd mawr, ac a redasan i venegy y'w ... cipulon. Ac a'n hwy yn myned y venegy y'w ... cipulon ef, a' ‡ nycha 'r Iesu yn cyhwrdd ac wy... gan ddywedyt, * Dyw ich cadw. Ac wy a dd... thant, ac a ymablesont yn ei draet, ac ei addol... sont. Yno y dywot yr Iesu wrthwynt, Nac o... wch. Ewch, a' dywedwch im broder ‡ yn yd el... i Galilaea, yno y gwelant vi.

A' gwedy y myned hwy, * nycha y daeth y... o'r wiliadwriaeth i'r dinas, ac venegesont i'r ... chofferiait, yr oll a'r wnethesit. Ac wy a ymgy... llesont y gyd a'r ‡ Henyddion, ac a ymgyggore... ac a roesont arian lawer ir * milwyr, gan ddy... dyt, Dywedwch, E ddaeth ei ddiscipulon o h... nos, ac y lladratesont ef a ni yn cyscu. Ac a chl... y ‡ llywiawdr hyn, ni a *ei dygwn ef i gredy, ac ... cadwn chwi yn ‡ ddigollet. Ac wy a gymeres... yr ariantae, ac a wnaethant val yr addyscwyt w... ac y gryhoedwyt y gair hwn ym-plith yr Iudaei... yd y dydd heddyvv.

Yno yr aeth yr vn discipul ar ddec i Galilaea, ... mynyth lle y * gosodesei'r Iesu yddwynt. A' ph...

---

*groeshoel-lwyt, a roed ar y groes

‡wely

*beddrod

‡wele

*Hyn bych-well, Dydd da ywch.

‡val

*wele

‡Henafieit

*sawdlwyr

‡Raglaw

*ymnehe-ddwn

‡ddiogel

*trefnesei

welsant ef, yr addolasont ef: a'r ei a ‡ betrusesant. A'r Iesu a ddaeth, ac a ymadroddawdd wrthwyn, gan ddywedyt, E roed i mi oll awturtot yn y nef ac * yn ddaiar. Ewch gan hyny, a' dyscwch yr oll genetloedd, gan ei batyddio hwy yn Enw y Tad, a'r Map, a'r yspryt glan, gan ddyscy ydd wynt gadw bop peth a'r a orchymynais y chwy: a' ‡ nycha, ydd wyf vi gyd a chwychwi * yn oystat yd diwedd y byt. Amen.

‡amenesát, dowtiesont

*beddiant, allu

*ar

‡twele

*yr oll ddyddian

*

G.j.

Llyma cyssecrsanct Euangel Iesu Christ, *yn ol Marc.

Pen. j.

Swydd, dysc, a' buchedd Joan Vatyddiwr. Vatyddiaw Christ. Ei demtio ef. Ef yn praecethy. Ef yn calw 'r pyscotwyr. Christ yn iachay 'r dyn a'r yspryt aflan. Dysc newydd. Ef yn iachau chwegr Petr, Wot y cythraulieid yn ei adnabot ef. Ef yn glanhay 'r gohangleifion, ac yn iachay ereill lawer.

*erwydd, y gan

DEchrae 'r Euangel
Jesu Christ vap duw:
mal ydd yscrifenir yn y
Prophwyti, * Nycha
vi yn danvon vy-cenat
rac dy wynep, yr hwn
a ‡ paratoa dy ffordd
*oth vlaen. Llef yr hwn
yn llefain yn y diffaith,
yvv, Paratowch ffordd
yr Arglwydd: vnionwch
y llwybrae ef. Joan oedd
yn batyddyaw yn y ‡ diffaith, ac yn precethy be-
tydd *emendaat bucheð, er maddeuant pechotae.
Ac e daeth allan attaw oll wlad Judaia, ac wyo
Caersusalem, ac ei bedyddiwyt oll ganto yn afon
Jorddonen, can yddwynt cyffessy ei pechotae.

*Wele

‡arlwy

*rhagot, yndywydd

‡ anialwch

*gwellad

Ac

Ac e wiscit Ioan o vlew camel, a' gwregis croen o ddyamgylch ei *lwyni: ac ef a vwytaei ‡ locustae a' mel gwyllt, ac a precethei gan ddywedyt, Ys daw ar vy ol i, vn cadarnach no mivy, yr hwn nid wyf deilwng i * grymy a' datod carrae ei ‡ escidiae. Diau yvv mivi ach batyddiais chwi a' dwfr: ac efe a'ch betyddia chvvi a'r yspryt glan.

*llwyfenni ‡ceiliogot rhedyn *esclwng ‡wadnae

Ac e ddarvu yn y dyddiae hynny, * ys daeth Iesu o Nazaret dinas yn Galilaia: ac ei betyddiwyt y gan Ioan yn Iorddonen. Ac yn ebrwydd gwedy iddo ddyvot i vyny dd o'r dwfr, y gwelawdd Ioan y nefoedd wedy'r ‡ hollti, a'r yspryt glan yn descend arnaw megis colomben. Yno y bu * llais o'r nefoedd, yn dyvvedyt, ys Ti yw vy-caredicol Map, yn yr hwn im ‡ boddlonir. Ac yn y man y * gyrrodd yr yspryt glan ef ir diffeithvvch. Ac ef a vu yno yn y diffeithvvch deugain diernot, a' Satan yn ei ‡ deptio: ac ydd oedd ef y gyd a'r * bwystviledd, a'r Angelion vyddent y'w ‡ weini ef.

*ddyvot ‡agori *llef ‡boddheir, digrifir *dyr, gwthia ‡Brofi *anifeilieit gwylltion ‡wasanaethi

A' gwedy darvot rhoddy Ioan yn-carchar, y daeth yr Iesu i'r Galilaea, gan precethy Euangel teyrnas Duw, a' dywedyt: Ys cyflawnwyt yr amser, ac y mae teyrnas Dhuw gerllaw: edifarhewch, a' chredwch yr Euangel.

Ac val y rhodiei ef wrth vor Galilaea, ef a welawdd Simon, ac Andreas ei vrawt, yn bwrw rhwyt ir mor, (can ys pyscotwyr oeddynt.) Yno y dyvot yr Iesu wrthynt, * Dewch ar vo'l i, ac ich gwnaf yn pyscotwyr dynion. Ac yn y van y maddeuosont ei rhwytae, ac y dylynesont ef. A' gwedy iddaw vyned ychydic ym-pellach o ddyno, ef a

*dylynwch vi

welawdd Jaco vap Zebedeus, ac Joan ei vrawt, val ydd oedynt yn y llong yn cyweirio ei rhwytae. Ac yn yman y galwodd ef wy: ac wy a adawsant ei tad Zebedeus yn y llong y gyd a'ei gyflog-ddynion, ac aethant ffwrdd ar y ol ef.

Yno ydd aethont y mevvn y Capernaum, ac ynebrwydd ar y dydd Sabbath ydd aeth ef y mewn ir Synagog ac y dyscawdd ef vvynt. Ac * aruthr a wnaethant wrth ei ddysceidaeth ef: can ys ef y dyscawdd wy mal vn ac awturtot cantaw, ac nyd mal y Gwyr-llen.

*irdangy

Ac ydd oedd yn y Synagog wy ddyn ac yntho yspryt aflan, ac ef a lefawdd, gan ddywedyt, Och, pa beth 'sy i ni a wnelom a thi r Jesu o Nazareth? A ddaethost ti in ‡ colli ni? Ith adwaen pwy wyt, nid amgen y Sanct eiddo Duw. A'r Jesu a ei * geryddiodd, gan dywedyt, Ystaw, a' dyred allan o hanaw. A'r yspryt aflan y rhwygodd ef, ac a waeddawdd a llef ‡ vawr, ac a ddeuth allan o hanaw. Ac wy oll a ddechrynesont, y nyd ymofynnent yn ei plith, gan ddywedyt, Pa beth yw hyn? pa ryw ddysc newydd yw hon? can ys gorchymyn ef ir yspryton aflan trwy * awturtot, ac vvy ufyddant yddaw. Ac yn ebrwydd ydd aeth son am danaw dros yr oll wlat yn-cylch Galilaea.

‡diniſtry, diva?
*ceryddawd, coddawdd
‡uchel
*beddiant

Ac ‡ er cynted yd aethant allan o'r Synagog, mynedd a orugant y mevvn i duy Simon ac Andreas, y gyd ac Jaco ac Joan. Ac ydd oedd * chwegr Simon yn gorwedd yn glaf o'r ‡ haint-gwres, ac yn lleigys y dywedesont wrthaw am danei. Ac ef a ddaeth ac ei cymerth hi * erbyn hei llaw, ac ei

‡cy
*mam-gwreic
‡cryd,
*teirton, crwymyn.

dyrcha-

dyrchafodd i vynydd, a'r haint-gwres hei gada-
wodd eb 'ohir, a hi aeth y weini yddynt. Ac wedy
yhwyrhay hi, a' myned haul i *lawr, y ducesont a-
taw bawpoll a'r oeddent yn gleifion, a'r ei oedd yn
gythreulicion. A'r oll ddinas a ymgasclodd yd wrth
y drws. Ac ef a iachaodd lawer a'r oeddent yn
gleifion o amrafael heintiae: ac a vwriodd allan
lawer o gythreulieit: ac nys gadawdd i'r cythrae-
lieit ddywedyt ydd adwaenent ef. Ac yn dra borae
ar y cynddydd y cyfodes yr Iesu, ac aeth allan ac y
dynnodd i le ‡ar ddieithr, ac yno y gweddiawdd.
A' Simon, a'r ei oeddent gyd ac ef, ei dylynesont,
ef. A' gwedy yddwynt ei gahel, y dywedesont wr-
thaw, y mae pawp yn dy gaisiaw. Yno y dyvot
ef wrthynt, Awn ir trefi nesaf, val y precethwyf
yno hefyt: can ys er mwyn hyn y daethym allan.
Ac ef a precethawdd yn y Synagogae hwy trwy'r
oll Galilaea, ac a vwriodd allan gythraulieit.

Ac e ddaeth atav ddyn clavrllyt gan * weddiaw
arnaw, a' myned ar liniae iddaw, a' dywedyt wr-
thaw, A's ewyllysy, gelly vy-‡glanhau. A'r Ie-
su a dosturiawdd, ac a estendawdd ei law, ac y
cyhyrddawdd ef, ac a ddyvot wrthaw, Ewyllysaf:
* glanhaer di. Ac er cynted y dyvot ef hyn, yr yma-
dawodd y ‡ clefri ac ef, ac y glanhawyt. A' gwedy
gorchymynyn o hanaw iddo yn * ddirfing, ef ei
danfones ymaith eb oludd, ac a ddyvot wrthaw,
Gwyl na ddywetych ddim i nep, and tyn ymaith,
‡ a' dangos dy hun ir Offeiriat, ac offrwm dros
dy 'lanhat y pethae a 'orchymynawdd Moysen, er
testiolaeth yddwynt. Yntef wedy iddo vyned y-

*ymachlud, i lydwenydd

‡dieithr, dirgel dissathr, didreigl ddyn

*gohaglaf

‡addolwyn iddo

*phenlinio

‡carthy

*carther

‡ clwyf gohan ai'r clwy mawr

*galet

‡ac

*ymdangos

maith, a ddechreawdd venegi llawer o bethae, a chyhoeddy y * chwedyl: val na allai'r ‡ Iesu mwy vyned yn amlwc i'r dinas, eithyr ydd oedd ef allan yn lleoedd diffaith: a' daethant attaw o * bop man.

*peth
‡Groec, ef
* bop ban, bopparth

Pen. ij.

Christ yn iachay yr dyn o'r parlys. Ef yn maddae pechotae. Ef yn galw Leui yr amobrydd. Ef yn bwyta gyd a phechaturieit. Ef yn escuso ei ddiscipulon, am vnpr ydio'r chadw'r dydd Sabbath.

GWedy ychydic ddyddiae, ef aeth y mewn i Capernaum drachefyn, ac a glypwyt y bot ef yn tuy. Ac yn y man, yr ymgasclent llawer ygyt yd na * allen mwyach, nac yn y lloedd wrth y drws: ac ef a precethawdd y gair yddwynt. Yno y daeth attaw'r ei yn dwyn vn claf o'r parlys, a ddygit y gan petwar. A' phryt na allent ddyvot yn nes atau gan y ‡ dorf, *didoi y to a wnaethant lle ydd oedd ef: a' gwedy yddwynt ei gloddio trwyddaw, y gellyngesont y lawr vvrth raffe y ‡ gwely yn yr hwn y gorweddei'r dyn a'r parlys arnaw. A' phan weles yr Iesu y ffydd wy, y dyvot wrth y claf o'r parlys, ha Vap, maddeuwyt yty dy pechotae. Ac ydd oedd yr ei o'r Gwyr-llen yn eistedd yno, ac yn ymresymy yn ei calonae, Paam y dywait hwn gyfryw gabl: pwy a*ddygon vaddae pechotae any Duw y ‡hun: Ac yn ebrwydd pan wybu 'r Iesu

*meddyn bellach
‡ymsang
* dynoethi
‡gwely
*all
‡yn vnic

'r Jesu yn ei yspryt, ydd oeddynt veddwl val hyn yn-thyn y unain, y dyvot wrthynt, Pa'r a ymrysymy ydd ych ‡ar y pethae hyn yn eich calonae? Pa vn hawsaf ai dywedyt wrth y claf o'r parlys, Madeuwyt yty dy pechote: ai dywedyt, *Cyvot, a'chymer ymaith dy ‡lwth a' rhodia? Ac val y gwypoch, vot i vap y dyn * awturtot yn y ddaiar i vaddae pechotae (eb yr ef wrth y claf o'r parlys) Wrthyt y dywedaf, cyfot, a'*chymer ymaith dy ‡'lwth, a' thyn n ffordd ith duy dy vn. Ac yn y man y cyfodes, ac y cymerth ei'lwth ymaith, ac aeth allan yn y gwydd wy oll, yn y sannawdd a'r bawp, a' *gogoneddy Duw, gan dywedyt, Er ioed ny welsam ni cyfryw beth.

¶Yno ydd aeth ef drachefyn * parth a'r mor, a'r oll popul a dynnawdd atav, ac ef a ei dyscawdd hwy. Ac val ydd aeth yr Jesu heibio, ef a' welawdd Levi vap Alphaeus yn eistedd wrth y ‡ dollfa, ac a ddyvot wrthaw, dylyd vi. Ac ef a godes, ac ei dylynawdd ef.

Ac e ddarvu a'r Jesu yn eistedd i vwyta yn y duy ef, Publicanieit lawer, a' phechaturieit a eisteddesont a gyd a'r Jesu, a' ei ddiscipulon: can ys yr oedd llawer ac yn y dylyn ef. A' phan welawdd y Gwyr-llen a'r Phariseieit, y dywedesont wrth ei ddiscipulon ef, Paam yw iddaw vwyta ac yfet y gyd a' Publicanot a' phecaturieit? A' phan ey clyvu 'r Jesu ef a ddyvot wrthynt, Nid rait i'r ei iach wrth y* meddic, ‡amyn i'r clefion. Ny daethy mi y alw 'r ei cyfion, amyn y pechaturieit *i edifeirwch. A' discipulō Joan a'r Phariseieit y ymprydynt, ac a ddaethant ac a ddywedesont wrthaw, Paam yr

‡am
*Cwyn
‡wely
veddiant
*chyvot
‡wely
*i dyny
*chlodfori
*tu
‡tolldy
*physigwr
‡onid
*ar lawn

vmpridia discipulō Joan ar ei y Phariseiait ath[...] di eb vmprydio? A'r Jesu a ddyvot wrthynt, A [...] plant yr ystafell-briodas vmpridiaw, tra vo'r Pri[...] awt cyd a hwy? tra vo'r Priawt y canthwynt, ny[...] gallant vmprydiaw. Ac ys daw'r dyddiae pan dyge[...] y Priawt y ‡ canthynt, ac yno ydd vmprydiant yn[...] y dyddiae hyny. Hefyt ny wnia nep lain o brethyn newydd mewn * gwisc hen: ac ‡ anyd ef y llain ne[...] wydd a dyn ymaith y cyflawnder y * gan yr hen, a gwaeth vydd y rhwygiat. Ac ny ddyd nep [...] newydd mewn ‡ llestri hen: ac anyd e y gwin ne[...] wydd a ddryllia'r llestri, a'r gwin a ‡ gerdd allan, a'r llestri a gollir: eithyr gwin newydd a ddod[...] mewn llestri newyddion.

Ac e ddarvu ac ef yn myned trwy'r * yd ar y dydd Sabbath, vot ei ddiscipulon wrth ‡ ymddaith, yn dechrae tyny'r tywys. A'r Phariseiait a ddywe[...] desont wrthaw, ‡ Nycha, paam y gwnant ar y dydd Sabbath, yr hyn nyd * cyfreithlon? Ac ef a dy[...] vot wrthynt, A ny ddarllenesoch er ioed pa beth a wnaeth Dauid, pan oedd arno eisie, a' newyn, efe, a'r ei oedd gyd ac ef? Po'dd yr aeth ef i duy Dduw yn-dyddiae Abiathar yr Archoffeiriat, ac y bwytaodd y bara ‡ dangos, yr ei nyd cyfreithlon ei bwyta n'amyn ir Offeiriait yn vnic, ac ei rhoe[...] hefyd ir ei oedd gyd ac ef? Ac ef a dyvot wrthwynt, y Sabbath a wnaed er mwyn dyn, ac nyd dyn er mwyn y Sabbath. Erwydd paam Map y dyn 'y[...] Arglwydd * ac ar y Sabbath.

*discipulon

‡arnynt.

*dilledyn

‡os amgen

*wrth

‡potennae, potelae

‡ddyneuir, dywelltir

*llafur

‡y fforidd.

‡Wely

*rydd.

‡gosod, dodi,

*ys

Pen. iij.

Christ yn gwaredy y dyn ar llaw ddiffrwyth: Yn ethol ei Ebestyl. Popul y byd yn tybied bod Christ wedy * gorphwyllo. Ef yn bwrw allan yr yspryt aflan, yr hyn a daera yr Pharisaieit ey bot drwy nerth y cythrael. Cabledigaeth yn erbyn yr Yspryt glan. Pwy brawd, chwaer, a' mam Christ.

*y maes oi gof

AC ef aeth y mywn drachefyn ir synagog, ac ydd oedd yno ddyn ac iddo law wedy gwywo. Ac wy ef dysawpliesont a iachai ef hwnw ar y dydd Sabbath, val y caffent achwyn arnaw. Yno y dybot ef wrth y dyn a'r llaw 'wyw, Cybot, a' saf yn y * cenol. Ac ef a ddybot wrthwynt, Ai cyfreithlawn gwneythy twrn da ar y dydd sabbath, ai gwneythy drwc? ‡ cadw enaid ai lladd? Ac wythe a ddystawsont. Yno ydd edrychawdd ef o y amgylch arnaddynt yn ddigllawn can * gyddoluriaw ‡ rrac caledrwydd y calonac hwy, ac a ddybot, wrth y dyn, Estend dy law. Ac ef ei estendawdd: ae i law a * adverwyt yn iach val y llall.

*perfedd

‡achup einioes

*gwyno sain

‡o bleit, gan

A'r Pharisaieit aethon ymaith, ac yn y man ydd ymgygoresont gyd a'r Herodiait yn y erbyn ef, pa vodd y ‡ collent ef. A'r Iesu ef a ei ddiscipulon a enciliawdd i'r mor, a' lliaws mawr y dylynawdd ef o' Galilaea ac o Iudaia, ac o Gaerusalem, ac o Idumaea ac o'r tuhwnt i Iorddonen, a'r ei o gylch Tyrus a' Sydon, pan glywsont veint a wnaethei ef, a ddaethant attaw yn lliaws mawr. Ac ef a ddybot wrth ei ddiscipulon ‡ am bot llongan yn parat iddaw, o bleit y dyrfa, rac y ddyn y

‡difaent, difethent

‡ac

wascy ef. Can ys llawer a iachaesei ef, yn yd o
ddent yn pwyso * arnaw, er ei gyhwrdd cynni
ac oedd a ‡ phlae arnynt. A'r yspryttion aflan p
welsant ef, a gwympesont i lawr geyr ei vron,
a * waeddesant, gan ddywedyt, Ti yw'r Ma
Duw. Ac ef ei ysdwrdiawdd yn ‡ ddirvawr,
yddyn y *gyhoeddy ef. Yno yr escennawdd e
mynyth, ac a alwodd attaw yr ei a ewyllysiaw
ef, a' hwy a ddaethant ataw. Ac ef a 'ossodes d
ddec, y vot o hanwynt y gyd ac ef, val yd anvon
ef wy i precethy, a' bod yddwynt veddiant i iach
heintiae, ac y bwrw allan gythraelieit. A'r cyn
oedd Simon, ac ef a ddodes i Simon enw, Pe
Yno Iaco vap Zebedaeus, ac Ioan, brawt Ia
(ac a ddodes enwae yddwynt Boanerges, yr hy
yw meibion y * daran) ac Andreas, a' Philip,
Bartholomeus, a' Matthew, a' Thomas, ac Ia
co, vap Alphaeus, a' Thaddaeus, a' Simon y C
naneit, ac Iudas Iscariot, yr hwn ‡ ac ei bra
chawdd ef, a' hwy a ddaethant * edref. A'r dyl
a ymgynullawdd drachefyn, val na allent gy
meint a bwyty bara. A' phan glypu ei ‡ gyfnes
sieit, wy aethan allan y ymavlyd yntho: can
bieit y bot ef * o ddyeithr ei bwyll.

A'r Gwyr-llen a ddaethent o Caerusalem,
ddywedesont, bot Beelzebub gantaw, ac m
trwy pennaeth y cythraelieit y bwrei allã gyth
elieit. Yno ef y galwodd wy ataw, ac a ddyw
wrthwynt * yn-parabolae, Pa vodd y gall Sa
tan ‡ bwrw allan Satan: Can ys a bydd teyrn
wedy r' ymranny yn y herbyn ehun, nyd all y dey
na

*ato
‡heiniae
*lefasant
‡dost
*amlygy
‡trwst
‡hefyt
*ir tay
‡gereint
*ymaes oei gof
*mewn damegion
‡tyry

nas houo sefyll. Ac a's ymranna tuy yn y erbyn ehun ny ddychon y tuy hwnnw * sefyll. Weithy a's cyfyt Satan yn y erbyn hun, ac ymranny, ny all ef barhay, amyn bod terbyn iddo. Ny ddygon nep vyned y mewn i tuy yr cadarn a' dwyn ymaith ei *lestri, dyeithyr iddo yn gyntaf rwymo yr cadarn hwnnw, ac yno ‡ yspeilio ei duy.

*barhay
‡tranc, dywedd dyben
*dda
‡cribddeilio

Yn wir y dywedaf y chwi, y madauir oll pechotae i blant dynion, a' pha gablae, bynac y cablāt: an'd pwy pynac a gabl yn erbyn yr yspryt glan ny chaiff vaddeuant yn dragywyth, any'd bot yn euoc y varn dragywythawl, can yddyn ddywedyt, bot ‡ ganthaw yspryt aflan.

‡ido, yntho

Yno y daeth ei vrodur a' ei vam, a' safasant allā, ac a ddanvonesont ataw, ac a' alwasont arnaw. A'r popul a eisteddawdd oei amgylch ef, ac a ddywedesont wrthaw, * Nycha, dy vam, a'th vroder yn dy geisiaw allan. 'Ac ef y atepawdd wy, gan ddywedyt, Pwy yw vy mam a'm broder? Ac ef a edrychawdd o y amgylch ar yr ei, 'oedd yn eistedd yn y gylchedd yn ei o gylch, ac a ddywot, ‡ Nycha vy mam a'm broder. Can ys pwy pynac a wnel ewyllys Duw, hwnnw yw vy-brawt, a'm chwaer a' mam.

*Wele
‡Wele, Llym a

Pen. iiij.

Mor ith barabol yr had, a'r gronyn mustard, y mae Christ yn dangos braint teyrnas Dduw. Dawn ragorawl gan Dduw cahel gwybot dirgeledigaethae y deyrnas ef. Ef yn gostegy temrestl y mor, yr hwn a vvyddhaodd iddo.

Ac

A C ef a ddechreawdd drachefyn y...
cethy yn-glā y mor, a' thyrfa va...
a ymglascawdd ataw, yn yd a...
ef y long, ac eistedd yn y mor, a'r...
popul oedd ar y tir wrth y mor. A...
ef a ddyscawdd yddwynt lawer...
*ym-parabolae, ac a ddywot wrthwynt yn y d...
ef. Gwrandewch: Nycha, ydd aeth heywr allan...
y heheu. Ac e ddarvu val ydd oedd ef yn hehe...
cwympo o ‡ beth wrth vin y ffordd, ac a dda...
chediait *y nef ac ei ‡ difasont. A' pheth a gwy...
podd ar dir caregawc, lle nid oedd iddo vawr d...
iar, ac yn y van yr eginawdd, can nad oedd i...
dyfnder daiar. A' phan godaw haul, y *g...
sogwyt ef, a' chan nad oedd yddo wreiddyn, y...
gwywawdd. A' pheth a gwympiawdd ymplith ‡...
drain, a'r drain a dyfeson ac ei tageson, va...
roddes ffrwyth. A' pheth arall a gwympi...
mewn tir da, ac a roddes ffrwyth ac a egina...
i vynydd, ac a dyfawdd, ac a dduc, peth ar ei d...
fed ar vgain, peth ar ei drugainvet, a' pheth...
ei ganvet. Yno y dywot ef wrthwynt, Y nep...
ganthaw glustiae i wrandaw, gwrandawet...
phan ytoedd ef vvrtho y hun, yr ei oedd yn y gy...
ef y gyd a'r dauddec, a ymovynesont iddaw am...
parabol. Yno y dywot wrthwynt, Y chwi y r...
ddwyt gwybot dirgeledigaeth teyrnas Du...
and ir ei'n'sydd allan, y gwnair yr oll pe...
hyn drwy parabolae, pan yw yn gweled, y g...
lant, ac ny chanvyddant: ac yn clywed, y cl...
ant, ac ny ddyellant, rac bod yddyn byth ym...

*ar ddamegion, cyffelypwraeethae
‡vn, rei
*yr awyr
‡bwytesont, ysyson
*diwreiddwyt yr
‡yr yscall

elyt a chael maddae yddyn ey pechotae. Ac ef a dyvot wrthyn, Any wyddochvvi y parabol hwn? a' pha wedd y* gwybyddechvvi yr oll parabolae ereill? yr heuwr hwnvv a heuha yr gair. A'r ei hyn yw'r sawl a dderbyniant yr had wrth vin y ffordd, yn ei yr heuwyt y gair: ac 'wedy y clywont, y daw Satan yn y man, ac a ddwc ymaith y gair y heuesit yn y calonae wy. A'r vn ffynyt yr ei a dderbyniant yr had yn y tir caregawc, yw'r ei hyny, y sawl gwedy yddyn glywed y gair, yn y man y derbyniant ef ‡gyd a llewenydd, ac nid oes yddyn wraidd ynthyn y hunain, ac velly dros amser ydd ynt: yno pan goto *gorthrymder ac ymlit o bleit y gair ‡eb ohir y *rhwystrir wy. A'r ei a dderbyniant yr had ynghyfrwng y drain, yw'r sawl a wrandawant y gair: and *bot gafalon y byd hwn, a' ‡somiant golud a'chwantae pethae ereill yn dyvot y mewn ac yn tagy'r gair, ac ei gwneir ef yn diffrwith. A'r ei a dderbyniasont had mewn tir da, yw'r sawl a wrandawant y gair ac ei derbiniant, ac a ddugan ffrwyth, vn gronyn dec ar vgain, arall drugain, ac arall gant. Hefyd e ddyvot wrthynt, A *ddaw canwyll yw gesot y dan ‡vail a y dan y vort, ac nid yw gesot ar *gannwyllbren? Can nad oes dim cuddiedic, a'r na's amlyger: ac nid oes dim dirgel, a'r nyd el yn ‡'olau. Od oes *ir vn glustiae i glywet, clywet. Ac ef a dyvot wrthynt, ‡Gwiliwch pa beth a glywch. A pha vesur y mesuroch, y mesurir y chwithe: ac y chwi yr ei a glywch y rhoddir y chwanec. Can os i hwn ysy gantho, y roddir yddaw, a' chan hwn ny'd oes, y ducir y arno, meint ac ysy ganthaw.

Hefyd

*dyellech synnyech, ystyriech

‡yn llawen

*blinder

‡yny man

*trwckian

‡twyllerce

*twyll, hud cyvoeth

*oleuir

‡hob, bwissel

*gyhoedd

*i neb

‡Gwelwch

Hyfyd e ddybot, Velly ytyw teyrnas Dew,
pe bwriai ddyn had i'r ddaiar, a' chyscu, a' cho
nos a' dydd, ac eginaw o'r had a' thyvu i vyny
ac efe eb wybot pa vodd. Can ys y ddaiar a ddw
ffrwyth o hanei y hun, yn gyntaf yr egin in, yn
hyny yr *grawn yn llawn yn y tywysen. Ac er c
ted yr ymddangoso'r ffrwyth, ‡ eb 'ohir y dyd e
crymman ynthavv, can ys dybod y cynayaf.

*y yd, llafur
‡yn y van, ar hynt, y rhydd

Ef a ddybot hefyt, J ba beth y * tybygwn dey
nas Dyw? ai a pha gyffelypprwydd y cyffelypw
hi? Cyffelyp yvv i'ronyn mustard, yr hwn pan
uer yn y ddaiar, yw'r lleiaf o'r oll hadae y sy yn
ddaiar: eithyr gwedy yr hauer, e dyf i vynydd,
mwyaf yw o'r oll llysae, ac e ddwc gangae ma
rion, y'n y allo ‡ ehediait y nef nythu y dan y
scawt ef. Ac a llawer o gyfryw barabolae y pre
thawdd ef y gair yddwynt, megis ac y gallen
wrandaw. Ac eb parabolae ny'd ym adrodda
ef ddim wrthynt: ac ef a * esponiawdd yr oll be
y'w ddiscipulon ‡ wrthyn y hunain.

*dyvalwn
‡adar yr awyr
*deonglodd a ddatododd, a agorodd
‡o'r neilltu

A'r dydd hwnw gan yr hwyr, y dybot ef wr
ynt, Awn trosawdd ir 'lan arall. A' gady y dy
a wnaethant, a ei gymeryd ef val ydd oedd yn
llongan: ac ydd oedd hefyd llongae eraill y gyd
ef. Ac e gyfodes * cawod vawr o wynt, a'r ton
a daflasant i'r llong, y'n yd oed hi 'nawr yn llaw
Ac ydd oedd ef yn y pen-ol-ir-llong yn cyscu
‡ 'obenydd: ac wy ei * dihunasont, ac a ddywed
sont wrthaw, Athro, ‡ Anyd gwaeth genyt
ein colli ni? Ac ef a gyfodes y vynydd, ac a *ys
diodd y gwynt, ac o ddybot wrth y mor, ys Ta

*ystorm
‡glustoc, ysmwythfa
* diffroesőt
‡Ai
*geryddodd

na

nagyngan. Yno y gostegawdd y gwynt, ac hi aeth yn *dawelwch mawr. Yno y dywot ef wrthwynt, Paam ydd ych mor ofnus? ‡pa vodd yvv na'd oes ffydd genych? Ac wy a ofnesont yn ddirvawr, ac a ddywedesont wrth y gylydd, Pwy yw hwn, can bot y gwynt a'r mor yn ‡vwyddhay iddaw?

*galm goys tad
‡podd
‡gwrando arno

Pen. v.

Y Iesu yn bwrw 'r cythreulieit allan o'r dyn, ac yn goddef yddynt vynd i mewn y moch. Ef yn iachay 'r wraic y wrth y clefyt gwaed. Ac yn cody merch y capten.

A Chwy ddaethant drosodd ir'lan arall i'r mor, y wlat y Gadarenieit. A' gwedy y dyvot ef allan o'r llong, yn y man y *cyfarvu ac ef o'r monwenti dyn yn yr hwn ydd oedd yspryt aflan: yr vn oedd ai drigfa yn y monwen[ti], ac ny allei nep y rwymo ef, na'g a chadwynae, [c]an yddo pan rwymit ef yn vynech a llefetheirie [a] chadwyni, ef a *dyscei 'r cadwyni yn ddrylliae, ac dorei 'r llefetheiriae yn chvvilfrivv, ac ny allei nep y ‡warhay ef. Ac yn 'oystat nos a' dydd [y]dd oedd ef yn llefain yn y mynyddedd, ac yn [y] monwenti, ac yn ei *guro ehun a main. A' [p]han ganvu ef yr Iesu o hirbell, y rhedawdd ac [a] addolawdd ef, ac a lefawdd a llef ‡vchel ac a dywot, Beth 'sy i mi a vvnelvvyf a thi Iesu vap Duw goruchaf? ith *tyngedaf trvvy Dduw na

*cyhyrddodd
‡leddae
*ddrylliei
‡ddofi
*drychy, ffusto
‡groch, vawr
*gorchymynaf

na phoenych vi. Can ys ef a ddywedesei wrth
Dyred y maes o'r dyn yspryt aflan.) Ac ef a
nawdd iddo, Pa enw 'sy iti? Ac ef a atepodd,
ddywedyt, Lleng 'sydd enw i mi: can ys * lla
ym. Ac ef ei gweddiawdd yn ‡ vawr, na dda
nei ef ddim hanynt allan o'r wlat. Ac ydd oe
no yn y mynyddoedd genvaint vawr o voch yn
ri. A'r oll * gythraelieit atolygesant iddaw,
dywedyt, d Anvon nyni i'r moch, val y gallom
ned oei mewn vvy. Ac yn y man y rhoes yr I
gennad ydd wynt. Yno ydd aeth yr yspryti
flan y maes, a' myned y mewn ir moch, a' r
o'r * genvaint bendro-mwnwgl o ddiar y ‡ g
lan i'r mor, (ac ydd oeddent yn-cylch dwy vil
ac eu boddwyt yn y * mor. A'r meichieid a ffo
ac a venagesont hyny yn y dinas, ac yn y wlat
wy a ddaethant at yr Iesu, ac a welsant yr
vesei ‡ yn gythraelic, ac a lleng ynddaw, yn
stedd ac yn wiscedic, ac yn ei iawn synwyr: a
a wnaethant. A'r ei a ei gwelawdd, a veneg
ydd wynt, pa beth a wneithit i'r vn y bysei
thrael yntaw, ac * am y moch. Yno y dech
sont y weddiaw ef, ar vyned ymaith oei ‡ go
wy. A' gwedy iddo vyned y mewn llong, y g
ddiawdd arnaw yr hwn a vesei'r cythrael yn
ar gael bot y gyd ac ef. A'r Iesu ny * oddef
yddaw, eithyr dywedyt wrthaw, Dos ym
‡ ith tuy, at * yr ei ‡ sy i ti, a' menag yddyn
ucint bethae a wnaeth yr Arglwydd y-ty, a'
y trugarhaodd wrthyt. Ac ef aeth ymaith
ddechreawdd ‡ gyhoeddy * in Decapolis pa

*lliosawc
‡daer
*ddiscybl
*cadw
‡dibyfwys, dibin
*llyn
‡a chythrael yntho
*ynghylch
‡tervynae, ffiniae
*chenadodd
‡ãc:ref
*tawdl, dwylwyth
‡ys, ysy, hony, ddatcan
*yn y ddecdref

eu meint a wnaethoedd yr Iesu yddaw: a'phawp
a ryfeddesont.
A'gwedy myned yr Iesu trosodd mewn llong
i'r tu arall, ydd ymgasclawdd tyrfa vawr atawo,
ac ydd oedd ef wrth 'lan y mor. A'nycha y deuth a=
tawo vn o * benaethieit y Synagog, a' ei enw oedd
Jairus: a' phan y gwelawdd ef, y ‡ dygwydd=
awdd i lawr wrth ei draed, ac adolwyn yn vawr
yddaw, gan ddywedyt, Y mae vy merch ym-bron
marw: adolvvyn yty ddyvot a * dody dy law arni,
val ydd iachaer hi, a'i byw. Yno ydd aeth ef ‡ can=
tho, a'thorf vawr ei dilynawdd, ac y gwascasont
ef. Ac ydd oedd rhyw wreic ac arnei waed-lif es dau=
dec blynedd, ac a ddyoddefesei lawer edd gan la=
wer o ‡ veddigon, ac a dreuliesei gymeint ac oedd
* ar ei helw, ac eb ‡ lesy dim iddi, namyn y my=
ned hi yn * vwy gwaeth. Pan glypu hi son am yr
Iesu, y hi a ddaeth yn y dyrfa y tu ‡ cefyn, ac a gy
ffyrddawdd a y wisc ef. Can ys hi ddywedesei, A's
caf gyffwrdd a y * wisc oedd ef, im iacheir i. Ac yn
ebrwydd ysychawdd ‡ ffynnonell y gwaet hi, a'
hi a * synniawdd yn hei chorph ddarvot hi iachay
o'r ‡ pla honno. Ac yn y man pan wybu r'Iesu yn
dawehun vyned * nerth o honaw allan, ef a droes
o yamgylch yn y ‡ dyrfa, ac a ddywot, Pwy a gy=
ffyrddawdd a'm dillat? A' ei ddiscipulon a ddywede=
sont wrthaw, ti wely y dyrfa yn dy wascy, ac a
ddywedy di, Pwy a gyffyrddawdd a mi? Ac ef a
edrychawdd o yamgylch, y weled hon a wnaethesei
hyn. A'r wreic gan ofny a' chrynu: can ys-hi a
wyddiat beth a wnathesit ynthei, a ddaeth ac a

*rrolwyr
‡cwympodd
*gelot
‡ gydac ef
‡phisigwyr
*yn
‡dycio
*waeth-waeth
‡ol
*ddillad
‡rhedlat
*wybu
‡wialenot, ffrewyll
*rhinwedd
‡ymsang, byddin

gwympodd geyr y bron ef ac a dyvot iddo yr oll
onedd. Ac ef a dyvot wrthi, Ha verch, dy ffydd a
chaodd ‡ cerdda yn tāgnedyf, a'bydd iach *oth pla
ef etwa yn ymadrodd, y deuth rei y wrth * du
pēnaeth y Synagog gan dywedyt, E bu bar
verch: pa ‡ aflonydy a wnai di mwy ar * y Dy
‡ Er cynted y clypu'r Iesu adrodd y gair hwn
dyvot ef wrth bēnaeth y synagog, Nad ofna
yn vnic. Ac ny adodd ef yneb y w ei ddilyn,
Petr ac Iaco, ac Ioan brawt Iaco. Yno y
ef i duy *pennaeth y Synagog, ac y gwel
twrwf, a'r ei oedd yn wylo, ac yn ‡ ochain yn
Ac ef aeth y mywn, ac a ddyvot wrthynt,
fu, ac wylo ydd ych: ny bu barw yr * dyn-
‡ amyn hunaw y mae. Ac wy y gwatworent
ac ef y *rhoes wy oll y maes, ac a gymerth
main ‡ y dyn-bach, a'r ei oedd y gyd ac ef, ac
mywn lle ddoedd yr ‡ enaeth yn gorwedd, a
ymavlyd yn llaw yr enaeth, y dyvot wrthei,
litha cumi, yr hyn yw o ei ddeongyl, yr * e
(wrthyt' y dywedaf) cyvot. Ac yn ebrwydd
fodes yr enaeth, ac y rhodiawdd: canys dau-
blwydd oed ytoedd hi. A' ‡ braw anveidrawl
yndynt. Ac ef a'orchymynawdd yddwynt yn
eth na chae nebun wybot hyny, ac a ddyvot a
bwyt iddi.

‡ da y delych
* y wrth
‡ volestye
* yr athro
‡ Cy
* Reolwr
‡ irad
* bachcenes
‡ ond cyscu
* bwriodd
‡ yr fodes, grynfaltes
* morwyn
‡ irdang, sānedigaeth

Pen. vj.

Pawedd yd erbynir Christ a'r eiddo yn ei wlad y
mission ac awdurdod yr Ebestyl. Anwadel
Christ.

Christ. Lladd Joan, a'ei gladdy. Christ yn rhoi gorphwyssa yw ddisciplion. Y pemp torth bara a'r ddau pyscodyn. Christ yn gorymddaith ar y dwr. Ef yn iachay llawer.

AC ef aeth ymaith oddyno, ac a ddeuth yw wlad yhun, a'ei ddiscipulon ei * canlynesont. A' gwedy dyvot y Sabbath, y dechreawdd ef ei ddyscy yn y Synagog, a' ‡ brawychy a wnaeth llawer a'r y clywsent ef, gan ddywedyt, O b'le y cafas hwn y pethae hynn? a' pha ddoethinep yw *hyn a roed iddaw, can ys gwnair cyfryw ‡ nerthoedd trwy y ddwylo ef? Anyd hwn yw'r saer map Mair, brawd Iaco, ac Joses ac Judas a' Simon? ac anyd yw y chwiorydd ef gyd a nyni? Ac wy rwystrit yntho ef. Yno y dyvot yr Iesu wrthynt, Nyd * yw Prophwyt yn ddianrydedd anyd yn ei wlad y un, ac ym-plith y genedl y vn, ac yn y duy hun. Ac ny allei ef yno wneythy'r neb vn ‡ nerth yn amyn gesot ei ddwylo ar y chydic gleifion a'ei hiachay. Ac ef a ryveddawdd * am y ancrediniaeth wy, ac ef a gylchynawdd y trefi o ‡ bop-parth, gan ey dyscu.

Ac ef a alwodd y dauddec atavv, ac a ddechreuawdd y danvon wy bob ddau a' dau, ac a roddes yddwynt * awturtot yn erbyn yspryttion aflan, ac a 'orchymynawdd yddwynt, na chymerent ddim ‡ y'w hymddeith amyn ffon yn vnic: na'c y screpan, na bara, nac * efydd yn ei gwregysae. Anyd yhescidiay hwy a' ‡ sandalae, ac na wiscent dwy ‡ bais.

*dy‑ ‡sanny *hon, hwn ‡wyrthiae *bydd ‡mtragl, rhinwedd *erlwydd, o bleit, achos ‡gwmpas *beddiant allu ‡gosymddaith, taith, siwrnai, *arian yn i pyrse ‡rywescidiae *siacked

Ac ef a ddyvot wrthynt, ymp'le bynac ydd eloch y mywn i duy, yno vv ydd aroswch y'n yd eloch a ddyno vv. A' pha'r ei bynac ny'ch derbyniant, ac ny'ch * clywant, pan eloch i ffordd o ddyno, escutwch y llwch ysy dan eich traed ‡ yn testiolaeth yddwynt. Yn wir y dywedaf y chwi, y bydd esmwythach i Sodoma ai Gomorrha yn-dydd * brawd, nac i'r dinas hono.

Ac wy a ethan ymaith ac a procethesant, ar wellay o ddynion ei buchedd. A' llawer o gythraelie a bwriasant wy allan: ac wy a ‡ eneiniesant ag oleo lawer o gleifion, ac ei hiachesont.

Yno y clypu'r Brenhin Herod am danavv (can ys eglaer oedd y enw ef) ac y dyvot, Joan Vatyddiwr a gyfodes o'veirw, ac am hyny y gweithredant * nerthoedd trwy ddaw ef. Ereill a ddywedesont, mai Elias yt yw: ac ereill a dywedesot, mai Prophwyt yw, ai vegis vn o'r Prophwyti. A' phan glypu Herod, y dyvot, Hwn yw Joan yr hwn a ‡ dorreis i ei ben: ef e a * godes o veirw. Can ys Herod y hun a ddanvonesei genadon, ac a dyaliesei Joan, ac ei rhwymesei ef yn-carchar o bleit Herodias, yr hon oedd 'wraic Philip y brawd ef, can iddo y phriody hi. Can ys Joan a ddywedesei wrth Herod, Nyd cyfreithlon ‡ y ti gael gwraic dy brawt. Am hyny ydd oedd Herodias yn dal ha gwg iddo, ac yn chwenychy y ladd ef, ac ny's gallei. Can ys Herod a ofnei Joan, o bleit iddo wybot y vot ef yn'wr cyfiawn, ac yn * sanct, ac y parchei ef, ac wrth y glywet ef, y gwnai ef lawer o pethe, ac ei gwrandawei yn ‡ ewyllysgar. A' phan oedd

*gwrandawant
‡er
*barn
‡eliesont, angenesāt, iresant
*cyhoedd honeid
*gwyrthie
‡laddeis
*godwyt
‡bot i ti, gadw
*ddwywol
‡llawen

oedd yr amser yn * temporaidd, a' Herod ar ei ddydd genidigeth yn gwneythyr gwledd y'w ben=deuigiō a'ei ‡ gaptenieit a'goreugwyr Galilaea: a' gwedy y verch yr vnryvv Herodias ddybot y mewn a * dawnsio, a' ‡ boddloni Herod a'r ei oeđ yn cyddeisteđ wrth y bort, y dybot y Brenhin wrth y * bor wynnic, Arch y ‡ mi beth bynac a vynnych, a' mi ei rhoddaf ytty. Ac ef a dyngawdd iddi, Beth bynac a erchych i mi, mi ei rhoddaf ytty, pe hyd hanner vy-teyrnas. Ac yhi aeth allan, ac a ddybot wrth ei mam, Peth a archaf? Hithe a ddybot, Pen Joan Vatyddiwr. Yno y daeth hi yn y * lle ‡ me=wn awydd at y Brenhin, ac a archawdd, gan dy=wedyt, Wyllyswn roddy o hanot i mi sef yr awrhon mewn descyl ben Joan Vatyddiwr. Yno * myned o'r Brenhin yn athrist: eto er mwyn y llw, ac er mvvyn yr ei oedd yn cyd eisteđ ‡ ar y bort, ny myn=nođ ef y * gommeđ hi. Ar yn y man yd anvones y Brenhin grogwr, ac orchymynawdd ddwyn y ben ef. Ac yntef aeth ac a ‡ laddawdd y ben ef yn y carchar, ac a dduc y ben ef mewn descyl, ac ei roes ir * vorwyn, a'r vorwyn ei rhoes ‡ y'w mam. A' phan y clypu y ddiscipulon ef, y daethant, ac y cy=mersant ei * gorph, ac ei dodesont ‡ ym-mon=went.

A'r Apostolion ymgynullesont ynghyd at yr Iesu, ac a venegesont iddo * oll, ac ar a wnaethent, ac a ‡ ddyscesent-i-ereill. A'r ef a ddybot wrthwynt, Dewchwi ych unain o'r neilltu ir diffeithwch, a' gorphwyswch ‡ y chydigin: can ys yd oedd lawer yn dybot ac ac yn myned: val na chaent * enrydi bwyta.

* luyddwyr
‡ dains
‡ boddhay
* vachcenes
‡ genyf
* man, ac ffrwst
‡ yn diwyd
* bot
* wrth y bwrdd
* gwrthot, throsgwyddo, phallu,
‡ dorodd
* vachcenes
‡ ydd y
* gelain
‡ mewn bed
* bop peth
‡ dangosesēt
‡ encyd, wers
* enhyt, ar-vod

*yn ohanrhedawl
‡diffaith

bwyta. Am hyny ydd aethant mewn llong y neilltu i le ‡anial. Eithyr gweled o'r werin wy yn myned ymaith a' bot llawer yn y adnabot ef, ac yn rhedec ar draet yd yno o'r oll ddimasoydd, ac y rhacblaenesont wy yno, ac a ymgasclasont, atav. Yno ydd aeth yr Iesu allan, ac a welawdd dyrfa vawr, ac a dosturiawdd wrthwynt, can y bot wy val deuaidd eb yddyn bugail: ac a ddechreawdd ddyscy iddyn laweroedd. Ac yr *awrhon

*ynawr

pan ddaroedd llawer o'r dydd, y daeth eu discipulon atav, gan ddywedyt, Llyma le diffaith, ac y mae yr awon yn llawer o'r dydd: Gellwng wy ymaith, val y gallō vyned ir pentrefi a'r trefi o yamgylch, a' phrynu yddyn vara: can nad oes ‡yddyn dim y'w vwyta. Yntef a atepodd ac addyvot wrthwynt,

‡ganthyn

Rowch chwi yddynt beth y'w vwyta. Ac wy a ddywedesont wrthav, A awn ni a' phrynu dau-cant ceiniogwerth o vara, a' ei roi yddyn y'w vwyta? Yno y dyvot ef wrthynt, Pa sawl torth sy genwch? ewch ac edrychwch. A' phan wybuont, y dywedesont, Pemp, a'dau byscodyn. Ac ef a orchymynawdd yddwynt beri yddwynt oll eistedd, yn vyrddeidiae ar y *gwellt glas. Yno ydd eisteddesont yn y ‡garvanae, o vesur cantoedd a'dec a'dau geiniau.

*glaswellt
‡vyrddeidieu

Ac ef a gymerawdd y pemp torth, a'r ddau pyscodyn, ac a edrychawdd y vynydd ir nefoedd, ac a vendigolchawdd, ac a dorawdd y bara, ac a ei rhoes at ei ddiscipulon, y'w *gesot ger y bron wy, a'r ddau pyscodyn a ranawdd ef yn y plith wy oll. Ac wy a vwyta o hanynt a' chael ei ‡gwala. A' hwy gymeresant ddau ddec bascedeit o'r briw*ion, ac o'r pyscawt.

*dodi
‡digon
*bwyt

pyscawt. A'r ei a vwytesynt, oedd yn-cylch pemp-mil o wyr. Ac yn y man y parawdd ef y'w ddiscipulon vyn-ed ir llong, a'rhacblaeny trosawdd ir 'lan arall hyd Bethsaida, tra ddanvonei ef y * werin ymaith. A' gwedy iddo y danvon wy ymaith, y cynnodd ef ir mynydd i wediaw. A' gwedy y myn-ed hi yn hwyr, yr oedd y llong yn-cenol y mor, ac yntef ‡ y hun ar y tir. Ac ef ei gwelawdd yn * dra vaelus arnyn wrth rwyfo, (can bot y gwynt yn wrthwynep ydynt) ac yn-cylch y pedwared ‡ wyl fa o'r nos, y daeth ef atwynt, yn * gorymddaith ar y mor, ac ef a vynesei vyn-d eb y llaw hwy. A' phan welsant wy ef yn ‡ gorymddaith ar y mor, y tybiesont may * ellyll ytoedd, ef ac a 'waeddesant. Can ys wy oll y gwelsont ef, ac a dechreuesont: an'd ar y chwaen yr ‡ ymddiddanodd ac wynt, ac y dybot wrthint, Cyssurwch, mybi yw, nac ofnwch. Yno yr escendodd ef atwynt ir llong, ac y peidiawdd y gwynt, ac aruthrol dros ben yr aeithei * brawynthynt y vnain, a rybeddy a orugant. O blegit nad ystyriesent yr hyn a vvnaethesit ynghylch y torthau hyny, can ddarbot caledy eu calonae.

A' dybot trosawdd a wnaethant, a myned i dir Genezaret, a' ‡ dybot ir 'lan. A' gwedy yddyn dybot o'r llong, yn y man ydd adnabuont ef, ac a gylch redesant trwy 'r oll bro hono o y amgylch ogylch, ac a ddechreuysont ddwyn * hwynt ar yma mewn ‡ glythae y sawl oll, oedd yn gleifion, ir lle clywent y vot ef. Ac y b'le bynac yd elei ef y mewn i drefi nei ddinasoedd, ai i bentrefi, wy ddodent ei cleifion yn * yr heolydd, ac ei gweddient ar gael

*bobul
‡yn vnic
*vlin
‡gadwadwriaeth
*rhodio
‡rhodio rhyd
*yspryt, dryghioleth
‡chwedleyodd
*sannedigeth
‡thirio
*o ddyamgylch
‡gwelyae
*y marchnatoedd

o hanynt gyhwrdd ys haychen y * wisc ef. A'chy-niuer ‡ a ei cyvyrddawdd, a iachawyt.

*na baiana
‡a gyfyrddalwdd ac ef

Pen. vij.

Y discipulon yn bwyta a dwylo eb 'olchi. Tori gorchymyn Dew gan athrawaeth dyn. Pa beth a haloga ddyn. Am 'wraic o Syrophaenissa. Iachay yr mudan. Y werin yn moli Christ.

YNo ydd ymgasclawdd y Pharisaieit attaw, a'r ei o'r * Gwyr-llen a ddaethent o Gaerusalem. A' phan welsant 'r ei o'r discipulon yn bwyta bwyt a dwylo ‡ cyffredin (ys ef yw hyny eb ei golchi) y * achwynesont. (Canys y Pharisaieit a'r ol Iuddeon, dyeithr ydynt 'olchy ei dwylo yn ‡ 'orchestol, ny bwytaant, gan dalha athrawaeth yr ‡ Henaifeit. A' phan ddelont o'r * barchnat, o ddyethyr ydyn ymolchy, ny bwytant: a' llawer o bethae eraill ynt, a'r a gymersant vvy arnynt ei cadw, vegis golchiadae ‡ cwpanae, ac ysteni, * a'c hyddenneu a' ‡ byrddae. Yno y gofynodd y Pharisaieit a'r Gwyr-llen iddaw, Paam na rodia dy ddiscipulon di * herwydd athrawaeth yr Henaifeit, anyd bwyta bwyt a dwylo eb olchi? Yno ydd atebei ac y dywedei ynte wrthynt, Can ys da y prophwytawdd Esaias am danoch-chwi ‡ hypocritae, vegis yd escrivenir, Y popl hyn am anrydeda i a ei gwefusae, a'ei calon 'sy pell * hwnt o ddywrthyf. Ac ouer im anrydeddant i, gan ddyscy yn lle dysc-

*Scrifenyddion
‡budron
*cwynesot
‡dyunech
‡Henafi
*barcet
‡phiolae, diot lestri
*a'llestri efydd, presne elydn
‡borde,
*gwelye, ar ol
‡ffuantwyr, truthwyr
*draw

ceidaeth 'orchymynnae dynion. O bleit ydd ych yn
rhoi gorchymyn Duw heibio, ac yn cadw athrawa-
eth dynion, vegis golchiadae ysteni a' chwpanae, a'
llawer o gyffelyb bethae ydd ych yn ei 'wneythyr.
Ac ef a dyvot wrthynt, Ys da iavvn, y * gomeddwch
chwi 'orchymyn Duw, val y catwoch eich athrawa-
eth eich hunain. Canys Moysen a ddyvot, Anrhy-
dedda dy dad a'th vam: a' Phwy pynac a vellti-
thia dad nei vam, bid varw ‡ o'r varwolaeth. A'
chwi a ddywedwch, A's dywait vn dyn wrth dad nei
vam, Corban, ys ef yw hyny, Trwy'r rhodd a offry-
mir genyfi, y daw lles yty, rhydd vydd ef. Ac ny * e-
dwch iddo mwyach wneythy'r dim lles y'w dad na
ei vam, gan ychwi ‡ ddirymio gair Duw, can eich
athrawaeth eich hunain yr hwn a * 'osodesochwi: a'
llawer o ryw gyffelyb pethae hyny a wnewch. Y-
no y galwodd ef yr oll dyrfa atav, ac a dyuot wr-
thynt, Gwrandewch vvi oll arnaf, a' dyellwch. Nid
oes dim allan o ddyn, a ddychon y halogy ef, pan
el oei vewn: eithyr y pethae a ddaw allan o ha-
naw, yw'r ei a halogant ddyn. A's oes gan nep
glustiae y ‡ glywed, clywet. A' phan ddaeth ef
ymywn i dŷ o ywrth y * werin, y govynodd ei
ddiscipulon iddo o bleit y ‡ parabol. Ac ef a ddy-
vot wrthwynt, Velly a y tych chwithe hefyt yn
ddiddyall: A ny wyddoch * pan yw pop peth o
ddyallan a el o vewn dyn, na all y halogy ef, can
nad yw yn myned o vewn ei galon, yn amyn ir bo-
ly, ac yn myned allan i'r gauduy yr hwn yw car-
thiat yr oll bwydydd: Yno y dyuot ef, Y peth a
ddaw allan o ddyn, hyny a haloga ddyn. Can ys

*gwrthod
‡ar, yr ange
*addefwch
‡ddiawdur-dodi
*ordinesoch
‡wrando, gwrandawet
*popul
‡ddameg
*am

*daw
‡drwc
*trachwât
‡enwiredd, aflendit
*cenvigen
‡ddawan

y ddymewn 'sef o galon dynion y * deillia medd-
liae ‡ mall, tori-priodasae, godinebae, lladd-e-
lain, llatrata, * cupydddra, ‡ scelerdra, dichell,
haerllyccrwydd * llygad drwc, cabl-air, balched,
ampwyll, yr oll ysceleroedd hyn a ‡ ddon o dd-
mywn, ac a halogan ddyn.

*merchan, bachcenes
‡'roeges
‡iawn
*cianot, cwnach, cwn bychain
‡ydref

Ac o yno y cyfodes ef, ac ydd aeth i gyffiny
Tyrus a' Sidon, ac aeth y mewn y duy, ac ny
vynesei y neb gael gwybot: an'd ny allei ef vot y
guddiedic. Can ys gwreic, yr hon oedd ei* merch
bach ac iddi yspryt aflan, a glypu son am dan
ac a ddaeth ac a gwympodd wrth y draed ef. (A
wreic oedd ‡ Groec, a' Sirophenissiat o genedl) a
hi erbyniawdd iddo bwrw allan y cythrael o
merch. A'r Iesu a ddywot wrthei, Gad yn gy
borthi y plant: can nad ‡ da cymeryd bara'r pl
a'ei davly i'r * cynavon. Yno ydd atepodd hi
y dywot wrthaw, Diau, Arglwydd: eto eisioe
bwyta'r cynavon y dan y bord o vriwson y pla
Yno y dywot ef wrthi, Am yr ymadrodd hwn d
ymaith: ef aeth y cythrael allan o'th verch. A
gwedy y dynot hi adref y'w thuy, hi a gavas y
thrael gwedy ymadel, a'ei merch yn gorwedd
y gwely.

Yr Euangel y xij. Sul gwedy Trintot.
*Decapolis

Ac ef aeth drachefn ymaith o ffiniae Tyrus
Sidon, ac a ddaeth yd vor Galilea trwy pe
cyffiniae y * Dectref. Ac wy a ddugesont attaw
byddar, ac ac attal dywedyt arnaw, ac a atoly
sont iddaw ‡ 'osot ei law arno. A' gwedy idd
ei gymeryt ef or neilltu allan o'r tyrfa, ef a est
nawdd ey vyssedd yn ei glustiae, ac a boerawd

ac

ac a gyfyrddawdd a ei davot ef. Ac ef a edrychawdd ir nef, can ucheneidiaw, ac a ddyvot wrthaw, ‡Ephphatha ys ef yw, ymagor. Ac yn y man ydd ymagorawdd ey glustiae, ac ydd ymellyngawdd *rhwym ei davot, ac ef a ddyvot yn ‡eglur. Ac ef a’orchymynawdd yddwynt, na ddywedynt i nep: an’d pa vwyaf y gohardde i yddwynt, mwy o lawer y *manegynt, a’ brawychy eb wedd a wnaethant, can ddoedyt ‡ Tec y gwnaeth ef pop peth: ir byddair y *gwna ef glywet, ac ir mution ddywedyt.

‡Hipatha

*llinyn

‡groyw, iawn, llawnllythr

*cyhoeddent

‡Da

*par

Pen. viij.

Miracl y saith torth. Y Pharisaeait yn erchi arwydd. Surdoes y Pharisaeait. Y dall yn derbyn ei ’olwc. Ei adnabot gan ei ddiscipulon. Ef yn ceryddy Petr. Ac yn dangos mor angenraid yw bot ymlid a’blinderwch.

YN y dyddyae hyny, pan oedd tyrva dra-mawr ac eb ganthwynt ddim yw bwyta, yr Iesu a ’alwawdd ei discipulon ataw, ac a ddyvot wrthwynt, Ydd wyf yn tosturiaw wrth y tyrfa, can ys ydd wynt aros y gyd a mi er ys tri-die, ac nid oes ganthwynt ddim yw bwyta. Ac a’s ‡anvonaf wy ymaith *eb bwyt y’w teie ehunain, wy ‡lewygant ar y ffordd: can ys yr ei o hanaddynt a ddeuthant o bell. Yno ydd atepawdd ei ddiscipulon iddo, *Pa wedd y dychon dyn borthy’r ei hyn a bara yma yn y diffeith? Ac ef a ovynnawdd yddwynt, Pa sawl torth ys ydd

Yr Euangel y vij. Sul gwedy Trintot.

‡g ellyngaf madden af

*ar ei cythlwnc

‡ffaintian

*O ble

genwch,

genwch? Ac wy a ddywedesont, Saith. Yn‑
gorchymynawdd ef yr tyrfa eistedd ar y ddaear: ...
ef a gymerawdd y saith torth, ac wedy iddo ddio‑
lvvch, eu torawdd, ac eu rhoddes* y'w ddiscip‑
lon yw ‡ gesot geyr eu bron, ac wy ei gesodeson‑
geyr bron y popul. Ac ydd oedd ganthwynt ych‑
dic pyscot bychain: ac wedy iddo * vendithiaw, ...
archawdd ydd wynt hefyd ei gesot geyr eu bron.
Ac wy a vwytesont, ac a gawsont digon, ac wy
a godesont o'r briwvwyt oedd yn‑gweddill, saith
basgedeit, (a'r ei vysent yn bwyta, oedd yn‑cylch
pedeir‑mil) ac velly ef yd ‡ anvonawdd wy ymaith.

Ac * ar hynt ydd aeth ef i long gyd ei ddiscip‑
lon, ac y daeth i ‡ barthae Dalmanutha. A'r Pha‑
risaiait a ddaethan allan, ac a ddechreusont * ym‑
ddadle ac ef, gan geisiaw gantaw arwydd o'r ne‑
f a' chan ei ‡ demptio. Yno yr * ucheneiddiod ef yn
‡ ddwys: yn ei yspryt, ac y dywot, Pa geisio a‑
wydd y mae'r genedleeh hon? Yn wir y dywed‑
y chwi, ‡ na's rhoddir arwyd ir genedlaeth hon.

Ac ef y gadawodd wy, ac aeth i'r llong drachef‑
fyn, ac a dynnodd ymaith dros y dwfr.

Ac anghofio a wnaethent gymeryd bara, ac nyd
oedd ganthwynt amyn vn dorth yn y llong. Ac e‑
f a orchymynawdd yddynt gan ddywedyt, Gwili‑
wch, ac ymogelwch rac * leven y Pharisaieit, a
rac leven Herod. A'r resymy a wnaethant wrth
gylydd, gan ddywedyd, Hyn'sy can Nyd oes ...
bara genym. A phan ei gwybu'r Iesu, y dyw‑
wrthwynt, Pa resymy ddych velly, can na'd oes
genwch bara? a nyd ychvvi yn ‡ synniaw eth‑

nag

*ydd y
‡oody
*bendico,
*ddislch
‡gellyngawdd
*ar y chwaē
‡ randiroedd
*ymofyn
‡brofi
*a roes
ehwch
‡dorwm
‡a's
*surdoes
‡ystyriaw

nag yn deally? A ytyw eich calonae eto genwch wedy 'r *argaledu? Oes llygait genwch ac ny chā nvydwch? ac oes i chwi glustiae, ac ny chlywch? Ac any ddaw yn eich cof? Pan doreis y pemp torth ym p'lith pempmil, pa sawl basceaeit o vriwvwyt a ‡godesoch? Dywedesont wrthaw, Dauddec. A' phan dorreis saith ymplith pedeir mil, pa sawl bas= cedeit gvvedd'l o vriwfwyt a godesoch? Dywede= sont wrthaw, Saith. Yno y dybot ef wrthwynt, P'wedd yvv na *ydyellwch? Ac ef a ddaeth i Beth= saida, ac wy a ddugesont atau ddall, ac a ‡ei gwe= ddiesont ar iddo y gyffwrdd ef. Yno y cymerawdd ef y dall *erbyn, ei law, ac ei ‡tywysawdd allan o'r dref, ac a boyrawdd yn ei lygait, ac a *osodes ei ddwylaw arno, ac a ovynawdd iddaw a welei ef ddim. Ac ef a ‡edrychodd i vynydd, ac a ddywot, Mi welaf ddynion: canys gwelaf wy yn *gorymdaith, ‡mal petyn brenniae. Gwedy hyny, y gosodes ef, ei ddwylo drachefyn ar y lygait ef, ac y parawdd iddo ‡edrych drachefn. Ac ef a edverwyt iddo ei olwc, ac ef a welawdd bawp oll o bell ac yn ‡eglaer. Ac ef a ei danvonawdd ef adref y'w duy, gan ddywedyt, Ac na ddos ir dref, ac na dywait i nep yn y dref. A'r Iesu aeth allan, ef a ei ddiscipulon i Caesarea Philippi. Ac ar y ffordd yr ymovynnawdd ef a ei ddiscipulon, gan ddywedyt wrthynt, Pwy 'n medd dynion ytwyf vi? Ac wy a atebesont, rei a ddwait mai Ioan Vatydiwr: a'r ei, Elias: a'r ei mai vn o'r Prophwyti. Ac ef a ddybot wrthynt, A phwy 'n meddwch-chwi ytwyf vi? Yno yd atepawdd Petr ac y dywot wrthaw, Tydy yw 'r Christ. Ac ef

a o'rchymyn=

*ddallu

‡gynire-soch

*synniwch

‡ddeisyfe-sant

*erbyn

‡arwenawd

y maes

*ddodes

‡dremiodd

*rhodio

‡malphe

*dadebrych

‡eglur

*dynn
‡ angenrad
* gwlio,
goddi
‡dviva,
ddyvetha
*gair
‡ddiledlef
*ei gerydy,
yagy arno
*o ywrthyt
‡ddyelly,
yskyv
*bobyl,
y dyrva
‡groes
‡ondyeithyr
*enaid,
hoydyl
‡Neu
*gyngwerth, werthyd
‡ gwilyddio
*hwnw y cywilyddia

a'orchymynnawdd yn *gaeth yddynt na ...
hyny i nep am danaw. Yno y dechreawdd ei ...
y byddei ‡ ddir y Map y dyn ddyoddef llawer o ...
a'i *argyweddy y gan yr Henaifieid, a ...
Archoffeiriait a'r Gwyr-llen, a' ‡ chael ei ladd, ...
bewn tri dic-yfody drachefyn. Ac ef a adroddes ...
*peth hyny yn ‡ 'olae. Yno y cymerth Petr ...
aillu, ac a ddechreodd *roi iddo sen. Yno y ...
ymchoelawdd ef, ac ydd edrychawdd ar ei di...
pulon, ac yrthoes-sen i Petr, gan dywedyt, ...
*ar v'ol i, Satan: can na ‡ synny bethae D...
eithr pethae dynion.

A' gwedy iddo 'alw y *werin attaw gyd a'i di-
scipulon, a' dywedyt wrthynt, Pwy pynac a ...
llyssa ddyvot ar v'ol i, ymwrthodet ac ef yhun ...
chymeret i vyny ei ‡ groc, a' dylynet vi. Can ...
pwy pynac a ewyllysa gadw ei einioes, ei ...
phwy pynac a gyll ei *einioes er vy mwyn ...
Euangel, ef ai cadw. Can ys pa les i ddyn, ...
nill yr oll byt, a' cholly ei enaid? ‡ Ai pa peth ...
dyn yn *ymddal dros ei eneit? Can ys pwy ...
a ‡ wyddo om pleit i, a'm geiriae yn-plith ...
dinebus a'r pechadurus genedlaeth hon, o ...
*yntef y ‡ gwilydd Map y dyn hefyt, pan ddel ...
gogoniant ei Dat y gyd a'r Angelion saint...

Pen. IX.

... Christ, Bot yn ... y ... ef ...
yr yspryt mut. Grym gweddi ac vmprydio. Am ...
a' chymodiat Christ. Y dadl pwy a vyddei lywydd ...

rwys...

rwyllter ac credat y'r Euangel. Gohardd camweddae.

A Ef a ddyvot wrthwynt, yn wir y dywedaf wrthych, pan yvv bot r'ei o'r sawl sy yn sefyll yman, a'r ny's * archwayddant o angae ‡ yd pan welont Deyrnas Duw, yn dyvot * yn ei nerth. Ac ar ben chwech diernot gwedy y cymerth yr Iesu Petr, ac Iaco ac Ioan, ac aeth a' hwy i vynydd i vonyth vchel or ‡ neilltu wrthyn yhunain, ac ef a ‡ ymrithiwyd geyr y bron wy. Ac ei ddillat a * ddysclaeriawdd, ac oedden dra chanwhit val yr eiry, mor gannaid na vedr ‡ neb pannylo ar y ddayar ei gwneythyr'. Ac a ymddangoses yddwynt Elias * ef a Moysen, ac ydd oeddent yn ‡ ymddiddan a'r Iesu. Yno ydd atepodd Petr, ac y dyuot wrth yr Iesu, * Rabbi, da yw i ni vot yman: a gwnawn i ni dri ‡ phebyll, vn y ti, ac vn y Moysen, ac vn i Elias. Ac ny wydiat ef beth yr oedd yn ei ddywedyt: can ddarvot yddwyn ddechrynu. Ac ydd oedd * wybren a'r y gwascodawdd wy, a llef a ddeuth allan o'r wybrē, gan ddywedyt, Hwn yw vy Map caredic: ‡ clywch ef. Ac yn ddysymwyth ydd edrychesont o amgylch, ac ny welsont mwyach nebun, o ddyeithr yr Iesu yn vnic y gyd ac wynt. Ac a'n hwy yn descend i lavvr o'r mynydh, ef a orchymynawdd yddwynt, na vynegent i * neb pa bethe a welsent, any dan gyvodi Map y dyn o veirw drachefyn. Ac wy a gatwesant y ‡ peth hwnnw wrthyn yhun, gan ymovyn bavvp a'i gylydd, pa beth oedd hyny,

Cyvodi

*chwaethāt probant
‡nes gweled
*[illegible] gyd a gallu meddiant
‡llailleu
*dysgleiriodd
‡vn pānwr
*gyd
‡chwedleua llavaru
*Athro
‡lluestai
*cwmwl, rhwn
‡gwrandewch
*vnyn
‡chwedl

Cybodi o beirw drachefyn: A' gofyn iddo a oryg-
can ddywedyt, Paam y dywait y Gwyr-lleny
*dir i Elias ddyuot yn gyntaf? Ac ef atepawdd
a ddyuot wrthynt, Elias yn ddiau a ddaw
gyntaf yc a edbryd yr oll bethae: a' megis yd
uenwyt ‡o Uap y dyn, rhait iddo ddyodef llaw-
oedd a chael ei *dirmygy. Eithr ys dywedaf wrth
ddarbot i Elias dyvot (a gwneythyd o hanw
iddo'r hyn a vynesont) megis yd escriuenwyt
danaw:

A' phan ddaeth ef at ei ddiscipulon, y gwel
ef dyrva vawr o ei h'amgylch, a'r Gwyr-llen
ymddadlae *ac wynt. A' cyn ebrwydd yr oll
pan welsant ef, a ddechrenent, ac a redent
ac a gyfarchent-well yddo. Yno y gowyn
ef ir Gwyr-llen, Pa ymddadle ydd ych yn
plith eich hun? Ac vn o'r dyrva a atepawdd
ddywot, Athro, ys dygais vy map atat, ac
yspryt mut: yr hwn pa le pynac y cymer ef
*dyrllia, ac y ‡ bwrw-ewyn-yntef-ewyn ac ydd
nyga ei ddanedd, ac y ‡ dihoena: a' dywedais
wrth dy ddiscipulon am y vwrw ef y maes,
allasant. Yno ydd atepodd ef iddo, ac y dywot
genedlaeth anffyddlon, pa hyd *weithian
ddafgyd a chwi? pa hyd weithian ich dyodd
Dugwch ef ata vi. Yno y ducesont ef attaw
‡ yn gyumedr ac y canvu yr yspryt ef, ey *d
awdd, ac ef a gwympodd yr llavyr ar y ddaiar,
‡ ymcreinio, a' *maly-ewyn. A' gofyn a o
y'w dat, ‡Beth 'sy o amser er pan ddarvu iddo
hyn? Ac ef a ddyuot, Er yn *vap. A' myne

*raid
‡ain
*diddymio, bod ineinn anvri, et go ddy, sarhay
*yn i hevbyn hwy
‡yn iddo
*rhwyg
‡mal y
*rhicia
‡curia
*bellach
‡er cynted, cy gynted
*briwodd
‡ymdreiglo
*golosorio
‡Er pa hyd y
*bachcen, o vabolaeth

tafle ef yn tan, ac i'r dwfr yw gyfer golli ef: eithyr
a's gelly di ddim, cymporth ni, a * thoſturia wrth=
ym. A'r Jeſu a ddyvot wrthaw, A's ‡ gelly di gre=
dy hyn, pop peth ſy * poſſibil i hwnn a gredo. Ac
yn ddiohir tad y bachcen gan leſain gyd a ‡ dei=
grae, a ddyvot, Arglwydd, * Credaf: cymmorth
vy ancrediniaeth. Pan welawdd yr Jeſu bot y
popul yn dyvot atavv ar ei rhedec, ef a ‡ gerydd=
awdd yr yſpryt aflan, gan dywedyt wrthaw, Tydi
yſpryt mut a' byddar, mi a'orchymynaf yty, * Dy=
red allan o hanaw, ac na ddos mwyach yndaw ef.
Yno lleſain o'r yſpryt, ac y ‡ drylliodd ef yn doſt,
ac a ddaeth allan, ac ydd oedd ef val vn marw, y'n y
dywedei lhawer, * y barw ef. A'r Jeſu a gymerth
ei law ef, ac ei ‡ derchafawdd, ac ef a gyfodes y
vynydd. A' gwedy y ddyvot ef ir tuy, ei ddiſcipu=
lon a'ovynent iddo yn * ddirgel, Paam na's ga=
llem ny ei vwrw ef allan? Ac ef a ddyvot wrthynt,
Y rhyw hwn nyd all mewn vn modd dyvot allan,
onyd ‡ gan 'weddi, ac vmpryd.

Ac wy a ymadawſan o ddyno, ac aethant trwy
Galilaea, ac nyd 'wyllesei gael o nep wybot. Can
ys dyſcawdd ef ei ddiſcipulon, a dywedawdd wr=
thynt, Map y dyn a roddir yn-dwylo dynion, ac
wy y * lladant ef, a' gwedy y ladder, ef gyvyd tra=
gefyn y trydydd dydd. Eithyr nyd oeddent wy yn
deally yr ymadrodd hwnw, ac ofn oedd arnyn y
ovyn ac ef. Gwedy hyny y daeth ef i Caperna=
um: a' phan oedd ef yn tuy, y govynnawdd ydd=
ynt, Pa beth oedd yr hyn a ymddadleuech yn eich
plith eich hunain, rhyd y ffordd? Ac wy a dawſon

* thrugarha
‡ medri
* alluawc
‡ dacrae
* Ydd wyf yn credy
‡ bygythiodd
‡ ys dwr=diawdd
* cerdda
‡ carpodd
* Ebu ba=rw
* cwnnodd
* dan llaw
‡ trwy
* diuethant

a son: can ys ar hyd y ffordd yr ymddadleyn
gylydd, pwy'n vyddei bennaf. Ac ef a eistedd
ac a alwodd y deuddec, ac a ddyvot wrthyn,
deisyf nep bot yn gyntaf, e gaiff bot yn * ddy
thaf oll, ac yn ‡ weinidoc i pawb oll. Ac ef a g
merth bachcenyn ac ei gesodes yn y * cyfrw
ac ei ‡ cymerawdd yn ei vreichie, ac a ddyvot w
wynt, Pwy pynac a dderbynio yr vn o g
vechcynos yn vy Enw i, a'm derbyn i: a' ph
pynac a'm derbyn i, nyd mybi a dderbyn ef,
hwn a'm danvonesi.

Yno ydd atepawdd Ioan iddo, gan dywedy
Athro, ys gwelsam vn yn bwrw allan gythrel
* drwy dy Enw di, yr hwn nyd yw yn eyn dylyn
a' gohardddesam ef, can na ‡ dylyn ef nyni. A'r
a ddyuot, Na 'oherddwch ef ddim; can na
‡ nep a wna * wrthiae ‡ gan vy Enw i, ac a
yn hawdd ddywedyt drwc am danaf. Can
pwynac nyd yw yn eyn erbyn, 'sy * trosom.
phwy pynac a roddo i chwi ‡ gwppaneit o
y'w yfet er mwyn vy Enw i, can y chwi bot yn
thyn i Christ, yn wir y dywedaf wrthych, ny
ef ei ‡ wobrwy. A' phwy pynac a * rwystro
o'r ei bychain hyn, a gredant yno vi, gwell
iddo yn ‡ hytrach pe gesodit maen melin y amg
ei * bwnwgl, a ei davly ‡ yn y mor. Can hyny
dy law ath rwystra, tor y hi ymaith: gwell
y-ti vyned y mewn i'r bywyt, yn * efrydd, na
a' dwy law, vyned i yffern i'r tan ‡ an diffoddadw
lle ny bydd marw y pryf hwy, ac ny ddiffodd y
byth. Ac a's dy droet ath rwystra, * tor e ymaith
gwell

*olaf
‡ was
*cenol, perfedd
‡ vraichetwiodd
*gan
‡ chanlyn
‡ vndyn
*virael
‡ trwy
*gyd a ni, ar ein part
‡ phiolet
*deiryd
‡ gyfloc
*sarhao
‡ vwy
*wddwf
‡ i'r
*anafus
‡ ny ddiffoddir byth
*trycha

gwell yw yty vyned yn gloff i'r bywyt, nac ac yti *ddau droet dy davly i yffern i'r tan andiffoddadwy, lle ny's marw y pryf hwy, ac ny's dyffydd y tan byth. Ac a's dy lygat ath rwystra, tynn ef allan: gwell yw i ti vyned i deyrnas Duw yn vnllygeidioc, nag a' dau lygad genyt, dy davly i yffern dan, lle nyd marw y pryf wy, a'r tan ny ddiffyd byth. Canys pop dyn a helltir a than: a' phop aberth a helltir a halen. Da yw halen: and a's bydd yr halen yn ddivlas, a' pha beth y temperir ef? Bid y chwi halen ynoch eich vnain, a' bid ‡tangneddyf genwch bawp wrth ei gylydd.

*ddwy
‡heddwch

Pen. x.

Am yscarieth. Y goludawc yn ymofyn a' Christ. Gwobr yr ei a erlidir. Am veibion Zebedaeus. Agori llygaid Bartimaeus.

ACef a gyvodes o yno ac aeth i *ffiniae Iudaia rhyd y tu hwnt i Iorddonen, a'r vintai a ‡gyrchodd atav drachefyn, ac val ydd oedd gynefin, ef y dyscai wy drachefyn. Yno y daeth y Pharisaieit a' gofyn iddo a oedd rydd i wr ‡roi ymaith ei wraic, gan yddyn ei demptio ef. Ac ef a atepodd ac a ddywot wrthynt, Peth a' orchymynawdd Moysen y chwi? Dywedesont wythe, Moysen a 'oddefawdd bot yscrivenu *llythyr yscar, a'ei rhoi hi ymaith. Yno ydd atepodd yr Iesu, ac y dywot wrthynt, Am galedrwydd

*duedddae, barthae
‡dlwyscodd
*arverol, y gnotaei
‡vaddae, ellwng dyr ry
*llyver ymdawiat

drwydd eich calon chwi ydd escriuenawdd ef y gorchymyn hwn ychwy. And yn-dechreu at y creadwriaeth y gwnaeth Duw hwy gwryw a' benyw. Achos hyn y gad dyn ei dad a'i vam, ac a ‡glyn wrth ei wreic. Ac wy ill dau a vyddant yn *cnawd, yd nad ynt mwyach yn ddau, namyn yn cnawd. Can's yr hyn a *gyssyllta Duw na 'ohanet dyn. Ac yn tuy y gofynent ei discipulon iddo drachefyn am y peth hwnw. Ac ef a ddyvot wrthynt, Pwy pynac y ddyr'ymaith ei wraic a' *phriody yn arall ef y wna 'odineb yn y erbyn hi. Ac a's gwreic ddyr'ymaith hei gwr, a' ‡phriodi yn arall y mae hi gwneithy'r godinep.

‡ymwasc, ysgrolingir

*gwplyso, gymparo, gyda

*gwreica

‡gwra

*bachcenos

Yno y ducesant *blant-bychain ataw er iddo ei cyhwrdd: a'ei ddiscipulon a ‡geryddent yr ei ddaeth ei atwynt. A' phan ey gwelawdd yr Iesu sori a oruc ef, a' dywedyt wrthynt, Gedwch i'r bychain ddyuot ata vi, ac na 'w goherddwch can ys o'r cyfryw y mae teyrnas Duw. Yn wir y dywedaf wrthych, Pwy pynac ny's erbyn a deyrnas Duw, megis bachcenyn, nyd a ef y mewn iddi. Ac ef ei breicheidiawdd wy, ac a ‡osodes ddwylo arnaddynt, ac a ei bendithiawdd.

*ys dwrdient

‡vechcynos

‡dodes

A' gwedy iddo vyned *allan i'r ffordd, y daeth vn yn rhedec, ac a ‡benliniodd iddo, ac a vynawdd yddaw, Athro da, beth a wnaf i, y gael meddiant bywyt tragywythawl? A'r Iesu a dyvot wrthaw, Paam y gelwy vi yn da? nyd da ‡neb vn ayd vn 'sef Duw. ti 'wyddost y gorchymynion, Na *wna odineb. Na ladd nep. Na ladrata. Na ffalstestiolaytha. Na wna eniwed i neb. Anrydedda dy dad

*rracddo

‡estyngodd

‡vndyn

*thor brioda,

a'th

a'th vam. Yno ydd atepodd ef, ac y dyuot wrthaw, Athro, hyn oll a gedweis o'm ieunctit. A'r Iesu a *e dyrchawdd arnaw, ac ei carawdd, ac a ddyuot wrthaw, Mae vn peth yn ‡ ol iti, Does a'gwerth cymeint oll ac y* sy yti, a' dyrho i'r tlodion, a' thi gai dresawr yn y nef, a ‡ debre, *dilyn vi, a ‡ chymot dy groc ar d'yscvvydd. A' phruddhau* gan yr ymadrodd hyn a wnaeth ef, a' thynny y maith yn athrist: can bod iddo lawer o ‡ beddiantae: A'r Iesu a edrychawdd o ei amgylch, ac a ddyuot wrth ei ddiscipulon, Mor anhawdd yr a y sawl ys y a *golud ar ei helw i vevvn y deyrnas Duw. A' ei discipulon a ‡ ddechrynesont wrth ei eiriae. A'r Iesu atepawdd drachefyn, ac a ddyuot wrthwynt, Ha beibion, mor anhawdd yw i'r ei a * ymddiriedant yn-goludoedd, vyn'd y mewn teyrnas Duw. Hawsach yw i gamel vyn'd drwy-grau'r nodwydd, nag i ‡ 'oludawc vyn'd y mewn teyrnas Duw. Ac wythe ddechrynesont yn-vwy-o-lawer, gan ddywedyt wrthyn ei hunain, * A' phwy a ddichon bod yn gatwedic? A'r Iesu a edrychodd arnynt, ac a dyuot, Gyd a dynion ampossibl yvv hyn, and nyd gyd a Duw: can ys pop peth 'sy possibil gyd a Duw.

Yno y dechreawdd Petr ddywedyt wrthaw, ‡ Nycha, ys gadawsam ni bop peth, ac ath ddilynesam di. Yr Iesu a atepodd ac a ddyuot, Yn wir y dywedaf i chwi, nyd oes nep ar * adawodd dy, nei broder, nei chwioredd, neu dad, neu vam, neu wreic, neu blant, ne diroedd o'm pleid i a'r Euangel, a'r ny's derbyn ar y canvet yr awrhon ‡ y pryd hyn: tai, a' broder, a' chwioredd, a'

*dremiodd
‡eisiae, ddefficiol
*veddyeh
‡dyrco
*canlyn
‡chymer dy groes
*wrth
‡dda
*chyvoeth yn
‡ofnesont gan
*ymddiresont, drustant mewn cyfoeth
‡gyvoethawc
*Gan hyny, belly pwy all
‡Wele, ys gwrthodesam
*wrthodadd
‡yn gynnyrchiol

mamae, a'phlant, a'thiredd y gyd ac erlidiae, a yn * y'r oes a ddaw vuchedd dragywythawl. Eithyr llawer ar sy yn cyntaf, a vyddant yn olaf, a'r ei olaf yn gyntaf.

Ac y dd oeddent wy ar y ffordd yn ‡ escend i Gaerusalem, a'r Iesu a ai o'i blaen, a' * dechrynu a wnaethant, ac val ei dilynent, y'r ofnesont, a'r Iesu a gymerth y deuddec drachefyn, ac a ddechreuawdd ddywedyt yddyn pa pethae a ‡ ddelei ydd [...] gan ddywedyt, * Nycha, ni yn escend i Gaerusalem a' Map y dyn a roddir at y'r Archoffeiriait, ac at y Gwyr-llen, ac wynt y barnant ef i angae, ac y rhoddant ef at y Cenetloedd. Ac wy y gwatwarant ef, ac ei yscyrsiant, ac y boyrant arnaw, ac ei lladdant: eithyr y trydydd dydd y cyvyt ef drachefyn.

Yno y daeth ataw Iaco ac Ioan meibion Zebedaeus, gan dywedyt, Athro, ni wyllesem wneythyr o hanot i ni y'r hyn a ddeisyfem. Ac ef a ddyvot wrthynt, Beth a 'wyllysech i mi y wneythyd y chwi? Wythe a ddywedesont wrthaw, * Cannata i ni gael eistedd vn ar dy ddeheulavv, a'r llall ar dy lavv aseu yn dy 'ogoniant. A'r Iesu a ddyvot wrthynt, Ny wyddoch pa beth a erchwch. A ellwch-vvi yfed o'r ‡ cwppan y'r yfa vi o hanavv, a'ch bedyddio a'r betydd y betyddier vi? Ac wy dywetsont wrthaw, Gallwn. A'r Iesu a ddyvot wrthynt, Diau y'r yfwch o'r cwppan y'r yfa vi o honavv, ac ich betyddir a'r betydd yn y'r hwn im betyddier inef: any d eistedd ar vy llavv ddeau ac ar vy llavv aseu, nyd * yw vau ei roddy, any d ei roi a vvnair [...] ei y paratowyt. A' phan glypu'r dec ereill hyny, y

*y byd
‡dringo, mynd i vyny
*ofnysanny
‡dygwyddei
*Ll'yma
*Dod
‡phiol
*eiddof vi, mi viae, phiae vi.

dechreusont *sori wrth Iaco ac Ioan. A'r Iesu y galwodd wy ataw, ac a ddyvot yddynt, Chvvi wyddoch ‡ mai y'r ei'sy hoff ganthynt lywodraethu ymplith y Cenedloedd y harglwyddiaethant wy, a'r sawl'sy vawrion yn ey plith, a arverant o awdurdot arnaddynt. Eithyr nyd velly y bydd yn eich plith chwi: an'd pwy pynac a' wyllysio bot yn vawr yn eich plith chwi, byddet *wenidoc y chwy. A' phwy pynac a ewyllisia vot yn benaf o hanochwy, byddet was pawp oll. Canys a' Map y dyn ny ddaeth i gahel ‡ gweini iddo, anyd i weini, a' rhoi ei * einioes yn ‡ bridwerth dros lawer.

Yno yd aethant i hIericho: ac val yd oedd ef yn myned allan o hIericho *gyd ai ddiscipulon, a' ‡ mintai vawr, Bartimaeus vap Timaeus dyn dall a eisteddai ar vin y ffordd yn cardota. A' phan glybu mai'r Iesu o Nazaret oedd yno, ef a ddechreuawdd lefain a' dywedyt, Iesu vap Dauid trugarha wrthyf. A' llawer y ceryddent ef, er iddo dewi: yntef a lefai yn vwy o lawer, Ha vap Dauid, trugarha wrthyf. Yno gorsefyll o'r Iesu, a' gorchymyn y'alw ef: ac wy e alwasant y dall, gã ddywedyt wrthaw, Cymer gyssyr: cyfod, mae ef yn dy'alaw. Yno y tavlodd ef ei gochyl ymaith, ac a gyvodes ac a ddaeth at y'r Iesu. A'r Iesu a atepodd ac a ddyvot wrthaw, Beth a ewyllysy wneythyd o hanof yty? A'r dall a ddyvot wrthaw, *Arglwydd, ‡ cael o hanof vy-golwc. Yno y dyvot y'r Iesu wrthaw, Dos ffordd, dy ffydd ath *iachaodd, Ac yn y man y casas ei'olwc, ac y ‡ canlynodd ef y'r Iesu rhyd y ffordd.

*bot yn salw Ianthynt
‡daw
*was
‡gwasnaethy
*bywyt
‡prynniant
*ef
‡torf
*Rabboni.
‡bot yn i adwelet
*cadwodd
‡dilynwys

Pen xj.

Christ yn marchogaeth i Caerusalem. Y fficuspren yn dych. Tablu allan y prynwyr a'r gwerthwyr o'r Teml. Ef yn datcan rhinwedd, ffydd, a' pha wedd y dlem wedd-aw. Y Phariseaiait yn ymofyn a Christ.

A' Gwedy yddyn ddy nesay i Caeru-salem, i Bethphage a' Bethani, hyd yn mynydh * olivar yd anvones ef ddau o ei ddiscipulon, ac y dyvot wrthwynt, Ewch ymaith i'r drel'sy ‡ ar eich cyfor, a' * chwi cynted y deloch ymcvvn yddi, chwi gewch ebol wedy i rwymo, ar ucha rhwn nyd es-tedawdd ‡ vn-dyn erioed: gellyngwch ef a' dugwch. Ac a dywait nebun wrthich, Paam y gwnewch hyn? Dywedwch vod * yn rhaid i'r Arglwydd wrthaw, ac ev 'oludd ef ei dervyn yd yma. Ac wy aethant ymaith ac a gawsont ebawl yn rhwym wrth y drws oddyallan, mewn ‡ cysswllt dwyffordd a' ei ddillwng a wnaethant. A'r ei o'r sawl a se-fynt yno, a dywedent wrthynt, Beth a wnechwi yn gillwng yr ebawl? Wythe a ddywetsont wr-thynt, val y gorchmynesei'r Iesu yddynt. Y no gadawsont yddyn vynd ymaith.

Ac vvy dducsont yr ebol at yr Iesu, ac a bwria-sont ei dillat arnaw, ac ef a eisteddawdd * arno. A' llawer oedd a danasont ei dillat rhyd y ffordd: ‡ trychu o ereill gangae o'r prenniae a' ei * tanu ar y ffordd.

*yr olewwydd

‡gyferbyn a chwi

*ac er

‡neb

*ei eisie ar yr Arglwydd

‡croesa, cyffinydd, gobaffa, ebach &c.

*ar ei uchaf

‡torri

y ffordd. A'r ei a oedd yn myn'd o'r blaen, a'r ei oedd yn canlyn, a lefent, gan ddywedyt, ‡ Hosanna: bendigedic vo'r hwn * sy'n dyvot yn Enw yr Arglwydd, bendigedic vo'r deyrnas ‡ y-s y yn dyvot yn Enw Arglwydd ein tad Dauid: Hosanna 'rhwn wyt yn y nefoedd vchaf. Yno ydd aeth yr Iesu y mewn y Caerusalem, ac ir Templ: a' gwedy iddo edrych o y amgylch ar pop peth, a' hithe yr owrhon wedy mynd yn hwyr, ef aeth allan yd Bethania * y gyd a'r dauddec. A'thranoeth wedy ey dyvot wy allan o Bethania, yr oedd arno ‡ newyn. A chwyrth 'weled fficuspren o bell, * ac iddo ddail, ef aeth y edrych a gaffei ddim arnaw: a' phan ddeuth ataw, ny chafas ef ddim yn amyn dail: can nad oedd hi amser bot fficus eto. Yno ydd atepodd yr Iesu ac y dyuot wrthaw, Na vwytaed nep ffrwyth o hanat mwyach * yn tragyvyth: a'ei discipulon ei clybu.

A' hwy a ddaethant i Caerusalem, a'r Iesu aeth ir Templ, ac a ddechreuawdd davly allan yr ei oeddynt yn gwerthy ac yn prynu yn y Templ, ac a ddymchwelawdd i lawr ‡ byrddae yr ariam-newidwyr, a' * chadeiriae yr ei oedd yn gwerthy colombenot. As ny adawei ef y neb ddwyn llestr drwy'r Templ. Ac ef ei dyscawdd, gan ddywedyt wrthynt, A nyd escrivenwyt, y tuy meu vi, tuy'r gweddio y gelwir i'r oll Genetloedd? a' chwithau ei gwnaethoch yn 'ogof llatron. Ac ei clybu'r Gwyr-llen, a'r Archoffeirieit, ac a geisiesont po'dd y ‡ collent ef: can ys ofnent ef, o bleit bot yr oll dyrva yn * aruthro gan ei athrawaeth ef. A' gwedy y hwyrhau hi, ydd aeth yr Iesu allan o'r dinas.

‡ Iachaa, cadw, ymwared a to lwc
* addaw
* ef
‡ chwant bwyt
* a dail arnaw
* chac llawr
‡ borde
* eisteddleoedd
‡ divetheint, dienyddent
* irdang, synny, dechryn

I.b. A'r

*goꝛym-ddaith
‡crino dyſythu
*Athꝛo
‡wele
‡yn

A'r boꝛae ac wynt yn *mynd-heibio, y gwelſan
y ffycuſpꝛen wedy ‡ gwywo o'ꝛ gwꝛaidd. yno y
atgofiawdd Petr, ac y dyuot wꝛthaw, * Rabbi
‡nycha'r fficuſpꝛen a * velltithiaiſt, wedy gw
wo. A'r Jeſu a atepawdd, ac a ddyuot wꝛthyn
Bid eich ffydd ‡ ar Dduw. Can ys yn wir y dyw
daf y chwi, mai pwy pynac a ddyweto wꝛth y my
nyth hwn, * Ymgymer ymaith a' bwꝛw dy hun
i'r moꝛ, ac na ‡ amheuet yn ei galon, anyd creda
y * derbydd y pethe hyny a ddyuot ef, beth byn
ar a ddywait, a bydd yddaw. Erwydd paam y dy
wedaf wꝛthych, Bethae bynac ar a archoch wꝛth
weddiaw, credwch yd erbyniwch, ac e bydd ‡ p
rot y chwi. And pan ſafoch, a' gweddiaw, madde
wch, a's bydd genych ddim yn erbyn neb, bal y
bo'ch Tad yꝛ hwn ſy yn y nefoedd baddae i chwi
theu eich * cam-weddae. Obleit a ny baddeuwch
chwi, ach Tat yꝛ hwn 'sy yn y nefoedd, ny ba
ddae i chwithe eich cam-weddae.

*phetruſet
‡daw i ben
‡gwneu-thuredic
*ſarhaedae

Yno y daethant dꝛachefyn i Caeruſalem: a' m
y rhodiei ef yn y Templ, y dauai ataw yꝛ Arch
ffeitieit, a'r Gwyꝛ-llen, a'r ‡ Henyddion, ac y
wedynt wꝛthaw, Wꝛth pa awdurtat y gwnai di
pethe hyn? a' phwy roes y ti yꝛ awturtat hon, *y
y wnayti y pethae hyn? A'r Jeſu a atepawdd
a ddyuot wꝛthynt, Minef a ofynaf vn-peth
chwithe, ac atepwch vi, a' dywedaf ywch' wꝛth
awdurtot y gwnaf y pethae hyn. Betydd Joan
o'ꝛ nef ydd oedd, ai o ddynion? atepwch vi. A'r h
a veddylieſont ynthyn ehunain, gan ddywed
A's dywedwn O'ꝛ nef, ef a ddywait, Paam g
hyn

‡Henaif
*val

hyny na chredech *ef: Eithyr a's dywedwn, O ddynion, y mae arnam ofn y bopul: can ys pawp oll a gymerent Joan yn wir Prophwyt. Yno ydd atepesant, ac y dywedesant wrth yr Jesu, Ny wyddam ni. A'r Jesu atepawdd, ac a ddyuot wrthynt, Ac ny's dywedaf vinef y chwi wrth pa awdurtat y gwnaf y pethae hyn.

*iddo

Pen. xij.

Lloc'r winllan. Bot vvyddtawt a'r theyrnget yn ddyledus i deyrnedd a'r thywysogion. Cyuodedigaeth y meirw. Hwnw a'r chrynodab y *Ddeddyf. Christ yn bap Dauid. Bot raid gochelyt yr ei gau sanctaidd. Offrwm y weddw dlawd.

*Gyfraith

AC ef a ddechreawdd *ymadrawdd wrthynt ym-parabolae, gan dyvvedyt, Yr oedd gwr a blannai winllan, ac a ei haingylchynawdd a chae, ac a gloddiawdd bwll y dderbyn y gwin ac a adeiliawdd dwr ynddi, ac ei llocawdd hi i ‡dir-ddiwylliawdwyr, ac aeth ymhell o y gartref. Ac ar *dymor, y danvones ef was at y tir-ddiwylliawdwyr, val ydd erbyniei ef y gan y tir-ddiwylliawdwyr o ffrwyth y winllan. Ac wy a ei ‡cymersont ef, ac ei *bayddesont, ac ei danvonesont ymaith yn ‡wac. A'thrachefyn ydd anvones atynt was arall, a'hwnw a dablasant a'main, ac a *briwesont ei ben, ac ei danvonesont ymaith wedy ei amperchi. A'thrachefyn ydd anvones ef vn arall, a'

*ddywedyt

‡lavurwyr

*amser cyfaddas.

‡daliesont

*ei fflewedic, eb ddim ganto.

*gllwysesont

rall, a hwnw a laddesont, a llawer ereill, ga
*baydd'y'rei, a'lladd'rhei. Ac eto ydd oedd
vn map, ei garedic: a' hwnw a'ddanvona
atynt yn ddywethaf, gan ddywedyt, VVy ba
ant vy map. And y tir-ddiwylliawdwyr hyny
ddywedent yn ei plith ehunain, ‡Hwn yw'r e
uedd: dewch, lladdwn ef, a'r etiueddiaeth
*y ni. Yno y cymersont ef, ac ei lladdesont, ac
bwriesont y maes o'r winllan. Pa peth gan hy
a wna Arglwydd y winllan? Eddaw ac a ddi
tha'r tir-diwylliawdwyr hyn, ac a rydd y winll
y ereill. Ac any ddarllenesoch hyn o Scrythur
maen yr hwn a wrthodent yr adeiladwyr, ys h
nw a wnaed yn ben congyl. Hyn a wnaeth
y gan yr Arglwydd, a'rhyvedd yw yn ein *lly
it. Yno yr oeddent mewn amyð y'w ddalha ef,
bot arnyn ofn y bopul: can ys dyellent mai y
herbyn wy y dywedesei y *parabol hwnw: a
hyny y gadawsont ef, ac ydd aethan i ffordd.

Ac wy ddanvonesont atav'r ei o'r Pharis
ac o'r Herodieit ‡yny ðalient ef yn ei ymadr
Ac wynteu pan daethāt, a ðywedsant wrthaw,
thro, ys gwyddam *mai ‡cywir wyt, ac na
vely am nebun, ac nyd edrych y ar wyneb vverth
dy, amyn yn-gwirioneð y dyscy yn'ffordd D
Ai ‡cyfreithlawn rhoddi teyrnget i Caisar,
nyd yvv? A ddlem ni ei roddi, ai ny ddlem ei ro
And ef a wyddiat ei *dichell wy, ac a ddyuot
thynt, Paam y temptiwch vi? Dygwch i mi g
nioc, val y gwelwyf y peth. Ac wy ei ducesont,
ef a ddyuot wrthynt, ‡I bwy mae'r ddelw hon

*curo, ffusto

‡Llyma'r aer

*einom, eiddom

‡gyll, ddinistr

*golwc

‡ddamec hono

‡val y maglent

*taw

‡gairwir

*ddarbodi dori, gwaeth genyt

‡iawn

*hypocrisi, truth, trofa,

‡Pwy biae

*argra

*argraph: wythe a ddywetsont wrthaw, J Caisar. Yno ydd atepodd yr Jesu ac y dyuot wrthynt, Rowch i Caisar yr ‡ iddo Caisar, ac i Dduw * yr eiddo Duw: a'rhyuedd y a wnaethant ‡ wrthaw.

Yno y daeth y Sadducaieit ataw, (yr ei a ddyweit nad oes cyfodedigaeth) ac a'ovynesont iddo, gan ddywedyt, Athro, Moysen a yscrivenodd y ni, A's bydd marw brawdd vn, a' gady ei wreic, ac eb ady plant, mai ei brawdd a ddyly gymeryd ei wraic, a'chyuodi had ‡ y'w brawd. Ydd oedd saith broder a'r cyntaf a gymerth wreic, a' phan vu ef varw, ny adawdd ef * had. A'r ail y cymerth hi, ac e vu varw, ac ny's gadawdd yntef chwaith ddim had, a'r trydydd yr vn ffunyt. Velly'r saith y ‡ cymersant hi, ac ny adawsant ddim * had: yn ddywethaf oll marw o'r wreic hefyt. Yn y ‡ cyfodedigaeth gan hyny, pan adgyuodant, gwraic y bwy'n o * naddynt vydd hi: can ys perchenogod y saith y hi yn wraic: Yno'dd atepawdd yr Jesu ac y dyuot wrthynt, Anyd am hyny ydd ych yn mynd ar ‡ gyfeiliorn, can na wyddoch yr Scrythurae, na meddiant Duw: Can ys pan adgyfodant o veirw, ny wreicaant, ac ny'wrant, anyd * bot val yr Angelion y sy yn y nefoedd. Ac am y meirw, y ‡ cyuodir wy drachefn, any ddarllenesoch wi yn llyuer Moysen, po'dd yn y * merin llwyn y llavarawdd Duw wrthaw, gan ddywedyt, Mi yw Duw Abraham, a' Duw Isaac, a' Duw Jacob: Nyd yw ef Dduw y meirw, eithyr Duw y bywion: Chwychwi gan hyny ‡'sy yn mynd ympell ar gyfeiliorn.

Yno y daeth vn o'r Gwyr-llen y clywsei wy yn ymddadlae,

*yscrifen
‡ysy i
*ysy i duw
‡racddo
‡yddy
*hil, epil
*cawsant
‡adgyfodiat
*hanynt
‡doldro, twyllwyd, siomwyt
*y maent
‡cyfodent
*drysllwyn, berth
‡a dwyllir yn vawr

ymddadlae, a' chan wybot ddarvot iddo ei hatep yn dda, y gofynawdd ydaw, Pwy'n yw'r gorchymyn cyntaf oll? Yr Iesu ei atepawdd, Y cyntaf o'r holl 'orchymynion yvv, Clyw Israel, yr Arglwydd ein Duw, yw'r Arglwydd vnic. * Cery am hyny yr Arglwydd dy Dduw ‡ oth oll galon, ac oth oll enait, ac oth oll veddwl, ac ath oll nerth: hwn yw'r gorchymyn cyntaf. A'r ail ysy gyffelyp, ys ef, Cery dy gymydawc val dyun. Nid oes 'orchymyn arall mwy na'r ei hyn. Yno y dyuot y Gwyr-llen wrthaw, Da, Arglwydd, ys dywedeist y gwirionedd, mai vn Duw'sy, ac nad oes * arall ‡ amyn ef. A ei gary ef a'r oll galon, ac a'r oll ddyall, ac a'r oll enait, ac ar oll nerth, a' chary ei gymydawc mal y un, 'sy vwy nag oll boeth-offrymae ac aberthae. Yno yr Iesu yn ei weled ef yn atep yn * ddisymwth, a ddywot wrthaw, Nyd wyt yn e pell y wrth teyrnas Duw. Ac ny beiddiawdd nep ‡ mwyach ymovyn ac ef.

A'r Iesu a * atepawdd ac a ddyuot gan ei dyscu yn y Templ, Pavodd y dywait y Gwyr-llen yvv bot Christ yn vap i Ddauid? Can ys Dauid hun a ddyuot trwy'r yspryt g'an, Dyuot yr Arglwydd wrth vy Arglwydd i, Eistedd ar vy-deheulaw yd pan ‡ 'osotwyf dy elynion yn droedfainc y'th. Can bot Dauid y hun yn y'alw ef yn Arglwydd, a' pha wedd y mae yntef yn vap iddaw? a' llawer o bopul y * clypu ef yn ‡ ewyllysgar. Hefyd e ddyuot wrthynt * yn y ddysceidaeth ef, Ymogelwch rac y Gwyr-llen yr ei a garant vyned mewn ‡ gwiscoedd llaesion a' chael cyfarch-gwell yddyn yn y

* Car
‡ ath

* vn, nebun
‡ eithyr, eb ei law

* arhen
‡ yn ol hyny

* ymadroddodd

‡ wnelwyf

* gwrandawodd
‡ awyddus, llawen
* val y dyscei wynt
‡ stolae

marchnatoedd, a'r eisteddfaë penaf yn y Synagogae, a'r eisteddleoedd cyntaf yn-gwleddoedd, yr ei a lwyr *ysant dai ae gvvragedd-gweddwon, ac ‡yn rhith hirweddiaw. Yr ei hyn a dderbyniant var nedigaeth vwy. Ac mal ydd oedd yr Iesu yn eistedd gyferbyn ar tresorva, yr edrychawdd ‡ po'dd y bwriei y bopul * arian ir dresorfa, a' ‡ goludogion lawer a vwrient lawer y mewn. Ac e ddaeth ryw vvreic weddw dlawt, ac a vwriodd y mywn ddau *vitym, ys ef yw hatling. Yno y galwodd ataw ei ddyscipulon, ac y dyuot wrthynt, Yn wir y dywedaf y chwi, ‡ bwrw o'r vvraic-weddw dlawt hon vwy y mewn, na'r oll 'rei a vwriesont i'r tresorfa. Can ys ynt wy oll a vwriesont y mewn o'r hyn sy *yn-gweddill ganthynt: a' hitheu o hei ‡ thlodi a vwriodd y mewn gymeint oll ac * oedd iddi, ysef i holl vywyt hi.

*ddivant
‡o liw
‡val
*alcā, efyd, bath, mwnet
‡chyuoethogion
*vinutyn
‡ddodi
*ormodd iddynt
‡phrinder
*a vedde

Pen. xiij.

Distrywiad Caersalem. Bot precethy 'r Euangel i bawp oll. Am yr ymlid, a'r gau brophwyti a vyddant cyn na dyuodiat Christ, yr hwn nyd espes 'moi ei awr. Ef yn annoc pawp y vot yn wiliadurus.

AC val ydd ai ef allan o'r Templ, y * 'syganei vn o ei ddiscipulon wrthaw, Athro, gwyl pa ‡ ryw vain a' pha ryw adeiladoedd ysy yma. Yno ydd atepodd yr Iesu ac y dyuot wrthaw, A wely di yr adeiliadoedd mawrion

*dywedei
‡ra

mawrion hyn: ny's gedir *maen ar vaen, a

goyscerir. A' mal ydd eisted ef ar vynyth

var gyfeiryd ar Templ, Petr, ac Jaco, ac J

ac Andreas a ovynesont yddo yn dirgel, Dy

i ni pa bryd y bydd y pethae hyn: a' pha'r* ar

vydd pan gyflawner y pethae hyn oll: A'r Je

atepodd yddynt, ac ddechreuodd ddywedyt,

gelwch rac ‡ twyllo o nep chwychwi. Can y

wer a ddawant yn vy Enw i, can ddywedyt,

yw Christ, ac a' twyllant lawer. Hefyd pan g

och son am ryveloedd a' *darogan Ryveloedd,

tralloder chwi: ‡ can ys dir yw bot cyfryw be

eithyr ny bydd y * terbyn etwa. Can ys cenedl

byt yn erbyn cenetl, a' theyrnas yn erbyn te

nas, ac e bydd daiar grynadae mewn amryw

oedd, ac e bydd newynae a' thrallodae: hyn

ant ddechreuoedd y ‡ govidiae. Anid edrych

arnoch eich hun: can ys wy ach rhoddant ir

neddae, ac i'r Synogogae: ych baeddy a w

a'ch dwyn gery bron ‡llywyawdwyr a' Brenhin

om pleit i, er testiolaeth yddynt. A'r Euange

bydd * dir yn gyntaf hi ‡ phregethy ymplith

genetloedd. Eithyr pan vont ich * arwein a

‡ ethrod, na rag * ovelwch, ac na rac bery

pa beth a ddywetoch: eithyr pa beth pynac a

dder y chwy yn ‡ y pryd hwnw, hynny yma

ddwch: can ys nyd chwi ys y yn ymadrodd, a

yr Yspryt glan. Ac e ddyry y brawd y brawd

woleth, a'r tad y map, a'r plant a gyfodan

erbyn y * rhieni, ac ei marwolaethant wy. A'

gasoc vyddwch gan bawp er mwyn vy Enw i:

*carec
‡olewydd
*argoel
‡hudo, somi
*siarad am
‡dywed eto
‡trabaelon
*gwnsli, eisteddvae
‡penaduriEit, tywysogion
*raid
‡honni, yspesy, cyhoeddy
*tywys
‡traroi, bradychy
*briderwch drymveddyllwch
‡yr awr hono
*tad, a' mā

pwy pynac a barahō yd y dywedð, * efe byð catwe-
dic. Hefyd pan weloch y *ffiaið diffeithwch) ry dy-
wetpwyt o hanaw gan Ddaniel y Prophwyt) yn
‡bot lle ny ddyly, (a'i darllen, dyalled) yno yr
ei a vont yn Judaia, *ciliant i'r mynyðedd: A hwn
a vo ar ben y tuy: na ddescendet i'r tuy, ac nag aed
ymewn ‡y gyrchy dim allan o ei duy. A' hwn *a
vo yn y maes, na ddadymchweled tra i gefyn at y
pethae a adawoð ar i ol, y gym'ryd ei ddillat. Yno
gwae'r ei beichiogion, ar ei vont yn ‡rhoi bronae
yn y dyddiae hynny. Gweddwch gan hyny na bo
eich *cilio yn y gayaf. Can ys byð yn y dyðiae hy-
ny gyfryw ‡'orthrymder ac na buo ddechrae'r cre-
adurieth a greawdd Duw yd y pryd hyn, ac ny
bydd. Ac o ddyeithr vesei i Dduw *byrhay'r dyðiae
hyny, ny chadwesit vn ‡cnawd: and er mwyn yr
etholedigion yr ei a ddetholes ef, , y byrhaodd ef y
dyddiae hyny. Ac yno a's dywait nep y chwi,
*Nycha ll'yma Christ, ai, nycha, ‡ ll'yna ef, na
chredwch, Can ys cyfyd gau-Gristiae, a' gau
Brophwyti, ac a wnant arwyðion ac * aruthroeð
i hudaw, pe bei possibil, y gwir etholedigion. A'
mogelwch chwitheu: wele, ys racðywedais y chwy
bop peth oll,

A'hefyt yn y dyðiae hyny, gwedy'r* gorthrymder
hwnw y tywylla yr haul, a'r lloer ny rydd hi
‡llewych, a' ser ynef a syrthiant: a'r nerthoedd
'sydd yn y nefoedd a yscytwir. Ac yno y gwelant
Vap y dyn yn dyvot yn yr wybrēnæ, y gyd a *nerth
lliosawc a' gogoniant: Ac yno yd enfyn ef ei An-
gelion, ac y ‡cascla ef ei etholedigion y *'wrth pet-

 war

*hwn, hw-
nw
*brwnt an-
reithias
‡sefyll
*ffoet
‡in ol
*ys yd
‡dal
*ffo
‡drallot, gy
ni, ymben-
beth
*dalvyrry,
advyrru,
cwtogy
‡dyn
*Wele
‡dyna
*rybeddo-
dae vthur
*blinder,
drallod
‡goleuni,
lleuber
*meddiant
mawr, aml
‡cynull ty-a
*odnedd

wat gwynt, ac o eithaf oedd y daiar yd eithaf oedd y nef, dyscwch *barabol y gan y ffigusbren. Tr bo ei gangen eto yn dyner, ac e yn ‡ baglurau dail, ys gwyddoch bot yr haf yn agos. Ac velly chwitheu, pan weloch y pethae hyn wedy dyw gwybyddwch pan yw bot teyrnas Duw yn agos sef wrth y drws. Yn wir y dywedaf y chwi, *na a a'r oes hon heibio, yd pa weler y pethoe hyn oll. Nef a' daiar ‡aant heibio, eithr vy-gairiae i ni ant heibio. Ac am y dydd hwnw a'r awr ny's gwyr *vn dyn, na'r Angelion chwaith yr ei 'sy yn y nef, na'r Map ‡ yntef, namyn y Tat yn vnic. Ymogelwch: gwiliwch a' gweddiwch: can ny wyddoch pa bryd yw'r amser. Can ys Map y dyn y val ‡dyn yn ymddaith i wlad bell, ac yn gadael ei duy, ac yn rhoi *awdurdot y'w weision, ac i bob vn ei waith, ac yn gorchymyn ir porthor wiliaw. Gwiliwch am hyny, (can na wyddoch pa bryd y daw Arglwydd y tuy, gan hwyr, ai am haner nos, ar *ganiat y ceilioc, ai'r ‡borae ddydd) rac pan del ef yn ddysymwth, iddo ych cael yn cyscy. A'r hyn pethe a ddywedaf wrthych-wi, a ddywedaf wrth bawp, Gwiliwch.

*gyffelybrwydd
‡dwyn
*na dderfydd y genedleth hon
‡ddarvyddãt
*neb
‡chun
‡vn
*meddiant
‡drysawr
*gathyl
‡tai ar luc y dydd, wawr ddydd, ar glais y dydd

Pen. xiiij.

Yr Offeirieit yn ymgynllwyn yn erbyn Christ. Mair Magdalen yn‡ir aw Christ. Bwyta'r Pasc. Ef yn menegi y blaen am brad Iudas. Ordinhat a' ffurf cwynos ... Petr yr Arglwydd. Dalha Christ. Petr yn y wadu ef.

‡enneinio

Ar dew

AR ben y ddau ddydd gwedy ydd oeð y Pasc, a' gvvyl y bara * croyw: a'r Archoffeirieit a'r gwyr-llẽ a geisiesont pa ffordd y dalient ef trwy ‡ dichell y'w ladd. Eithyr dywedyt a wnaent, Nyd ar yr wyl, rac bot cynnwrfyn y popul. A' phan ytoedd ym-Bethania yn tuy Simon 'ohanglaf, ac ef yn eistedd * wrth y bort, y deuth gwraic a chenthi blwch o ‡ oleo * spicnard gwerth-vawr, a' hi a dorawð y blwch, ac ei tywalldawdd am y ben ef. Am hynny y sorawdd rei ynthynt ehunein, can ddywedyt, I pa beth y gwnaethpwyt y collet ‡hyn ar oleo: obleit ef allesit ei werthu er mwy na thrichãt ceiniawc, a' ei roddy ir tlotion, ac wy a ‡ ddigiesont wrthei. A'r Iesu addyvot, Gedwch yddi: paam ydd ych en hei * molesty: hi a weithiawdd weithred da arnaf. Can ys cewch y tlodion gyd a chwi bop amser, a phan vynnoch y gellwch wneythy twyrn da yddwynt, a myd mybi ny chewch bop amser. Hyn y allawdd hon, hi a ei gwnaeth: hi a ddeuth ym-blaen-llaw y eliaw vy-corph erbyn y ‡ claddedigaeth. Yn wir y dywedaf wrthych, p'le bynac y precethir yr Euangel hon yn yr oll vyt, * a' hyn a wnaeth hon, a adroddir er coffa am danei. Yno Iudas Iscariot, vn o'r dauddec aeth ymaith at yr Archoffeiriait, y'w bradychy ef yddwynt. A' phan glywsont hynny, llawen vu ganthwynt, ac a addawsont roddi ariant ydd aw: am hyny y casiawð ‡ pa vodd y gallei yn * gymmwys y bradychy ef. Ar dydd cyntaf o'r bara ‡ croyw, pan aberthynt

Yr Euangel y Sul nesaf o vlayn y Pasc.

*crai, crei, cri

‡brad

*ar y bwrdd

‡yyl. irait, eli, wylmẽt

*lavãdrpur

‡hon

‡ffromesõt

*thrwblio, blino

‡angladd

*hefyt, ys

‡p'odd

*amserol, temporaidd

‡crei

y Pasch, y dywot ei ddiscipulon wrthaw, I b'le
myny i ni vyned a' pharatoi, i bwyta ohan
Pasc? Ac anvon a wnaeth ddau oei ddiscipul
a dywedyt wrthynt, Ewch ir dinas, ac e gyf
dyn a chwi yn dwyn ysteneit o ddwfyr, cyn
lwch ef. A' ph'le bynac ydd el ef y mywn, dyw
wch wrth 'wr y tuy, Yr Athro a ddywait, P
mae'r lletuy lle y bwytawyf y Pasc mi am
pulon? Ac ef a ddengys ychwy * goruchyst
vawr, ‡ yn gywair ac yn parat: ynow parat
y ni. A' myned ymaith o'i ddiscipulon, a dyw
dinas, a' chaffael megis y dywedesei ef wrthy
a' pharatoi'r Pasc a wnaethant. Ac yn yr *
y deuth ef a'r deuddec. Ac val ydd oeddent yn
stedd ac yn bwyta, y dywot yr Iesu, Yn wir y
wedaf ychwi, mae vn o honawch a'm bradyc
yr hwn ys ydd yn bwyta gyd a mi. A' dechrae
stay a wnaethant, a' dywedyt wrthaw ‡ o bop
Ai myvi? ac o arall, Ai myvi? Ac ef atepodd
ddywot yddwynt, Sef vn o'r dauddec yr hwn ys
* trochi gyd a mi yn y ddescil am bradycha. Can
Map y dyn a ‡ ymaith, mal ydd escrivenir * o
no: amyd gwae'r dyn hwnw, trwy'r hwn y b
dychir Map y dyn: da vysei ir dyn hwnw na a
sir ef er ioet. Ac val ydd oeddent wy yn bwyta,
cymerth yr Iesu vara, a' gwedy yddaw ‡ ben
chiaw y torres, ac y rhoddes yddwynt, ac y dyw
Cymerwch, bwytewch, hwn yw * vy-corph. A
gymerth y ‡ cwpan, a' gwedy iddaw ddiolch,
rhoddes ydd-wynt, ac wy oll yvesont o han
Ac ef a ddywot wrthwynt, Hwn yw vy-gw

*gudicul, stambr
‡wedy gym menny
*echwydd
‡bop vn ac vn
*gwlychu, llynu
‡yerdda
*am dano
‡ddiolch
*vynghorff
‡phiol

o'r Testament newydd, yr hwn ‡'ellyngir tros lawer. Yn wir y dywedaf wrthych, nid yfaf mwy o ffrwyth y winwydden, yd y dydd hwnw ydd yf-wyf ef yn newydd yn-teyrnas Duw. A gwedy yd-ynt ganu *psalm, yd aethāt al'an i vonyth olyvar. A'r Iesu a ddyvot yddwynt, y nos hon ich ‡rhwystrir oll o'm pleit i: can ys scrifenedic yw, Trawaf y bugail a' goyscerir y deuait. Eithyr gwedy y cyfotwyf, * ydd af o'ch blaen ir Galilaia. Ac Petr a ddyvot wrthaw, a' phe rhwystrit pawp, eithyr nyd mybi. A'r Iesu a ddyvot wrthaw. Yn wir y dywedaf y ti, mae heddyw, ys ef y nos hon, cyn ny cano o'r ceiliawc ddwywaith, i'm gwedy dairgwaith. Ac efe a ddyvot yn vwy o lawer, A' phe gorvyddei arnaf varw gyd a thi, ni'th wadaf: ar yn ffynyt hefyt y dywedesont wy oll. A' gwedy y dywot wy i van a enwit Gethsemane: yno y dyvot ef wrth ei discipulon. Eisteddwch yma, tra vyddwyf yn gweddiaw. Ac ef a gymerawdd gyd ac ef Petr ac Iaco, ac Ioan, ac a ddechreuodd *ofni, a' ‡bra-wychu, ac ef a ddyvot wrthwynt, Tra thrist yw vy enait, ys yd angae: Arosswch a' gwiliwch. Ac ef aeth ychydic pellach, ac a ‡ddygwyddawdd, ar y ddaiar, ac a weddiawdd, pan yw a's gellit, vynet o'r awr hono heibio y wrtho. Ac ef a ddyvot, Abba Dad, pop peth ys ydd alluawl i ti: treigla ymaith y *cwpan hwn ywrthyf: eithyr nyt hynn a vyn-wy vi, anid hynn a vynych di. Ac ef a ddeuth ac ei cafas wy yn cyscu, ac a dyvyt wrth Petr, Simon, Ai cyscu ydd wyt? A ny allu-t' ‡wyliaw vn awr? Gwyliwch, a' Gweddiwch, rac eich mynet ym-

*ir
‡ddinellir
*emyn, moliant, diolwch
‡trancwy-ddir
*ich rachlaenaf
‡yn ddistrifach, ddrudach
*arswydo,
‡echryd, dirdan
*gwympodd
*phial, caregl
‡wylliad

provedigaeth: yr yspryt yn ddiau 'sy parat, a'r | *egwan
cnawt ys y *'wan. A' thrachefyn yd aeth ymaith,
ac y weddiawdd, ac a ddywot yr vn ymadrodd. A
gwedy ymchwelyt o hanaw, ef a ei cafas wy dra-
chefyn yn cyscu: can ys ydd oedd eu llygait yn dry-
mion, ac ny wyddent beth a atepent ydd-aw. A
ef a ddeuth y drydedd waith, ac a ddywot wrth-
wynt, Cyscwch weithian, a' gorphoyswch: dig-
yw: e ddeuth yr awr: ‡nycha, y rhoddir Mab y | ‡wele
dyn yn-dwylaw pechaturieit. Cyfodwch: awn:
*wele, yr hwn a'm bradycha, ys id yn agos. A' | *nycha
yn y man ac ef yn ymddiddan, y dauei Iudas y
hwn oedd vn o'r dauddec, ac gyd ac ef dyrfa va-
a chleddyfae a' ‡ phastynae oywrth yr Archoffei- | ‡ffynn
riait y Gwyr-llen, a'r Henurieit. A'r hwn y bra-
dychesei ef, a roddesei *amnaid yddwynt, can | *rylw ar-wydd
ddywedyt, Pwy'n bynac a' gusanwyf, hwnw
yw: delisvvch ef ac ‡ ewch ac ef ymaith yn-dy- | ‡hebryn-gwch
Ac wedy ei ddyvot ef, ef aeth ataw yn y van, ac
a dywot vvrthavv, *Rabbi, Rabbi, ac ei cusanawdd | *Achro, A-chro
ef. Ac wy a ‡ roesont ei dwylo arnaw, ac ei da- | ‡ymablesōt yntaw
liesont. Ac vn o'r ei oedd yn sefyll yno, a dynnawdd
gleddyf, ac a drawodd 'was yr Archoffeiriat, ac
dorrawdd ei glust ymaith. A'r Iesu atepawdd ac
ac a ddywot wrthwynt, Chwi ddaethoch allan
megis at leitr, a chledyfe ac a * phastinae im dal- | *ffynn
i. Ydd oeddwn paunydd gyd a chwi yn traethu
dysc yn y Templ, ac ny'm daliesoch: eithyr hyn
ys ydd er cyflawny 'r Scrypthurae. Yno wy y
gadawsant ef, ac a giliesont ‡ bawp. Ac ydd oedd | ‡oll
vn gwr ieuanc, wedyr wiscaw a lliain ar ei gorph
noeth,

noeth, yn ei gynlyn ef, a'r gwyr ieuainc y dalie=
sant ef. Ac ef a adawodd ei liain vvisc, ac a * gili=
awdd y wrthwynt yn noeth. Yno y ducesont yr
Iesu at yr Archoffeiriat, ‡ ac ato ef y deuth yr oll
Archoffeiriait, a'r Henurieit, a'r * Gwyr-llen. Ac
Petr oedd yn y ddylyn ef o hir-bell, yd y ‡ mewn
llys yr Archoffeiriat, ac a eisteddawdd gyd a'r
gwasanaethwyr, yn ymdwymo wrth y tan: A'r
Archoffeirieit a'r oll * Senedd oedd yn caisiaw te=
stiolaeth yn erbyn yr Iesu, er i roi ef i varwolaeth,
ac ny's cawsant. Can ys llawer a dducesont gau
testiolaeth yn y erbyn ef, eythyr nyd oedd y testio=
aethae wy ‡ yn gysson. Yno y cyfodes'r ei, ac a
dducesont * gau testiolaeth yn ei erbyn ef, can dy=
wedyt, Nyni y clywsam ef yn dywedyt, Mi a di=
nistriaf y templ hon o waith ‡ llaw, ac o vewn tri=
die yr adailiaf arall, nid o waith llaw. Ac eto nyd
oedd y testiolaeth wy gyfun chvvaith. Yno y cyfo=
des yr Archoffeiriat yn ei cenol wy, ac a ofynodd
i'r Iesu, can ddywedyt, A nyd atepy di ddim? pa=
am y mae yr ei hynn yn testolaethy yn dy erbyn?
Ac ef a dawodd, ac nyd atepawdd ddim. Trache=
fyn y gofynawdd yr Archoffeiriat yddaw, ac ydy=
vot wrthaw, Ai ti Christ Map y Bendigedic? A'r
Iesu a ddyvot, ‡ Mivi yw ef, a' chewch weled
Map y dyn yn eistedd ar ddehau gallu Dyvv, ac
yn dawot yn * wybrennae'r nef. Yno'r Archoffei=
riat a rwygawdd ei ddillat ac a ddyuot, Paam y
rait y ni mwy wrth testiō? Clywsoch y cabledigा=
eth: peth a dybigw-chwi? Ac wynt oll a barne=
sont y bot ef yn euawc i angae. A'r ei a ddechre=

*ffoes

‡gyd ac

*Scribenyddion

‡ny daeth ef

*Cwnsli

‡gyt un

*gam

‡dwylo

*cymyle

 uawdd

nawodd poeri arnaw, a * chuddiaw ei wynep, a'i
ddyrnodiaw, a' dywedyt wrthaw, Prophwyta. A'
ringilliait y trawsont ef a ei gwiail. Ac val y
oedd Petr yn y nauadd isod, y deuth vn o vorwy-
on yr Archoffeiriat. A' phan ganbu hi Petr yn
ymdwymo, hi a edrychodd arnaw, ac a ddyw[edodd,]
Tithe hefyt oeddyt gyd a Iesu o Nazaret. Ac e[f]
a wadawdd, gan ddywedyt, Nyd adwaen i ef,
ac ny 'wn beth dwyt yn ei ddywedyt. Yno yd
aeth ef allan ir ‡ rhacnauadd, ac a ganawdd y ce-
liawc. Yno pan welawdd morwyn ef drachefyn,
hi a ddechreuawdd ddywedyt wrth yr ei oedd yn
sefyll yno, Hwn yw vn o hanwynt. Ac ef a ymwa-
dawdd dracyefyn: ac ychydic gwedy, yr ei oedd
yn sefyll yno, a dywedesont trachefyn wrth Petr,
Yn wir ydd wyt vn o hanwynt: can ys Galilea-
wyt, a'th lediaith ys y gynhebic. Ac yntef a dde-
chreawdd * dyngbedy, a' thyngu, gan ddywedyt,
Nyd adwaen i'r dyn yr ych yn ei ddywedyt. Ac
ailwaith y canodd y ceiliawc, ac y cofiawdd Petr
y gair a ddywedesei'r Iesu wrthaw, Cyn canu o'r
ceiliawc ddwywaith, im gwedy dair-gwaith, a
wrth adveddylied, ef a wylawdd.

*dygydy

‡porth

*belltithi-aw, regy

Pen XV.

Arwein yr Iesu at Pilat. Ei varny ef, ei ddivettiorni, a'ei
i varwolaeth, A'ei gladdy 'gan Ioseph.

ACyn y ban ar glais y dydd, ydd aeth
yr Archoffeiriait yn ei cygcor gyd a'r
Henurieit, a'r Gwyr-llen a'r oll * Se-
neddr, ac arwain yr Iesu ymaith yn
rhwym[...]

Yr Euangel dic mawrth yn dic Pasc.

*Gwnsli

rhwymn a wnaethant, a'ei roddy at Pilatus. Yno y gofynawdd Pilatus ydd-aw, Ai ti yw'r Brenhin yr Iuddaeon? Ac ef a atebawdd, ac a ddyvot wrthaw, Ti ei dywedy, A'r Archoffeirieit ei cyhuddesont o lawer o bethae. Am hyny y govynawdd Pilatus iddaw drachefyn, can ddywedyt. A nyd atepy di ddim? Nycha, meint o pethae a testiant ith erbyn. Eithyr * etwa nyd atepodd yr Iesu ddim, mal y rhyveddawdd ar Pilatus. Ac yr wyl hono y gellyngai ‡ ef vn carcharor yddynt, pa vn bynac a vynnent. Ac ydd oedd vn a elwit Barabbas, yr hwn oedd * yn rhwym gyd ei gyd dervyscwyr, ac yny * dervysc a wnaethent ‡ laddiat. A'r popul a lefawdd yn vchel, ac a ddechreawdd ddeisyfy vvneythyd o honavv vegis y gwenythei bop amser yddynt. Yno Pilatus ei atepawdd, can ddywedyt, A vynnwch i mi ellwng yn rhydd ichwi Vrenhin yr Iuddaeon? Can ys ef a wyddiat mae o genvigen y daroedd ir Offeiriait y vradychy ef. Eithyr yr Archoffeiriait a gyffroesant y popul y ddeisyfy ellwng o hanaw yn hytrach Barabbas yddwynt. Ac Pilatus atepawdd, ac a ddyvot trachefyn wrthwynt, Beth gan hynny a vynwch i mi i wneythur * ac ef yr hwn ydd ych yn ei 'alw yn Vrenhin yr Iuddaeon? Ac wy a lefesont trachefn. ‡ Croc ef. Ac Pilatus a ddyvot wrthynt, Pa ddrwc a wnaeth ef? Ac wythe a lefesant vwyvwy. * Croc ef. Ac velly Pilatus yn wyllysy boddloni 'r popul, a ollyngawdd yddynt Barabbas, ac a roddes yr Iesu gwedy ydd ei ysgyrsiaw, y ew groci. Yno 'r milwyr y ducesont ef ir llys, ys ef yw, y

*etto

‡Pilatus

*yngharchar

‡codiat

*gyflafan, lofruddiat

*a hwn

‡Croesa

*Dod ef ar y groes

dadleudwy, ac' alwesont yn-cyt yr oll ‡ gater[…]
ac y gwiscesant ef a * phorphor, ac a blethes[…]
coron o ddrain, ac hei dodesont am ei benn, ac a d[…]
chreusant gyfarch-gwell ydd-aw, can ddywed[…]
Hanpych-well Brenhin yr Iuddaeon. Ac wy[…]
‡ trawsant ar ei ben a chorsen, ac a boeresont[…]
naw, ac a blygesont ei glinie, ac * ei addoles[…]
A' gwedy ydd wynt ei watwor ef, wy a ddios[…]
sont y porphor y amdanaw, ac ei gwiscesont ef[…]
ddillat ehun, ac ei arwenesont allan ‡ y'w g[…]
Ac wy a gympellesont vn oedd yn mynet heib[…]
a elvvit Simon o Cyren, (yr hwn a ddeuth[…]
'wlat, ac ytoedd tad Alexander a' Rufus) y ddwy[…]
y ‡ groes ef. Ac wy ei ducesont y le a elwir Golgo[…]
yr hwn yw dei ddeongl, y benglocba. Ac wy[…]
roesont ydd aw y yuet win * myrhllyt: a nid ny ch[…]
merawdd ef ddim hanaw. Ac wedy ydd ynt y g[…]
ci ef, wy a rannesont ei ddillat, gan bwrw ‡ c[…]
elbrenni am danwynt, pa gaffei pop vn. A'r[…]
oedd awr yd oedd hi, pan grogesont ef. Ac * ysc[…]
fen y achos ef a escrifenit uch pen, ys ef BRENH[…]
YR IVDAEON. Ac wy a grocesant ddau leitr[…]
ac ef, vn ar y llaw ddeheu, a'r-all ar ei law ‡ a[…]
Ac val hyn y cyflawnwyt yr Scrythur, yr hon a[…]
weit. Ac cyd ar ei enwir y cyfrifwyt ef. A'r ei oed[…]
yn myned heibiaw, ‡ y ceplynt ef, can yscyt[…]
ei pennae, a' dywedyt, ‡ Och, tydi yr hwn a dd[…]
stryt y Templ, ac ei adailyt mewn tri-die, ym[…]
red dyhun, a' descen o * groc. A'r vn ffymp[…]
gwatworodd ys yr Archoffeiriat, gan dywedyt[…]
y plith ehunain y gyd a'r Gwyr-llē, Ereill a[…]

‡ bwddin gywdawd
* ryw wisc o liw par-pur
‡ maeddesont
* wnaethāt woes ydd aw
‡ yddy groes
‡ groes
* wedyr gymyscu a myrch
‡ cyttae clwttysae
* graifft
‡ asae
‡ roen senido
‡ Wban, Dw
* ddyar y groes

dawdd

dawdd ef, ehun ny ddychon e ymwared. Descé-
net yr awrhon Christ Vrenhin yr Israel y lawr er
*o'r groc, val y gwelom, a' chredy. A'r ei a groce-
sit gyd ac ef, a ‡ liwient yddaw. A gwedy dyvot
y chwechet awr, e gyfodes tywyllwch dros yr oll
*ddaiar yd y nawvet awr. Ac ar y nawvet awr y
dolefawdd yr Iesu a llef vchel, can ddywedyt,
Eloi, Eloi, lamma sabachthani? yr hyn yw o ei gyfieithy:
‡ Vy-Duw, vy-Duw, paam im * gwrthoddodeist?
A'r ei oedd yn sefyll yno pan glywsont hynny, a
ddywedesont. Nycha, y mae ef yn galw Elias.
Ac vn a redawdd, ac ac ‡ yspong yn llawn o vi-
negr, ac ei dodes ar gorsen, ac ei * rhoes yddaw
i yfet, can ddywedyt. Gadwch iddaw: ‡ gwelwn
a ddaw Elias yw dynnu ef y lawr. A'r Iesu a le-
fawdd a llef vchel, ac a * ellyngawdd yr yspryt.
A'llenn y Templ a ‡ rwygwyt yn ddwy, o ddu-
chory ddisot. A' phan weles y Cannwriat yr hwn
oedd yn sefyll gyferbyn ac ef, lefain o honaw ve-
lly a' * gellwng yr yspryt, ef a ddyvot, Yn wir map
Duw ytoedd y ‡ dyn hwn. Ac ydd oedd gwra-
ged yn tremio o hirbell, ym-plith yr ei'n ydd oedd
Mair Magdalen, a' Mair (main Iaco * vachan
ac Iose) a' Salome, a'r ei'n pan oedd ef yn Ga-
lilea, y dylynent ef ac a wasanathent ‡ yddaw,
a' llawer o wragedd eraill yr ei a ddaethent i vy-
ny gyd ac ef i Gaerusalem. A' phan ytoedd hi yn
* hwyr (can y bot hi yn ddydd ‡ darpar, ys ef yw
o * vlaen y Sabbath) yno Ioseph o Arimathaia
cygcorwr gwiw, yr hwn oedd hefyt yn ef yn e-
drych am deyrnas Duw, a ddeuth ac aeth y mewn
yn * hy-

*y ar y
‡ddanodent
*dir
‡dynnuw
*gedeist
‡yspwrn
*estennodd
‡edrychwn
*dissodawdd
‡rwygodd
*madde
‡gwr yma
*leiaf
‡arno
*echwydd
‡arlwy
*racsabath

yn *hyderus at Pilatus, ac a archawdd gorph
Iesu. A' rhyveddy a wnaeth Pilatus, a bei
varw eisius, ac a alwodd atavv y Cannwriad
a' ovynawdd iddaw a oedd ne-mawr er pan
ef varw. A' phan wybu e'r gvvir, can y Cannw
e roddes y corph i Ioseph, yr hwn a brynawd
ain, ac ei tynnawdd ef i lawr, ac ei ‡ amwisca
yn y lliain, ac ei dodes ef mewn * monwent a
ddesit o graic, ac a dreiglawdd vaen ar ddrws
‡ vonwent: A' Mair Magdalen, a' Mair
Iose oeddent yn edrych p'le y dodit ef.

*ehofn, lyfasus
‡lliain
*amdoes
*bedd
‡bedd

Pen. xvj.

Y merched yn dyvot at y bedd. Christ gwedy cyfodi yn
ddangos i Mair Magdalen. A' hefyd ir un ar ddec,
beio ar y ancredinaeth wy. Ef yn rhoi ar ei llaw
pregethy'r Euangel, a' Betyddiaw.

AGwedy darvot y dydd Sabbath,
Mair Magdalen, a' Mair
Iaco, a' Salome, a brynesont
eidiae eroglber y ddyvot i * ir
ef. Ac velly ‡ yn dra bore, y
cyntaf o'r wythnos y daetha
* vonwent a'r haul yn codi,
dywedesont wrth ei gylydd, Pwy a ddadtreigl
ni y llech o yddar ddrws y ‡ vonwent? A' ph
edrychesant, wy welsant ddar vot adtreiglo y * lle
(o bleit ydd oedd hi yn vawr iawn.) Yno ydd
thant y mevvn ir vonwent, ac y gwelsant wr-ie
yn eiste

*eneinio
‡ybore glas
*beddrod
‡bedd
*maen, carec

yn eistedd o'r tu deheu, wedyr'r wiscaw mewn *ystola gannaid: ac wy a ofnesont. Ac ef a ddyvot wrthynt, Nac ofnwch: caisio ydd ych Iesu o Nazaret, yr hwn a ‡ grogwyt: e gyuodes, nyd yw ef yman: * nycha y man lle y dodesent vvy ef. Eithr ewch ymaith, a' dywedwch y'w dyscipulon, ac i Petr, ‡ ydd a ef och blaen i'r Galilaia: yno y gwelwch ef, megis y dyuot ef ychwi. Ac wy the aethant allan ar * ffrwst, ac a ‡ giliesont ywrth y *vonwent: can ys-dechryn ac ‡ irdang oedd yn thynt: ac ny ddywedesont ddim wrth nebun: can ys ofnesynt.

*gwisc wen laes
‡groeshwyt
*wele, llyma
‡y chrachblaena ef chwi
*ar vrys
‡ffoesont
*bedd
‡fanedigaeth

A' gwedy adcyvody yr Iesu, y borae (yr hwn ydoedd y dydd cyntaf o'r wythnos) ef a ymddangoses yn gyntaf i Vair Vagdalen, o'r hon y bwriesei ef allan saith gythrael. Hithe a aeth ac a ‡ ddyvot ir ei a vesynt y gyd ac ef, ac oeddent yn * cwynovain ac yn wylo. A' phan glywsant y vot ef yn vyw, ac yddy hi y weled ef, ny chredesant.

‡deunagos[…]
*mewn ga[…]lar

Gwedy hyny, yr ymddangosawdd ef y ddau o hanynt mewn ‡ ffurf arall, a' hwy yn gorymdaith ac yn myned i'r 'wlad. Ac wy aethant ac a venagesont ir * relyw o hanynt, and nyd oeddent yn ei credu vvy chvvaith.

‡drych
*llaill, ir ddarn arall

¶Yn ol hyny yr ymddangosod ef ir un ar ddec val ydd oeddent yn cydeistedd, ac a roes yn y herbyn am e ancrediniaeth a chaledwch ei calonnae can na's credent yr ei y gwelsent ef, wedy gyvody. Ac ef a dyvot wrthwynt, Ewch ir oll vyt, a' phregethwch yr Euangel i bop creatur. Yr hwnn a greto ac a vatyddier, a *iachäir: eithr yr hwn ny's

Yr Euangel ar ddydd y Derchavel.

*a vyd cadwedic

cred,

cred, a ‡ bernir yn evavvc. A'r arwyddion hyn [illegible] gynlyn yr ei a credant, yn vy Enw i y bwrian[t] allan gythraeliait, ac a ymadroddant a thavod[au] newyddion, ac a ddyrrant ymaith seirph, ac o [y]fant ddim marwol, ny wna * niwet yddynt: [a'r] y cleifion y dodat ei dwylaw, ac wy a ant yn iach.

‡ ddienydir

* argywedd

Velly wedy daroedd ir Arglwydd ymddiddan ac wynt, e ‡ derbyniwyt i vyny ir nef, ac a eisteddawdd ar ddeheulaw Duw. Ac wy aethant rhacddwynt, ac a precethesont ympop lle. A'r Arglwydd a gydweithiawdd ac wynt, ac a gadarnhaodd y gair * ac ar wyddion yn arganlyn, Amen.

‡ cymerwyt

* trwy wyrthien

*

Euangel Iesu Christ *ervvydd Luc.

*ar ol, y gã

Pen. j.

Am Zacharias ac Elizabet. Yr Angel yn manegi iddo o enedigeth Joan Batyddiwr. Poyni ancrediniaeth Zacharias. Ymddiddan yr Angel ef a' Mair. Y chaniat hi. Genedigaeth, enwaediat a' doniae Joan. Zacharias yn diolwch y Dduw, ac yn prophwyto.

Can ddarbot i lawer ymgymryd arnaddynt vanegy hystoria y pethae ys y lawn gredadwy genym ni, megis yr adroddent yni, yr ei o'r dechreuat oedēt y hunain yn gweled, ac yn weinidogion y * gair, ys gwelit vot yn iawn imi (yr arddercha wc Theophilus) er cynted y darbu imi chwilio am bop peth yn ddilys dei von, yscrivenu atat' o hanyn yn drefnus, val y byddei i ti gydnabot ‡ gwirionedd y pethae ith addyscwyt ynthynt.

*peth

‡dilyscwyd

Yn-dyddiae Herod Brenhin Judaea, ydd oedd ryw Offeiriat a' ei enw Zacharias o * gylchōyd Abia: a' ei wraic oedd o verched Aaron, a'i henw oedd

*ystem, gwrs, ddyernot

oedd Elisabet. Ydd oeddent illdau yn gyfia
*geyrbron Dew, ac yn rhodio yn yr oll 'orchymyn-
nae ac ‡ ordinadae yr Arglwydd yn * ddi-be
Ac nid oedd vn plentyn yddynt, can bot Elisa
‡ heb planta: ac ill dau gwedy myned mew
*swrn da o oedran. Ac e ddarvu, ac efe yn gw
thy'r swydd-Offeiriat geyr bron Duw, yn ol tr
y ddydd gylch ef, erwydd ‡ devot swydd Offeiri
y daeth o * ran iddaw vwgdarthy-y-peraroglae
pan ddelai i mevvn Templ yr Arglwydd. A'r ol
lliaws popul oedd allan yn gweddiaw, tra oedd
yn mygdarthy y peraroglae. Yno yr ymddangos
iddo Angel yr Arglwydd yn sefyll or tu deheu i
llor y mugdarth. A' phan ei gwelodd Zachari
y ‡ trallodit, ac ofn a ddygwyddawdd arnaw.
Angel y ddyuot wrthaw, Nag ofna, Zachar
can ys * erglywyt dy weddi, ath wraic Elisa
a ymddwc y ti vap, a' gelwy y enw ef yn Joan.
gai lewenydd a' gorvoledd, a' llawer oedd a'
wenychant ‡ am y enedigaeth ef. Can ys ma
vydd ef yn-golwc yr Arglwydd, ac nyd yf na g
na diot-gadarn: ac a gyflawnir * o'r yspryt gl
ys o vru ei vam. A' llawer oedd o blant yr Is
ddymchwel ef at ei h'Arglwydd Dduw. Can
ef aa yn y'olwc ef yn yspryt a'meddiant Elia
‡ ddymchwelyt calonae y tadae i'r plant, a'r
anhydyn * i brudd dap y cyfiawnion, er iddo
wyavv popul ‡ parat i'r Arglwydd. Yno y dy
Zacharias wrth yr Angel, Wrth pa herwydd
gwybyddaf hyn: can ys ydd wy vi yn hen-wr,
gwraic ysy wedy cerddet mewn swrn oedran.
Ang

*yngolwc, yngwydd
‡ a deddfae
*digerydd-dwy
‡yn anvap, hesp
†gwth. talm
‡moes, ar-ver
ver
*ystem, ddi-gwydd
‡cynnyrfit, cyffroit
*gwrandawyt
‡ar, wrth
*ar
‡dwy
*at, ar ddoethineb
‡arvaethedic

Angel aatepodd ac a ddywot, wrthaw, Mi yw Gabriel yr hwn a saif yn-golwc Duw, ac a ddanvonwyt y ymddiddan a' thi, ac y vanegi yty y * pethe daionus hyn. A' nycha y byddy vut, ac ny elly ‡ ymddiddan, yd y dyd y gwnaer y pethae hyn, can na chrhedaist vy-gairiae, yr ei a gyflawnir yn y hamser, Ac ydd oedd y popul yn aros am Zacharias, ac yn rhyfeddu y vot ef yn trigio cyhyd yn y Templ. A' phan ddaeth ef allan, ny * allei ef ddywedyt dim wrthynt: yno y gwybuont weled o hanaw weledigaeth yn y Templ: can ys ef ‡ a arwyddocaodd yddynt, ac a arhoesavvdd yn vut. Ac e ddarvu, pan gyflawnwyt dyddiae y swydd ef, vot iddo vynedd yw duy y un. A' gwedy'r dyddiae hyny yr ymdduc Elisabet y wreic ef, ac yr ymguddiawdd bemp-mis, gan ddywedyt, Ys vellhyn y gwnaeth yr Arglwydd a mivi, yn y dyddiae ydd edrychawdd arnaf, y ddwyn y wrthyf * vy lliwiant ymplith dynion.

¶ Ac yn y chwechet mis, yd anvonwyt yr Angel Gabriel * gan Dduw i ddinas yn Galilea a elwit Nazaret, at ‡ vorwyn wedy * dyweddiaw a gwr a ei enw Joseph, o tuy Dauid, ac enw'r vorwyn oedd Mair. A'r Angel aeth y mewn atei, ac a ddywot, Hynpych-gwell ‡ y rad-garedic: yr Arglwydd ys y gyd a thi: bendigeit vvyt ymplith gwraged. A' phan weles hi ef, cyntyrfu a wnaeth hi * can'y ymadrydd ef, a' medyliaw pa ryw annerch oedd ‡ hwnnw. Yno dywedyt o'r Angel wrthi, Nag ofna, Mair, can ys * cevaist rat gyr bron Duw. Can ys ‡ nycha yr ymddugy yn dy vru, ac

* chwedleu, goelvain
‡ ymadrodd, ddywedyt
* vedrei
‡ oedd yn amneidio
* vyngwarthrudd, vynnannot

Yr Euangel ar ddydd Cyfarchiat Mair wyry.

* ywrth
‡ wyry
* ymrwyddio
‡ yr hon ath gerir yn rhat
* wrth
‡ hynny
* ithoffwyt gan Dduw at ith hoffir &c.
‡ wele

yr escory ar vap ac a elwy ei enw Iesu. Hwn a vyd
mawr-edic, a' map ir Goruchaf y gelwir, ac a ryd y
Arglwydd Dduw ydd-aw *'orsedd ei dat Dd...
Ac ef a deyrnasa ar ucha tuy Iaco yn ‡ tragywydd,
ac ar ei deyrnas ny bydd dywedd. A' dywedyt
* orue Mair wrth yr Angel, Pa vodd bydd hyn,
can nad adwaenwyf wr? A'r Angel atepawdd,
ac a ddyvot wrthei, Yr yspryt glan a ddaw arnat,
a' nerth y Goruchaf ath wascota. Wrth hyny
a'r peth sanctaidd a aner o hanot, a elwir ‡ Map
Duw. Ac wely, dy gares Elizabet, ac yhi ys...
ddug vap yn hei henaint: a' hwnn yw'r chweched
mis iddi, yr hon a elwir * hesp. Can ys ‡ gyd
bron Duw ny bydd dim yn anallu avvc. Yno y dy-
vot Mair, Wele ‡ wasanaethyddes yr Arglwydd,
bit i mi * erwydd dy air. ‡ A'r angel aeth ymaith
y wrthei.

A' Mair a' gyuodes yn y dyddiae hyny, ac aeth
ir vvlad vynyddic ar ffrwst i ddinas yn Iudaia, ac
aeth y mewn i duy Zacharias, ac gyfarchodd-well
i Elisabet. A' darvu, wrth glywet o Elizabet an-
nerchiat Mair, y * neidiawdd y plentyn yn y
‡ chroth hi, a' llenwit Elizabet o'r yspryt glan.
A'llefain o hanei a llef vchel, a' dywedyt, Bendi-
gedic * yvv ti ymplith gwragedd, can ys-bendige-
dic ffrwyth dy groth. Ac o b'le ydaw hyn i mi, pan
yw dyuot o vam vy Arglwydd at y vi? Can ys ‡ my-
cha * er cynted y deuth llef dy anerchiad im clu-
stiae, y neidiodd y plentyn yn vy-bru gan ‡ 'or-
foledd. Ac ys bendigedic hon a gredawdd: can y
* gorphenir y pethae, a ddywetpwyt iddi y gan
yr Ar-

*thron, ei-steddfa
‡oesoedd
*alwnaeth
‡yn vap
*anvap, eb planta
‡gyd a
*llawvorwyn
‡wraic,
*yn ol
‡yno
*llamodd
‡brw boly
*wyt
‡wele
*cy
‡lewenydd
*cwpleir

yr Arglwydd. Yno y dywot Mair, Ys mawrha vy enait yr Arglwydd. A'm yspryt a lawenycha yn-Duw* vy Iachawdr. Can ys ef a edrychawdd ar ‡ iselder ei *wasanaethyddes: can ys nycha o'r pryd hyn allan ym gailw yr oll oesoedd vi yn ‡ wynvydedic. Can ys y cadarn a wnaeth i mi vawredd, a'sanctaidd yvv ei Enw. A'ei drugaredd 'sy yn oes oesoedd it sawl y hofnant ef. Ef a wnaeth gadernit a'ei vraich: ef a 'wyscarawdd y beilchion ym-meddwl ei calonae. Ef a dynnawdd y cedyrn y lawr o ei heisteddfae, ac a dderchafawdd yr ei iselradd. Ef a lanwodd y newynogion a da bethae, ac a ddanvonawdd ymaith y * goludogion yn ‡ weigion. Ef a gynnaliodd Israel ei was, gan goffay ei drugaredd (megis y dywot ef wrth eyn tadae, y's ef wrth Abraham a'ei *had) yn dragywyth.

A' Mair a arhoesavvdd y gyd a hi yn-cylch trimis: ac yno ydd aeth hi y'w thuy y hun.

*vyngheidwad
‡waeledd, i selradd
*llawvorwyn, gwasnaethwreic
‡ddedwydd
*cyfoethion
‡eisiwedic grfiaw
*beddiliaw am
‡hil, epil, 'ohelyth
*amser

Yr Euangel ar ddydd Ioan Vatyddiwr.

¶Gwedy cyflawny* temp Elizabet, y escor, a' hi a escorawdd ar vap. Ac a glywu hei chymydogion ae* chenetl ddarvot ir Arglwydd ddangos ei vawredic drugaredd arnei, a' chydlawenychy a hi a wnaethant. Ac e ddarvu, pan yw ar yr wythvet dydd ydaethant i enwaedy ar y dyn-bachan, ac ei galwesont ef Zacharias, yn ol enw ei dat. A' ei vam a atepawdd, ac a ddyvot, ‡ Nag e, eithyr ei galwer yn Ioan. Ac wy a ddywedesont wrthei, Ny'd oes vn oth cenetl a elwir ar enw hwnn. Yno ydd amneidiesant ar ei dat, pa wedd yr ewyllesei ef ey *alw. Ac ef a alwadd am astyllen orgraph, ac a escrivenawdd, can ddywedyt, Ioan yw ei enw,

*chereint
‡Nid dim, nid velly
*enwir

a' rhyveddy a wnaethant oll. A' ei enae a egorwyt yn ebrwydd, a' ei davot a ellyngvvyt, ac ef a ymddiddanawdd, can ‡ vendithiaw Duw. Yno y daeth ofn ar ei oll gymydogion, a'r oll *'airiae hynn ‡ gyhoeddwyt trwy oll vlaenevdir Judaiah. A' phawp a'r a ei clypu, ei gesodesont yn ei calonae, gan ddywedyt, Pa ryw dyn-bachan vydd hwnn? A' llaw yr Arglwydd oedd gyd ac ef. Yno ei dat Zacharias a gyflawnwyt o'r yspryt glan, ac a prophwytawdd, can ddywedyt. Bendigeit vo Arglwydd Dduw'r Israel: can ys * gofwyawdd ac a brynawdd ey bopul. Ac ef a adderchavawdd ‡ gorn iechyt y ni, yn-tuy Dauid ei wasanaethwr, megis y dyvot trwy enae ey sanctaidd Prophwyti, yr ei oedd *o ddechrae r byt, rei ddywedent, y anvonei ef i ni ymwared rac ein gelynion a' rhac dwylo ein oll ddygasogion, y ddangos trugaredd ar ein tadae, a' choffay ei ‡ ddygymbot sanctaidd, a'r * llw a dyngawdd wrth ein tat Abraham ni amgen bot iddo ganiatay y ni, gahel ymwared y wrth ddwylo ein gelynion, a' ei wasanaethy ‡ yn ddiofn oll ddyddiae ein bywyt, mewn sanctei-wydd ac *iawnder geyr y bron ef. A' thithe vab a elwir yn Prophwyt y Goruchaf: can ys ti a i o vlaen wynep yr Arglwydd i baratoi y ffyrdd ef, ac y roddy gwybyddlaeth o iechyt ‡ yw bopul ef, can vadeuant oei pechatae. Trwy * galondit trugaredd ein Duw, gan yr ‡ honn y *gofwyawdd y ‡ towynhaul o'r vchelder. J dowyny ir ei a eisteddant mewn tywylwch, ac yngwascawt angae, er * cymmetry ein traet i ffordd tangneddyf. A'r ‡ maban

a dyfodd

‡ volt
* pethae
‡ vanegwyt
*' orvyny-ddedd
‡ ymwelodd
* nerth, cedernit
* er. &c.
‡ ammod
* twng
‡ eb ofn
* deddfoldep
‡ yddy
* empyscar
‡ hynn
* ymwelodd a ni
‡ vagluryn, al bagluryn
* cyfeiriaw, llywiaw
‡ dyn bach a gymydawdd

a dyfodd ac a gadarnhawyt yn yr yspryt, ac a bu yn y diffeithwch, yd y dydd yr ymddangosei ir Israelieit.

Pen. ij.

Genedigaeth ac enwaediat Christ. Y dderbyn ef ir Templ. Simeon ac Anna yn prophwyto o hanaw. Ei gahel ef ymplith y doctorieit. Ei vvyddtot y dad a' mam.

AC e ddarvu yn y dyddiae hyny, dyuot o' orchymyn ywrth Augustus Caisar i vot * trethy yr oll byt. (Y trethiat cyntaf hyn a wnaed pan oedd Cyrenius yn ‡ llywiawdraethy Syria.) Ac am hyny yd aeth pawp y'w drethu yw dinas * y hũ. Ac aeth Joseph hefyt i vynydd o Galilaea o dinas Nazaret, i'r Iudaea, i ddinas Dauid, yr hon a elwir Beth-lechem (can y bot ef o duy aco ‡ lin Dauid, yw drethy y gyd a Mair a ddaroedd hi dyweddio yn wreic iddo, yr hon oedd yn veichiawc. Ac e bu hefyd, tra buont vvy yno, ddarvot cyflawni y ‡ dyddiae hi, y escor. A' hi a escorawdd ar hei map cyntaf-* enit, ac y ‡ crynoawdd ef mewn cadachae, ac ei dodes * ym presep, can nad oedd ydd ynt le yn y lletuy-cyffredin.

Ac ydd oedd yn y wlat hono bugelydd, yn aros yn-y-maesydd, ac yn cadw ‡ gwylfaẽ 'rhyd y nos o bleit ei cadw * devaid. A' nycha, Angel yr Arglwydd a ddaeth ‡ arnynt a' gogoniant yr Arglwydd

*ograffy, yscrifeny
‡dwysoc
*priawd
‡o ohelyth, dylwyth
*ac ys i
‡themp
*cenedledic
‡cornawd
*mewn
‡cadwriaecthae
*anifeilieid
‡ar i vuchaf

* ddysclaeri-odd, lewy-chodd
‡ goeivaiu

wydd a * dywynawdd o ei h'amgylch, ac ofny[n]
ddirvawr a orugant. yno y dyvot yr Angel w[r]
thynt, Nad ofnwch: can ys nycha y mena[g]
ywch' ‡ lewenydd mawr, yr hwn a vydd i'r oll p[o]
pul: nid amgen no geni y'wch heddyw yn-dinas D[a]
uid, Iachawdur yr hwn yw Christ Arglwydd. A'
hyn a vydd yn arwydd ychwy, Chwi gewch y ma[b]
an wedy'r * grynoi mewn cadachae, a'ei ddodi y[n]
yn y presep. Ac yn ddysymuth ydd oedd y gyd a'r
Angel liaws o ‡ luoedd nefawl yn moli Duw, a[c]
yn dywedyt, Gogoniant vo y Dduw yn yr uche
lion nefoedd, a' thangneddyf * yn y ddaiar, ac ‡ ty
nion ewyllys da.

* rwymo, gorni
‡ gilwdawt

* ar
‡ thu ac at

Yr Euangel ar ddydd Enwediat Christ

* Pethlem

¶ Ac e ddarvu, gwedy myned o'r Angelion oddi
wrthynt ir nefoedd, yno y dywede y bugelieit wrth
y gylydd, Awn ninae yd ym * Bethle-hem, y we
let y peth hynn y ddarvu, ac y dangosawdd yr Ar
glwydd y ni. yno y daethant ar ffrwst, ac a ga
sant Vair ac Ioseph, a'r dyn-bychan wedy ei do
di yn y presep. A' phan ei gwelsont, wy wnaeth
y peth yn gyhoeddus yr hyn, a ddywedesit wrth
ynt am y dyn bychan hwnw. A' phawp ar ei cly
sant, a ryveddasant ‡ am y pethae y ddywedesit
yddynt can y bugelydd. A' Mair a gatwodd y * pe
thae hyn oll, gan ei hyscyriaw yn hei chalon. A'r
bugelydd a ymchoelasant, can roddy gogoniant
a' moliant y Dduw, am bop peth a' glywesent ac a
welsent, megis y dywedesit wrthynt. A' gwedy
cyflawny yr wythvet dydd, y enwaedy ar y dyn
bychan, yno y galwyt y enw ef Iesu, yr hwn a en
wesyt can yr Angel, cyn y ymddwyn ef ynghroth.

‡ obleit
* geiriae

¶ A' gwedy

¶A gwedy cyflawny dyddiae puredigaeth Mair yn ol Deddyf Moysen, wy y ducesont ef i Caerusalem, y'w *oystaty ef i'r Arglwydd. (Megis y mae yn escribenetic yn deddyf yr Arglwydd Pop, vn gwr ryw y agoro yn gyntaf y ‡vam a elwir yn *sancteidd ir Arglwydd: ac y roddy offrwm ‡erwydd yr hyn a * ddywetpwyt yn-Deddyf yr Arglwydd, par o ‡ turturon nei * ddeu gyw colombenot. A'nycha, ydd oedd gwr yn Caerusalem a'ei enw yn Simeon: y gwr hwnn oedd gyfiawn a dwywol, ac yn dysgwyl am diddanwch yr Israel, a'r Yspryt glan oedd arnaw. Ac a venagesit iddaw gan yr yspryt glā, na welei ef ange cyn ydd o welet Christ yr Arglwydd. A'thrwy annoc yr Yspryt y deuth ef ir Templ.

A'gwedy ir *rieni ddwyn y mewn y map Iesu y wneythy'r drostaw herwydd devot y ‡Ddeddyf, yno yntef y cymerth ef yn ei vraichiae, ac a* volodd Dduw, ac a ddywot, Arglwydd yr awrhon y gilyngy dy was, mewn ‡ tangnedyf erwydd dy'air. Can ys gweled om llygait dy iachydwriaeth di. Yr vn baratoaist *yn golwc yr oll populoedd. Lewych i yw ‡ dywynny ir Cenetloedd a' gogoniant dy popul Israel. Ac Ioseph a' ei vam a ryveddesōt wrth y pethae y *adrodesit am danaw. A'Simeō y bendithiodd hwy, ac a ddywot wrth Vair y vam ef, Wele ys gesodwyt y map hwn yn gwymp ac yn gyfodiadigaeth llawer yn yr Israel, ac yn ‡ arwydd yr hwn a ddywedir yn ei erbyn, (ac ys * aiff cledyf trwy dy enait) er ‡ ymatguddiaw mecyliae llawer o calonae. Ac ydd oedd Prophwetes vn Anna verch

L.iiij. Phanuel,

Yr Euangel ar ddydd puredigeth y sanctes Vair.

*osot, gynyr

chu brésēto

‡y groth

*gyssegredic

‡megis

*orchymyn wyt

‡colombenot coet

*adcryn nei ddwy glomenotieuāc

*tad a mā

‡Gyfraith

*bendithiodd

‡heddwch

*geyr wynep, yngwydd

‡ymatgudd

*dywedesit

oei bleit

‡argoel

*tyll, trwyddeda

‡amlygu, agori

Phanuel, o'lwyth Aser, yr hon oedd yn dra oedranus, ac a vysei vyw gyd a gwr saith * blynedd oei ‡ gweryfdawt. A' hi vesei yn weddw ynghylch petwar vgein blynedd, ac nyd ai allan o'r Templ, a nyd gwasanaethu Duw yn vmprydiae a' gweddiae, nos a' dydd. Hitheu yn dyvot yn y cyfamser hwnw * arnaddynt, a ‡ gyd gyffessawdd yr Arglwydd, ac a ymadrodd awdd am danaw wrth yr oll rei a edrychent am y prynedigaeth yn-Caerusalem. A' gwedy yddyn orphen pop peth * erwydd Deddyf yr Arglwydd, yd adymchwelesont i Galilaea y'w dinas y hunain Nazaret. A'r ‡ mab a dyfodd, ac a * nerthit yn yr yspryt, ac a gyflawnit ‡ o ddoethinep, a 'rhat Dew oedd * arnaw.

¶Yno ydai y rieni ef i Gaerusalem bop blwyddyn ar wyl y Pasc. A' phan ytoedd ef yn ddauddec blwydd oed, a' myned o hanynt i vyny i Gaerusalem *yn ol arver yr wyl, a' gorphen ei dyddiae ac wynt yn ‡ adymchwelyt, yr arhoawdd * y map Jesu ar ol yn-Caerusalem eb wybot i Joseph a' i vam ef, eithr can tybieit y bot ef ‡ ar y ffordd gyd ac wynt, aethant * daith diernot, ac ei caisiesōt ef ym plith ei cenetl a'i cydnabot. A' phryd na chawsant ef, yr ymchoelasāt i Gaerusalē, ac ei caisiasant. A' a ‡ darvu ym pen tridie yn ol, ydwynt ei gaffael yn y templ, yn eisted yn cenol * y Doctorieit yn gwrando arnynt, ac yn ymholy ac wynt. Ac a vuarutheddynt gan pawp ae i clywodd, ei dyall ef, a 'ei atepion. A' phan welsant ef, ryveddy a wnaethant, a'i vam a ddyvot wrthaw, ‡ y map pam y gwnenthost val hyn a ni? Nycha, dy dat a minae * gan ymovidio

ath

*blydynedd
‡morwyndawt
*ar ei hucha
am ei pene
‡gyd volodd
*yn ol
Cyfraith
‡plentyn, bachcenyn, herlot
*gryshaodd
‡a
*gydac ef
Yr Euangel y Sul cyntaf gwedy yr Ystwyll.
*erwydd moes, debot
‡tro iadref
*yr herlot, y bachcen
‡siwrnai
*tra sae
‡ddygwyddodd
*Athrawon
‡Habap,
*wely

‡yn drwm ein calon

ath gaisiesam. Ac ef a ddyuot wrthynt, Pa gaisio ydd oeddech arna vi? a ny wyddech y gorvyddei i mi vot yn-cylch y pethae a berthynant im tad? Eithr nid oddent wy yn deall y gair a ddyvot ef wrthynt. Yno ydd aeth ef i wared gyd ac wynt, ac a ddaeth i Nazaret, ac a vu 'ostyngedic ydynt: A'i vam ef a gatwodd yr oll'airieu hynn yn hei chalon. A'r Iesu a gynnyddodd mewn doethinep a chorpholaeth a' *chariat gyd a Duw a' dynion.

*rat, hoffed

Pen. iij.

Precaeth, betydd, a charchar Ioan. Tybieit may Christ oedd ef. Batyddio Christ. Ei oedran a'i iacheu.

SEf yn y pempthecvet blwyddyn o deyrnas Tiberius Caisar, a a Phontius Pilatus yn llywiawdr Iudaia, a' Herod yn Tetrarch Galilaia, a'ei vrawt Philip yn Tetrarch Ituraia, a'gwlat Trachenitis, a' Lysanias yn Tetrarch Abilene, (pan oedd Annas a' Chaiaphas yn Archoffeiriait) y * dyvu gair Duw at Ioan vap Zecharias yn y ‡ diffeith. Ac ef a ddaeth i bop * goror yn cylch Iorddonen, can pregethy vatydd edivairwch er maddeuant pechatae, mal ydd escrivenwyt yn llyver ymadroddion Esaias y Prophwyt, yr hwn a ddywait, Llef vn yn llefain yn y diffeithwch yvv, Arlwywch ffordd yr Arglwydd, vniownwch y llwybrae ef. Pop ‡ glynn a gyflawnir, a' phob mynyth a' *brynn a iselir, a'r caimion

*daeth
‡yr anialwch
*artal, bro:
‡tyffryn, ystrad
*glann a 'ostyngir

a wnair yn vnion, a'r llwybrae geirwon vydda[nt]
yn ‡ lyfnion, * Ac oll cnawd a wyl iechydwri[aeth]
Duw. Yno y dyuot ef wrth y populoedd a ddaeth-
ent y'w betyddiaw y gantho, A ‡ genedlaeth[au]
gwiperoedd, pwy ach rac rybuddiawdd i ‡ ffo y-
wrth y * digovain ar ddyuot? Dygwch gan hyny
ffrwythae teilwng i ‡ wellhad-buchedd, ac na de-
chrewch dywedyt ynoch eich hunain, Y mae * y n[i]
Abraham yn dad ynny: can ys dywedaf ywch', y
gall Duw pe o'r main hyn godi plant i Abraham.
Ac yr awrhon y dodwyt y bwyall ar wraidd y
preniae: can hyn pop pren ny ddwc ffrwyth da, a
* gymynir i lawr, ac a bwrir yn tan.

Yno y gofynodd populoedd iddo, gan ddywe-
dyt, Pa beth ‡ gan hyny a wnawn? Ac ef a att-
pawdd ac a ddyuot wrthynt, Hwn * 'sy iddo dw[y]
bais, cyfranet a'hwn nid oes iddo yr vn: a' hw[n]
'sy ‡ berchen bwyt, gwnaet yr vn ffynyt. Yno y
daeth y Publicanot hefyt y'w betyddio, ac a ddy-
wetsont wrthaw, Athro, pa beth a wnawn ni? A[c]
ef a ddyuot wrthynt, Na * chaisiwch ddim mwy
nag a 'osodwyt y chwy. A'r * milwyr wythe a ym-
ofynesont ac ef, gan ddywedyt, A' pha beth a w-
nawn nineu? Ac ef a ddyuot wrthynt, ‡ Na bydd-
wch draws wrth nep, ac na cham-achwynwch ar
ueb, a' byddwch boddlawn ich * cyfloge. Mal yd
oedd y popul yn ‡ dysgwyl, a' phawp oll yn * syn-
feddilied yn ei calonoe am Joan, ai anyd oedd e
y Christ, ydd atepai Joan, ac y dywedai wrthynt
oll, Myvi yn ddiau 'sy yn ych betyddiaw a dwfr,
a nid y mae vn cryfach na myvi, yn dyuot, yr hwn
ni[d]

‡ wastad
* A phop dyn
‡ hiliogaethae nadred
‡ gilo
* llid, irlonedd
‡ ediferwch
* genym
* drychir, bwrir
‡ wrth
* gantho ddwyflacet
‡ iddo, &c.
* ymgeisiwch, ovynwch holwch
* sawdwyr
‡ Nac escytiwch
* waydys
‡ gwarchadw
* synnaw

nid wyf dailwng y ddatot carreu ei escidie: efe ach betyddia ar yspryt glan, ac a than. Yr hwn 'sy aei 'ogr yn y law, ac ef a * lwyrlanha ei lawr, ac a gascl ei 'wenith y'w ‡ escupawr, a'r * vs a lysc ef a' than anniffoddadwy. Ac vellhyn gan ‡ gyg-cori llawer o bethae erailt, y precethawdd ef ir popul. Eithyr pan * argyhoedit Herod y Tetrarch ganto ef am Herodias gwreic Philip ei vrawt, ac am yr oll ‡ scelerae a wnethesei Herod, ef a an-gwanegawdd hyn hefyt ar vcha oll, goarchau o hanaw Joan yn-carchar. Ac e ddarbu, wrth ba-tyddiaw yr oll popul, ac y betyddiwyt Iesu, ac y gweddiawdd ef, val yr agorit y nef: a'r yspryt glā a ddescendadd mewn * rhith corphorawl megis colomben, arno ef, ac yr oedd llef o'r nef yn dywe-dyt, Ti yw vy-caredic Vap: yno ti ‡ yr ymvoddlo-nas.

Ac * ys ef Iesu a dechenawdd bot yn cylch ddec blwydd ar vgain 'oed, yr hwn oedd (val y tybit) yn vap i Ioseph, yr hvvn oedd vap Eli, vap Mathat, vap Leui, vap Melchi, vap Ianna, vap Ioseph, vap Mattathias, vap Amos, vap Naum, vap Esli, vap Nagge, vap Maath, vap Mattathias, vap Semei, vap Ioseph, vap Iuda, vap Ioanna, vap Rhesa, vap Zorobabel, vap Salathiel, vap Neri, vap Melchi, vap Ad-di, vap Cosam, vap Elmodā, vap Er. Vap Iose, vap Eliezer, vap Iorim, vap Matthat, vap Leui, vap Simeon, vap Iuda, vap Ioseph, vap Ionan, vap Eliacim, vap Melea, vap Mainan, vap Mattatha, vap Nathan, vap Dauid, vap Iesse, vap Obed, vap Booz, vap Salmon, vap Naasson, vap Aminadab,

* lwyrgar-tha
‡ peiswyn, manus, gwanus
‡ annoc
* gerydit
* ddrygeu, camwedae
‡ ffurf
‡ im bodlo-nir
* yn tef, ehun

vap Aram, vap Esrom, vap Phares, vap Juda, vap Jacob, vap Isaac, vap Abraham, vap Thara, vap Nachor, vap Saruch, vap Ragau, vap Phalec, vap Eber, vap Sala, uap Cainan, vap Arphaxad, vap Sem, uap Noe, uap Lamech, uap Mathusala, vap Enoch, uap Jared, uap Maleleel, uap Cainan, uap Enos, uap Seth 'ap Adda, 'ap Duw.

Pen. iiij.

Bot yn arwain yr Iesu ir diffeithwch yw demptio. Ef yn gorbot diabol. Ef yn myned i'r Galilea. Yn precethy yn Nazaret, a' Chapernaum. Yr Iudeon yn y drewygy. Ef yn dyuot i duy Petr, ac yn iachau mam y wraic ef. Y cythraulieityn cyfaddef Christ. Ef yn precethy trwy y dinasoydd.

AC Iesu yn llawn o'r yspryt glan, a ddadymchwelawdd o yvvrth Iorddonen, ac a dywysit y gan yr vn yspryt ir diffeithvvch, ac a vu yno dau'gain diernot yn ei dempto y gan ddiabol, ac ny bwytaodd ef ddim yn y dyddiae hyny: eithyr gwedy y diweddy hwy, yn ol hyny y newynawdd ef. Yno y dyuot diabol wrthaw, A's map Duw wyt, gorchymyn i'r maen hwn yn y wnaer yn bara. Ac Iesu * atepodd iddo, gan ddywedyt, Scriuenwyt, Na ‡ bydd ddyn byw * ar vara yn vnic, anyd ar pop gair Duw. Yno y cymerth diabol ef y vynydd i vynydd tra vchel, ac a ddangosawdd iddaw oll deyrnasoedd y byd,

* wrthebodd
‡ bywoca, bywha
wrth
* gan, drwy, a

y*byd, ‡ yn llai no mynut awr. Ac eb yr diabol wrthaw, Iti y rhof yr oll veddiant hyn, a' gogoniant y teyrnasoedd hyny: canys y mi ei roddwyt: aci bwy bynac yr ewyllyscwyf, mi ei rhoddaf. Ac velly a's ti a'm addoly i, ys byddant oll y ti. A'r Iesu ei atepawdd, ac a ddyuot, Ymdyn y wrthyf Satan: can ys 'scriuenwyt, Addoly yr Arglwydd dy Dduw, ac efe yn vnic a wasanethi. Yno yr aeth ac ef y Caerusalem, ac ei *gesodes ar pinnacul y Templ, ac ‡ ys ygane wrthaw. A's Map Duw wyt, tabla dy hun i lawr o ddyna, can bot yn yscribenedic, Y gorchymyn ef y'w Angelon oth pleit ti, ith gadw di: ac aei dwylo ith gyfodant, rac ytyw vn amser daro dy droet wrth garec. A'r Iesu a atepodd ac a ddyvot wrthaw, Ys dywetpwyt, Na themtia yr Arglwydd dy Dduw. A' gwedy gorphen o'r diabol yr oll ‡ temptiat, yr ymadawodd ac ef dros amser.

A'r Iesu a ddadymchwelawdd drwy nerth yr Yspryt i'r Galilaia: ac ef aeth son am danaw trwy 'r oll *bro y amgylch. Can ys ef a ‡ ei dyscei yn y Synagogae wy, ac ef a anrydydit gan bawp. Ac ef a ddaeth i Nazaret lle magesit ef, ac (yn ol ei ddebot) yr aeth i'r Synagog ar y dyd Sabbath, ac a godes yn ei sefyll i ddarllen. Yno y rhoed attaw lyver y Prophwyt Esaias: a' gwedy iddo agori'r llyver, y cafas e'r man lle yr escribenit, Yspryt yr Arglwydd, ys id arna vi, achos ‡ enneiniawdd vi, val yr Evangelwn i'r tlodion: ef am anfones i, i iachau *y briwedigion o galon, i pregethu gellyngdawt i'r caithion, ac er adweledigaeth ‡ ir.

*ddaiar
‡enhyt y troe ddyn i law, y codei ddyn yr amrant yar y llall.

*dodes
‡y dywedei

‡prawf

*ardal, wlat
‡ddangosei

*meithrinesit

‡irawdd

*yr ei cyssuddedic.

aeth ‡ir daillion, er maddae o hanof i ryddit yr ca-
sic, ac er i mi precethu blwyddyn gymredic yr Ar-
glwydd. Ac ef a gayawdd y llyver, ac ai rhoes drachefn at y gwenidawc, ac a eisteddawdd i lawr:
* llygait pavvb oll a'r oeddent, yn y Synagog ‡ dremient arnaw ef. Yno y dechreawdd ef dy-
wedyt wrthynt, Heddyw y cyflawnwyt yr Scrythur hyn yn eich clustiae chvvi. Ac oll a ddugesont destoliaeth iddo, ac a ryveddesant am y gair-
rhadlavvn a *daethesont o ei enae, ac a ddywetsont,
Anyd hwn yw map Joseph? Yno y dyuot ef wrthynt, *Dilys y dywedwch wrthyf y ddiereb hon,
y ‡ medic, iacha dy hun: pa pethe pynac a glywsam ddarvot ei gwnaethy'r yn-Capernaum, gw-
na yma hefyt yn dy 'wlat dy hun. Ac ef a ddywaut,
yn wir y dywedaf y chwi, Nid cymradwy neb
Prophwyt yn ei wlat ehun. Ac yn-gwirionedd y
dywedaf ywch 'llawer o wraged-gweddwon oedd
yn-dyddiae Elias yn yr Israel, pan gaywyd y nef
dair ‡ blyned a' chwech mis, pan oed newyn mawr
dros yr oll tir. Ac nid at yr vn o hanynt yd anvon-
wyt Elias, anyd i Sarepta dinas yn Sidon, at
wraic weddw. Hefyd llawer gohangleifion oedd
yn yr Israel yn amser Eliseus y Prophwyt: ac ni
*'lanhawyt, yr vn o hanynt, dyeither Naaman y
Syriat. Ynoyr oll rei oedd yn y Synagog, pan
glywsant hyny, a lanwit o ‡ ddigovaint, ac a gyfo-
sont i vyny, ac y * bwriesont ef y maes o'r dinas,
‡ a'ei arwein yd ar *vin bryn (ar yr hwn y dad-
adeiliat y dinas wy) y'w bwrw e i lawr ‡ bendra-
mwnwgl. Ac yntef gan vyned trwy y cenol
ac-

‡o'r

*golwc
‡osodit,
ymynet

*ddeillie-
sont
*yn ollawl
‡physicwr

‡blyddedd

*charthwyt
iachawyt,
‡lid,
*gwthiesōt;
‡dywys
*ael,
‡ochr, dibin
emyl, glan,
mynych di-
ffwys

aeth ymaith.

Ac a ddeuth y weret i Capernaum, dinas yn Galilaea, ac yno y dyscawdd ef hwy ar y dyddiae Sabbath. Ac *aruthro a wnaethant gã y ddyscei-dacth ef: canys y'air ef oedd gyd ac awdurdawt. Ac yr oedd yn y Synagog ddyn ac iddaw yspryt cythraelic aflan, yr hwn a lefawdd a llef ‡uchel, gan ddywedyt, *Och beth'sy i ni a wnelam a thi, tydi Iesu o Nazaret? a ddaethosti in colli ni? Mi wn pwy'n wyt, ys ef Sanct y Duw. A'r Iesu a ei *ceryddawdd, gan ddywedyt, Ys taw, a' dos allan o hanaw. Yno'r cythrael gan ei dablu ef yn y cenol vvy, aeth allan o hanaw, ac ny wnaeth ddim niwed yddaw. Ac e ddaeth ofyn arnynt oll, ac ymadroddynt wrth ey gylydd, gan ddywedyt, Pa beth yw hyn? canys trwy awdurdot, a ‡meddiant y gorchymyn ef yr yspryttion *bydron, ac vvy ddant allan? Ac aeth son am danaw dros bop lle o'r amgylch-wlat.

Ac ef a gyuodes i vyny, ac o'r Synagog yd aeth y mywn y duy Simon. A' *chwegr Simon oedd a' haint-gwres mawr arnei, ac vvy archesõt iddaw drostei. Yno y safawdd ef uch i phen, ac e ceryddawdd yr haint-gwres, a'r haint y gadawdd hi: ac yn ebrwydd y cyfodes, a'i gweini hvvy a wnaeth hi. Ac wedy myned haul y *ymochlyt, y savvl oll a'r oedd ganthynt gleifion o amryw haintiae, ei ducsont ataw, ac ef a ‡ddodes ei ddwylo ar bop vn o hanaddynt, ac y iachaodd hwy. A' chythraeli eit hefyt a ddaeth allan o lawer oedd, gan lefain a' dywedyt, Canys Ti yw'r Christ y Map Duw: ac

ef y

*sanny, chwitho

‡vawr

*Wb

*argyoedd-awdd, co-ddawdd, ys dwrdiodd

‡gallu, nerth

*ancarthedic, aflan

*mam gwreic

‡chryd, thwym, deirton yn ei dalha

*lawr, lewenydd, dan ei gayrae

‡osodes

*ys dwrdiawdd, bygythiod, goharddod, goddawdd
*werin, cyrdae
‡angenraid

ef y * ceryddawdd hwy, ac ny adawdd yddyn hy wedyt y gwyddent mai efe oedd y Christ. A' pan oedd hi yn ddydd, yr aeth e oyno y ynnddaith i le diffaith, a'r * populoedd ai caisiawdd, ac a ddaethant atajw, ac y attaliesant ef rac myned ymaith y wrthynt. Ac yntef a ddyuot wrthynt, Diau y mae yn ‡ ddir hefyd i mi precethy teyrnas Duw y dinasoedd eraill: can ys i hyny im danvonwyt. Ac ef a precethawdd yn-dinasoedd Galilaia.

Pen. v.

Christ yn precethy allan o'r llong. Y tynniat mawr a'r pyscot. Galw'r ei o'r discipulon. Ef yn glanhau'r gwahanglaf. Ef yn iachau'r dyn o'r parlys. Ef yn galw Mathew y tollwr. Yn bwyta y gyd a phechadurieit. Ac yn escuso y rei iddo ef, am vnprydiaw.

Yr Euangel y v. Sul gwedy Trintot.

Noy darvu, a'r popul yn pwyso ato y wrandaw gair Duw, ac oedd ef yn sefyll yn emyl llyn Genesaret, ac e welodd ddwy long yn sefyll wrth y llynn, a'r pyscotwyr a descennesent o hanwynt, ac oeddynt yn golchi ei rhwydae. Ac ef a ddringawdd i vn o'r llongae yr hon oedd *eiddo Simon ac a archawdd iddo hi gwthiaw ychydic y wrth y tir: ac ef a eisteddawdd, ac a ddyscawdd y ‡torfoedd allan o'r llong. Gwedy iddaw beidiaw ac ymadrodd, y dyvot wrth Simon, * Gwthia ir dwfn, a' bwriwch eich rhwydau

*i

*y populoed

‡wneythur tynn. Yno Simon a atepawdd, ac a ddyvot wrthaw, Yllywiawdr, ni a drabaelesam yn hyd y nos, ac ny ddaliesam ddim: etwa ar dy 'air di, mi a vwriaf y rhwyt. Ac wedy yddwynt wneythyr hyn, wy a ‡ddaliesont liawos mawr o byscot, yd pan *rwygawdd y rhwyt wy. Ac wy a amneidiesant ar ei cyveillion, yr ei oeddent yn y llong arall, y ddevot ‡yw canhorthwyaw, yr ei ddeuthant, ac a lanwesant y ddwy long, y'n y soddesont. A' phan welawdd Simon Petr hyny, e *ddygwyddawdd i lawr wrth 'liniae'r Iesu, gan ddywedyt, Arglwydd, dos ywrthyf, can ys dyn pechaturus wyf: o bleit ydd oedd ef wedy ‡brawychy arnaw, ac ar oll oedd y gyd ac ef gan y *tynn o byscawt, a ddaliesent. Ac velly hefyd y daroedd i Iaco ac Ioan meibion Zebedeus, cymddeithion i Simon. Yno'r Iesu a ddyvot wrth Simon, Nag ofna: o hyn allan y byddy yn dala dynion. A' phan dducesont y llongae ir tir, wy ‡gadawsant pop peth, ac ei canlynesont ef. A' darvu, val ydd oedd ef mewn rhyw ddinas, *nycha wr yn llawn o'r ‡gohanglwyf, a' phan welodd ef yr Iesu, e gwympawdd ar ei wyneb, ac a atolygawdd yddo, gan ddywedyt, Arglwydd, a's wyllyny, gelly vy-glanhau. A'r Iesu a estendawdd ei law, ac ei cyffyrddawdd ef, gan ddywedyt, Ewyllysaf, glanhaer di. Ac yn y van yr ymadawodd y gohanglwyf ac ef. Ac ef a 'orchymynawdd iddaw na ddywedei hyn i nebun: and Dos, eb yr ef, ac ymddangos ir Offeiriat, ac offrwm tros dy 'lanhat, mal y gorchymynawdd Moysen, yn testiolaeth yddynt.

*Ymod
‡beisco, hela, dreillio
‡gydgaesant nithr
*dorres
‡yddy helpy
*syrthiawdd
‡sanny
*bellsciat, traill
‡gwrthodesont oll
*llyma
‡clwy mawr, clawr

Ac aros hyny yn bwy yr aeth y gair am danaw al-
led, a' minteioedd lawer a ddauent ynghyt i ‡ w-
randaw, ac y'w hiachau ganthaw o ei * gwendit.
Ac ydd oedd ef yn dalha ‡ o'r neilltu yn y diffaith,
ac yn gweddiaw.

A' darbu, ar ryw ddydd, bal yr oedd ef yn * ci-
scu, bot o'r Pharisaieit a' ‡ dysciawdron y Ddel-
ddyf yn eystedd yno, yr ei a ddaethent o bop * tre
yn-Galilaia yn Judaia, ac o Gaerusalem, a' me-
ddiant yr Arglwydd oedd yndavv ‡ er y iachau hwy.
Yno * nycha'r ei yn dwyn dyn y mywn gwely, oe-
dd yn glaf o'r paralys, ac y gaisiesont i ddwyn ef y
mewn, a' ei ‡ 'osod geyr y bron ef. A' phan na we-
drent ddychymygu pa ffordd y dygent ef y mywn,
gan * y dorf, wy ddringesant ‡ ar y tuy, ac ei ge-
llyngesant y lawr drwy'r to, ef ar gwely, yn y ca-
nol geyr bron yr Iesu. A' phan welas ef y ffydd
wy, y dyuot wrtho ef, Y dyn ys maddeuwyt yty dy
pechotae. Yno y dechreuawdd y Gwyr-llen ai
Pharisaieit beddyliaw, gan ddywedyt, Pwy i
yw hwn 'sy yn dywedyt cablae? pwy aill vaddeu
pechatae'n amyn Duw * y hun? Ac wrth wybot
o'r Iesu y meddyliae hwy, yr atepawdd, ac y dy-
uot wrthynt, Pa beddylio ydd ych yn eich calo-
nae? Pwy'n hawsaf dywedyt, Ys maddeuwyt yti
dy pechatae, ai dywedyt, Cyuot a' rhodia? Ac val
y gwybyddoch bot i Vap y dyn awdurtot i vaddeu
pechatae ‡ yn y ddaiar (eb yr ef wrth y claf o'r pa-
ralys) Wrthyt y dywedaf, Cyuot: cymer i vyny dy
wely, a' dos ith tuy. Ac yn y man y cyuodes y
vynydd rhac y bron wy, ac a gymerth i vyny ei wely

yn y

‡ glywed
* clefydae
‡ ar gwr, encil
* dangos
‡ doctorieit y Gyfreith
* gwlic
‡ y
* llyma, wele
‡ ddodi
* yr ymsang
‡ i ben
* yn unic
‡ ar

yn yr hwn y gorweddei, ac aeth ymaith y'w duy y hun, gan voliannu Duw. Ac * aruthro a wnaethant oll, a' moliannu Duw, ac wy lanwyt o ofn, gan ddywedyt, ‡ Can ys gwelsam bethae * ancredadwy heddyw.

Yn ol y pethe hyn, y ddaeth ef allan, ac y gwelawdd ef ‡ Bublican a'ei enw * Levi, yn eistedd yn y ‡ dollfa, ac y ddyuot wrthaw, Dilyn vi. Ac ef a adawodd oll, a gyuodes i vyny, ac y dylynawdd ef. Yno y gwnaeth Leui 'wledd vawr iddaw yn y duy y hun, lle yr oedd * tyrfa vawr o Bublicanot, ac o ereill, a'r a eisteddent ‡ ar y bwrdd y gyd a hwy. Eithyr y sawl o hanynt oedd 'wyr-llen a' Pharisaieit * murmuro a wnaethant yn erbyn y ddiscipulon ef, gan ddywedyt, Paam y bwytewch ac yr yfwch y gyd a'r Publicanot a' phechaturieit? Yno ydd atepawdd yr Iesu ac y dybot wrthynt, Nid ‡ raid yr ei iach, wrth * veddic, anyd ir ei cleifion, Ny ddaethym i'alw yr ei cyfion, anyd pechaturieit i edifeirwch.

Yno y dywedesont wrthaw, Paam ydd vmprydia discipulon Ioan yn vynech, ac y gweddiant, a' discipulon y Pharisaiait hefyt, a'th rei dithef yn bwyta ac yn yfed? Ac ef a ddyuot wrthynt, A ellwchwi wneythy'r plant ystafell-briodas y vmprydiaw, tra vo'r * Priawd y gyd ac wynt? And e ddaw'r dyddiae 'sef pan ddycer y Priawt ymaith y arnynt: yno yr vmprydiant yn y dyddiae hyny. Ac ef a ddyuot barabol wrthynt, Ny ‡ ddyd nep lain o wisc newydd mewn hen * ddilledyn: can ys yno y newydd ei rhwyg, a'r llain o'r vn newydd ny chyssona

* sanny.
‡ Dian
* dyeithr-rybedd
‡ sef Mathew
* cwmpeini
‡ wrth
* grwgnach grydiaw, ymrydwst gythy
‡ oes eisie
* physygwr
‡ dywediwr
‡ osyt
* wisc

ffona a'r hen. Hefyt ny thywallt nep win newydd mywn hen * lestri: can ys yno y dyrr y gwin newydd y llestri, ac y cerdd yntef allan, ac y coll y llestrie. Eithyr gwin newydd ‡ bydd reit ei dywallt mewn llestri newyddion: yno illdau a gedwir. Hefyd nyd oes neb a yf win hen, yn y bo yn ddeisyf vn newydd: can ys dywait ef, Gwell yw yr hen.

‡chyggan, chyd'wedd
*botelae

Pen. vi.

Christ yn ei amddeffen ei ddiscipulon ac y hun, yn-cylch torri'r Sabbath. Gwedy vmpryddiaw a' gweddiaw y mae ef yn ethol ei Apostolon. Ef yn iachau ac yn dyscu'r popul, ac yn dangos pwy yw'r ei gwynvydic. Bot raid y ni caru ein gelynion. Na bo barny yn ampwyllor. Ac ymogelyd rac gau sancteiddrwydd.

A Ce darfu ar yr ail Sabbath gwedy'r cyntaf, bot iddaw vyned trwy'r maesydd * yde, ac ir discipulon dynny y tywys, a' ei rhuglo a'ei dwylo. A'r ei o'r Pharisaieit a ddywedesont wrthynt, Paam y gwnewch yr hyn nid ‡ rhydd ei wnethur ar y dyddiae Sabbath? yno ydd atepawdd yr Iesu yddynt ac y dyuot. Ac any ddarllenasoch-wi hyn pa wnaeth Dauid pan newynawdd yntef, a'r ei oeddent y gyd ac ef, mal ydd aeth ef y mywn y duy Dduw, ac y cymerth, ac y bwytaodd y bara * dangos, ac y rhoes hefyd ir ei oedd gyd ac ef, yr hwn nid oedd gyfreithlawn y bwyta, anyd ir Offeirieit

*llafur
‡cyfreith-lawn
*gosot

seicieit yn vnic: Ac ef a ddyuot wrthynt, Canys Map y dyn ysy Arglwydd ac ar y dydd Sabbath.
Darfu hefyt ar Sabbath arall, vot iddo vyned i myvvn ir Synagog a' ei dyscy, ac ydd oedd yno ddyn, a'ei law ddeheu wedy dysychu. A'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit oeddent yn y * 'oarchadvv ef, a wnai ef iachau ar y dydd Sabbath, yn y chaffent achwyn ‡ yn y erbyn ef. Eithyr ef a wyddiat y meddyliae hwy, ac a ddyuot wrth y dyn oedd a'r llaw * ddiffrwyth iddo, Cyuot, a saf i vyny yn y cenol. Ac ef a gyuodes i vynydd ‡ ac a safawdd. Yno y dyvot yr Iesu wrthynt, Mi 'ovynaf ywch, 'orchest, Ai cyfreithlawn ar y dyddiae Sabbath gwneuthu da, ai gwneuthu drwc: cadw * einioes, ai colli: Ac ef a ‡ edrychawdd arnyn oll o y amgylch, ac a ddyuot wrth y dyn, Estend dy law. Ac e wnaeth velly, a'ei law a advervvyt, mor iach a'r llall.
Yno yr ymlanwent wy o * ynvydrwydd, ac y chwedlanent wrth ei gylydd, pa'r beth a wnelent i'r Iesu.
Ac y darfu yn y dyddiae hyny, vyned o hanaw ir mynyth i weddiaw, a'bod yno yn hyd y nos yn gweddiaw ar Dduw. A' phan aeth hi yn ddydd, ef alwodd ar ei ddiscipulon, ac o hanynt ‡ yd etholes ef ddauddec, yr ei ac 'alwodd ef yn Apostolon. (Simon yr vn hefyd a enwodd ef yn Petr, ac Andreas ei vrawd, Iaco, ac Ioan, Philip, a' Bartholomaeus: Matthew, a' Thomas: Iacob vap Alphaeus, a' Simon a elwir * gwynvydyd: Iudas brawd Iaco, ac Iudas Iscariot, yr vn ac oedd vradwr.) Yno y descendawdd ef i vvared y gyd a'n hwy, ac y safawdd ‡ mewn maestir y gyd a'r

Marginal notes:
* watchae, gadw
‡ arno
* sech, wyw
‡ yn ei sefyll
* gwestion
* dyn
‡ dremiodd
* gynddaredd, gorphwyll, amhwyll
‡ y dewisodd
* Zelotes
‡ ar wastat tir, ystrad

*cempant
‡bopul, blwyf
*clefyde
‡vlinit
*aflan, haloc

*dorf o ei ddiscipulon, a' ‡ lliaws mawr o *w
rin o'r oll Judaia, a' Caerusalem, ac o duedd gl
mor Tyrus a' Sidon, yr ei a ddaethent er mwy
y glywet ef, a' chael i hiachau o ei* heintiae:
ei a ‡ volestit gan yspryttion * budron a' hwy
iacheit. A'r oll dyrfa a geisiawdd y gyffwrdd
can ys nerth ai o hanaw allan, ac y hiachai hw
oll.

*'olwc
‡fedooch, chwi biae
*ddigonir
‡neilltuant, yscarant
*distreulio
‡neidwch, dainsiwch
*y cyfoethogion
‡confort, dyhuddiant

Ac ef a dderchafawdd ei* lygait ar ei ddiscipul
ac a ddywot, Gwyn eich byd y tlodion. can ys
chwy y mae teyrnas Duw. Gwyn eich byd
ei'sy yn newyny yr awrhon: can ys chwi a*
wallir: Gwyn eich byd yr ei a wylwch yr aw
hon: can ys chwi a chwerddwch. Gwyn eich by
pan ich casao dynion, a' phan ich ‡ gohanant,
ch' *dibenwi, a' bwrw allan eich enw val yn d
er mwyn Map y dyn. Byddwch lawen yn y dy
hwnw, a' ‡ byddwch-hyfryt: can ys nycha,
gwobr'sy vawr yn y nefoedd: o bleit yn y mod
hyn y gwnaeth y tadae hwy ir Prophwyti. Eith
ys gwae chwi * yr ei goludawc: can ys derbyn
soch eich ‡ didanwch. Gwae chwy chwi'r eilla
can ys chwi a newynwch. Gwae chwy chwi
chwarddwch yr awrhon: can ys chwi a gwyn
nwch, ac a wylwch. Gwae chwy chwi pan dd
weto pop dyn dda yoni am danoch: can ys velly
gwnaeth y tadae wy ir gau-prophwyti.

An'd wrthych y dywedaf, yr ei a glywch, C
rwch eich gelynion: gwnewch dda ir sawl a
rasant: Bendithiwch y sawl ach melltithiant,
gweddiwch tros y sawl a wnant eniwet y'wch

Ac i hwn ath trawo ar yn aill *gern, ‡cynic hefyd y llall: ac i hwn a ddwc ymaith dy gochyl, na *'o hardd ddvvyn dy bais hefyd Dyro i bawp a ‡arch y ti: a'chan hwn a ddwc ymaith dy dda, nag arch drachefyn, Ac val yr wyllysoch wneuthur o ddy= nion i chwi, a' gwnewch chwitheu yddynt wy *yr vn ffynyt. Can ys a cherwch yr ei ach carant, pa tra ddiolch bydd ychwi? o bleit ys y pechaturieit a gar yr ei y car wy the. Ac a's gwnewch-dda i'r sawl a wnant dda i chwithe, pa 'ra ddiolwch ‡byð ychwy? o bleit y pechaturieit a wnant ys yr vn peth. Ac *a's benthycwch ir ei y gobeithiwch dder= byn ganthyn drachefn, pa 'ra ddiolvvch bydd ych= wy? can ys-y-pechaturieit a benthycant i'r pecha turieit, er aderbyn y * cyfryw. Can hyny cerw-ch= wi eich gelynion, a'gwnewch-ða, a' ‡benthycwch eb edrych am ddim drachefyn, a'ch gvvobyr a byð *lliosawc a' phlant byddwch ir Goruchaf: can ys= ef 'sy garedic ir ei ancaredic, ac i'r ei ‡ drwc.

¶Byddwch gan hyny drugarogion, megis ac y mae eich Tat yn trugaroc. Na barnwch, ac nich bernir: na * damnwch ac ni'ch damnir: maddeu= wch, ac ich maddeuir. Rowch, ac e roddir ych= wy: mesur da ‡ dwys, wedy'r gyd yscwyt, ac yn myned trosodd a * roddant yn eich monwes: can ys a'r vn mesur y mesuroch, y mesurir ychwy: drachefyn. Ac ef a ddyvot ar ddamec wrthwynt. A ddychon y dall ‡ arwein y dall? a ny chwym= pant ill dau yn y * ffoss? Nyd yw'r discipul uch pen ei athro: anid pwy bynac a vydd discipul per= ffeith, a bydd val ei athro. A' phaam y gwely bry=

*rudd
‡tro'r, dod, dal
*lessair, rwy= ystra, ddeor
‡obyn geisio
*yn gyfelyp
‡a gewch
‡rhowch yn echwyn, ro= wch benthic
*mawr
‡sceler, anvad

Yr euangel y iiij. Sul gwedy Trintot.

*ddyenn= ddwch, ber= nwch yn euawc
‡gwasccedic, ffest
*rydd dyn iô
‡dywys
*clawdd

cheuyn yn llygat dy brawt, a'r trawst y sy yn dy lygat dy hun nyd wyt yn'ystyriet? Ai pa [modd y] gelly ddywedyt wrth dy brawt, y brawt, ga[d] mi dynnu allan y brychaeyn ys id yn dy lygat, a thydy eb weled y trawst ys yd yn dy lygat [dy hun?]

‡Fugiol — ‡Hipocrit, bwrw allan, y trawst oth lygat dy hun yn gyntaf, ac yno y gwely yn amlwc, dynu allan y brychaeyn y sydd yn llygat dy brawt.

Can nyd da pren a ddwc ffrwyth drwc: na ph[ren] * drwc a dduc ffrwyth da. Can ys pop pren a adwaenir ‡ wrth ei ffrwyth *y hun: can na d[y]scall y casclant ffigus, nac o * ddyrys i y clasc[ant] 'rawnwin. Y dyn *da ymaes o drefawr da ei galon a ddwc allan dda, a'r dyn drwc ymaes o drefawr drwc ei galon a ddwc allan drwc: can ys o *gy[f]flawnder y galon yr ymadrodd ei'enau.

*pwtr
‡o
*priawd
‡oddrain
*bieri
‡mad
*amledd, dra llonedd

An'd paam y gelwch vi Arglwydd, Arglwydd, ac *ny wnewch y pethae a ddywedaf? Pwy'n... nac a ddaw ata vi, ac a glyw vy-gairiae ac ei ‡gwna, na, ys dangosaf ywch' i bwy 'n y mae ef yn gyffelyp. Cyffelyp yw i ddyn a adailiadai duy, ac a gl[o]ddiai yn ddwfyn, ac a 'osodai y sail vaeniat ar *graic a'phan ddaeth rhyferthwy, y curawdd y llifddwr ar y tuy, ac ny allei ei yscytwyt: o bleit ei ‡sail aw ar y graic. Eithyr hwn a glyw ac ny wna, cyffelip yw i ddyn a adailiadai duy ar y ddaiar ‡ sailvain, ar yr hwn y curawdd y llifddvvr, ac * ehegr y syrthiawdd: a'chwymp y tuy hwnw ddirvawr.

*eb wneythur
‡cadw
*glegyr
‡sylvayny, dyseylu, rowndwaly
‡rwndwal
*y van

Ef yn iachau gwas y capten. Ef yn codi map y weddw o ddarwi byw. Ef yn atep y discipulon a ddanvonesei Ioan Vatyddiwr ato. Ef yn cammol Ioan. Ac yn argyoeddy'r Iuddaeon dros ei anffyddlondep. Ef yn cydswpta a'r Pharisaiait. Y'wreic yn golchi y draet ef a'i dagrae, ac ef yn maddae hi phechotae.

Gwedy iddo dervynu ei oll ymadroddion *yn-clybodigaeth y popul, y ddaeth ef y Capernaum. A' gwas rhyw ‡Gann-wriat oedd yn glaf ac *ar varw, yr hwn oedd ‡anwyl gantaw. A' phan glybu ef ywrth yr Iesu, y danvones ef atei Henaifieit yr Iuddaeon, gan adolwyn iddo ddyvot, ac iachay ei was. Ac wy ddaethan at yr Iesu ac adolwyn'esont arno yn ‡ddyval, gan ddywedyt, i bot ef yn deilwng y gael ganto 'wneythyr hyn erddaw. Can ys ef (eb hwy) a garai ein cenetl ni, ac yntef a adailiadawdd y ni Synagog. Yno y daeth yr Iesu y gyda'n wy: a'n'd ac ef yn awr eb bot yn-pell y wrth y tuy, y *Cannwriat a ddanvones geraint attaw, gan ddywedyt wrthaw, Arglwydd, na ‡phoena: can nad wyf deilwng y ddyvot o hanot y mewn y dan *vy-cronglwyt. Am hyny ny'm tybiais vyhun yn teilwng y ddyvot atat: eithyr dywait y gair, a'm gwas a iachei. O bleit minef ‡'sy ddyn wedy'r osot y dan *veddiant, a' chenyf danaf ‡vilwyr, a' dywedaf wrth vn, Dos, ac ef a aiff, ac wrth arall, Dyred, ac ef a ddaw, ac wrth vy-gwas, Gwna hyn, ac ef

*ar opstec
‡grwdaw-dwr
*ymmron marw
‡werthfor
‡tyfic
*capten cannwr
‡blina
*by-to, by nlodos
‡wyf wr
*awdurtot
‡sawdwyr, gilwdawd

ei gwna. Pan glywy'r Iesu y pethe hyn, rhyfed-
a ozuc wrthaw, a throi, a' dywedyt wrth y popul
oedd yn ei ganlyn. Dywedaf ychwi, na chefai
gymeint ffydd, na ddo yn yr Israel. A'chwedy
ei a ddanvonesit, adymchwelyt i'r tuy, vvy gafo-
y gwas a vesei 'n glaf yn iach.

Yr Euangel y xvi. Sul gwedy Trintot.

¶Ac e ddarvu drannoeth, bot iddaw vynet i ddi-
nas a elwit Naim a' llawer o ei ddiscipulon-
eth gyd ac ef, a' thyrfa vawr. A' gwedy idd-
ddawot yn agos at porth y dinas, *a' nycha, y
ducit allan vn marw sef vn-map ‡mam, yr hon
oedd weddw, a' llawer o popul y dinas oedd gyd a
hi. A' phan ganvu'r Arglwydd y hi, e tosturiaw
wrthei, ac e ddyvot wrhthei, Nac wyla. Ac-
aeth yn nes ac gyvyrddawdd a'r elawr (a'r eio-
yn ei ddwyn, a safesont) ac ef a ddyvot, y g-
ievanc, wrthyt y dywedaf, Cyvot. A' hwnn a v-
varw, a godes yn ei eistedd, ac a ddechreuodd ddy-
wedyt, ac ef ei rhoddes ‡yw vam. Yno y deuth
arnynt oll, ac y rhoddesont 'ogoniant y Duw,
can ddywedyd, E gyfodes Prophwyt mawr
ein *cyfrwng, a' Duw a ‡'ovwyawdd ef bopul-
aeth y gair yma am danaw ar lled tros ol Iuda
a' thros gwbyl o'r ‡'wlad o ddyamgylch.

*ac wele
‡ei vam
‡ydd y
*plith, mysc
‡ymwelodd a
‡goror

A' discipulon Ioan a vanegesont iddaw am y
oll pethae hyn. Yelly Ioan a 'alwodd ataw
ryvv rei o ei ddiscipulon, ac ei danvonawdd at y
Iesu, gan ddywedyt, Ai ti yw'r hwn* a ddela,
ai arall a ddysgwiliwn? A' phan ddaeth y gw-
ataw, y dywedesont, Ioan Vatyddiwr a'n dan-
vonas atat, gan ddywedyt, Ai ti yw'r hwn

*ddawei, sy ar dyvot

*ddela,

ddelat, ai arall a ddysgwiliwn? Ac ar y pryd hyny yr iachaodd ef lawer ion o ei heintiae a' ‡ phlae ac y yvvrth yspryton drwc, ac y lawer o ddaillion y rhoddes ef * y gwelet. A'r Iesu a atepawdd, ac a ddyuot wrthwynt, Ewch ymaith a' manegwch y Ioan, pa bethae a welsoch, ac a glywsoch: ef bot y daillion yn ad gwelet, ‡ y cloffion yn * rhodio, y gohangleifion yn cael ei glanhau, y byddair yn clywet, y meirw yn ad cyfodi, a'r tlodion yn derbyn preeth yr Euangel. A' gwyn ei vyd y nep ny ‡ rwystrer yno vi. A' gwedy y genadae Ioan ymadaw, ef a ddechreawdd dywedyt wrth y ‡ dyrfa am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r diffeithwch y'w weled? Ai * corsen yn ‡ ysgwyt vvyt gan wynt? And pa beth yr aethoch allan y'w weled? Ai * gwr wedy'r ymwisco mewn ‡ gwiscoed esmwythion? ‡ nycha, yr ei sy yn mewn dillat trwsiadus, ac mewn moythae, yn-tai Brenhinoedd y * maent. Eithyr pa beth yr aethoch allan y weled? Ai Prophwyt? Ie, ys dywedaf wrthych, a' mwy na Prophwyt. Hwn yw ef yr escriuenir am danaw, Nycha, yd anvonaf vy ‡ cenad rhac dy wynep, yr hwn a * arlwy dy ffordd oth vlaen. Canys dywedaf wrthych, nad oes Prophwyt mwy nag Ioan, yn-cyfrwng yr ei a ‡ ge-nedlwyt o wraged: eithyr yr vn lleiaf yn-teyrnas Dew ys y vwy nag efe. Yno yr oll popul ac oedd yn clywot, a'r publicanot a * gyfiawnhasōt Duw, yr ei a vetyddiesit a' betydd Ioan. And y Phariseait ac ‡ esponwyr y Ddeddyf a drewygesont gyncor Duw yn y herbyn ehunain, ac ‡ ny's batyddiwyt.

*ddlyddyfot
‡gwialenode
*ei golwc, drem
‡yr efrytton
*gorymdaith
*thrancwydder wrthy vi
‡werin
*cawn
‡siglo
*dyn
‡dillat
‡wele, eite
*byddant
‡angel
*baratoa
‡aned, gahad, entillwyt
*volesant
‡Cyfraithwyr
‡eb ei betyddio

tyddiwyt wy ganthaw. A'r Arglwydd a ddyuot, I
bwy beth y cyffelypaf dynion y genetlaeth hon, ac
y ba beth ydd ynt tebic? Tebic ynt i blant yn eistedd
yn y *varchnat, ac yn llefain wrth y gylydd, ac yn
dywedyt, Ys canesam ychwy biben, ac ny ddawnsia-
soch: ys ‡ cwynvanesam * ychwy, ac ny ddwylo-
soch. Can ys-daeth Ioan Vatyddiwr eb vwyta
bara, nag yfet gwin: a' chwi ddywedwch, y mae
cythrael gnthaw. Ys daeth Map y dyn, yn bwy-
ta ac yn yfet: a' chwi ddywedwch, ‡ Nacha ddyn
glwth, ac yfwr gwin, car yr Publicanot a' phe-
chaturieit. A' doethinep a gyfiawnhaet y gan y phlant
y hun oll.

Ac vn o'r Phariseiet a ddeisyfawdd arnaw vwy-
ta y gyd ac ef: ac ef aeth i duy'r Pharisai, ac a
eisteddawdd wrth * y bwrdd. A' nycha wreic yn
y dinas yr hon a vesei pechatures, pan wybu
bot yr Iesu yn eistedd ‡ wrth y bwrdd yn-tuy y
Phariseiat, hi a dduc blwch o ‡ irait. A chi a saf-
ddawdd wrth y draet ef y tu * ol yn wylaw, ac a
ddechreawdd olchy y draet ef a dagre, ac a' gw-
allt hi phen y sychawdd, ac a gusanawdd y draet
ef, ac ei ‡ hirawdd a'r ired. A' phan y gwelawdd
y Phariseiat, yr hwn y gohaddesei ef, eb ypeth yn-
thaw y hun, gan ddywedyt, * Pe's bysei hwn yn
Prophwyt, ys gwybysei ef pwy'n, a' pha ryw
*wreic yw hon ysy yn y gyffwrdd ef: can ys-pecha-
tures yw hi. Yno ydd atepawdd yr Iesu ac y dy-
uot wrthaw, Simon, mae genyf beth yw ddy-
wedyt wrthyt. Ac ef a ddyuot, Athro, dywait
the. Yr oedd (eb yr Iesu) ‡ rhyw benthycwr, ac iddaw
ddau

*varcet
‡eirnadesa
*wrthych
‡Welyg, eitt
‡ar y dort
‡wylment
*cefyn
‡heliawdd
*A's
‡neb

ddau ddyledwr: *yn aill oedd arno pempcant ceiniawc o ddylet, ar llall ddec a' da'ugain. A' phryt nad oedd ganthynt ddim oi daly, ef a vaddauawdd yddynt ill ddau. Pwy'n o hanynt can hynny, dywait i mi, y car ef yn bwyaf? Simon a atepawdd ac a ddyuot, ‡ Tybiaf mai hwn, a vaddauawdd ef iddaw bwyaf. Ac ef a ddyuot wrthaw, Union y berneist. Yno *ydd ymchoelawdd ef at y wreic, ac y dyuot, wrth Simon, A weli di y wreic hon? Deuthym ith tuy, a' dwfr i'm traed ny's roddeist: a' hon a'olches vy-traed a da'grae, ac a gwallt hei phen y sychawdd. Ny roist y my gusan: a' hithe er pan ddauthym y mywn ny pheidiawdd a chusanu vy-traet. Uy-pen ac oleo nid iraist: a' hi a irawdd vy-traet ac irait gvvyrthvavvr. ‡ Am hyny y dywedaf wrthyt, y maddeuwyt llawer o pechotae iddi: can ys-carawdd hi yn vawr. A'c i bwy bynnac y maddeuer ychydigyn, y car ef ychydigyn. Ac ef a ddyuot wrthei, Maddauwyt yty dy pechotae. A'r ei oedd yn eistedd-wrth y-bwrdd gyd ac ef, a ddechreuson dywedyt ynthyn y hunain, Pwy'n yw hwn ys ef a vaddae bechadae? Ac ef a ddywot wrth y wreic, Dy ffydd ath *iachaodd: dos ‡ yn-tangwedd-yf.

*un
‡Tybyga vi
*y troes
‡Er mwyn
*waredodd, sadwodd
‡mewn heddwch

Pen. viij.

Christ ef ai ddiscipulon yn myned o dref y dref gan precethu. Y gwragedd yn *gweini yddynt aei da. Ef yn manegy parabol yr had. Ef yn manegi pwy yw ei vam, pwy ei vad. Ef yn llonyddy mordwy y merllyn. Ef yn gwared y cythreulic. Y cythraelieit yn myned ir genvaint moch.

*cyfranny

Ef yn

Ef yn iachau y wreic claf, a' merch Jairus.

A Ceddarvuyn ol hyny, ys ef e trwy bop dinas a' *threl, can cethy ac ‡evãgely teyrnas D a'r dauddec oedd y gyd ac e gwragedd rei, a'r a iachaisi vvrith yspryton drwc, a'* g deroedd, vegis Mair hon Magdalen, o ba vn yr aethai saith cythrael a ac Joãna gwraic Chuza gorwchwiliwr He a' Susanna, a' llawer eraill o vvragedd yr ei yn gweini iddo ‡ oi da y hunain.

¶A' gwedy ymgynull llawer o popul yngh chyrchu ataw o pop dinas, y dyvot ef trwy* pa bol, Heuwr aeth allan i heu ei had, ac ehey, peth a syrthiawdd ar emyl y ffordd, ac a thrwyt, ac *ehedlait y nef ei ‡ysodd. A' pheth rall a syrthiawdd ar y garec, a' phan egina y gwywawdd, am nad oedd iddaw *wlybw arall a syrthiawdd ymysc ‡drain, a'r drain a fawdd, ac ei tagesant. Ac arall a syrthiawd dir da, ac eginawdd, ac a dduc ffrwyth, ganvet. Ac val ydd oed ef yn dywedyt pethae y llefawdd. Y neb ys y a chlustiae ydd i *gly clywet: A' ei ddiscipulon a 'ovynnodd iddo, g ddywedyt, pa ryw barabol oedd hwn. Ac ef a bot, I chvvy-chwi y rhoddet gwybot dirge teyrnas Dduw, and i eraill trwy ‡ parabo er yddyn yn gwelet, na welant, ac er yddyn clywet, na ddyallant. Hynn yw 'r parabol.

*gwic ‡manegi, cyhoeddy

*gwendit ‡wasanaethu, cafrãny

*ai, ar ei

Yr Euangel ar y Sul Sexagesima

*ddamec ‡vessyngwyt ‡bytaodd *glypder ‡yscall.

*wrando ec

‡damegiõ, cyffelybion

had, yw gair Duw. A'r ei ar *empyl ffordd, ynt
yr ei a *glywant: yno y daw ‡ diabol, ac a ddwc y
gair allan o ei calonae rac yddyn gredy, a' bot yn
gatwedic. A'r ei ar y garec, yyn yr ei pan glywant,
a dderbyniant y gair trwy lawenydd: eithyr ir ei
hyn nyd oes gwraidd, yr ei a credant tros amser,
ac yn amser *provedigaeth a giliant. A'r hwn y
syrthiawdd ym-plith ‡ drain, hwy yw'r ei glywsant
ac a aethant ymaith, a' chan ofalon a' golud, a'
*bodd buchedd a dagwyt, ac ny ddwcant ffrwyth.
A'r hyn a gvvympavvdd ar y tir da, ynt yr ei mewn
calon ‡ syber-da, a glywant y gair ac ei catwant,
ac a ffrwythant trwy *anmynedd.

Nyd *ennyn neb gannwyll, ac yno y gorchu-
ddiaw hi a llestr, ac ny's ‡ gesyt y dan y bord, ei-
thyr ar y * canwyllbren y gosyt, val y bo ir ei a del
y mywn, weled y goleuni. Can nyd oes dim dir-
gel a'r ny's gwnair yn amlwc, na dim cuddiedic
a'r na's gwybydder, ac na daw i'r ‡ amlwc. Gwe-
lwch can hyny * pa-ddelw y clywoch: canys pwy
pynac ys y ganthaw, iddo y rhoddir: a' phwy py-
nac nyd oes ganthaw, ys yr hyn a dybir bot gan-
thaw, a ddwcir y arnaw.

Yno y daeth ataw y vam a'ei broder, ac ny all-
ent ddyvot yn agos ataw gan y ‡ dorf. Ac e vaneg-
wyt iddaw, gan 'rei a ddywedynt, Mae dy vam
a'th broder yn sefyll allan, yn ewyllysiaw cael dy
weled. Ac ef a atepawdd, ac a ddyvot wrthynt,
Vy mam i, a'm broder, yw yr ei hyn a glywant
gair Duw, ac ei ‡ gweithredant. Ac ys darbu ar
ryw ddiernot, ys ef y ddaeth i long y gyd a'i ddis-
cipulon,

*bin
*wrãdawãt
‡cythrael
*prawf
‡ yscall
*boddus buchedd
‡bur
*ymaros, ddiodef
*ole
‡ddyd
*gwely, cãwyllyern
‡golae
*po'dd
‡ymsang
*Mã a broder i mi
‡gwnant cyflawnant

cipulon, ac y dyuot wrthynt, Awn ir tu *
merllyn. A' mordwyaw rhacddyn a wnaetham
val ydd oeddent yn hwyliaw, yr ‡ hunawdd
a ddescenawdd cavod o wynt ar y merllyn, a
llawnwyt vvy o ddvvfr, ac ei periglwyt. Yno
aethant atau, ac ei dihffroesant, gan ddyw
* Y llywiawdr, y llywiadr, ‡ e a'n collet ni, A
gyfodes, ac a geryddawdd y gwynt a' thon
dwfr: a' vvy peidiesont, a' hi aeth yn * araf
no y dyuot ef wrthynt, P'le may eich ffydd
ac ofny a' rhyuedd, a' orugant yn ei cyfrwng
ddywedyt, Pwyn 'n yw hwn a 'orchymyn ‡
gwyntoedd a'r dwfr, a' hwy yn vvyddhau

Yno hwyliaw o hanynt i * vro y Gadar
yr hon 'sy drosodd ‡ gyferbyn a Galilaia. A
dy iddaw dyn-di i dir, y cyfarvu ac ef * ryw
dinas, yr hwn oedd ‡ perchen cythrael
amser, ac ny wiscai ddillat, ac ny arosei yn
nyd yn y * monwenti. A' phan welas ef yr
y dolefawdd, ac a gwympawdd y lawr ger
ef, ac a llef vchel a ddyuot, Beth 'sy i mi
vvyf a thi, Iesu vap Duw, y goruchaf?
yti na'm ‡ poenych. Can ys-gorchymynei
yspryt * halor ddyuot allan o'i dyn: (cany
wer gwaith y daliesei ef: am hyny y rhwym
chadwyni, ac y redwit mewn ‡ hualae: a
ddrylliai y rhwymae, ac a * ddugit gan y cyth
ir diffeithiae.) Yno y gofynawd yr Iesu
gan ddywedyt, Beth yw d' enw? Ac ef a dd
Lleng, can ys cythreuliait lawer aethent yn
A' hwy ‡ atolygesont iddaw, na orchymynei

* draw, arall
‡ dygyscawdd
* Y meistr, y meistr
‡ oddarvu am danam
* dawel
‡ ys
* 'oiwlat
‡ ar gyfor
* neb
‡ gantho, fods
* bedrode, beddae
‡ arteithych
* aflan lydr
‡ llefetheirie
* yfrit, wthit, cymhellit
‡ er vynieffont

byned ir gorddwfyn. Ac ydd oedd yno geir llaw gen=
faint o voch lawer, yn pori ar * y mynyth, a'r cy-
thraelieit atolygesant iddaw, ar ‡ adel o hanaw y=
ddyn vyned ynthynt wy. Ac e adawodd yddynt.
Yno ydd aeth y cythraelieit allan o'r dyn, ac yn a=
ethon ir moch: a'r genvaint a ddygyrchawdd y ar
* ddibin i'r merllyn, ac a degit. Pan welawdd y
meichiait yr hyn a wneithit, y ‡ ffoesont: a' gwedy
yddyn vyn'd ymaith, y manegesont ‡ ir dinas a'r
'wlat. Yno y deuthant allan i 'weled * beth a w=
naethesit, ac y daethant at yr Iesu, ac a gaw=
sant y dyn o'r hwn yr aethai allan y cythraeli=
eit, yn eistedd, wrth draet yr Iesu, yn wiscedic,
ac yn ei iavvn bwyll: ac vvy ofnent. A'r ei a 'wel=
sent, a vynegesant yddynt pa vodd yr iachesit, y
cythraelic. Yno yr oll lliaws y wlat o amgylch y
Gadarenit a atolygesant iddaw, vynd ymaith y
wrthynt: can ys ‡ delhit wy ac ofn mawr: ac ef
aeth ir llong, ac a ddadymchwelawdd. Yno'r gwr,
o'r hwn y madawsei'r cythraelieit, a atolygadd i=
ddaw gael o hanaw bot y gyd ac ef: a'r Iesu y
* danvonawdd ef ymaith, gan ddywedyt, Ymch=
wyl ith tuy dy hun, a' datcan vaint bethae a wna=
eth Duw yty. Yno ydd aeth ef ffwrdd, gan ‡ pre=
cethu trwy'r oll dinas pa veint bethae a wnaethe
sei'r Iesu iddaw.

A' darbu pan ddaeth yr Iesu drachefyn, bot ir
bopul y dderbyn ef: can ys wy oll a ddysgwylynt
am danaw. A' nycha y daeth nebun gwr a ei enw
Iairus, ac efe oedd yn llywodraethwr y Synagog,
ac ef a gwympodd wrth draet yr Iesu, ac atoly=

* bryn, lann
‡ ganthady

* le syrth
‡ cilieson
* yn y
‡ thyn

* ddsilledic

‡ ofn mawr
oedd yw
dalha

* gellyngodd
madde nodd
‡ cyhoeddi, a=
drodd, hon=
ni, cyhoeddi

gawdd iddo ddyuot y mewn y'w duy ef. Can ys
verch oedd yddaw yn-cylch deuddec blwydd oet,
hon oedd ar varw (ac ef yn myned y gwascei
bopul ef, A' gwreic rhon oedd arnei waedlif er
dauddec blynedd, yr hon a dreuliesei i holl *byw
ar ‡veddigon, ac ny's gallei gael i hiachau y gan
nebun: pan ddeuth hi y tu cefyn iddo, y cyvurdda
hi ac emylyn y wisc ef, ac yn ebrwydd y *safaw
llif y gwaet hi. Yno y dyuot yr Iesu, Pwy'n yvv
gyffurddawdd a mi? Ac a phawp yn gwadu, y
dyuot Petr, a'r ei oedd y gyd ac ef, Y ‡llywiaw
y mae'r dorf yn dy wascu, ac ith *sathru, a' dywedy
Pwy'n yvv a gyfyrddodd a mi? A'r Iesu a ddyvot,
E gyfurddawdd rhyw vn a mi: can ys mi a wn vyn
‡nerth allan o hanof. Pan welas y wreic nad oe
hi * yn guddiedic, hi ddaeth dan ergrynu, ac
syrthiawdd geyr y vron ef, ac a vynegawdd i
ddaw rhac bron yr oll popul, er pa achaws y
hwrddesei hi ac ef, ac val yr iachesit y hi yn ebrw
Ac ef a ddyuot wrthei, Cymer confort, verch: dy
ffydd ath iachchaodd: dos ‡yn-tangwedd) Ac
ef eto yn ymadrodd, y daeth vn *ywrth lywodra-
ethwr y Synagog, gan ddywedyt wrthaw, Mar
vu dy verch: na ‡phoena ddim o'r Athro. Pan gly-
bu'r Iesu, yr atepawdd iddaw, gan ddywedyt,
Nag ofna: cred yn vnic, a' hi a * iachëir. A' phan
aeth ef i'r tuy, ny adawdd ef y nep ddyvot y mewn
y gyd ac ef, ‡amyn Petr, ac Iaco ac Ioan, a'tha
a' mam y *vachenes. Ac wylo oll ac irad a wnae
am deni: ac ef a ddyuot, Nag wylwch: can nad
marw hi, anyd hunaw y mae hi. Ac wy y gwat-

woresont

*da byt
‡physigwyr
*attaliodd, ystopodd rhediat
‡meistr
*bysseing
‡rhinwedd
*ynghudd
‡gyd a heddwch
*o duy
‡blina
*waredir
‡anyd
*morwyn, enaeth

woresont ef, can yddyn wybot y marw hi. Yno y gwthiodd ef wy oll y maes, ac y cymerth hi *er-byn hei llaw, ac a lefawdd, gan ddywedyt. Y bachcennes, cyvot. A' ei h'yspryt a ddaeth drache-fyn, a hi a gyuodes yn ebrwydd: ac ef a 'orchymy-nawdd roi yddi bwyt. Yno ‡ aruthr bu gan i * rhi-eni: ac ef a 'orchmynawdd yddynt na ddywedent i nebun ‡ hyn a wnaethesit.

*er wydd
‡ sann, cwrth
*thad ai mam
‡ pa, beth

Pen. ix.

Ef yn anvon y dauddec Apostol ymaith i precethu. Herod yn clybot son am danaw. Ef yn porthi pemp-mil popul a phemp torth a' dau bysc. Amrafael opinion am Christ. Ef yn ymrithio ar y mynydh. Ef yn gwared y dieblic. Ac yn dyscu ei ddiscipulon bot yn 'ostyngedic. Wynt-wy yn erchi dial, ac yntef yn ei gohardd.

YNo y galwodd ef y dauddec disci-pul ynghyd, ac a roes yddynt ve-diant ac autortot ar ucha yr oll cy-thraelieit, ac y iachau heintie. Ac y danvonawdd hwy i precethu teyr-nas Duw, ac i iachau'r cleifion. Ac ef a ddyuot wrthynt, Na chy-merwch ddim ich * taith, na gvvial ffyn, nac ys-crepan, na bara, nac arian, ac na bo ychwy, ddwy ‡ bais. A' pha tuy pynac ydd eloch iddo, y no yr aroswch, ac o ddynaw yr ymadewch. A' pha 'rei pynac ny'ch derbyniant, pan eloch allan o'r dinas hono, escutwch ys y llwch y wrth eich tra-

*gossym-ddeith, ffordd
‡ siacet

et yn testiolaeth yn y herbyn hwy. Ac wy aeth[illegible]
allan, gan vyned trwy bop tref *ac Euangelu[illegible]
iachau ym-pop lle. Yno clybot o Herod y Tetrar[illegible]
son am yr oll pethae a wnethesit cantháw: a'‡ph[illegible]
truso, can ys dywedyt gan 'r ei, adgyvodi o Joan[illegible]
veirw: a chan 'r eiae, ymddangos o Elias: a' cha[illegible]
ereill mai vn o'r hen Prophwyti a adgodesei. Yn[illegible]
y dyuot Herod, Joan a * doreis i ei ben: pwy yn[illegible]
tef yw hwn y clywaf gyfryw bethae am danaw?
ac ef a geisiawdd y weled ef.

A' gwedy addychwelyd yr Apostolon, y mane[illegible]
gesont iddaw ‡ beint bethae a wnaethoedd[illegible]
Yno y cymerth ef wynt, ac y* tynnawdd o'r ne[illegible]
tu i le diffaith geir llavv dinas a elwit Bethsaida.
A' phan 'wybu 'r popul, ys dilynesont ef: ac ei[illegible]
derbyniawdd wy, ac a ‡ lavarawdd wrthyn am
deyrnas Duw, ac ei oedd arnyn eisiae y hiachau,
a iachaodd ef. A' phan ddechreawdd y dydd *[illegible]
vot, y daeth y dauddec, ac y dywedesont wrthaw,
‡ Gellwng ymaith y popul, val yr elont ir trefi[illegible]
'r pentrefi o ddaingylch, a' lletuya, a' chael bwyd:
canys yma ydd ym yn lle diffaith. Ac ef a dyuot[illegible]
thynt, Rovv-chwi ydynt beth yw bwyta. Ac wy[illegible]
a dywedesont, Nyd oes genym ni * tros pemp tor[illegible]
a' dau byscodyn, o ddyeithr i ni vyned a' phry[illegible]
bwyt i'r oll bopul hyn. Can ys ydd oeddent yn
cylch pemp-mil o gwyr. Yno y dyuot ef wrth ei di[illegible]
scipulon, ‡ Perwch yddyn eistedd y lavvr, bop dec[illegible]
wyr ar' ugain mewn eisteddfa. Ac velly y gw[illegible]
naethant, ac ei gesodesont vvy y eistedd oll. Yno y
cymerth ef y pemp torth. a'r ddau pyscodyn, ac a
drychawdd

*a phregethu 'r Euāgel

‡amheu dowto

*laddeis, drycheis

‡pa

*encilíawdd

‡ddyvot, draethodd

*drenkio ymaith

‡Anfon.

*bwy

‡Gwnewch Rowch yn hwy i eiste

ðrychoð y vynydd * ir nef, ac ei bendigawdd, ac ei ‡ torawdd, ac ei rhoes ir discipulon y'w gesot * rac bron y popul. Yno bwyto o hanynt pawp, a' chael digon: ac e godwyt a'r a weðillesei ganthynt, dauddec bascedeit o vriwbwyt.

A' darvu, wrth y vot ef y hun or neulltu yn gweddiaw, yr oedd ei ddiscipulon y gyd ac ef, ac ef a 'ovynnawdd yddynt, can ddywedyt, Pwy'n með y populoedd yw vi? Wythe atepesont ac a ddywedesont, Ioan Vatyddiwr: a'rei a ddyvvait mai Elias: ac ereill a ddyvvait mai vn ‡ o'r Prophwyti gynt a godes drachefyn. Ac ef a ddyuot wrthynt, A' phwy'n medd-y chwi ytyw vi? Petr a atepawð ac a ddyuot, Y Christ y Duw. Ac ef y rybyddiawð ac a 'orchymynnawdd yddynt, na ddywedynt hyn wrth nebun, gan ddywedyt, * Can ys dir yw i Vap y dyn ddyodef llawer ‡ oedd a'ei * argyweddu y gan yr Henaifieit, a'chan yr Archoffeiriait, a'r Gwyrllen, a'ei ladd, a'r trydydd dydd adgyuody.

Ac ef ddyuot wrthyn oll, A's ewyllysa nep ðyuot ar v'ol i, ymwadet ehun, a * chymeret ei groc beunydd a'dylynydd vi. Can ys pwy pynac a ewyllyso cadw ei einioes, ei cyll: a' phwy pynac a gyll ei einioes ‡ om pleit i, hwnw ei caidw. Can ys pw *leshat i ddyn, ‡ pe's enillei'r oll byt, a' ei golli ehun, neu ddarvot am dano ehun? Can ys pwy pynac a gywilyddio om pleit i, * am gairiae, o bleit hwnw y cywilyddia Map y dyn, pan ddelo yn ei 'ogoniant, ac ‡ yn gogoniant y Tat, a'r sainct Angelon. A' dywedaf wrthwych 'yn * ddiau, y mae r' ei yn sefyll yma, a'r ny's ‡ 'orchwaedant o angae, nes

* tuar
‡ drylliodd
* gar, drach
‡ orheu. &c.
* Rait
‡ o bethe
* chodet ei groes
‡ er vy mwyn
* well
‡ er enill
* ne by-
‡ vn
* wir, ddien
‡ vlasant

yddyn we-

yddyn weled teyrnas Duw. Ac e darbu yn-
pen wyth diernot gwedy y gairiae hyny, ac e
inerth Betr, ac Joan, ac Jaco, ac a * escenda
ir mynyth i weddiaw. Ac val yr oedd ef yn g
iaw, y ‡ newidiwyt gwedd y wyneppryd ef,
wisc oedd yn wen, ac yn * ysplendydd. A' nyc
ddau 'wr yn cydymddiddan ac ef, yr ei oedd Mo
ac Elias. Yr ei a ymddangosent yn-gogoni
ac a ddywedesont am ei ‡ drancedigaeth, yr hw
* gyflawnei ef yn-Caerusalem. A' Phetr a
oeddd y gyd ac ef, oedden drymion gan * huna
phan ‡ ddihunesont, wy welsant y'ogoniant
a'r ddau wr yn sefyll y gyd ac ef. Ac ys darbu,
hwy yn ymadael y wrthaw, Petr a ddywot wr
yr Iesu, Y ‡ llywiawdur, ys * tec yw i ni vod yma
gwnawn gan hyny dri phepyll, vn i ti, ac ‡
Moysen ac vn i Elias, ac ny wyddiat pa be
ddywedei. Ac ef yn ymadrodd val hyn, y dae
‡ wybren * ac y gwascotawdd hwy, ac wy a ofn
pan oedd yr ei hyn yn myned y mewn ir * wybr
Ac e ddaeth llef allan o'r wybren, yn dywe
Hwn yw vy Map ‡ y caredic, * clywch ef. A' gw
darvot y llef hono, y cahad yr Iesu * yn vnic
wy nyd ynganesont, ac ny vanegesont i neb un
dyddieu hyny ddim o'r pethae a' welsynt.
A' darbu ar y dydd nesaf, ac wy yn dyvot y wa
o'r mynyth, yr oedd llawer o popul yn ‡ cyfar
ac ef. A' nycha, 'wr o'r dyrfa a ddolefawdd, g
ddywedyt, Athro, adolwyn yty, * edrych ar
map: can ys vy vn-map y gyd ydyw. A' nycha,
yryt y cymer ef, ac yn ddysumwth y llefa, ac e

rhwyg

*aeth i hyny
‡ysmutwyt arallwyt, ffurf gosged
*dys claer
‡ddiwedd, varwolaeth
*gwplai
*gwscy
‡ddiffroesōt
‡meistr
*da, mad
‡arall
‡cwmwl
*rhon
‡yr anwyl
*gwrandwch
*ehun, wrtho yhun
‡y pryd
‡cyfwrdd
*sylla

rhwyg, y ny balo-ewyn a' * braidd yr ymedy ac ef gwedy iddaw ei sigo, A mi adolygais ith ddiscipulon y bwrw ef allan, ac ny allent wy. Yno yr atepawdd yr Iesu, ac y dyuot, ‡A genedleth amffyddlawn a' throbaus, pa hyd *bellach y byddaf y gyd a chwi, ac ich dyodefaf? Dwc yman dy vap. A' thra ytoedd ef yn dyuot, y rhwygawdd y cythraul ef, ac y ‡drylliawdd: a'r Iesu a gerydawdd yr yspryt aflan, ac a iachaodd y bachcen, ac y rhoes ef at ei dat.

A' * brawychy a wnaethant oll gan ‡ vawredic veddiant Duw: ac a'n wy oll yn rybeddu am yr oll pethe a wnethesei'r Iesu, y dyuot wrth ei ddiscipulon, *Clustymwrandewch y gairiae hyn: can ys-derbydd y, rhoddir Map y dyn yn-dwylo dynion. Eithyr ny ‡ddeallesont wy'm 'or gair hwnvv: can ys cuddietic oedd racddynt, val na * synniet ddim hano: ac ofnent ymofyn ac ef y ‡peth hwn.

Yno y cyuodes *dadl yn y plith wy, pwy'n o hanaddynt byddei'r mwyaf. Pan welas yr Iesu veddyliae y calonae, ef a gymerth bachcenyn, ac ei gosodes yn ei emyl, ac a ddyuot wrthynt, Pwy pynac a dderbyn y bachcenyn hwn yn vy Enw i, 'sy im derbyn i: a' phwy pynac am derbyn i, a dderbyn hwn am danvones i: can ys hwn 'sy leiaf yn eich plith chvvi oll, hwnw a bydd mawr.

Ac atepodd Ioan, ac a ddyuot, Y llywiawdur, ni welsam vn yn bwrw allan gythraelieit yn dy Enw di, ac ei gohardddesam, can nad yw ith *ddilyn y gyd a mi. Yno y dyuot yr Iesu wrthaw, Na'vv'ohercddwch ‡ef ddim: can ys yr hwnn a'r

*anhawdd
‡O
*weithan
‡carpiodd
*sanny, aruthro
‡nerthawc
*Ystyriwch Synnwch
‡wyddent beth oedd
*ystyrient
‡gair
*resymy
*wrtho, gyr ei law
*ganlyn
‡iddo

nyd yw yn ein erbyn, y sy y gyd a ni.

Ac e ddarbu, gwedy * cyflawny y dyddiae ‡ y cymerit ef y vyny dd, ef a * ddir gyfeiriodd ei wy-nep i vyn'd i Gaerusalem, ac a ddanvones ge-don oei vlaen: ac wy gerddesont, ac aethont i dd- y Samarieit, y baratoi iddo letuy. A' hwy the ny derbynynt ef, can vot y ‡ wynebiat ef val yn myned i Gaerusalem. A' phan welawdd ei ddiscipulon Joan ac Jaco hyny, y dywetsont, Arglwydd a * ewyllysy di 'orchymyn o hanam ar ddescend tan o'r nef, a'ei difa hwy, megis y gwnaeth Elias? A'r Jesu a drowes, ac y ceryddawdd wy, ac a ddyuot, Ny wyddoch o ba yspryt ydd y-chwi. Can na deuth Map y dyn i y ‡ golly einioes oedd dynion, eithyr y'vv cadw. Yno ydd aethon i dref arall.

Ac e ddarbu a' hwy yn myned rhyd y ffordd, dyuot nebun wrthaw, Mi a ath ddilynaf, Arglwydd, i b'le bynac ydd elych. A'r Jesu a ddyuot wrthaw, Ir * llwynogot y mae ‡ dayerydd, ac i * adar y nef y mae nythot, ac i Vap y dyn nyd oes lle i roi ei ben i ‡ lawr. Ac ef a ddyuot wrth vn arall * Dilyn vi. Ac yntef a ysyganei, Arglwydd, ‡ goddef i mi yn gyntaf vyned a' chladdu vy-tad. A'r Jesu a ddyuot, wrthaw, Gad ir meirw gladdu ei meirw hwy: a' do's ti the a' phregetha deyrnas Duw. Yno eb yr vn arall, Dylynaf di, Arglwydd: and gad i mi yn gyntaf vyn'd * a' chanu yn iach ir ei sy i'm tuy. Ac wrthaw y dyuot yr Jesu, Nid oes nebun a'r a ddyd ei law ar yr aratr, ac a edrych ar bethe y tu cefyn yn ‡ gyfaddas i deyrnas Duw.

*dyuot yr amser
‡pryd
*ymgadarnhaod yntho yhun
‡agwedd
*vynny
‡i ddistryw eneidie
*cadnawot
‡ffauc
*ehediait
‡orwedd
*Canlyn
‡gad
*ac ymiachay
‡gymesur

Pen. x.

Ef yn anfon y dec a' thrucain oei vlaen i precethu, ac yn ei rhybuddiaw py wedd yr ymddugant. Ef yn bygwth yr ei aphydyn. Ef yn diolwch yw Dad nefawl. Ef yn gwrthep y Gwr-llē ai profawdd ef, Ac wrth exempl y Samaritan y mae ef yn dangos pwy'n yw cymydawc dyn. Martha yn derbyn yr Arglwydd yw thuy. Bod Mair yn chwannoc y wrando y' air ef.

YN ol y pethae hyn yr 'ordeiniawdd yr Arglwydd dec a thr'ugain erell, hefyt ac ei danvones wy pop dau a' dau *geyr ei bron i pop dir as a' lle, ac ydd oedd ef ar ddyvot iddo. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Y cynayaf ysy ‡ampl, a'r gweithwyr yn *anaml: gweddiwch gan hynny ar Arglwydd y cynayaf, ar ddanvon gweithwyr y'w gynayaf. Cerddwch ymaith: *nycha mi ach danvonaf mal wyn ymysc bleiddiae. Na ddygwch vn ‡god nac yscrepan, nac escidiae, ac na chyverchwch well i neb ar y ffordd. Ac i pa duy pynac ydd eloch, yn gyntaf dywedwch ‡Tangneddyf ir tuy hwnn. Ac a's bydd yno vn map tangnedyf, e a'orphwys eich tangnedyf arno: ac anid ef, atoch yd adymchwel. Ac yn tuy hwnnw arhoswch yn 'oystat *gan' bwyta, ac yvet gyfryw bethae a ddodant geir eich bronn: can ‡ys teilwng ir gweithwr ei gyfloc.

*Na cherddwch o duy y-duy. Ac y ba ddinas bynac ydd eloch ymewn, a's wy a'ch derbyniant, bwytewch

Yr Euangel ddie gwyl Luc

*rac ei wynep

‡valwr, lliosoc

*ychydigin

*wele

‡cwd

‡Heddwch

*yn bwyta

‡taladwy

*Nac ewch

tewch cyfryw bethe ac a *'ofoter geir eich bron, ac
iachewch y cleifion a vo ynddei, a' dywedwch wy
thynt, Nesaod teyrnas Duw atoch. Eithr i ba di
nas bynac yd eloch ymyvvn, ac any'ch derbyni
ewch ymaith allā ‡ yw heolydd hi a' dywedwch, y
ef y llwch, yr vn a'lyn wrthym o'ch dinas, a ddysy
chwn * o ddywrthym yn eich erbyn chvvi: ‡er hy
ny gwybyddwch hyn, ddarvot i deyrnas Duw ne
sau atoch. Can ys dywedaf wrthych, mai esmwy
thach bydd yn y dydd hwnw ir ei o Sodoma, na
ir dinas hono. Gwae dydi Chorazin: gwae dydi
Beth-saida: can ys pe's gwneuthesit yn-Tyrus a
Sidon y * gwyrthiae a wnaethpwyt yn y-chwi,
hwy gynt oll a edivreiriesent, gan eistedd mew
llainsach a' lluto. Am hyny y bydd esmwythach i
Tyrus a' Sidon, yn y ‡ varn, nag i chwi. A thi
thef Capernaum, yr hon ath dderuchefir yd y ne
oedd, a * ddescendir i lawr ydyn yffern.

Y nep a'ch clyw chvvi, a'm clyw i: a'r nep a'ch
‡ gommedd chvvi, a'm gommedd i: a'r nep a'm
gomedd i, a'ommedd yr vn am danvnawdd i.

A'r dec a' thrucain a ddadymychwelesont y gy
a llewenydd, gan ddywedyt, Arglwydd, * ys y
thraulieit a ddarystyngir i ni ‡ yn dy Enw di. A
ef a ddyuot wrthynt, Mi * welais Satan ‡ meg
lluchet, yn cwympo y lavvr o'r nef. Nycha, bi y
roddy y-chwy veddiant y sathru ar seirph ac
* scorpionae, ac ar bop ‡ meddiant y gelyn, ac ny
‡ briw dim chwi. Eithyr, yn hyn na lawenhewch,
can ys darystyngir yspryttion ychwi: and llawen
hewch yn * vwy, achos yscrivenwyt eich enw

yn

ddoder
‡yddy
*ddiarnam
‡thagen
*amiracle
‡vrawd
*drancwy-
ddir, dynnir
y lawr
‡dirmygo,
ddiystyro
*a'r
‡wrth, gan,
trwy
*ddrychais,
dremiais
‡mal mell-
ten
*pryfed tra
gwenwyn-
llyt
‡nerth
*clwyfa,
eniweidia
‡hytrach

yn y nefoedd.

Ac yn yr awr hono yr ymlawenychawdd yr Iesu yn *yr yspryt, ac y dyuot, Cyffessaf yty, Dad, Arglwydd nef a' dayar, can ys cuddiaist y pethae hynn ‡rac y doethion, a'r ei *dyallus, ac ei‡ dadguddiaist ir ei bychain: *Do, Dad, can ys velly y rhyngei bodd i ti. Yno y troes ef at ei ddiscipulon, ac y dyuot, ‡Oll pethe a roddwyt i mi y gan vy-Tad: ac ny wyr nep pwy 'yw'r Map, *oddyeithyr y Tat: na phwy 'n yw'r Tat, oddyeithr y Map, a'r hwn a ewyllysio'r Map y ‡egluraw ef iddo.

Ac ef a droes at ei ddiscipulon, ac a ddyuot yn ddirgel, Gwyn ei byt y llygait a welant y pethae a wel-y-chwi. Can ys dywedaf y chwy, may llawer o Prophwyti a' Brenhinedd a *vysei dda gantynt weled y pethae a welw-chwi, ac ny's gwelsant: a' chlywed y pethae a glywch, ac ny's clywsant. Ac, vn o'r cyfreithwyr yn cody yn ei sefyll, ac yn y ‡ deintiaw ef, can ddywedyt, Athro, pa beth a wnaf er etiveddu bywyt tragywythawl? Ac ef a ddyvot iddaw, Pa beth a escrivennwyt yn y *Ddedyf? pa wedd y darlleny? Ac ef atepodd ac a dyvot, ‡Car dy Arglwydd dduw ath oll calon, ac ath oll enait, ac *ath oll nerth, ac ath oll veddwl, ath cymmydawc mal tuhun. Yno y dyvot ef wrthaw, Atepeist yn vniawn: gwna hynn, a' byw vyddy. Eithyr ef yn ewyllysiaw ymgyfyawnhay y hun, a dyvot wrth yr Iesu, A' phwy yw vyg-cymydoc? A'r Iesu a ‡atepawdd ac a ddyvot, Ydd oedd rhyw ddyn *a ddescenawdd o Gaerusalem i Iericho, ac a syrthiawdd ymplith llatron, ac wy ei espeiliesant o ei ddillat

*eiveddvvl
‡ywrth
*dyscedic, pwylloc, disyml
‡dioaist, agoreist
*ie
‡Pop peth
*anyd, amyn
‡ddigaddio ddangos
Yr Euangel y xiij. Sul gwedi Trintot.
*chwenychesent
‡brovi
*Cyfraith
‡Cery
*oth.
‡wrthepodd
*aeth i wared

ddillat, ac ec archollesont ef, ac aethant ymaith
can ei adu yn * lledvarw. Ac o ddamwain y daeth
y wared y ffordd hono ryw Offeiriat, a' gwedy
ddaw ei ganvot, ef aeth heibiaw o'r tu arall. Ar
vn modd y Leuit, gwedy ddyvot yn agos at y
lle, aeth ac a edrychawdd arnavv, ac aeth heibiaw
or tu arall. Yna ryw Samarit, wrth ‡ ymdaith,
a ddeuth * yn agos attaw, a' phan ei canvu, e dos-
turiawdd wrthaw, ac aeth attaw, ac a rwymodd
ei * archollion, ac a dywalldawdd yntho wynt olew
a' gwin, ac ei dodawdd ar ei ‡ ysgrupl ehun, ac ei
duc y letuy-cyffredin, ac ei ymgleddawdd. A
thranoeth wrth vyned ymaith, ef a dynnawdd al-
llan * ddwy geiniawc, ac ei rhoddes ir lletuywr,
ac a ddyvot wrthaw, Cymer ei gur ef, a' pha beth
pynac a draulych angwanec, pan ddelwyf drach-
chefyn mi ei talaf y-ty. Pwy vn o'r tri hyn,
ith tyb di, oedd gymmydawc y hwn a syrthiawdd
ymplith y llatron? Ac ef a ddyvot, Hwn a wnaeth
drugaredd ‡ ac ef. Yno'r Iesu a ddyvot wrthaw,
Cerdda, a' gwna dithe yr vn ffynyt.

Yno y darvu a hwy yn *ymddaith ac ef aeth i
ryw dref, a ‡ ryw wreic ai henw Martha y der-
biniawdd ef y'w thuy. Ac *yddi yr oedd chwaer
elwit Mair, yr hon hefyt a eisteddawdd wrth
draet yr Iesu, ac a glywei i breceth ef. A' Martha
a drallodit yn cylch ampl wasanaeth, ac a ddeuth
attaw, ac a ddyvot, Arglwydd, anyd oes nes ‡ gen-
fal genyt, can im chwaer vy-gadael vy hunan i
wasanaethu? Arch yddi gan hyny, yn y * chyn-
portho vi. A'r Iesu a atepawdd ac a dyvot wrthei
Martha

*amadvyw
‡ffwrnsaw
*welieu
‡anival
*yr hyn oedd yngylch naw ceiniog o'n bath ni
‡iddaw
*mynet, cerddet
‡neb
*y hon
‡a'ir, ymadrodd
*cur, pryder, ystyr
‡oddi ar ei wyd o

Martha ydwyt yn *gofalu ac ith trafodir yn-cylch llawer o pethae. Ac vn-peth 'sy angenreidiol, a' Mair a ‡ddetholes y rhan dda, yr hyn ny ddugir oddy arnei

Pen. xj.

Ef yn dyscu ir discipulon weddio, Ef yn tablu allan gythreul Ac yn ceryddu y Phariseyeit cablgar. Ef yn gadu y genedydd yspryddawl yn bwy rhagorawl. Hwy yn erchi argoelon ac arwyddon. Ef yn bwyta y gyd a'r Phariseieit, ac yn beio ar ffuc sancteiddrwydd y Pharysai, y Gwyr-Llen, a'r Hypocriteit.

A'darbu, val yr oedd ef yn gweddiaw mewn *nep lle, pan peidiawdd, y dyvot nebun oei discipulō wrthaw, Arglwydd, dysc i ni weddiaw, megis ac y dyscawdd Joan ei ddisipulon yntef. Ac ef a dyuot wrthynt, Pan weddioch chwi, dywedwch, Ein tad yr hwn ynwyt yn y nefoedd, sancteiddier dy Enw: Dauet dy deyrnas: Gwneler dy 'wyllys ‡ ys ef yn y ddaiar megis y mae yn y nef: Ein bara beunyddiol dyro i ni *dros heddyw: A' maddae i ni ein pechotae: canys nyni a vaddeuwn i bop ‡ dyn * sy yn ein dled ni: Ac nac arwein ni ‡ i temptation: eithyr rhyddha ni rac drwc.

Hefyt, ef a ddyuot wrthynt, Pwy o hanoch a vydd iddaw * car, ac a el attaw am haner nos, ac a ddywait wrthaw, Y car, Moes i mi yn echwyn dair

torth

*pryderu
‡ddewysodd
*ryw, vn
‡ar
*beunydd, bop dydd
‡vn
*ydd ym ni yn dylu iddo
‡ymprofedigaeth
*garwr, ffrind

torth. Can ys carvvr i mi a ddaech * y ar y ffo
ataf, ac nyd oes genyf ddim y'w ddodi geyr ei br
ac ef o ddymywn atepai, ac a ddywedei, Na bl
fa ddim hanof: y mae'r drws ‡ ynghaer yn-g
ad, a'm plant y gyd a mi yn y gwely: ny al
*gwnnu a'i rhoddy yty. Dywedaf wrthych, ‡
nas cwnnei ef a'rroi iddaw, o bleit y bod ef yn g
iddo, eto yn sicr am ei *daerder, e gyfodei, a
roei iddaw gynniner a vyddei .rno y hesiae.
mi a ddywedaf wrthych, Gofynnwch, ac ei rhod
y-chwy: caisiwch, a' chefwch: ‡ curwch, ac a
rir y-chwy. Can ys pop vn a'ofyn, a dderbyn:
hwn a gais, a gaiff: ac i hwn a guro ir agor
A's gofyn map vara gan yr vn o hanoch y
a rydd ef iddo * vaen? ne a's gofyn ef byscodyn, a
lle pyscodyn y rydd ef ‡ sarph iddaw? Neu a go
ef wi, a rydd ef iddo scorpion? A's chwi chwi g
hyny yr ei ych ddrwcion, a *vedrwch roi rhodd
da i'ch plant, pa veint mwy y bydd i'ch Tad
fawl roddy yr Yspryt glan ir ei eu gofynan ‡
¶Yno y bwriawdd ef gythrael allan yr hwn
yn vut: a gwedy ir cythrael vyn'd allan ‡ yr
droddawdd y mudan, ac y rhyueddawdd y pop
oedd, A'r ei o hanynt, a ddywedesant, Trwy Be
zebub y pennaf o'r cythraelieit y mae ef yn b
allan gythraelieit. Ac yr eill er ei brovi ef, a g
esant gantaw arwydd o'r nef. Ac ef gan wybo
meddiliae, a ddyvot wrthynt, Pop teyrnas
nedic ‡ oei mewn ehun, a *diffaithir, a' thuy
nedic yny erbyn ehun a gwympa. Ac ad yw S
yn rhanedic yn y erbyn ehun, pa wedd y saf
deyrn

*wrth ym-ddaith
‡yrowan
*gody
‡er nas codei
*gwyn, ddi gywilydder, dybalder
‡ffustwch
*garec
‡neidr
*wyddoch
*ganthaw
Yr Euangel y trydydd Sul yny Grawys.
‡y dyuot
‡yn erbyn
*anreithir, a destrowir

deyrnas ef: can y chwi ddywedyt vy-bot yn bwrw allan gythraeliait trwy Beelzebub. Ac a'd yw vi yn bwrw allā gythraulieit trwy Beelzebub trwy pwy y mae eich plāt chwi yn eu bwrw allan? Am hynny y byddant wy yn varnwyr arnoch. Eithr a's mynvi trwy ‡bys Duw'sy'n bwrw allan gythraulieit, diamau ddyvot o deyrnas Duw atoch. Pan'orchatwo cadarn yn arvawc ei *nauadd, cyneint ac a vedd ef, ys y mewn ‡ heddwch. Eithyr pan ddel arnaw a vo cadarnach nac ef, a'ei *'orchvygy, ef ddwc y arnaw ei oll arvae yn yr ei ydd oedd ef yn ymddiriet, ac a ran yr y ſpail. Yr ‡ hwn nid yw gyd a mi, ys ydd im erbyn: a'r hwn ny chascla gyd a mi, gwyſcary y mae. Pan el yr yſpryt aflan allan o ddyn, e rotia rhyt lleodd ſychion, gan gaisiaw llonyddwch: a' phryd na's caffo, ef a ddywait, Mi ymchwelaf im tuy or lle y daethum allan, a'phan ddel, ef ei caiff wedy'r yſcupo a'r trwsiaw. Yno ydd aa ef, ac a gymer gyd ac ef saith yſpryt eraill gwaeth nag ef ehun: ac y aant y mewn, ac a drigant yno, ac velly y bydd diweddat y dyn hwn yn waeth no ei ddechreuat. Ac e darbu ac ef yn dywedyt y pethae hyn, rhyw wreic o'r tyrva a gyvodes ei lleferydd, ac a ddyvot wrtho, Gwyn ei vyt y groth ath *arweddawdd, a'r bronnae a sugnaist. Ac yntef a ddyvot, Je, *ychre gwyn ei vyt yr ei a glywant 'air Duw, ac ei catwant.

A' gwedy ir popul oedd ymdyrru yn-cyt, y dechreuawdd ef ddywedyt, Cenedl *yſceler yw hon: ceisio ‡ ſygn y maent, ac ny's rhoir vn yddynt, anyd sign

‡nerth, power
*dux, llys
‡diogelrwydd
*orvot
‡neb
*ddwc
*yn hytrach
‡dedwydd yw
*drwc, enwir
‡sein, arwydd, argoel

sign Ionas y Prophwyt. Can ys mal y bu Ionas yn sign ir Niniveit, velly y byd Map y dyn i'r genetleth hon. Brehines y Deheu a gyvyt ym-barn y gyd a gwyr y genetleth hō, ac y *barn wy yn euoc can ys hi ddaeth o ‡ dervynae eithav y dayar y glywet doethyneb Selef,* a' nycha vn mwy na Selef y sy yman. Gwyr Niniue a godant ym-barn y gyd a'r genetleth hon, ac y barn hi-yn-euoc: can wy a gymersōt edivеirwch wrth precethiat Ionas: a' nycha * vn mwy na Ionas y sy yman.

Nyd enyn neb ganwyll a'i dodi ‡ yn-cudd, na y dan * vail: eithyr ar ganwyllbren, val y gwelo yr ei a ddel y mywn, weled y llewych. ‡ Can y corph yw'r llygat: can hyny pan vo dy lygat *sympl, yno y mae dy oll corph yn olae: eithr ‡ pan vo dy lygat yn drwc, yno y bydd dy corph yn dywyll. *Ystyria gan hyny, rac ir goleuni y sy ynot, bot yn dywyllwch. Wrth hyny a's dy oll corph vydd golau heb iddo vn ran dywyll, yno byd e golau ‡ ol, mal pan ith oleuaei cannwyll di a'r *discleirdeb.

Ac val ydd oedd ef yn ymadrodd, yr atolygawdd ‡ rhyw Pharisai yddaw giniawa y gyd ac ef: ac ef aeth y mywn, ac a eistddawdd y vwyta. A'r Pharisai a welawdd y Pharisai, y rhyveddawdd can na ymolchesei ef yn gyntaf yr ymolchesei ef o vlayn ciniaw. A'r Arglwydd a ddywot wrthaw, Yn ddiau chwychwi 'r Pharisaieit a *gerthwch y tuallan ir ‡ cwpan a'r ddescil: a'r tu mywn ywch 'sy yn llawn o ... a *drigioni. ‡ A ynbytion, anyd yr hwn a wnaeth hyn 'sy oddy allā, a wnaeth hyn 'sy oddy mewn hefyd? Can hyny rhowch eleesen o'r pethae ys ydd ... mewn

*ddienydda
‡ tine, orae
*ac wele
*bech
‡ ynghudd
*tel, hob, Bwsel
‡ Goleuad
*sengl, ddiplic
‡ tra, a's
*Synna, Gochel, Dogel
‡ y cwbyl
*llewych
‡ neb
*lanhewch
‡ phiol
*scelerder enwiredd
‡ Chwychwi ffolieit

mewn, a' nycha pop peth oll bydd yn 'lan y chwy. Eithyr gwae chwy chwi y Pharisaieit: can ys-chvvi degymwch y myntys a' *rut, a' phop llyseuyn ac ewch dros barn a' chariat Duw: y pethae hyn a ‡ ddylit ei gwnauthur, ac *na baddeuit y llaill. Gwae chvvy chwi'r Pharisaiait: can ys-cerwch yr eisteddleoedd uchaf yn y Synagogae. *a' chael cyfarch-gwell yvvch yn y marchnatoedd. Gwae chvvy chwi'r Gwyr-llē a'r Pharisaieit, hypocriteit can ys ych bot megis ‡ monwenti a'r n'ymdango-sant, a'r dynion a' rodian arnynt, ny wyddan y vyrthynt. Yno yr atepawdd vn * o esponwyr y Ddeddyf, ac addywot wrthaw, y dyscawdr, can dywedyt hyn ydd wyt in ‡ gwarthay mini hefyd. Ac efa ddyuot, Gwae chvvy chwi hefyt, ‡ esponwyr y Ddeddyf: can y chwi lwythao dynion a'llwythae anhawdd-ei-dwyn, a' chvvitheu ny chyffwrddwch *y llwythae ac vn o'ch bysedd. Gwae chvyy chwi: can ych bot yn adailiat ‡ monwenti y Prophwyti a'ch tadae y lladdodd wy *Diau y testolaethwchvvi ac y cydsynniwch a gweithredoedd eich tadae: can ydyntvvy y lladd wy ac y chwitheu a dailiat y ‡ monwenni hwy. Am hynny y dywedei doethi-nep Duw, Anvonaf atyn Brophwyti, ac Aposto-lon, ac o hanynt y lladdant 'rei, ac ereill erlidiant, y'n y bo i' waet y Prophwyti, a ‡ ddinewyt o * sai-liat y byt, gael ei 'ovyn y gan y genedlaeth hon, o waet Abel yd waed Zacharias, yr hwn a las yn cyfrwng yr allar ar Templ: yn ddiau y dywedaf wrthych, ei gofynnir y gan y genetlaeth hon. Gwae chvvy chwi * esponwyr-y-Ddeddyf: can ys

*ruw

‡sy ddir, sy rait

*edit y llaill eb wneythur

‡ac amcrchim

‡bedrodae beddae

*or Cyfreithwyr

‡larhay

*ladmerieit

‡berchiae

*ar

‡beddae

*Dwer

‡beddeu

‡gollwyt clyngwyt

*wnaethuriat

*allwedd ‡gwybodaeth

dducesoch ymaith * egoriat y ‡ gwybyddiaeth nyd aethoch y mywn ych hunain, a'r ei oedd yn not y mywn, a'oharddesoch. Ac ef yn dywedyd y pethae hyn wrthyn, y dechreuawdd y Gwyr-llen a'r Phariseaiait y * ddylundaw ef yn ‡ drud, a'ei nu y ymadrodd am llawer o bethae, gan y gw llwyn ef, a' chaisiaw hela rhyw beth o y ben ef, cahel o hanynt achwyn arnaw.

*dirio arnaw ‡dost

Pen. xij.

Christ yn gorchymyn ymochelyt rac hypocrisi a'r ffuant, ddylyem ofny dyn amyn Dew. Cyffessy y Enw ef. C yn erbyn yr Yspryt. Nad elom y * tu hwnt in gall gaeth. Nad ymroddom i chwanoc 'ofal y buchedd Eithyr i vniondap, elecseni, gwiliaw, dioddefgarwch, echinep a' ‡ dybndap.

*dros ‡cytundep

YN * y cyfamser, yr ymdyrrawdd yn hyt lliaws aneirif o bopul, y ‡ ymsengynt ar y gylydd: ac y dechreuodd ef ddywedyt wrth ei ddiscipulon yn gyntaf, ymochelwch * surdoes y Phariseaiait, yr hwn ‡ hypocrisi. Can nad oes dim toedic, a'r ny's doer: na chuddiedic a'r ny's daw i wybodaeth. wyd paam pa bethe bynac a dywetsoch yn-tyw llwch, ei clywir yn y goleuni: a'hyn a ddywed soch yn y glust, mewn lleoedd dirgel, a brege ar * vchaf y tai. A' dywedaf wrthych vy-cerein Nac ofnwch rac yr ei n a laddant y corph, ac wed dy hyny eb ‡ yddyn gahel gwneuthu'r dim mwy

*hyny ‡ymsethrynt *lefein ‡ffucsancteidrwydd *ben ‡ar ei llaw allan

A'chan

Y rhac ddangosaf y-chwy, pwy'n a ofnwch: ofnwch hwn yr vn gwedy lladdo, 'sy iddo *veddiant i *bwrw i'r yffern: ‡ dioer, y dywedaf wrthych, hwnvy a ofnwch. Any phrynir pemp o darynot-yto er dwy fferling, ac eto nid oes vn o hanynt yn angof geir bron Duw? Je, ac y mae oll wallt eich pen yn gyfrifedic: nag ofnwch gan hyny: * ys ymdelwch mwy no llawer o adarynot yto. Hefyt y dywedaf y-chwy, Pwy pynac a'm ‡ cyffesso i geyr bron dynion, Map y dyn y cyffessa yntef hefyt geyr bron Angelion Duw. A' hwn a'm gwato i geyr bron dynion, a wedir geyr bron Angelon Duw. A' phwy pynac a ddywait *'air yn erbyn Map y dyn, ei maddeuir iddaw: eithyr i hwn a gablo yr yspryt glan, ny's maddeuir. A' phan ich' dugant ir Synagogae, ac at y llywyawdwyr a'r gwyr-o-*veddiant, na ‡ 'ovelwch pa vodd, nei pa beth a atepoch, nai pa beth a ddywetoch. Can ys yr yspryt glan a'ch dysc yn yr awr hono, pa beth * sy rait i chvvi y ddywedyt. Ac vn o'r dyrfa a ddywot wrthaw, Athro, ‡ arch i'm brawd rannu a mi yr etiueddiaeth. Ac ef a ddyuot wrthaw, * y ‡ dyn, pwy a'm gosodes i yn brawdwr, nei yn rhannwr arnoch? Erwydd paam ef a ddyuot wrthynt Edrychwch ac ymogelwch rac trachwant: can ys cyd bot i ddyn amlder o dda, er hyny nid yw i * einioes yn sefyll o nerth ei dda. Ac ef adroddawdd barabol wrthynt, gan ddywedyt, ‡ Tir ryw wr goludawc a ffrwythlonawdd yn dda. Ac velly y meddyliawdd ynto ehun, can ddywedyt, Beth a wnaf, am nad oes genyf ehengder lle gallwyf dody veu ffrwythae

*cably
‡sicr
*gwell ydych no
‡addefo
*ddim
*awdurdot
‡phryderwch
*a ddylech
‡dywait
*Tiwr Hawr
‡cupyddot, angawrdep
*bywyt, hoedyl
‡Gwlad bro

y gadw: Ac ef a ddyuot, Hyn a wnaf, mi dymmy-
veu yscuporiae i lawr, ac a adailiadaf'rei mwy,
ac yddyn y casclaf veu oll ffrwythae, a'm da.
Dywedaf wrth vy enait, Enait, mae yti dda lawer
wedy'r roi y gadw dros lawer o vlyddyned: gor-
ffwys, bwyta, yf, ‡ymddigrifha. A' Duw a dy-
uot wrthaw, A ynfyd, heno y cyrchant ymaith y
enait y cenyt: yno pwy bieu-vydd y pethae a ar-
laist: Felly am hwn a drysoro yddo ehun, ac nid
yw 'oludawc * yn-duw. Ac ef a ddyuot wrth y
ddiscipulon, Am hyny y dywedaf wrthych, Na
‡phryderwch am eich * einioes, beth a vwytaoch,
nac am eich corph, beth a wiscoch. Mwy yw'r
einioes na'r lluniaeth: a'r corph na'r ‡wisc. Ys-
riwch vvedd y cicvrain: can na heuant, ac na me-
tant: ac nid oes yddyn na* chell nac yscupawr, ac
er hyny y mae Duw yn y ‡lluniaeth y hwy: pa ver
mwy ydd y-chwi well na'r ‡ehediait: A phwy
o hanoch drwy ovalus-veddyliaw, a ail ddodi
ei * gorpholaeth vn cubydd: A'ny ellwch gan hyny
ny wneythur y peth lleiaf, pa am y pryderwch am
y ‡llaill: Ystyriwch' y lili * mal y tyfant vvy
yn yn ‡travaely, nag yn nyddu: a' dywedaf wr-
thych, na bu Selef y un yn ei oll * arderchawg-
wydd, wedy'r wiscaw val vn or ei hyn: Ac os
* amwisc Duw y gwelltyn yr hvvn'sy heddyw yn y
maes, ac y vory a davlir ir ffwrnais, pa vaint mwy
y dillada ef chvvy chwi, havvyr bechan eich ffydd: Can
hyny na vid y chwi ‡ymovyn, py beth a vwytaoch,
nei pa beth a yfoch, ac na * phedrusfwch. Can ys
y pethae hyn oll a ymgais ‡populoedd y byd: a'ch

*goyscaraf
dinistraf
‡cymer y
vid yn digrif
*tu ac duw
‡ofelwch
*bywyt
hoedl
‡dillat
*Edry-
chwch ar
‡ynnogor
*porthy
‡adar
*veint
‡relyw
*podd
‡poeni, ym-
ddygiwd, yn
llafuriaw,
ymluddedi-
gaw
*reiolti,
'ogoniant,
wychder
*dillada
‡geisio,
erchi
*dowtiwch
threrniwch,
ymgodwch
‡cenedloedd

Tat chwi a wyr bot arnoch eisie y pethae hynn. And yn * hytrach caisiwch-wi deyrnas Duw, a'r pethae hyn oll a ‡ roddir y-chwy. Nac ofna, dydi gadw bach: can ys ryngawdd bodd i'ch Tad roddy y-chwy y deyrnas.

Gwerthwch ysydd y-chwy, a'rhowch yn eleesenni. Gwnewch y-chwy * amnerae a'r ny's heneiddiant, yn dresawr ‡ andefficiol yn y nefoedd, lle ny * nesa llaitr, ac ny lygra ‡ pryf. Can ys lle y mae eich tresawr, yno y bydd eich calon hefyt. Bit eich * llwyni wedy'r wregysu, a'ch ‡ cannwyllae wedy * 'nynu, a' chwitheu yn gyffelyp i * dynion yn dysgwyl am ei harglwydd, pa bryd y daw ef o'r briodas, val pan ddel ef a' churo'r drws, yddyn agori iddo yn ebrwydd. Ys gwynvydedic y gweision hynny, yr ei'n yr Arglwydd pan ddel ei caiff ‡ yn-neffro: yn wir y dywedaf y-chwi, yr ymwregysa ef ehun, ac a-wna-yddyn eisted-i lawr-i-vwyta, ac a ddaw allan, ac y gwasanaetha hwy. Ac a's daw ef yn yr ail * wiliadwriaeth, ‡ nei a's daw ef yn y drydedd wiliadwriaeth, a' ei cahel wy velly, gwyn ei byt y gweision hyny. * Yr owon gwybyddwch hyn, pe's ‡ gwypei gwr y tuy pa awr y daethesei'r lleitr, ef a wyliesei, ac ny adawsei glodiaw ei duy trywodd. * A' byddwch-chwitheu am hyny barot: can ys daw Map y dyn yn yr awr a'r ny thybioch. Yno dywedyt o Petr wrthaw, Arglwydd, ai wrthym ni y dywedy y parabol hwn, ai ynte wrth bawb oll hefyt? A'r Arglwydd a ddywot, Pwy'n sy ‡ dy-warcheidwat ffyddlawn, a' * phwyllawc, yr hwn a 'osyt yr Arglwydd yn llywodraethwr ar ei duylu, y roddy y-

*gynt
‡dreiglir
*byrsae
‡ny phalla
*ddaw
‡gwyfyn
*llodynae
‡goleuadae
llugyrn yn
*cenneu
‡wyr.
‡gwiliad, gwilio
*gadwadwriaeth, wylfa
‡ac
*Mawr
‡gwypei
*Ac ymbaratowch
‡benteuluwr
*phwyllic, phrudd, doeth

ddyn ei * cyflunniaeth yn y amser? Gwyn ei byt yntef y gwas, yr hwn ei arglwyd pan ddel, a'i caff yn gwneythu'r velly. Yn wirionedd y dywedaf wrthych, y gosyt ef hwnw yn llyvvodraethvvr ar yr oll ac ys y iddaw. Eithyr a's dywait y gwas hwnw yn ei galon, Ef a oeda vy arglwydd ei ddyfod, a' dechrae ‡ curaw y gweision, a'r morynion a' bwyta ac yfet, a' * meddwi. E ddaw arglwydd y gwas hwnw mewn dydd pryd na thybia ef, ac mewn awr na wyr ef ywrthei, ac ei trycha ef ymaith, ac a rydd iddo ei ran y gyd a'r anffyddlonieit.

A'r gwas hwnw a wybu ewyllys ei arglwydd, ac nyd ymbaratoawdd, ac ny wnaeth yn ol y ewyllys ef, a vaiddir a llawer gvvialennot. Eithyr hwn ‡ ny's gwybu, ac a wnaeth bethae * teilwng o ‡ wialenodae a vaiddir ac ychydic vvialenodœ: canys i bwy bynac y rhoddwyt * llawer, llawer a geisir ganthaw, ac y bwy bynac y dodant lawer, mwy a'o vynnant ganthaw.

Taan a daethym i roi ar y ddaiar, a' pha beth yw v'wyllys, a's cenneuwyt eisus? Eithyr * dir yw vy-vetyddiaw a betydd, a' phyweddim gwescir, y' ny dervynir hyn. A' dybiwch ddyvot o hanof y roddy ‡ tangneddyf ar y ddayar? dywedaf y chwi, nad do eithyr yn hytrach * ymrysson. Canys ‡ o hyn allan y byd pemp yn yr vn tuy wedy'r ymranu, tri yn erbyn dau, a' dau yn erbyn tri. Y tat a ymranna yn erbyn y map, a'r map yn erbyn y tat: y vam yn erbyn y verch, a'r verch yn erbyn y vam: y ‡ chwegr yn erbyn y waydd, a'r waydd yn erbyn

*cymmedrwydt
‡taro ffusto
*brwysco
‡ny'w
*haeddedic
‡vaethcenon
*lliaws
*mae i mi yn ol, rhait
‡heddwch
*goyscar, ancytundep
‡or awr hon, o'r pryd hyn
‡vam yngh yfraith

yn erbyn hei chwegr. Yno y dyuot ef ir *werin, Pan weloch ‡ wybren yn cyuodi o'r Gorllewin, yn y ban y dywedwch, Y mae cavod yn dyuot: ac velly yw. A' phan vveloch y Deheuwynt yn chwythu, y dywedwch, y bydd hi gwresoc, a hi bydd. Hypocriteit, chvvi gwyddoch ‡ ddyall wynep y ddayar, a'r nef: a' phaam na ddyellwch yr amser hyn? Ac paam na vernwch o hanoch eich hunain beth'sy gyfiawn.

Tra vych yn myned y gyd a th'wrthnebwr at y *llywyawdr, 'rhyd y ffordd ‡ dyro dy waith ar gael dy ymwared y wrthaw, rac bot iddaw dy ddwyn at y brawdwr, ac i'r *brawdwr dy roddy at y ‡ cais, ac ir cais dy davlu yn-carchar. Dywedaf y ty, nad ai di y maes o ddyno yd y n y thelych yr *hatling eithav.

*dyrfa, bobul
‡cwmwl
‡brouí, barnu, dybyaw
*swyddoc
‡ymlewha
*barnwr
‡porthawr,
*nes i ti daly

Pen. xiij.

Creulonder Pilat. Ny ddylem ni barnu bot yn enwir bawb oll ar a ddioddefo artaith. Christ yn annoc i edueirwch. Ef yn iachau y'wreic grepach. Ef yn atep llywiawdr y Synagog. Drwy amryw gyffelybiethae y mae ef yn dat can pa beth yw teyrnas Duw. A' hefyd nad yw niver yr ei a bydd cadwedic, anyd ychydigyn. O'r dywedd y dengys na ddichon na meddiant bydawl na nerth rwyssro na llessair rhin ac arvaeth Duw.

YRoedd'rei yn presennol yn yr amser hwnw, yn menegy iddaw am y Galilaiait, y sawl a gymyscesei Pilat ei *gwaed gyda i h'aberthae hwy hunain. A'r Iesu a atepawdd, ac a ddy-

*creu

not, wrthyn, A dybygwch wi bot y Galilaieit hyn yn bechadurieit mwy na'r oll Galilaieit ereill, can ddarvot yddyn ddyoddef cyfryw bethae? Dywedaf ychwy, nad ynt: eithyr any ‡ wellewch eich buchedd ef ach cyfergollir oll yr vn ffynyt. Nei a dybygwch vvi am y daunaw hyny y * syrthiawdd y twr arnyn yn Siloam, ac ei lladdawdd, y bot wy yn *pechaturieit y tu hwnt ir oll ddynion a ‡ brestwiliant yn-Caerusalem? Dywedaf yw'ch * nad ynt: eithyr any wellewch eich buchedd, ef eich cyfergollir oll yr vn ffynat.

Ef a ddyuot hefyt y *parabol hyn, Yr oedd ‡ gwr a' ffycuspren iddaw wedy'r blanny yn ey 'winllan ac ef a ddaeth ac ageisiawdd ffrwyth arnaw, ac ny chafas ddim. Yno y dyuot ef wrth y gwinllannwr, * Nachaf, y tair blynedd hyn y daethym ac y ceisiais ffrwyth ar y fficuspren hwn, ac nyd wyf yn cahel dim: trycha e y lawr: paam y mae ef yn dibwynaw'r tir? Ac ef atepawdd ac a ddyuot wrthaw, Arglwydd, gad iddo'r blwyddyn hon hefyt, ne's i mi gloddiaw yn ey * gylch, a'ei deilo. Ac a's dwc ef ffrwyth, ‡ gad iddo: anid ef, gwedy hyny * y trychy e i lawr.

Ac ef ei dyscawdd yn vn o'r Synagogae ar y dydd Sabbath. A'nachaf, ydd oedd yno gwraic ac iddi yspryt gwendit, er ys da'unaw ‡ blynedd, ac oedd wedy'r * gydgrymu, ac ny's gallei ymddadgrymu mywn modd yn y byd. A' pan welas yr Iesu hi, ef y gelwes hi ataw, ac a ddyuot wrthei, Hawreic, ith ellyngwyt ywrth dy wendit. Ac ef a ‡ ddodes ei ddwylo arnei, ac yn y man yr vniownwyt hi.

*ddewchwi ir iawn
‡cwympodd
*ddyledwyr
‡drigan
*na ddo
*ddamec
‡nebun
*Wele
‡tor, bwrw cymyna
*coegi, diffrwytho
‡Tec a'da yvv
*cymyny
‡blyddyned
*gyd grebychu
‡dodes

wyt hi, ac y gogoneddawdd hi Dduw. Ac * argl=
wydd y Synagog a atepawdd yn ſorredic, can i'r
Iesu iachau ar y dydd Sabbath, ac a ðyuot wrth y
popul, y mae chwech diernot ar yr ei y dylyit gwe=
ithio: ar yr y rhe'in gan hynny dewch, ac iachaer
chwi, ac nyd ar y dydd Sabbath. Yno atep iddo o'r
Arglwyð, a' dywedyt, ‡ Hypocrit, anyd yw pop vn
o hanochwi ar, y dydd Sabath yn gellwng ei ych
nei asin o'r preseb, a'i dywys y yfed dwfr? Ac any
dyly y verch hon i Abrahã, yr hon a rwymoð Sa=
tã, wele, ys dannaw blyneð, gahel hei gellwng o'r
rhwym hwn ar y dydd Sabbath? A' phan ddywe=
dei ef y pethae hyn, y * cywilyddit y oll wrthne=
bwyr ef: a'r oll popul a lawenhaei ‡ wrth y pe=
thae * rhagorawl a wnaethit y gantaw ef.

Yno y dyuot ef, I ba beth y mae teyrnas Dew
yn gynhebic? ‡ ne i ba beth y cyffelybaf y hi? Cyffe=
lyp yw i'ronyn o had mustard, yr hwn a gymerei
dyn ac a heuhei yn dy'arð, ac a dyvei, ac'ai yn brẽ
mawr, ac * ehediait y nef a nythent yn ey gangae
A' thrachefn y dyuot, I ba beth y cyffelypaf deyr=
nas Duw? Cyffelyp yw i ‡ surdoes, 'rhwn a gym=
rei wreic, ac ei cuddiei mewn tri * chibened o vla=
wd, yn y surei oll.

Ac ef a ‡ gerddawdd trwy 'r oll ddinasoedd a'
threfi, gan ei dyscu, gan * ymddaith tu a' Chae=
rusalem. Yno y dyuot vn wrthaw, Arglwydd, ‡ Ai
ychydig ion ynt a vyddant cadwedic? Ac ef a ddyuot
wrthynt, * ymdynnwch am vynet y mywn ‡ i'r
porth cyfing: can ys llawer oedd, dywedaf ywch,
a gaisiant vyned i mywn, ac ‡ ny byddant abl.

*llywyodr
‡ffbantwr
*gwartheit
‡ar, gan
*gogonedus, arbenic, ardderchawc,
‡ac
*adar yr awyr
‡leben
*phecked, o fflwr, bellieid
‡dramwyawdd
*wneythyr taith, siwrneio
‡A oes ny mawr ymrosenwch
*Ymorchestwch, Ymorthrechwch
‡trwy
*ny's gallant

Gwedy y cyfoto gwr y tuy i bynydd, a' chau'r drws a' dechreu o hanoch sefyll allan, a' churo'r drws gan ddywedyt, Arglwydd, Arglwydd, agor yni ac ef a atep ac a ddywait wrthych, Nyd adwen chwi, o b'le ddych. yno y dechreuwch ddywedyt, Bwytesam ac a yfesam geyr dy vron, ac a dyscei y bobyl * ar ein heolydd. Ac ef a dywait, Dywedaf wrthych, nyd adwaen i chwi o b'le ddych: ewch y maith y wrthyf chwychwi weithredwyr ‡ enwi-redd. Yno y bydd wylofain a' rrincian dannedd, pan weloch Abraham, ac Isaac ac Iaco, a'r oll Prophwyti yn-teyrnas Duw, a' chwitheu wedy ych * tavly allan. Yno y dawant llawer o'r Dwy-rein, a'r Gorllewin, ac o'r Gogledd ac o'r Deheu, ac a eisteddant ar vord yn-teyrnas Duw. A' ny-cha yn olaf ydd ynt, yr ei byddant gyntaf, ac y mae yn gyntaf yr ei byddant olaf.

Yn y diernot hwnw y daeth yr ei or Pharisaieit, ac y dywedesont wrthaw, Cerdda ymaith, a' dos o ddyma: can ys Herod a * chwenych dy ladd. Yno y dyuot ef wrthynt, Ewch a dywedwch i ‡ cadnaw hwnw, Nycha I bwriaf allan gythr-elieit, ac * y gorphenaf iachau, heddyw, ac y vory, a'r trydydd dydd mi ‡ dybennir. Er hyny chaf mi * 'orymddaith heddyw, ac yvory, a' thrennydd: can ny'all vot, y collir Prophwyt ‡ allan o Cae-rusalem. A Caerusalem, Caerusalen, yr hon ledy'r Prophwyti, ac a lapyddy yr ei a ddanvonir atat, pa sawl gwaith yr ewyllyseis gasclu dy blant di ynghyt, yr vn mod ac y casl yr iar hi * nytheid y y hadaned, ac ny's ‡ mynnech? Nycha: y gedir

*yn
‡anghyfiawnder
*gwthio, bwrw y
*wyllysa
‡llwynoc
*yr iachaf yn oystad
‡dywedir, gorphenir
*rodio
‡oddieithr, y maes o
‡chywdot,
*ewyllysech
‡ddiffaith

wir eich tuy y-chwy yn *ancyfannedd: ac yn wir y dywedaf y chwi, ‡na chewch-vy-gweled, yn y ddel yr amser y dywedoch, Ys bendigedic yr hwn'sy yn dyuot yn enw yr Arglwydd.

*nam glwe-loch nes dy uot

Pen xiiij.

Yr Iesu yn bwyta y gyd ar Pharisaiait. Yn iachau 'clwy'r dwfr ar y Sabbath. Yn dyscu i ni bod y estyngedic a' gohawdd y tlodion in bord. Ef yn mattegi am y ‡cwynos mawr. Y mae ef yn y rhybyddiaw hwy ymblaenllaw yr ei y dylynant ef am amcanu ei cyfrif o'r blaen beth a gyst yddyn. Halen y ddaiar.

‡svvper

Ac e ddarbu pan oedd ef wedy myned i tuy vn or phariseieit pennaf ar y dydd Sabbath, i bwyta *bara hwy y dysgwiliesant ef. A' ‡ nycha, geir i vron ydd oedd rhyw dyn claf or *dropsi. Yno'r Iesu a atepodd, ac a lafarodd wrth y ‡ Cyfraithwyr, a'r Phariseieit, can ddywedyt, Ae rhydd iachay ar y dydd Sabbath? A' thewy a wnaethant wy. Yno ef ei cymerth, ac ei iachaod, ac ei gellyngawdd ymaith, ac ei atepawdd hwy, gan dywedyt, Pwy o hanoch a's ei asin ne i ych a syrth mewn pwll, ac yn y van ny's tyn ef allan ar y dyd Sabbath? Ac ny allesant *wrthep yddaw am y pethae hynn. Ef a ddyvot hefyt ‡parabol wrth y *gohaddwyr pan ‡ddaliawdd val ydd oeddent yn dethawl yr eisteddleoedd vchaf, ac a ddyvot wrthynt, Pan ith'ohodder gan nep i *neithior,

nag

Yr Euangel y xvij. gwedy Trintot.

*bwyt

‡llyma

†haint dwfr

‡Latmerieit, a i Esponwyr y gyfraith

*gyfatep

‡ddamec

*yr ei a elwesit

‡graffodd, gadwodd

*brodas, nag eiſtedd yn y lle pennaf, rac bot vn anrydedusach na thi wedi 'ohawdd y canto, a' dawot o hwnn ath 'ohoddawdd ti ac ef, a' doedyt wrthyt, Dyro le i hwnn, ac yno dechrae o hanot trwy gywilydd gymeryt y lle iſaf. Eithyr pan ith 'ohoddir, dos, ac eiſtedd yn y lle iſaf, y n y bo pan del yr hwn ath 'ohaddes, ddywedyt wrthyt, Y car, eiſtedd yn uwch i vyny dd: yno y bydd *clod yt yngwydd yr ei n a gydeiſteddant a thi. Can ys pwy pynac a ymdderchafa, ‡'oſtynger, a' hwnn a ymeſtwng, a dderchevir.

‡erddunĩãt moliant *iſelir

Yno y dyuot hefyt ef wrth hwn y gohaddeſeſ, Pan wnelych giniaw nei* gwynos, na 'alw dy gereint, n'ath broder, na'th ‡ genedl, n'ath gymydogion goludawc, rac yddynt wy hefyd *dy 'ohawdd dithe drachefyn, a' chael o hanot ad-tal 'r pvvyth y-ty. Eithyr pan wnelych 'wledd, galw y tlodion, yr efryddion, ‡ yrei anafus, a'r dellion, a' gwynvydedic vyddy, can na allant ad-dal 'r pvvyth y-ty: can ys *ad-telir y pvvyth y-ty ‡ yn-cyuodiadigeth yr ei cyfiawn.

‡ſwper ‡tylwyth, traſeu *adwawdd di ‡cloffion *ith ‡ynghyfodiat

Yr Eũgel yr ail Sul gwedy Trintot.

¶A' phã glypu vn o'r ei oedd yn eiſtedd ar y bwrdd y pethae hyn, y dyuot wrthaw, Ys gwynvydedic yr hwn a vwyty vara yn-teyrnas Duw. Yno i dyuot ef wrthaw, Ydd oedd ‡gwr a wnai *gwynos mawr, ac 'ohaddawdd lawer oedd, ac a ddanvones ey was bryd ‡cwynos, y ddywedyt wrth yr ei gohawddedic, Dewch: can ys bot ys awrhon pop peth oll yn parot. A' hvvythe oll *o vn-vryd a ddechreuſont *ymeſcuſodi: Y cyntaf a ddyuot wrthaw, Mi brynais ‡dyddyn, ac mae'n angen

‡neb dyn *ſwper ‡ſwper *o vn bedwl, o gydſynniet ‡wrthot

rhait

rhait i mi vyn'd allan a' gweled hwnw: atolwc y-
ty, cymer vi yn *escusodol. Ac arall a ddyuot, Mi
brynais bemp ‡ iau o ychen, ac ydd wyf yn myn'd i
brovio y'rhe'ini:* adolwc y-ty, cymer vi yn escuse
dic. Ac arall a' ddyuot, Mi briodas wraic, ac am
hyny ny allaf i ddyuot. Ac velly yr adymchwelawdd
y gwas hwnw, ac y menagawdd y'w arglwydd
y pethae hyn. Yno y ‡ digiawdd gwr y tuy, ac y
dyuot wrth y gwas, Dos allan ar *ffrwst, ir heo-
lydd ar ‡ gwigoedd y dinas, a' dwc y mewn yma
y tlodion, a'r efryddon, a'r * anafuson, a'r daillion.
A'r gwas a ddyuot, Arglwydd, e ddarvu val y gorch
mynaist, ac eto y mae lle. Yno y dyuot yr arglwydd
wrth y gwas, Dos ‡ allan ir priffyrdd a'r caeae,
a' chympell wy y ddyuot y mywn, yn y lawnwer
‡ hy-tuy. Can ys-dywedaf wrthych na bydd ir vn
o'r gwyr hyny a 'ohawddwyt * chwaythu dim om
‡ cwynos i. Ac ydd oedd torfae mowrion yn my-
ned y gyd ac ef, ac ef a droes ac a ddyuot wrthynt,
A's daw nebun at y-vi, ac eb gasau ei dat, a' y vam,
a' y wreic a' y blant, a 'broder a' chwioredd: ac e-
to y enaid ehun hefyt, ny ddychon ef vot yn ddisci-
pul i mi. A' phwy bynac ny ddwc ei * groc a' dyuot
ar vy ol, ny ‡ ddygon ef vot yn ddiscipul i mi. Can
ys pwy o hanoch a vei * ar vedr adailiad twr, nid
eistedd yn gyntaf, a' chyffrif y ‡ draul, a oes gan-
thaw ddigon y'vv *'orphen, rac gwedy darvot iddo
'osot y ‡ sail, ac ef eb vot yn abl y'w 'orphen, de-
chreu o bawp oll a ei hedrycho, y watwar ef, gan
ddywedyt, E ddechreuawdd y * gwr hwn adailiat,
ac nyd oedd e abl y'orphen? Neu pa Vrenhin yn
myned.

*escusedic
‡par
*adolwyn
‡llidiawdd
*ar vrys
‡ystrytoedd
*cloffion
‡ymaith
‡vyn hy
*orchwaedu, dasst(os), brovi
‡swper
*groes
‡all
*yn acanu, yn meddwl
‡gost
*gwplau
‡grwnd, grwndwal, sylvaeniat
*dyn

*rebela

mynedi * wneuthu rhybel yn erbyn Brenhin a-
rall, nid eistedd i law'r yn gyntaf, ac ymgygco-
a bydd ef abl a dec mil, y gyfwrdd a hwn's yn dy-
uot yn y erbyn ef ac vcain-mil: Neu tra vo yn-
ym-pell y wrthaw, ef a ddenvyn gennadwri, ac-
ddeisyf arno amodeu ‡ tangneddyf. Velly yr
mod, pwy pynac o hanoch, nyd ymwrthoto ac dy-
meint oll ar * a vedd, ny aill ef vot yn ddiscipul i mi.
Da yw'r halen: eithyr a diflasa'r halen, a ph-
beth yr ‡ helltir ef: Nyd yw ef * wrteithus nac i
dir, nac i domen, and ei davlu allan a wnant. Hw-
'sy iddaw glustiae i ‡ glybot clywet.

‡heddwch
*sy iddo
‡blasheit
* gymmwy-
nasol, dda
yw dodi. &c.
‡gwrando,
gwrandawet

Pen. XV.

Y Pharisaieit yn grwnach am vot Christ yn derbyn pecha-
rieit. Trugarogrwyd Duw a espesir yn eglaer yn y d-
mec am y can llydn dauat. Llewenydd yn y nef am -
pechatur. Am y map hael-byrllawioc, a drauliawdd y
cwbyl yn over.

Yr Euangel y iij. Sul gwedi Trintot.

*grwcnach
grwycho

A No ydd oedd yr ol Publicanot a-
pechaturieit, yn cyniret ato y wr-
daw arnaw. Am hyny * murmu-
rawnaeth y Pharisaiait a'r Gwy-
llen, can ddywedyt, Ef a adderby-
bechaturieit, ac a vwyty y gyd -
wynt. Yno y dyvot ef y ‡ ddamec hon wrthwynt,
gan ddywedyt, Pa *dyn o hanoch a gantho ga-
o ddeveit, ac a chyll e vn o naddwynt, ny ad -
namyn vn pemp-ucain yn y dyffeith, ac a gerdd-
ol y-

‡parabol
*vn

‡anid, ond

ol yr hon a golles, y'n y chaffo ehi: A'gwedy ydaw
hi chahel, ef hei * gesyt ar ei escwyddae yn llawen.
A'phan ddel e-dref, ef a ailw ynghyt ei gereint a
ei gymydogion, can ddoedyt wrthwynt, Cydla=
wenhewch a mi, can i mi gahel ve-davat y go=
llesit. Mi ddywedaf wrthych, mae velly y bydd
llewenydd yn y nef am vn pechatur a ‡ vel ir iavvn
yn vvvy nac am amyn vn peimp-ucain o rei cyfiawn
ac nyd rait yddwynt wellay ei buchedd. A i pa wreic
*ac yddi ddec ‡ dryll o ariant, a chyll hi vn dryll,
ni *olae ganwyll, ac a escup y tuy, ac a gais yn
vanol y n y chaffo? Ac wedy yddi gahel, hi a ailw
am hei charesae a' chymydogesae, can ddoedyt,
Cydlawenhewch a mi: can ys cefeis y dryll a go=
lleswn. Velly, y dywedaf wrthych, y mae llawe=
nydd yn-gwydd Angelion Duw ‡ am vn pechatur
yn dyvot-ir-iawn.

Ef a ddyuot hefyt, Ydd oedd i ryvv wr ddau vap.
A'r ieungaf o hanynt a ddyuot wrth y dat, Tad,
*Dyro i mi y ran o'r da a ddygwydd i mi. Yno y
rhannawdd ef yddwynt y ‡ bywyt. Velly * yn ol
ny-mawr o ddyddiae gwedy, i'r map ieungaf gas=
clu pop peth oll ynghyd, ef a wnaeth daith i wlat
bell, ac yno y goyscarawdd ef ei ‡ dda gan vyw
*yn afradlawn. A' gwedy yddaw dreulio y gyd
oll, y codes drudaniaeth ‡ mawr trwy'r * vro hon=
no, ac yntef a ddechreuawdd vot arno ‡ ddeffic.
Yno ydd aeth ef ac a'lynawdd wrth vn o ddinaswyr
y wlad hono, ac ef y danvonawdd ef y'w vaerdref
y * besky moch. Ac ef a chwenychei lenwy ei vola
a'r ‡ cibe, a * ysei'r moch: ac ny'w roei neb iddaw.

Yno

*dyd
‡edifarha
*a'chanthei
‡pemp ce=mioc
Lloecr pop dryll
*ennyn
‡aruchaf
*Moes
‡dda, olud
*gwedy y=chydic o amser
‡olud
*mewn gw-ddell
‡newynodd
*wlad, ar=tal:
‡eisiae
*borthi
‡code
*bwytaei, borei

Yno y daeth ef ataw y hun ac y dywot, Pa saw
cyflog-*dyn gyd a'm tat 'sy yn cahel ei ‡llawn di
gon o vara, a'minef yn marw o newyn: Mi
godaf ac af at vy-tad, ac a' ddywedaf wrtha
Tad, pechais yn erbyn y nef a' ger dy vrō di ac
wyf mwyach deilwng im galw yn vap yti: g
vi val vn o'th gyflog-dyniō. Ac ef a gyuodes i vy
ac aeth at ei dat, a'phā oedd ef yn hir-bell y vvrthaw
ei dat y canvu ef, a chan drugarhau, ef a redaw
ac a gwympawdd *yn y vwnwg ef, ac ei cusana
A'r map a ddywot wrthaw, Tad, mi pechais y
erbyn y nef, a' cher dy vron di, ac nid wyf mwya
deilwng ‡i'm galw er yn vap yty. Yno dywe
o'r tat wrth ey 'weision, Dygwch allan y wisc ‡
rae, a'gwiscwch am danaw, a' dodwch vod
am ei law, ac escidiae am ei draet, a' dugw
y llo bras, a' lleddwch, a' bwytawn a' byd
lawen. Canys hwn vy map a oedd varw, ac
y *byw drachefn: ac e gollesit, ac ei cahad ef. A
vvy dechreusont vot yn llawen. Yn hyn ydd oe
ey vab hynaf yn y maes, a' phan ddaeth ef, a
nesau at y tuy, e glywei ‡ gygcanedd a char
ac a alwodd ar vn o ei 'weision, ac 'ovynnod
beth ydoedd y pethe hyny. Ac ef a ddywot wrtha
Can ys dy vrawd a ddaeth, a'th dat a ladda
y llo pascedic, can iddo y dderbyn ef yn iach adre
Yno y sorawdd ac nid ai y mewn: am hyny ydd a
ey dat allan ac a *dretiawdd ac ef. Ac yntef a at
pawdd, ac a dywot wrth ei dad, ‡Nycha cymmi
o vlyddynedd ith wasnaethais, ac nyd ayty
vn amser dros dy 'orchymyn, ac erioed ny's

*was
‡gwala
*arucha
‡val. &c.
‡venaf
*allvyw
‡gerdd, gydlais, a dains, ganu, a'chware dawns, chorae
‡bras
*ymnehedodd
‡Wely, synna ny chorais

imfynn, val y gallwn wnaethur yn llawen y gyd a'm cereint. And pan ddaeth dy vap hwn, yr hwn a *yfawdd dy ‡dda y gyd a * phutenieit, ‡ys lleddaist ydaw ef y llo pascedic. Ac ef a ddyuot wrthaw, Ha vap ydd ywti yn oystat y gyd a mi, *ac oll mewi, 'sy dauot. ‡ Raid oedd i ni sirio, a' gwneuthur yn-llawen: can ys marw oedd dy vrawt hwn, *a' byw ydyw, drachefn: ac ef a gollesit, ac ei cahad ef.

*ddifaodd ‡bywyt *budroget ‡ti leddaist *a chyment a veddafi dydi blae ‡Iawn *ac ailvyw a wnaeth

Pen. xvj.

Christ yn annoc yr ei ef ar ddoethineb a' haelioni, wrth esempl y* goruchwiliwr. Ny ddychon nep wasanaethu dau arglwydd. Ef yn argyweddy trachwant a' ffuc sancteiddrwydd y Phariseaid. Am dervyn a' grym y Ddeddyf. Am lan gyswr priodas. Am y goludawc a' Lazarus.

*pentuylu

AC ef a dyfot hefyt wrth ei discipulō, Ydd oedd rryw 'wr goludoc, ac ydo oruchwiliwr, ac ef a * guhuddwyt wrthaw, ddarvot iddaw ‡ afradloni y dda ef. Ac ef a alwadd arno, ac a ddyuot wrthaw, Peth yvv hyn a glywaf am danat? dyrho gyfri o'th * orchwyliaeth: can na elly gahel mwy oruchwiliaw. Yno y dybot y goruchwiliwr yntha-w ehun. Pa beth a wnaf: can ys bot vy arglwydd yn dwyn yr oruchwiliaeth y arnaf? Cloddiaw ny allaf, a' chardota 'sy ‡ wradwydus genyf. Gwnn beth a wnaf, pan im bwrier o'r 'orchwylieth mal

Yr Evangel y ix. Sul gwedy Trintot.

*athrotwyt ‡opscary, afrady, difwyll tranu *tuylywodraeth ‡gywilyddus

fin derbyniont * y'w taie, Yno gwedy iddaw
ato pop vn o ddyledwyr ei Arglwydd, y dy
wrth y cyntaf, Pa beint a ddyly vy Arglwy
ty? Ac ef a ddywot, Cant ‡ mesur o * oleo. Ac
ddywot wrthaw. Cymer dy escriven, ac eist
ebrwydd, ac escrivenna ddec a' deucain. Yna y
wot ef wrth vn arall, Pa gymeint o ddlet sy a
ti? Ac ef a ddywot. Cant ‡ mesur o wenith, Yn
y dywot ef wrthaw, Cymer dy escriven, ac e
venna petwar-vcain. Ac a ganmolawdd yr Ar-
glwydd y gorucwyliwr ancyfiawn, am iddaw
wneythyd yn * synhwyrol. Can ys synwyrolach
yw ‡ plant y byt hwn yn ei cenetlaeth na phlant
y golauni. A' mi a ddywedaf y w'ch. Gwnewch y-
chwy * gereint ‡ a golud enwiredd, val pan vo
siae arnoch, ich derbyniant i'r * trigvae tragy-
thawl.

Hwn 'sy ffyddlawn yn ‡ y lleiaf, ysy ffyddlawn
hefyd yn llawer: a' hwn 'sy ancyfiawn yn * lleiaf
ys y ancyfiawn hefyt ‡ yn llawer. Can hyny a
's buoch ffyddlon ion yn y * golud enwir, pwy a
gred y chwy yn y gwir olud? Ac any's buoch ffydd
lon ion yn-da vn arall, pwy a rydd y-chwy, yr hwn
's yd ‡ ywch'? * Nyd oes neb gwas a ddychon wa
sanaethu dau arglwydd: can ys ai'n aill ai ef a
gasaa vn, a' charu'r llall: ai ef a'lyn wrth y naill
a' ‡ thremygu'r llall. Ny ellwch wasanaethu
Duw a' * golud. A'r pethae hyn oll a glybu y Pha
risaiait hefyt, yr ei oedden ‡ gubyddion, a' gwa
tworesont ef. Yno y dyuot wrthynt, Chwychwi
yw'r ei ai cyfiawna vvch ych hunain * yn-gwydd
dynion

*yddy
‡tunnell
*oyl, yyl
‡crynoc
*brud, gall, gymmen, bwylloc
‡meipion
*geredigiō
‡or
*lluestai, pepyll
‡yr ychydi-caf
*yr ychydi-caf.
‡mewn
*mamon, cyfoeth an-cyfiawn
‡eiddoch
*Nid oes gwas.&c.
‡diystyru, escaeluso,
*mamon, chyvoeth
‡ariangar, angor, chwangogion, bewydus
*geyrbron

dynion: a' Duw a'wyr eich calonae: can ys y peth
y mevvn vchelfri gyd a dynion, y sy * ffiaidd ‡ yn-
gwydd Duw. Y Ddeddyf a'r Prophwyti a barahodd
yd Joan: ac er y pryd hyny y * precethwyt teyrnas
Duw, a' phawp dyn 'sy'n ‡ tori y mewn y-ddei. A'
haws yw i nef a' daiar * vyned heibio, nac y bydd
vn titul o'r Ddeddyf gwympo.

Pwy pynac a' ddellwng ei' wraic ymaith, a'phri
odi arall, mae'n ‡ tori priodas: a' phwy pynac a
brioto hon a ollyngwyt ymaith y wrth y gwr, a
wyr briodas.

Ydd oedd * ryw 'wr goludawc a oedd yn gwis-
co ‡ porphor a * llicin-main, ac yn cymeryd ei vyt
yn ddaentethol ac yn voethus peunydd. Ac ydd
oedd rhyw gardotyn a' ei enw Lazarus, yr hwn a
bwrit wrth y borth ef yn gornwydlyt, ac yn chwe-
nychy cahel ei ‡ borthi a'r briwsion, a syrthient
y ar vort y gwr goludawc: eithyr a' dawot o'r cwn
a'llyfu y gornwydedd ef. Ac e ddarvu, bot i'r car-
dotyn varw, ac ef ducpwyt can yr Angelon i von-
wes Abraham. A' marw o'r gwr-goludawc, a'ei
gladdy a wnaethpwyt. Ac ef yn yffern mewn po-
enae, y cyvodes ei * olygon, ac a weles Abraham
yn-pell o yno, a' Lazarus yn ei vonwes. Yno y
llefawdd, ac y dywawt, y Tat Abraham, trugarha
wrthyf, a' danvon Lazarus, y ‡ drochy blaen ei
vys mewn dwfyr, ac oeri vy-tafawd: can ys ym
poenir yn y flamin honn. Ac Abraham a ddyvot
Ha vap, * coffa yt gymeryt dy wynvyt yn dy vy-
wyt ‡ yn gyffelip ac y cymerth Lazarus advyt: ac
yr awrhon y conffordir ef, ac y poenir titheu. Ac eb

*ddygas
‡yngolwc,
geyrbron
*yr evange
lwyt
‡ymyrru,
ymsengi,
ymwthio,
ymdynu,
*drengi
‡gwnaeth-
wr godineb
*neb gwr
Yr Euangel y Sul cyntaf gwedy Trintot.
‡purpur,
*sidan
‡porthi
*lygait
‡wlychy
*meddwl
‡yrvn ffwt

law hynn oll, y rhyngom ni a chwi y mae *gwa-
dor dirvawr wedy 'r osot, mal yr ei a ewyllysy-
wynet o ddyma ato-chwi ny allant, nac o dd[illegible]
ddybot ‡ atam ni. Yno y dybot ef. Can hyny
tolygaf y-ty dat, y ddanvon ef y duy by-
bleit y mae i mi pemp broder) val testolaeth
wynt, a rac yð wynt wy dawot ir poenva
Abraham a ddybot wrthaw. Mae ganthwy
Moysen a'r Prophwyti, gwrandawant arnwy
wy. Ac ef a ddybot, Nage, y tat Abraham:
thyr pe dauei vn attwynt y wrth y meirw,
‡ wellaent ei buchedd. Yno Abraham a ddybot
thaw. Any wrandawant Moysen a'r Proph-
ny's credent chvvaith, pe's * cybodei vn ‡ y wrth y
meirw.

*diffwys
‡yma
‡addolwyn
*hynn
‡edifarhaet
*adgyfodei
‡o veirw

Pen. xvij.

Christ yn dyscu ei ddiscipulon i ochelyd achos rhwystr
y vn baddae ir llall. Dyly o hanam weddiaw am[illegible]
negu ffydd. Ef yn mawrygu rhinwedd ffydd. Ac yn
gos anallu dyn. Ef yn iachau dec or clwyf gohan[illegible]
echu o'r dyddiae dywedaf, ac o ddywedd y byd.

Yno y dywot ef wrth ei ddiscipulon
Ny aill bot amgen, na daw *rhw[illegible]
strae, and gwae ef drwy 'r hwn[illegible]
danant. Gwell oedd yddaw [illegible]
crogit maen melin mavvr yn-ch[illegible]
ei ‡ bwngl, a'ei dablu i'r mor, [illegible]
bod iddaw rwystraw vn o'r ei [illegible]
chain hyn.

*sclandron, trancwydd
‡nodolwf

Cedwch arnoch eich hun: a's gwna dy brawt *sarhad yn dy erbyn, ceryδda ef: ac a's yvv edifat gantaw, maddae y-ddaw. A' chyd pecho ith erbyn saithwaith yny dydd, a' seithwaith yn y dydd troi atat, gan ddywedyt, Mae'n etiuar genyf, maddae y-ddaw. A'r Apostolon a ddywedesont wrth yr Arglwydd, Angwanega ein ffyd. A'r Arglwydd a ddywot, Pe bai genwch ffyd cymmeint ac yvv gronyn o had mustard, ac a dywedech ymblanna yn y mamin hwn, Ymddadwraiddia, ac wrth y pren ‡ sycor, ys ufyddhay ef y-chwy.

*pechot, camwedd

‡ffiguswr

Pwy o hanoch hefyt ac iddo was yn aredic neu yn porthi da, a ddywait wrthaw yn y van, yn ol dyuot o'r maes, Dos, ac eiste'i lawr y vwyta? ac ny ddywait yn hytrach wrthaw, *Cyweiria hyn a swpercwyf, ac ymwregysa, a' gwasanaetha vi, nes imi vwyta ac yfet, ac wedy hyny bwyta, ac yf dithe? A ddiolch ef ir gwas hwnw tan wneythyd o hanaw hyn a'orchymynesit y-ddaw? nyd wy'n tybiet. Ac velly chwitheu, gwedy gwneloch pop peth oll, ar a orchymynwyt y-chwy, dywedwch, Paam, Gweision ‡ anvuddiol ym: can ys hyn a ddylesem ey wneuthyd, a wnaetham.

*Paratoa, Ar lwy, Trwsia

‡aflesol

¶Ac velly y darvu ac ef yn mynet i Caerusalem, ac ef a ddeuth trwy* genawl Samaria a' Galilea. Ac mal ydd oed ef yn myned y mewn i ryw ben-tref, y cyvarvu ac ef ddec-wyr ‡ gohanglaf, yr ei a safesant o hirbell. Ac wy godesont ei llefae, tan ddywedyt, Iesu, y Llywydd, trugarha wrthym. A' phan welawdd ef wy, y dywot wrthynt, Ewch, ymddangoswch ir Offeiriait. Ac e ddarbu, ac

Yr Euangel y xiiij. Sul gwedy Trintot.

*berbedd

‡clafwr

bu, ac wy'n yn mynet y glanhawyt hwy. Yno ... o hanwynt, pan welawdd ddarvot ei iachau, a ymchwelawdd, ac a llef vchel e roes 'ogoniant y Dduw, ac a gwympawdd ar ei wyneb wrth y draet ef, can ddiolvvch yddaw: a' hwn oedd Samarit. A'r Iesu a atepawdd ac a ddyvot, A ny lanhawyt dec? a' ph'le mae'r naw? Ny chahat a ddelynt i roi gogoniant i Dduw, oddeithr yr estrawn hwn. Ac ef a ddyvot wrthaw, * Cyvot, does ymaith, dy ffydd ath iachaawdd.

A' phan ‡ yr ymofynit yddo y gan y Pharisaiait, pa bryd y * dauei teyrnas Duw, yr atepei yddynt, ac y dywedei, Ny ddaw teyrnas Duw wrth ‡ dyogwyl. Ac ny's dywedant, * Wely, yma, ne wely yna: canys wely y mae teyrnas Duw o'ch mewn. Ac a ddyuot wrth y discipulon, Eddaw'r ‡ amser pan ddeisyfoch 'weled vn o ddyddiae Map y dyn, ac ny's gwelwch. Yno y dywedant wrthych, * Wele yman, nei wele ‡ yna: eithyr nag ewch yno, ac na ddylynwch wy. Canys megis y * vellten a vellte na o yvvrth vn van y dan y nef, a dowyn i van arall y dan y nef, velly y bydd Map y dyn yn y ddydd ef. Eithyr yn gyntaf ‡ dir yw iddo ddyoddef llawer o bethae, ai * argywcddy y gan y genedleth hon. A' megis y darvu yn-dyddiae Noe, velly y bydd yn-ddiae Map y dyn hefyt. Bwytaent, yfent, gwreicaent, a' gwrhaent, yd y dydd ydd ai Noe i'r ‡ Arch, a' daeth y * diliv, ac ei ‡ cyfertollawdd vvy oll. Yr vn modd hefyt, mal y darvu yn-dyddiae Lot: bwytaent, yfent, prynent, gwerthent, plantent, adailent. Eithyr y dydd ydd aeth Lot allan o Sodoma, y * gla-

*Cwyn
‡yr holit
*delei
‡chadw, gwilad
*Synna, Eici
‡dyddiac
*Nychaf
‡accw
*lluchet yn discleirio
‡rait
*ddiystyru
‡llong
*dilif, llif mawr
‡dinistroedd

y * glawiodd hi tan a' brwmstan o'r nef, ac y difini-
strawdd vvy oll. Erwydd yr esemplæ hyn y bydd yn
y diernot yr ‡ ymddengys Map y dyn. Yn y dydd
hwnw yr hwn ys ydd arucha y tuy, a'ei * ddodrefn
yn tuy, na ddescendet y'w gymeryd allan: a' hwn
'sy yn y maes yr vn ffynyt, na ddadymchweled at
yr hyn a adavvodd ar ol. ‡ Cofiwch 'wreic Lot. Pwy
pynac a gais gadw ei enait, ef ei cyll: a' phwy py-
pynac ei cyll, ei bywocaa. Dywedaf y-chwy, y nos
hon hono y bydd dau mewn-vn gwely: vn a dder-
bynir, * a'r llall a edewir. Dwy byddant yn ma-
lu ‡ yn yr vn-lle: y naill a gymerir, a'r llall a ede-
wir. Ac vvy a atebesont, ac a ddywedesont wrth-
aw, Ple, Arglwydd? Ac ef a ddyuot wrthynt,
Ple bynac y bo'r * corph yno hefyt yr ymgascl yr e-
ryrod.

*glawiswyt
‡ymadcuð y didoir, eglurir
*lestri
‡Coffewch Meddyliwch Mefyriwch
‡pair
*ar all, ac arall
‡ynghyt
*gelain

Pen. xviij.

Wrth esempl y *weddw, a'r Publican y dysc Christ pa wedd y mae gweddiaw. Wrth esempl y plantos yr eiriol ef y-fylldot. Am y ffordd y byddir cadwedic, a' pha bethae a 'rwystrant. Y gwobyr addawedic ir ei yddo ef, Ac am y groes.

AC ef a ddyuot hefyt barabol wrthynt,
ys ef i hyn, y * dylynt weddiaw yn
'oystat, ac eb ‡ ddeffigiaw, gan ddy-
wedyt, Ydd oedd brawdwr yn-ryw
ddinas, yr hwn nid ofnei Dduw, ac
ny pharchei ddyn. Ac ydd oedd gvv-
tlaic-gweddw yn y dinas hono, yr hon a * ddoy at-

*bydd rait, y bydd dir
‡vuscrellu
*ddawei

taw, gan ddywedyt, * Gwna i mi gyfiawnder yn erbyn vy-gwrthnebwr. Ac ny's gwnai ef dros hir amser: ac wedy hyn y dywot yntho ehun, Cyd nad ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddyn, eto can bot y 'weddw honyn vy ‡ molestu, gwnaf iddi gyfiawnder, rac o'r dywedd y ddi vy * lebyddaw. A'r Arglwydd a ddyuot, Clywch pa beth ddywaid y brawdwr ‡ ancyfiawn. Ac a ny ddial Duw ei * ddetholedigion, ysy yn llefain arnaw ddydd a nos, ‡ cyd bo ef yn * 'ohirddig drosdynt? Dywedaf ychwy, taw y dial ef hwy yn ‡ glau. Eithyr pan ddel Map y dyn, a gaiff ef ffydd ar y ddaiar?

¶ Ef a ddyuot y * parabol hwn wrth y'r ei oedd ‡ ymddiriet arnyn ehunain ey bot yn gyfiawn, ac yn * diystyry y rei ll, Deu-wr a escenesont ir Templ i weddiaw: vn Pharisai, a'r llall ‡ Publican. Y Pharisai oei sefyll a weddiawdd val hyn wrthaw ehun, Duw, diolchaf y-ty nad wyf mal y dynion ereill, yn * gribdeilwyr, yn ancyfiawnion, yn * godinebwyr, ai mal y Publican hwn. Ydd wyf yn vmprydiaw ddwywaith yn yr wythnos: ydd wyf yn decemy cymeint ‡ oll a veddaf. A nid y Publican yn sefyll o hirbell, ny ddercha bei na ei * 'olygon tu ar nef, an'd curo ey ddwyvron can ddywedyt, Duw, trugarha wrthyf bechatur. Ys dywedaf wrthych, e ddescennawdd y dyn hwn y'w duy wedy ei gyfiawnhay, yn vwy na'r llall: Can ys pwy bynac a ymddercheif, a ‡ 'i ostynger, a' hwn a ymostwng, a ddercheif.

Ac wy ducesont ataw * 'r 'ei bychein, val y bei ddo ei cyvwrdd. A' phan ei gwelawdd, ei ddiscypulon,

* Dial vi,
* blino, ymalhau
‡ mynddaru
* enwir
‡ ddewyse-digion
* er y bot yn odet ei
ddigofeint amdanynt
‡ hwy rddic
* ebrwydd, ar vrys
Yr Euangel y xi. Sul gwedy Trintot.
* damec
‡ coel
* tremygy
‡ Collwr, Cais
* drasusion
‡ ac ys y ar vy elw
* lygait
‡ iselir
* plantys

pylon, ei ceryddu * a orugant. A'r Iesu ai galw=
awdd wy ataw, ac a ddyuot, Gedwch i'r ‡ bech=
cenot ddyuot ataf i, ac na 'oherddwch wy: can ys
ir cyfryw * y mae teyrnas Duw. Yn wir y dywedaf
wrthych, pwy bynac ny dderbynio teyrnas Duw
val bachcenyn, ny bydd iddo vyned oe i mywn hi.
Yno y gofynnawdd ryw lywiawdr iddaw, gan
ddywedyt, Athro da, pa beth ‡ 'sy imi y'w wneu=
thur, i veddu bywyt tragybythawl? A'r Iesu a
ddyuot wrthaw, Paam ym gelwy vi yn dda? nyd
da neb un dyeithr vn, sef Duw. Y gorchmynnion a=
wyddost, Na * wna odineb: Na ladd gelain: Na latra=
ta: Na ddwc ffalstestiolaeth: Anrydedda dy dat a'th
vam. Ac ef a ddyuot, Hyn oll a gedweis o'm ieuenctit.
Gwedy clybot o'r Iesu hyn, y dyuot wrthaw. Et=
wo mae yti vn peth yn ‡ eisiae. Gwerth cymmeint
oll ac ys-y * ar dy helw, a' chyfrana i'r tlodion, a'
thi gai drysawr yn y nef, a' ‡ dyred, dilin vi. A'n'd
pan glybu ef y pethe hyny, bod yn * drathrista or ug
ef: can ys goludawc aruthr y oedd. A' phan y
gwelas yr Iesu y vot ef yn drathrist, y dywedawdd,
‡ Pa'nd anhawdd ir ei 'sy a golud yddynt vyned i
deyrnas Duw? Can ys * hawsach i gamel vyned
trwy gran nodwydd ddur, nag i'oludawc vyned i
deyrnas Duw. Yno y dywedynt yr ei ai clybu, A'
phwy ynte a aill vot yn gatwedic? Ac ef a ddyuot,
Y pethae ys-y * ampossibil y gyd a dynion, 'sy po=
ssibil y gyd a Duw.

Yno y dyuot Petr, ‡ Nacha ys gadawsam ni y
cwbl oll, ac ath ddylynesam di. Ac ef a ddyuot wr=
thynt, Yn wir y dywedaf wrthych, Nid oes vn a'r

P. v. a ada=

*wnaethant
‡rei bych=
ein, plantos
*blae
‡a ddylyswn
*thor briodas
‡ol
*yn
‡dabre
*dristiawn
a wnaeth
‡Pond,
Mor,
*hawddach
‡anallus
*Wely

a adawodd duy, neu rieni, neu broder, neu wreic, neu blant, *o bleit teyrnas Duw, a'r ny's derbyn lawer yn y byd hwn, ac yn y byd a ddaw, buchedd dragywythawl.

* er mwyn

Yr Euangel ar Sul Quinquagesima.

¶Yno y cymerth yr Jesu attaw y deuddec, ac a ddywot wrthynt, Nycha, ni yn mynet i vyny i Caerusalem, ac a gyflawnir i vap y dyn bop peth, ys y yscrivenedic *can y Prophwyti. Can ys ef a roddir ir Cenetloedd, ac a ef watwarir, a geblir, ac a boerir arnaw. A' gwedy yddynt y fflangellu, ac y lladdant ef: a'r trydydd dydd y cyfyd trachefyn. Ac wy ni ddyallesont ddim o'r pethae hyn, ac ydd oedd ‡y gair hwn yn guddic rhacddynt wy, ac ny wybuont y pethau a ddywedesit. Ac e ddarvu, ac ef yn dynesay at Jericho, bot rhyw ddyn dall yn eistedd ar ymyl y ffordd, yn cardota. A' phan glywodd ef y pobyl yn mynet heibio, e ymovynodd beth oedd hyny. Ac wy a ddywedesont yddaw, mae'r Jesu o Nazaret oedd yn mynet heibio. Ac ef a lefawdd, ac a dywot, Jesu vap Dauid, trugarha wrthyf. A'r ei oedd yn mynet o'r blaen, y ceryddent ef, val y tewi a son. Ac ef a levawdd vwyvwy, Mab Dauid, trugarha wrthyf. A'r Jesu a safodd, ac a *orchymynawdd ei ddwyn ef attaw. A' gwedy ddawot ef yn nes, e ovynnawdd yddaw, can ddywedyt, Beth a vynny imi wneythyd y ty? Ac ef a ddywot, Arglwydd, cahel-vy-golwc. A'r Jesu a ddywot wrthaw, Cymer dy olwc: dy ffydd a'th iachaawdd. Ac yn ebrwydd y cavas ei olwc, a *chanlynawdd ef, gan roddy gogoniant y Dduw.

* trwy

‡ yr ymadrodd, y peth

* dylynoedd

a'r oll popul, pan welsont hyn, a roesont voliant i Dduw.

Pen xix.

Am Zacchaius, y dec darn bath. Christ yn marchogeth i Caerusalem, ac yn wylaw drostei. Ef yn ymlid y marsiand y maes. Ai 'elynion yn caisiaw y ddifetha ef.

A'Gwedy dyuot yr Iesu y mywn a' myned trwy Iericho, wely'wr a elwit ei enw Zacchaius, *a hwn oedd ben-cais-y deyrnget, a' goludawc ydoedd. Ac ef a geisiai weled yr Iesu, pwy vn ydoedd, ac ny's gallai ‡gan y dorfa, cā nad oedd anyd bychan o gorpholeth. Yno y racredawdd efo'r blaen ac a dringiawdd i fficusbren-gwyllt, y gahel y weled ef: can ys ffordd hono y dawei. A' phan ddaeth yr Iesu ir lle, *yd edrychawdd y vynydd ac ei gweles ef, ac y dyuot wrthaw, Zacchaius, ‡descend ar vrys: can ys heddyw 'mae yn *dir i mi aros yn dy duy di. Yno y descendawdd ef ar ffrwst, ac y derbyniawdd ef yn llawen. A' phan ei gwelsant wy oll, ‡murmuro a wnaechant, gan ddywwedyt, vyned o hanaw y *letuyaw at 'wr ‡pechaturus. A' Zacchaius a safawdd racddaw, ac a ddyuot wrth yr Arglwydd, Wely, Arglwydd, haner vy-da a roddaf yn awr ir tlodion: ac as dugym ddim y ar nep trwy hocced, mi ei talaf yn bedwar *plyc. A'r Iesu a dyuot wrthaw, Heddyw y daeth ‡iachydurieth i'r tuy

*yr
‡rac yr, ymsang
*isel
*ytremioedd
†dyre i lawr: yn glau
*raid
‡grwgnach
*letteuy
‡anvucheddol
*cymmeint:
‡iachawdurieth

i'r tuy hwn, o herwydd *iddo ef ddyuot yn
Abraham. Can ys-daeth Map y dyn y gais
ac y gadw ‡yr hyn a gollesit. Ac a'n hwy yn
wet y pethae hyn, y paraodd yn dywedyt par
o bleit ei bot yn gyfagos i Gaerusalem, ac
hefyd ey bot yn tybiet mai eb ohir yr ymddang
teyrnas Duw. Ef a ddyuot gan hyny, Ryw
*bonheddic ai y ymdaith y wlat bell, y dderbyn
deyrnas, ac a ‡dauei drachefyn. Ac ef a alwei
ei ddec gwasiou, ac a roddes atyn ddec *
‡bath, ac a ddyuot wrthynt, *Marchnatewch
y ddelwyf. Eithyr ei ddinaswyr y caseynt ef,
ddanvonesont genadvvri ar y ol ef, gan ddywedyt,
Ny vynnwn ni bot hwn yn teyrnasu arnam.
ddarvu, pan adchwelawdd, a'i derbyn ei deyrnas,
yno y gorchymynawdd alw ei weision atau,
yr ei y roddesei ei arian, val y cay wybot beth
wesei pop vn. Yno y daeth y cyntaf, gan dywedyt,
Arglwydd, dy ‡darn a *elwodd ddec-darn.
ddyuot wrthaw, ‡Di was da: can ys-bu
ffyddlawn yn echydigyn, cymer *veddiant a
dinas. Ac e ddaeth yr ail, gan ddywedyt,
wydd, dy darn a ‡elwodd beimp darn. Ac
hwnw y dyuot, A'byddi dithe lywiawdr ar ucha
dinas. *Ac arall a ddaeth, gan ddywedyt,
wydd, ‡nycha dy darn, yr hwn oedd genyf
ddody y gadvv mewn *ffunen. Can ys-ith ofnais
o bleit dy bot yn wr ‡dirfing: ti gymery i vyny
hyn ny ddodeist i lavvr., ac a vedi'r hyn ny heu
Yno y dywedawdd wrthaw, Oth enae dy hun
varnaf, was ‡drwc. Gwyddyt' vy-bot i yn' wr
sing

*iti
‡y peth
*cenedloc
‡dadymchwelei
*dryll
‡bonei, arsa
*Marsiadewch, Masnechwch, Bargeniwch
‡amlhesei, enillesei
*ddryll
*amplhaod
‡Dian, wi, Dibai, Tec
*awdurdot berchenogeth
‡amplhodd
*Ar llall
‡wely
*pilyn, cadach, napcyn, cwrsi
‡tyfing, gwrthnawsic, cyntil, anynad
*mall

yn cymeryd i vyny hyn ny ddodwn i lavvr, ac yn medi hyn ny heuwn. Paam gan hyny na roddyt vy arian *i'r bord, val y gallwn pan ddelwn, ei gofyn y gyd ac ‡elwant? Ac ef a ddyuot wrth yr ei a sefynt geyr-llaw, Dugwch y gantho y ddarn, a'rhowch i hwn'sy a'r dec darn gantho. (A' hwy-thwy a ddywedesont wrthaw, Arglwydd, y mae gantho ddec darn.) Eb yntef, Canys dywedaf wrthych, *taw i bawp y may gantho, y rhoddir: ac y ar hwn nyd ‡yw gantho, ys yr hyn'sy ganto, a ddugir oddyarnaw. A'hefyt vy-gelynion hyny, a'r ny *vynnent deyrnasu o hanof arnaddynt, dugwch yma, a' lleddwch wy geyr vy-bron.

A' gwedy y-ddaw ddywedyt val hyn, ef *aeth y ymddaith o'r blaen, gan escend i Gaerusalem. Ac darvu gwedy nessau o hanaw ‡at Bethphage, a Bethania, *wrth y mynyth a elwir mynydd yr olew-wydd, e ddanvonawdd ddau o ei ddisciplon, gan ddywedyt, Ewch i'r *dref'sy ‡gyferbyn a chvvi, ir hon, gwedy y deloch, y cewch ebol gwedy rwymo, ar yr hwn nyd eisteddawdd ‡dyn eriod: gellwngwch ef, a' dugwch yma. Ac a's gofyn neb y chwi, paam y gillwngwch ef, velly hyn dywedwch wrthaw, O bleit bot ar yr Arglwydd ei eisiae. Yno yr ei a ddanvonit, aethant ymaith, ac a gawsant megis y dywedesei ef wrthynt. Ac a'n hwy yn gellwng yr ebol, y dywedawdd ei berchenogion wrthynt, Paam y gellyngwch yr ebal? Ac wy a ddywedesant, Y mae ar yr Arglwydd ey eisiae.

Yno y* ducesont ef ‡at yr Iesu, ac y bwriesont ei

dillat

*ynybanc, at yr ariantwyr
‡vsur, ocr, mantais
*may
‡oes
*ewyllysec
*al cerddodd hi, ai cynnodd hi
‡i
*ger llaw
‡olivar
*twic
‡gyfeiryd
*ynchlwym
‡ryn
*thwysosant
‡ir

dillat ar yr ebol, ac y dodesont yr Iesu *arnaw
Ac a'n hwy yn myned, y tanent ei dillat
ffordd. A' gwedy ydd aw ‡ ddynesau at *ddesc
mynydd yr olew-wydd, y dechreawdd oll
y discipulon ‡lawenhau, a' moly Duw a llef uch
dros yr oll *veddiannae a welesynt, gan dyw
Ys gwyn vydedic y Brenhin 'sy yn dyvot yn
yr Arglwydd: ‡tangneddyf yn y nef, a' gogo
yn y lleoedd uchaf. Yno 'r ei o'r Pharisaieit o'r
a ddywedesont wrthaw, Athro, *cerydda dy disci-
pulon. Ac ef a atepawdd, ac a ddyuot wrthwy
Dywedaf y-chwy, pe's tawei ir ei-hyn, ys lleiaf
‡main.

¶ Ac wedy iddo ddyuot yn agos, ef edrych
y dinas, ac a wylawdd * drosdei, gan ddy
A' phebyssei i ti wybot, or lleiaf yn dy dydd
yma y pethae hyny a perthynant ith ‡dangne
onid yr awrhon wy guddiwyt y wrth dy
Can ys e ddaw'r dyddiae arnat, ac y bwry
'elynion glawdd yn dy 'ogylch, ac ith amgy
nant, ac ith 'oarchaeant o pop-parth, ac ath
yn *gyd oystat ar ddaiar, ath plant 'sydd yn
ny adant ynot vaen ar ‡ vaen, can na adno
amser dy * ofwy. Ac ef aeth y mewn ir Temp
a ddechreawdd, ddaely allan yr ei'n oedd
yn gwerthy yntei, a' rei oedd yn prynu, can
edyt wrthwynt, Escrivenwyt, Y tuy men
tuy gweddi, a'chwi ei gwnethoch yn 'ogof lla
Ac ydd oedd ef yn eu dyscu beunydd yn y Tem
A'r Archoffeiriait, a'r Gwyr-llen, a phena
'r ‡popl a geisiesōt y *difa ef. Ac ny chefynt be

*arnaw
‡dyuot yn agos at droet
*gorywared
‡lawenychu
*wyrthiae
‡heddwch
*argyweda
ysdwrdia
‡ceric

Yr Euangel y x. Sul gwedy Trintot.
*am denei
‡heddwch

*yn llawr vaes
‡ei gylydd
*ymwelfat

‡plwyf
*golli, ddiuetha

wnaent iddaw: can ys yr oll popul *ymlynent wrthaw, pan glywent ef.

*ymgrogēt oedd at coel arnaw

Pen. .XX.

Christ yn gwiriegu ei wrthnebwyr a' * gorchest arall. Yn dangos y distrywiat wy drwy ar ddamec. Awdurdot Llywyawdwyr. Y cyuodedigaeth a ei ddwywol beddiant. Ef yn beio ar vocsach a' rrybic y Gwyr-llen.

*chvvestiō

AC e ddarvu ar vn o'r dyddiae hyny, ac ef yn dyscu'r popul yn y Templ, ac yn Euāgelu, yr Archoffeiriait, a'r Gwyr llen a ddaethant *arnaw y gyd ar Henafieit ac a lafaresont wrthaw, gan dywedyt, Dywait i ni wrth pa awturtot y gwnai di y pethe hyn, nai pwy a roes i ti yr awturtat hyn? Ac ef a atepodd ac a ddyuot wrthwynt, A' minef a ovynaf i chwithe, vn-peth: dywedwch ymy gan hyny: Betyd Joan ai o'r nef ydd oedd, ai o ddynion? A' hwy a resymesōt ynthyn y hunain, gā dywedyt, A's dywedwn ‡mai o'r nef, ef a dywait, Paam gan hyny na chredech y-ddaw? Ac a's dywedwn Mai o ddynion, yr oll popul a'n llapyddia ni: can ys-‡diogel yvv ganthwynt *mai Prophwyt oedd Joan. Am hyny yr atebesont, na wyddent o b'le ydd oedd. Yno y dyuot yr Iesu wrthynt, Ac nys ddywedaf vinev y chwithev, trwy pa awdurdot y gwnaf y pethae hyn.

*ar ei ucha

‡taw

*honest, credadwy

‡vot. &c.

Yno y dechreawdd ef ddywedyt wrth y ‡plwyf y parabol hyn, Gwr oedd a blannei winllan, ac y llocawdd

*popul, werin

llocawdd hi y *dir-ddiwylliawdwyr: ac aeth i
dieithr, dros amser mawr. Ac ar ryw ‡ bryd
anvones ef was at y tir-ddiwylliawdwyr
rhoddent y-ddaw o ffrwyth y winllan, eithyr y
diwyllyawdwyr y bayddent ef, ac eu danvon
ymaith yn *wac. Ac eilwaith y danvona
was arall: a hwnavv a gurasont wy, ac ei ‡
chesont ac ei danvonesōt y ffordd yn wac. Tr
e ddanvonawdd y trydydd, a hwn, a archoll
ac a *vwriesont allan. Yno y dyuot Arglw
winllan, Pa beth a wnaf? Anvonaf y ‡care
mab: *ef allei y parchant, pan y gwelont
tir-ddiwilliawdwyr pan welsont ef, ym
ai gylydd a'orugant, gan ddywedyt ‡Hw
y tisedd: dewch, lladdwn ef, y'n y bo yr
aeth yn *eiddom. A' hwy y tavlesont ef al
winllan, ac ei lladdesont. Pa beth gan hyny
Arglwydd y winllan ydd-wynt? Ef a ddaw
destrywa y tir-ddiwilliawdwyr hyn, ac a ‡
winllan y eraill. A' phan glywsant hyn, y
desont, Na *bo hyny.

Ac ef a edrychawdd arnynt, ac a ddywot,
ynteu yw hyn a escrivenwyt, Y ‡maen y
dent yr adailwyr, hwnw a wnaethpwyt yn
ir congylvaen? Pwy pynac a syrthio ar y
hwnaw, a *ddryllir: ac ar pwy pynac y syr
ei mal yn ‡ chwilfriw. Yno yr Archoffeiri
Gwyr-llen yn yr awr hono a geisynt ddodi
arnaw: (a nyd bot arnyn ofn y popul) can ys
buont may yn y erbyn hwy y dywedesei ef
hol hwn. A' hwy ei dysgwyliesont, ac a dda

*lafurwyr
‡amser
*ddiddim,
‡gwarthwysont
*gyrresont
‡yr anwyl
*a gat vyd, ond odit
‡Llyma'r aer
*i ni
‡rydd, osyt
*ato duw
‡garec
*yscytir
‡ddryllie, gate

-ent *gynllwynwyr a ‡symlent ey bot yn gyfion, y grafu ar y ymadrodd ef, ac y'w roddy ef ym meddiant ac awturtot y President: Ac y a 'ofynesont y-ddaw, gan ddywedyt, Athro, gwyddam y dywedy di ac y dyscy *yr vnion, ac na dderbyny wyneb ond val y gylydd, 'eithyr ‡dyscu ydd wyt i bawp ffordd Dduw yn-*gwirionedd. Ai cyfreithlawn i ni roddy teyrnget i Caisar ai nyd yw? Ac ef a ddyallawdd y ‡dichell wy, ac a ddyuot wrth-wynt, Pa am y temptiwch vi? dangoswch i mi geiniawc. Pwy biae'r ddelw ar *graipht 'sy ‡arnei. Atep o hanynt a 'dywedyt, Caisar. Yno y dywedei ef wrthynt, Rowch am hyny yr eiddo Caisar, i Caisar, a'r eiddaw Duw, y Dduw. Ac velly ny allesont beio ar y *eiriae ef geyr bron y popul: anyd ryveddu a ganthynt y atep ef, a' thewy a son a wnaethant. Yno y daeth ataw 'r ei o'r Sadduceit (yr ei a wadant bot cyuodedigaeth) ac a 'ovynent idaw, gan ddywedyt, Athro, Moysen a yscrivennawdd i ni, A's bydd marw brawd nep ac iddaw wreic, a'marw o hanaw yn ddi-blant, bot y'w brawt gymeryd ei wreic, a' chody had y'w brawd. Ac yr oedd saith broder, a'r cyntaf a gymerth 'wraic ac a vu varw yn ddi blant. A'r ail a gymerth y wreic, ac yntef a vu varw eb plant. Yno y trydydd y cymerth hi: a'r vn modd y bu veirw y saith eb adu plant. Ac yn ddywethaf oll marw o'r wreic hefyt. Can hyny yn y cyuodedigaeth, gwraic i bwy vn o hanynt bydd hi? canys ir saith y bu hi yn wreic. Yno ydd atebawdd yr Iesu, ac y dyuot wrthynt, Plant y byd hwn a wreicaant ac a'wrant. Anyd yr ei a deilyngir

*lechiaeit, spienwyr, bilwyr
‡ymredent, a gymren arnyn
*yn
‡dangos
*gywir
‡chwiongl
*yscriven
‡ydoi
*argywedy o rann ragu
‡ymodrodd
*dystewi

lyngir

llyngir y beddy ar y byd hwnw, a'r cyuodiat o bei-
rw, ny wreicaant, ac ny * wrhant. Can na allant
varw mwyach, o bleit eu bot yn ‡ gymmetrol a'r
Angelon, ac ynt yn Meibion Duw, ac wynte
yn blant y cyuodedigaeth. A' bod ir meirw adgy-
uodi, 'sef Moysen ei racddangoses * yn y dyrysllwyn
yn, pan ddywot ef, Mai yr Arglwydd yvv y Duw
Abraham, a'r Duw Isaac, a'r Duw Iaco. Can
nad yw ef Duw'r meirw, anyd ir ei byw: canys
byw ynt oll iddo ef. Yno ydd atepawdd'r ei o'r
Gwyr-llen, ac a ddywedesont, Athro, da y de-
wedeist. Ac ar ol hyny, ny veiddiesont ymofyn
ac ef ddim oll.

Yno y dyuot wrth-wynt, ‡Pa-vodd y dywedant
bot y Christ yn vap Dauid? Ac ynte ef Dauid yn
dywedyt yn llyver y Psalmae, Dywedawdd yr Argl-
wydd wrth vy Arglwydd, eisted ar vy-deheulaw,
yny * wnelwyf vy-gelynion yn droedfainc y-ty-
Can y Ddauid y alw ef yn Arglwydd, a' pha wedd
y mae ef yn vap iddaw.

Yno ‡ a'r popul yn clywet, y dyuot ef wrth ei
ddiscipulon, Ymogelwch rac y Gwyr-llen, yr ei a
ewyllysiant * vyned mewn dillat llaesion, ac a ga-
rant ‡ gael cyfarch gwell yddyn yn y marchna-
toedd, a'r eisteddvae uchaf yn y Synagogae, a'r
lleoedd pennaf yn yn y ‡ gwleddoedd: yr ei a lwyr-
ysant dai y gvvragedd-gweddwon 'sef yn rhith hir
weddiaw: yr ei hyn a dderbyniant varn drymach.

*phriodir
‡ogyfuwch, gystad
*geyrllaw, wrth
‡P'odd
*osotwyf, ddodwyf
‡ar 'dyste y popul
*rodio
‡anerchion
‡gwestvae

Pen

Pen. xxj.

Christ yn canmol y weddw dlawd. Ef yn rac rybyddiaw am ddinistriat Caerusalem. Y gau precethwyr gauawc. Y arwyddion a'r trallodae ar ddyuot. Y ddyweddy byd, Ac ei waith dilwarnodawl.

A Chval ydd oedd ef yn edrych, y gwelas ef yr ei goludawc yn bwrw ei rhoddion ir *tresorfa. Ac ef a welawdd hefyt ryw vvreic-weddw dlawd, yr hon a bwriawdd y mywn yno ‡ ddwy hatling, ac ef a ddyuot, yn ddiau y dywedaf ychwy, ddarbot ir weddw dlawt hon *bwrw yn y mywn bwy nac wyntwy oll. Canys wy oll o ei ‡ gormodd der y bwriesont ymplith y'r offrymae Duw: a' hon oi *phrinder a bwriawdd y mywn yr oll bywyt oedd y-ddei. Ac a'r ei yn dywedyt am y templ, val yr addurnesit a main prydferth, ac a *chyssegredic bethae, ef a ddyuot, Ai'r pethae hyn ydd ych yn ei ‡ tremio? e ddaw'r dyddiae yn yr ei ny edevvir maen ar vaen, a'r ny's *goyscerir. Yno y gofynnesont y-ddaw, gan ddywedyt, Athro, and pa bryd y bydd pethae y hyn? a' pha'r ‡ argoel vydd ar ddawot hyn i ben? Ac ef a ddyuot, Mogelwch rac cael eich twyllaw: can ys daw llawer yn vy Enw i, gan ddywedyt, Mi yw Christ, ac mae'r amser yn dynesau: ac am hyny nac ewch ar y hol hwy. A' phan glywoch son am ryveloedd a' therfyscoedd, nac ofner chwi: can ys dir yw ir pethae hyn ddyvot yn gyntaf, eithyr nadoes ‡ tervyn yn y

*cyff yr offrwm
‡dau vitym dau dipin, dryllyn, gelyn
*ddody, bwrw
‡gweddill
‡heisie, diddimder, angenoctit
*rhoddion anrregion
‡hedrych
*dinistrir
‡arwydd, sein
‡diben, diwedd

man. Yno y dywedei wꝛth-wynt, E gyuyt *ce-
nedl yn erbyn cenedl, a'theyꝛnas yn erbyn teyꝛ-
nas, a' dayar-grynfaë mowꝛion byddant yn ‡am-
rafael leodd, a' newyn, a haint y *coꝛnwyt, a' ‡ys-
chꝛynedigaethae, a ‡ signedd mawꝛion byddant
o'ꝛ nef. Eithyꝛ cyn na hyn oll, y dodant eu dwylo
arnoch, ac ich erlynnant, gan ych roddi ir Synago-
gae, ac i garcharae, a'ch dwyn geyꝛ bꝛon Brenhi-
nedd, a' llywyawdwyꝛ o bleit vy Enw i. A' hyn a
dꝛy i chwi, yn testoliaeth. Dodwch gan hyny yn
eich calonae, na vefyꝛioch, beth a atepoch. Can
ys myvi a rodaf y-chwy 'eneu a'doethineb, yꝛ hon
ny ddychon eich oll wꝛthwynebwyꝛ ei wꝛthddy-
wedyt na ei wꝛthladd, Ys bꝛadychir chwi y gan
eich *rieni, a' chan eich bꝛoder, a'ch ‡ cydgenedl a'
cereint, a'r ei o hanoch a ront y varwolaeth. A'
dygasoc vyddwch gan bavvb oll ‡o bleit vy Enw.
Eithyꝛ vn blewyn o'ch penn ny's collir. Trwy ych
* ammynedd, meddiannwch eich eneidiae.

A' phan weloch Caerusalem wedy'r amgylchy-
nu gan ‡ byddinoedd, yno gwybyddwch ddyvot y
ffeithiat hi yn agos. Yno ciliet yꝛ ei 'sy yn Iudaea,
ir mynydded: a'r ei 'sy yn y chenol, tynnan ymma-
es: ac nac aed yꝛ ei oꝛ or wlad, y mywn yddi. Can
ys dyddiae dial yw 'r ei hyn, y gyflawny yr oll be-
thæ a'r yscrivenwyt. A' gwae yꝛ ei beichiogion, a'r
ei yn ‡ rhoi-bꝛonnae yn y dyddiae hyny: canys
bydd *cyfingdra mawꝛ yn y tir hvvn, a' llid ‡arucha
y bopul hyn. Ac wy a gwympant ar *vin y cleddyf,
ac eu tywysir yn gaithion * ir oll genetloedd, a'
Caerusalem a vysengir dan draed *y gan y Cenet-
loedd

*nasion
‡amryw
*chwaren
‡arwyddiō
*tad ach mam
‡crasae, cylwyth
‡er mwyn
*dyoddefgarwch
‡luoedd, bilwyꝛ
*pherfodd
‡dal
*angenoctit
‡arwartha
*gan
*i blith

loedd, y n y chyflawner amser y Cenetloedd. Yno y bydd *sygnedd yn yr haul, ac yn y lloer, a'r ser, ac a'r y ddaiar trallot ymhlith y cenetloedd, gyd a chyfing gyngor: y mor a'r ‡ weilgi a ruant. *Di enait bydd dynion gan ofn, a'dysgwyl am y pethae a ddawant ar warthaf'r byd: can ys nerthoedd y nefoedd a yscytwir, ac yno y gwelant Map y dyn yn dyuot yn wybren, y gyd a meddiant a' gogoniant mawr. A' phan dechreuo y pethae hyn ddybot, ‡ tremiwch i vynydd, a darchefwch eich pene, can ys-bot eich prynedgaeth yn dynessau. Ac ef a dybot wrthynt y parabol hwn, Gwelwch y ffigusbren, ‡ a'r oll bren, pan darddant ynawr gan ei gweled, y gwyddoch o hanoch eich unain bot yr haf yn awr yn gos. Ac velly chwithe, pan weloch ddybot y pethae hyn, adnabyddwch bot teyrnas Duw yn agos. Yn wir y dywedaf y-chwy, na bydd i'r ‡ oes hon bylled heibio, y n y wneler y pethe hyn oll. Nef a' daiar a ant * heibio, and y gairie meubi nid ant dim heibio. Edrychwch arnoch eich hunain, rac bot vn amser trymhau eich calonhae gã ‡ glodest a' meddot, a' *gofalon y buchedd hon, a' rac dybot y dydd hwnw ar ych bchaf ‡ eb wybot. Can ys val *magl y daw ar ucha pawb oll a'r a ‡ bresswiliant ar *wynep yr oll ddayar. Gwiliwch gan hyny a' gweddiwch yn 'oystat, ar gahel bot yn deilwng y ddianc rac y pethe hynn oll ar ddybot i ben, ac ar allu o hanoch sefyll gyr-bron Map y dyn.

Ac yn hyd y dydd y dyscei ef y bobyl yn y Templ, a'r nos ydd ai allan, ac yr arosei yn y mynyth a elwir mynydd *yr olew-wydd. A'r oll popul a ddeuent yn

*arwyddion argoelion
‡tonhe dyfredd
*Digalon
‡edrychwch
*ac
‡to
*nes gwneythur
‡brwyscsurffet
*gwartha
‡yn ddysyfmwch
*hoynyn
‡drigiant
*glawr
*olivar

ent yn borae ataw, y'w ‡glywet yn y Templ.

Pen. xxij.

Bwrîad yn erbyn Christ. Wyntwy bwyta'r Pasc. G[...]
digaeth Swper yr Arglwydd. Hwy yn ymryson pwy [...]
mwyaf, ac ef yn ei ceryddu. Ef yn gweddiaw ar y [...]
nyth. Brad Judas. Wy yn ei ddaly ef, ac yn ei ddw[...]
duy yr Archoffeiriat. Petr yn y wadu ef dairgwaith, [...]
yno yn edifaerhau. Dwyn Christ gar-bron yr Eiste[...]
ac yntef yn gwneythur ynaw gyffes liosawc.

Yr Euangel y merchur cyn y Pasc.

A Cydd oedd gwyl y bara * croyw
yn agos, yr hon a elwir ‡ Pasc.
A'r Archoffeiriait ar Gwyr-lle[...]
oedd yn ceisiaw pa wedd y lle[...]
ef: o bleit ydd oedd arnynt o[...]
bobl. Yno ydd aeth Satan y[...]
wn Judas, yr hwn a elwit I[...]
riot, ac y oedd o rif y dauddec. Ac ef aeth ymai[...]
ac a ymddiddanawdd a'r Archoffeiriait, a'r llyw[...]
draethwyr y Templ, pa wedd y gwnai ei brad a[...]
yddwynt. Ac ydd oedd yn llawen ganthwynt, [...]
a gytunesont roddy arian iddaw. Ac ef a gytun[...]
ac a gaisiawdd amser addas y'w bradychy ef y[...]
wynt, yn absen y popul. Yno y daeth y dydd y b[...]
ra * croyw, pan oedd angenrait ‡ aberthy'r Pasc.
Ac ef a ddanvones Petr ac Joan, can ddywedy[...]
Ewch, a' pharatowch y ni y Pasc, val y gallom [...]
bwyta. Ac wy a ddywedesont wrthaw, P'le [...]
myny di ei baratoi? Ac ef a dyvot wrthwynt, * N[...]
cha, gwedy yd eloch y mewn i'r dinas, y cyfer[...]

*crei

‡y Myned-iat trosodd

*erat

‡lladd

*Wely

a chwi

a chwi ‡ ddyn, yn dwyn steneit o ddwfr: cynly-
nwch hwnw ir tuy ydd el y mewn, a' dywedwch
wrth wr y tuy, Yr Athro a ddywait wrthyt, Ple
mae'r ystauell lle bwytawyf vy-Pasc y gyd a'm
discipulon? Ac ef a ddengys ywch 'gorauch ystavell
vawr wedy'r drwsiaw: yno vv ei paratowch. Yno
ydd aethant ac y cawsant mal y dywedesei ef wr-
thynt, ac wy a paratoesant y Pasc, A' gwedy dy-
vot yr awr, ydd eisteddawdd, a'r deudec Apostol
gyd ac ef. Yno y dyvot ef wrthynt, Mi a gwbl dd-
ysyfais vwyta'r Pasc hwn gyd a chvvy chwi, cyn dio-
defwyf. Can ys dywedaf wrthych, na bwytawyf o
hano mwy o hyn allan, yd y ny chyflawner yn-te-
yrnas Duw. Ac ef a gymerth y * cwpan ac a ddi-
olches, ac a ddyvot, Cymerwch hwn, a' rhānwch
yn eich plith. Can ys dywedaf wrthych, Nid yfaf
o ffrwyth y winwydden, yd y'n y ddel teyrnas
Duw. Ac ef a gymerth vara, a' gwedy iddo ddi-
olvvch, ef ei tores, ac a roddes yddwynt, can ddy-
wedyt, ‡ Hwnn yw vy-corph: yr hwn a roddir
trosoch: gwnewch hyn er cof am danaf. Yr vn
modd hefyt wedi iddo swpery, e gymerth y * cwpan,
can ddywedyt, Y cwpan hwn yw'r Testament
newydd ‡ yn vy-gwaet, yr hwn a ellyngir y tro-
soch. Eithyr * nycha, llaw hwn am bradycha, ys
y gyd a mi ar y ‡ bort. Ac yn wir Map y dyn a
gerdda megis y darparwyt: eithr gwae'r dyn hw-
nw trwy'r hwn y bradychir ef. Yno y dechreuesont
ymofyn yn ei plith ehun, pwy o hanwynt vyddei
a wnei hyny. Ac e gyvodes ymryson yn eu plith,
pwy o hanadynt a debygit ei vot yn vwyaf. Ac ef a

‡ wr

* phiol

‡ Hynn

* phiol

‡ trwy

* wele

‡ bwrdd

Yr Euāgel ar ddydd S. Bartholomeus.

ddywot wrthynt, Brenhinoedd y Cenedloedd
deyrnasant arnynt, ar ei ai h'arglwyddiaeth
‡ vrdasawl
a elwir yn Bendevigion ‡ da. Eithyr na vyd
chwi velly: anid bydet y mwyaf yn eich plith
megis y lleiaf: a'r pennaf, megis yr hwn a
* gwasanaethu
*gweini. Canys pwy bwyaf, ai hwn ys a'n eisted
ar-y-bort, ai'r hwn ys y'n ‡ gweini? Anyd
‡ gwasanaethy
yr vn a vo yn eisteadd-ar-y-bort? Ac ydd wyf
eich mysc mal vn yn ‡ gweini. A' chwychwi yw
ef'n arosesoch gyd a mi yn vy-profedigaethau
Am hyny y gosodeis y chwi deyrnas, megis y
sododd vy-Tad i minef, mal y galloch bwyta
yfet ar vy-bort yn vy-teyrnas, ar eisteddvae
barny dauddecllwyth yr Israel. Ar Arglwydd
ddywot, Simon, Simon, nycha, Satan a'ch
syfawdd, er eich nithiaw megis gwenith.
mi a weddiais trosot, na ddefficiai dy ffydd.
hyny pan ith ymchweler ir iawn, cadarnha dy
der. Ac ef a dywot wrthaw, Arglwydd, ydd
yn parat y vynet gyd a thi y garchar ac ang
Eithyr ef a ddywot, Ys dywedaf wrthyt, Petr,
‡ nes
chan y ceiliawc heddyw, ‡ cyn y ti wady deirg
aith vy adnabot. Ac ef a ddywot wrthwynt,
* god, amner, pwrs
eich anvoneis eb * gwd, ac yscrepan, ac yscidiau
vu arnoch eisiau dim? Ac wy a ddywedesont,
ddo ddim. Yno y dywot ef wrthynt, Eithr yr
hon y neb ys y gantaw gwd, cymeret, a'r vn
nyt yscrepan: a'r nep ny bo gāthaw yr vn, gw
‡ llacet
thet ei ‡ bais, a' phrynet gleddyf. Can ys dy
* Ys ef
daf ychwi, pan yw eto hyn ys y escrivennedic
angenraid ei gyflawni yno vi, * Ac y gyd ar ei

wir y cyfrifwyt ef: can ys diamau bod diben yr
awrhon am y pethae a yscrifenvvyt ohano vi. Ac wy
a ddywedesont, Arglwydd, * nycha, ll'yma ddau
gleddyf. Ac ef a ddywot wrthwynt, Digon yw. Ac
ef a ddeuth allan, ac aeth (megis ‡ ydd oedd ef
gynefin) i * vonyth yr olewydd, a'ei ddiscipulon
ei canlynesont. A' gwedy y ddawot ef ir van, e
ddywot wrthwynt, Gweddiwch nad eloch ym-pro=
vedigaeth. Ac ef a dynnawdd y wrthynt, yn-cylch
ergit carec, ac a ‡ roes ei 'liniae ar lawr ac a we=
ddiawdd, can ddywedyt, Y Tad a's ewyllysy, ys
mut y * cwpan hwn y wrthyf, eithyr nid vy ewy=
llys i, namyn dy ewyllys di a gyflawner. Ac a
ymddangoses yddaw Angel o'r nef, yn ei conffor=
ddiaw ef. Eithyr ac ef mewn ‡ cyfingdra meddvvl,
ef a weddiawdd yn * ddyvalach: a'ei chwys ef y=
wedd megis ‡ deigreu gwaet, yn treiglo i lawr
y'r ddaear. Ac ef a gyfodes o weddiaw, ac a ddauth
at ei ddiscipulon, ac ei cafas wy yn cyscy gan dri=
stit. Ac ef a ddywot wrthwynt, Paam y cyscwch?
Cyfodwch a' gweddiwch nad eloch ym-provedi=
gaeth. A thra oedd ef etwa yn ymddiddan, * nycha
dorfa a'r hwn a elwit Judas vn o'r dauddec, aeth o
ei blaen wy, ac a nesaodd at yr Jesu y'w gusany.
A'r Jesu a ddywot wrthaw, Judas, a vradychy
di Vap y dyn a chusan? A' phan welawdd yr ei
oeddyn y gylch ef, beth a ddelei: wy ddywedesont
wrthaw, Arglwydd, a drawon ni a chleddyf? Ac
vn o hanwynt a drawodd was yr Archoffeiriat,
ac a dores i glust ddehen ymaith. Yno'r Jesu a=
tepawdd, ac a ddywot, Goddefwch hvvy yd hyn.

*wely
‡y gnotaf
* vynydd oliuar
‡benliniodd
*sef ei dyodefaint ai angeu
‡ymdrech echryd
*ddyvrifach yn ddwysach
‡dafne
*wele

Ac ef a gyfurddawdd a ei glust, ac ei iachaodd e
Yno y dyvot yr Iesu wrth yr Archofferiait ac
* llywodraethwyr y Templ, a'r Henurieit yr
ddauthesei attaw, A ddaetho-chwi allan meg
at lleitr a chleddyfae ac a ffynn? Pan oedd
paunydd gyd a chwi yn y templ, nyd estene
ddwylo ym erbyn: eithyr hon yw eich gwir
a' gallu yr tywyllwch. Yno y ‡ cymersont ef,
arwenesont, ac ei ducesont i duy'r Archoffei
Ac Petr ei canlynawdd o hirbell. Ac wedy
ynt gynnae tan yn cenawl y llys, a' chydeist
lawr, ydd eisteddawdd Petr hefyt yn ei
A'rhyw vorwyn vveini a y canbu ef val ydd
e yn eistedd wrth tan, ac wedy idi edrych yn g
arnaw, hi ddyvot, Ac ydd oedd y dyn hwn y g
ac ef. Ac ef y gwadawdd ef, can ddywedyt,
* wreic, nid adwaen i ddim hanaw. Ac ychyd
ol, y gwelawdd dyn arall ef, ac y dyvot. Ac y
wyt ti hef yn vn o hanwynt. A'n'd Petr a ddyvo
‡ Ha-ddyn, nag wyf. Ac yn cylch awr yn ol hyn
ny, vn arall a gadarnhaodd, gan ddywedyt,
wir ac ydd oedd y dyn hwn gyd ac ef: can ys G
lleat ytyw. Ac Petr a ddyvot, A ddyn, ny wn
ddywedy. Ac yn y van ac ef eto yn ymddiddan,
canawdd y ceiliawc. Yno yr Arglwydd a ymch
elawdd, ac a edrychawdd ar Petr: ac a ddaeth
cof Petr * ymadrodd yr Arglwydd py wedd y
wedesei wrthaw, Cyn canu'r ceiliawc,
gwedy dairgwaith. Ac Petr a aeth allan,
wylawdd yn ‡ chwerw. A'r gwyr a ddalie
yr Iesu, ei watwor a' ei baeddu a wnaeth

*capteini-eit
‡daliesont
*verch
‡Ha-wr, tiwr, tias
*gair
‡dost

A' gwed

A gwedy yddwynt *guddiaw ei lygait, y ‡trawsōt ef ar y wynep, ac y govynesont yddaw, gan ddywedyt. Prophwyta pwy a'th trawodd. A llawer o gabl'airie eraill a ddywetesont yn y erbyn ef. Ac *er cynted ydd oedd hi yn ddydd, ydd ymgynullawdd Henurieit y popul, a'r Archoffeiriait a'r gwyr llen, ac ‡yr arwenesont ef y'w Senedd hwy, can ddywedyt. Ai tu yw'r Christ? dywait i ni. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Ys dywedwn y chwy, ny's credech. A phe hefyt ydd *holaf, nim atepwch ac ni'm gellyngwch ymaith. Gwedy hynn yr eistedd Map y dyn ar ddeheulaw gallu Duw. Yno y dywedesont ‡oll, Yw-ti can hynny yn Map Duw? Ac ef a ddyvot wrthynt, Ydd ych chwi yn dywedyt vy-bot. Yno y dywedesout wy, Pa reid i ni mwy wrth testoliaeth: canys clywsam ein hunain o ei enau ehun.

*bugydy
‡ffustiesont
*cy
‡y ducesont
*Consul
*govynaf
‡pawp

Pen. .xxiij.

Dwyn yr Iesu rac bron Pilat a' Herod. Am Barabbas. Am Simon Cyren. Y gwragedd yn cwynvan. Croeshoelio Christ, Ef yn gweddiaw dros ei 'elynion. Ef yn troi 'r lleitr ac ereill lawer ar amser ei varwoleth. Ei gladdedigeth.

Yno y cyvodes yr oll lliaws o hanynt, ac y ducesont ef at Pilatus. Ac wy a a ddechreuesont ei gyhuddaw, can ddywedyt. Hwn yma a gawsam yn troi'r bobyl, ac yn gohardd talu teyrnget i Caisar,

Yr Euangel y Dic Iou cyn dic Pasc.

can

can ddywedyt, * mae ef yw Christ Urenhin. A
Pilatus a'ovynnawdd iddaw, can ddywedyt, A
ti-yw'r Brenhin yr Iuddaeon? Ac ef atepaw-
ddo, ac addybot, Tu ys ydd yn ei ddywedyt. Yn
y dybot Pilatus wrth yr Archoffeiriait, ac wrth y
popl, Nyd wyf i yn cahel dim bai ar y dyn hwn.
Ac wyntae ‡ ymlewhay a wnaethant, can ddy-
wedyt, Mae ef yn * cynnurfy'r popul, gan ‡ ddy-
ny dysc tros oll Iudaia. Ac yn dechrae * o Galilea
yd yma. Ac Pilatus pan glywson am Galilea, a
'ovynawdd, ai dyn o'r ‡ Galilea ytoedd ef. A' phan
wybu * mae o gyvoeth Herod yr hanoedd, ef ai
danvones at Herod, ac ydd oedd yntae hefyd yn
Caerusalem y dydiae hyny. A' phan weles Herod
yr Iesu, ef a lawenechawdd yn vawr: canys
oedd yn hir gantaw am ei weled ef er ‡ ys talm,
erwydd idaw glywed son llawer o bethae am-
naw, ac ydd oedd e yn gobeithiaw gahel gweled
gwnaethy ryw * arwydd y gantaw. Yno y
‡ ymholes ac ef am lawer o bethae: eithyr nyd a-
tepawdd ef ddim iddo. Yr Archoffeiriait a'r Gwy-
llen a safasant ac ei cyhuddesont yn * daerdost.
Ac Herod ef a ei gyrwdawddwyr ny roesont bri ar-
naw, ac ei gwatworesant, ac ei gwiscesont a gw-
wynn, ac a ei danvonawdd drachefyn at Pilatus.
Ac ar y dydd hwnw ydd aeth Pilatus a' Herod yn
gymddeithion: canys cyn na hyny yd oedd yn'
niaeth rhyngthwynt. Yno Pilatus a'alwodd yng-
yr Archoffeiriait a'r llywyodwyr a'r popul, ac a ddy-
uot wrthwynt, Chwi ducesoch y dyn hwn ataf
vn a vai yn troi'r popl, a' nycha, mi ei holeis ger-

[Margin notes:]
* taw
‡ ymorugo
* cyffroi
‡ athrawy
* yn
‡ Galileat
* taw
‡ llawer dydd
* biragl, wyrthie
‡ ymgwestionedd
* groch, da-orllyt, yn dra dyval

eich gwydd, ac ny chevais i vn bai ar y dyn hwn, o'r pethae ydd ywch y'w gahuddaw: naddo, na Herod chwaith: can ys anvoneis chwi ataw: a' nycha, dim teilwng o angae ny wnaed * yddaw. Erwydd paain, mi ei cospaf, ac ei gellyngaf yn rhydd. (Can ys angenrait oedd iddaw ellwng yvv vn ydd wy nt yn rhydd ‡ ar yr wyl.) Yno yr oll lliaws a lefawdd ar vn waith, can ddywedyt, ymaith ac ef, a' gellwng Barabbas yn rhydd i ni: yr hwn am * drawys gyfodiat a wnaethit yn y dinas, ac am ‡ lawryddiaeth a ddodesit yn-carchar. Yno Pilatus a ddybot wrthyn drachefyn, can ewyllysy rhyddhay'r Iesu. A'n'd wy lefent can ddywedyt, * Croc, croc ef. Ac ef a ddybot wrthynt y drydydd waith, A'n'd pa ddrwc a wnaeth ef: ny chefais yntho achos angae: am hyny mi ei cospaf, ac ei gellyngaf yn rhydd. Ac wyntwy oeddent daerach a llefen vchel, can erchi y groci ef: a'ei llefae hwy a'r Archoffeiriait a' orvu. Ac velly Pilatus a varnawdd yddwynt gahel ei harch. Ac ef a ellyggawdd yddwynt hwn-am gyfodiat a' lawryddiaeth a * rhoesit yn carchar: ys ef yr hwn a archesent wy, ‡ ac ef a roddes yr Iesu y wnaethy'r ac ef a vynnent. Ac val ydd oeddent yn ei arwein ef ymaith, wy ddaliesont vn Simon o Cyren, yn dyuot o'r maes, ac arnaw ef y * gosodesont y groc, y'w dwyn ar ol yr Iesu. Ac ydd oedd yn ei ganlyn ef turfa vawr o popul, ac o wragedd, a gwragedd hyny oedd yn cwynofain ac yn galaru drostaw. A'r Iesu a ymchwelawdd atwynt, can ddywedyt, Merchet Caerusalem, nac wylwch

* ne, ganthaw

‡ erbyn

* derbysc

‡ laddfa

* Croesa

* ddodesit

‡ a' rhoi, ec.

* dodesont y groes

lwch drosof vi, 'n amyn wylwch trosoch eich hu-
nain, a'ch plant. Can ys, * nycha, y daw'r dy-
ae y dywedant, Gwyn ei byt y'r hespion, a'r
oedd ny chenedlesont erioed, ar bronnae ny
esant * sugn. yno y dechreant ddywedyt wrth y
mony ddoedd, Syrthiwch arnam: ac wrth y
nnae, Cuddiwch ni. Can ys a's gwnant
hynn ir prenn ir, peth a wneir ir ‡ crin
Ac ydd oeddit yn arwein gyd ac ef dau ddrygi
eraill y'w lladd. A' gwedy y dybot hwy i'r lle
wyt y Penglocva, yno y crogesont ef, a'r
ddynion: vn ar y ddeheu, a'r all ar y *aswy
y dybot y'r Iesu. y Tad, maddae y ddwynt
na wyddon peth y maent yn ei wneythyr. A
a ‡ barthesant ei dillat, ac a * bwriesant goel
A'r popul oedd yn sefyll, ac yn edrych: a'r
awdwyr ei gwatworent y gyd ac wynt, gan
dyt, Eraill a *iachaei: iachaet ehun, a's
Christ, y'r Etholedic can Duw. A'r milwyr
y gwatworent ef, can ddawot a' chynic
ydd-aw, a' dywedyt. A's tu yw'r Brenhin
ddaeon, ‡ iachaa tyhun. Ac ydd oedd *ysc
wedy'r yscrifeny ‡ ar ei uchaf, mewn llyth
Groec, a' Llatin, ac Hebreo, HVN YVVR BREN
YR IVDEON. Ac vn o'r drygddynion a groces
‡ cablawdd ef, gan ddywedyt, A's tu yw'r C
* iachaa ‡ tuhun a' ninae. A'r llall a atepawdd
y * ceryddawdd ef, can ddywedddyt, Any
arnat ofn Duw, a' thydy yn y'r vn barn
ym ni yn * gyfiawnus yma, can ys ydd ym
‡ derbyn y pethae y haeddawdd ein gweithr

eith

*wele, synna
‡bolieu
*laeth
‡glennydd
‡sych, gwywyw
*asau
‡ranesant
*dynnesont
gyttae, gwtyse
*penaethieit
‡wareðai
*ymwared
‡graifft
*uch ei ben
‡a roes sen iddo
*ymwared
‡ymserchawdd ac
*haeddus
‡cahel

eithyr ny wnaeth hwn ddim *ancymmesur. Ac ef [*ynghãm, anvad]
a ddywot wrth yr Iesu, Arglwydd, coffa vi pan
ddelych ith teyrnas. A'r Iesu a ddywot wrthaw,
yn wir y dywedaf y ti, heddyw y byddy gyd a mi
ym-paradwys. Ac ydd oedd hi yn-cylch y chwechet
awr: ac a vu tywyllwch tros yr oll ‡ddaiar, yd y [‡dir]
nawvet awr. A'r haul a dywyllwyt, a'llen y Tem-
pla *rwygwyd trwy hei chanawl. A'r Iesu a le-
fawdd a llef vchel, ac a ddywot, y Tad, ith ddwy-
law y cymennaf vy yspryt. A' gwedy yddaw ddy-
wedyt hyn, ef *a anhetlawdd allan yr yspryt. A' [*Sef a ddiffoddod]
phan weles y Cannwriad yr hyn a wnaethpwyt,
ef a roes' ogoniant i Dduw, can ddywedyt, yn
sicur ydd oedd y *dyn hwn yn gyfiawn. A'r oll [*gwr]
‡tyrfa ar a ddauthei ynghyt er y golwc hynn, cann [‡popul]
weled y pethae a ddaroedd, a curesont ei dwy-
fronae, ac ymchwelesont. A' ei oll gydnabot a
safent o hir-bell, a'r gwragedd y dylinesent ef
o Galilaia, gan edrych ar y pethae hynn. *A'
nycha, ydd oedd gwr a ei enw Ioseph, cygcorwr, [*Ac wele]
gwr da, a'chyfiawn. Ef ny chytunesei a ei cygcor
nac a'ei gweithret hwy, ac ef a hanoedd o'r Ari-
mathaia, dinas yr Iuddaeon: yr hwn oedd yntef
yn ‡edrych am teyrnas Duw. Hwn yma aeth at [‡dysgwyl]
Pilatus, ac archawdd gorph yr Iesu, ac ei tynn-
awdd i lawr, ac ei *amdoes mewn lliein, ac e- [*amwiscodd]
sododes mewn ‡monwent wedy'r *drychy o graic
ny ‡roesit nep ir ioet. A'r dydd hwnw oedd y [‡ddodesit]
Darpar, a'r Sabbath oedd yn nesay. A'r gwragedd
hefyt yr ei oedd yn darddilyn, yr ei a ddaethent
gyd ac ef o'r Galilea, a edrychesont ar y ‡bonwēt [‡beddrot]
a' pha

a' pha bodd y * gyfodesit y gorph ef. Ac wyn[t] a ymchwelesont, ac a paratoesont arogl[au], ‡ wylmentae, ac a' orphowysesont y dydd Sab[both] * erwydd y gorchymyn.

* ddyfeisie
‡ ireidiae
* wrth

Pen. xxiiij.

Y gwragedd yn dyuot i'r bedd. Christ yn ymddangos i['r] discipul a aent tu ac Emmaus. Ef yn sefyll ym-[ysc y] ddiscipulon, ac yn agori y dyall hwy ar yr Scrythur[au]. Ef yn rhoi gorchymyn yddynt. Ef yn escen i'r nef. [Y dis]cipulon yn y addoli ef. Ac am ei gwaith beunyddi[ol].

A Nawr yn y dydd cyntaf o'[r wyth]nos * ar y cynddydd, y dae[thant] ir ‡ bonwent, gan ddwyn y[r aro]glae, yr ei a arlwyesent [ac e]i gvvragedd 'r ei y gyd a' hwy. A[c wy] a gawsant y * maen wedy [ei dre]glo ymaith y wrth y ‡ bon[went], ac aethant y mywn, ac ny chawsant gorph y[r Ar]glwydd Iesu. Ac e ddarvu, ac wynt mewn [ym]dang gan hyn, wely ddau wr yn ddysymwth [a sa]fent wrth-ynt mewn gwiscoedd dysclaer. A[c val] ydd oeddent yn ofni, ac yn gestwng ei hwy[nebeu] tu ar ddaiar, y dywedesont wrth-wynt, P[aham y] ceisiwch y byw, ym-plith y meirw? Nid yw ef [yma], eithyr e gyfodes: cofiwch pa * ddelw y [dywe]dodd wrthych, pan oedd ef etvvo yn-Galilaia, gan [ddy]wedyt, davv y bydd dir rhoddy Map y dyn yn-[nwy]lo dynion pechaturus, a' ei chael ‡ grogi, a[c y]

* yn bore glas, ar glais y dydd
‡ bedrod, bedd
* llech
‡ bedd
* sanedigeth
‡ towynedic
* gogwydd
* wedd
‡ groesi

hydd vyd ac cyuodi. A' hwy a gofiesont y 'airiae ef, ac a ymchwelesont y wrth y * bonwent, ac a va-negesont y pethe hyn oll i'r vn ar dec, ac ir ‡ relyw oll. A' Mair Magdalen, a' Joanna, a' Mair mam Iaco a' gvvragedd ereill y gyd ac wynt, oedd yr ei a ddywedesont y pethe hyn wrth yr Apostolon. Eithr ganthynt y gwelit y geiriae hwy, vegis * ffu-giant, ac ny chredesont y-ddynt. Yno y cyuodes Petr, ac y rhedawdd i'r vonwent, ac edrychawdd ymywn, ac a welawdd y llen llieniae wedy ei dodi yno ‡ wrthyn yhunain, ac ef aeth ymaith gan ry-feddu ryngtho ac y hun gan y peth a ddarvesei.

*bedd
‡llaill
*ffuc, ffuāt
‡bedd
*or neilltu, yn vnic
‡wneithesit

¶A' nycha ddau o'r discipulon oedd yn mynet y dref yr hon oedd o ywrth Caerusalem triugain * stad ‡a'i h'enw Emmaus. Ac wy a ymchwedleynt wrth ei gylyd am yr oll pethae a wneuthesit. Ac e ddarvu, ac wynt yn cyd ymddiddan, ac yn ymddad-lae, bot i'r Iesu yntef nesay, a' myned gyd ac wynt eithyr y llygait wy a atdaliwyt val nad adwaenēt ef. Ac ef a ddywot wrthwynt, Pa ryw ymadroddi-on yw'r ei hyn 'sydd genwch wrth y gylydd * dan rodio, a phaam ydd ych, yn dristion? Ac vn ‡ (ai e-nw Cleopas) a atepawdd ac a ddywot wrthaw, A wyt ti yn vnic * yn ‡ ddieithr yn Caerusalem, ac ny wyddost y pethae a darvu y dyddiae hyn? Ac ef a ddywot wrthwynt, Pa pethae? Ac wy a dywe-desant wrthaw, * Am Iesu o Nazaret, yr hwn oedd Prophwyt, yn alluawc yn-gweithret ac yn-gair ger bron Duw, a'r oll popul, a' pha vodd y darvu ir Archoffeiriaiait a'n llywyawdwyr i rodi ef i va-rnangae, a'ei groci. Anid ydd oeddem ni yn go-

Yr Euāgel ar ddie Llun Pasc.
*ystod, ystodiwm: ys yn cylch saith milltir a' haner
‡ac a elwit
*yn, gan
‡yr hwn a elwit
*mor
‡alltwlat,
*O bleit

beithiaw mae ef oedd hwnn a ddelei i bryny'r Is-
rael, ac am yr oll pethae hynn, heddyw yw'r try-
dydd dydd er pan ddarvuant. A' hefyt'r ei o'r gw-
rageδd o'n plith a yrrodd braw arnam, yr ei ddei-
thant yn vorae * ir vonwent. A' phryd na chaw...
y gorph ef, wy a ddaethant gan ddywedyt, wel...
o hanwynt wythae weledigaeth o Angelion, yr...
a ddywedynt y vot ef yn vyw. Can hyny yr aeth
cyfran o'r ei oeddynt gyd ny ni * ir vonwent, ac
gawsāt yn y modδ y dywedesei'r gwrageδ, ...
ny's gwelsant. Yno y dyvot ef wrthynt, chwychwy
ynvydion a' hwyrvrydic calon i gredy yr oll pe-
thae a dyvot y Prophwyti, a nyd oedd rait i Christ
ddyoddef y pethae hynn, a' myned y'w ogoniant...
Ac ef a ddechreawdd o Moysen a'r oll Prophwyti...
ac a *esponiawδ yddwynt yn yr oll Scrythyr...
pethae oedd yn escrivenedic ‡ am danaw. Ac ydd oedd-
ent yn nesay at y dref, lle ydd oeddent yn myned,
ac ef a gymerth arnaw vynet yn-pellach. Eithyr
wy a ei cympellesont ef, can ddywedyt, Aros gyd
a ni: can ys y mae hi yn hwyrhay, a'r dydd *wedy
cerddet. Ac ef aeth y mewn y aros gyd ac wynt.
Ac e ddarvu, val ydd oedd ef yn eistedd ‡ ar y bwrδ
gyd ac wynt, e gymerth y bara, ac a ddiolchawδ,
ac ei torawdd, ac ei rhoes yddwynt. Yno ydd egor-
wyt ei llygait, ac ydd adnabuont ef: an'd...
vannawdd ymaith, oei golwc. Ac wy...
desont wrthyn ei gylydd, anyd oedd ein...
yn llosci ynam, tra ytoedd ef yn ymddiddan
‡ ar y ffordd, a' phan oeδ e yn agory i ni yr Scry-
thurae? Ac wy a gyfodesōt yr awr hono, ac a...

chwe-

*at y bedd

‡at y bedd

*ddeonglawδ, ddosparchawdd

‡o hanaw

*ar

‡wrth y' vort

*diblanoδ, gymerwyt

‡rhyd

chwelesont i Gaerusalem, ac a gawsont yr vn ar
ddec wedy'r ymgynull yn-cyt, a'r sawl oedd gyd
ac wynt, yr ei a ddywedesant, E gyvodawdd yr
Arglwydd yn wir, ac a ymddangosawdd y Simō.
Yno y manegesont y pethae a wnaethesit ar y ffordd,
a'*ph'odd ydd adnabysent ef ar dorriat y bara.

¶ Ac val y dywedent y pethae hyn, y safodd yntef
yr Iesu yn ei canol, ac y dyuot wrthyn, Tangne-
ddyf ychwy. A braw ac ofn a vu arnynt, gan dy-
bieit ydd wynt weled yspryt. Yno y dyvot ef wrth-
wynt, Paam ich ‡ trallodir? a' phaam y mae *tra-
ws veddyliae yn codi yn eich calonae? Welwch
vy-dwylo a'm traet, mae myvy yw ef: teimlwch
vi, a' gwelwch: can nad oes i yspryt gnawt ac es-
cyrn, mal y gwelwch vot i mi. Ac wedy iddaw
ddywedyt val hyn, e addangosawdd yddwynt ei
ddwylo a' ei draet. Ac wyntwy eto eb gredy gan
lawenydd, ac yn rhyveddy, ef a ddyvot wrthwynt,
A oes genwch yma ddim or *llyniaeth? Ac wy a
roesant ydd-aw ddryll pyscotyn wedy'rostiaw, ac
o ‡ ddil mel, ac ef ei cymerawdd, ac ei bwytaodd
geyr *y bron hwy. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Ll'y
ma'r gairiae a ddywedais wrthych, tra oeddwn
‡ eto gyd a chwi, nid amgen gorbot cyflawny yr oll
pethae a yscrivenwyt am danaf yn-* Deddyf
Moysen, ac yn y Prophwyti, ‡ a'r Psalme. Yno
ydd agores ef y * meddwl hwy, modd y dyallent
yr Scrythurae, ac a ddyvot wrthynt, Val hyn ydd
escrivenwyt, ac val hyn ydd oedd yn rait i Christ
ddyoddef, a' chyvody drachefyn o veirw y trydydd
dydd, a' bot precethy ediveirwch a' maddeuant pe-

*pha vodd

Yr Euangel die Marth Pasc.

‡trwblic

*gorchestion, questionae

*bwyt

‡grib, dalē, gwenyn

*yn egwydd

‡eissoes

*Cyfraith

‡ac yn y

*dyal

rhatae yn y Enw ef ymplith y Cenetloedd oll, ga ddechrae yn-Caerusalem. Ac ydd ywch chwi yn tistion ‡ o'r pethae hyn.

A' * nycha, mi ddanvonaf addewit vy-Tat arnoch: a' thrigwch yn-dinas Caerusalem, yny ddgwisccer a ‡ nerth o ddvchelder. Yno ef y * duc hwy allan i Bethania, ac ef a gyuodes eu ddwylo, ac y bendithiawdd hwy. Ac e ddarbu, ac ef yn y bendithiaw, ymadael o hanaw y wrthynt, a'ei ddwyn i vyny dd ir nef a wnaethpwyt. A' hwy y addolesont ef, ac a ymchwel-sont i Caerusalem y gyd llawenydd mawr, ac oeddent yn'oystat yn y Templ, yn moli ac yn clodvori Duw, Amen.

‡am y
*wely, llyma

‡meddiant
*dduchod
‡twysodd, arwain

Cyssecrlan Euangel Iesu Christ erwydd Ioan.

Pen. j.

Duwdap, dyndap, a' swydd Iesu Christ. Testiolaeth Ioan. Galwedigaeth Andreas, Petr. &c.

YN y dechrae ydd oedd y Gair, a'r Gair oedd y gyd a Duw, a'r Gair hwnw oedd Duw. Hwn oedd yn y dechre gyd a Duw. Oll a wnaethpwyt trwy 'r Gair hwnw, ac ebddaw ny wnaethpwyt dim a'r a wnaethpwyt. Yndaw ydd oedd * bywyt, a'r bywyt oedd 'oleuni dynion. A'r goleuni a ‡ dywyn yn y tywyllwch, a'r tywyllwch nid oedd yn ei * amgyffred.

Yr Euangel ar ddie Natalic Christ.

*buchedd

‡lewyrcha

*gynnwys

Ydd oedd gwr a ddanvonesit y ‡ gan Dduw, a' ei enw oedd Ioan. Hwn a ddaeth yn testiolaeth, y destiolaethu * o'r goleuni, yn y chredent oll trwyddaw. Nyd efe oedd y goleuni hwnw, eithr e ddanvonesit y destiolaethu o'r goleuni. Hwnw oedd y gwir 'oleuni y sy yn goleuo pop dyn' syn ‡ yn dyuot

‡wrth

*am y

‡a ddaeth

*arfollesōt
‡beddiant

ir byd. Yn y byd ydd oedd ef, a'r byd a wnaeth-
pwyt trwyddaw ef: a'r byd nyd adnabu ddim o hon-
naw. At y ei-'ddaw yhun y daeth, a'r ei-'ddaw
yhun ny's *dderbynesont ef. A'chynniuer a ei der-
byniesont ef, rhoes y-ddwynt ‡ braint y bot yn
veibion i Dduw, 'sef ir sawl a credant yn y Enw
ef, yr ei a anet nyd o waed, nac o ewyllys y cnawd,
na'c o'wyllys gwr, eithyr o Dduw. A'r Gair hw-
nvv a wnaethpwyt yn gnawt, ac a drigiawdd yn

*ynam

ein plith, (a'gwelsam ei'ogoniant, vegis gogo-
niant vn ganedic vap yvvrth y Tad) yn kawn tall

‡o hanaw

gwirionedd. Joan a testolaethei ‡am danaw, ac
a lefei, gan ddywedyt, Hwn oedd yr vn y ddy-
wedais am danaw, Hwn y ddaw ar v'ol i, oedd

*om blaen i

* blaenor i mi: can ys y bot yn gyntaf ei ragorwa-
na mi. Ac oei gyflawnder ef yd erbyniesam bawb

‡a ddaeth
*vnganedic vap
‡datcanawdd

oll, a'rhat dros rat. Can ys y Ddedyf a roetw
Moysen, eithyr y Rat a'gwirionedd ‡ys y trwy Je-
su Christ. Ny welas nep Dduw er ioed: yr ‡vn
Map-geni, yr hwn 'sy ym-monwes y Tad, hw-
nw ai *amlygawdd ef i ni.

Yr Euangel y
iiij. Sul yn yr
Aduent.

¶A' hyn yw testiolaeth Joan, pan ddanvonei
yr Judaeon Offeiriait a' Levitae o Gaerusalem
y ofyn 'yddaw, Pwy'n wyti? Ac ef a gyffesawdd,
ac ny wadawdd, ac a addefawdd yn ddiledlef, Ny
mi yw'r Christ. Yno y gofynesont iddaw, Beth
yntef? Ai Elias yvv ti? Ac ef a ddyuot, Na'c ef.

*wyf
‡a tebawdd

A'dyvvedent, Ai'r Prophwyt ywti? Ac ef a ‡atep-
ebawdd, Na'c ef. Yno y dywedesont wrthaw, Pwy
'n wyt val y gallom ni roi atep ir ei a'n danvon-
awdd ni? beth dywedy am danad dyhun? Ef a

ydd-

yntef, Mi yvv llef vn yn * llefain yn y diffaith, ‡ Cy-weiriwch ffordd yr Arglwydd, mal y dyuot Esaias Prophwyt. A'r ei a ddanvonesit, oedent o'r Pharisaiait. Ac wy a 'ovynesont iddaw, ac a ddywedesont wrthaw, Paam gan hyny y batyddy, any d wyt' y Christ, na'c Elias, na'r Prophwyt? Joan ei hatebawdd, gan ddywedyt, Mi 'sy yn batyddio a dwfr: eithyr y mae vn yn sefyll yn eich plith, a'r nyd adwaenwch-chwi. Efe yw yr vn a ddaw ar v'ol i, * ac a wnaed yn vlaenawr i mi, yr hwn mi nyd wy deilwng y ‡ ddatdod carrae y escit. Y pethae hyn a wnaethpwyt ym-Bethabara y tuhwnt i Jorddanen, lle batyddiei Joan.

Tranoeth gwelet o Joan yr Jesu yn dyuot atau, a 'dywedyt, Wely yr Oen Duw yr hwn 'sy yn * tynnu-ymaith pechotae 'r byt. Hwn yw ef am yr vn y ddywedais, A'r v'ol i y mae ‡ gwr yn dyuot yr hwn a wneithit yn vlaenawr rhagof: can vot ei ragorieth * yn gyntaf na mi. A' mi nyd adwaenwn ef: eithyr mal yr amlygit ef ir Israel, am hyny y daethy-mi, gan vatidio a dwfr. Sef y testolaethei Joan, gan ddywedyt, Ys gwelais yr Yspryt yn descend, o'r nef megis colomben, ac hi a ‡ a arosei arnaw. A' mi nyd adnabum ef: eithr yr hwn am danvonawdd i vatyddio a dwfr, * y ef a ddyvot wrthyf, Ar yr hwn y gwelych yr Yspryt yn descend ac yn aros yn vvastat arnaw, hwnw yw'r vn 'sy yn batyddio ‡ a'r Yspryt glan. A' mi a i gwelais ac a testolaethais mai hwn yw Map Duw..

Tranoeth y safawdd Joan, a'dau o ei ddiscipulon: ac a edrychodd ar yr Jesu yn * gorymdaith,

† Unionwch
* oedd
‡ ellwng
* dilen, toddy
‡ vn
* om blaen i
‡ yn aros
* ef, y vo, hwnw
‡ yn, drwy
* rhodio

‡chanlyn
*canlyn

ac a ddyuot, Wely yr oen Duw. Yno clybot o'r
ddiscipul ef yn ymadrodd, a' ‡dilyn yr Iesu. Yr
Iesu a droes, ac y gwelawdd hwy yn *dilyn, ac
a edyuot, wrthwynt, Pa beth a geisiwch? A'
a ddywedesont wrthaw Rabbi (yr hyn o ei ddeo-
ongl yw, Athro, p'le ydwyt yn trigio? Dywedawdd
wrthynt, Dewch, a' gwelwch. Daethant, a' gwe-
lesant lle yr oedd ef yn trigiaw, ac aros a wna-
thant y gyd ac ef y diernot hwnnw: cans ydd oedd
hi yn-cylch y ddecved awr. ‡Andreas, brawd

‡Andro

Simon Petr, oedd vn o'r ddau a glywsent y gan
Ioan, ac y dilynesent ef. Hwn yma a gafas, y
brawt Simon yn gyntaf, ac a ddyuot wrthaw,
Ys cawsam y Messias, yr hwn o ei ddeongl, yw y
Christ. Ac y duc ef at yr Iesu. A'r Iesu a edry-
chawdd arnaw, ac a ddyuot, *Ti yw Simon map
Ioan: ti a elwir Cephas, yr vn wrth ddeongl
yw ‡maen.

*Ys ti Si-
mon
‡Petr, ca-
rec, craic
*ne tradwy
‡ydd at

*Tranoeth yr ‡wyllesei'r Iesu vyned i Gali-
laia, ac y cafas ef Philip, ac y dyuot wrthaw, Di-
lyn vi. A' Philip oedd o Bethsaida, dinas Andreas
ac Petr. Cahel o Philip Nathanael a' dywawt
wrthaw, Ys cawsam hwn yscrifennawdd Moyses
o hanaw yn y Ddeddyf, ef, a'r Prophwyti,
Iesu o Nazaret map Ioseph. Yno y dyuot Natha-
nael wrthaw, 'All dim da ddyvot o Nazaret? Dy-
wedyt o Philip wrthaw, Dyret, ‡a' gwyl. Iesu
a welas Nathanael yn dyvot ataw, ac a ddyuot
am dano, Wely, yn ddiau Israeliat, yn yr hwn ny
oes *dichell. Dywedei Nathanael wrtho, O b'le y'm
adnabuost vi? Yr Iesu atepawdd ac a ddyuot wr-
thaw,

‡ac edrych
*hocced

thaw, Cyn na galw o Philip dydi, pan oeddyt 'y dan y fficuspren, mi ith ‡ welwn. Nathanael atepawdd, ac eb yr ef wrthaw, Rabbi, ti yw * yr Map Duw: ti yw yr Brenhin yr Israel. Iesu atepawdd ac a ddywot wrthaw, Can ddywedyt o hanof y-ty, Mi ath welais ydan y fficuspren, y credyi: ti weled pethae mwy na 'rein. Ac ef a ddywot ‡ wrthaw, Yn wir, yn wir dywedaf y-chwy, *Ar ol hyn y gwelwch y nef yn agoret, ‡ a'r Angelon Duw yn escend, ac yn descend ar *y Map y dyn.

‡welais, ganbum
*blwnw
vap.

‡Gwedy
*ar
‡Map

Pen. .ij.

Christ yn troi'r dwfr yn win. Ef yn gyru'r prynwyr ac gwerthwyr allan or Templ. Ef yn rac rhybuddiaw am ei varwolaeth ai gyuodedigaeth. Ef yn troi llawer, ac yn anymddiriaid wrth ddyn.

A'R trydydd dydd y bu priodas yn-Cana dref yn-Galilaia, a'r mam yr Iesur oedd yno. A' ‡ gelwit yr Iesu ef ai ddiscipulon i'r briodas. A' phan *ballodd gwin, y dywedawdd mam yr Iesu wrthaw, Nid oes 'win ‡ yddynt. Yr Iesu a ddywot wrthei, Peth ys ydd i mi a wnel a thi wreic? ny ddeuth vy awr eto. Y vam ef a ddywot wrth y gwasanaethwyr, Peth bynac a ddyweto ef wrthych, gwnewch. Ac ydd oedd yno chwech ddwfrlestri o vain, wedy gosot, yn ol devot *puredigaeth yr Iuddaeon a weddei ynthwynt dau ‡ ffirkin nei dri. Yr Iesu a ddywot wrthynt,

*A' thrawy
‡gohodwyt
*darvu'r oedd diffic
‡ganthynt
Yr Euägel yr ail Sul gwedy yr Ystwyll.

*glanhat, carthiat

 Lanwch

Llanwch y dyfrlestri o ddwfr. Yno eu llanwa-
sant wynt yd yr * emyl. Yno y dyvot ef wrthyn-
Gellyngwch yr awrhon a' dygwch at lywodrae-
thwr y wledd. Ac wy ei dygesont. A' gwedy pr-
vi o lywodraethwr y wledd y dwfr a wnaethe-
yn win, (can na wyddiat ef o bale y cawsit: an-
y gwasanaethwyr a ei kyngesent y dwr, a wydde-
llywodraethwr y wledd a alwodd ar y ‡ prioda-
wr, ac a ddyvot wrthaw, Pop dyn a 'osyt win da
yn gyntaf, a gwedy yddyn * yvet yn dda, yno h-
a vo gwaeth: tithae a gedweist y gwin da yd y-
awrhon. Hyn o ddechrae ‡ arwyddion a wnaeth
yr Iesu yn Cana tref yn Galilaia, ac a ddangose-
ei 'ogoniant, a' ei ddyscipulon a credesōt ynthaw.

Gwedy yddo * vyned i wared i Capernaum, ef a'
ei vam, a'i vroder a'i discipulō: ac nyd arosont y-
no ny-mawr o ddydie. Can ys ‡ Pasc yr Iudde-
oedd yn agos. Am hyny ydd aith yr Iesu i vyny
i Caerusalem. Ac ef a gavas yn y Templ yr ei-
werthent ychen, a' deveit, a' cholombenot, a ne-
widwyr arian, yn eistedd yno. Ac ef a wnaeth
* ffrewyll o reffynnae, ac y gyrrawdd wy oll y m-
es o'r Templ y gyd a'r deveit, a'r ychen, ac a dy-
wallodd ‡ arian y newidwyr, ac a ddymchwe-
lawdd y borddae, ac a ddyvot wrth yr ei a werth-
ent colombennot * Dygwch ffvvrdd y pethe hyn
ddyma: na wnewch duy vy-Tat, yn tuy ‡ marchn-
nat. A' ei ddiscipulon a gofiesont, val ydd oedd y-
escrivenedic, Y gwynvyt am dy duy a'm * y sawdd-
i. Yno ydd atepynt yr Iuddaeon, ac y dywedynt
wrthaw, Pa ‡ sign a ddangosy i ni, * can ys gw-
nai di

*sef. xv. gal wyn ai ymppop vn
*or, gib, yn gyforioc
‡chwaethu, blasy
‡ygwra, y gwr a briodesit
*ei gwala
‡rybeddoae gwyrthiae, miraclae
*ddescen
*ysclwrs o dennynod, a chwipcord
‡vsydd, arian, bath
*Ewch ar, Dygwch, Cymerwch
‡marcet, masnach
*bwytaodd
‡arwydd, argoel viracl.

nai di y pethae hyn? Atepawdd yr Iesu a' dywedawdd wrthynt, * Goryscerwch y Templ hon, ac mevvin tri-die y cyfodaf hi drachefyn. Yno y dywedynt yr Iudaeon, Chwech blynedd a' dau'gain y buwyt yn adailad y Templ hon ‡, ac a gyuody di hi mevvin tri die? Ac * y ef a ddywedesei am Templ ei gorph. Am hyny cy gynted y cyuodes ef o veirw, y cofient ey ddiscipulon ddywedyt o hanaw hyn wrthynt: a' hwy a credessont * yr Scripthur, a'r gair a ddywedesei yr Iesu. Ac val yr oedd ef yn-Caerusalem ‡ ar y Pasc yn yr ‡ wyl, llawer a gredesont yn y Enw ef, wrth weled y gwyrthiae a wnaethoedd oedd ef. A'r Iesu nyd ymddiriedawdd ydyn am danaw ehun, can ys adwaeniad ef hwy oll, ac nad oedd * arnaw eisiae testiolaethuo nep am ddyn: can y bot yn gwybot pa beth oedd ‡ mewn dyn.

*pã wan'ch
‡Dinistrwch, Dystrywch,
‡a' thi. &c.
*y bo, efe
*ir
‡pryd, amser
‡ffest
*ar wyddiõ miraglae.
*yn raid iddo
‡yn-nyn

Pen. iij.

Christ yn addyscu Nicodemus ynghylch yr adenedigaeth. Am Fydd. Am serch Duw er lles y byd. Dyscreidaeth a' batydd Ioan. A'r testiolaeth a ddwc ef am Christ.

YDD oedd * dyn o'r Pharisaiait, a' ei enw yn Nicodemus ‡ pennaeth ymplith yr Iudaeon. Hwn a ddeuth at yr Iesu liw nos, ac a dybot wrthaw, * Rabbi, ni y wyddam mae ‡ dyscawdur wyt wedy dybot y wrth Dduw: can na ddychon nep wney-

Yr Euangel ar y Sul Trintot.
*vn
‡Reolwr
*Athro
‡athro

*arwydion
‡eb vot

wneythy'r y * gwrthiae hyn a wney di, ‡an
bydei Duw gyd ac ef. Yr Iesu a atepodd ac a dy
wrthaw, Yn wir, yn wir y dywedaf yt', A dieith
geni dyn drachefyn, ny *ddygon ef welet teyrn
Duw. Nicodemus a ddyvot wrthaw, Pa vodd y
dychon dyn eni ac ef yn hen? a all ef vynet i* gro
ei vam drachefyn, a' geni? Yr Iesu atepawdd, Yn
wir, yn wir y dywedaf yti, addieithr geni dyn
ddwfyr ac o'r yspryt, ny ddichon ef vyned y mew
teyrnas Duw. Yr hynn a'anet o'r cnawt, ys
gnawt: a'r hynn a'anet o'r yspryt ys yd yspry
Na ryvedda dywedyt o hanof wrthyt, y byd ‡ra
eich geni *drachefyn. Y gwynt lle mynno, a chw
yth, a' ei lef a glywy, eithyr ny wyddost o ble y
daw, ac y vale ydd a: velly y mae pop dyn a a'n
o'r yspryt. Nicodemus atepawdd ac a ddywe
wrthaw, ‡Paddelw y dychon y pethae hynn vo
Yr Iesu a atepawdd ac a ddyvot wrthaw, A ytw
yn * dyscyawdr yr Israel, ac ny wyddost y pe
thae hynn? Yn wir, yn wir y doedaf wrthyt, y
hynn a wyddam a ddywedwn, a'r hyn a wellw
a testoliaethwn: a'n testiolaeth ny dderbyniw
A's pan ddywetaf ychwy pethe daiarol, ny chre
wch, pa vodd a's dywetwyf ychwy, am pethe
nefolion y credwch. Can na d escen nep ir nef, o
ddieithr hwn a ddescenawdd o'r nef, ys ef Map
dyn yr hwn ys y'n y nef. A' megis y derchafa
Moysen y ‡sarph yn y diffeith, velly y bydd *ra
bot derchavael Map y dyn, y n y bo y bwy byn
a cred yntaw, na choller, ‡yn amyn caffael bywy
tragyvythawl.

‡dir
*o ddwchot

‡Pywedd

*athro

‡neidr
*dir
‡onid

Can

¶Can ys velly y carodd Duw y byt, y n y rodes ef *ei vnig-enit vap, y'n y bydei i bop vn a greda yntho, na choller, amyn caffael bywyt tragy-vythawl. Can na ddanvonawdd Duw ei vap i'r byt, i ‡varny'r byt, anyd er * iachay yr byt trwy-ddaw ef. Yr vn a cred yntho ef, ny vernir: a'r vn ny chred a varnwyt eisioes, can na chredodd yn. Enw yr ‡vnigenit vap Duw. A' hynn yw'r varnedigaeth, can dyvot golauni ir byt, a' charu o ddynion dywyllwch yn vwy na'r golauni, o erwydd bot y gweithredoedd wy'n ddrwc. O bleit pop vn yn gwnethy drwc, ys y gas gantho yr golauni, ac ny ‡ddaw i'r golauny, rac * argyoeddy ei weithredoedd. Ac hwn a wna wirionedd a ddaw i'r golauni, y n ybo ‡ cyhoedd ei weithredoedd, mae * o erwydd Duw y gweithredwyt wy.

Gwedy y pethe hyn y daeth yr Jesu ef a ei ddiscipulon i * dir Judaia, ac yno y trigiawdd y gyd ac wynt, ac y betyddyawdd. Ac ydd oedd Joan hefyt yn batyddiaw yn Ainon ‡ geyr llaw Salim, can ys bot * dyfredd lliosawc yno: a' daethant vvy, ac eu betyddiwyt. Can na vwriesit eto Joan yn-carchar. Yno y ‡ bu 'orchest rhwng discipulon Joan a'r Juddaeon, yn-cylch * purhau. A' daethwynt ad Joan, ac a ddywedesont wrthaw, Rabbi, hwn oedd y gyd a thi y tu ‡ hwnt i Jorddonen, i'r vn y testolaethais-ti, * nycha, y batyddia ef, a' phawp oll 'sy yn dyuot attavv. Joan a atepawdd, ac a ddyvot, Ny aill dyn dderbyn dim a ny's ‡ roddir yddaw o'r nef. * Chwychwi ychunain ydyw vy-testioni, ar ddywedyt o hano vi, ‡ Nyd mi yw yr

Christ

Yr Euãgel ar ddie Llun y Sulgwyn.

‡damno

*cadw

*vnigenedic

‡ddaw

*cyhuddo.

‡eglur.

*yn-nuw

*gyfoeth, artal

‡wrth, yn agos

*dwr lawer

*roisit, ddodesit

‡bydei gwestiõ, ymofin

*carthiat glanhat

‡draw

*wele

‡roddwyt

*Chwithau

‡Nad

*ond

Chꝛist, *eithꝛ darvot by'n anvon o y blaen ef. Hwn
'sy iddo ddyweddi vvreic, y w'ꝛ dyweddiwꝛ: a'r cy-
y dyweddiwꝛ yꝛ hwn a saif ac y clyw ef, a lawenha
yn vawꝛ, o bleit llef y dyweddiwꝛ. Y llawenydd
hyn meu vi gan hyny a gyflawnwyt. Raid ydyw

*dyvu, gynnyddu, gynnyꝛchu, amylhau

‡uchlaw

ef * ymangwanegy, ac y minef ymleihau. Hwn a
ddaeth o dduchod, ysy ‡ goruwch pawp oll: hwn
ysy o'ꝛ ddaiar, y sy o'ꝛ ddayar, ac o'ꝛ ddaiar y ly-
madꝛodd: hwn a ddaeth o'ꝛ nef y sy goꝛuch pawp
oll. A'hyn a welawdd ac a glywawdd, hyny a de-
stolaetha ef: a'i destiolaeth ef ny dderbyn nebun.
Hwn a dderbyniavvdd y destiolaeth ef, ys ef a sel-

*taw

‡adꝛodd

liawdd * mai Duw 'sy gywir. Can ys yꝛ hwn a
ddanvonawdd Duw, a ‡ lafara'airiae Duw: can
nyd wꝛth vesur y mae Duw yn rhoddy iddo yr y-
spꝛyt. Y Tat a gar y Map, ac a roddes bop peth oll

*ir

‡vuchedd

yn ey law. Hwn a gred * yn y Map, y mae iddo
‡ bywyt tragywythawl, a'hwn nyd vvyddha i'r
Map, ny wyl ef bywyt, anyd digofain Duw a dric
ys arnaw.

Pen. iiij.

Ymddiddan Chꝛist a'r wꝛaic o Samareia. Ei vawꝛserch a'i
Dad ai gynayaf ef. Ymchweliat y Samarieit, A'r Ga-
lilaieit. Pedd yꝛ iachaodd ef vap y llywiawdwꝛ.

*Jesu

‡er

V Eithian pan wybu yꝛ Arglwydd
glybot o'ꝛ Phariseaiait, wnethur
'r o * hanaw ef a' batyddiaw mwy
o nifer discipulon nac Joan, (‡ er
na vadyddiai Jesu ehun: eithyr ei
ddiscipulon) ef a adawodd Ju-

ia, ac aeth ymaith i'r Galilaia. A' *dir oedd y-ddaw vyned trwy Samareia. Yno y deth ef y dinas yn Samareia a elwit Sychar, yn ‡ gyfagos at y *vaenawr a roesei Jacov y'w vap Joseph. Ac yno ydd oedd ffynnon Jacov. Yno'r Jesu wedy' blino y gan ‡ y daith a eisteddawdd velhyn * ar y ffynnō yn cylch y ‡ chwechet awr ytoedd hi: Daeth gwraic o Samareia i gody dwfr. Dywedyt o'r Jesu wrthei, *Moes i mi ddiawt. Can ys ei ddiscipulon aethēt ymaith i'r dinas, i brynu bwyt. Yno y dyuot y wraic o Samareia wrthaw, Pa vodd ywa' thydi yn Iuddew, y govynny ddiawt i mi, yr hon wyf wraic o Samareia? Can nad yw'r Iuddaeon yn ‡ ymgystlwng a'r Samareit. Atepawdd Jesu ac a ddyuot wrthei, Pe's adwaenyt *ddawn Duw, a' phwy'n yw a ddywait wrthyt, Moes i mi ddiawt, tudi a' ovynesyt ‡ y-ddaw ef, ac ef a roesei yty y dwfr bywyt. Dywedawdd y wraic wrthaw, Arglwydd, Nyd oes genyt ddim y gody-dwfr, a'r pytew 'sy ddwfyn: ac o b'le y mae genyt y dwfr byw hwnnw? Ai mwy wyt-ti na'n tat ni Jacov, yr hwn a roes i ni y ‡ pytew hwn, ac ef ehun a yfawdd o hanaw, a' ei blant, a' i anivaileit. Atepawdd Jesu a' dywedawdd wrthei, *Pwy pynac a yfo o'r dwfr hwn, a sycheda drachefyn: and pwy pynac a yfo o'r dwfr a roddwy vi yddaw, ny sycheda ‡ yn dragyvyth: eithyr y dwfr a roddwy vi ydd-aw a vydd yndaw yn ffynnō o ddwfr, yn * tardu i'r ‡ bywyt tragyvythawl. Dywedawdd y wreic wrthaw, Arglwydd, ‡ dyro i mi o'r dwfr hwnnw, val na sychedwyf, ac na ddelwyf

yman-

*rhaid
‡ger llaw, wrth
*vro, cyvoeth
‡ymddaith, siwrnei
‡sef haner dydd'
*Dod, rho, dyro.
‡gytlwng, cytwysedd, medleio
*y rhodd, rhoddiat
‡ganto
*ffynnon
‡ffynnon hon
*Pop vn
‡mwy byth
*boglynu, neitio
†vucheda tragywyddawl
*moes.

yman y gody dvvr. Dywedawdd yr Iesu wrth
Dos, galw dy 'wr, a' dyred yman, Y wreic a
pod ac a dyuot, Nyd oes i mi vn gwr. Yr Iesu a
uot wrthei, Da dywedaist, Nyd oes y mi vn g
Canys bu y-ti bemp gwyr, a'r hwn ys y yti'
nyd yw wr yti: gwir a ddywedeist ar hyny.
wedawdd y 'wraic wrthaw, Arglwydd, gwel
may Prophwyt *ytwyt. Ein tadae a addolen
mynyth hwn, a chvvy chwi a ddywedwch, ‡
yn Caerusalem y mae'r lle y dylir addoly. Yr
su a ddyvot wrthei, Hawreic, cred vy vi, y mae
awr yn dyuot, pryd na'c yn y monyth hwn, na
yn-Caerusalem yr addoloch y Tat. Chwy chwi
addolwch * y peth ny wyddoch, ny ni a addolwn
peth a wydam: canys yr ‡iechyd'sydd * o'r Iu
Eithyr dyuot y mae yr awr, ac ys owrhon y
hi, pan yw ir gwir addolwyr addoly y Tat mewn
yspryt a' gwirionedd: canys y Tat a ‡ byn y c
'r ei y'w addoly ef. ‡ Yspryt yw Duw, a'r sa
a ddolant ef, raid yddwynt ey addoli mewn ys
pryt a' gwirionedd. Dywedawdd y wraic wrth
Gwn i y daw Messias, ys ef yr hwn a elwir Chr
gwedy y del hwnw, ef a venaic y ni bop peth
Dywedyt o'r Iesu wrthei, Ys mi yw yr ‡ h
ddywait wrthyt.

Ac * yn hyn y daeth ey ddiscipulon, ac a
ddasont y bot ef yn ymddiddan a gwraic: ny
bot neb ‡ hagen wrthaw, Beth a *gaisy
am yr ‡ ymddiddeny a hi? Yno y gadawdd y w
hei dvvfr steen, ac aeth ymaith ir dinas, ac a
uot wrth y dynion yno, Dewch, gwelwch ‡

*yw-ti
‡taw
*yr hyn
‡iachawdwrieth
*o y wrth
yn
‡gais, ymgais
*Duw sy yspryt
‡sy yn ymddiddan a thi
*ar hyny, yn y cyfamser
‡er hynny
*bynny
‡chwedleuy
‡ddyn

ddyuot i mi gymeint oll ar a wnaethym. Anyd hwn yw'r Christ? Yno mynet o hanynt allan o'r dinas, a' dyuot ataw.

Yn cyfamser, * ydd archei y discipulon ‡ iddo, gan ddywedyt, * Rabbi, bwyta. Ac ef a ddyuot wrthynt. Mae ‡ y mi bwyt y'w bwyta, a'r ny wyddo-chwi. Yno y dyuot y discipulon wrth ei gylydd, A ddwc nep yddo bwyt? Yr Iesu a ddyuot wrthynt, Vy-bwyt i yw gwneuthur ewyllys yr hwn a'm danvonawdd i, a' gorphen y waith ef. A ny ddywedwch-chwi, Mae etwa petwar-mis ic, ac yno y daw'r cynayaf? * Nychaf, y dywedaf y chwi, ‡ derchefwch eich llygaid, ac edrychwch ar y * bro ydd: can ys gwynion ynt eisus ‡ ar gynayaf. A'r hwn a * gynayafa a dderbyn gyfloc, ac a gynull ffrwyth i vywyt tragyvythawl, mal y bo ac ir hwn a heuo, ac ir hwn a ‡ gynayafa gael gydlawenechu. Can ys yn hyn y mae'r * gair yn 'wir, Mai yn a heuha, ac arall a ved. Mi a'ch danvoneis chwi i vedi yr hyn ny's ‡ llafurieso-chwi vvrtho: eraill a * lafuriesont, a' chwitheu a aethoch y'w ‡ llafur hwy. Yno llawer o'r Samarieit o'r dinas hono a gredesont ynddaw, o bleit hyn * a ddywedawdd y 'wraic yr hon a destolaethesei, Ef a ddyuot i mi gymeint oll a'r a wnaethym. A' phan daeth y Samarieit ataw, ydd atolygesant yddaw, = ‡ aros y gyd a hwy: ac ef a arosawdd yno ddau ddiwarnot. A' mwy o lawer o gredesont o bleit hyn a ddywedawdd ef ehun. Ac wy a ddywedesont wrth y wreic, Nid ym yn credu weithian o bleit a ddywedais-ti: can ys ni a ei clywsom ef ynunain,

*adolygawdd
‡arno
*Athro
‡genyf
*Wele
‡codwch, clwnwch
*gwledydd
‡yw cynayafu
*hed
‡hedo
*dywediat
‡thrasaesoch
*drafaelcsō
‡trafel
*dwediat
‡drigiaw, dario

ac a wyddam mai hwn yn ‡ ddiau yw'r Christ ar Iachawdur y byd. *ddilys

Wedy 'r ben y ddau-ddyð ef aeth ymaith o ddyno, ac aeth ir Galilaia. Can ys-ef yr Iesu a destolaethesei, na ‡ chae Prophwyt anrydeð yn ei wlat ehun. yno wedy y ddyuot i'r Galilaia, ydd erbynynt y Galilaieit ef, yr ei a welsont yr oll pethe a wnaethoedd oedd ef yn-Caerusalem ar yr *wyl: can ys wy hefyt a aethent ir 'wyl. A'r Iesu a ddaeth drachefyn i'r Cana tref yn-Galilaia, lle gwnaethoedd oedd ef y dwfr yn 'win. ‡chai *ffest

¶Ac yð oeð ryw *Pendevic ac ydaw vap yn glaf yn-Capernaum. Pan glypu ef ddyuot Iesu o Iudaia i'r Galilaia, ydd aeth ef ataw, ac a atolygawdd yddaw ddybot i waret, ac iachay y vap ef, can ys ydd oedd e ‡ wrth vron marw. yno y dywot yr Iesu wrthaw, A ny welwch arwyddion a'ryveddodae, ny chredwch. y pendevic a ddyuot wrthaw, Arglwydd, dyred * i wared cyn marw vy map. yr Iesu a ddybot wrthaw, Does ymaith, mae dy vap yn byw: a' chredawdd y ‡ dyn y gair a ddywedesei'r Iesu wrthaw, ac aeth ymaith. yr awrhon ac ef yn mynet i wared, y * cyfarvu ei wasanaethwyr ac ef, ac y vanegosont, gan dywedyt, Mae dy vap yn byw. yno y gobynawdd ef yddwynt yr awr y gwellaesei arnaw. Ac wy a dywedesont wrthaw, Doe y seithfet awr y gadawdd y *cryd ef, yno y gwybu'r tat ddarvot yn yr awr honno y dywedesei'r Iesu wrthaw, Mae dy vap yn byw A' chredy a wnaeth ef, a' ei oll tuy. yr ail ‡ miragl hynn a wnaeth yr Iesu drachefyn, wedy y ddyvot

*brenhinol

Yr Euãgel yr xxi. Sul gwedy Trintot.

‡ymbron

*obry

‡gwr

*cyhyrddawdd

*ddeirton

‡arwydd gwyrth

es o'r Iuddaia i'r Galilaia.

Pen. v.

Cyn iachau yr dyn a vesei glaf amyn dwy blyddedd da'ugain. Yr Iuddaeon yn y gyhuddaw ef. Christ yn atep trosdaw chun, ac yn y argyoeddy hwy. Can ddangos drwy dessoliaeth ei Dat, Am Joan. O y weithredoedd ef Ac o'r Scrythur 'lan pwy 'n yw ef.

GWedy hyny, ydd oedd * gwyl yr Iuddaeon, a'r Iesu a escendawdd i Caerusalem. Ac y mae yn-Caerusalem wrth y ‡ devaidiawc 'lyn a elwir in Ebreo Bethesda, ac iddo pemp porth: yn yr es'n y gorwedei lliaws mawr o gleifion, o ddaillion, cloffion, a' gwrwedigion, yn dysgwyl am gyffroedigeth y dwfr. Can ys Angel yr Arglwydd a ddescennei ar amserc ir llyn, ac a gynnyrfei 'r dwfr: yno pwy pynac yn gyntaf ar ol cynnyrfiat y dwfr, a ddescendai y mywn, a iachaid o ba ryw *haint bynac a vei arnaw. Ac ydd oedd yno ryw ‡ ddyn yr hwn a vesei yn glaf *n'amyn es dwy ‡ blwyddyn da'ugain. Pan 'welawdd yr Iesu ef yn gorwedd, a' gwybot y bot ef ys cyhyd o amser yn glaf, ef a ddyuot wrthaw, A wyllysy dy wneuthu'r yn iach? Atepawdd y claf yddaw, Arglwydd, nyd oes genyf nep, pan gynnyrfer y dwfr, i'm *dodi yn y llyn: eithyr tra vwy vi yn dyuot, arall a ‡ddescend o'm blaen. Dywedawdd yr Iesu

* ffest
‡ ddefeidfa, varchnat, defeid
* glwyf
‡ wr
* and
‡ blynedd
* bwrw ir llyn
‡ neida

*Cwyn
‡wely

wrthaw, *Cyvot: cymer ymaith dy ‡ glwth a'
rhodia. Ac yn ebrwydd y gwnaed y dyn yn iach,
ac ef gymerth-ymaith ei'lwth, ac a rodiawdd:
a'r Sabbath oedd ar y *diernot hwnw. Dywedy
am hyny o'r Iudaion wrth hwn a wnaethesit yn
iach, Dydd Sabbath yw hi: nyd yw gyfreithlawn
y-ti ‡gymryd-ymaith dy'lwth. Attepawdd ydd-
wynt, Hwn a'm gwnaeth i yn iach, ys ef a dywe
wrthyf, Cymer dy *'lwth a' rhodia. Yno y gofyn-
nesont iddaw, Pa ddyn yw hwnw a ddyvot wr-
thyt, Cymer-ymaith dy'lwth, a' rhodia? A'hwn
a iachaesit, ny wyddiat pwy'n oedd ef: canys yr
Iesu a dynnesi ymaith y wrth y dyrfa'oedd yn y
van hono. Gwedy hyny y cafas yr Iesu ef yn y
Templ, ac addyuot wrthaw, Wely ‡ith wnaeth-
pwyt yn iach: na phecha mwyach, rac dyvot y
beth a vo gwaeth.

*dydd hwn
‡odwyn dy wely
*wely
‡wiangesei, gilieset
*voth,

Y dyn aeth ymaith, ac a venegawdd i'r Iudde-
eon, *may'r Iesu oedd hwn a ei gwnaethesei
yn iach. Ac am hyny ydd ‡erlidiynt yr Iuddeon
yr Iesu, ac y caisynt y ladd ef, can y-ddaw wneu-
thyd y pethae hyn ar y dydd Sabbath. A'r Iesu y
atepawdd wy, Vy-Tat ys y yn gweithiaw yd hyn,
a' minef sy y yn gweithiaw. Am hyny y caisei'r
Iudaeon yn vwy y lad ef: nyd yn unic can ydd-
dori'r Sabbath: eithyr dywedyt hefyt mai Duw
oedd ei Dat, a'i wneuthu'r y hun yn *gydstat a
Duw. Yno ydd atepawdd yr Iesu, ac y dyuot wrth-
wynt, Yn wir y dywedaf y chwi, Nyd aill y Map
‡wneuthu'r dim o hanaw ehun, anyd hyn a wyl
ef y Tat yn y wneuthu'r: canys pa bethae bynac

*law
‡erlynat
*gystal, 'ogyfuwch, gymetrol
‡weithredu

a *wna

a *wna ef, y pethae hyny a wna'r Map hefyt. Can ys y Tat a gar y Map, ac a ddengys y-ddo pop peth oll, a'r wna a yntef, ac ef a dengys y-ddaw weithredoedd mwy na 'r-ein, val y bo y chwi ryveddu. Can ys mal y cyvyt y Tat y meirw, ac ei ‡ bywha, velly y bywha y Map yr ei a * ewyllysa ef. Can ys ny varn y Tat nebun, eithyr yr oll varn a roddes ef ‡ ir Map. * Yny bo i bawp anrydeddy y Map, mal yr anrydeddant y Tat: hwn nid yw yn anrydeddu'r Map, nid yw hwnw yn anrydeddu 'r Tat, yr hwn yd anvonawdd ef.

Yn wir, yn wir y dywedaf y chwi, yr hwn a clyw vy-gair, ac a gred * yn hwn a'm danvonawdd, y mae yddaw * bywyt tragyvythawl, ac ny ddaw i varn, eithyr ef ‡ aeth ffwrdd o ywrth * angae i'r bywyt. Yn wir, yn wir y dywedaf y chwi, y daw yr ‡ amser, ac yrowan yw, pan glyw'r meirw lef Map Duw: a'r sawl a ei clywant, a vyddant byw. Can ys megis y mae *ir Tat vywyt ynddo y hun, velly hefyt y rhoddes ef i'r Map vot iddo vywyt yn ddo ‡ y hun. Ac a roes y-ddaw * veddiant ‡ do y' coi varn, can y vot ef yn vap dyn. Na ryveddwch hyn: can ys-daw yr awr yn yr hon y bydd ir sawl oll ynt yn y * beddae, glywet y ‡ leferydd ef. A'c e ddaw allan, yr ei a wnaethant dda, i gyfodiadigaeth bywyt: a'r ei a wnaethant ddrwc i gyfodiadigeth barn. Ny alla vi wneuthur dim o hanof vy hunan: mal y clywaf, y barnaf: am barn i 'sy gyfion, can na cheisiaf vy 'wyllys vy hun, eithyr ewyllys y Tat yr hwn a'm danvonawdd i. A's testolaethwn am dana vy hun, nyd oedd vy-testiolaeth

*wnel, weithreda
‡bywia, bywoca
*bynno
‡at y, ar y
*Er mwyn bot
*ir
*buchedd
‡addiangawdd
*varwoleth
‡awr
*y gan y
‡yntau
*awdurtot
‡ac hefyt
*monwēnt
‡lais

eth i * gywir. Chwichvvi a ddanvonesoch at Joan,
ac y ef a destolaethawdd ‡ir gwirionedd. A'
chymeraf destoliaeth y gan ddyn : eithyr y pe-
thae a ddywedaf, val yr * iachaijr chwi. Ef oedd
‡ ganwyl yn Lloscy, ac yn * tywynu : a' chwi
a ‡ vynesech dros amser ymlawenychu yn y le-
ych ef. Eithyr y mae i mi testoliaeth mwy na de-
stolaeth Joan : can ys y gweithredoedd a roes y
Tat i mi y'w * gorphen, 'sef y gweithredoedd hy-
ny, a'r ydd wy vi yn ei gwneythur, a testolaethy-
ant ‡ dana vi, may'r Tat am danvonawdd. A'r
Tat yntef, yr hwn am danvonawdd, a desto-
tha am danaf. Ny chlywsoch y ‡ leferydd ef
ser, ac ny welsoch ei * wedd. A' y 'air ef
‡ ychwi yn aros ynoch : can ys yr vn a ddanvon-
ef, hwnw ny chredwch. Chwiliwch yr Scry-
thurae : can ys ynthwynt hvvy y tybiwch
ffwch vywyt tragyvythawl a' hwy ynt yr ei a
olaethant am dana vi. Ac ny ddewchwi ata vi,
gaffel o hanoch vywyt. Ny dderbyniaf * bary
gan ddynion. Eithr mi ach adwaen, nad oes
ychgariat Duw ynoch. Myvi a daethym yn
vy-Tat, ac ni'm derbyniwch vi : a's arall a
yn y enw hun, hwnw a dderbyniwch. Pa vod y
lw-chwi gredu, a' chwi yn derbyn ‡ anrydedd
y gan y gylydd, eb ychvvy gaisiaw 'r anrydedd
*sydd o Dduw yn vnic? Na thybiwch y cyhu-
vi chwi wrth vy-Tad : y mae vn a'ch cyhudda chwi,
'sef Moysen, yn yr hwn yr ymdiriedwch chwi. Can
pe's credyssech ‡ Moysē, chvvi am credyssech vi:
can ys o hano vi ydd escrivenawdd ef. Ac a
chy-

*gymesur
‡Y mae aral
*gyd ar
*catwer
‡iucn
*llewychu
‡ewyllyse-
swch
*cwplau
‡o hanof
‡lais
*rith, lun
'osgeth
‡genych
*o hanaf
*'ogoniant
‡gogoniāt,
moliant
*hanyw,
addaw
‡Moysen
*am danaf

chredwch ei yscrifennae ef, py'wedd y credwch vy-gairiae i?

Pen. vj.

Yr Iesu yn porthy pemp mil o wyr a phemp torth a' dau byscodyn. Ef yr myned ymaith, rac yddyn y wneythur ef yn vrenhin. Ef yn argyoeddu cnawdawl wrandwyr y 'air ef. Bod yr ei cnawdol yn ymrwystro wrthaw. Pyd yw y cnawd yn profitio dim,

GWedy y pethæ hyny ydd aeth yr Iesu tros vor Galilaia, neu Tiberias. A'thorf vawr y cynlynawdd ef, o bleit yddwynt welet y *arwyddion ef, ‡ a'r a wnaethoedd ar y cleifion. Ac ef aeth yr Iesu ir *mynyth, ac yno yr eisteddawdd cyd a'ei ddscipulon. Ac ydd oedd hi yn agos ir Pasc, gwyl yr Iudeon. A'r Iesu a gyuodes i vynydd ei lygait, a'phan weles dyrfa vawr yn dyuot attaw, ef a dybot wrth Philip, O b'le y prynwn vara, val y caffo yr ei hynn beth yw bwyta? (a hynn a ddywedawdd, yw brobi ef: can ys efe a wyddiat peth a wnelei) Philip a atepawdd iddaw, Nid oedd ddigon gwerth * daucant ceiniawc o vara yddwynt, y gahel o pop vn o hanwynt ychydic. Yna y dybot wrthaw vn o'ei ddiscipulon, ys ef Andras, brawt Simon Petr, Mae yma vachcenyn, a' phemp torth haidd ganthaw, a' dau pyscodyn: eithyr beth yw hynny ymplith ‡ cynniver? A'r

Yr Euangel y .iiij. Sul yn y Grawys

*gwyrthiae

‡yr ei, hyn

*mynydd

‡sef yngylch pemp punt o'n bath ni

*cymeint

Iesu a ddyvot, Gwnewch ir dynion hyn eistedd (Ac ydd oedd yno wellt-glas lawer) yno yr eisteddawdd y gwyr yn-cylch pemp mil o rifedi. A'r Iesu a gymerth y bara, ac a ddiolches, ac ei rhanawdd ir discipulon, a'r discipulō ir * ei oeddynt yn eistedd: a'r vn modd or pyscot cymmaint ac a vynnesont. A gwedy yddwynt gahel ‡ digon, ef a ddyuot wrth ei ddiscipulō, Cesclwch y briwvwyt a weddilodd, rac colli dim. Yno y casclasont, ac a lanwesant ddauddec bascedait or briwvwyt, or peimptorth haidd, a weddill can yr ei a vesynt yn bwyta. Yno pan *welawdd y dynion wneythyd or Iesu ‡ yr arwydd hyn, y dywedesant, Diau mae hwn yw'r Prophwyt a ddauei ir byt,

Velly pan wybu Iesu vot yn y bryd hwy dyuot, a'i * gymryd ef yw wneuthur yn Vrenhin, a ‡ dynnawdd heibio drachefyn ir mynydd tho y hunan.

Gwedy daruot yddei hwyrhay, y ddiscipulon a ddescenesont i'r mor, ac a * aethant i'r llong, a mynedd tros y mor tu a Chapernaum: ac ‡ weithian ydd oedd hi yn dywyllvvch, ac ny ddaethoedd yr Iesu atwynt. A chodi o'r mor y gan wynt mawr yn chwythu. A gwedy yddynt rwyfo yn-cylch pemp * stad ar vcain, neu ddec stad ar ygain, wy welent yr Iesu yn ‡ gorymddaith ar y mor, ac yn dynesau at y llong: ac ofny a wnaethant. Ac ef a ddyuot wrthynt, Mivi * yw: nac ofnwch. Yno yn ewyllysgar yd erbyniesont ef ir llong, a'r llong oedd yn y van wrth y * tir ir lle ydd elent.

Tranoyth y popul yr ei a safai y tu arall ir mor,

* gwresteion
‡ ei gwala
* wybu
‡ y miracl, y gwyrth
* gymmell, ddirio
‡ aeth ymaith
* ddringesōt
‡ yn awr, yr awrhon
* sef wythfec ran milltir
‡ rhodio
* 'sydd
* wlat

welawdd nad oedd llong arall yno, anyd yr vn, yr
aethei ey discipulon yddhi, ac nad aethesei yr Iesu
y gyd ei ddiscipulon i'r llong, eithyr myned ymaith
oei ddiscipulon ef vvrthyn yhunain, a' dyuot llon=
gae eraill o Tiberias yn gyfagos tervan lle y bwyt=
tesent y bara, gwedy ir Arglwydd ddiolwch. A'nd
pan welawdd y* popul nad oedd yr Iesu yno, na
ei ddiscipulon, a' hwythe a gymersont longae, ac
a ddaethont i Capernaum, ‡ gan geisiaw yr Ie-
su. A' gwedy yddwynt y gahel ef y tu arall ir mor,
wy ddywedesont wrthaw, Rabbi, pa bryd yd ae=
thost yman? yr Iesu a atepawdd ydd-wynt, ac a
dyuot, Yn wir, yn wir y dywedaf y chwi, Nyd
ych i'm caisiaw, o bleit ywch welet y ‡ gwyrthiae,
anyd o bleit ywch bwyta o'r torthae, ach' llenwi.
Na* thravelliwch am y bwyt a ‡ gollir, eithyr am
y bwyt a barha i bywyt tragywythawl, yr hwn a
ryd Map y dyn y chwi: can ys ‡ hwn a inseliawdd
Duw'r Tat. Yno y dywedesont wrthaw, Pa beth
a wnawn val y gallom *weithiaw gwaithredoedd
Duw? yr Iesu a atepawdd ac a ddyuot wrthynt,
‡ Hyn yw gwaith ef Duw, credu o hanoch yn yr
hwn, a ddanvonawdd ef. Dywedesont gan hyny
wrthaw, Pa'r arwydd gan hyny a wnei di, val
y gwelom, ac y'th' credom? pa beth wyt' yn ei
weithredu? Ein ni a vwytesont y Manna yn y di=
ffeithwch, megis y mae yn scrivenedic, Bara o'r
nef a roes ef ydd wynt yw bwyta. Yno y dywawt
yr Iesu wrthwynt, Yn wir, yn wir y dywedaf
ywchwy, Nyd Moysen a roes y-chwi y bara
hwnw o'r nef; eithyr *y Tat meu vi ysy yn

*werin
‡ i
‡ arwyddion
*weithiwch, lafuriwch
‡ dderbydd, gyll
‡ ef
*weithredu
‡ Hon, Llyma
*dynhad

choddi y-chwy y gwir bara o'r nef. Can ys bara
Duw y dyw'r hwn 'sy yn descend o'r nef, ac yn
rhoddy bywyt i'r byt. Yno y dywedesont wrthaw,
Arglwydd, byth dyro i ni y bara hwn. Dywe-
dawdd yr Iesu wrthynt, Mivi yw'r bara'r bywyt:
yr vn a ddel ata vi, ny's newyna ddim, a'r vn a
gred yno vi, ny sycheda byth. Eithyr mi ddywe-
dais ychwy, can ac ychwy vy-gweled, ac ny chre-
desoch. *Oll a'r y mae'r Tat yn y roi y my, a ddaw
ataf: a' hwn 'sy yn dyuot ataf, ny's bwriaf ‡ al-
an. Can ys descenais o'r nef, nyd i wneythu'r vy
'wyllys * i, eithyr ewyllys yr vn am danvonodd i.
A' hyn yw 'wyllys y Tat yr hwn a'm danvonawdd
i, na bo o'r oll a roddes ef i mi, golli o hanof ddim,
eithyr ei ‡ gyvodi drachefyn yn y dydd dywethaf.
A' hyn yw 'wyllys yr hwn a'm danvonawdd i, bod
y bawp dyn a'r a wyl y Map, ac a gred yndaw,
gahel bywyt tragywythawl: a' mi y cyfodaf ef y
vynydd yn y dydd dywethaf. Yno y * murmura-
sont yr Iudaeon wrthaw, o bleit dywedyt o ho-
naw, Mivi yw'r bara, a ddescendas o'r nef. A' dy-
wedyt a wnaethant, Anyd hwn yw Iesu map
Ioseph, yr hwn a adwaenom ni y dat a y vam? po
vodd gan hyny a dywait ef, *mai O'r nef y descen-
dais? Yno atep o'r Iesu a' dywedyt wrthynt, Na
vurmurwch ‡ yn eich plith. Ny aill nep ddyvot a-
ta vi, o ddyeithr ir Tat, yr hwn am danvonawdd
i, y dynnu ef: ac mi y cyfodaf ef y vyny yn y dydd
dywethaf. Y mae yn escrivenedic yn y Prophwy-
ti, Ac wy a * vyddant oll dyscedic y gan Dduw.
Pawp dyn gan hyny a'r a glybu, y gan y Tat, ac
a ddys-

*Pop peth ‡ymaith
*vy hun
‡gwnny, gychwyn
*grwgnachodd ‡descenawdd
*taw
‡ yd ai gylydd, rhyngoch eich hunain
*ddyscir oll

a ddyscawdd, a ddaw at y-vi. Nyd erwydd gweled o nep y Tat, any d yr vn y'sydd o Dduw, ‡ ys ef a welawdd y Tat. Yn wir, yn wir y dywedaf y chwi, yr vn a gred yno vi, * mae yddaw buchedd dragywythawl. Mi vi yw'r bara'r buchedd. Eich tadae chwi a vwytesont y Manna yn y diffeithwch, a' marw ‡ a wnaethont. Hwn yw'r bara sy yn descē d o'r nef, yd pan yw i'r neb a vwytao o hanaw, na bo marw. Ys mi yw'r bara bywiol, yr hwn a descendais o'r nef: a's bwyty nebun o'r bara hwn e vydd byw byth: a'r bara a roddwy vi, vy-cnawd yw, yr hwn a roddwy vi tros * vywyt y byt. Yno ymrysonent yr Iuddeon a ei gylydd, gan ddywedyt, Pa vodd y gaill hwn roddi i ni y gnawd yw bwyta? yno y dywawt yr Iesu wrth-wynt, Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwi, *A ny bwytewch gnawt y Map y dyn, ac yfet ei waet, ‡ nyd oes ychwy vywyt ynoch. Pwy pynac a vwytao vy-cnawd i, ac a yfo vy-gwaet, y mae iddaw * vywyt tragywythawl, a' mi y cyfoda ef y vyny yn y dydd dywedddaf. Can ys vy-cnawd i y sydd wir bwyt, a'm gwaed i'sy wir ddiawt. Hwn a vwyty vy-cnawd, ac a yf vy-gwaed, a dric yno vi, a mi yndo ef. Mal yd anvonawdd vi y byw Dat, velly y byw vi * trwy y Tat, a' hwn a'm bwyty i, byw vydd yntef trwy vi. Hwn yw'r bara a ddescendodd o'r nef: nyd val y bwytaodd ych tadae chwi y manna, a' marw o hanynt. Yr vn a vwyty o'r bara hwn, a vydd byw byth. Y pethe hyn a ddywot ef yn y Synagog, gan y dyscu hwy yn-Capernaum. Llawer gan hyny o ei ddiscipulon (wrth *glybot hyn) a ddywedent,

‡hwn-yma

*e gaiff vywyt

‡buon veirw

*buchedd, hoydel

*Oddieithr y chwi vwyta

‡nad

*buchedd

‡y gan, erwydd, o bleit

*glywet

Calet

Calet yw'r ‡ymadrodd hyn: pwy a aill ei glybot? Eithyr yr Iesu yn gwybot yndo,* ef bot ei ddiscipulon yn murmuro wrth hyn, a dybot wrthynt, A ydyw hyn ych ‡ rhwystro chwi? Beth pe's gwelech Map y dyn yn escend i'r lle'r oedd ef* gynt? Y yspryt yw'r peth a ‡ bywha: ny * lesa'r cnawd ddim: y geiriae ydd wy vi yn ei ymadrodd wrthych, yspryt a' bywyt ynt. Eithyr y mae'rei o hanoch *ny chredant: can ys-gwyddiat yr Iesu o'r dechreuat, pa'rei oeddent a'r ny chredent, a' pha-vn y bradychei ef. Ac ef a ddybawt, Am hyny y dywedais wrthych, na aill nep ddybot ata vi, any rhodir ydd-aw y gan *vy-Tat. O'r pryd hyny allan yr ‡ymadawodd llawer o ei ddiscipulon, ac ny rodiesont mwy y gyd ac ef. Yno y dyuot yr Iesu wrth y dauddec, A i wyllyscw-chwithev hefyt vyned ymaith? Yno ydd atepawdd Simon Petr yddaw, Arglwydd, at pwy'r awn? y mae genyt'airiae bucchedd tragywythawl: ac ydd ym ni yn credu ac yn gwybot may ti yw'r Christ y Map Duw byw. Yr Iesu ei hatepawdd, Anyd * mi ach detholais chwi ddauddec, ac o hanoch y mae vn yn ddiabol? Ac ef ddywedei hyny am Iudas Iscariot 'ap Simon: can ys hwn oedd ai vrydar y bradychu ef, ‡ac ef yn vn o'r deuddec.

‡gair, peth, defnydd
*ehun
‡clwympo, trangwydo
*or blaen
‡bywocka
*buddola, proffitia
‡pethae
*nyd ynt yn credu
*vynhad
‡aethont
*dewisais
‡cyd boed, er i vot

Pen. vij.

Yr Iesu yn argyweddu ymgymeriat ei gerent. Amryw ymadrodd a barnedigaeth am Christ ymplith y werin. Ef yn dangos pa ddelw yr adwaenir y gwirionedd. Y camwedd ...

ac ef

ac ef. Y Pharisaieit yn ceryddu y swyddogion can na ddalient wy ef. Ac yn rhoi senn i Nicademus am ddadleu y gyd ac ef.

AR ol y pethe hyny * gorymdaith a oruc yr Jesu yn-Galilaia, ac nyd wyllysawdd ef ‡'orymddaith yn Judaia: can ir Juddaeon gaisiaw y y ladd ef. A' gwyl yr Juddaion, sef gvvyl y Pepyll oedd yn agos. Dywedynt gan hyny ei vroder wrthaw, Dos ymaith o yma, a' cherdda i Judaia, val ac y gwelo dy ddiscipulon dy weithredoedd yr ei a wnei. Can nad oes 'nep a wna ddim yn y ddirgel ac yntef yn caisiaw bot yn ‡gyhoeddedic. A's y pethe hyn a wnai, *eglura dyhun i'r byt. Can ny's credent ei vroder yndo hyd hyn. Yno dywedyt or Jesu wrthynt, Ny ddaeth vy ‡amser i eto: eich amser chwi 'sydd ‡yn wastat yn parat. Ny all y byt ych casau chwi: ac e am casau i, can i mi destiolaethu *a'm danaw, bot ey weithredoedd e yn ddrwc, ‡Escennwch-chwi ir wyl hon: nyd escenda vi eto ir wyl hon: can na chyflawnwyt vy amser i eto. Y pethe hyn a ddywawt ef wrthynt, ac a arosawdd yn-Galilaia. A' chygynted yr escendent y broder ef, yno yr escenawdd yntef ir *wyl, nyd yn oleu, a nyd vegis yn ddirgel. Yno y ceisiai'r Juddeon ef yn yr wyl, ac y dywedent, P'le mae ef? A' murmur mawr oedd ‡am danaw ym-plith y * populoedd. Rei a ddywedent, Y mae ef yn wr da: yr eill a ddawedynt, Nyd yvv ef: eithr y mae e yn twyllo yr bopl. Er hyny ny ‡lafarawdd

*rhodio
‡rodio, drwy
*vndyn
‡glaer, honneit, amlwc, enwoc
*amlyga ymddangos,
‡cyfnot, prys
‡bop pryd, byth
†o hanaw
‡Chwychwi hyny
*ffest
‡o ei blaic
*werin
‡sonlodd, ynganodd

rawdd nep yn *eglur am danaw, rac ofn yr Iu-
ddaeon. Ac yn awr ‡wedy darvot haner yr wyl,
yr escennawdd yr Iesu ir Templ, ac y dyscawdd
hvvy. A'r Iuddeon a ryveddesont, gan dywedyt,
*Podd y ‡gwyr hwn yr *Scythurae ac yntef crioed
eb ddyscu? Yr Iesu a atepawdd yddynt, ac a ddy-
vawt, Y dysc meu nyd yw veu, eithyr yddaw ef y
hwn am danvonawdd i. A's wyllysa nep wneu-
thur y'wyllys ef, ef a wybydd am y ddysceideth,
ay o Dduw y mae hi, ai mivi sy yn llavaru o hano
vy hun. Hwn a lefair o hano y hun, a ymgais y
'ogoniant y hun: eithyr hwn a ymgais 'ogoniant
yr vn ai danvonawdd ef, hwnw 'sy gywir, a' dim
*ancyfiawnder ynto nyd oes. A ny roes Moysen y
chwi Ddeddyf, ac eto nyd oes nep o hanoch yn ca-
dw'r Ddeddyf? Paam ‡y ceisiwch vy lladd? Y
popul a atepawdd, ac a ddyvawt, y mae cythrael
*genyt: pwy 'sy yn caisio dy ladd? Yr Iesu a ate-
pawdd ac a ddyuot wrthynt, Vn gweithred a wna-
ethym, ac ydd ych oll yn ryveddu. ‡Am hyny
Moysen a roes y-chwy Enwaediat, (nyd *can
vot o Moysen, eithr am y vot o'r Tadae) a' chwi ar y
dydd Sabbath a enwaedwch ar ddyn. A's derbyn
dyn ar y Sabbath enwaediat, rac bod torri ‡Deddyf
Moysen, a *ddigiwch wi wrthyf vi, can y-mi wneu-
thur dyn yn ‡holl-iach ar y dydd Sabbath? Na
vernwch *erwydd y golwc, eithyr bernwch barn
gyfiawn. Yno y dywawt r'ei ‡o hanynt wy o Caerusalem,
salem, A nyd hwn yw'r vn, a gaisant wy ei ladd?
*A nachaf yr ymadrodd ef yn ‡gyhoeddus ac
ny ddywedant ddim wrthaw: a wyr y *penaethi-
eit

*oleu, ddi-
ragrith
‡yn, am
*Pa ddelw
‡medr
*llythyrae,
ddysc, len
‡ymadrodd
*enwiredd
‡yr amcee-
nwch
*ynot
‡Er
*erwydd
‡Gyfraith
*sorwch
‡gwbl
*ar ol
‡or Caeru-
salemieit
*Ac wely
‡ar osteg
*penadurie-
eit

eit yn ‡ ddiau mae hwn yw'r gwir Christ? Eithyr ni adwaenam hwn o b'le * ymae ef: a' phan ddel y Christ, ny wybydd nep o b'le y mae ef. Yno y llefai yr Iesu yn y Templ ac ef yn ei dyscu, gan dywedyt, ys adwaenoch vi, ac adwaenoch o b'le ydd wyf: ‡ ac ny ddaethym o hano vy hun, eithr ys gwir yw'r vn am danvonawdd i, yr hwn nyd adwaenwch-chwi. A' mivi y hadwaen ef: can ys o hanaw ydd wyf, ac ef am danvonawdd i. Yno y caisiesont y ddalha ef, ac ny roy nep 'law arnaw, can na daethesai y awr ef * etwa. A' llawer o'r dyrfa a gredesont yndaw, ac a ddywedesont, Pan ddel y Christ, a wna ef bwy o ‡ wyrthieu nac a wnaeth hwn? Clywet o'r Pharisaieit bot y bopul yn* murmuro y pethe hyn am danaw, a' danvon o'r Pharisaieit a'r Archoffeirieit ‡ swyddogion y'w ddalha ef. Yno y dywawdd yr Iesu wrth-wynt, Eto *ychydic enhyd ydd wyf y gyd a chwi, ac yno ydd af at hwn a'm danvonawdd. Chwi a'm caisiwch, ac ny'm cefwch: a' lle ydd-ywvi, ny ellwchwi ddyvot. Yno y dywedent yr Iuddaeon yn y plith y hunain, I b'le bydd i hwn vyned, val na chaffom ef? Ai myned a wna ef at yr ei'sy ar wascar ymplith y ‡Groecieit, a dyscu'r Groeciait? Pa ymadrodd yw hwn a ddyvawt ef, Chwi a'm caisiwch, ac ny'm cefwch? ac lle'r * yw-vi, ny ellwchwi ddyvot? Yno yn y dydd mawr dywethaf o'r wyl, y safawdd yr Iesu ac y llefawdd, gan ddywedyt, A's sycheda nep, dauet ata vi, ac yfet. Yr hwn a gred yno vi megis y dywait yr Scrythur, allan oi vru ef y llifa *avonydd o ddwfr byw (Hyn

a ddy-

‡ddilys
*yr hanyw
‡eto
*eto
‡arwydion
*manson
‡cywdawt, gweinidogion
*hetys
‡Groegwyr, Cenedloedd
*wy, vi, bwyf
‡dythwn, dilwarnot
*y maes of bola
‡llifeiriaint, aberoedd, naint

a ddyvawt ef a'm yr yspryt yr hwn a ddervyn-
yr ei a gredent *yndo ef: can ys yd hynn nyd oe-
donix yr yspryt glan vvedy ei rhoddi o bleit na da-
edd eto gogonedu yr Iesu) Llawer oedd can hyn
o'r popul, pan glywsant yr ymadrodd hwn, a ddy-
wedesont, yn wir hwn yw'r Prophwyt. Ereill
ddywedesont, Hwn yw'r Christ: a'r ei a ddywe-
dent, ‡Ac a ddaw'r Christ o'r Galilaia? A-
ddywait yr Scrythur 'lan may o had Dauid, ac
dref Beth-lechem, lle ydd oedd Dauid y da-
Christ? Ac ydd oedd ymryson ym-plith y popul
bleit ef. A'r ei o hanaddynt a vynesent y ddal
eithyr na roddei nebun ddwylaw arnaw. y
daeth swyddogion at yr Archoffeirieit ac Pha-
saieit, ac y dywedesont wrthwynt, Paam na d-
gesoch ef? Atep o'r swyddogion, Nyd *ynd-
nawdd gwr erioed val y gwr hwn. yno yd-
pawdd y Pharisaieit, A dwyllwyt chwithen he-
A gredavvdd ‡neb or *pennaethieit nei o'r Pha-
saieit yndo ef? Eithyr y ‡werin hyn, a'r nyd [illegible]
y Ddedyf, ynt bellticedic. Dywedyt o Nicodem-
wrthynt, (yr hwn a ddaethei at yr Iesu o hyd-
ac oedd vn o hanynt.) A varn ein *Deddyf [illegible]
bun nes nag yddi yn gyntaf ei glywet, a' gwyb-
pa beth a wnaeth ef? Wytheu a atepesont ac a ddy-
wedesont, wrthaw Yw-tithe hefyd o'r Galilaia?
Chwilia a' gwyl: can ys o'r Galilaia ny chyfyt
Prophwyt. A' phawp aeth yw duy yhunan.

*sef yn yr Iesu

‡Can ny

*ddyvot dyn

‡yr vo, vn-dyn

*penadurieit

‡bopul

*Cyfraith

Pen. viij.

Chiss yn gwaredu hon a ddaliesit yn tori priodas. Ef e yw goleuni 'r byt. Ef yn dangos o b'le y daeth ; baam, ac i b'le ydd a. Pa rei 'sy gaithion, a' pha 'r ei 'sy ryddion. Am yr ei breiniol ar ei gwasaidd, a' ei gwobr hwy. Ef yn gosyn gwaethaf ei 'elynion. Ac wrth bot ei erlid, yn encilliaw ymaith.

A'R Jesu aeth ir mynyth * yr oliwydd, ‡ a'r borae dyđ e ddaeth drachefyn ir Tẽpl, a'r oll popl a đaeth ataw, ac ef a eisteddawdd y lawr, ac y dyscawdd hwy. Yno y duc y Gwyr-llen a'r Phariseieit wreic ataw, hon a ddaliesit * yn tori priodas, ac y ‡ dodesont hi yn y cenol, ac a dywesont wrthaw, Athro, y wreic hon a ddaliwyt yn tori priodas, ys ar y weithred. A' Moysen yn y Ddeddyf a' orchymynnawdd i ni, bot llapyddiaw y cyfryw 'rei: a' pha beth * a ddywedy di? A' hyn a ddywedent y'w ‡ demto ef, val y * cahent devnydd, y gyhudaw ef, A'r Jesu a * grymođ i lawr, ac ai bys a scribenawđ ar y ddaiar. A' thra oeddent yn parau ymofyn ac ef, yr ymdderchawđ ef, ac y dywawt wrthynt, Yr vn o hanoch ys id yn ddipechot, tavled y maen cyntaf atei. A' thrachefyn y crymawđ ef, ac ydd escrybenawdd ar y đaiar. A' phan glywsant hyny, can ei cydwybot yhunain yn ei cyhađaw, yr aethant allan bop vn ac vn, gan ddechrae o'r ei hynaf yd yr ei diwethaf: a'r Jesu a ađawyt ‡ yn vnic, a'r wreic yn sefyll yn y cenol. Gwedy i'r Jesu * ymdderchafel, ac eb iddo weled nep, namyn

T.j. y wreic,

* olivar
‡ ar glais y dydd, ac ar y cynddydd
* mewn godinep
‡ gosodesont
* meddi
‡ brofi
* gallent
‡ ymosfyn-godd
‡ wrtho y hun
* ymgodi drachefyn

y wreic, ef a dywawt wrthei. Ha-wreic, p'le mae
dy gyhuddwyr? a varnawdd nep di yn euawc? Hi
a ddywawt, Na ddo nep, Arglwydd. A'r Iesu a
ddywawt, Ac nyth barna vine di yn euawc: *cerdda
ac na phecha mwyach.

Yno drachefn y dywawd yr Iesu wrthynt, can
ddywedyt, Mivi yw * goleuni y byt: yr vn a'm
dilyno vi, ny rodia yn y tywyllwch, eithyr e ga
'oleuni y ‡ bywyt. Yno y dywedent y Pharisaiei
wrthaw, Ti a destoliaethy o hanat ty vn: nyd
* gwir yw dy destoliaeth di. Yr Iesu a atepawdd
ac a ddywawt wrthynt, ‡ Cy testolaethwyf o ha-
no vyhun, y mae vy-testoliaeth i yn gywir: can
ys-gwn o b'le y daethym, ac y b'le ydd af: a'chwi
ny wyddoch o b'le y daethym' nac y b'le ydd af.
Chwichchvvi a vernwch * erwydd y cnawd: mi
ny varnaf nebun. Ac ‡ a's mi a varn, y varn vy-
vi ysy gywir: can nad wyf yn vnic, eithyr mi a'r
Tat, yr vn a'm danvonawdd. A' hefyt e scriven-
yn * y Ddeddyf yddoch, bot testolaeth dau ddyn
yn gywir. Mi yw 'r vn a destolaethaf am dan-
vy vn, a'r Tat a'm danvonawdd i, a destiolaetha
a'm danaf i. Yno y dywedesont wrthaw, P'le y
mae dy Dat? Atepawdd yr Iesu, Ac ny'm adwa-
enoch vi, na'm Tat. Pe's adwenesech vi, ys adwe-
waenesoch vy-Tat hefyt. Y geiriae hyn a ‡ lava-
rawdd yr Iesu yn y tresor * va, ac ef yn dyscu yn
y Templ, ac ‡ nyd ymavlodd neb yndo: can na
ddaethei eto y awr ef. Yno y dywawd yr Iesu
drachefyn wrthynt, Mivi af ymaith, a'chvvi a'm
caisiwch, ac a vyddwch veirw yn eich pechodae.

Lle

*dos
*llewer llewych, go-leuat
‡ buchedd
*'awn, cym-mesur
*ar ol
‡ or
*eich Cy-fraith
‡ adrodddodd dadywot
*duy
‡ ny roes nep law arno

Lle ydd wi, ny ellw-chwi ddyvot. Yno y dywedent yr Iuddaion, A * ladd ef y hun: can iddo ddywedyt, Lle ydd a vi, ny ellw-chwi ddyvot? Yno y dywawt ef wrthynt. Chwichvvi 'sy o ddisod: mivi 'sy o ddvchod: chwichvvi 'sy o'r byt hwn: mivi nyd yw o'r byt hwn. Am hynny y dywedais wrthych, y byddwch veirw yn eich pechotae: can ys a ddieithyr ywch gredu, mai mivi yw ef, chvvi byddwch veirw yn eich pechotae. Yno y dywedesont vvy wrthaw, Pwy yw ti? A'r Iesu a ddywawt wrthynt, Ef ‡ y peth a ddywedeis wrthych o'r dechreuat. Y mae genyf lawer o bethe y'w dywedyt, ac y'vv varnu * am danoch: eithyr yr vn a'm danvonawdd i, 'sy gywir, a'r pethae a glywais gantha w, yr ei hyn a adroddaf i'r byt. Ny ‡ ddyellesont vvy mai am y Tat y * llavarei ef wrthynt. Yno y dywawd yr Iesu wrthynt, Gwedy y derchavoch ‡ Map y dyn, yno y gwybyddwch mai mivi yw ef, ac nad wyf yn gwneuthur dim o hano vy hun, eithyr mal im dyscawdd y Tat, velly ydd wyf yn * llavaru y pethe hyn. Can ys yr vn am danvonawdd i, ysy 'gyd a mi: ny adawdd y Tat vi yn vnic, can ys i mi wneuthur ‡ bop amser y pethae sy * dda gantho ef. Ac ef yn ‡ llavaru y pethae hyn, llawer oedd a gredesont yntaw. Yno y dywawt yr Iesu wrth yr Iuddaeon yr ei a credesont * yntha w. A's chwi a arhoswch yn y gair meu vi, yn wir discipulon i mi * ywch, ac a wybyddwch y gwirionedd, a'r gwirionedd ach ‡ ryddha. Atepesont y ddaw, Had Abraham ydym ni, ac ny ‡ wasanaethesam ni neb erioed: paam y dywedy di, Eich gwneir

*ddiwetha, ddiwa
‡yr hyn
*o hanoch
‡wybuont
*dywedei
‡y Map dyn
*adrodd, dywedyt
‡yn wastodol
*bodlawn, ryng bodd
‡adrodd, dywedyt
*Gr. iddo
*byddwch
‡diainc
*Hil
‡buam ni gaethion i neb

chvvi yn vvyr rhyddion? Atepawdd yr Iesu
Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwi, Mai
nac a wna bechot, ys y was i'r pechat. A'r
*erys
nyd * aros yn y tuy yn dragywyth: and y
aros yn tragywyth. A's y Map gã hyny ach
ha chwi, rhyddion yn ddilys byddwch.
mai had Abraham ydych, eithyr yd ych yn
‡chynwysir
wy lladd i, can nad ‡ oes lle ir gair meuvi
*adroddaf
Mivi a * lafaraf yr hyn a welais y gyd a'm
chwitheu a wnewch yr hyn a welsoch y gyd a'
chwi. Atepesont a' dywedesont wrthaw,
ni yw Abrahaim. Yr Iesu a ddywawt wrthyn
plant i Abraham byddech, chvvi gwnaech
thredoedd Abraham. Ac ynawr y ceisiwch
i, gwr a ddywawt i chwi'r gwirionedd, yr
glywais y gan Dduw: hyn ny wnaeth
Chwi'sy yn gwneuthu'r gweithredoedd
‡fornic-
chwi. Yno y dywedesont wrthaw, Ny'
rwydd
‡'odnep: y ni y mae vn tat, sef Duw. Am hyn
dywawt yr Iesu wrthynt, Pe Duw bydde
Tat, yno y carech vi: can ys mi a * ddeilliais
*y can
ddeuthym o ‡ ywrth Dduw, ac ny's daethym o
no vyhun, eithyr ef a'm danvonawdd i.
nad ych yn dyally yr y madrodd hyn meuvi; sef
*gwranda
na ellwch aros * clywet y geiriae meuvi. Chwi
‡a hanyw
‡ ysydd o'ch tad y diavol, a' chwantae eich tad
*lawrnddiac
wnewch. Ef e vu ‡ ladddwr dyn or dechreu,
*gan
nyd arosawdd yn y gwirionedd: can nad oes
‡or eiddaw,
rionedd yndaw. Pa bryd bynac y dywait ef *
oi briod
llwydd ‡ o hanaw ehun y dyweit: can ys
*a thad y
ddoc yw, * a'r tad iddo. A' Chvvithe can i mi
celwydd
wedyt

dywedyt y gwirionedd ywch', ny'm credwch.
Pwy'n hanoch a *hona pechat arnaf? ac a's
gwnaf yn dywedyt y gwir, pa am na chredwch vi?
y nep sydd o Dduw, a wrendy 'airiae Duw: am
hynny ny wrandewch chwi, can nad yw-chwi o
Dduw. Yno yr atepawdd yr Iuddaeon ac y dywe-
dent wrtho, Pa nad da ‡y dywedwn mae Sa-
mareit wyt, a' bot cythraul genyt? yr Iesu a ate-
pawdd, Nid oes cythrael cenyf, eithyr ydd wyf
yn anrydeddy *vy-tad, a' chwi am dianrydedesoch
i. Ac nid wyf yn ceisiaw vy gogoniant vy hun: y
mae a ei cais ac a barn. Yn wir, yn wir y dywedaf
wrthych, a's caidw nep vy-gair i, ny wyl ef byth
angae. Yno y dyvod yr Inddeon wrthaw, Yr awr-
hon y gwyddam bot cythrael genyt. Abraham a
vu varw, a'r Prophwyti, a' thi a ddywedy. A
chaidw vn vy-gair i, ny ‡phrawf ef vyth angae.
A wyti vwy na'n tad Abrahā, yr hwn a vu varw?
a'r Prophwyti a vuant vairw: pwy ddwyt yn dy
wneythyr dy hunan? Yr Iesu a atepawdd, A's
mi a'm ‡gogoneddaf vy hun, vy-gogoniant nyd
yw ddim: vy-Tad yw'r hwnn am gogonedda vi,
yr hwn a ddywedwch chwi, bot yn Dduw ychwy. Ac
nyd adnabuoch chwi ef: a nid mi y adwaen ef,
ac a dywedwn nyd adwaenwn, mi vyddwn gel-
wyddoc val chwithae: eithyr mi y adwaen ef,
ac wyf yn cadw ei 'air. Abraham eich tad a vu
lawen-iawn gantho weled vy-dydd i, ac ef ei
gweles, ac a lawenechawdd. Yno y dyvot yr
Iuddaeon wrthaw. Nyd wyt eto ddec blwydd a
da'ugain oed, ac a weles ti Abraham? Yr Iesu a

Yr Euangel y pempet Sul yn y Grawys.

*yr

‡iawn, diwai

*vyn-had,

‡chwaytha, vlasa

*camnolaf

ddyvot wrthynt, yn wir, yn wir y dywedaf wrth-
ych, cyn bot Abraham, ydd yw vi. Yno y cym-
sont wy geric, y'w davly atav, a'r Jesu y ym-
guddiawdd, ac aeth allan o'r Templ.

Pen. ix.

Am yr vn a anet yn ddall. Coffes y mabddall. Jesu y
ddailllion y byr y Christ yddynt welet.

AR Jesu yn myned heibio, ef a gan-
ddyn dall * o y 'enedigaeth. A
fyn iddaw o ei ddiscipulon, gan
wedyt, ‡ Athro, pwy'n a bech-
ai hwn ai * rieni, pan enit ef yn dall
Atep o'r Jesu, ac ny pechawdd hwn, na ei
ni, eithyr er bod ‡ dangos gweithredoedd
arno ef. * Raid i mi weithiaw gweith-
yr hwn a'm danvonawdd i, tra vo hi yn dydd
mae'r nos yn dyvot pryd na aill neb weith-
Tra vyddwyf yn y byt, goleuni wyf i'r byt. Gw-
ddywedodd ef val hyn, y poerodd ef ar y llawr,
gwnaeth ef ‡ bridd gyst o'r * poer, ac a irawdd y
gyst ar lygaid y dall, ac a ddyvot wrthaw, ‡ Cerdd
ymolch yn y llyn Siloam ('sef a ddeonglir yn
vonedic.) Ef aeth ymaith gan hyny, ac a ym-
chawdd ac a ddaeth drachefn * yn gweled. Yn
cymydogion a'r ei y gwelsent ef ‡ or blaen
bysei ef yn ddall, a ddywedesont, A nyd hwn
vn a eisteddei ac a gardotei? R'ei a ddywedent,
* Ys hwn yw ef: ereill y ddywedynt, y mae ef yn
gyffelyb

*vabdall, dall kinenid
‡Rabbi
*dad ei vā
‡amlygu, eglurhau
*Dir
‡glai, gyst,
*golos.
‡Dos
*gan
‡gynt
*Ll'yma

y gyffelyp iddaw. Yntef a ddyvawt, Mivi yw ef.
Can hyny y dywedent wrthaw, Py wedd ynte ydd
agorwyt dy lygait? Ef a atepawdd, ac a ddyvot,
* y dyn a elwir Iesu, a wnaeth ‡ giſtbriddd, ac a
iravodd vy llygait, ac a ddyvawt wrthyf. Cerdda y
lyn Siloam, ac ymolch. Ac y aethym ac a ymol-
chais, ac a * gefais vy-golwc. Yno y dywedesont
wrthaw, Ple mae ef? Ef a ddyuot, Ny wn i.

VVy dducsont at y Phariſaieit hwnvv y beſei
‡ gynt yn ddall. A'r dydd Sabbath ydoedd hi, pan
wnaethoeddoedd yr Iesu y * priddgist, ac ydd a go-
redd y lygait ef. Yno trachefyn yr ymofynnei 'r
Phariſaieit hefyt ac ef, pa vodd y ‡ cawſei ef ei
olwc. Ac ef a ddyvawt wrthynt. Ef a ddodes
priddgist ar vy llygaid, ac mi a ymolcheis, a' mi
gwelaf. Yno y dywedynt yr ei o'r Phariſaieit, Nid
hanyw'r dyn hwn ‡ o Dduw, can na chaidw ef y
dydd Sabbath. Ereill a ddywedynt, Pa vodd y
gall * dyn ac ef yn pechaturus, wneythu'r cyfryw
wyrthiae? Ac ydd oedd ‡ ancydvot * yn y plith
wy. Yno y dywedent wrth y dall drachefyn, Py
beth a ddywedy di am danaw ef, can iddaw agori
dy lygait? Ac ef a ddyvawt, Mai Prophwyt yw ef.
Yno ny chredawdd yr Iuddaeon am danaw (y
bot ef yn ddall, a 'chael ei 'olwc nes yddynt 'alw
am ‡ rieni yr vn a gawſei ei 'olwc. A' gofynesont
y dynt gan dywedyt, A-y hwn yw ych map chwi,
yr vn * a dywedwch-chwi ‡ ddaruot y eni yn ddall? Pa
vodd gan hyny y gwyl ef * yr awrhon? Atep oei
rieni ef yddynt, a' dywedyt, Ys gwyddam may hwn
yw ein map ni, a' ei eni yn ddall: and trwy pa

‡ debic
* Y gwr
‡ glai, bridd-gist
* adwelais
‡ unwaith
* clai
‡ cathoddei
* ddrem
‡ o bleid Duw
* pechatur o ddyn
‡ ymryſon, amrafael
* rhyngthynt
‡ dad ai vā
* meddwchwi
‡ sy vapdall
* yn awr

vodd y gwyl ef yr awrhon, ny's gwyddam: a
pwy 'n a agorawdd y lygait ef, ny's gwyddam:
y mae ef o oedran: gofynnwch yddaw: ef a ‡
drostaw ehun. Y geiriæ hyn a ddyvawt y rieni ef,
can yddynt vot yn ofni yr Iuddaion: o bleid e dd
roedd ir Iuddaeon ‡ddarparu eisioes a's coffe
nebun mai efe ytoedd y Christ, bot *y escommunod
allan o'r Synagog. Am hynny y dywedesei y rieni
ef, Y mae ef o oedran: gofynnwch yddaw. Yn
‡ eilwaith y galwesont ar y dyn a vesei yn ddall,
ac wy ddywedesont wrthaw, Dyro' ogoniant y
Dduw: cans gwyddam ni vot y dyn hwn yn pecha-
tur. Yno ydd atepawdd ef ac y dyvawt, A yw ef
yn pechatur anyd yvv, ny's gwn i: un peth a wn i,
vy-bot i yn ddall, ac yrowon * yn gwelet. Yno y
dywedesont wrthaw drachefyn, Pa beth a wna-
eth e y-ty? ‡ pa vodd ydd agoroedd ef dy lygait?
Ef atepawdd yddwynt, Dywedas y-chwy * eis-
us, ac ny chlywech: paam yr ewyllyswch ei gly-
wet drachefyn? a ewyllysw-chwi hefyt bot yn dis-
cipulon iddaw ef? Yno y rhoesont sen yddaw, ac
y dywedesont, Bydd di ddiscipul yddo: ydd ym ni
yn ddiscipulon i Moysen. Nini a wyddam ymddi-
ddain o Dduw a Moysen: a'r dyn hwn ny wydd-
am o b'le mae ef. Y dyn a atepawdd ac a ddyvawt
wrthwynt, Diau bot hyn yn ryvedd, can na wy-
ddo-chwi o b'le * y mae ef, ac eto ef a agores vy ly-
gait i. A' gwyddam na ‡ chlyw Dew bechaduri-
eit: eithyr a's bydd un yn addolwr Duw, ac yn gw-
neythu'r y wyllys ef, hwn a erglyw ef. *Er ioed
ny chlyspwyt agori o neb lygait ‡ un a'enit yn ddall.

*Pena

*nett
‡ddywet, wrthep
‡osot, ordeinhay
*y ddisynagogy
‡drachefyn
*y gwelaf
‡paddelw
*yr awrhô, yn awr, gynel
*ydd hanoedd
‡wrendy ar
*O ddechreu byt
‡mab ddall

*Pe na bysei y gvvr hwn o Dduw, ny allesei ef wneuthur dim. Atepesont, a' dywedesőt wrthaw, ym-pechotae ith anet ti yn ollawl, ‡ a' thi a'n dyscy ni? Ac vvy y bwriesson ef allan. Yr Iesu a glyspa ddarvot yddynt y vwrw ef allan: a' gwedy ydyddaw y gahel ef, y dyvawt wrthaw, A yw ti yn credu ym-Mab Duw? Yntef a atepawdd ac a ddyvot, Pwy'n yw ef, Arglwydd, val y credwyf yndaw? A'r Iesu a ddyvawt wrthaw, A' thi y gweleist ef, a' hwnw ydyw'sydd yn * ymddiddan athi. Yno y ‡ 'syganei yntef, Arglwydd, ydd wyf yn credu. Ac y addoli ef a wnaeth. A'r Iesu a ddyvot, I varnu y deuthy-mi ir byd hwn, *y'n y bo i'r ei ny welant, gael gwelet: ac ir ei a welant, bot yn ddeillion. A'r eto'r Pharisaieit ar oedd gyd ac ef, a glywsant y pethen hyn, ac a ddywedesont wrthaw, A ydym ni ne ddeillion hefyt? A'r Iesu a ddyvot, wrthynt, Pe deillion vyddech, ny byddei ‡ y-chwy bechot: and yr owrhon y dywedwch, Ydd ym yn gwelet: can hyny y mae eich pechot yn aros.

*A ny

‡ac a ddyscy nyni?

*hwedlcua

‡dywedei

*val

‡arnoch

Pen. x.

Christ yw'r gwir vugail, a'r drws. Amryw varneu am Christ. Ydd ys yn gofyn iddo, ai efe yw Christ. Ei weithredoedd yn datcan y vot ef yn Dduw. Bot galw y Cenawdurieit yn dduwiae.

Yr Euāgel ar ddie Marth y Sul gwyn.

Yn wir, yn wir y dywedaf y chwi. Hwn nyd a *y mewn drwy'r drws ir *gorlan y deveit, anid dringo ffordd arall, lleitr ac *yspeiliwr yw ef. Eithyr hwn a a y mewn drwy'r drws,

*ny ddaw ir

*gail

*porthawr

yw bugail y deuait. I hwn yd agor y *dryso[r] deuait a wrendy ei leferyd, a'ei deueit ehun a el[w] ‡wrth y h'enw, ac ei dwc allan. A' phan ddan[fo]

‡erwydd erbyn

no ei ddeueit ehun allan, ydd a o ei blaen wy, a'r deueit y canlyn ef: can ys adwaenant y leferyd

*ffo

‡ddamec hon

ef. A'r dyn dieithr ny's canlynant, anid *ciliaw ‡ywrthaw. can ys nad adwaenant leferydd eithreit. Y ‡parabol hwnn a ddywot yr Iesu wr[th] wynt ac ny ddyallesont wy pa bethae oedd y rhai ddywedesei ef wrthwynt. Yno y dywot yr Iesu wrthwynt drachefyn, Yn wir, yn wir y dywedaf wrthych, Mi yw'r drws y deueit. Cynniuer a ddeuthant om blaen, llatron ynt ac yspeilwyr eithyr ny wrandawawdd y deueit ddim hanwynt Mybi yw'r drws: trywo vi a's aa nep y mewn e bydd cadwedic, ac ef aa y mewn ac aa allan, a a gaiff borfa, Y lleitr ny ddaw, an'd i ledrata, ac ladd, ac y ddinistriaw: mybi a ddeuthym val y

*buchedd

‡amlach

caffent * bywyt ac er caffael o hanwynt ‡ehelaeth.

Yr Euangel yr ail Sul gwedy'r Pasc.

*nyd eiddo'r

‡ffoa, ffy

*hyneueit i

‡ys ydd i mi

*einioes, bywyt

‡ffold, buarth, cayor

¶Mivi yw'r bugail da: y bugail da a ryd ei enaid dros ei ddeuait. Eithyr y gwas-cyflog a'r hwn ny yw bugail, ac * nyphiae'r deueit, a wyl y blaidd yn dyvot, ac a edy yr deueit, ac a gilia, a'r blaidd ei yscylyfia, ac a darfa'r deueit. A'r gwas-cyflog a ‡gilia, can y bot ef yn was-cyflog, ac eb ofal am y deueit. Mi yw'r bugail da, ac a adwaen *y meuvi, ac im adwenir y gan ‡y meuvi. yr edwyn y Tat vyvi, velly ydd adwaen i y Tat a'-mi a ddodaf vy *eneit dros vy-deueit. Ac y mae y mi ddefait eraill, yr ei nid ynt o'r ‡gorlan hon[n]

rhait

rhai i mi *areiliaw yr ei hynny, ac wy a wrandawant vy lleferydd : Ac e bydd vn gorlan ac vn bugail.

Am hyny car vy-Tat vivi, can y mi bot yn *dodi vy einioes y lavvr, val ey cymerwyf hi drachefyn. Ny ddwc neb hi o ‡ ddyarnaf, eithyr mi ai dodaf hi y lavvr, ac mae i mi vediant y'vv dodi hi y lavvr, ac mae yn' veddiant y'w chymmeryd drachefyn : y gorchymyn hwn a dderbyniais y gan vy-Tad.

Yno *y bu ‡ aimcafael chwng yr Iuddaeon am yr ymadroddion hyn. A' llawer o hanynt a ddywedent, y mae cythrael ganthaw, ac mae wedi ynuydu :* paam y gwrandewch ‡ ef, Ereill a ddywedent. Nid yw'r 'ein'eiriae vn *a chythrael ganthaw : a all y cythrael agori llygait y deillion? Ac ydd oedd hi yn vvyl y ‡ Cyssecr yn Caerusalem, a'r gayaf oed hi. A'r Iesu a rodiei yn y Templ yn-porth *Selyf. Yno y daeth yr Iuddaeon oy amgylch ef, ac y dywed-sont wrthaw, Pa hyd y ‡ perii ni *bedrusaw? A's ti yw'r Christ, dywed i ni yn ‡ eglur. Yr Iesu a atepawdd, Dywedais y chwy, ac ny chredwch : y gweithredoedd yr yw [illegible] yn gwneythu'r yn Enw vy-Tat, yr ei hyny a destolaethant am dana vi. Eithyr chwi ny chredwch : can nad ydych o'm devait, mal y dywedais y chwy. Y deveit mau vi a *glywant vy llef i, a' mi a adwaen hwy, ac wy am dilynant i, a' mi a rof ydd ynt buchedd tragyvythawl, ac nys cyfer gollir wy byth, ac ‡ ny's treisia nep wy y maes o'm llaw i. Vy Tad yr hwn y rhoes vvy y-mi, ys y vwy nag [illegible] phawb oll, ac *ny's gaif nep y dwyn hwy allã o law vy-Tat.

*goleth, ddwyn ataf
*rhoi, gosot
‡y cenyf
*ancydfod, ancymod
‡yr aeth hi yn
*arno
‡pa wrando wnewch arno,
*cythraelie dic
‡Adnewyddiat
*Solomon
*amheu, ddowto, ddysgwyl-y lleddy yn calon-
‡vrhaw, leu.
ddiragath
*wrendy ar
‡ny'w
*nyd abl, nys digon

vy-Tat. Mi a'r Tat vn ydym. Yno yr Iuddeon drachefyn a * godesont ‡vain, y w lapyddio ef. Yr Iesu a atepawdd yddwynt, Llawer o weithredoedd da a ddangoseis ywch' o y wrth vy-Tat: am ba vn o'r gweithredoedd hyn y llapyddiwch vi? Yr Iuddeon a atepesont iddo, gan ddywedyt, Am weithret da nid ym ith lapyddio, eithyr am gabledigeth, *'sef am y ti yn ddyn, wnethur dy vn yn Dduw. Yr Iesu y atepawdd wy, Anyd yw'n scrivenedic yn eich Deddyf chwi, Mi ddywedais, duwiae ych? A's galwawdd ef wy yn dduwiae ‡ar yr ei'n y bu gair Duw wedy * draethu, ac na ellir ‡dattod yr Scrypthur-lan, a ddywedwch-chwi am dano yr hwn a sancteiddiawdd y Tat, ac ei danfonawdd ir byt, Ydd wyt yn cablu, o bleit dywedyt o hanaf, Map Duw ytwyf? Anyd wyf yn gwneuthur gweithredoedd vy-Tat, na chredwch * vi. Ac a d wyf vi ne yn ei gwneuthur, ‡ cyd na chredoch vi, credwch y gweithredoedd, val y gwybyddoch a chretoch, vot y Tat yno vi, a' mine yndaw ef. Yno drachefyn y ceisiesont y ddalha ef: ac ef a * ddiengod allan o'u dwylaw hwy, ac aeth drachefyn tros Iorddanen, i'r lle y bysei Ioan yn batyddio yn gyntaf, ac a arosawdd yno. A' llawer a * ddaethant atawy, ac a ddywedent ny wnaeth Ioan ‡ gwyrth: eithyr pop peth oll ar a ddywawd Ioan am y gwr hwn, oeddent wir. A' llawer a gredesont yndaw yno.

*gymersōt ‡vainu, dafu

*ac

‡wrth

*roddi

†ancwblau, dirymu, dattrol, torri

*y my

‡er

*aeth, dyanod ymaes

‡y waith

*gyrchesont

‡arwydd, miracl

Pen. xj.

Christ yn codi Lazarus o varw. Yr Archoffeiriait a'r Phariseit

thleit yn ymgygcori yn y erbyn ef. Caiaphas yn prophwyto. Christ yn cynnu o ddiar y ffordd.

AC ydd oedd *vn yn glaf, a elwit Lazarus o'r Bethania 'sef tref Mair, a'hi chwaer Martha. (A'r Mair oedd hi yr hon a iroð yr Arglwydd ac ireid gwyrthfawr, ac a sychawdd y draet ef a' hi gwallt, yr hon oedd ei brawt Lazarus wedy clefychu.) Am hyny yd anvonawdd y chwiorydd ef attaw gan ddywedyt, Arglwydd, wely, yr hwn a gery di, 'sy'n glaf. Pan glybu'r Iesu, y dywedawdd, Nyd yw'r * clefyt hwn ‡ yd angeu, eithyr er gogoniant Duw, mal y gogonedder Map Duw * trwy hyny.

A'r Iesu a garei Martha a'ei chwaer, a' Lazarus. A' gwedy ydd aw glywed y bot ef yn glaf, er hyny ef arosawdd ddau ddydd yn'oyssat yn y lle ydd ydoedd. Yno yn ol hyn, y dywedawdd wrth ei ddiscipulon, Awn i'r Iudaia drachefyn. Y disciplon a ddywedesont wrthaw. *Athro, ‡ yn hwyr y ceisiawdd yr Iuddaeon dy lappyddiaw di, ac a ai di yno drachefyn? Yr Iesu a atebawdd, Anyd oes deuddec awr * o ddydd? A's rodia nep y dydd, ny ‡ thramcwydda ef, can ydd-aw weled goleuni y byt hwn. Eithr a's rhodia nep y nos, ef a dramcwydda, can nad oes goleuni yndaw. Y pethe hyn a ddywawt ef, ac wedy hyn y dywawt wrthynt, Y mae ein car Lazarus yn * hunaw: eithyr ydd wyf yn myned yw ‡ ddihunaw ef. Yno y dywawt eu ddisci=

*neb
‡ennennioð
*haint
‡angheuol, varwol
*canthaw, wrth hwnw
*Rabbi
‡ yn awr
*ynyd
‡thripia
*cyscu
‡ddyffrot

*cyscu
‡gwych
*varw
‡oleu, ddi-
ledlef
*genyf
*gymddei-
thion
‡y varw
*bot
‡erbyn hyn
*ystod'sef
agos i ddwy
villtir
‡y gwyno
yddynt, yw
dyhudd
*glybu
‡ar
*olaf
‡vuchedd
*cyd bei ef
varw
‡Do

discipulon, Arglwyd, ad yw ef yn * hunaw e byd
‡ holl iach. A'r Iesu a ddywedesei am y * angau
ef: ac wythe a dybiesont mai am gysciat cynthun y
dywedesei ef. Yno y dyvawt yr Iesu yddynt
‡ eglaer, E vu varw Lazarus. A'llawen *
er ech mwyn chwi, nad oeddwn yno, val y
doch: eithyr awn at-aw. Yno y dywot Tho-
mas (yr hwn a elwit Didymus) wrth ei * gyd
cipulon, Awn ninehefyt, ‡ val y bom veirw gyd
ac ef.

Yno y daeth yr Iesu, ac ei cafas ef wedy * vod
yn y bed ys pedwar diwarnot ‡ weithian. (A Be-
thania oedd yn agos i Cairsalem, yn-cylch pym-
thec *stad o y wrthi.) A' llawer o'r Iuddaeon
ddaethesent at Martha a' Mair ‡ yw confforddi
hvvy am eu brawd. Yno Martha pan * glybu
ddyvot o'r Iesu, aeth y gyvarvot ac ef: a' Mair
eisteddawdd yn tuy yn vvastat. Yno y dywot Mar-
tha wrth yr Iesu, Arglwydd, pe buesyti yma, ny
besei varw vy-brawd. Eithyr yr owrhon y gwn
i hefyt, mai pa bethe pynac a erchych ‡ i Dduw
y dyry Duw y-ty. Yr Iesu a ddyvot wrthei, Cy-
fyt dy vrawt drachefyn. Martha a ddyvot wr-
thaw, Mi wn y cyvyt ef yn y cyvodiadigaeth yn y
dydd * dywethaf. Yr Iesu a ddyvot wrthei, Mi
yw'r cyvodiadigaeth a'r ‡ bywyt: yr vn a gred y-
vi, *er y varw, byw vydd. A' phwy pynac sy vyw
ac a gred yn o vi, ny bydd marw byth. A wyt yn
credu hyn? Hi ddywedodd wrthaw, ‡ Yr Ar-
glwydd, mi gredaf mai ti yw'r Christ Map Duw,
yr hwn oedd ar ddyvot i'r byt.

A' gwe

A' gwedy ydd hi ddywedyt hyn, hi aeth ymaith, ac a alwodd Vair hi chwaer *yn ddirgel, gan ddywedyt, E ddaeth ‡ y Dyscyawdur ac y mae yn galw am danati. A' phan clybu hithe, hi a gyfodes yn ebrwydd, ac a ddaeth atav ef. Obleit ny ddaethei'r Iesu etwa ir dref, and ydd oedd ef yn y lle y cyfarfuesei Martha ac ef. Yno yr Iuddæon yr ei oeddent y gyd a hi yn tuy, ac y confforddient hi, pan welsont Vair, a' chvyody o hanei ar frwst, a' mynet allan, y dilinesont hi, gan dywedyt, Mae hi yn mynet ir *bedd, y wylaw yno. Yno gwedy dyvot Mair ir lle 'r oedd yr Iesu, a' ei weled ef, hi a gwympawdd y lawr wrth y draet ef, gan ddywedyt wrthaw, Arglwydd, pe besyt' yma, ny bysei varw ve-brawd. Can hynny pan welas yr Iesu hi yn wylaw, a'r Iudaeon hefyd yn wylaw r'ei ddaethei y gyd ac yhi, ef a ‡ griddvanodd yn yr yspryt, ac a *ymgynnyrfodd, ac a ddyvot, P'le y dodesoch ef? Dywetsont wrthaw, Arglwydd, dyred a' gwyl. A'r Iesu a wylawdd. Yna y dyvawd yr Iuddaeon, ‡Wely, *mal yr oedd e yn y garu ef. A'r ei o hanaddynt a ddywedent, Any allesei hwn a agorawdd lygeit y dall, ‡wneuthur hefyt, val na bysei hwn varw? Yno 'r Iesu drachefyn a * griddvanodd yntho yhun, ac a ddaeth i'r ‡ bedd. *A' gogof ydoedd, a' ‡llech a ddodesit arno. Dywedawdd yr Iesu, Cymerwch ymaith y * llech. Martha chwaer hwn a veisei varw, a ddyvot wrthaw, Arglwydd, y mae ef *weithian yn drewi: canys e bu varvv er ys pedwar diernot, Yr Iesu a ddyvot, wrthei, Any ddywedais y-ty, pe a's credyt, y

*dan llaw
‡yr Athro
*bonwent
‡grwythos, ffromodd.
*aroes e-bwch nei er thwch
*ymgyffroes
‡Synna
*caret
‡bert
*ffromawd
‡bonwent
*Ac yn ogof yr oedd
‡maen
*maen
‡yr owrhon

dyt, y *gwelyt 'ogoniant Duw? Yno y cymerent
sôt ymaith y llech or lle y dodesit y ‡marw. Yr Ie-
su a dderchafawdd eu *lygaid ac a ddywot, Y Ta-
ddwy'n diolvvch y-ty, can darvot y-ty vy ‡clywed.
Mi 'wn y clywyt vi *bop amser, eithyr o bleit y
popul 'sy yn sefyll o y amgylchyn, y dywedais y
hynn, val y credant, mai tudi am danvonawd. A
gwedy iddo ddywedyt y pethe hyn, ef a lefawdd a
llef vchel, Lazarus dyre'd allan. Yno hwn a vu
varw, a ddaeth allan, ‡wedy rwymo o traed a
dwylo * a rhwymyne, ai wynep a rwymesit a ‡
kyn. Yr Iesu a ddywot wrthynt, Gellyngwch ef y
rhydd, a' gedwch iddo wyned ymaith.

Yno llawer o'r Iuddaeon, y daethent at Mair,
ac a welesont y pethe, 'rei wnaethoedd yr Iesu, a
gredesont yndo ef. An'd 'rei o hanynt aethant y-
maith at y Phariseieit, ac a ddywedesont y-
wynt y pethe a wnaethoedd yr Iesu. Yno y cyn-
llawdd yr Archoffeiriait a'r Phariseieit ‡synned,
ac ey dywedesôt, Pa beth a wnawn? can ys y mae'r
dyn hwn yn gwneythur llawer o wyrthiae. Ar
gadwn yddo val hyn, pawp oll a credant ‡yndo,
ac y ddaw y Rufeinwyr ac a * gymerant ymaith
a'ein lle, a'r genedl hefyt. Yno vn o hanaddyn
elvvit Caiaphas, vn oedd Archoffeiriat y vlwyddyn
hono, a' ddywot wrthwynt, Nyd y-chwi yn gwy-
ly diin oll, ac nyd ych yn ystyried ‡ y llesa i ni, bot
marw vn *dyn tros y popul ‡ac na chyfergollo
yr oll *genetl. Hyn a ddyvod ef nyd o hano y hun,
eithyr can y vot yn Archoffeiriat y vlwyddyn ho-
no, y prophwytawdd ef y byddei'r Iesu varw tros
y genetl.

*capt weled
‡corph
*olwc
‡gwrando
+yr wassat
‡yn rhwym
*ac amwisc
‡ffunen
*eisteddfot, gygcor
‡ado
*ddileant
‡vot yn lles yn rhaid
*gwr
‡val
*nasion

y genetl: ac nyd tros y genetl yn vnic, eithr ar vot yddaw gasclu hefyt ynghyd yn vn blant Dew yr ei a'wyscaresit. Yno o'r dydd hwnw allan y cyd ymgyngorhesont, y w *ddienyddu ef. Iesu gan hyny ny rodiawdd mwyach yn ‡ gyoeddus ym-plith yr Iuddaeon, eithyr mynet o ddyno y wlat ysydd yn agos i'r diffaithvvch, y ddinas y elwit Ephraim, ac aros yno y gyd a'i ddiscipulon.

*ladd, diva, ddiwetha
‡amlwc, oleu

A'r ‡Pasc yr Iuddaeon oedd yn agos, a llawer o'r wlat aeth y vynydd y Gairusalem o vlaen y Pasc, y'r ymlanhay. Yno y ceisiesont wy y'r Iesu, ac a ddywedent wrth y gylydd, ac wy yn sefyll yn y Templ, Beth a dybygwchwi, *can na ddaw ef ir wyl? Ac e roesei'r Archoffeiriait a'r Phariseait hefyt orchymyn, a's gwypdiat neb p'le ydd oedd ef ei ddangos o hanaw, val y gallent y ddala ef.

*pryd
‡ffest

Pen. xij.

Christ yn escuso gweithred Mair. Ewyllys da yr ei tu ac ato ef, a'chynddaredd ereill yn y erbyn ef a'Lazarus. Cōmoynas y *groc. Y weddi ef. Atep y Tat. Y varwoleth ef, a'i ffrwyth. Ef yn annoc i ffyd. Dalli yr ei, a' gwendit ereill.

*groes

YNo yr Iesu chwech diernot cyn y Pasc a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazarus, y vesei varw, 'rhwn a godesei ef* o vairw. Wy wnaethēt y-ddaw yno swper, a' Martha oedd yn gwasanaethu: a' Lazarus oedd vn o'r ei a eistedent i vwrdd

*y wrth y mairw,

y gyd ac ef. Yno y cymerth Mair ‡ bunt o irait, * spicnard tra gwerthvawr, ac a irawdd draet yr Iesu, ac a sychawdd ei draet ai gwallt, a'r tuy a lanwyt o arogl yr ‡ irait. Yno y dywawt vn oi ddiscipulon, sef Iudas Iscariot 'ap Simon, yr hwn oedd ar vedr y bradychu ef, Paam na werthwyt yr irait hwn er trichant ceinioc, a'u roddi i'r tlodion? Ef a ddywedei hyny, nyd o herwydd y * gavalei ef am y tlodion, anyd am y bot ef yn lleidr, a' bot ‡ yr amner gantaw, ac yn * dwyn hyn a roddit yndo. Yno y dywot yr Iesu, Gedwch yddhi: erbyn dydd vy-claddedigeth eu cadwodd hi hyn. Can ys y tlodion ‡ a gewch * bop amser gyd a chwi: a' minef ny chewch bop amser. Velly tyrfa ‡ liosawc o'r Iuddaeon a wybu y bot ef yno: ac vvy ddaethant nyd er mvvyn yr Iesu yn vnic, eithyr er mvvyn gweled Lazarus hefyt, yr vn a godesei ef o vairw. Yno yr ymgyngorawdd yr Archoffeiriait, ar yddyn * ddivetha Lazarus hefyt, o bleit bot llawer o'r Iuddaeon er y dwyn ef yn myned ymaith, ac yn credu yn yr Iesu.

Tranoeth tyrfa liosawc rhon a ddaethei erbyn yr 'wyl, pan glywsant y dauei'r Iesu i Gaerusalem, a gymersont geinciae o'r palmwydd, ac aethant ymaith y * gyfwrdd ac ef, ac a lefesont, Hosanna, Bendigedic yvv'r Brenhin yr Israel yr hwn 'sy yn dyvot yn Enw yr Arglwydd. A'r Iesu a gafas ‡ asennic, ac a eisteddawdd arnaw, megis y mae yn escrivenedic, Nac ofna, haverch Tsion: nachaf dy Vrenhin 'sy yn dyvot gan eistedd ar * ebol asen. Ac ny ddyallei ey ddiscipulon y pethe hyn y ‡ waith

gyntaf

‡ bwys
* lavand
‡ oelment
‡ y pwrs
* arwein
‡ ysy
* ynwastat
‡ vawr, ampl
* ladd
* gyfarbot
‡ asenyn, asen bach, ne ieuanc
* llwdn
‡ pen, tro, or blaen

gyntaf: eithyr wedy gogoneddu yr Iesu, yno y cofiesont vvy, pan yvv bot y pethe hyn yn escrivenedic * o honaw, a' daruot yddynt wneuthur y petheu hyn yddaw ef. Y dyrva gan hyny rhon oedd y gyd ac ef, a destolaethawdd 'alwo o hanaw ef Lazarus allan o'r bedd, ac yddo y gody ef o vairw. Am hyn y cyfarvu y ‡ dorf hefyt ac ef, can ys clywsent wneuthur o hanaw y micacl hwn. A'r Pharisaieit a ddywedesont wrthyn y hunain, A welwch na'd ydych yn *tycio dim? Nacha 'r byd sy yn myned ar y ol ef.

Ac ydd oedd ryvv Groecwyr yn y plith wy, r'ei ddaethent y bynydd y addoli * ar yr 'wyl. Ac wy ddaethant at Philip, yr hwn oedd o Bethsaida yn-Galilaia, ac a ddeisyfesont arnaw, gan ddywedyt, ‡ Arglwydd, * ni a wyllysem 'weled yr Iesu. Philip a ddaeth ac a ddyvot i Andreas: a' thrachefyn Andreas a' Philip a ddywedesont i'r Iesu. A'r Iesu a atepawdd ydd-wynt, can ddywedyt, Eddaeth yr ‡ awr, pan y gogonedir Map y dyn. Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwy. * A ny syrth y gronyn gwenith ir ddaiar a' marw, ef a aros yn unic, eithyr a's bydd marw, e ddwc ffrwyth lawer. Hwn a garo eu ‡ einioes, ei cyll, a' hwn a gasao ei einioes yn y byt hwn, ei caidw i vywyt tragywythawl. A's gwasanaetha nep vi, dylyn et vi: can ys lle y bwy vi, yno hefyt y bydd vy-gwas: ac a's gwasanaetha neb vi, vy-Tat y anrydedda ef. Yr owrhon y cynhyrfir vy enait: a' pha beth ddywedaf? Y Tat, cadw vi rhac yr awr hon: eithyr o bleit hyn y daethym' i'r awr hon. Y Tat,

*am danaw

‡dyrva, popul

*gwneythur lles yn y byt: yn digoni

*yn, erbyn

‡Tiwr, Hawr, Syra

*Da oedd genyn: &c.

‡amser

*O ddyeithr syrthio, cwympo,

‡hoedl

gogonedda dy Enw. Yno y daeth llef o'r nef, gan ddyvvedyt, A'u gogoneddais, ac au gogoneddaf drachefyn. Yno y popul oedd yn gorsefyll, ac yn yn clywet, a ddybot mai * taran ytoedd hi: yr ei a ddywedent, Angel a ‡ labarawdd wrthaw. Y Iesu atepod ac a dybot, Ny daeth y llef hon o'm pleit i, eithr er ych mwyn chwi. Yr owrhon y mae barn y byt hwn: yr owrhō y tevlir allan tywysoc y byt hwn. A' mi o'm derchefit * o'r daiar, a dynnaf bavvp oll ataf i nef. A' hyn a dybot ef, can arwyddocau o ba angae y bydei ef varw. Y popul eu atepod, Ni ni a glywsam o'r ‡ Ddedyf, yr aros y Christ yn tragywythol: a' pha vod y dywedy di, bot yn * dir derchavel y Map y dyn? pwy yw'n y Map y dyn hwnw? Yno y dyuot yr Iesu wrthwynt, Eto ychydic ‡ enhyt y mae'r goleuni y gyd a chwi: rodiwch tra vo y chwy 'oleuni, rac dybot y tywyllwch ar eich gwartha: can ys hwn a rodia yn y tywyllwch, ny wyr i b'le ydd a. Tra vo'r goleuni y chwy, credwch yn y goleuni, val y boch yn blant i'r goleuni. Y pethe hyn a adroddodd yr Iesu, ac aeth ymaith, ac a ymguddiodd y wrthwynt. A' * chyd gwneuthur o hanaw gymeint o wrthiae ‡ geyr y bron hwy, eto ny chredent wy yndo. Mal y cyflawnit ymadrodd Esaias y Prophwyt, yr hwn a ddybot ef, Arglwydd pwy a gredawdd y'n ymadrodd ni? ac y bwy'n ‡ datguddiwyt braich yr Arglwydd? Am hyny ny allent wy gredu, can i Esaias ddywedyt drachefyn, Ef a ddallawdd y llygait wy, ac a galedawdd ei calonae, val na welent a ei llygait, ac na dyallent a ei calonae, ac ym-

chwelyt

*trwst
‡ymddiddanodd ac ef
*y ar
‡Gyfraith
*raid
‡amser
*er
‡yn y gwys
*yr e glurwyt
‡hyn o glywodd genyme

ymchwelyt vvy, ac y mi y iachau hwy. Y pethae hyn a ddyvot Esaias pan welawdd y'ogoniant ef, ac y ymadrodd awdd * am danaw. Er hyny ‡ ac o'r pennaduriett llawer a gredesont yndaw: eithyr *o bleit y Phariseieit, ny's ‡ cyffessesont vvy ef, rac eu * chol allan o'r Synagog. Can ys-carent voliant dynion yn vwy na moliant Duw. A'r Iesu a lefawdd, ac a ddyvot, a gred yno vi, ny chred yno vi, eithyr yn hwn am danvonawdd i. A'm gweli, a wel hwn am danvonawdd i, Mi a ddeuthym yn'oleuni i'r byt, val y boy bwy bynac a gred yn o vi, nad aroso yn y tywyllwch. Ac a's clyw neb vy-geiriae, ac * ny chred, mi ny's barna ef: can na ddaethym' ‡ i varnu'r byt, eithyr y * iachau'r byt. A'm gwrthoto i, ac nyd erbynio vy-geiriae, y mae iddo vn a ei barn: y gair y adrodd eis i, hwnw y barn ef yn y dydd dywedaf. Can ys mi nyd ymadrodd eis o hanaf vyhun: eithyr y Tat yr hwn am danvonawdd i, efe a roes i mi 'orchymyn pa beth ddywedwn, a'pha beth a ymadroddwn. A'mi wn bot y'orchymyn ef yn vywyt tragywythol: y pethe gan hyny 'r wyf vi yn ei ymadrodd, a ymadroddaf megis ac y dywedd awdd y Tat * y-my.

*o hanaw
‡ao
*rac
‡addefesont
*disynagogi, escommuns
*ch gredu
‡er barnu
*gadw, waredu
*wrthyf

Pen. xiij.

Christ yn golchi traet y discipulon. Can y h'annoc y vvylltot a'chariat. Ef yn dywedyt ydd ynt am Iudas vradwr. Ac yn gorchymyn yddyn yn ddyfri garu eu gylydd. Ef yn rhybuddio ymblaen am ymwad Petr.

YNo* cyn no gwyl y Pasc, a'r Iesu yn gwybot ddybot y awr ef, y dy-madaw o'r byt hwn at y Tat, can iddo garu * yr eiddaw yr ei oedd-ent yn y byt, yd y dywedd y ca-rodd ef hwy. A' gwedy darbot swp-er (ac yr owon dodi o ddiabol yn-calon Iudas Iscariot, ap Simon, y bradwychu ef) yr Iesu yn gwybot roddy o'r Tat yddaw bop peth oll yn y ddwylo, ay bot ef wedy dyvot y wrth Dduw ac yn myned at Dduw, cyvodi o honaw y ar swper, a' ‡rhoi heibio ei dillat vchaf, a' chymeryd ‡llieinyn, ac ymwregysu. Gwedy hyny, ef a dy-wallodd ddwfr* ir cawc, ac a ddechreuawdd 'olchy traet y discipulon, a'y dysychu a'r llieinyn, ar hwn y gwregysit ef. Yno y daeth ef at Simon Petr, y hwn a ddywot wrthaw, Arglwydd, ai ti a ylch vy traet i? Yr Iesu a atepodd ac a ddyvot wrthaw, Yr hyn a wna vi, ny wyddos ti yr owrhon: eithyr ti ei gwybyddy ‡ gwedy hyn. Petr a ddyvot wr-thaw, Ny chei 'olchy vy-traet i byth. Yr Iesu a atepodd, A nyth 'olchaf di, ny chai ddim ran y gyd a mi. Simon Petr a ddyvot wrthaw, Arglwydd, nyd vy-traet yn vnic, a myn hefyd y dwylo a'r pen. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Hwn a 'olchwyt, nyd oes * eisie arno amyd golchy ei draet, eithyr y mae yn 'lan ‡oll: a' chwithe ydych yn 'lan, eithyr nyd pawp oll. Can ys ef a wyddiat pwy y bradwy-chei ef: am hyny y dywedawdd, Nyd ydych yn 'lan bawp oll.

Velly gwedy iddo olchy eu traet, a' chymeryd ei

ddillat,

*blaen
‡drengy, dramwy, vyned
*y briodo-lion

‡diosc, diharu

‡twel ffu-nen, pilin
*mewn trwp

‡yn ol hyn, rhac llaw

*raid iddo
‡glwbl, y gyd

ddillat, ac eistedd o honavv y lawr drachefyn, y dy-
vot wrthynt, A wyddoch pa beth a wneuthym'y-
chwy? Chwi am gelwch yn Athro. ac yn Arglwydd
‡ac iawn y dywedwch: can ys velly'r wyf. A's
mi *yntef ac yn Arglwydd, ac yn Athro yvvch, a
'olchais eich traet, chwy chvvi hefyt a ddylech 'olchy
traet y gylydd. Can ys roesym esempl y chwy, ar
wneuthur o hano chwi, megis ac y gwnaethy-mi
ychwi. Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwi, Nyd
yw'r gwas yn vwy na'u Arglwydd, na'r *cenadwr
yn vwy na'r hwn a ei danvonawdd ef. A's gwyddo-
chvvi y pethe hyn, ‡ gwynvydedic ydych, a's gwne-
wch hwy.

Nyd wyf yn dywedyt am danoch ‡ bawp, mivi
wn pwy'r ei a *ddetholeis i: eithyr bot hyn er cy-
flawny'r Scripthur 'lan, 'sef Hwn 'sy yn bwyta
bara gyd a mi, a godes eu sawdl yn v'erbyn i. ‡ O
hyn allan y dywedaf ychwy cyn na eu ddyvot, val
gwedy y del, y credoch *mai mivi yw ef. Yn wir,
yn wir y dywedaf y-chwi, A's anvonafi nebun,
hwn y derbyn ef, a'm derbyn i, a'hwn a'm der-
byn i, a dderbyn yr vn am danvonawdd i. Gwedy
dywedyt o'r Iesu y pethe hynn, ef gynnyrfit yn yr
yspryt, ac a testolaethawdd, ac a ddyvot, Yn wir
yn wir y dywedaf y chwy, mai vn o hanoch am
bradycha i. Yno 'r discipulon a edrychesont ar y
gylydd, gan ‡betrusaw am ba vn y dywedesei ef.
Yno ydd oedd vn o ei ddiscipulon yr hwn a *ogwy-
ddei ar ‡vonwes yr Iesu, yr hwn a garei'r Iesu.
Ar hwn gan hyny yr amneidiawdd Simon Petr,
ymofyn o hanaw pwy'n oedd yr hwn y dywedesei

‡a' da
*gan hyny
*apostol
‡gwyn eich byd, dedwydd
‡oll
*ddewysais
‡Yr awrhon
*taw
‡ddolwrfo
*bwysawdd
‡ascre

ef am danaw. Ac yntef yn gogwyddo ar bonwes
yr Iesu, a ddyvot wrthaw, Arglwydd, pwy'n yw
ef? yr Iesu atepawdd, Hwnw yw ef, yr un y
y rhoddwy vi iddo * dameit wedy'r ‡ i mi ei enllynu:
ac ef a * enllynawdd dameit, ac eu rhoes i
Iudas Iscariot, ap Simon. A' gwedy'r tamet,
yr aeth Satan ymevvn ynthaw. Yno y dyvot yr
Iesu wrthaw, A wnelych, gwna ‡ yn ebrwydd.
Ac ny wyddiat neb o hanwynt y oedd yn eistedd i
vvyta, am ba beth y dywedesei hyny wrthaw. Ca-
ys rei a dybient am bot * yr amner gan Iudas, y
dywedesei'r Iesu wrthaw, Pryn y pethe 'sy ‡ ag-
nom eisieu erbyn yr wyl: neu yddo roi peth ir tlo-
dion. Yno * cy cyntet y'd erbyniawdd ef y tamet, ef
aeth yn y man ‡ y maes, a'r nos oedd hi.

A gwedy y vynet ef y maes, y dyvot yr Iesu, Yr
owrhon y gogoneddwyt y Map y dyn, a' Duw a
'ogoneddwyt ynddaw. A's Duw a 'ogoneddwyt
ynddaw, Duw hefyt y gogonedda ef ynddaw e-
hun, ac yn ebrwydd y gogonedda ef, yntef. Ha
* blantynot, eto enhyt bach ydd wyf gyd a chwi:
chvvi am caisiwch, ac mal y dywedais wrth yr Iu-
ddaeon, I b'le ydd a vi, chwychvvi ny allwch dyvot:
hefyt i chwi y dywedaf yr awrhon. Gorchymyn ne-
wydd 'wyf yn roi ychwy, ar garu o hanoch y gy-
lydd: mal y cerais i chwy chvvi, a'r ychwy garu
garu bavvb y gylydd. * Wrth hyn y gwybydd pawp
eich bot yn ddiscipulon i mi, a's cerwch bavvb y gy-
lydd. Simon Petr a ddyvot wrthaw, Arglwydd,
I b'le ydd ai di? yr Iesu ei atepawdd, ‡ I b'le
ydd a vi, ny elly di vy-canlyn yr owrhon: eithyr
canlyn-

*bwydyn, tymeit
‡drochi, wlychu.
*wlychawdd
‡ar vrys, chwipyn
*y pwrs
‡trait i ni wrthyn.
*er
‡allan.
*vebionos
‡y chwaen
*Yn, Ar
‡I'r lle

ganlyn y vi ‡ gwedy. Petr a ðyvot wrthaw, Argl-wydd, paam na allaf dy ganlyn yr owrhon? vy einioes a ddodaf ymaith * drosot. Yr Iesu ei atepawdd, A ddodi ymaith dy einioes droso vi? yn wir yn wir y dywedaf y ti, Ny chan y ceiliog, nes yti vy-gwadu deir-gwaith.

‡ yn ol hyn

* erot, er dy vwyn

Pen. xiiij.

Ef yn arfu ei ddiscipulō a dyddanwch yn erbyn trallot. Ef yn escen ir nefoedd y paratoi lle i ni. Y ffordd, y gwirioned a'r bywyt. Y Tat a' Christ yr vn. Pa wedd y dylem weddiaw. Yr *addaw ir sawl a gatwant y'air ef.

* promiss

A C ef a ddyvot wrth ei ddiscipulon, Na *thrwbler eich calon: ydd ych yn credy yn-Duw, credwch yno vi hefyt. Yn-tuy vy-Tat y mae llawer o drigvaeu a' phe amgen, ys dywedyswn ychwy. Mi af i ‡ baratoi lle y chwy. A' *gwedy ydd elwyf i baratoi lle ychwy, mi a ddauaf drachefyn, ac a'ch cymeraf ataf vy hun, mal yn y lle ydd wy vi, y bo chwi hefyt. Ac i b'le ydd a vi, y gwyddoch, a'r ffordd a wyddoch. Thomas a ðyvot wrthaw, Arglwyð, ny wyddam i b'le yð ai: a *ph'wedd y gallom wybot y ffordd? Yr Iesu a ðyvot wrthaw, ‡ Mi yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r ‡ bywyt. Ny ddaw nep at y Tat, an-yd trwy vi. Pe'd adnabyddesech vi, vy-Tat a adnebyddesech hefyt: ac o hynn allan ydd adwaenoch ef, ac ei gwelsoch: Philip a ðyvot wrthaw, Arglwyð, dangos i ny dy Tat, a' *digon

Yr Euāgel ar ddydd Philip ac Iaco-

* chyntyrvoer, thallodr

‡ ddarpary

* chyd

* phaddelw

‡ Mydi

‡ vuchedd

* bodlon

genym. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Bum gyda chwi gyhyt o amser, ac nyd adnabuost vi, Philip? yrhwn a'm gwelawdd i, a welawdd vy-Tat: a' pha wedd y dywedy di ‡dangos i ni d-y Tat? a ny chredy, vy-bot i yn y Tat, a' bot y Tat yno vi? y gairiae ydd wyf yn ey *dywedyt wrthych, nid o hanof vyhun ydd wyf yn ey dywedyt: eithyr y Tat yr hwn ys y yn trigio ynof, efa wna y gweithredoedd. Credwch vi, *pan yw i mi bot yn y Tat, a'r Tat yno vi: ‡ac anyd e, er mwyn y gweithredoedd, credwch vi. Yn wir, yn wir y dywedaf wrthych, hwn a cred yno vi, y gweithrededa wna vi, a wnaiff yntef hefyt, a'r ei mwy na'rhein a wnaiff: can ys at vy-Tat ydd a vi. A' pheth bynac a *archoch yn vy Enw, hynny a wnaf, yny' ogonedder y Tat yn y Map. A'd erchwch ddim yn vy Enw, mi ei gwnaf.

‡gad i ni weled

*adrodd

*vymot

‡or lleiaf

*°ovynoch

Yr Euangel ar y Sul gwyn

*A cherwch vi, cedwch vy-gorchymynion, a' myvy a weddiaf ar y Tat, ac e ryd y chwy ‡ Ddidanwr arall, mal ydd aros ef y gyd a chwi yn tragywyddol, ys ef Yspryt y gwirionedd, yr hwn ny ddychon y byt ei dderbyn, cā na wyl y byt ef, ac na'd edwyn: a' chvvi chwi y adwaenoch ef: can y bot ef yn trigo gyd a chwi, ac y-noch y bydd. Ny's gadawaf chwi yn ymddivaid: anid mi a ddauaf atoch. Eto *y chydic enhyd, a'r byt ni'm gwyl mwyach, a' chwi a'm gwelwch, can ys byw vyvy, byw vyddwch chwichwi hefyt, y diernot hwnw y gwybyddwch vy-bot i yn vy-Tat, a' chwi yno vi, a myvi yno chwi. Y neb ys ydd a'm gorchymyneu gantho, ac y ew cadw, ef yw'r hwn a'm car i: a' hwn a'm car

*As cerwch

‡gōforddwr

*y chwaen

i, a

i, a gerir gan vy-Tat: a' mi y caraf ef, ac a ym-ddangosaf yddaw. Judas a ddyvot wrthaw (nyd yr vn Iscariot) Arglwydd, pa beth yw'r achos yr ymddangosy i ni, ac nyd i'r byt? Yr Iesu atepawdd, ac a ddyvot wrthaw, A's car nep my vi, ef a gaidw vy-gair, a'm Tat y car ef, a' ni ddau won atthaw, ac a drigwn gyd ac ef. Y nep ni'm car, ny chaidw vy-geiriae, a'r gair yr hwn a glywch, nid yw vy-eu, a nid gair y Tat yr hwn am danvones. Y pethae hynn a ddywedais wrthych, a mi gyd a chwi yn aros. Eithyr y Diddanwr, ys ef yw yr yspryt glan, yr hwn a ddenvyn y Tat yn vy Enw, efe a addysc ychwy ‡ yr oll pethae, ac a ddwc ar gof ychwy * yr oll pethae, a'r a dywedeis y-chwy. ‡ Tangneddyf a 'adawaf * gyd a chwi: vy-tangneddyf a roddaf ychwi: nyd mal y rhydd y byt, y rhodda vi ychwi. Na chynnwryfer eich calon, ac nac ofner. Y clywsoch mod y dywedais wrthych, Af ymaith, a' daf atoch. * Pe carech vi, ys llawenechech, can i mi ddywedyt, Af at y Tat: can ys mwy yw vy-Tat no my vi. Ac yr awrhon dywedais y chwi, cyn ei ddyvot, mal pan ddelo, y peth y credoch'. Yn ol hyn ny ddywedaf ny-mawr o pethae wrthych: can ys ‡ tywysawc y byt hwn 'sy yn dyvot, ac nid oes iddo ddim yno vi. A nid hyn fydd er gwybot or byt, y caraf vy-Tat: a' megis i gorchymynawdd y Tat y-mi, velly y gwnaf. Codwch, awn ymaith oddyma.

‡pop peth
*y cwbyl
‡Hedwch
* i
‡A'a
‡pennaeth, pennadur

Pen. XV.

Y melus ddidanwch a'r cydgariat rhwng Christ ai aylodev-dan.

‡vvrth

‡dan ddamec y winwydden. Am ei cyffredin vlinderuch ai hymlit. Swydd yr Yspryt glan a'r Apostolon.

Yr Euãgel ar dydd Marc.

*diwylliawdr tir

‡glanha

M Ivi yw 'r winwydden, a'm Tat ys a *laburwr. Pop caingen ny ddwc ffrwyth ynofi, ef ei tynny-maith: a' phop vn a ddwc ffrwyth, ef ei carth, mal hi dyco mwy o ffrwyth. Yr awrhon ydd ywch'yn 'lan can y gair, a dywedais ychwi. Aroswch ynof, a' mi ynoch: megis na all y gain-gen ddwyn ffrwyth o hanei ehun, a nyd erys yn y winwyddyn, velly nyd ellwch chwi, a nyd aro-swch ynof. Mi yw'r winwydden: chwi yw'r cain-genae: y nep a aroso ynof, a mi yndaw, hwnn y ddwc ffrwyth lawer: can ys eb ofi, ny ellwch w-neythy dim. An'd erys vn ynofi, e a *tavlwyt allan val cangē, ac a ‡wywa: ac y cesclir wy, ac ei tavlir yn tan, ac ei loscir. A'd aroswch ynof, a'm o'm gairiae ynoch, erchwch beth bynac a ewyll-soch, ac eu gwnair y chwy. Yn hyn y gogoneddir *vy-Tat, ar y chwi ddwyn ffrwyth lawer, a'ch gwnaethy'r yn ddiscipulon i mi. Mal y carawdd vy Tat vi, velly y cerais i chwi: trigwch yn vy-cariat. A's vy-gorchymynion a gedwch, aros a wnewch yn vy-cariat, megis ac y cedweis i'orchymynió vy-Tat, ac ydd arosaf yn y gariat ef. Y pethae hyn a ddywedeis wrthych, ‡y n yd aroso vy llewenydd ynoch, a' bot eich llawenydd yn gyflawn.

*Bwrir

‡grina

*bydhad

‡val

*Hyn

*Hwn yw'r gorchymyn meu vi, bot y chwi garu bavvp eu gylydd, mal y cerais i chwi chvvi. Cariat mwy

mwy no ‡ hwn nyd oes gan nep, pan * ddyd neb vn ei ‡ einioes tros ei gereint. Chwychwi yw vy-cereint, a's gwnewch * y pethae bynac a orchymynaf ychwy. ‡ Weithian, ny'ch galwaf chwi yn weisiō, can na wyr y gwas pa beth a wna ei Arglwydd: eithyr gelweis chwi yn gereint: cā ys ‡ yr oll bethe a glyweis y gan vy-Tat, a wnaethum-yn-wybodedic y-chwy. Nyd chwychwi am * detholawdd i, eithyr mivi ach detholais chwi, ac ach ‡ darpareis chwi, y vyned o hanoch a' dwyn ffrwyth, a' bot ich ffrwyth aros, val ba beth bynac a archoch ar y Tat yn vy Enw i, y rhoddo ef y-chwi.

Y pethae hynn a'orchymynaf y-chwy, cary o hanoch y gylydd. A's y byt a'ch casaa, gwybyddwch gasay o honaw vi cyn na chwi. Pe o'r byt y bysech, y byt a garei yr eiddo: a chan nad ych o'r byt, eithyr imi ech * ethol allan o'r byt, am hynny y casaa'r byt chwi. ‡ Coffewch y gair a ddwedais ychwy, Nid mwy gwas na ei Arglwydd. A's erliedesont vi, wy ach erlidiant chwi hefyt: a's vy-gair i a gatwasant, wy gatwant eich gair chwi. Eithyr y pethae hyn oll a wnant y-chwy er mwyn vy Enw i, can nad adnabuant yr hwn am danvonawdd. Pe bysswn eb ddyvot, ac eb ymddiddan * ac wynt, ny byddei arnynt pechat: an'd yr owrhon nid oes ganthwynt liw ymescus. Y nep am casaa i, a gasaa vy-Tat hefyt. Pe na's gwnaethwn weithredoedd yn y plith wy, yr ei ny's gwnaethei nep arall, ny bysei pechat arnynt: ac yr owrhon y gwelsont, ac a'm casesont ‡ i a'm Tat. Eithr hynn y ydder cwplay y gair, a yscrivenir yn y Deddyf wy:

‡ hyn
* yw
‡ rydd
* enaid, hoedl
‡ beth bynac
* Bellach, o hyn allan
‡ dewisodd
* gosodeis, ordeiniais

Yr Euāgel ar ddydd Simon ac Iudas.

* dywys
‡ Cofiwch
* wrthynt

wy, Wy am casesont i *yn rhat. An'd pan ddel y
‡Dyddanwr, yr hwn a ddanvonwy vi atoch y
wrth y Tat, ys ef Yspryt y gwirionedd, yr hwn a
*ddaw y wrth y Tat, hwnw, a testiolaetha ‡am
danaf, a' chwi destoliaethwch hefyt, can eich bo
o'r dechraeat gyd a mi.

*eb achos
‡Conffor-
dwr
*a ddeillia,
gynnyrchia
‡o hanof

Pen. xvj.

Ef yn y coffan hwy am y * groc, ac am eu gwendit yhunai
a ddawei. Ac am hyny y mae yn y cofforddio hwy a gau
ewit or Yspryt glan. Am ad-ddyvodiat Christ. Am ei ‡to
cenciad. Erchi yn Enw Christ, tangneddyf yn-Christ, a
yny byt blinderwch.

*groes
‡dderchafel

Y Pethe hyn a ddywedais y chwy, ra
bot ych *rhwystro chvvi. Hwy ac
‡ escominunant chwi: *and e da
'r amser, y bydd i pwy pynac ac
lladdo, dybiet y bot yn gwneuthu
gwasanaeth y Dduw. A'r pethe hyn
a wnant y chwy, can nad adnabuant y Tat, n
mivi. Eithyr y pethe hyn a ddywedais ychwy, fal
pan ddel yr awr, y ‡cofioch, *ddar bot i mi ddyw
dyt hyny y-chwy. A'r pethe hyn ny's ddywedais
chwy o'r dechreuat, o bleit vy-bot y gyd a chwi.
Ac yr awrhon ydd af ymaith at yr hwn om danfo
nawdd, ac nyd oes yr vn o hanoch yn ymofyn
mi, J b'le'r ai di: Eithyr can i mi ddywedyt y pethe
hyn ychwy, y mae eich calonæ yn llawn tristit. Ei
thyr mi a ddywedaf y chwi'r gwirionedd, lles yw
ychwy

*trangwy-
ddo
‡o'i synago-
gant
*ys, ie
‡coffaoch
meddylioch
*ddywedyt
o hanof
Yr Euangel y iiij. Sul gwedy yr Pasc.

ychwy vy myned i ymaith: o bleit a nyd af ymaith, ny ddaw y *Diddanwr atoch: eithr a's af ymaith, mi ei danvonaf atoch. A' gwedy del ‡ef, yntef a *argyhoedda y byt ‡o bechot, ac o gyfiawnder, ac o barn. O bechot, can na chredant ynof. O gyfiawnder, can vy-bot yn myned at vy-Tat, ac ny'm gwelwch mwyach: O barn, can ys *tywysoc y byt hwn a varnwyt. Y mae i mi etwa lawer o bethae y'w dywedyt wrthych, eithyr ny ellwch ei dwyn yr awrhon.

A pan del ef yr hwn yw Yspryt y gwirionedd, ef a'ch *arwein chwi ir oll wirionedd: can ys nyd ymadrodd ef o hanaw ehun, anyd pethe y bynac a glyw ef, a ymadrodd ef, ac a venaic ychwy y pethey ‡ar ddyvot. Efe am gogoneddai: can ys o'r meuvi yd erbyn ef, ac ei *menaic ychwy. Oll bethe 'syeiddo y Tat 'sy veuvi: am hynny y dywedais, mai o'r meuvi y cymer ef, ac eu menaic y-chwy. Y chydic enhyd, ac ny'm gwelwch: a' thrachefyn y-chydic enhyd, a' chwi am gwelwch: can ys myvi a af at vy-Tat. Yno y dyvot rei o'r discipulon wrthyn, y gylyd, Beth yw hynn a ddyweit ef wrthyn,* Y chydic enhyt, ac ny'm gwelwch, a' thrachefyn, y-chydic enhyd, a' chwi am gwelwch, ac, Can ys myvi a af at vy-Tat? Can hyny y dywedesont, Beth yw hyn a ddyweit ef, Ychydic enhyt? ny's gwyddam pa beth a ddywet ef. A'r Iesu a wybu y chwenychent ymofyn ac ef, ac a ddyvot wrthynt, Ai ymofyn ydd ych ai gylydd am ddywedyt o hanof hyn, Ychydic enhyt, ac ny'm gwelwch: a thrachefyn, ychydic enhyt, a' chwi a'm gwelwch? Yn wir,

*conffordiwr, dyhuddwr
‡hwnnw
*argyhoedda
‡am, can, o bleit
*pennaeth
*tywys
‡y
*dengys
Yr Euangel y iij. Sul gwedy yr Pasc.
‡Ychwaen

wir, yn wir y dywedaf wrthych, y bydd y chwi
wylo ac * alaru, a'r byd a lawenha: a' chwi
drist-ewch, eithyr eich tristit ‡ a ddymchwelir y
llawenydd. Gwraic * wrth escor-dyn-bach bydd
mewn trystit, can ddyvot y h'awr: eithyr gwedy
geni ydi'r dyn-bach, ny chofia hi mwyach o'r gofit,
fit, * gan lawenydd geni dyn ir byt. A'chwitheu
hyny ydych mewn tristit: eithyr e vydd ym' ech
gwelet drachefyn, a'ch calonae a lawenycha, ac
llewenydd ny's dwc nep y arnoch. ‡ A'r dydd hwnw
nyd erchwch ddim arnaf. Yn wir, yn wir y
dywedaf y chwy, pa bethae bynac a archoch ar y
Tat yn vy Enw i. ef ei * rhydd y ychwy. Yd hyn
nyd archesoch ddim yn vy Enw i: erchwch, a
byniwch, val y bo cyflawn eich llawenydd. y
the hyn a adroddeis wrthych ‡ ym-parabolae
e ddawr amser, pryd nad ymadrodwyf mwyach
wrthych ym-parabolae: eithyr menagaf y chwi
eglur am y Tat. Yn dydd hwnw yr erchwch yn
vy Enw i, ac nyd wyf yn dywedyt wrthych, y gwe-
ddia vi ar y Tat trosoch. Can ys ef y Tat sy
caru, o bleit caru o hanoch vi, a' chredu dy
hanof allan y wrth Dduw. Danthym allan y
y Tat, a' deuthym ir byt: trachefyn ydd wyf
gadaw'r byt, ac yn myned at y Tat: Dywedei
eu ddiscipulon wrthaw, Wele'r awrhon* yr
drodd y yn eglur, ac ny ddywedy vn ‡parabol
owrhon y gwyddam y gwyddosti bop peth, o
*nyd rait y ty ymofyn o nep athi. Wrth hyn y g
ddam, ddyvot o hanot allan y wrth Dduw
Iesu a atepawdd yddynt, A gredwch vvi y

*girad
‡dorir, daw
*ar enedigeth etived
‡dorabel
*8
‡Ac yn y
*ymy
Yr Euangel y v. Sul gwedy'r Pasc.
*dyry, dyd
‡ar ddamegion
*y dyswedy
‡ddamec
*‡es cisie
‡Llyma

[...]Nacha, yr awr yn dyvot, ac'sy eisioes wedyvot, pan ich goyscerer ‡pawp at yr eiddaw, ac im gedwch vi yn vnic: ac nyd wyf yn vnic: can y Tat ys y gyd a mi. Y pethe hyn a *lavarais wrthych, y gaffael o hanoch ynof dangneddyf: yn y byt y cewch 'orthrymder, eithr byddwch o ‡ confort da: mi vi a *'orchyfygeis y byt.

‡pop vn i briodolion
*adroddais, ddywedais
‡ffir, cyffir, galhon
*orbyddais

Pen. xvij.

Gweddi Christ ar y Tat, a' throsso yhun a' thros ei Ebestyl a'hefyd tros y sawl oll a dderbyniant y gwirionedd.

Pethe hyn a adroddawdd yr Iesu, ac a dderchavawdd ei *lygait er nef, ac a ddybot, Y Tat, mae'r awr wedy dyvot: gogonedda dy Vap, megis ac y gallo dy Vap dy 'ogoneddu di. Mal y rhoddeist yddaw veddiant ar bop ‡cnawt, y roddy o hanaw buchedd dragywythawl y gynniuer oll ac a rodeist yddaw. A'hon yw'r *buchedd tragywythawl, 'sef yddyn dy adnabot ti y bot yn unic wir Dduw, a'r hwn a ddanvoneist Iesu Christ. Mi a'th 'ogoneddais ti ar y ddaiar: cwpleis y gwaith y roddeist ymy y wneuthur. Ac yr awrhon gogonedda vi, tu di Dat, gyd a ‡thydy, a'r gogoniant a*oedd i mi gyd a thi o vlaen bot y byt. ‡Eglurais dy Enw y ddynion yr ei a rodeist ymi allan o'r byt: tau di oeddent, a' rhoddaist hwy i mi, a'chadwasant dy 'air. Yr awrhon y gwyddant, am oll pethae bynac a'r a roddeist i mi, y bot o *hano

*olwc
‡dyn
*bywyt
*gorphenais
‡thi dyhun
*gefeis
‡Amlygais datcenais
*ycanyt

no ti. Can ys rhoesym yddynt y geiriae, a rhoeist y mi, ac wynt eu derbyniniesont, ac a wybuant yn ddieu ddyuot o hanof y wrthyt, ac a gredesont mai tu am danvonawdd i. Mivi sy yn gweddiaw drostynt: nyd wyf yn gweddiaw tros y byt, eithyr tros yr ei a roddeist y-my: can ys tau ydynt. A'c oll vau yyn tau, a'r tau yyn vau, ac im gogoneddir ynddynt. Ac yr owrhon nyd wyf mwyach yn y byt, eithyr bot rhei'n yn byt, a' mi'sy yn dyuot atat. Y Tat sanct, cadw hwy yn dy Enw, 'sef yr ei a roddeist ymy, yn y bont vn, val ydd ym ni. Tra oeddwn gyd ac wynt yn y byt, mi ei cedweis hwy yn dy Enw: yr ei a roddeist y-my, a gedweis, ac ny choll wyt yr vn o hanynt amyd y map y cyfergoll, er cyflawnu'r Scrythur 'lan. Ac yr awrhon yd af atat, a'r perh[illegible] yn ydd wyf yn y bydroedd ymy byt, val y caffant dy llewenydd yn gyflawnedic ynddynt e hunain. Mivi a rois yddynt dy 'air, a'r byt y casaodd hwy, can nad ynt o'r byt, megis ac nad wyf vi o'r byt. Nyd weddiaf a'r gymeryt o hanot hwy allan o'r byt, eithyr ar y ty y cadw hwy y wrth ddrwc. Nyd ynt vvy o'r byt, megis ac nyd yw vinef o'r byt. Sancteiddia hwy ath wirionedd: dy 'air sy wirionedd. Megis yd anvoneist vi ir byt, velly yd anvoneis i'n hwy ir byt. Ac er y mwyn hwy yr ym sancteiddia vi, megis ac y sancteiddier hwythe hevyt trwy'r gwirionedd. Ny wediaf tros y'r 'ei hyn yn vnic, eithyr tros y sawl hefyt a'r a gredant y nof vi, trwy y gair hwy, megis y byddant vvy oll yn vn, mal ti, Dat, vvyt yno vi, a' mivi yno ti: 'sef mal y bont wythe hefyt yn vn ynom, i mal y credo 'r byt

rbyt ddar bot y ti bydanbon i. A'r gogoniant a ro-
ddeist i mi, a rois i ydd wynt, mal y bont vn, me-
gys ydd ym ni vn, myvi ynddynt hvvy, a' thi yno vi,
yn y bont *gwbl yn vn, ac y ny wypo'r byt, mai
tidi am danvonawdd i, ac y careist hwy, megis y ce-
raist vi. Y Tad, wyllysu' ddwyf am yr ei a roddeist
y-my, y bot wy gyd a mi yn y lle ac ydd ydw vi, val
y caffant ‡ edrych y gogoniant meuvi, yr hwn a
roddeist y mi: can ys ceraist vi cyn no bot sailiat y
byt. A Dat cyfiawn, y byt hefyt nith adnabu, a'
mivi ath adnabuo, a'r ei hyn a adnabuant, mai
tidi a'm danvonawdd. A' mi ddatcenais yddynt
dy Enw, ac eu datcanaf, y n y bo y cariat y cereist
vi, ynddynt-hwy, a' minne ynddynt hvvytheu.

*berffaith

‡dremio, welet

*declerieis

Pen. xviij.

Brad Christ. Gelynion yn ei ddal ef yn taro y swyddogion ir llawr. Petr yn trychu y maes glust Malchus. Dwyn Christ rhagbron Annas a' Caiaphas. Petr yn i wadu ef. Ef yn menegi i Pilatus pa ryw y deyrnas ef.

GWedy ir Iesu dywedyt ypethe hyn, ydd aeth allan ef a ei ddiscipulon dros *garoc Cedron, lle ydd oedd gardd, yr hon ydd aeth y mewn, ef a ei ddiscipulon. Ac Judas yr hwn a ei bradychodd ef, y adwaenei hefyt y lle: can ys mynych y bysei'r Iesu yn ‡tramwy yno ef a' ei ddiscipulon. Ac Judas wedy iddo gahel *catyrfa o wyr a' swyddogion,

Y. Euāgel ar dydd Gwener y croglith.

*avon, nant

‡cyrchy treiglo

*cywdawt

gan

gan yr Archoffeiriait, a'r Phariseaid, a ddeuth yno
a' chanthwynt ‡ dan-llestri a'* thewynion ac arfau.
Yno'r Iesu yn gwybot pop peth a ddelei arnaw, a
aeth rhacddaw, ac a ddywot wrthynt, Pwy 'ddych
yn ei gaisiaw? Wy ei atepesont, Iesu o Nazaret.
Yr Iesu a ddywot wrthwynt, Myvi yw ef. A Iu-
das hefyt yr hwn y bradychodd ef, oedd yn sefyll
gyd ac wynt. Ac ‡ er cynted y dywot ef wrthwynt,
Myvi yw ef, wy aethant yn * wysc ei cefn, ac a
syrthiesont ir llawr. Yno y gofynodd ydd wynt dra-
chefyn, Pwy 'ddych yn ei gaisiaw? Ac wy a ddy-
wedesont, Iesu o Nazaret. Yr Iesu a atepawdd,
Dywedeis y-chwy, mae myvi yw ef: can hyny a's
mi a gaisiwch, gadwch ir ei hynn vyned ymaith.
Hyn a vu er cyflawny'r gair yr hwn a ddywedesei
ef, O'r ei'n a roddeist ymy, ny cholleis i ‡ nebun.
Yno Simon Petr ac cantham gleddyf, ei tynawdd,
ac a drawodd was yr Archoffeiriat, ac a dorres ei
glust ddeheu ymaith. Ac enw yr gwas ytoedd Mal-
chus. Yno y dywot yr Iesu wrth Petr, Dod dy
gleddyf yn y wain: Anyd yfaf * o'r cwpan a roddes
vy-Tat ymy? Yno'r ‡ gywdawt a'r * penciwdawd
a' swyddogion yr Iuddaeon a ddaliesont yr Iesu,
ac ei rhwymesont, ac ei ducesont at Annas yn
gyntaf (canys ‡ chwegrwn ytoedd ef i Caiaphas,
yr hwn oedd Archoffeiriat y vlwyddyn hono) ac
Caiaphas oedd hwn, a roesei gyccor ir Iuddeon, mae
rhaidiol oedd i vn dyn varw tros y popl. Ac Simon
Petr oedd yn ‡ canlyn yr Iesu, a' discipul arall a'r dis-
cipul hwnw oedd yn adnabyddus * gan yr Archo-
ffeiriat: an hyny yd aeth ef y mewn gyd a'r Iesu i
lys

‡ lanterni
* ffaculae, tyrs
‡ cy
* llwyr i hol
‡ yr vn
* yr
‡ dyrva,
* capten
‡ tad yngbyfraith
‡ dilin
* ar

lys yr Archoffeiriat. Ac Petr oedd yn sefyll allan
wrth y drws. Yno ydd aeth allan y discipul arall
oedd adnabyddus gan yr Archoffeiriat, ac a ym-
ddiddanawdd a'r *ddrysores, ac a dduc Petr y
mywn. Yno y ddrysores a ddyvot wrth Petr, Anyd
yw titheu yn vn o ddiscipulon y dyn hwn? Ef a ddy-
vot, Nac wyf. A'r gweision a'r swyddogion a sa-
vent yno, yr ei a wnaethent daan glo: can ys oer-
vel ytoedd, ac wy a ymddwymment. Ac Petr hefyt
a safai yn ei plith, ac a ymddwymmei. Yno'r Archo-
ffeiriait a ymofynodd a'r Iesu am ei ddiscipulon,
ac am ei ddysc. Yr Iesu a atepawdd ydd-awo. Myvi
a ymadroddeis ar ‡'oystec ir byd, myvi bytho-
edd yn *athrawy yn y Synagog ac yn y Templ,
lle y dawei'r oll Iuddaeon ynghyt yn oystat, ac
yn ‡guddiedic ny ddywedais i ddim. Paam y go-
fynny i mi? gofyn ir ei'n a'm clywsant, pa beth ddy-
wedeis wrthwynt: *nycha, wyntwy a wyddant
pa beth a ddywedais. Gwedy iddaw ddywedyt y
pethae hyn, vn o'r swyddogogion oedd yn sefyll
ger llaw, a ‡drawodd yr Iesu a ei wialen, gan ddy-
wedyt, A atepy'r Archoffeiriat velly? Yr Iesu ei
atepodd. A's dywedais yn ddrwc, testolaetha o'r
drwc: ac a's dywedais yn dda, paam i'm trawyr?
Ac Annas ei danvones ef yn rhwym at Caiaphas
yr Archoffeiriat. Ac Simon Petr oedd yn sefyll
ac yn ymddwymmaw, a' dywesont wrthaw, A nyd
yw tu hefyt yn vn o y discipulon ef? Ef a wataodd,
ac a ddyvot, Nac wyf. Vn o weision yr Archofei-
riat, car i hwn y torrei Petr ei glust, a ddyvot
wrthaw, Any welais i dydy yn yr ardd gyd ef?

*porthores
‡ar gyhoedd
*dyscy
‡ddirgel, dan llaw
*wele
‡gernodiawdd

Yno Petr a wadawdd trachefyn, ac yn y van y ca-
nawdd y ceiliawc. Yno y ducesont yr Iesu o ywrth
Caiaphas ir dadledy. A'r borae ytoedd hi, ac wy-
twy nid aethant ir dadlaedy, rac eu halogy, an yd
mal y gallent bwyta yr Pasc. Pilatus yno aeth a-
llan atwynt, ac a dyuot, Pa achwyn 'sy genwch yn
erbyn: y dyn hwnn? Atep a wnaethant a' dywe-
dyt wrthaw, Pe bysei hwn eb wneuthy * drwc
ny roddesem ni ef atat. Yno y dywot Pilatus wr-
thynt, Cymerw-chwi ef, a' bernwch ef ‡ wrth eich
* dedyf eich hunain. Yno y dywot yr Iuddaeon wr-
thaw, Nid ‡ rydd i ni roi nep i angae. Hynny vu er
cyflawny 'r gair a ddywedesei 'r Iesu, gan arwy-
ddocay o pa angae y byddei varw. Velly Pilatus
aeth y mewn ir dadlaedy trachefyn, ac a alwodd
yr Iesu, ac a dywot wrthaw. Ai-tu yw'r Brenhin
yr Iudaeon? Yr Iesu a atepawdd iddavv, Ae o ho-
nat tuhun y dywedy hynn, ai er eill ei dywot y-
am danaf? Pilatus a atepawdd. Ae Iuddew ‡ yw
vi? dy * genedl dy hun, a'r Archoffeiriait, a'th ro-
esan di ataf vi. Pa beth a wnaethost? Yr Iesu a
atepawdd, Vy- ‡ teyrnas i nid yw o'r byt hwnn:
pe o'r byt hwnn bysei vy-teyrnas, yn wir vy-
gwasanaethwyr a ymddladdent, mal na'm rhoi-
ddit ir Iuddaeon: an'd yr owrhon nid yw vy-
teyrnas o ddyma. Pilatus yno a ddywot wrthaw,
Can hyny ai * Teyrn ytwyt? Yr Iesu a atepawdd.
Tu ys y'n dywedyt mae ‡ Teyrn ytwyf: er mwyn
hyn i'm ganet, ac er mwyn hyn y dauthym ir byt,
'sef i testolaethy * ir gwirionedd: pop vn a hanyw
o'r gwirionedd, a ‡ wrendy vy lleferydd. Pilatus a

ddywot

*afrifet
‡erwydd, yn ol, Cyfraith
‡cyfreith-lawn
‡wyf
*nasion
‡brenhin-iaeth
*Brenhin
‡Brenhin
*gyd a'r
‡glyw

ddywot wrthaw, Pa beth yw gwirionedd? A' gwedy iddaw ddywedyt hyn, ef aeth allan drachefyn at yr Iuddaeon, ac a ddywot wrthwynt, Nyd wyf yn cahel vn bai arno. A nid mae genych ddevot, vot i mi ellwng ychwy vn yn rhydd ‡ ar y Pasc. Velly a ewyllysiwch i mi ellwng i chwi yn rhydd * Vrenhin yr Iuddaeon? Yno y llefesont oll drachefyn, can ddywedyt, Nyd hwnn, amyn Barabbas: a'r Barabbas hwnw oedd ‡ leitr.

‡erbyn pryd y mynediac
*Deyrn
‡lawrydioc

Pen. xix.

Pryd na allei Pilat 'ostegu cynddaredd yr Iuddaeon yn erbyn Christ, ef y delifrodd ef ai arscrivē yw grogi rhwng dau leitr. Wy yn bwrw * coelbrenni am y dillat ef. Ef yn gorchymyn ei vam i Joan. Yn galw am ‡ lyn, Yn marw, bot tyllu y ystlys ef, ei gymeryd o var y groc. Ei gladdu.

*cyte, cvvtyse
‡ddiavvt

Yno y cymerth Pilatus yr Iesu ac ‡ ydd yscyrsiawdd ef. A'r milwyr a blethesont coron o ddrain, ac ei gesodesont ar ei benn. Ac a * coesont wisc ‡ burpur am danaw, ac a ddywedesont, Henpych well, Vrenhin yr Iuddaeon. Ac wy y * trawsant ef a ei gwiail. Yno Pilatus aeth allan trachefyn, ac a ddywot wrthwynt, ‡ Nycha, ydd wyf yn ei ddwyn ef allan ychwi, val y gwypoch, nad wyf yn cahel vn bei arnaw. Yno y deuth yr Iesu allā yn * arwain coron o drain, a gwisc ‡ purpur. Ac Pilatus a ddywot wrthwynt, * Nycha'r dyn. Yno yr Archoffeiriat ar twysogiō pan wellsāt ef, a

‡y ffrywyll liodd
*dodesont
‡coch
*cernodiesont
‡Wele
*dugy, dwyn, gwisco.
‡porphor, coch
*Wele, Llyma

 lefesant

lefāt cā dywedyt, ‡Croc, croc ef. Pilatus a ddywot
wrthwynt, Cymerwch-wi ef a'ch-rogwch: can
nad yw vi yn cael bai arnaw. Yr Iuddaeon a atte-
pesont yddaw, y mae i ni *Ddeddyf ac ‡ erwydd
ein Deddyf ni, ef ddyly varw, can yddaw ei wne-
thyd ehun yn Vap Duw, A' phan glywo Pilatus
yr ymadrodd hwnw, ef ofnod yn vwy, ac aeth dra-
chefyn ir dadlaedy, ac a dybot wrth yr Iesu, O b-
ith hanyw ti? A'r Iesu ny roddes vn atep iddaw.
Yno y dybot Pilatus wrthaw, A ny ddywedy di
beth wrth y-vi? A ny wyddost bot i mi veddiant ith
groci, a' bot i mi veddiant ith ellwng? Yr Iesu a
atepawdd, Ny byddei yty ddim meddiant yn vy er-
byn, pe na's roesit y-ty oduchod: can hyny yr hwn
a'm rhodes yty, y sy vwy ei bechot. Ac o hynny a-
llan y caisiawdd Pilatus y ellwng ef: a'r Iu-
ddaeon a lefent, gan ddywedyt, A's *gellyngy
di hwn, nyd wyt ti gar i Caisar: can ys pwy bynac
ei gwna ehun yn Vrenhin, ef a ddywait yn erbyn
‡ Caisar. Pan glywodd Pilatus yr ymadrodd hy-
ny, ef a dduc yr Iesu allan, ac a eisteddawdd ar yr
orseddfainc yn y lle a elwyt y Palmant, ac yn He-
breo Gabbatha. Ac ydd oedd hi yn ddarpar y Pasc,
ac yn-cylch y chwechet awr, ac ef a ddybot wrth yr
Iudeon, *Nycha eich Brenhin. Ac wy a lefent, y-
maith ac ef, ymaith ac ef, croc ef. Pilatus a ddybot
wrthynt. A crocaf vi eich Brēhin? Yr Archoffeiriait
atepesont, Nyd oes y ni Vrenhin oddieithr Cai-
sar. Yno ef y rhoes ef yddwynt, y'w groci. Ac wy
gymersont yr Iesu, ac ei ducesont ymaith. Ac ef a
dduc ei ‡groc, ac a ddeuth i le a elwit y Penglog
yr hwn a elwir yn Hebreo Golgotha: lle cregesont

‡Crocsa, crosshoela

*Gyfraith

‡wrth, yn ol

*maddeuy, rhyddhey

‡yr ymperawtr

*Wely

‡groes

ef, a' dau erail gyd ac ef, vn o pop parth, a'r Iesu yn y cenawl. Ac Pilatus a escrivenawdd titul ac ei gesodes ar y *groc, ac ydd oedd wedy'r escriveny IESV O NAZARET BRENHIN YR IVDDAEON. A'r titul hwn a ddarlleawdd llawer o'r Iuddaeon: can ys y lle y crogesit yr Iesu, oedd yn agos i'r dinas: ac ydd oedd yn yscrivenedic yn Hebreo, Groec, a' Llatin. Yno y dyvot yr Archoffeiriait yr Iudaeon wrth Pilatus, Nag yscrivena, y Brenhin yr Iude-on, eithyr bot y'r o dywedyt, Brenhin yr Iudeon yt-wyf. Pilatus a atepodd, yr hyn a escrivenais, a yscri-venais. Yno'r milwyr wedy ydd wynt grogi'r Iesu a gymersont ei ddillat ac ei gwnaethant yn bedair rhan, i bob milwr ran, a'y bais ef: a'r bais oedd ‡ yn ddiwniat, wedy'r weheu o'r cwr uchaf trwyddhei. Can hyny y dywedesont wrth ei gylydd, Na* ra-gwn ynhi, eithyr bwriwn am denei, pwy bieu bydd. Hyn vu er cyflawni yr Scrythur a ddywait, Ra-nesant vy-gwisc yn ei plith, ac ‡ ar vy-pais y* bw-riesont coelbrenni. Velly'r milwyr a wnaeth hyn yn ddiau. Yno y sefynt wrth groc yr Iesu ei vam, a'i chwaer ei vam, Mair gwraic Cleopas, a' Mair Magdalen. A'phan weles yr Iesu ei vam, a'r discipul yn sefyll ger llaw y garei ef, y dyvot wrth ei vam, Wreic, wely dy vap. Yno y dyvot wrth y discipul, ‡ Wele dy vam: ac o'r awr hono y cymerth y discipul y hi* ato adref. Ar ol hynny pan wybu yr Iesu vot pop peth wedy'r ‡ ddybenny, er mwyn cyflawny'r Scrythur, e ddyvot, Mae arnaf sy-ched. Ac ydd oedd yno lestr wedy'r osot yn llawn o vinegr: ac wy a lanwesont * yspong o vinegr:

*groes

‡eb wniat

*ohanwn, pharthwn

‡am

*y tynesont gytrysae

‡Nycha

*yw gartref, ai yr eiddaw

‡orphen, ddyweddy

*yspwrn.

*estenesont ac ei roesynt ynghylch paladr hyssop, ac ei * dode-
‡o'r sont wrth ei enae. A' gwedy i'r Iesu gymeryd yr
*Gorphen- bynecr, y dywot, * Dibennwyt. Ac a ei ben ar o-
nwyt gwydd y rhoddes e yr yspryt. Yr Iuddeon yno (can
‡ynghroc y bot yn Ddarpar, rac bot y cyrph yn aros ‡ ar y
groc ar y dydd Sabbath: (can ys mawr oedd y
Sabbath hwnw) a ddeisyfesont ar Pilatus gahel
dryllio y escairie hwy, a'ei tynnu i lawr: yno y
daeth y milwyr, ac a ddryllieson escairie'r cyntaf,
ac ysceiriae'r llall, yr hwn a grogesit gyd a'r Iesu.
A'n dpan ddaethant at yr Iesu, a' ei welent wedy
marw eisioes, ny ddrylliesont y escairie ef. Eithyr
*brathodd vn o'r milwyr a gwaew a * wanodd y ystlys ef, ac
yn van ydaeth allan waed a dwfr. A'r hwn a'e gwe-
lawdd, a testolaethawdd, a' gwir yw y destolaeth
ef: ac ef a wyr ei bot yn dywedyt gwir, val y cre-
doch chwi. Can ys y pethe hyn a wnaethpwyt, val y
cyflawnit yr Scrythur; Ny drillir ascwrn o ha-
naw. A' thrachefyn e ddywait Scrythur arall,
‡brathesant Wy a welant yr vn a ‡ wanasont trwyddo. Ac wedy
trwyddaw hyn, Ioseph o Arimathaia (yr hwn oedd ddiscipul
yr Iesu, 'n amyn yn ddirgel rac ofn yr Iuddeon)
a archawdd ar Pilatus gahel tynny i lawr gorph
yr Iesu. Ac Pilatus a ganiataodd ydd aw. Yno
y deuth ef ac y cymerth gorph yr Iesu. Ac a deuth
*gyffeith Nicodemus hefyt, (yr hwn yn gyntaf a ddeuthei
‡punt at yr Iesu o hyd nos) ac a dduc * gymysc o myrr
*aiudot ac Aloes, yn-cylch cant ‡ poys. Yno y cymersont
gorph yr Iesu, ac ei * rhwymesont mewn llieinie
a'r aroglae, megis y mae yn arver gan yr Iu-
ddeon ar gladdy. Ac yn y van lle crogesit yr Ie-
su, ydd

yn y lle yr oedd ‡ gardd, ac yn yr ardd * monwent newydd, yn yr * hon ny ddodesit dyn erioet. Ac yno y pryd hono y dodesont wy'r Iesu, o achos dydd Darpar yr Iuddaeon, can ys bot y ‡ vonwent yn agos.

‡allan
*bedd
*hwn
‡bedd

Pen. xx.

Mair Magdalen yn dybot ir bedd, Ac Petr ac Ioan. Y ddau Angel yn ymddangos. Christ yn ymddangos i Mair Magdalen. Ac y'w oll ddiscipulon. Ancrediniaeth a' chyffes Thomas.

A Car y dydd cyntaf o'r wythnos y deuth Mair Magdalen, yn vorae ac y hi eto yn dywyll, * ir vōwent, ac a weles y maen wedy'r dreiglo y ar y ‡ vonwent. Yno y rhedawdd hi, ac hi deuth at Simon Petr, ac at y discipul arall yr hwn oedd hoff can yr Iesu, ac a dybot wrthwynt, Wy a ducesont ymaith yr Arglwydd o'r * vonwent, ac ny wyddam pa le y dodesont ef. Petr yno aeth allan, a'r discipul arall, ac a deuthan ‡ ir vonwent. Ac a redesont ill dau ar vnwaith, a'r discipul arall hwn a ragredodd o vlaen Petr, ac a ddeuth yn gyntaf* ir vonwent. Ac ef a ‡ grymawdd, ac a ganvu y llieiniae wedy'r 'osot: er hyny nyd aeth ef y-mewn. Yno y deuth Simon Petr ar y ol ef, ac aeth i mewn i'r *vonwent, ac a ganvu'r llieiniae wedy'r 'osot, ar ‡ funen a vesei* am ei ben, nid wedy'r 'osot gyd a'r llieiniae, anid wedy'r blygy ynghyt mewn lle

Yr Euăgel ar die Pasc
*at y bedd
‡bedd
*bedd
‡at y bedd
*at y bedd
‡oglwyddawdd
*bedd
‡voles
*ar

*wrtho y hun
‡at y bedd

*o'r neilltuy. Yno ydaeth y mewn y discipul arall
hefyt, yr hwn a ddeuthei yn gyntaf ‡ir bonwent,
ac ef ei gwelawdd, ac a gredawdd. Can ys yd hyn
ny's gwyddent vvy yr Strythur, y byddei raid
yddaw gyfody drachefn o veirw, A'r discipulon
aethant ymaith y'w cartref ehunain.

*ymogwyddodd, ymgrymodd
‡mewn gwynion ddillat
*ar llall
‡pa wylo ydd wyt?
*yn llwyr

A' Mair oedd yn sefyll allan wrth y bedd yn wy-
law: ac val yr oedd hi yn wylaw, hi a *ymostyn-
gawdd ir bedd, ac a welas ddau Angel ‡yn-gwy-
nion, yn eistedd vn wrth y pen, * ac arall wrth y
traet, lle dodesit corph yr Iesu. A' dywedesont wr-
thei, Ha wreic ‡ paam yr wyly? Dywedawdd hi
wrthynt, Wy a gymersont ymaith vy Arglwydd,
ac ny wn p'le y dodesont ef. Gwedy dywedyt o hon-
nei val hyn, hi a ymchwelodd * trach hi chefn, ac
a welawdd yr Iesu yn sefyll, ac ny wybu mai yr
Iesu ydoedd. Dywedyt or Iesu wrthei, A-wreic,
pa wylo ydd wyt? pwy ddwyt yn ei geisio? Hi-
yn tybiet ‡ mai'r garddwr oedd ef, a ddybot wr-
thaw, * Arglwydd, a's ti y ‡ duc ef ymaith, dywed
i mi p'le y dodeist efe, a' mi y dugaf e ymaith. Dy-
wedyt yr Iesu wrthei, Mair. Hithe a ymchwe-
lodd, ac a ddybot wrthaw, Rabboni, yr hwn yw
oei ddywedyt, *Athro. Dywedyt o'r Iesu wrthei,
Na chyffwrdd am vi: can na'd escēnais i etwa at vy-
Tat, eithr dos at vy-broder, a' dywet wrthyn, Es-
cennaf at vy-Tat i, a'ch Tat chwi, ac at vy-Duw
i, a'ch Duw chwi. Daeth Mair Magdalen ac
a venagodd ir discipulon weled o hanei yr Argl-
wydd, a' dywedyt o hanaw y pethe hyn‡ wrthei.

‡taw gerddyd, llanwr
*Clwr, Hawr, Syra
‡cymerth
*Dysciawdr

‡yddi

Yr Euangel y Sul cyntaf gwedy'r Pasc.

¶Y dydd hwnw yn yr hwyr nos yr hwn oedd y

dydd

dydd cyntaf o'r wythnos, ac a'r drysae yn gayad, lle
ydd oedd y discipulon wedy'r ymgynnull rac ofn
yr Iuddaeon, y daeth yr Iesu ac y safawdd yn y
cenawl, ac y dywot wrthwynt, *Tangweddyf y-
wch. A' gwedy iddaw ddywedyt hyn, e ddango-
ses ydd wynt ei ddwylaw, a' ei ystlys. Yno y lla-
wenychawdd y discipulon wrth welet yr Arglwydd.
Yno y dywot yr Iesu wrthwynt drachefyn, *Tan-
gnedyf ywch, megis yd anvones ‡ vy-Tad vyvi,
velly yd anvona vi chwithae. Ac wedy iddaw ddy-
wedyt hyny, ydd anhetlawdd ef ar 'n wynt, ac a dy-
wot wrthwynt * Cymerwch yr yspryt glan. Pwy
bynac y madaeoch ei pechatae, eu maddeuir ydynt
ta'r eiddo pwy pynac yr atalioch, eu a atalijr.

Yno Thomas vn o'r deuddec, a elwit Didymus,
nyd oedd y gyd a hwy pan ddaeth yr Iesu. Dywedyt
o'r discipulon eraill gan hyny wrthaw, Gwelsam
yr Arglwydd: ac yntef a ddywot wrthyn, * Any
welaf yn ei ddwylo ol ‡ y cethri, a' dodi vy-bys yn
ol y cethri, a' dodi vy llaw yn eu ystlys, * ny's cre-
dwyf i ddim.

Ac ‡ ar ben wyth diernot drachefyn ydd oedd eu
ddiscipulon y mewn, a' Thomas y gyd a hwy.
Yno dywot o'r Iesu a'r drysaw yn gayad, a' sefyll
yn y cenol, a' dywedyt, ‡ Tāgnedyf ywch * Gwedy
y dywot ef wrth Thomas. Dod dy vys yma, a'
gwyl vy-dwylo, ac esten dy law, a' dod yn vy ysty-
lys, ac na vydd ancrededyn amyn creddyn. Yno
yr atepawdd Thomas, ac y ddywot wrthaw, Ys ti
yw vy Arglwydd, a'm Duw. Yr Iesu a ddywot wr-
thaw, Thomas, can yty vy-gwelet, y credaist.

*Heddwch
‡Heddwch
*vynhad
‡derbynwch
*ar eino
Yr Euangel ar ddie gwyl Thomas.
* O ddieithr i mi welet
‡yr hoelion
*Nys bydd i mi gredu
‡gwedy
*perfedd
‡Heddwch
*Yn ol hyn
‡anffydlon

Ys

Ys gwynbydedic yr ei ny welsant, ac a gredesant.

A'llawer hefyt o arwyddion eraill a wnaeth yr Iesu yn-gwydd ei ddiscipulon, a'r nyd yw yn yscrivenedic yn y llyfer hwn. Eithyr y pethe hyn a escrivennir, val y credoch mai'r Iesu yw'r Christ Map Duw, ac y chwi gan gredu gaffael bywyt trwy y Enw ef.

Pen. xxj.

Christ yn ymddangos yw ddiscipulon drachefyn. Ef yn gorchymyn i Petr yn ddirfing ac o brysur borthi y ddeveit. Ef yn ei rubuddiaw ymlaen o ei varwolaeth. Ac am mo ryw wyrthias Christ.

GWedy'r pethe hyn yr ymddangosodd yr Iesu drachefyn yw ddiscipulon wrth vor Tiberias: ac velhyn ymddangosawdd ef. Yr oedd yn-ghyt Simon Petr, a'Thomas, yr hwn a elwit Didymus, a Nathanael o Cana yn-Galilaia, a' meibion Zebedaius, a' dau eraill o'i discipulon. Simon Petr a ddywawt wrthynt, Mi af i pyscota. Wythe a ddywedesont wrthaw. A'ninne awn gyd a thi. Wy aethant ymaith, ac a escenesont i'r llong eb oludd, a'r nos hono ny ddaliesont vwy ddim. Ac yr owon wedy dyvot y boreu, y savawdd yr Iesu ar y'lan: ny wyddiat *hagen y discipulon mai y ve oedd yr Iesu. Yno y dywot yr Iesu wrthynt

*ar hyny

Ha

Ha *wyr a oes genwch ddim ‡bwyt? Atebesont iddo, Nag oes. Yno y dywot ef wrthynt, Bwriwch allan y rhwyt y tu deheu i'r llong, a chwi a gewch. Wrth hyny y bwriesont allan, ac nyd oeddent ddim abl yw thynu, gan *liaws y pyscot. Am hyny y dywot y discipul yr hwn oedd yr Iesu yn ei garu, wrth Petr, ‡Yr Arglwydd yw ef. Pan glybu Simon Petr may'r Arglwydd oedd ef, yntef a wregysodd ei *huc (can ys ydd oedd ef yn noethlymyn) ac y ‡bwriodd y hun ir mor. Eithyr y discipulon eraill a ddaethant mewn llong (can nad oeddent pell y wrth y tir, anyd yn-cylch dau cant cubydd) ac a dynnesant y rhwyt a'r pyscot. *A' chygynted y daethant ir tir, y gwelsant varwor yn, a' physcodyn wedy ddody arnoddynr, a' bara. Yr Iesu a dywot wrthyn, Dygwch beth o'r pyscot, y ddaliesoch yr owrhon. Simon Petr a ‡escennawdd ac dynnodd y rhwyt i'r tir, yn llawn pyscot mawrion, *cant a' thri ar ddec a daugain: a'chyt bot ‡cynniuer, er hyny ny ddryllioð y rhwyt. Yr Iesu a ddywot wrthynt, Dewch a' chyniewch. Ac ny veiddiawdd yr un o'r discipulon ymofyn ac ef, Pwy yw ti, ac wy yn gwybot may'r Arglwydd oedd ef. Yno yr Iesu a ddaeth ac a gymerth vara, ac a roes yddynt, a' physcot yr vn modd. Llyma'r owrhon y drydedd waith yr ymddangosawdd yr Iesu y'w ddiscipulon, gwedy yddo adgyvody o veirw.

Yno gwedy yddyn giniawa, yr Iesu a ddywot wrth Simon Petr, Simon ap Iona, A gery di vi yn vwy na rhein? Ef a ddywot wrthaw, ‡Do Arglwydd, tu wyddost y caraf i di. Ef a ddywot

wrthaw,

*bechein, bebion
‡enllyn
*Treilliwch
*rac meint
‡Pai ir arglwydd oedd
*hucyn, bais
‡neitiodd, a gymerth y naw yn y
*Ac er
‡neitiodd
*tri ardec a saithugain
‡cymmeint
*rwygodd
‡Caraf

wrthaw, ‡ Portha vy wyn. Ef a dybot wrtho dr chefyn yr ail waith, Simon 'ap Jona a gery di Ef a dyuot wrthaw, * Do Arglwydd, tu wydd y caraf i di. Ef a ddybot wrthaw, Portha vy deueit. Ef a ddyuot wrthaw y drydedd waith, Simon 'ap Jona, a geri di vi. ‡ Tristau a wnaeth Petr o bleit ydd o dywedyt wrthaw y * drydedd waith, A gery di vi: ac a ddyuot wrthaw, Arglwydd, tu a wyddost bop peth oll! tu wyddost y caraf di. Yr Jesu a ddyuot wrthaw, Porth vy deueit, Yn wir, yn wir y dywedaf y-ty, Pan oedyt yn ieuanc, tu a ymwregysyt, ac a rodut lle mynyt eithr pan * vych hen, ti a estendi dy dwylo, ac arall ath wregysa, ac ath ‡ arwein lle * nyd ir wyllysych. A' hyn a ddybot ef, yn arwyddocau gan pa angae y gogoneddei ef Dduw. A' gwedy yddo ddywedyt hyn, y dybot wrthaw, ‡ Dilin vi. Yno y troes Petr y amgylch, ac a welawdd y disgybl oedd yr Jesu yn ei garu, yn dilin, yr hwn hefyd a roesei ei bwys ar y ddwyfron ef ar swper, ac a ddywedesei, Arglwydd, pwy 'n yw hwn ath vradycha di? Can hynny pan welawdd Petr * hwn, y dyuot ef wrth yr Jesu, Arglwydd, pa beth a wna hwn? Yr Jesu a ddyuot wrthaw, A's mynnaf iddo aros y 'n y ddelwyf, beth 'sy y ti? ‡ Dilin di vi. Yna ydd aeth y gair hwn ym-plith y broder, na bydde varw y discipul hwnw. Ac ny ddywedesei 'r Jesu wrthaw, Ny bydd ef varw: eithyr A's mynnaf iddo aros y 'n y ddelwyf, beth 'sy y ti? Hwn yw 'r discipul hvvnvv ys ydd yn testolaethu am y pethe hyn, ac a escribennodd y pethe hynn, a' gwyddam bot y testolaeth

‡ Pasc, Bwyda
* Caraf
‡ Prydern
* dairgwaith
* heneidych
‡ tywys
* ny mynych
‡ Canlyn
* ef
‡ canlyn

[..]tholiaeth ef yn wir. Ac y mae hefyt llawer o pe-
thae eraill ar a wnaeth yr Iesu, yr ei pe yd yſcri-
vennit vvynt * eb-ado-vn, tybiet ydd wyf na's ga-
llei'r oll byt ‡ amgyffret y llyfreu a eſcrivennit.
Amen.

*bop vn
‡gynwys, dderbyn

*Actae y Sainct Apostolon wedi'r eſcriveny ‡ y gan S. Luc Euangelwr.

*Gweithredoedd
‡o

YR ARGVMENT.

CHriſt, gwedy ei eſcenniat, a gwplaodd ei addeweidion y'w Apoſtolieit, ac a dannonawdd yddwynt yr Yſpryt glan, gan ddangos wrth hynny, nad oedd ef yn vnic yn vedyr am ei Eccleſ, anyd hefyt y byddei yn ven arnei, ac yn gynnaliwr yddei yn dragyvyth. Yn yr hyn hefyt yr ymddengys y alluawc veddi[a]nt ef, yr hwn, cyd bot i Satan a'r byt wrthladd yn vwyaf [a] allent y gwaith arddercha wc hyn, er hyny trwy ychydic o [w]yr *ſyml digymeriat, e a gyflanwodd yr oll byt a ſon ei E[u]angel. Ac yma yn-dechreu yr Eccleſ, ac yn ei chynnyddiat, y gallon ddyally yn eglaer y gwaith a'r malis y arverei Sa[t]an yn waſtat y dareſtwng, ac y drancwyddo'r Euangel: efe [a] gyfot vrad, a' chynllwyn, cyffro, ac ymlid, ſclandr a' phop [r]yw greulonedd. Trachefn, ni a gawn weled yma rhacluniaeth Dew, yr hwn a ddymchwyl arvaethae ac amcaneu ei [g]elynion, ac a ymwared ei Eccleſ y rhac cyndaredd y ‡trawſ[a]rglwyddwyr, e a nerthe, ac y ariala yr ei ydd ef yn ddewr-

*gvvirian
‡gormeſieit

ddrud ac yn ddianwadal y ddilyn ei capten Christ, gan ymad megis trwy 'r historia hon goffaduriaeth tragywythawl i'r Eccles,'sef bot y groes mor gyssylltedic a'r Euangel, val na ellir gohanu ei cymdeithas, ac nad yw dywedd yn gy thrymder, anyd dechreu vn arall. Er hyny bot Dew yn tra y trwbleu, y gorthrymdereu, erlidieu, carchareu, a' themta sioneu yr ei ef, i ben da, gan roddy yddynt mewn modd, yn trisstit, lywenyd: mewn * rhwymeu, rydit: yn-carchar, ym wared: mewn trallot, lonyddwch: mewn angeu, bywyt. Ea laww hyny, y mae yn y llyver hwn lawer o precethae rago rol a wnaeth yr Apostolon a'r discipulon, yn traethu o angeu, cyuodedigeth, ac escenniat Christ. Am drugaredd Dew. G rat, a' maddeuant pechoten trwy Iesu Christ. Am y gwyn vydedic anvarwoldep. Annoc, eirial, a' chygor i wenidogi ‡oedeit Christ. Am edivueirwch, ac ofn Dew, ac eraill bin then arbennic o'n ffydd: megis y gall yr vnic historia hon yn ei herwydd, vot yn ddigonol y addyscu dyn ym-pop gwir byt a' chreddyf.

*caethi-wet

‡eglwy-savyd

*boyntie, vanneu

Actae y Sainct Apostolon.

Pen. j.

Gairiae Christ a'ei Angel wrth yr Ebestyl. Ei Escenniat. Pa beth ydd oedd yr Apostolion arnaw yd pan anvonet yr Yspryt glan. Ac am ethol Matthias.

Yr Epistol ar ddydd yr Escenniat.

Y Traethawt vchod, a Theopilus, a wnaethym-am yr oll pethae'ry ddechreawdd Iesu ei gwneythyd, a'ei dyscy, yd y dydd y derchafwyt e i vynydd, gwedy yddaw trwy yr Yspryt glan, roddi gorchymyn ir Apostolon, y ddetholesei ef: i ba'r ei hefyt yr ymddangosawdd ehun yn vyw, gwedy iddaw ddyoddef, trwy lawer o *argyhoeddion, a' bot yn weledic yddynt tros yspait dauugain diernot, can cympwyll vvrthyn am y pethae'r y perthynant ar deyrnas Dew. Ac wedy iddaw ei cynnull vvy yn-cyd, ef'orchymynodd yddwynt, nad elent ymaith o Gaerusalem anid ‡ysgwyl am addewit y Tad, yr hwn, eb ef, a glywsoch y cenyf. Can ys Ioan yn ddiau a vatyddiawdd

*ddiolwyll arwyddion

‡aros

awdd a dwfr, a' chwitheu a batyddier a'r yspryt glan cyn pen ny-mawr o ddyddiae. Gwedy gan hynny y dybot wynteu yn-cyd, y gofynesont iddo, gan dywedyt, Arglwydd, ai'r * amser hyn yr a[illegible] very y deyrnas ir Israel? Ac ef a dybot wrthyn, Nid ‡ yw ychwy wybot yr amserae, nai yr * prydiae'r ei'osodes y Tat yn ei veddiant ehun: eithyr chwi dderbyniwch ‡ nerth y gan yr Yspryt glan, gwedy yd el ef arnoch: a' chwi byddwch testion ymy, ys yn Caerusalem, ac yn yr oll Iudaia, ac yn Samareia, ac yd yn eithawedd y * ddaear. A 'wedy yddaw amadrodd y pethae hyn, ac wynteu yn ‡ tremyaw, yd erchafwyt ef y vynydd: * ac wybren y cymerawdd ef i vynydd o'i golwc wy. A mal ydd oeddent yn edrych yn ddyval ‡ parth a'r nef, ac ef yn mynet, wele, y safai dau wr * wrthyn mewn gwisc canneit, yr ei ac a ddywesont, H[illegible] wyr o'r Galilaia, pa sefyll ydd ych yn tremiaw [illegible] ar nef? Yr Iesu hwn yr hwn y gymerwyt y vyny[illegible] y wrthych ir nef, a ddaw velly, yn y modd y gwel[illegible]soch ef yn mynet ir nef.

Yno ydd ymchwelesont y Gaerusalem o'r [illegible] y mynydd y elwir mynydd * Olivar, yr hwn 'sydd yn agos i Gaerusalem, ys ef yspait ymddaith diwrnod Sabbath. Ac wedy y dybot wy y mewn, ydd aethant i vynydd i'orchystavell, lle yd arosent ac Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac ‡ Andreas, Philip, ac Thomas, Bartholomeus, ac Mattheus, Iaco vap Alpheus, ac Simon Zelotes, ac Iudas brawd Iaco: yr ei hynn oll oedd yn ymaros yn unvryd yn gweddia' * goglyt y gyd a'r ‡ gwragedd, a' Mair

mam

*pryd
‡chwi biae adnabot
*cyfamserae
‡veddiant, rhinwedd
*byt
‡edrych,
*can ys
‡tu
*ger ei llaw
*yr olewydd
‡Andras, Andro
*goarchan
‡merchet

[h]am yr Iesu, ac y gyd ei broder.

Yr dyddiae hyny y cyvodes Petr i * vyny[dd] yn-[g]cenol y discipulon ac y dyvot, (a'niver yr enwae oedd yn yr vn lle, y[t]oedd yn-tylch cant a'r vgain.) A wyr broder, yd oed yn *ddir cyflawny yr Scry-[thur] hynn, yr vn a rac ddyvot yr Yspryt glan trwy [enau] Dauid am Iudas, yr hwn a vu dywysawc ir [rei] a ddaliesont yr Iesu. Can ys cyfrifit ef gyd a [n]i, ac a gawsei ‡gedyn y weinidogaeth hynn. Ac ef gan hyny a *ddarparawdd vaes a gobr en-[w]iredd: a' gwedy yddaw, ‡ymgrogy ef aeth yn yn ddauddryll yn ei genol, a'ei oll ymyscaroedd a [d]ywalltwyt. Ac y mae yn wybodedic y gan oll *[p]reswylwyr Caerusalem, yd pan elwir y maes [h]wnw yn ei tavodiaith wy, Aceldama, ys ef yw [h]yny, Maes y gwaet. Can ys e yscrivennir yn [ll]yfer y Psalmae, Bit y ‡breswylfa ef yn *ddiffaith ac na thriget nep ynthaw: ac, bit i arall gymeryt [e]i ‡escopaeth ef. Erwydd paam o'r gwyr hyn a vu yn cymdeithas a nyni, yr oll amser y bu yr Arglwydd Iesu yn tramwy in plith, gan ddechry o Vatydd Ioan, yd y dydd yd erbyniwyt ef i vyny[dd] o ywr-thym, y* bydd dir bot vn o hanwynt yn test o'y gy-[v]odiat ef. Ac wy a'osodesont ddau gerbron, ys ef, Ioseph y elwit Barsabas, a' ei gyfenw y[t]oedd, Iustus, ac Matthias. A' gweddiaw a wnaethant gan ddywedyt, Tydy Arglwydd calon-wybedydd pop dyn, dangos pa vn o'r ddau hynn a ddetholeist [i]modd y gallo dderbyn ced y wenidogaeth hyn ac Apostoliaeth, y wrth pa vn y camdroses Iudas i vynet y ei le ehun. Yno y ‡dodesont *goelbrenni,

*safawdd

Yr Epistol ar ddydd S. Mathias

*angenrait

‡gymdeithas

*beddiãnodd

‡ei vwrw e-hun bendro mwnwgl

*trigolion

‡drigfa

*wac

‡gur

*mynet y mewn ac allan

*gorvydd

‡bwriesont

*grte, gwtele

 a'syrthio

a fyrthio yr coelbren ar Matthias, ac o gydsyniat y cyfniferwyt ef gyd a'r vn ar ddec Apostolon.

Pen. ij.

Yr Apostolon wedy d'erbyn yr Yspryt glan, a barawdd yr gwrandoent chwitho a' sanny. Gwedy daroed i Petr y stegy yr gwat wor wyr, mae yn dangos trwy welee... yr Yspryt glan bot Christ wedy dyvot. Ef yn batyddio lliwered ys ydd wedy'r ymchoelyt. Am weithredoedd da, ... riat perfeith, ac am amryw rinwoeddae da yr ef ...

Yr. Epistol ar y Sul gwyn.

AGwedy dyvot y dydd *Pentecost ydd oeddent wy oll yn ‡ vnbryd yn yr vn lle. Ac yn dysyfyt ydd ... * sain o'r nef, mal gwth gwynt agwrdd, ac a lanwodd yr holl lle ydd oeddent yn eistedd. Ac yd... wynt ymddangosawdd tafodae go... hanedic, mal o tan, ac ef eisteddodd ar pop ‡ vn o hanynt. Ac wy y gyflawnwyt oll o'r Yspryt glan, ac a ddechreusont * ymadrodd a thavodae ereill, megis y rhoddes yr Yspryt yddynt y ymadrawdd. Ac ydd oedd yn preswiliaw yn Caerusalem Iudaeon, gwyr *ai goglyt ar Ddew, o pop cenedl y dan y nef. A' gwedy bot son o hyn yma ar lled, ... eth y ‡lliaws yn-cyd, ac *y sannawdd arnynt, ... bleit bot pawp dyn yn y clywet wy yn ymadrodd yn ei ‡davodiaith ehun, Ac *aruthro o pawp, a' rhyveddy, gan ddywedyt yn ei plith, ‡ Nachw... anid han yw'r ei hyn oll ys y yn dywedyt, o'r Gale... laiae

*vn veddwl
‡son, swn, trwst
‡cadwrn, dirvawr
*ver
‡a'r
*lafaru
*yn ofni
‡dyrfa
*yd echryenawdd
‡ohaniaith
*chwitho
‡Wele.

lala? A'pha wedd y clywn ni pop vn ein tavodia=
th ein hunain in ganed ynthi? Parthieit ac Me=
dieit, ac Elameteit, a' phresswylwyr Mesopota=
mia, ac o Judaia, ac o Cappadocia, o Pontus,
ac Asia, ac Phrygia, ac Pamphilia ac *Egypt ac
o ‡ barthae Lybia, yr hon 'sy gar llaw Cyren, ac
*dieithreit o Rufeinwyr, ac Juddaeon, ac prose=
lyteit, Creteit ac Arabieit: ni ei clywsam yn ama=
wodd yn ein tavodae ein hunain vawrion bethae
Dew. Yno aruthro a wnaeth ar bawp, a' *rhy=
beddy, gan ddywedyt ‡ vn wrth y llall, Pa beth a
allei hyn bot? Ac ereill a watworynt, gan dywedyt
llawn o win newydd ytynt.

Eithyr Petr yn sefyll y gyd a'r vn ar ddec, a
dderchavawdd ei lef, ac a ddyvot wrthwynt, ‡ Ha
wyr Juddeon, a' chwychwy oll'sy yn trigiaw yn-
Caerusalem, bid hyn wybodedic ychwy, a' chlu=
stymwrandewch a'm geiriae. Can nad yw yr ei
hyn yn feddwon, val ydd yw chwi yn tybyeit, o
bleit nad yw hi ampid y drydedd awr o'r dydd. Eithr
hynn yw'r peth y ddywetpwyt y gan y Prophet
Joel: ys ef, Ac e vydd yn y dyddiae dywethaf, medd
Dew, mi *ddineaf o'm yspryt ar bop cnawd, a'ch
meibion, a'ch merchet a prophwytant a'ch gwyr-
ieainc a welant welodiagethae, a'ch henafgwyr
a vreuddwydiant vreuddwydion. Ac ar vy-gweis=
ion, ac ar vy llawvorynion y dineaf o'm yspryt y
dyddiae hyny, ac wy a prophetant. A' ‡ dodaf ry=
feddodae yn y nef vchod, ac arwyddion * yn y dai=
ar isod, gwaed a' than, a mug-darth. Yr haul a
ymchwelit yn dywyllwch, a'r ‡ lloer yn waet, cyn

*yr Aipht
‡ tranoiredd
*dyvodieit, estronion
*amau
† pawp wrth ei gylydd
‡ chwychwi wyr o Judaia,
*dyswalltaf
‡ rhoddaf, dangosaf
*ar
‡ llenad

*dydd hwn, dicrnot
‡honnait amlwc
‡cymeradwy

nac ir *dydd hwnw mawr ac ‡eglur yr Arglwydd
ddybot. Ac e ddervydd, i bwy pynac a alwo ar
Enw yr Arglwydd, gahel bot yn gatwedic. Ha
wyr Israelieit, clywch y geiriae hynn, Iesu o
Nazaret, gwr ‡ provedic gan Ddew yn eich plith
a gweithredoedd-nerthawl, a' rryveddodae, ac ar
wyddion, yr ei y wnaeth Dew drwy ddaw ef yn
eich canol chvvi, megis ac y gwyddo-chwi eich hu
nain: hwn meddaf a gymersoch trwy ddwylaw
enwiricit, wedy ei roddi gan dervynedic gyngor,
a' rac wybodaeth Dew, a grogesoch ac a laddes
och: yr hwn a gyvodes Dew i vynydd, ac ellyng

*boenedigaethae
‡ymoter, cynnyrfer, ysgytwer
*ymddigrifhawdd, ymddercha-fawdd.

gawdd *ddoluriae angae, can ys anpossibl oedd
ei attal ef ganthaw. O bleit Dauid a ddywait
amdanaw, Yr Arglwydd a racwelais yn wastad
ger vy-bron, can ys ar vy-deheulaw y mae, na
naim ‡cyffroer. Am hynny y llawenhaodd vy-calon,
ac y *bu' orvoledd gan vy-tavawd, ac pellach
gorffywys vy-cnawd yn-gobeith. Can na adawy

*yffern, pwll, ffos

vy eneit yn y * bedd, ac na 'oddefy dy Sanct
welet llwgrydigaeth. Eglureist y my ffyrdd y by
wyt ac am cyflawny o lewenydd ath wyneppryd.
A wyr broder, mi allaf gymhwyllyn ‡ eon, wrth

‡hyf, hyderus

ych am y Patriarch Dauid, pan yw varw ef a'i va
rw a'ei gladdy, a' bot ei vedrod gyd a nyni y
dydd heddyw. Can hynny, ac ef yn Prophwyt, ac
yn gwybot dyngy o Ddew iddaw a'llw, mai o
ffrwyth ei lwyn ef, y cyvodei ef Christ i eisteddy

*oran hyn

* erwydd y cnawd ‡ aei'osot ar ei eisteddfa, ef
yn gwybot hyn ymblaen, a dwyllawdd am gyvo
diadigeth Christ, na edawit y enait ef yn y ved
rod, ac

rod, ac na byddei, y ei gnawt welet llwgrydigeth.
Yr Iesu hwn a gyfodes Dew y vynydd, i ba vn
ydd ym ni oll yn testion. Can ddarvot ei der-
chavael trwy ddeheulaw Dew, ac y ddarvot dder-
byn gan ei Tat addewit yr yspryt glan, y dineawdd
ef y hyn yma yn awr a welwch ac a glywch. Can
nad escennawdd Dauid er nef, eithyr ef a ddy-
wedit, yr Arglwydd a ddyvot wrth vy Arglwydd,
Eistedd ar vy-deheulaw, yny osotwyf dy elynion
yn droetvainc yty. Wrth hyny, gwybydded oll tuy
yr Israel yn ddiogel, bod i Ddew y wneythyt ef
yn Arglwydd ac yn Christ, ys ef yr Iesu hwn, yr vn
a grocesoch-chwi. Yn ol yddynt clywet hynn, y bre-
thwy yn ei calonae, ac ei ddywedynt wrth Petr
a'r Apostolon yr eill, A wyr broder, pa beth a w-
nawn? yno y dyvot Petr wrthwynt, Gwellewch
eich *buchedd, a' batyddier pop vn o honawch yn
Enw yr Arglwydd Iesu Christ er maddeuant pe-
chotae, a' chwi a dderbynywch ‡ ddawn yr yspryt
glan. Canys yr a addewit a vvnaethpvvyt y chvvy-
chwy, ac y eich plant, ac i bawp y sydd ym-pell, ys
ef pwy rei bynac y'alwo yr Arglwydd ein Dew
arnynt. Ac a llawer o eiriae eraill y testolaethawdd,
ac y cyriolawdd arnvvynt, gan ddywedyt, Ymge-
dwch rac y genedlaeth anhydyn hon. Ac yno yr
ei a dderbynyent yn llawen y * ymadrodd ef, a va-
tyddwyt: a'r dydd hwnw y ‡ dodwyt vvrth yr eg-
lwys yn-cylch tair mil o eneidiae. A' pharhay a w-
naethant yn-dysc yr Apostolō, a' chymddeithas, ac
yn torri bara ac yn-gweddion.
Ac e * gyfodes ofn ar bop enait: a' llawer o ry-
feddodae ac arwyddion y wnaethpwyt y gan yr

*bywyt
‡rodd
*air
‡angwanegwyt, enillwyt
*ddaeth

‡ Apostolon. A' phawp ar y gredent, oedd yn y
vn lle, a' phop peth oedd ganthwynt yn gyffredin.
Ac wy werthesōt ei perchenogaethae a'ei da,
ac ei parthesant i bawp, megis ac ydd oedd y r eis-
ae ar pop vn. Ac aros ydd oeddent beunydd yn
vnvryd yn y Templ, ac yn torri bara * gartref, ac y
cymerynt bwyt yn-cyt, mewn llewenydd a ‡ symlr-
der calon, gan voli Dew, ac ydd oeddynt * gariadus
yr oll popul: a'r Arglwydd a angwanegawdd ir
Eccleis beunydd, cyfryw ac a vyddent cadwedic.

‡Ebestyl

*ynphes

‡gwirion-
deb

*rac,, hassed

Pen. iij.

Cahel o'r efrydd beddu ar ei draed. Petr yn pregethu ir popul.

BEtr ac Ioan aethant yn gyd ir
Templ, ar y nawvet awr y gwe-
ddiaw. A' rhyw wr yr hwn oedd
yn * efrydd o groth ei vam, a
git, yr vn a ddodent beunydd wrth
porth y Tēpl, y elwit y porth
Perth, y ofyn eleesen gan y
y elent y mewn ir Templ. A' phan welodd ef Petr
ac Ioan, ar vynet ir Templ, e ddeisyfawdd gael
eleesen. Ac Petr yn ‡ dal sylw arnaw, y gyd
Ioan, a ddyvot, Edrych arnam. Ac ef a * edrych-
awdd arnwynt, gan obeithiaw derbyn rhyw beth
ganthynt. Yno y dyvot Petr, Arian ac aur nid oes
genyf, and y cyfryw beth y'syd genyf, hwnw a roddaf
yty: Yn Enw yr Iesu Christ o Nazaret, * cyfod
a rhodia.

*burglos,
gryppl

‡edrych,
crassy

*gadwodd

‡ddodaf

*cwyn,
cwna

a rhodia. Ac ef ei cymerth * erbyn ei ddehaulaw, ac ei cyvodes y vynydd; ac yn ebrwydd y cyfnerthwyt ei draet a'ei ‡ ffere. A' neitiaw o honaw i vynydd, sefyll, a' rrodiaw, a' myned i mewn gyd ac wynt ir Templ, gan rodiaw, a' * neitiaw a' moli Dew. Ac oll ‡ popul y gwelawdd ef yn rhodiaw, ac yn moliannu Dew. Ac ydd oeddent yn ei adnabot, mai efe ytoedd yr hwn oedd yn eistedd y gofyn elusen wrth borth Prydverth y Templ: a chyflawn y vuant o ‡ ... a sanny a wnaethant wrth y peth, a ddarvesei iddaw.

Ac mal ydd oedd yr efrydd yr hwn a iachesit, yn ‡ atal Petr ac Ioan, y rhedawdd yr oll popul yn synnedic attwynt * ir porth, y elwit porth Selef. A' phan welawdd Petr hyn, ydd atebawdd wrth y popul, Ha wyr yr Israelieit, paam ydd ych yn rryveddu wrth hynn? neu paam ydd ych yn hylltremu arnam ni, mal pe o'n meddiant ein hunain a' o'n duwyolder y gwnaethem ir gwr hwn gerdded? DEVV Abraham, ac Isaac, ac Iaco, DEVV ein tadae a ‡ gogoneddawdd ei Vap Iesu, yr hwn a vradychesoch-chwi, ac a wadesoch yn-gwydd Pilatus, gwedy daroedd iddaw ef ei varnu y ei ellwng yn rhydd. Eithyr chwi a ymwadasoch a'r sanct a'r cyfiawn, ac archosoch * cael rroddi'r llawrydd-celain y chwy, ac a laddesoch Arglwydd y bywyt, yr hwn a gyvodes Dew o veirw, i ba vn ydd ym ni yn testion. A' Enw a iachaodd ei y gwr hwn, yr hwn a welwch ac adwaenwch, trwy ffydd yn y Enw ef: a'r ffydd ys y trwyddaw ef, a roddes yr iachawrwydd hwn yn eich ‡ gwydd chwi oll. Ac yn awr

*erwydd
‡vigyrne
*llemain
‡werin
*gardota
‡dala
*yny
‡vawryga-wdd, var-chawdd
*bot
‡golwc

yn awr broder, y gwn mae trwy anwybot ei gw-
naethoch, mal y gwnaeth hefyd eich pendefigion.
Eithyr y pethae hynny ar y ragvanagawdd Dew
trwy enae ei oll Prophwyti, bot i Christ ddyodef,
y gyflawnawdd ef val hyn. ‡Gwellewch eich bu-
chedd am hyny, ac ymchwelwch, * yn y ddileer
eich pechatae, pan ddel amser y gorffwys o 'r
lwc yr Arglwydd, ac ef a ddenfyn Iesu Christ, yr
hwn a rag pregethwyt ychwy, yr vn bydd ai'r
nef ei ‡ dderbyn, yd yr amser yr adverer yr oll be-
thae, ry ddywesei Dew trwy enae ei oll sanctaid
Prophwyti * er yn oes desoedd. Can ys Moysen a
ddywot wrth y tadae, Yr Arglwydd eich Dew a
gyvyd y chwy Prophwyt, ys ef, o'eich broder, ca-
vnaitryn gyffelip i mi: ys gwrandewch ‡ arnaw
ym-pop peth bynac, a ddyweto wrthych. Can y
dervydd, pwy bynac ny wrandaw ar y Prophwyt
hwnw, y destrywer ef ‡ o plith y popul. A hefyd
oll Prophwyti o Samuel, ac o hyny rac llaw,
cynniuer ac a * gymp'wyllesont, a racvanegeso-
eisioes am y dyddiae hynn. Chwychwy ydych plant
y Prophwyti, a'r ‡ dygymmod, yr hwn a wnaeth
Dew wrth ein tadae, gan ddywedyt wrth Abra-
ham, Ac yn dy had ti y bendithir oll tuylwythae
yr ddaiar. Yn gyntaf y chwi pan gyvodes Dew
i vynydd ei Vap Iesu, a'ei ddanvon ef y eich ben-
dithiaw, gan ymchwelyt pop vn o honoch y wrth
eich enwiredd ae.

‡llywodra-
ethwyr

‡Penytie-
wch
*val

‡gynnal

*o ddechrae
yr byt

‡ef

‡ymaes

*lavaresōt,
ddywedesōt

‡ammod

Petr ac Joan wedy'r ddellifro allan o carchar yn precethy yr Euangel yn hyderus, Pwy yn coffessy yn eglur Enw Christ. Gorchymyn ydd ys na phraecethont mwy yn yr Enw hwnw. Gweddiaw y maent ar rwyddhay rhac yr Evangel. Am bawr gynnyrch, dybndab ac perfeith cariat yr Eccles.

AC mal ydd oeddent wy yn llabaru wrth y popul, y bu ir Archoffeiriat, a *llywyd y Templ, a'r Sadduceit ddyvot am ei pennae, gan bot yn ddicllawn ganthwynt eu bot yn dyscy yr bopul, ac yn praecethy yn Enw yr Jesu y cyvodedigaeth o veirw. Ac wynt a roesont eu dwylo arnwynt, ac ei dodesont yn-carchar yd ‡ tranoeth: can ys yr owon gyd a'r hwyrytoedd hi. Er hyny llawer o'r a wrandawsei yr gair, a gredesōt, * a'niuer y gwyr oed yn-cylch pemp-mil.

Ac e ddarbu y dydd, dranoeth, bot y llywiawdwyr hwy, a'r Henafiait, a'r gwyr llen wedi ymgynull yn-Caerusalem, ac Annas yr Archoffeiriat, ac Caiaphas, ac Joan, ac Alexander, a'chynniuer ac oeddynt o genedl yr Archoffeiriait. Ac wedy yddwynt ei gosōt ‡ gwydd-yn-gwydd ac wynt, y gofynesont, * Trwy pa allu, n ai ym-pa Enw y gwnaetho-chwi hynn? Yno Petr yn gyflawn o'r yspryt glan, a ddyvot wrthwynt, Chvvychvvi lywiawdwyr y popul, a' Henyddion yr Israel, can bot in *holi ni heddyw o bleit gweithret da avvnaethan i ddyn egwan, ys ef pa wedd, ydd iachawyt ef, bit wybodedit ychwy oll, ac i oll bopul yr Israel,

*llywiawdwr, llywiodraeth wr.

‡avoru

*rriveddi

‡in medio

*Can.

may

may trwy Enw Iesu Christ o Nazaret, yr hwn a
grocesoch-chwi, yr hwn a adgyvodes Dew i vyny
o veirw, ys trwy ddaw ef y saif y dyn hwn ger eich
bron chwi yma yn iach. Hwn yw'r ‡maen a vwriwyd | ‡garec
wyt heibio genwchwi yr adeilatwyr, yr hwn a
*wnaethpwyt yn ben congyl. Ac nid oes iechyd- | *aeth
vvrieth yn nep arall: can ys ym-plith dynion ny
roddwyt ‡ vn enw arall y dan y nef, y gellir ein | ‡neb
iachay y ganthaw. A' phan welsant *hyder Petr | *eonder, lewder
ac Ioan yn amadrodd, a' deall y bot wy yn anllythe-
renawr ac eb ‡ddysc ganthwynt, rhyvedy a wna- | ‡wybodaeth
ethant, a' ei adnabot, pan yw ei bot hwy y gyd a'r
Iesu: ac wrth welet hefyt *y dyn a iachesit yn se- | *yr hwn
fyll gyd ac wynt, ny allent ddywedyt dim yn erbyn
y peth. Eithyr gorchymyn yddwynt cilio o'r
‡Cyccor, ac ymgygcori yn ei plith ei hunain a | ‡Synneddr
wnaethant, gan ddywedyt, Pa beth a wnawn
i'r dynion hynn? can ys y'n ddiau e wnaethpwyt
arwydd *eglur y canthwynt, ac y mae yn amlwc | *amlwc
hyn y gan pawp 'sy yn preswilio yn-Caerusalem ac | ‡trigio
ny allwn ni wady. Eithr rac ei gyhoeddy ‡ym-pell-
ach ym-plith y popl, bygythiwn a' *bygylwn hwy, | ‡mwyach
na bo yddynt gympwyll mwyach wrth ‡nep dyn yn | *yn bygulus
yr Enw hwn. A'i galw a wnaethant, ac a'orchym- | ‡vn
nesont yddynt, na byddei yddynt ym-modd yn y byd
gympwyll na dyscu'r bopul yn Enw'r Iesu. Ac yna
Petr ac Ioan a atebesant yddynt, gan ddywedyt.
ia wy yw yn-golwc Dew *vfyddhay i chwi yn hy- | *gwrando
trach ai i Ddew, bernwch-chwi. Can na allwn ni
ddywetoin y pethe' welsam ac a glywsam. Ac velly
bygylu a wnaethant, a' ei gellwng ymaith, eb vedry

cahel

cahel dim deu nydd y * poeni wy, o bleit y popul: can ys pawp oeddynt yn ‡gogoneddy Dew, o bleit y peth y *wnaethoedit. Can ys yd oedd y ‡dyn yn wy no dauugain blvvydd oed, y * gwneythit y ‡gwyrthiae yma o'r iachay arnaw. Y'n o wedy da-woedd gyntaf ei gellwng ymaith, yd aethant at ei *gymdeithion, ac venagesont y'r oll bethae'r y vesei ir Archoffeiriait a'r Henyddion ei ddywedyt wrthwynt. A'phan ei clywsant vvy, derchafy ei llef ar Ddew a wnaethant yn vnbryd, a'dywedyt, Arglwydd, ty yw'r Dew r'y wnaethost nef a'ddaiar, a'r mor a'chymeint oll ys ydd ynthwynt, y'r hwn trwy enae dy *was Dauid a ddywedeist, Paam ydd ymgyn-ddeiriogodd y Cenetloedd, ac y meddyliawdd y popul bethae gweigion? Brenhinedd y ddaear a ymgasclesont, a'r llywiawdwyr a ddaethant yn-cyt, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn y Christ ef. Can ys yn wir yn erbyn dy sanct Vap Jesu, yr hwn a *enneiniaist yd ymgymiullawdd Herod ac Pontius Pilatus y gyd a'r genetloedd a phopul yr Israel, i wneythy'r beth bynac a ddaroedd ith law ac ith gyngor di racderbyny ei wneithy'r. Ac yn awr Arglwydd, edrych ar ei ‡bygylae, a' chaniatha ith weison ymadrodd dy air yn gwbyl hy-derus, y n y bo yty estyn dy law, yd pan yw bot gwneythy'r iachay, ac arwyddion a' ryveddodae drwy Enw dy sanct Vap Jesu. A'gwedy ydwynt weddiaw y cyffroawdd y lle ydd oeddent wedy'r ymgynnull, ac y cyflawnwyt wy oll o'r Yspryt glan, ac wy a ymadroddesont 'air Dew yn *hyderus. A'lliaws yr ei oedd yn credy, ytoedd o vn galon

*cospi
‡moli
*bese!,
ddarvesei
‡gwr
*dangosesit
‡signum
*cymddeithion
‡Eineinte-dic, iredic
*irait
‡bygythion,
*eon,
llyfasus.
*hyf,
llyfasus

galon, ac vn enait: ac ny ddyvot yr vn o han[wynt]
am ddim oll a vedei, ei vod yn eiddaw ehun, an[yd]
bot pop peth yn gyffredin ganthwynt. Ac a ma[wr]
gadernit y rhoes yr Apostolon testiolaeth cy[fodiat]
yr Arglwydd Iesu, a' rat mawr ytoedd arn[wynt]
oll. Ac nid oedd vn yn ei plith, ac eisie arno: [can]
ys cynniuer ac oedd yn meddy tiredd oai tai, [ai]
gwerthy a wnaethāt, a' dwyn gwerth y pethau [y]
werthit, a'ei * 'osot i lawr wrth draet yr Apostol[on].
A' rhanny a wneit i bop vn, megis ydd oedd y
chait iddaw wrtho. Ac Ioses yr hwn a elw[yt]
gan yr Apostolon Barnabas (ys ef yw hynny [o]
ddeongl map diddanwch) oedd yn Leuit ac o [wlad]
Cyprus, o enedigaeth, ac ef yn perchenawc [tir, ai]
gwerthawdd, ac a dduc yr ariant, ac ei gosod[es]
wrth draet yr ‡ Apostolon.

*ddodi

Pen. V.

Poeni ffuc sancteiddrwydd Ananias ac Sappheira. Gwyr-
chiae y gan yr Ebestyl. Ei daly hwy, eithyr bot Angel
Dew yn ei dwyn allan o carchar. Ei cyffes hwy
erbyn y Cygcor. Cygcor Gamaliel Wayddu yr Ebest[yl],
a' bot ei llewenydd y mewn trwbl.

A *Kryw 'wr aei enw Ananias, y g[yd]
a Sapheira ei wraic, a werthesei ei [ve]-
chenogaeth, ac a ddodes heibio [ran]
o'r gwerth, a'ei wreic hefyt oei gyd-
cor, ac a dduc ryw gyfran, ac ei ‡ go-
des wrth draet yr Apostolon. Yno y dyvot Petr,
Ananias, paam y cyflawnodd Satan dy galon

*neb, nebun

‡dodes

pan yw yt y ddywedyt celwydd wrth yr Yspryt
glan, a' chadw ymaith gyfran, o werth y ‡ perche-
nogaeth? Tra ytoedd yn aros ith veddiant, anid ty-
dy bioedd? ac yn ol ei werthy, anid ytoedd yn dy
veddiant? paam y gesodeist y peth hyn yn dy ga-
lon? Ny ddywedeist gelwyd wrth ddynion, amyn
wrth Ddew. A' pan glybu Ananias y geiriae hyn,
y cwympodd y lawr, ac y * dissoddes. Yno y daeth
ofn mawr ar pawp o'r a glywod hyn yma. A' chyvo
dy or gwyr ieuainc, a'ei gymeryd i vyny, a'ei dwyn
allan a'ei glady. Ac e ddervyw megis ar ben yspait
teirawr gwedy, bot y wreic ef dybot y mewn, eb
wybot y peth a wnaethoeddit. Ac Petr a ddybot
wrthei, Dywait i mi, a werthesoch chwi yr tir er
cymmeint? A' hithe ddybot, Do, er cymmeint. Yno
y dybot Petr wrthei, Paam y darbu y chwy ‡ gy-
tuno yn eich plith i * tempto yspryt yr Arglwydd?
nachaf, draet yr ei a gladdesont dy'wr, ynt wrth y
drws, ac wy ath ‡ cyhebrygant ti y allan. Ac yn
diannot y dygwyddawdd i lawr wrth y draet ef
ac hi dissoddes: dybot o'r gwyr ieueinc y mewn,
a'ei chael yn varw, a'ei dwyn allan, a' hei chlady
gyr llaw hei gwr. Ac dybot ofn mawr ar yr oll
Eccles, ac ar yr oll'r ei 'ry glywsent y pethae hyn.
Ac val hyn drwy ddwylaw yr Apostolon y dangosit
llawer o arwyddion a' thra rryveddodae ym-plith
y popul (ac ydd oeddent oll yn unvryt ym-porth
Selef. Ac o'r lleill ny beiddiai nep ymwascy ac
wynt: er hyny yr popul y mawrygei hwy. Hefyt,
lliaws y rei oedd yn credu yn yr Arglwydd, ac yn
wyr ac yn wraged oedd yn tyfu vwy wy,) yd pan
dygent y cleifion i'r heolyd, a'ei gesot mewn gwe-

‡tir

‡bei varw

*profi

‡ddygant

Yr Epistol ar ddydd S. Bartholomeus.

*niuer

lyae a' ‡ glwthae, y n y bei pe gwascot Petr, wrth ddyvot heibio, wascodi * rhyw vn o hanwynt. A'e ddaeth hefeit lliaws allan or dinasoedd ‡ o y amgylch i Caerusalem, gan ddwyn, *'r ei afiach, a' rei a gythrwblit gan yspryton aflan, ac y iachet wy oll.

Yno y cyvodes yr Archoffeiriat, a'r oll 'rei oedd gyd ac ef (yr hwn ytoedd ‡ sect y Tsadduceit) ac yd oeddynt yn llawn * bocsach, ac a ddodesont ddwylo ar yr Apostolion, ac ei dodesont yn y carchar cyffredin. Eithyr Angel yr Arglwydd, ‡ o hyd nos a agorawdd ddrysae yr carchar, ac y duc wy allan, ac a ddyvot, Ewch ymaith, a' sefwch yn y Templ, a' llavarwch wrth y popul oll 'airiae'r buchedd hon. Wythe pan glywsant hynn yma, a aethant y mewn ir Templ yn vorae ac a ddyscesont y vverin. A'r Archoffeiriait a ddaeth, a'r ei oedd gyd ac ef, ac a alwesont y * Cyngcor yn-cyt, ac oll Henafieit plant yr Israel, ac a ddanvonesont rei ir carchar i beri y ‡ dwyn wy. Anid pan ddaeth y swyddogion, ac ni y cahel hwy yn y carchar, ymchwelyt a' managy a wnaethant, gan ddywedyt, Diau gahel o hanam ni y carchardy yn gaead yn dra diescaelus, a'r ceidweit yn sefyll allā, ‡ rac y drysae: eithr gwedy i ni ei agori, ny chawsom ni neb y mewn. Yno gwedy ir archoffeiriat, ac llywodraethwyr y Templ, a'r Archoffeiriait glywed y pethae hynn, * petrusaw am danwynt a wnaethant, pa beth a vyddei o hyn. Yno yd aeth vn ac a venagawdd ydwynt, gan ddywedyt, ‡ Nachaf, y gwyr y ddodesoch yn carchar ynt yn sefyll yn y Templ, ac yn dyscy y popul.

‡ thrylae
* nep
* cleifion
‡ Iohanred
* gwynvyt, sorriant
‡ rhyd
* Synedd'r, Consli
‡ dwgu
‡ ar gyvor, gyverbyn
* ainhau, dowto
‡ Wele

popul. Yno ydd aeth y llywyawdraethwr ef a'r swyddogion, ac y duc hwy ‡yn ddysarhaet, (can ys yd oedd arnwynt ofn y popul, rac y llapydit wy) A gwedy yddwynt y dwyn hwy, wy ei gesodesont ger bron y Cyngcor, a'r Archoffeiriat a ovynawdd yddwynt, gan dywedyt, A ny orchymynesam ni yn *gaeth ychwy, na ddyscech nep yn yr Enw hwnn? ac wele ys darvu ychwy lanwy Caerusalem a eich dysc, a' chwi ynnech ddwyn gwaet y *dyn hwnn arnam. Yno Petr a'r Apostolon atebesant, ac a ddywedesont, ‡Dir yw yni vfyddhay yn vwy i Ddew nac i ddynion. Dew ein tadae a gyvodes Iesu y vyny yr hwn a laddeso-chwi, ac a grocessoch ar bren. Hwnn a dderchavodd Dew a ei ddehaulaw, i vot yn Dywysawc ac yn *Iachawdur, y roddy ediveirwch ir Israel, a' maddeuant pechatae, Ac ydd ym ni yn testion iddo am y pethae hyn y ddywedwn: ac ‡hefyt yr Yspryt glan, yr hwn a roddes Dew ir ei a vfyddhant iddo. A' phan glywsant wy hyn, wy dorasōt ar ei trawe rac dic, ac ymgyngcoresont y vv lladd hwy. Yno y cyvodes y vynydd yn y Cyngcor *neb Pharisai, a' ei enw Gamaliel, ‡athro or Ddeddyf, vn parchedic gan yr oll popul, ac a' orchymynawdd beri enciliaw ar Apostolon allan ychydig yn, ac a ddyvot wrthwynt, Hawyr yr Israelieit, edrychwch arnoch eich hunain pa beth a wneloch am y dynion hynn. Canys o blaen y *dyddiae hynn, y cyfodes vn Theudas, ‡gan ymffrostio, ac attaw yr ymwascawdd o rivedi gwyr, yn-cylch petwar-cant, ac ef a las: ac cwynt y oll oedd yn *coelio iddaw, a' ovscarwyt, ac

‡eb drais
*ddirbin
*y gwr ys ef Christ
‡Raid
*Geidwad
‡ys
*ryw
‡doctor or Gyfraith
*amser
‡ymorugo
*vfyddhwy

a ddiddimiwyt. Yn ol hwn y y codes Judas y
Galelaia, yn-dyddiae yr teyrnget, ac ef a *dyn[awdd]
bopul ‡liosawc yn ei ol: ef e hebyt a gyfergoll[wyt]
a' chynniuer ac a gydsynniawdd ac ef, a *hyll[ia]-
wyt. Ac yr awrhon y dywedaf wrthych, ‡Enc[il]-
wch y wrth y dynion hynn, a' gedwch ydd[wynt]
lonydd: cans ad yw yr cyngcor, hyn ai weithred [hon]
o ddynion, ei *goyscerir: eithyr a's o Ddew y [mae],
ny ellwch ddim oi ‡ ddinistrio, rac bot eich ca[ffael]
yn ymladdwyr-yn-erbyn-Dew. A' chytuno ac e
a wnaethant, a' galw yr Apostolon: a' gwedy [pe]-
wynt beri ei ffustaw, y gorchymynesont na [ly]-
uarent yn Enw yr Jesu, a' ei gellwng ymaith [a]
wnaethāt. Ac wynteu aethant ymaith o gerbron
y Cyngcor, gan ymlawenhay can ys ei teilyngu [y]
gael ei amperchi dros y Enw ef. Ac beunydd yn [y]
Templ, ac o duy y duy ny pheidiasant a dysc[u a']
phregethy o Jesu y Christ.

*dynawdd ‡llawer *ddibawyt, dyscarwyt. ‡ymoglwch ymgadwch, ymdynwch, ymochelwch *diddimir, diffrwythir ‡ddatdot, dyscu *chymmwyllent

Pen. vj.

Saith Diacon a ordeinir yn yr Eccleis. Radae a' gwyrth[iae] Stephan, yr hwn a gyhuddesont wy yngham, ac yn ddi[a]chos.

AC yn y dyddiae hynny, val y tyfei niveiri'r discipulon, e godes *[grwg]mur gan y Groegieit yn erbyn y Hebrewyr, can ys tremegy y g[we]raged-gwedwon hwy yn y gwe[i]nidogaeth beunyddawl. y no y[r]

*grwgnach ‡dipystyry

wyddec a alwasont y lliaws discipulon yn-cyd, ac dywetsont, Nid yw cymmesur gady o hanam gair Dew a' gwasanaethy yr * bordae. Ac am hy-ny broder, edrychwch yn eich plith am seith-wyr da ei gair, ac yn gyflawn o'r Yspryt glan, ac o doethinep, yr ei a 'osotom ynddyn y gorchwyl hwn. A' ninne a ymrown yn 'oystat i weddiavv, ac y arweiny y gair. Ac boddlawn vu gan yr oll ‡ lliaws yr ymadrodd hynny. Ac wy a ddetholesant Stephan gwr yn llawn o ffydd ac o'r Yspryt glan, ac Philip, ac Prochorus, ac Nicanor, ac Timon, ac Parmenas, ac Nicolas y *proselyt o Antiochia, yr ei 'n a osodent wy geyr bron yr Apostolon: ac wynt a weddiasont, ac a ddodesont ei dwylaw arnaddwynt. A' gair Dew a dyvodd, ac a ‡ liosocawdd niuer y discipulon yn-Caerusalem yn ddirvawr, a' thorfa vawr o'r Offeiriait a vvyddesont ir ffydd.

Ac Stepha nyn llawn o ffyd a' * nerth, a wnaeth ryveddodae mowrion ‡ a' gwyrthiae ymplith y popul. Yno y cyvodes'r ei o'r Synagog a elwit Libertinieit, a' Cyreniait ac o Alexandria, ac o'r ei o Cilicia, ac o Asia, ac a ddadleysant ac Stephan: ac ny allent wrthnepy y doethinep, a'r Yspryt y gan yr hwn ydd oedd ef yn ymadrodd. Yno *y gosodesont wyr, y ddywedent, Ni y clywsam efyn ‡ llavaru cabl-airiae yn erbyn Moysen, a' Dew. Ac val hyn y cyffroesant vvy y * plwyf a'r Henafieit, a'r Gwyr-llen: ac a ruthrasont iddaw, ac a ymaflasont ynto, ac ei ducesant at y Cycor, ac a 'osodesont destion ‡ gauoc, yr ei a ddywedesont, Y dyn hwn ny phaid a llavaru cabl-airiae yn

*byrddeu
‡dyrfa
*dieithr
‡amylhaodd
*chadernit
‡ac arwyddion
*yd anvonesont
‡dywedyt adrodd
*popul
‡ffalst

erbyn y lle sanctaidd * hwn, a'r Ddeddyf. Can ys clybwysam ef yn dywedyt, y byddir Iesu hwn o Na-zaret ddestrywio y lle hwn, ac ‡ ysmuto'r ‡ ym-neddfeu, y roddes Moysen y ny ni. Ac val ydd oeddynt yr oll r'ei y eisteddent yn y Cyngor, yn ‡ edrych yn graph arnaw, y gwelent ei wynep val petei wy-nep Angel.

*yma

‡newedsaw

*seli

Pen. vij.

Stephan yn gwneythy'd atep wrth yr Scrythur yw gyhudd-wyr. Ceryddy y mae ef yr Iuddeon anhydyn. Ei lap-ddio ydd ys yd angae. Saul ys y yn cadw dillat y lla-pyddwyr.

YNo y dybot yr Archoffeiriat, Ai y-tyw'r pethae hynny velly? Ac ynte a ddybot, A-wyr broder, a' thadau, gwrandewch. Dew yr gogoniant a ymddangosawdd ydd ein tad A-braham, pan ytoedd ym-Mesopo-tamia, cyn trigaw o honaw yn-Charran; ac a ddybot wrthaw, Dyred allan o'th wlat, ac y wrth dy *dulwyth a' dabre i'r tir, a ddan-goswyf yty. Yno yd aeth ef allã o tir y Chaldaeiet, ac y preswyliawdd yn Charran. Ac yn ol marw ei dad, y duc Devv ef o ddyno ir tir hyn, ydd y-chwi yn preswyliaw ynddo yr awrhon. Ac ny roddes e iddaw ddim etiveddiaeth yntaw, na ddo, led ei tro-ed: ac e addawodd ei rododdy idaw y ei ‡ veddiant, ac y'w had yn ei ol, pryd nad ytoedd eto vn map y-ddaw.

*drase, gereint

‡ orescyn

ddw. Ac Dew a lavarodd val hynn, y byddei y had ef yn *'odrigiawl mewn tir estran, ac y dwynynt ei wasy, a'bod yn ddrwc wrthaw dros petwar-cant o vlyddyned. Eithyr y ‡ genedl y *wasanaethent yddi, a varnaf vi, medd Dew: ac yn ol hyny, ydd ant allan, ac im gwasanaethant i yn y lle hwn. Ac efe a rodes iddaw ‡ ddygymbot yr enwaediat: ac velly Abraham a genetlodd Isaac, ac a enwaedodd arno yr wythfet dydd: ac Isaac a gavas Iaco, ac Iaco a cenillavvdd y deuddec Patriarch. A'r Patriarchae gan ‡ wynfydy a werthesont Ioseph ir Aipht: a nid bot Dew gyd ac ef, ac ei gwaredawdd oei oll gyfingdereu, ac a roddes yddaw garueiddrwydd a' doethinep yn-golwc Pharao Brenhin yr ‡ Aipht, yr hwn ei gwnaeth yn llywodraethwr ar yr Aipht, ac ar ei oll tuylvvyth.

Yno y daeth newyn dros oll tir yr Aipht, a' Chanaan, a' blinvyd mawr, mal na chafas ein tadae ny *bwytae. Eithyr pan glybu Iaco bot ‡ yd yn yr Aipht, e danvonawdd ein tadae yn gyntaf. A'r ailwaith, ydd adnabuwyt Ioseph gan ei vroder, a' chenedl Ioseph ‡ aeth mewn cydnabot a Pharao. Yno yd anvones Ioseph genadon ac a barawdd *ymoralvv am ei dad Iaco, ef a ei oll genedl, nid amgen pemthec a thri-ugain enaidie. Yno y ddaeth Iaco y waered ir Aipht, ac y bu varw, ef a ein tadae, ac ydd ysmutwyt hwy i Sychem, ac ei dodwyt yn y ‡ bedd y brynesei Abraham * am arianwrth y gan veibion Emor vap Sychem. A' phan nessawdd amser yr addewit yn dynesay, yr hwn a dyngesei Dew wrth Abraham, y tyfawdd y popul

*alltud
‡nasion
*byddent
m elvn caethiwet
‡testament
*cenvigenu
‡Egypt.
*lluniaeth, cynhaliaeth
‡llafur
‡a ddangwyt
*ddwyn
‡bed rod
*ac

ac y lliawsocawdd yn yr Aipht, yd pan gyfodes
Brenhin arall, yr vn nyd oedd yn adnabot Io-
seph. Hwn yma vu ddichellgar wrth ein * Ryw,
ac a ‡ ddrygawdd ein tadae, ac a barawdd ydd-
ynt bwrw allan ei plant newyddian, val na chaffent
bot yn vyw. Ac yn y cyfamser hwnn y ganet Moyses,
ac ydd oedd ef yn gymradwy gan Ddew, yr hwn
a vagwyt dri-mis yn-tuy ei dat. Ac wedy ei vwrw
allan, y cyvodes merch Pharao ef y vynydd, ac ei
magawdd yn vap yddi ehun. Ac Moysen oedd
ddyscedic yn oll ddoethinep yr Aiphtieit, ac ydd
oedd yn * nerthawc yn-gairiae ac yn gweithredoedd.
A' phan ytoedd ef yn ddauugain-blwydd llawn,
yr ‡ escennawdd yn ei galon vynet y ymweled a'i
broder, plant yr Israel. A' phan weles ef vn o han-
wvynt yn cahel cam, ef ei amddyffynnawdd, ac a
ddialawdd gam yr hwn a gawsei yr sarhaet, gan
* vaeddy yr Aiphtiwr. Canys tybiawdd ef boed ei
broder yn deall, bot i Ddew trwy y law ef roddy ym-
waret yddwynt vvy: ac wythe ny's dyallesont. A'
dydd nesaf, yr ymddangosawdd yddwynt ac wynt
yn-cynneny, ac a vynysei ei ‡ cymmodi drachefn, gan
ddywedyt, A wyr, ydd ych chwi yn broder, paam
yw chwi yn gwnepthy cam aei gylyd? Eithyr
yr hwn oedd yn gwnepthy cam aei gymydawc, y
cilgwthiawdd ef, gan ddywedyt, Pwy ath wna-
eth di yn * dwysawc ac yn barnwr arnam ni? A
laddy di vinef y modd y lleddeist yr Aiphtiwr ddoe? Y-
no y ffoes Moysen ar y gair hwnw, ac y bu yn ‡ a-
dyvodiat yn-tir Madian, lle ‡ cenedlodd ef ddau
o veibion. A' gwedy * cyflawny dauugain blynedd,

ydd ym-

*cenedl
‡vu ddrwc wrth
*cadarn, galluswc
‡daeth
*daraw, kulfaw
‡heddychy, cyssilio
*llywiawdr, a-ethwr
‡estran, dieithr
‡ganet iddo
*gorphen

ydd ymddangoses yddaw yn-dyffeith vvch mynydd Sina, Angel yr Arglwydd mewn flamm dan, mewn perth. A' phan weles Moysen, y rhyfe-ddawdd gan y golwc: ac ef yn dynessaw y * syn-yniaw, y daeth llef yr Arglwydd atavv, gan ddvvedyt, Mi yw Dew dy dadae, Dew Abraham, a' Dew Isaac, a' Dew Iaco. Yno ydd echrenawdd Moy-sen, ac ny beiddiawdd ‡ synniaw. Yno y dyvot yr Arglwydd wrthaw, Diosc dy escidiae y dd'am dy draet: can ys y lle yn yr hwn sefy, ys y * tir sanctavvl. Gwelais, gwelais drugvyd ve-popul, yr ydd yn yr Aipht, ac a glyweis ei griddfan, ac a ddescennais yw ymwared hvvy: ac yr owon [illegible], a' mi ath ddanvonaf ir Aipht. Y Moysen hwn, yr vn a wrthoddodesont vvy, gan ddywedyt, Pwy ath roes di yn dywysoc ac yn barnwr? hwn [illegible] a ddanvones Dew yn dywysawc, ac yn ym-[illegible] trwy law Angel, yr hwn a ymddangos-es yddaw yn y berth. Ef e y duc wy allan, gan [illegible] ryfeddodae, a' miracle yn-tir yr Aipht, ac yn y mor coch, ac yn y dyffeith vvch, dros dauugain blynedd. * Hwn yw yr Moysen, yr hwn a ddyvot wrth plant Israel, Prophwyt a gyvyt yr Argl-wydd eich Dew y chwy, ys ef o'ch broder, vn * mal minheu: hwnw a wrandewch. Hwn yw ef a vu yn y Gynnulleidfa, yn y diffeith vvch y gyd a'r Angel, yr hwn a ‡ ymddiddanodd wrthaw yn-mynydd Sina, ac a'th ein tadae, yr hwn a derbyniawdd y gair-iae bywiol i roddi y nyni: i ba vn ny vynnai ein ta-dae vfyddhay, anid ym wrthot, ac yn ei calonae ymchwelyt dracheft ir Aipht, gan dywedyt wrth Aaron,

*ysſiriaw
‡sely, edrych, arno
*cyssegredic
‡yn awy-dabre
‡blynedd
*Hwn yw'r
*yngynhebic imi
‡lavarodd

*a elon o'r blaen

‡eidol

Aaron, Gwna i ni Ddewiae a *a'n racblaenant:
can na wyddam beth ddarbu ir Moysen yma y
hwn an duc o dir yr Aipht. A' lloa wnaethant yn
y dyddiae hyny, ac a offrymesont aberth ir ‡delw
a' llawenhay a wnaethant yn-gweithredoedd ei
dwylaw y hunain. Yno ydd ymchwelawdd Dew
ymaith, ac y rhoes hwy i vynydd yn yd addolent
i lu yr nef: megis y mae yn escriuenedic yn llyfr
y Prophwyti. A Tu yr Israel, a offrymesoch ym
aniueilieit wedy ei lladd ac aberthae dros, ddauge-
gain blynedd yn y dyffeith? A' chvvi gymersoch
y chvvy *tabernacl Moloch, a' seren eich Dew
Remphan, ys ef, lluniae, 'rei a wnaethoch y addol
yddwynt: am hyny ydd eich ysmutaf y tu ‡hwnt
i'r Babilon. I ein tadae ydd oedd tabernacl y testi-
liaeth yn y diffaithvvch, mal ydd ordinesei ef, ga
llavaru wrth Moysen, ar vod iddaw ei wneuthur
yn ol y ffurf a welsei. Ys yr hwn tabernacl a gy-
merth ein tadae ac ei ducesont y mewn gyd a
*Iesu i berchenogaeth y Cenetloedd, yr ei a ddy-
rawdd Dew ymaith rac wynep ein tadae, yd dy-
ddiae David: yr hwn a gavas ‡gariat ger bron
Dew, ac a archawdd gahel o honaw *dabernacl
i Ddew Iaco. Eithyr Selef a adailadawdd dy
yddaw. Cyd na bo y Goruchaf yn trigiaw mewn
Templ o waith dwylaw, megis y dywait y
Prophwyt, Y nef yvv vy eisteddle, a'r ddaear yw
‡lleithic vy-traet: pa dy a adeiliadwch i mi, medd
yr Arglwydd? Ai pa ryvv le vyddei vy-gorffwyffa?
Anid vy llaw i a wnaeth hynn yma y gyd oll? chwi
‡wargaled ac o galon a' chlustiae *ddienwaediat,

*pepyll lluesty

‡draw i Vabilon

*Iosue

‡hoffter, ffafr

*pebyll

‡mainc ystol

‡wargaled

*in circũcisi

chwi

chwi yn oystat a ‡wrthladdesoch yr Yspryt glan: mal y gvvnai eich tadae, velly y gvvnevvch chwitheu. Pwy vn o'r Prophwyti nid ymlidient eich tadae chwi? ac eu lladdasant, yr ei oedd yn ragvenegy dyvodiat y Cyfiawn hwnw, i ba vn *y buochwi yr awrhon yn vradwyr ac yn ‡llawryddion, yr ei a dderbyniesoch y Ddeddyf trwy *ordinat Angelion, ac yr ny's cadwesoch. Eithyr pan glywsant y pethae hynn, y ‡rhwygawdd ei calonae-gan-ddider, ac escyrnegesont ddanedd arnaw. Ac efe yn gyflawn o'r Yspryt glan, a *edrychodd-yn ddyval i'r nef, ac a welawdd 'ogogiant Dew, ac Iesu yn sefyll ar ddehaulaw Dew. Ac ef a ddywedawdd, Nachaf y gwelaf y nefoedd ‡yn agored, a' Map y dyn yn sefyll ar ddehaulaw Dew. Yno y *gwaeddesont vvytheu a llef vawr, ac y caeesont ei clustiae, ac y rhuthresont iddaw ‡o vnvryd. Ac y bwriesont ef allan o'r dinas, ac ei llapyddiesent. A'r testion a ddodesont ei dillat wrth draet y gvvas-ieuanc, y elwit Saul. Ac vvy a lapyddiesont Stephan, ac ef yn galw ar Ddew, ac yn dywedyt, Yr Arglwydd Iesu, derbyn vy yspryt. Ac ef a ‡estyngawdd ar ei liniae, ac a lefawdd a llef vchel, Arglwydd, na ddod y pechat hyn yn ei herbyn hvvy. Ac gwedy y-ddaw ddywedyt hyn, yr hunawdd ef.

‡wrthwynebesoch, ommeddesoch
*ydd ych
‡lladdwyr
*arlwy, darparat
‡ddrylliodd
Yr Epistol ar ddiegwyl Stephan.
*selodd
‡wedi agori
*bloeddiesont
‡y gyd ar vnwaith
‡benlinodd

Pen. viij.

Dwyn 'alar Stephan a'ei gladdy. Cynddaredd yr Iuddeon a'Saul yn y herbyn hwy. Y ffyddlonieit wedy ei gwyscaru, ac yn precethu yma a' thraw. Twyllo Samareia gan Simon.

*ddewin
*amser
‡yn erbyn
*gynhebrẽgesant,
‡alar,
*am dano,
drostaw.
*llawenyð
‡ryw
*ehudesei

Simon * rinswr, eithyr hei ymchwelyt ir ffawn gan Phi-lip, a'ei chadarnhay gan yr Ebestyl. Cuppytot a'ffue ... seidorwydd Simon. Ac ymchweliat yr Eunuch ir ffyd...

A C Saul a gytsynniesei am y ... wolaeth ef. A'r * dyddgwaith hw-nw, y bu ymlit dirvawr ‡ ar yr Ec-cles, yr hon ytoedd yn-Caerusalem, ac ydd oeddent wy oll wedy ei gwas-cary rhyd gwledydd Iudaia a' Sa-mareia, dyeithyr yr Apostolon. Yno ryw wyr duw-wol, a * ddugesont Stephan ganthynt, yw gladdu, ac a wnaethant ‡ gwynvan mawr * uch ei ben. A' Saul yntef oedd yn anreithiaw yr Eccles, gan vyned y mewn y bop tuy, a' thynny allan wyr a' gwragedd, a'ei dody yn-carchar. Ac wynthwy y ei' oyscaresit ar lled, a drammwyesont gan praegethu y gair.

Yno yd aeth Philip i ddinas o Samareia, ac a precethawdd Christ yddwynt. A'r popul a ddaliei ar yr hyn a ddywedei Philip, o unvryd, yn gwran-daw ac yn gweled y gwyrthiae'r ei wnaethei ef. Canys yspryti on aflan gan lefain a llef uchel, a ddaeth allan o lawereð a berchenogit ganthwynt: a'llaweredd yn gleison o'r parlys, ac yn gloffion, a iachawyt. Ac ydd oedd * gorvoledd mawr yn y dinas hono. Ac ydd oeð o'r blaen yn y dinas ‡ neb gwr a'ei enw Simon, yr hwn ytoedd swynwr, ac a * ampwyllesei bopul Samareia, gan ddywe-dyt, e vot ehun yn ryw wr mawr. With ba un ydd ydd oeddent wy yn dysgwyl o'r lleiaf yd y mwyaf,

gan

gan ddywedyt, Y gwr hwn yw'r mawr allu Dew,
Ac wyntwy * oedd yn dysgwyl wrthaw, erwydd
iddaw yn hir o amser y ehudaw hwy a ‡ swynion.
Eithyr yn gyntym ac y credesont i Philip, yr oedd
yn precethy y pethe y berthynent * i deyrnas Dew,
ac yn Enw Iesu Christ, ei batyddit ‡ y gwyr, a'r
gwragedd. Yno Simon yntef hefyt a gredawdd
ac a batyddiwyt, ac a ‡ ddylynawdd Philip, ac a
chwitthawdd arno, pan welawdd yr arwyddion ar
gwyrthiae mawrion r'ei wnaethoeddit. A' phan
glybu yr Apostolon oedd yn-Caerusalem, dderbyn
o Samareia 'air Dew, ys anvonesont attwynt
Petr ac Ioan: yr ei wedy ei dyvot i waered, y we-
ddiesont drostwynt, ar dderbyn o hanwynt, yr Y-
spryt glan: (Can na ddaethei ef eto ar yr vn o hā-
wynt, amyn ei batyddiaw a wnaethit yn vnic yn
Enw yr Arglwydd Iesu. Yno y gesodesont ei dwy-
law arnaddwynt, ac wy a dderbyniesont yr Yspryt
glan. Ac pan welawdd Simon, * mae trwy 'osot
dwylaw yr Apostolon y dodit yr Yspryt glan, e gy-
nygawdd yddwynt ariant, gan ddywedyt, Rowch
i minef hefyt y meddiant hwn, yd pan yw ar bwy
bynac y gesodwyf vy-dwylo, bod iddo dderbyn yr
Yspryt glan. Yno y dyvot Petr wrthaw, Coller
dy ariant y gyd a thi, can ys tybieist y ‡ perir
*dawn Dew ac ariant. Nid oes yty ran na chym-
deithas yn y ‡ debnydd hwn: can nad yw dy galon
yn-vnion geyr bron Dew. Edivarha gan hyny * o
ddiwrth dy ddrugioni hyn, ac gweddia Ddew, ‡ a's
ngatvydd, bod maddae meddwl dy galon. Can ys
gwelaf dy vot ym-bystyl chwerwder, ac yn rhwy-
medigaeth

*dal selw
‡rrinieu

*at, ar
‡ arosodd
gyda

Yr Epistol ddic Marth. y Sul gwyn.

*taw

‡cellir
*Rodd
‡neges
*am, rac
‡odid, possibil

medigaeth enwiredd. Yno ydd atebawdd Simon
ac y dywot, Gweddiw-chwi drosof ar yr Arglwydd,
na bo i ddim o hyn a ddywedesoch, ‡ dyvot arnaf.
Ac velly wynt wy gwedy yddwynt testio a' *lavaru
gair yr Arglwydd, a ymchwelesont y Caerusalem,
ac a precethesont-yr-Euangel yn llawer o ddina-
soedd y Samareieit. Yno Angel yr Arglwydd a
lavarodd wrth Philip, gan ddywedyt, Cyvot, a
cherdd tu a'r Dehau ir ffordd 'sy yn mynet y wa-
ret o Gaerusalem i ddinas Gaza, yr hon 'sy yn *an-
ffaith. Ac ef a gyvodes ac aeth racddaw: ac wele
ryw Eunuch o Ethiopia sef Raglaw Candaces
Brenhines yr Ethiopiait, yr hwn oedd yn llywodraeth-
thy y oll drysor hei, ac oedd yn dyvot i Gaerusalem
y addoly. Ac val ydd oedd ef yn adymchwelyt, a
yn eistedd yn y ‡ gerbyt, y darllenai ef Esaias y
Prophwyt. Yno y dywot yr Yspryt wrth Philip,
Cerdda-yn-nes ac ymwasc a'r cerbyt acw. Ac
Philip a redawdd *attaw, ac ei clywodd yn darll-
en y Prophet Esaias, ac a ddywot. A ddeall y di
yr hynn ydd wyt yn ei ddarllen? Ac ef a ddywot, Py
wedd y medraf, o dieithyr bot ryw un ‡ im arwein
ir ffordd? Ac ef deisyvawdd ar Philip *escen y
vynydd, ac eisted gyd ac ef. A'r lle, or Scrythur
ydd oedd ef yn ei ddarllen ytoedd hwn, Ef a *ar-
wenit mal davat ir lladdfa: ac mal oen ‡ mut gu-
bron ei gneifiwr, velly nid agorai ef ei enau. Yn
ei 'ostyngeiddrwydd ydarchafwyt ei varnedigaeth,
a' phwy a *venaic ei ‡ 'enedigaeth? can ys dygwyt
ei vuchedd oddiar y ddaear. Yno ydd atebawdd yr
Eunuch wrth Philip, ac y dywot, atolwg ympa

pwy

‡ddescen
*prececthu
*ddisathr eb gyvannedd
‡ssarret
*yno
‡yn ffordd-iwr ymy
*ddringo
‡yn vut
*ddatcan, ddosparth
‡genedlaeth

pwy y dywait y Prophet hynn? am dano ehun, ai am vn arall? Yno ydd agores Philip ei enae, ac a ddechreawdd at yr Scripthur hwnw, ac a precethawdd iddo'r Iesu. Ac mal ydd oeddent yn *cyd ymddeith ffordd, y daethant at ryw ddwfr a'r Eunuch a ddyvot, Wele, llyma ddwfyr: pa beth a ‡lestair na'm badyddier? Ac Philip a ddyvot wrthaw, Ys credy oth oll calon, ef ellir. Ac ef a atebawdd ac a ddyvot. *Credaf bot Iesu Christ yn vap Dew, Yno y gorchymynodd ef bot sefyll y cerbyt: ac vvy ddescenesont ill dau ir dwfr, a' Philip a'r Eunuch, ac ef ei batiddiawdd. Ac yn gytrym ac yr escenesont i vynydd o'r dwfr, ‡ ydd aeth yspryt yr Arglwydd a Philip canthavv, a'r Eunuch ny's gweles ef mwyach: ac velly ydd aeth ei ffordd gan lawenhay. Ac Philip a gaffat yn Azotus, ac ef a dramwyawdd gan precethy yr Euangel yn yr oll ddinasoedd, yd y ny ddaeth ef i Caesareia.

*cydgerdet

‡rwystr

*ydd wyf yn credy

‡y cipiodd

‡tragddysw

Pen. ix.

Ymchoeliat Saul ir ffydd. Ei alwedigaeth ir Apostoliaeth. Paint ei wynfyt y ddylyn ei lwybr. Pa wed y diangod rac brade yr Iudeō. Ei vynediat at yr Apostoliō. Llwyddiant yr Eccles. Petr yn iachay Eneas, Yn cyvody Tabitha. Yn troi llaweroedd at Christ: Ac yn lletuya yn-tuy barker:

AC Saul eto yn * chwythy bygythiae a' lladdfa yn erbyn discipulon yr Arglwydd, aeth at yr Archoffeiriat, ac archodd lythyrae ganthaw ir Damasco at y Synagogae, a chaffaet ef neb

*ffroent

ef neb rei oedd or ffordd ‡ honno (ai yn wyr ai yn
wragedd) bod iddo y dwyn hwy yn rhwym i Ie-
rusalem, Ac mal ydd oedd ef yn * ymddaith, e
bu val y dynesaawdd ef ar Ddamasco, yn ddi-
syfyt llewychawdd oei amgylch 'olauni o'r nef,
Ac ef a gwympodd ‡ ar y ddaiar, ac a glywodd lef,
yn dywedyt wrthaw, Saul, Saul, paam im er-
lydi? Ac ef a ddyvot, Pwy yt wyt Arglwydd? A'r
Arglwydd a ddyvot, Mi yw Iesu yr hwn a er-
lidi di: * calet yw yty wingo yn erbyn y swmbyl.
Efe yno ac yn echrynedic ac * yn synn, a ddyvot, Ar-
glwydd, Pa beth a vynny i imi ei wneythyd? A'r
Arglwydd a ddyuot wrthaw, ‡ Cyvot a does ir di-
nas, ac e ddywedir yty pa beth vydd * dir yty ei
wneythyd. A'r gwyr oedd yn cydymddeith ac
ac ef, a safasant wedy synny, gan glywet y llef,
ac eb ydd wynt welet ‡ nebun. Ac Saul a gyvodes
o yar y ddaiar, ac a gores ei lygaid, ac ny welai
ef vndyn. Yno yr * arweinesant ef erwydd ei law,
ac ei ducesont y Damasco. Ac yno y bu dri-die ch
‡ welet, ac eb bwyta nac yfet. Ac ydd oed * nep di-
scipul yn Damasco 'r y elwit Ananias, ac wrthaw
y dyvot yr Arglwydd drwy weledigaeth, Anani-
as, ac ef a ddyvot, Wele, d'yma vi Arglwydd. Yn
y dyuot yr Arglwydd wrthaw, * Cyvot, a' cherdd
ir heol y elwir Union, a' chais yn-tuy Iudas ir
a ei enw Saul o ddinas Tarsus: can ys wele y mae
ef yn gweddiaw. (Ac ef a welai drwy weledigaeth
'wr a enwit Ananias yn dyvot y mewn attaw ac
yn dody ei ddwylaw arnaw, y gahel o honaw
'olwc. Yno ydd atebawdd Ananias, Arglwydd,

ys clyw

*ffwrneso

‡ir llawr

*anhawdd

*mewn

srdang

‡Cwyn

*raid

‡vndyn

*twysesont

ef erbyn

‡ei olwc

*rryw

*Cwyn cy-

chwyn

yr clywais gan lawer am y gwr hwnw, maint y drwc a wnaeth ef ith sainct yn Caerusalem. Ac cyd a hyny y mae ganthaw yma awdurtat gan yr Archoffeiriait, y rwymo pawp y'alwo ar dy Enw. yno y dywot yr Arglwydd wrthaw. Dos ymaith, can ys mae ef yn llestr etholedic y mi, y ddwyn dy Enw rac bron y Cenetloedd, a' Brenhinedd a' phlant yr Israel. Can ys mi a ddangosaf iddaw, pa beint bethae ‡ bydd dir iddaw ei goddef ermwyn vy Enw. yno Ananias aeth ymaith, ac aeth y mewn ir tuy, ac a osodes ei ddwylo arnaw, ac a dywot, Brawd Saul, yr Arglwydd am danvonawdd (ys ef Iesu yr hwn a ymddangoses yty ar y fordd wrth ddyvot) *y dderbyn o hanot dy'olwc, ac ith gyflawnner o'r Yspryt glan. Ac yn y man y syrthiawdd y wrth ei lygait megis ‡ gan ac yn ebrwydd y derbyniawdd ei olwc, ac y cyvododd ac y batyddiwyt, ac y cymerawdd bwyt, ac y cryfhaodd. Felly y bu Saul dalm o ddiddyae gyd a'r disciplonoedd yn Damasco. Ac yn ‡ ddiannot y precethawdd ef Christ yn y Synagogae, *mae ef ytoedd map Dew: a' chwithaw a wnaeth ar pawp ei clywn, a' dywedyt, Anid hwn yw ef, y oedd yn destrywyr ei'alwent ar yr Enw hwn yn Caerusalem, ac a ddaeth yma er mwyn hyn, ys ef ei y dwyn hwy yn rhwym at yr Archoffeiriait. Eithyr Saul a gynnyddodd bwy-bwy o nerth, ac a wradwyddawdd yr Iuddaeon oedd yn preswiliaw yn Damasco, gan gadarnhay may hwn ytoedd y Christ. Ac yn ol cyflawny llawer o ddyddiae, y cyd ymgygorawdd yr Iuddaeon, er ei ladd ef. Eithyr y

*drygae

‡orbydd

*dal. &c.

‡cen

‡ebostir, eb oludd, yn ddysyfyt, yn ehegr

*taw

*brad — *cynllwyn hwy a wybu Saul: ac vvy a ddysgwi-
liesont y pyrth ddydd a' nos, yvv ladd ef. Yno y
discipulō y cymersont ef o hyd nos, ac ei danvone-
‡vagwyr — sōt trwy r' ‡mur, ac ei gellyngesont y lawr mewn
cawell. A' gwedy dyvot Saul i Gaerusalem, y
*darparodd — *profawdd e ymwascy a'r discipulon: ac ydd oeddent
‡vot eb gre-dy — oll yn y ofny ef, gan ‡ancredy y vot ef yn discipul.
Ac Barnabas y cymerawdd ef, ac ei ducat yr A-
*p'ddd — postolon, ac vanagawdd yddwynt *pa vodd y
gwelsai ef yr Arglwydd ar y ffordd, a' bod iddo
lavaru wrthaw, ac mor hyderus y llavaresei ef yn
*myned y mewn ac a-llan — Damasco yn Enw yr Iesu. Ac ydd oedd ef yn *cyd
tramwy ac wynt yn-Caerusalem, ac a lavarodd
yn eon yn Enw yr Arglwydd Iesu, ac ef a gym-
‡ymresymod — pwyllawdd ac a ‡ymddadleawdd a'r *Groecieit:
*Groecwyr — ac wyntvvy a geisiesont y ladd ef. A' phan wybu y
broder, vvy y ducesont ef i Cesareia, ac ei danvone-
sont ymaith y Tarsus. yno yd oed yr Ecclesi yn
cael heddwch trwy'r oll Iudaia, a' Galilaia, a'
Samareia, ac ei hadailiadwyt, gan yddwynt
‡ymarwain — ‡rodiaw yn ofn yr Arglwyd, ac ei lliosocwyt trwy
*amylha-wyt — ddiddanwch yr Yspryt glan. Ac e ddarvu, val yn
oedd Petr yn gorymddaith trwy'r oll vvledydd, d-
daeth hefeit at y sainct oed yn trigiaw yn Lydda.
‡ryw wr — Ac yno y cavas *neb dyn a enwit Aineas, y vu-
yn gorwedd yn ei wely wyth blynedd, ac oedd yn
glaf o'r parlys. Ac Petr a ddyvot wrthaw, Ai-
neas, yr Iesu Christ 'sy ith iachau: cyvot a' gw-
*A'phawp — na dy wely. Ac ef a gyvodes yn ebrwydd. *A'
oll oedd yn preswyliaw yn Lydda ac Saron, y
‡at — gwelsant ef, ac ymchwelesont ‡at yr Arglwydd.

Ac ydd oedd hefyt yn Joppa ryw discipules aei henw Tabitha (yr hon wrth hi deongl * y dywedir Dorcas) hon oedd yn gyflawn o weithredoedd da, ac o elusenae'r ei wnelei hi. Ac e ddarvu y dyddiae hyny, bod iddi glefychy a' marw: a' gwedy yddwynt hei golchi, wy dodesont hi mewn gorucha stavell. Ac erwydd bot Lydda yn gyfagos ‡ i Joppa, a' chlywed o'r discipulon bot Petr yno, wy a anvonesont atto ddau wr, gan ddeisyf nad oedei ddyuot atynt. Yno y cyvodes Petr ac yd aeth y gyd ac wynt: ac wedy ei ddyvot, wy ei dygesont ir oruch ystavell, lle ydd oedd yr oll wragedd-gweddwon yn sefyll ogylch amgylch yn wylaw, ac yn dangos y peisiae a'r gwiscoedd, a wnaethai Dorcas, tra ytoedd hi y gyd ac wynt. Yno Petr y rhoes hwy oll y maes, ac ‡ estyngawdd ar ei liniae, ac a weddiawdd, ac a ymchwelawdd at y corph, ac a ddyvot, Tabitha, cyvot. Ac yhi a agores ei llygait, ac wedi y gweles hi Petr, ydd eisteddawdd. Yno y rrodes ef y llaw idhei, ac hei * cyvodes i vynydd: ac ef a elwis y sainct a'r gwraged-gweddwon, ac ef y adverodd hi yn vyw. Ac e a wybuwyt drwy oll Joppa, a' llawer a gredesont yn yr Arglwydd. Ac e ddarvu, yd pan oedd yddaw drigaw lawer o ddyddiae yn Joppa, gyd ac vn Simon ‡ barker.

* elwir, ystyr

‡ at

* yn ei emyl

‡ a benliniodd.

* derchavodd

‡ tanner.

Pen. x.

Rybuddio Cornelius gan yr Angel. Yd anuō y mae ef i Joppa. Gweledigaeth Petr. Py wedd ydd anvonwyd ef at Cornelius. Y Cenetloedd hefyt yn d'erbyn yr Yspryt, a'ei batyddio.

*erhyw
‡gywdawt, byddin
*plwyf
‡amgylch
*mewn
‡yng-lan
*sawdiwr
‡debosionol dwywol, at 'dglyt ar Ddew
*waytio ar-naw
‡benn
*ys am ha-ner dydd
‡dieithrwch meddwl
*erbyn

ACyd oedd * nep gwr yn Caisarea ei enw Cornelius capten y ‡ ddi-dell y elwit diatell yr Ital, gwr debo-sionol ac vn yn ofny Dew, y gyd ei oll tuylvvyth, ac yn rhoi llawer o e-leeseni ir * popul ac yn gweddiaw ar Ddew yn 'oystat, Ef a welawdd drwy weledigaeth yn eglur (‡ yn cylch y nawbet awr o'r dydd) Angel Dew yn dyvot ato, ac yn dywedyt wrthaw, Cornelius, A' phan edrychawdd arnaw, ofny a wnaeth, a' dywedyt, Pa beth ytyw, Arglwydd? Ac ef a ddyvot wrthaw, Dy weddiae ath eleesenae a escenesont * yn-cof geyr bron Dew. Ac yn awrhon anfon wyr i Joppa, a' galw am Simon y elwir Petr. Hwn yr ydd yn lletya gyd ac vn Simon barker, yr hwn 'sy ei dy ‡ wrth y mor: ef a ddywait yty pa beth y ddlei y wneythyd. Ac wedy ymady or Angel a ymddiddanawdd a' Chornelius, ef a alwodd ar ddau oei weison, a' * milwr ‡ creddyfol, vn or ei oedd yn * dylyn wrthaw, ac a vanagawdd yddwynt pop peth, ac y danvonodd hwy i Joppa. A' thranoeth mal yd oedent yn ymnet y ymddaith, ac yn dynessay ir dinas, ydd escennawdd Petr ar ‡ bcha y tuy y weddiaw, amgylch y * chwechet awr. Ac y ddaeth newyn arnaw, ac ewyllysiawdd gahel bwyt: ac wynt y paratoy ryvv beth yddavv, e ddygwyddawdd ‡ llewyc arnaw. Ac ef a welas y nef yn agoret, a' rhyw lestr yn descen atau, mal llen-lliain vawr, wedy rhwymo * erwydd y pedair congyl, ac a ellyngwyt yd y ddae-

red

[..]ed yd y ddaiar, yn yr hon ydd oedd pop rywiogaeth ani-
[..]l pedwar ‡ carnol y ddaear, a' beſtviloedd, ac
ymluſcieit, ac ehediait y nef. Ac e ddaeth llef at-
taw, Cyvot Petr: llADD, * a' bwyta. A' Phetr a
ddyvot, Nage, Arglwydd: can na bwyteis erioed
ddim ‡ cyffredin nai aflan. A'r llef a ddyvot wr-
thaw yr ailwaith, Y pethae a * garthodd Dew,
na ‡ chyffredina di. A hyn a wnaethpwyt teirg-
waith: a'r lleſtr a gymerwyt drachefn i vynydd ir
nef.

Ac pan ytoedd Petr yn ‡ petruſaw yntho ehun,
pa beth ytoedd y weledigaeth hon y welſai, wele,
y gwyr y ddanvoneſit y gan Cornelius, a ymovy-
neſent am duy Simon, ac a ſafent wrth y porth,
ac a alwaſont, ac ovynneſont a ytoedd Simon a
gyfenwyt yn Petr, yn lletuya yno. Ac mal ydd
oedd Petr yn medwl am y weledigaeth, y dyvot
yr yſpryt wrthaw, Wele, tri-gwyr yn dy geiſiaw:
cyvot * can hyny, a' deſcen, a' dos gyd a hwy, ac
na ‡ amhae, canys mivi y danvoneis hwy.

Yno Petr a ddeſcennawdd at y gwyr, ydd an-
voneſit ataw y wrth Cornelius, ac a ddyvot, Wele,
mivi yw'r hwn ydd ych yn ei geiſiaw: pa beth yw'r
achaws o ei bleit y daethoch yma? A' hwy a ddywe-
dent, Cornelius y captaen-cannwr, gwr cyfiawn,
ac vn yn ofny Dew, ac a gair da iddaw gan oll ge-
nedl yr Iuddaeon, a rybyddiwyt or nef y gan An-
gel ſanct, y ddanvon am danat, y ei duy, ac y wran-
dawar dy eiriae. Yno y galwodd ef wynt y mewn,
ac ei lletyawdd: A' thranoeth, ydd aeth Petr all-
an y gyd ac wynt, a'r ei o'r broder o Ioppa aeth

‡ troedioc
* ac ys,
‡ halog
* lanhodd, purhaodd
‡ haloga
* dowto, amhay, ſynniaw,
* tithae
‡ dowta

y gyd a hwy.

*thradwy — A'*thrannoeth, ydd aethant y mewn y Cesareia. Ac Cornelius a arosawdd arnwynt, ac y galwe-
‡drafeu — sei ei ‡ gydgenedloedd, a'ei annwyl gereint. Ac e ddarvu, val ydd oedd Petr yn dyvot y mewn, bot
*gyhwrdd — i Cornelius *gyfarvot ac ef, a' dygwyddaw wrth y draet ef a'ei addoli. Ac Petr y cyvodes ef, gan
‡can ys — ddywedyt, Cyvot y vynydd: ‡ a' minef wyf dyn. Ac wrth ymddiddan ac ef, y daeth y mewn, ac a gevas lawer wedy dyvot yn-cyt, ac ef a ddyvot wrth-
*vn o genedl arall — wynt, Chwychwi wyddoch nad yw gyfreithlawn i wr o Iddew ymwascy n'ai ddyvot at*alltut: ei-
‡neb — thyr Dew a ddangosawdd i mi, yd na'alwn ‡ vn
*halog — dyn yn * gyffredin, ai yn aflan: am hynny yd aethym atoch yn ddinag, pan ddanvonwyt am danaf. Erwydd pa bleit y ymofynaf, o ran pa achos yd anvonesoch am danaf: Yno y dyvot Cornelius,
‡aeth heibio — Er es pedwar diernot a ‡ dddeddyvv
*hyd — * aingylch yr awr hon, ydd oeddwn yn vmprydiaw, ac ar y nawvet awr y gweddiais, yn vy-tuy, ac wele, y safodd
*vn — *gwr geir vy-bron yn-gwisc ddysclaer, ac y dyvot, Cornelius, e glywpwyt dy weddi, ath eleesenae ynt
‡dithef — yn-coffa ger bron Dew. Yd'anvon ‡ am hyny reid i Ioppa, a' galw am Simon, ys ydd ei gyfenw yn Petr (efe'sy yn lletya yn-tuy Simon y ‡ bar-
*tanner — ker yn-glann y mor) yr hwn pan ddel, a ymadrodd wrthyt. Yno yd anvoneis i yn ebrwydd am da-
‡presennol — nat, a' thi wnaethost yn dda ar ddyvot. Yn awr gan hynny ydd ym ni yma oll yn * gydrychiol ger bron Dew, er mwyn gwrandaw pop peth y'orchymynwyt ytty gan Ddew. Yno yd agores Petr

Yr Epistol ar ddie Llu Pasc, a' ddie llun y Sulgwyn.

ei enae,

ennae, ac y dybot, yn wir ydd wyf yn dyall, nad
yw Dew yn yn ‡derbyn cyflwr neb.
Eithyr ym-pop cenedlaeth y neb y hofno ef, ac a
wnel *iawnder, ys yð gymradwy gantho. Chvvy
wyddoch y‡ gair yr hwn a ddanvones Dew i plant
yr Israel, gan precethy * tangneddyf trwy Iesu
Christ, yr hwn ys id Arglwydd pavvp oll. Ys ef y
gair y ‡ddaeth trwy'r oll Iudaia, gan ddechrae
yn-Galilaia wedy y batyð a precethei Ioan, * nid
amgen no darvot i Ddew ‡enneiniaw Iesu o Na-
zaret ‡a'r Yspryt glan, ac a nerth: yr hwn a ger-
ddawdd o yamgylch gan wneythy-gvveithredoedd-
da, ac iachay pawp rei oedd yn 'oarsengedic y gan
‡diabol: canys Dew oedd y gyd ac ef. Ac ydd ym
ni yn testion o'r oll pethae a wnaeth ef yn-tir yr
Iuddaeon, ac yn-Caerusalem: yr hwn a laddesont
wy, ac a grocesont ar bren. Hwn a gyfodes Dew
y vyny y trydydd dydd, ac a barawð bot ei ddangos
ef yn amlwc: nid ir oll popul, amyn ir testion etho-
ledic o'r blaē gan Ddew, ys ef y nyni yr ei buaim yn
cydvwyta ac yn cydyvet ac ef, gwedy iddo gyfody
o veirw. Ac ef orchymynoð y ni precethy ir popul,
a'thestolaethy, mae ef yw hwnw a ‡ ordeiniwyt
gan Ddew yn barnwr bywion a' meirw. Ac y gyd
hwnn y mae yr oll Prophwyti yn testiaw, mae
trwy yr Enw ef, y byð i pwy bynac a creto ynthaw
ef, dd'erbyn maddenant pechatae. Tra ytoedd
Petr eto yn dywedyt y geiriae hynn, y dygwydd-
awð yr Yspryt glā ar yr ei oll a glywsant y* gair.
Ac wyntwy o'r ‡enwaediat a'r oeddent yn credy,
a sannasant, cynniuer ac a ddaethent y gyd a

‡edrych, bra int, ansodd, ystat: vegis ai Sais at Cymbro. &c. cyvoethoc ai tlawd. &c.
*vniondep
‡pregaeth
*heddwch
‡danwyt
*py vvedd
‡iraw
*trwy
‡y cythrael
*gwlad
‡sodwyt, arvaethwyt
*precaeth
‡circucio

Phetr, can ys darbot hefyt ar y Cenetloedd *diney dawn yr Yspryt glan. Can ys yddynt y clybot wy yn ‡ ymadrodd a thabodae, ac yn * mawrygu Dew. Yno ydd atebawdd Petr, A all neb e-hardd ddwfr, yd na batyddier yr ei hynn, a dderbyniesont yr Yspryt glan yn gystal a n[illegible] neu ? Abe-lly ef'orchymynawdd y batyddio hwy yn Enw yr Arglwydd: Yno y damunasant arno ‡ aros gyd a hvvy niber o ddyddiae.

*tywallt Rodd
‡llabaru, ymddidden
*mawrhau
‡dario, drigio

Pen. xj.

Petr ys yd yn dangos yr achos paam ydd aeth ef at y Cenetloedd. Y mae yr Eccles yn ei dderbyn yn gymradwy. Yr Eccles yn amlhay. Barnabas ac Paul yn praecethy yn Antiocheia. Agabus yn prophwyto bot drudaniaeth ar ddybot. A'r ymwared.

CLybot o'r Apostolon a'r broder y oeddent yn Judaia, ddarbot he-fyt ir Cenedloedd * erbyniet gair Dew. A' gwedy dybot Petr y by-nydd i Gaerusalem, wyntwy o'r ‡ enwaediat a gynnenynt yn y erbyn ef, gan ddywedyt, Ti ae-thost y mewn at wyr eb ddarbot ei enwaedy, ac y bwytëist gyd ac wynt. Yno Petr a ddechreawdd, ac a esponiawdd y peth mewn trefn yddwynt, gan dywedyt, Myvi oeddwn yn-dinas Joppa yn gwe-ddiaw, ac mewn *llewic y gwelais y weledigaeth hon, Bot ryw lestr bnwedd a llenlliain bawr yn

*dderbyn
‡cylch-doriat
‡dieithrwch meddwl

descen wedy'r ellwng i waeret o'r nef erbyn y pedairrongyl, a dybot * a'oruc yd ataf. A' phan ddeleis selw ernei, yr ‡ ystyriais, a' gwelais * pedwartroedogion y ddaear, a' ‡ bestviloedd, ac ‡ ymlusciait, ac ehediait y nef. A' chlyweis leferydd yn dywedyt wrthyf, Cyvot Petr: lladd a' * bwyta. A' dywedais i nef, ‡ Na vvnaf Arglwydd: Can ys dim ‡ cyffredin ai aflan nid aeth vn amser o ve wn vygenae. Ac atep o'r lleferydd ‡ vyvi eilwaith o'r nef, y pethae a * lanhodd Dew, na ‡ chyffredina di. A hyn a wnaethpwyt tairgwaith, a'r oll pethe a gymerwyt y vynydd drachefn ir nef. Ac wele, yn ‡ y man ydd oedd tri-gwyr wedy dybot eisioes i'r tuy lle ir oeddwn i, wedy ei d'anvon o Cesareia ataf. A'r yspryt a ddyvot wrthyf, ar vynet o hanof y gyd ac wynt, eb * petrusaw: ac yno y daeth y chwech broder hynn gyd a mi, ac ydd aetham y mewn y duy'r gwr. Ac ef a ddangoses y ni ‡ p'odd y gwelsai ef Angel yn ei duy, yr hwn a safawdd ac a ddywedawdd wrthaw, Anvon * 'wyr i Joppa, a' galw am Simon y gyfenwir Petr: ef e a ‡ ymadrodd 'eiriae wrthyt', trwy yr ei ith * iacheir tydi ath oll tuy. Ac a mi yn dechrae llavaru y ‡ dygwyddawdd yr Yspryt glan arnwynt, megis ac arnam ninheu * yn y dechreat. Yno y meddyliais am 'air yr Arglwydd, modd y dywetsei ef, Joan a vatyddiawdd a dwfr, ‡ a' chwitheu a vatyddier a'r Yspryt glan. Can hyny * ac a Dew yn troi yddwynt wy gyfryw ddawn, ac a roes i ninheu, pan credesam yn yr Arglwydd Jesu Christ, pwy oeddwn i, y allu ‡ gwrthladd Dew? Pan glywsant wy hynn, dys-

*wnaeth
‡synniais,
creffeis
*anifeilieit
petwar carnol
‡gwyllt viloedd
*ac ys
‡Nyw 'r Ddew
i minne
wneuthur
*haloc
‡ymy
*purhawr,
carthawdd
*haloga
‡ebrwydd
*ddowto
‡pa vodd
*rei
‡ddywait
*cedwir
‡syrthiodd
*ar, or
‡anidchwychwy
*as rhoes
‡gohardd,
llestair,
rhwystro

tewy a * 'orugant, a' gogoneddy Dew, gan ddy-
wedyt, Can hynny ac ir Cenetloedd y rhoddes
Dew ‡ edifeirwch * er bywyt.

Ac wyntwy a 'oyscaresit obleit y ‡ gorthrymder
y godesei yn-cylch Stephan, a rodiesont trwyodd
yn y ddaethant i Phenice ac Ciprus, ac Antiocheia,
eb precethy yr gair y nep, anid ir Iuddaeon yn
unic. Ac 'rei o hanaddwynt oedd wyr o Cyprus ac
o Cyrene, y sawl pan ddaethant y Antiocheia, a
ymddiddanesont a'r Groecieit, ac a precethesont
yr Arglwydd Iesu. A' llaw yr Arglwydd oedd gyd
ac wynt: ac niuer mawr a gredawdd ac y ymchwe-
lawdd ‡ ar yr Arglwydd. Ac yno y daeth y gair
o'r pethae hyny i glustiae yr Eccles, 'oedd yn-Ca-
erusalem, ac wynt anvonesont Barnabas y by-
net yd yn Antiocheia. Yr hwn gwedy ei ddybot a'
gwelet * rat Dew, llawen vu ganthaw, ac ef a
annogawdd bawp oll, ac vot yddwynt trwy ‡ ar-
vaeth calon * 'lyny wrth yr Arglwydd. Can ys
gwr da ytoedd ef, a' llawn o'r Yspryt glan, a' ffyd,
a'lliosogrwydd o popul a ymgyssylltawdd a'r Ar-
glwydd.

Yno ydd aeth Barnabas y maith i Tarsus y ge-
isiaw Saul: ac wedy y ddaw ei gahel, ef ei duc y
Antiocheia. Ac e ddarvu, yn y buont vlwyddyn
gyfan yn cytal ar Eccles, ac yn dyscy * tyrfa vawr,
ac yn y 'alwyt y discipulon yn gyntaf lle yn Anti-
ocheia yn Christianogion. Ac yn y dyddiae hyny y
daeth Prophwyti o Caerusalem i Antiocheia: ac
y cyvodes vn hanaddynt a elwit Agabus, ac ys-
ac wyddocaodd trwy yr Yspryt, y byddei ‡ newyn
mawr

*wnaethāt
‡penyt
*i bywyt
‡blinder, artaith
*at
*gras
‡pwrpos
*ddylyn yr Arglwydd
*popul
Yr Epistol ar ddydd. S. Iaco.
‡drudaniaeth

mawrdros yr oll byt, yr hynn hefyt y ddarvu y dan Claudius Caisar. Yno yr discipulō pop vn yn ol ei allu, a ddarparasont anvon rryvv cynnorth ir broder oedd yn preswiliaw yn Judaia. Yr hyn hefyt a wnaethant, gan ddanvon at yr Henafieit, trwy law Barnabas a' Saul.

Pen. xij.

Herod yn ymlit y Christnogion. Yn lladd Jaco. Ac yn carcharu Petr: A'r Arglwydd yn ei ryddhay trwy Angel. Aruthredd angae Herod. Yr Euangel yn cerddet rracdei yn llwyddianus. Barnabas ac Saul yn ymchwelyt i Antiocheia, ac yn cymeryt Joan Marc gyd ac wynt.

AC yn-cylch y cyfamser hyny, yr estennodd Herod Vrenhin ei ddvvylaw y* gystudiaw yr ei or Ecclesi. Ac ef a ladawdd Jaco brawd Joan a chleddyf. A' phan welas ei vot yn boddlawn gan yr Iuddaeon, ef aeth racddo, y ddalha Petr hefyt (ac dyddiae yr bara * croyw ytoedd hi) ac wedy iddaw ei ddalha, y dodes ef yn-carchar, ac ei rhodes at petwar petwarieit milwyr yw gadw, gan beddwl ar ol y Pasc y ddwyn e allan ir popul. Ac velly Petr a getwit yn-carchar, a' gweddi * ddifriol a wnait gan yr Eccles ar Ddew y drostaw. Ac pan oedd Herod aei vryd ar y ddwyn ef allan ir bobul, y nos hono o y cyscawdd Petr rryng dau *filwyr, wedy ei rwymo a dwy gatwyn, a'r ceidweit *rac

Yr Epistol ar ddydd. S. Petr.

*orthrymu, blinaw

*cri, crai disurdoes

‡ddyfal, ddwys

*sawdiwyr

*rac y drws a gatwent y carchar. Ac wele, Angel yr Arglwydd yn dyvot ‡ ar ei huchaf, a'lleuyrch oedd yn dyscleiriaw yn y tuy, ac ef yn taro Petr ar ei ystlys, ac yn ei gyvody i vyny dd, gan ddywedyt, Cyvot yn vuan. A'ei gatwynae a syrthiasant o * iar ei ddwylaw. Dywedyt o'r Angel wrthaw, Ymwregysa, a'rhwym dy ‡ sandalae vvrthyt. Ac velly y gwnaeth. Yno y dywedodd wrthaw. Gwisc dy ddillat am danat, a' chanlyn vi. Ac Petr a ddaeth allan ac ei *canlynawdd, ac ny wyddiat ef vot yn wir, y peth a wnaethit gan yr Angel, a nid tybyet mae gweledigaeth a welsai. Weithiam wedy ei mynet eb law y gyntaf ar ail gadwriaeth, wy ddaethant ir porth haiarn, y ‡ arwein ir dinas, yr hwn a ymagorawdd yddwynt o ei waith ehun, ac wy aethant allan, ac a drawenesont trwy vn *heol, ac eb-oludd ydd ymedawodd yr Angel ‡ y wrthaw.

Ac wedy ymchwelyt Petr ato ehun, y dyvot, Yn awr y gwnn yn ddiau, mae yr Arglwydd a ddanvonas ei Angel, ac am *gwaredawdd i o law Herod, ac y wrth ddysgwyliat popul yr Iuddaeon. Ac wrth iddaw ‡ addevdylied, e ddaeth i duy Mair, vam Ioan, 'rhwn oedd ei gyfenw' Marc, lle ydd oedd llawer wedy'r ymgasclu ac yn gweddiaw. Ac wedy i Petr * guro drws yr entri, y daeth morwyn allan y wrandaw, a i henw Rhode. A' phan adnabu hi lais Petr, nid agores hi ddrvvs yr entri gan lewenydd, eithyr rhedec y mewn, a' manegy bot Petr yn sefyll ‡ gerwynep yr entri. Ac wythwy ddywedesont wrthei, Ydd wyt ti wedy ynvydu. A' hithae

*ar gyfor, wrth
‡atwynt
*wrth
‡escidiae
*dilynoedd
‡a dywys
*ystryt
‡ac ef
*achubawdd
‡synniaw
*ffusto
‡wrth

hithae a gadarnhaodd bot y peth velly. Yno y dywedesant wy, Ei Angel ef ytyw. Ac Petr oedd *yn parhay yn curo, a' gwedy yddwynt ei agori, a'y welet ef, sanny a wnaeth arnwynt. Ac ef a amnaidiawdd arnwynt a llaw, ar dewi o hanwynt, ac a vanagawdd yddwynt, ‡ paddelw y dugesei yr Arglwydd ef allan o'r carchar. Ac ef a ddyvot, Ewch y ddangos y pethae hyn i Iaco ac ir broder: ac ef a ymadawodd ac a hyntiodd i le arall.

Eithr pan ddyddhaodd hi, y bu trallot nyd bychan ymplith y * milwyr, pa beth ‡ a wnaethit i Petr. Ac wedy i Herod y geisiaw ef, ac eb ei gahel, ef a holawdd y ceidweit, ac a'orchymynawdd ei harwein ymaith yvv * poeni. Ac ef aeth y waered o Iudaia i Caisareia, ac arosodd ynavv. Ac Herod oedd ‡ a ei vryd ar ryvela yn y erbyn wy o Tyrus ac Sidon: ac wyntwy oll a ddaethant yn vnvryd attaw, ac wedy * troi Blastus oedd was stavell yr Brenhin, erchy heddwch a'orugant, can ys bot ‡ maethddrin y gwlat hwy * gan ‡ dir y Brenhin. Ac ar ddydd gwaith nodedic, ydd ymwiscodd Herod yn-gwisc vrenhinawl, ac ydd eisteddawdd ymy brawdle; ac y araithiawdd wrthwynt. A'r popul a roes ‡ gawri, ganddyvvedyt, Llef Dew, ac nyd dyn. Ac *yn ehegr Angel yr Arglwydd y trawodd ef, can na rodesei ef y ‡ gogoniant y Ddew, ac ef a * eswyt gan brybet, ac a ddyffoddes. A' gair Dew a dyvot, ac a liosogwyt. Yno Barnabas ac Saul a ymchwelesont ‡ o Gaerusalem, gwedy yddwynt gyflawny ei swydd, ac a gymesesont * gyd a'n hwy Ioan, yr hwn y gyfenwit.

*byth
‡pa wedd, po'dd
*sawdwyr
‡ddarvesei
*cospi
‡wedy llidiaw yn ei ddeddwl.
*ennill
‡maethy, magy
‡llasur, heiniar
*orsedd
‡vonllef
*eb ohir, yn y lle
‡clod, moliant, anrydedd
*bytawyt
‡i
*ganthynt

wit, Marc.

Pen. xiij.

Bod galw Paul a' barnabas y precethy ymplith y Cenedloedd. Am Sergius Paulus, ac Elymas y swynwr. Ymadawiad Marc. Paul yn precethy yn Antiocheia. Ffydd y Cenedloedd. Bod gwrthdot yr Iuddaeon. Bod y sawl a ordeiniwyt i vywyt, yn credy. Erlynyth ffydd.

Ydd oedd hefyt yn yr Ecclesi yd oedd yn Antiocheia, Prophwyti ac dyscyawdron, megis Barnabas, ac Simeon y elwit Niger, a Lucius o Cyrene, ac Manahen, yr hwn *y ddaroedd ei gyd vaethy gyd ac Herod y Tetrarch ac Saul. Ac mal ydd oeddent wy yn ‡gweini ir Arglwydd, ac yn vmprydiaw, y dyvot yr Yspryt glan, Neilldolwch i mi Barnabas ac Saul, ir ‡gwaith y gelwais am danwynt. Yno ydd vmprydiesont, ac y gweddiesont, ac y dodesont ei dwylaw arnaddvvynt, ac y gellyngesont yvv hynt. Ac wynte wedy ei d'anvon ymaith y gan yr Yspryt glan, a ddaethant y wared y Seleucia, ac o ddyno mordwyaw a 'orugant y Cyprus. Ac pan oeddent yn Salamis, y precethesant 'air Dew yn ‡Synagae yr Iuddeon: ac ydd oedd Ioan hefyt yn *wenidawc yddwynt. Ac wedy yddwynt gerddet dros yr ynys yd yn Paphus, wy a gawsant ryw swynwr, gau prophwyt, o Iddew, a'ei enw Bariesus, yr hwn ydoedd y gyd

*brawdmaeth ydoedd

‡gwasanaethy

*Neilltuwch, gwanrhedwch

‡gorchwyl

‡cynnulleidvaae

*dyneswr

gyd a' *Raglaw Sergius Paulus, vn oedd wr [illegible]. Ef e a 'alwodd-ato am Barnabas ac Saul, ac a ddesyfawdd cael clywed gair Dew. Ac Elymas, y swynwr (can ys velly ytyw ei enw o ei ddeongyl) a wrthladdawdd yddwynt, gan geisiaw d'atroi y Raglaw o'r ffydd. Yno Saul (yr vn hefyt a elvvir Paul) yn gyflawn o'r yspryt glan, a *[illegible]dremiawdd arnaw, ac a ddywot, ‡ A gyflawn o bop dichell a' phop *twyll, map diabol, a' gelyn pop cyfiawnder, a ny pheidy a *dychwelyd vnion ffyrdd yr Arglwydd? Ac yn awr, ‡ nachaf, llaw yr Arglwydd ysyd arnat, a' dall vyddy, ac eb weled yr haul dros amser. Ac yn *ddiatrec y syrthiawdd arno niwlen a' thywyllwch, ac ef aeth o gylch, y geisiaw ‡ llaw-arweinwyr. Yno y Raglaw pan welas yr hyn a wnaethit, a credodd, gan ryveddy wrth ddysceidaeth yr Arglwydd. Pelly, wedy daroedd i Paul a'r ei oedd gyd ac ef *ymdiangori y wrth Paphus y daethant i Perga dinas ym-Pamphilia: yno yr ymadawodd Joan ac wynt, ac a ymchwelawdd i Caerusalem. Ac wedy ddwynt vyned ymaith o Perga, wy ddaethāt i Antiocheia dinas ym-Pisidia, ac mynet y mewn i'r Synagog y dyd Saboth, ac eisted a' orugant. Ac [illegible] ‡ y llith y Ddeddyf a'r Prophwyti, *yr archsynagogwyr a dd'anvonesont attwynt, gan ddywedyt, Ha wyr vroder, a's oes genwch ‡ neb gair [illegible] ir popul, dywedwch rhagoch. Yno y cyvodes Paul, ac wedy yddo amneidio a llaw am' ostec, y dywot, A wyr yr Israel, a'r sawl'sy yn ofny Dew, gwrandewch. Dew y popul hynn yr Israel a ddetholes

*deputi
‡doeth
*ddalhwys selw,
‡ O
*adlwyth, mesyf
*ymchoelyd, troi
‡wele
*y man
‡aei tywyset erbyn ei llaw
*hwyllaw ymaith
‡darllein
*llywodraethwyr y Sinagog.
‡yn

tholes ein tadae, ac a dderchafawdd y popul pan oedd yn preswiliaw yn tir-yr Aipht, ac a braich goruchel y duc ef wynt allan oddynaw, ac amgylch amser dauugain blynedd y goddefawdd ef y moesae hwy yn y dyffaith vvch. Ac wedy yddaw ‡ ddiley saith cenetl yn-tir Chanaan, y * parthawdd ef y tir hwy yddwynt a ‡ choelbren.

Ac wedy hyn y rhoes ef yddynt brawdwyr yncylch petwar-cant a' dec a dauugain o blynyddedd, yd ar amser Samuel y Prophet. Ac yn ol hyny y archasant gael Brenhin, ac y rhoes Dew yddwynt Saul, vap Cis gwr o lwyth Beniamin dros yspait dauugain blynedd. Ac yn ol y * ysmuto ef, y cyvodes ef Ddauydd yn Vrenhin yddwynt, am ba vn y testiawdd ef, gan ddywedyt, Ys cefeis Ddauydd vap Iesse, gwr ‡ herwydd vy-calon, yr hwn a wna pop peth a'r ewyllysiwyf. O had hwnn yma y cyfodes Dew ‡ wrth ei addewit ir Israel, yr Iachawdr Iesu: pan precethodd Ioan yn gyntaf * o vlaen y dyvodiat ef, vatydd ‡ ediveirwch ir oll popul Israel. Ac pan gyflawnodd Ioan ei * gerdet, y dywedodd, Y neb a veddyliwch vy-bot i, nid hwnnw yw vi: eithyr wele, y mae vn yn dyvot ar vy ol i, yr hwn nid wyf deilwng y ddatdod escit ei draet. A wyr broder, plant cenedlaeth Abraham, a' pha'r ei bynac yn eich plith ys ydd yn ofny Dew, y chwychwi yd anfonwyt gair yr iechyd * hwnn. Can ys preswylwyr Caerusalem a'ei llywodraethwyr cā nad adnabuont ef, nac eto llefae yr Prophwyti, yr ei a ddarllenir pop dydd Sabbath, y gyflawnesant wy, can y barny ef, a chyd na chawsant ddim achos

angae

*ddewisodd
‡ddestriw, ddinistro
*rhanawdd
‡chwt, chwtys
*rol ef heibio, ddigyvoethi
‡yn ol
*herwydd, yn ol
*gerbron
‡penyt
*cwrs, gyrsa
‡ellwng
Yr Epistol ddie Marth Pasc.
*hyn
‡bwrw, ddamno

angae arnavv, val cynt yr archasant vvy ar Pilat y
ladd ef. Ac gwedy yddwynt ‡ gwplay pop peth a
escrivenesit o hano, eu descenesont i ar y pren, ac
ei dodesont * yn-monwent. Ac Dew y cyfodes ef
i vynydd o veirw. Ac y gwelwyt ef lawer dydd y
ganthwynt, yr ei ddaeth i vynydd gyd ac ef o
Galilaia i Caerusalem, y sawl ys yn tystion iddo
wrth y popul. A' ninneu dd'yn yn manegy ychwy,
am yr addewit a wnaethpwyt ir tadae, ddarvot i
Ddew ei gyflawny y nyni y plant wy, can iddo gy-
vody Iesu, megis ac yd escrivenir yn yr ail Psalm,
y map meu yw ti: myvi hediw ath* genetlais. A c
am iddaw y gyvody ef o veirw ‡ ny mwyach ar
ddymchoelyd ir * bedd, y dyvot val hyn, Rhodaf
ychwy sanctawl bethae David, yr ei ynt ‡ ffyddlon.
Erwydd paam y dywait ef hefyt yn lle arall, Ny
adewy ith Sanct welet * llwgredigeth. Can ys
Dauid eisioes gwedy iddaw wasanaethy ei oes,
drwy gyccor Dew, ef a hunawdd, ac a ‡ osodwyt
gyd a ei dadae, ac a welawdd lygredigeth. Eithr ef
yr hwn a gyvodod Dew i vynydd, ny welas ddim'
llwgredigaeth. Can hyny bid wybodedic ychwy ha-
wyr broder, may trwy hwn yma y precethir ych' ma-
ddeuant pechatae. Ac y wrth pop peth, y gan
ba r'ei ny ellit eich cyfiawny* trwy Ddedyf Moy-
sen, ys trwy ddaw ef pop vn a creta, a gyfiawnir.
Gwiliwch am hyny, rac dyvot ‡ arnoch, y peth a
ddywedir yn y Prophwyti, Edrychwch ddirmy-
gwyr, a' rhyveddwch, a' * diflanwch ymaith: can
ys gweithiaf ‡ weithred yn eich dyddiae, gwei-
thred ny's credwch, a byddei y neb ei * vanegy

*cyflawny, orphen
‡mewn bedd
*cefeis, enilleis
‡eb
*llygredigaeth
‡ffyddlon
‡dodwyt
*can Cyfraith
‡ar eich gwartha
*dwanwch
‡traith
*datcan

ychwy.

Ac wedy ei ei dybot wy allan o Synagog yr Iuddaeon, ydd atolygawdd y Cenetloedd, pyrcc-o hanynt y geiriae hyn y ddwynt y dydd Sabbath nesaf, A'gwedy * ymadael o'r Gynnulleidfa, llawer o'r Iuddaeon, ac o ‡ proseliteit o'r oed yn ofny Dew, a ddylynesant Paul ac Barnabas, yr ei lavarodd wrthwynt, ac a annogawdd arnaddwynt ar aros yn *rrat Dew, A'r dydd Sabbath nesaf, y daeth yr oll ddinas ‡ haiach * ir vn lle y wrandaw gair Dew. A'phan welas yr Iuddaeon y popul, y cyflawnwyt wy o ‡ genvigen, ac a * dywedesant yn erbyn y pethae, a ddywedwyt gan Paul, gan ei gwrth-ddywedyt a' ei ‡ caply. Yno y llevarawdd Paul a' Barnabas yn * hyderus, gan ddywedyt, Rait oedd ‡ ymadrodd gair Dew yn gyntaf y chwy chwi: anid can y chwi ei wrthladd, a'ch barny eichunain yn anteilwng o vywyt tragyvythawl, ‡ nachaf, nyni yn *ymchwelyt at y Cenetloedd. Can ys velly y gorchymynawdd yr Arglwydd y ni, gan ddyvvedyt. ‡ Gosodeis dydi yn *leuver ir Cenetloedd, y n y bych iachyt yd ar ddywed y byt. A'phan glybu yr Cenetloedd, llawenhay a wnaethant, a'gogoneddy gair yr Arglwydd, a'chyniver ac a ordinesit ir ‡ bywyt tragyvythawl, a gredesant. Ac val hynn y * cyhoeddit gair yr Arglwydd trwy gwbyl o'r wlat. A'r Iuddaeon oedd yn cynnyrfy rei o'r gwragedd devosionol ac anrhydeddus, a' phennaethieit y dinas, ac y godesont ymlit yn erbyn Paul ac Barnabas, ac ei gyrresont allan oei terfynae hvvy. A'hwynteu a yscytwesant

*ymoyscary
‡dieithreit
*gras
‡canmwyaf
*ynghyt
‡gwynvydy
* wrthddywedant
‡ merthy
*eon
‡ddeongl
esponio
‡wele,
*troi,
mynet
‡Gwneythym
*oleuni,
llewych
‡buchodd
*dugit

wasant y llwch i wrth ei traed, yn y herbyn hwy, ac a ddaethant i Iconium. A'r discipulon a gyflawnit o lawenydd ac o'r yspryt glan.

Pen. xiiij.

Dew yn rhoddi rhwyssteb yw'air. Paul ac Barnabas yn pregethy yn Iconium, a' bot ei hymlit. Yn Lystra yr bobul yn wyllysio aberthy i Barnabas ac i Paul, ac wythe yn ei gwrthdot, ac yn ei hānoc hwy y addoli yr gwir Ddew. Llapyddio Paul. Wynt wy yn cadarnhay y discipulon yn ffydd a dioddefgarwch, ac yn gesot gwenidogion. Ac wedy yddwynt gerddet llawer o leoedd, y maent yn adrodd ei dyfalwch yn Antiochaia.

AC e ddarbu yn Iconium, bot yddwynt ill dau * gyd vyned i Sinagog yr Iuddaeon, a' llavaru velly, yn y bu i liosogrvvydd mawr o'r Iuddaeon ac o'r Groecieit gredy. Anid yr Iuddaeon ‡ ancredadvvy a gyffroesont, ac a lygresont veddyliae y Cenedloedd yn erbyn y broder. Ac am hyny yr arosant yno yn hir o amser, ac a gymwyllesont yn hyderus * yn yr Argiwydd, yr hwn a dystolaethei y gyd a' gair y rat ef, ac a barawdd bot gwneythy'r arwyddion a' ryveddodae ‡ gan y dwylaw hwy. A' phopul y dinas a * parthwyt a'rei a ‡ oeddent y gyd ar Iuddaeon, a'r ei gyd a'r Apostolon. Ac pan wnaethpwyt rhuthr y gan y Cenedloedd, a'r Iuddaeon, y gyd a ei llywodray-

* vyned ac vnwaith

‡ a'r ny chredynt

* drwy nerth

‡ drwy

* 'obanwyt

‡ savent

 thwyr

thwyr i * sarhay, ac y'w llapyddiaw, deall y peth wnaethant a' ‡ chilio i Lystra, ac Derbe, dinasoedd yn Lycaonia, ac ir * bro o y amgylch, ac yno ydd oeddent yn precethy yr Euangel.

Ac ydd oedd ‡ neb gwr yn eistedd yn Lystra, eb beddy * o ei draet; yr hwn ytoedd yn ‡ esc, ddo groth ei vam, ac ni rodiesei erioet: Hwn a glybu Paul yn ymadrodd: yr hwn gan edrych arnaw, ac y'n ‡ gwelet bot ganthaw ffydd i * bot iachay, a ddywot a llef vchel, Sa yn dy vnion sefyll ar dy draet. Ac ef a neitiawdd y vynydd, ac a rodiawdd. Yno pan welas y popul yr hynn a wnaethoedd Paul, y darchavesant ei llef, can ddywedyt yn iaith Lycaonia, Dewiac a ddescenesant atain yn rhith dynion. Ac vvy alwasant Barnabas yn ‡ Iupiter, ac Paul, yn * Mercurius, canys bot ef yn * ymadroddwr pennaf. Yno yr offeiriat yddo Iupiter, yr hwn ytoedd ger wynep y dinas, a dducei teirw a garlanti gerbron y pyrth, ac a vynesei aberthy y gyd a'r popul. Am'd pan glybu yr Apostolon, Barnabas ac Paul, wy a rwygesont ei dillat, ac a redesont y mevvn ymplith y popul, gan lefain, a' dywedyt, Ha wyr, paam y gwnewch y pethae hyn? A' dynion ym ninheu yn ‡ gorvot dyodef val chwychwy, ac yn precethy ychwy, ar ymchwelyt o hanoch y wrth y gweigion * pethae hynn at y Dew byw, yr hwn a wnaeth nef a daiar, a'r mor, ‡ a'r oll ys ydd ynthwynt. Yr hwn yn yr oesoedd bugynt a 'oddefawdd ir Cenetloedd * 'orymddaith yn ei ffyrdd eihunain. Cyd na adawodd ehun yn ddi-dyst, can iddaw wneythy daoni, ac ddody glaw y nyni

* wneuthur trawsedd ac wynt
‡ ffo.
* ar dal
‡ rryw wr
* ar
‡ cloff, crupl
‡ deall
* gahel
‡ Iou
* Merchur
* tavodioc
‡ yn gyffelyb, vnryw hanvot
* ddelwae
‡ a'ei gorymddwyn
* rodiaw, gerddet

y nyni o'r nefoedd, ac amserae ffrwythlawn, a' lla=
nwy ein calonae ac * abwyt, ac a llewenydd. Ac
wynt yn ymadrodd y pethae hynn, braidd yr at=
taliesant wy'r popul rac aberthy yddwynt. Yno
y daeth rhyw Iuddaeon e Antiocheia ac Iconi=
um, yr ei wedy yddwynt * gvvbl eiriol y popul, a
lapyddiesont Paul, ac ei llusgesont allan o'r dinas
gan dybieit ei varw. Ac a'r discipulon yn sefyll o ei
amgylch, y cyvodes ef, ac ydd aeth y mewn ir dinas,
a thrannoeth y tynnawdd ef a'Barnabas i Dderbe.
Ac wedy yddwynt praecethy ir dinas hono, a'
‡dyscy llawer, wy ymchwelesont i Lystra ac i Ico=
nium, ac i Antiocheia, gan gadarnhay *calonae
y'r discipulon, a'ei hannoc y ‡aros yn y ffydd, gan
ddyvvedyt *mae trwy trallodae lawer y bydd dir y ni
vyned y mewn teyrnas nef. Ac wedy ordiniaw o
hanynt yddwynt Henafiait trwy etholedigaeth
ym-pop Eccles, a' gweddiaw, ac vmprydiaw, wy
ei gorchymynesont vvy ir Arglwydd yr hwn y cre=
dent yntho. Ac val hyn gwedy yddwynt vyned
dros Pisidia, y daethant i Pamphilia. Ac wedy
pregethu o hanaddynt yr gair ym-Perga y descene
sont y ddinas Attalia, ac o ddynaw y'r hwyliesont y
Antiocheia, o'r lle y gorchymynesit wy i ‡rat Deu
ir gwaith y *gyflawnesent. Ac yno wedy ei dyvot
a' chasclu y'r Eccles yn-cyd, adroddasant a wnaethant
poppeth a'r y wnaethoeddoedd Dew trwyddwynt
vvy, a' darvot iddaw agori drws y ffydd ir Cenet=
loedd. Ac ynaw ydd arosant yn hir o amser y gyd
a'r discipulon.

*llyniaeth, ymborth
*annoc
‡dyscyplis
*eneidiae
‡barhay
*y taw
‡ras
*gwplesēt

Pen. xv.

*Circumcisio

Ymryson yn cylch yr * enwaediat. Yr Apostolieit yn anfon ei dosparth at yr Ecclesi. Paul ac Barnabas yn precethy yn Antiocheia. Ac yn ymddidoli a ei gilydd o bleit Ioan Mark.

*yn ol
‡iach

*Apostolieit

*orchest, question

ACyno y descenawdd 'r ei o Iudaia, ac a ddyscesont y broder, gan ddyvvedyt. Addieithr bot eich enwaedy, *herwydd Deddyf Moysen, ny ellwch bot yn ‡ cadwedic. A' phan ytoedd ymryson nyd bachan, ac ymddadlae gan Paul ac Barnabas yn y erbyn hwy, yno ordeiniaw a wnaethant i Paul ac Barnabas ac yr eill o hanynt, vyned i vynydd i Caerusalē, at yr * Ebestyl a'r henafiait o bleit yr ‡ ymofyn hyn. Yno wedy ei d'anvon wy ymaith gan yr Eccles, trawery a wnaethant trwy Phoinice, ac Samareia, gan vanegy ymchwelîat y Cenetloedd: ac wy a dducesont lewenydd mawr ir oll broder. Ac pan ddaethant i Gaerusalem, ei d'erbyniwyt y gan yr Eccles, a'r Apostolion ar Henafieit, ac manegy a 'orugant pa pethae a wnaethai Dduw trwyddwynt vvy. Eithyr eb vvynt, yr ei o sect y Pharisaiait, a'r oedd yn credy, a gyvodesont, gan ddywedyt, bot yn angenrait y enwaedy hwy, a' gorchymyn yddvvynt gadw ‡ Deddyf Moysen. Yno y daeth yr Apostolon ar Henafieit yn-cyt, y * edrych ar yr ‡ ymadrodd hwnn. Ac wedy bot ymddadle mawr, y cyvodes Petr, ac y dyvot wrthwynt, Ha wyr

‡Cyfraith
*resymy
‡ymater

wyr brodyr, chwi wyddoch darvot er es talm o amser, yn ein plith ni y Ddew vyn ethol i, yn y bydei 'r Cenetloedd trwy vy-genae glywet gair yr Euangel, a'e chredy. Ac Dew ‡ yr hwn a *edwyn calonnae, a dduc testolaeth gyd ac wynt, gan roddi yddwynt vvy yr Yspryt glan, megis ac y gvvnaeth i ninev, ac ny wnaeth ef ddim gohan rhet y rhom ni ac wyntvvy, *can darvot iddo drwy ffydd ‡ carthy ei calonnae. Ac yn awr paam ydd ych yn *tēpto Dew, wrth ddody iau ar warthae'r discipulon, yr hwn ny allawdd na ein tadae, na ninev ei ‡ dygy: Eithr yd ym ni yn credy, trwy rat Iesu Christ ein bot yn gatwedic, yn y modd y maent wy. Yno yd ystawodd yr oll tyrfa, ac y gwrandawsant Barnabas ac Paul, yr ei a vanagent pa arwyddion a'rhyveddodae a wnaethai Dew ymplith y Cenetloedd trwyddynt vvy. Ac wedy ydd wynt *ymoystegy, ydd attepadd Iaco, gan ddywedyt, A-wyr brodyr, gwrandewch vi. Symeon a vanagawdd, padd elw y ‡ gofwyawdd Dew yn gyntaf y Cenetloedd, y gymeryt o hanvvynt bopul y Enw ef. Ac *wrth hynn y cyssona geiriae yr Prophwyti, mal yd escrivenir, Yn ol hyn yd ymchwelaf, ac yr adadeilaf ‡ tabernacul Dauid, yr hwn a syrthiawdd, ai adveilie a * at gyweiriaf, ac ei cyfodaf i, yd pan vo ‡ relyw y dynion ym geisiaw yr Arglwydd, ac ir oll Genetloedd, ar pa rei y galwyt vy Enw, medd yr Arglwydd yr hwn a wna yr oll pethae hyn. O ddechreuat y byt y mae yn wybodedic gan Ddew ei oll weithredoedd. Erwydd paam iin-barn i, ny ddlem ni gynnyrfy yr ei hyny o'r Cenetloedd a

‡Gr. y calon wybedydd
*wyr
*yn ol
‡ lanhau
*provi
‡arwein, ddwyn
*rof gosteg
‡ymwelawdd
*a
‡pebyll
*adadeilaf
‡gweddilliō, gwargred

*ar ‡bryntti *eidole ‡amser ‡blaenorieit *rwystro *dywyt-enioes ‡mwy *del-wa-berthae

ymchwelwyt* ar Ddew, anid bot y ni escennatwy
attwynt, a'r ymgadw o hanynt o wrth ‡halogrwy-
ydd *delwae, a' godinab, ac yvvrth y dagwyt, ac
yvvrth waet. Can ys y mae i Voysen yn yr hen
‡ oesoedd gynt, ym-pop dinas, 'r ei y pregethaf ef,
can ys ddarllenir ef yn y Synagogae bop dydd
Sabbath. Yno y gwelwyt bot yn iawn gan yr
Apostolion a'r Henafiait y gyd a'r oll Eccles, bot
anvon gwyr etholedigion oei plith ehunain i An-
tiocheia y gyd a Paul ac Barnabas: nid amgen,
Iudas aei gyfenw Barsabas, ac Silas, yr ei oedd
‡ wyr pennaf ym-plith y broder, ac escribeny lly-
thyrae y gyd ac wynt yn y ffurf hynn. YR APOS-
TOLON a'r Henafeit, a'r broder, *at y broder y sydd
o'r Cenetloedd yn Antiocheia, ac yn Syria, ac
yn Cilicia, yn danvon anerch. Can ys clywsam,
ddarvot ir ei y ddaethant y wrthym, eich cynnyrfu
chvvi a geiriae, a thrawl ‡ siglaw eich meddyliae,
gan dywedyt, Rait y chwi bot eich enwaedy, a'
chadw yr Ddeddyf, ir ei ny roddesem ni gyfryw
'orchymyn. Am hyny y gwelpwyt genym bot yn
dda, gwedy ein dybot yn-cyt o gyfundab, anvon
gwyr etholedigion atoch, y gyd a ein caredicion
Barnabas ac Paul, gwyr a roesont ei *heneidi-
ae tros Enw ein Arglwydd Iesu Christ. Can hy-
ny yd anvonesam Iudas, ac Sylas, yr ei a venaic
hefyt ychwy yr vnryw pethae ar davot leferyd. Can
ys gwelspwyt-yn-dda y gan yr y Yspryt glan, a che-
nym nineu, na dodem ‡ angwanec baich arnoch,
na'r pethae angenreidiol hynn, nid amgenach no,
Bot i chwy *ymgynnal y wrth ‡ y pethae 'ry offrym-
mir y

mi yr ddelwae, ac y wrth waed, ac y wrth y peth y degir, ac y wrth godinab: y wrth yr ei a's ymgadwch, da y gwnewch. Ewch yn iach. Ac wedy ei * gellwng o yno, wy ddaethant i Antiocheia, ac yn ol cynnull o hanwynt y lliaws llyosogrwydd, wy y rroddesont yr ‡ epistol yddvvynt. Ac wedy yddwynt ei darllen, llawenhay a orugāt gan y dydānwch. Ac Judas ac Silas ac wynt yn prophwyti, a anogēt y broder ac ‡ ymadrod̄ lliosoc, ac ei cadarnhesont. Ac wedy yddwynt drigio ynaw dalm o amser, wy * ollyngwyt yn heddwch y gan y broder at yr Apostolon. Ac er hyny e welawdd Silas yn iawn aros yno yn' oystat. Paul hefyt ef a' Barnabas arosant yn Antiocheia gan ei dyscy a' phregethy y gyd a llawer eraill 'air yr Arglwydd.

*maddeu, myned
‡llythr
*conffordd
‡geiriae lawer
*ellyngwyt

Eithyr ar ol swrn o ddyddiae ysyganei Paul wrth Barnabas, ymchwelwn drachefyn, ac ymwelwn a'n broder ym-pop dinas, lle pregethesam 'air yr Arglwydd, ac edrych ‡ padelw ydd ynt arnavv. Ac Barnabas a gyggorawd gymeryd gyd ac ynt Joan a elwit Marc. Eithr Paul a dybiawdd nad oedd yn * gyfaddas y gymeryd ef yn ei cymddeithas, yr hwn a ‡ dynnesei y wrthwynt o Pamphilia, ac nid aethei gyd ac wynt ir gwaith. Ac yno yr ymgyffroesant mor ddirbawr ac yr ymadawas yn aill y wrth y llall, val y cymerth Barnabas Marc, ac y mordwyawdd i Cyprus. Ac Paul a ddewysawdd Silas, ac aeth ‡ racdaw wedy ei orchymyn gan y broder y rat Dew. Ac ef a dramwyawdd trwy Siria a' Cilicia gan gadarnhay yr Ecclesi.

‡y'odd
*ddibet, gymmesur
‡ymadawodd enciliawdd
*y gerdded

Pen. xvj.

Gwedy enwaedy o Paul ar Timotheus, ei cymerth y gyd a
ef. Bot yr Yspryt yn ei galw hwy or naill wlad ir llall.
Bot ymchwelyt Lydia ir ffydd. Paul ac Silas yn-carchar
yn ymchoelyt y goarcheidwad ir ffydd. Ac yn cahel ei
gellwngval Ruuesnuseit.

YNo y daeth ef i Derbe ac i Listra:
ac wele, ydd oedd ynaw *nep dis-
cipul a ei enw Timotheus, map i
wraic oedd Judewes ac yn credu,
a ei dat yt oedd Groegwr. I hwn
ydd oedd y broder oedd yn Lystra
ac Iconium, yn rhoi ‡ gair da:
Ac am hyny Paul a vynnei iddaw vyned ymaith
cantháw, ac ei cymerth ac ei enwaedawdd, o bleit
yr Juddaeon y oedd yn y * lleoedd hyny: can ys
gwyddynt pawp, bot ei dat ef yn groecwr: Ac mal
ydd oeddent yn ymddeith trwy yr dinasoedd, wy
roesont atwynt yr ‡ yr athronddysc y ei gadw, y
ddaroedd y ordeiniaw gan yr Apostolon ar Henaf-
eit, y oedd yn-Caerusalem. Ac velly y cadarnheit
yr Ecclesidd yn y ffydd, ac yr amplaynt o riuedi beu-
nydd.

Ac wedy yddwynt tramwy dros Phrygia, a'
gorwlad Galacia, ei gohardddwyt gan yr Yspryt
glan rac precethy'r gair yn Asia. Yno yd aethant
y Mysya, ac a geisiasant vyned i Bithynia: ani
na * ddyoddefawdd yr Yspryt yddwynt. Ac am
hyny mynet a wnaethant trwy Mysia, ac a dda-
ethant

*ryw

‡tecfolaeth

*lueddae

‡cyfraithie

*adawdd

ethant y wared y Troas, lle ymddangoses gweledi=
gaeth i Paul *y nos. Bot gwr yno yn sefyll o Ma=
cedonia, ac yn gweddiaw arnaw, gan ddywedyt,
Dyred y Macedonia, a' chymporth ni. A' gwedy
gwelet o hanaw y weledigaeth, yn y van yr ym=
paratoesam i vynet i Macedonia, gan ein bot yn
ddiogel mae yr Arglwydd a'n galwesei y pregethy
'r Euangel yddwynt vvy. Yno mordwyaw a wna=
etham o Troas, ac vniongyrch dyvot i Samoth=
racia, a' thranoeth i Neapolis, ac o yno y Philippi
yr hon ysy ddinas pennaf ym ‡parthae Macedo
nia, * ac thrigianwyr a hanoedynt o Ruuain, ac
yn y dinas hono y buam yn aros niuer o ddidieu.
Ac ar y dydd Sabbath, ydd aetham allan o'r dinas
gar llaw avon, lle byddit gynefin a gweddiaw:
ac eisteddesam y lavvr, ac ymddinasam a'r gwragedd,
a ddaethesent yn-cyt. A' rryw wreic y elwit Lydia,
a werthai burpur, o dinas y Thyatiriait, yr hon
a addolei Ddew, a wrandawodd arnam: yr hon a
egorodd yr Arglwydd hei chalon, i ystyriaw ar y
pethae a adroddit gan Paul. A' gwedy y batydio
hi, ai thu ylvvyth, ydd ervyniawdd y ni, gan ddy=
wedyt, A's barnesoch vy-bot i yn ffyddlawn ir
Arglwydd, dewch y mewn im tuy, ac aroswch
yno: a hi a'n cympellawdd. Ac ef a'orucpwyt, a ny=
ni yn mynet i weddiaw, bot i ‡ nebun vachcen=
nes ac* ydi yspryt ‡ dewindabeth, gyhwrdd a ni, yr
hon a barei elw mawr ydd ei harglwyddi * wrth
ddewiniaw. Hon a ‡ ddylynei ar ol Paul a' ninneu,
ac a lefei gan ddywedyt, Y * dynion hyn yw gwei=
sion y Dew goruchaf, yr ei ys y'n dangos yni ffordd

yr

*liw
‡ar duedd
*colonia
‡rhyw vun, vorwyn
*ynthi
‡Pythonis
*gan
‡ddae
*gwyr

yr iechyt. A'hynn a wnaeth hi lawer dydd: eithyr Paul yn *poenedic ganthaw hyn, a' ledymchwelodd ac a ddyvot wrth yr yspryt, Gorchymynaf ytyy yn Enw Iesu Christ vynet ‡allan o hanei. Ac ef a ddaeth allan yr awr hono. Pellach pan welas hi arglwyddi vyned ymaith gobeith y *elw hwy, dalha Paul a' Sylas a wnaethant, a'ei llusco ir varchnatva at y Raclawieit, a'y harwein hwy at y ‡llywiawdwyr, gan ddywedyt, Y mae yr dynion hynn ac wynt yn Iuddaeon, yn cyntyrfy ein dinas ac yn precethy *moesae, a'r nyd cyfreithlawn y ni ei derbyn, na ei cadw, a' nyni yn Rufeinieit. A'r tyrfa a ‡gydgodes yn y h'erbyn hwy, a'r *llywiawdwyr a rwygesont h'ei dillat, ac a'orchymynesont ei *curaw-a-gwiail. Ac wedy dody llawer gwialennot yddwynt, wy ei tavlesont i garchar, gan 'orchymyn i geidwat y carchar y cadw wy yn ddiescaelus. Yr hwn pan derbyniawdd gyfryw 'orchymyn, y bwriodd hwy ir carchar ‡canolaf, ac a ‡rwyinodd ei traed yn y *cyffion. Ac am hanner nos y gweddiawdd Paul a' Sylas, ac y can-molasant Ddew: a'r carcharorion y clywsant wy. Ac yn ddysyfyt y bu daiar-gryn mawr, yd yn yscytwyt dysailiae yr carchar: ac yn ebrwydd yr agores yr oll ddrysae, a' Rwyinae pawp a rydd-hawyt. Yno goartheidwat y carchar wedy *dihuno, pan' ganvu ddrws y carchar yn agoret, a dynnawdd ei gleddyf allan, ac a vynnesei ei ladd ehun, gan dybieit ‡cilio o'r carcharorion. Ac Paul a lefawdd aei lawnllef, gan ddywedyt, Na wna ddim drwc ytyhun: can ys ydd ym ni yma oll. Yno

y galwodd

*ddrwc
‡y maes
*enill
‡llywodraethwyr
*Swyddogion
‡dybodae cynnedfeu
*gychwynodd
‡finsto
*perfeddol
‡gaethiwodd
*pren
‡deffrot
*ffo

ygalwodd efam oleuni, ac y ruthiawdd y mewn ac yd aeth yn echrynedic, ac y dygwyddawdd y lawr gar-bron Paul ac Silas, ac y duc wy allan, ac a ddyvot, *Arglwyddi, pab beth 'sydd raid ymy ei wneythy'r, y vot yn gatwedic? Ac wynte a ddywetsant, Cred yn-yr Arglwydd Iesu Christ, a' chatwedic vyddy, ti ath ‡tuyrlwyth. Ac wy a precethesont yddaw 'air yr Arglwydd, ac i pawp oedd yn ei duy. Ac yno ef ei cymerawdd hwy yr awr hono o'r nos, ac a 'olchawdd ei cleisiae, ac y batyddiwyt ef a'ei oll *bewchenogaeth ebohir. Ac wedy iddo y dwyn hwy y'w duy, e 'osodes ‡bort geyr ei bron, ac a vu lawen ganthaw y bot ef a'ei duylu yn credy yn-Dew. Ac wedy yddi ddyddhay, y ddanvones y llywiawdwyr, y *caisiait, gan dywedyt, Gellyngwch ymaith y dynion hynny. Yno y managawdd ceidwat y carchar yr ymadroddion hynn i Paul, gan ddyvvedyt, Y llywyawdwyr a ddanvonesont ich gellwng: yn awr am hyny tynnwch ymaith, ac ewch yn heddwch. Yno y dyvot Paul wrthwynt, G wedy darvot yddwynt ein ‡bayddu 'yn gyhoedd eb ein barny, a' ninneu yn Ruuainiait, *wy a'n bwriesont yn-carcar, ac yr owrhon a vynnent wy ein tavlu ni allan yn ddirgel? nac e ddim: eithyr dawant wy, a' ducant ni allan. A'r caisiait a vanegesont y geiriae hynn ir llywawdwyr, ac hwy a ofnesont pan glywsant mae Ruuain‡ait oeddent. Yno yd aethant ac *atoligesont yddynt, ac ei ducesont allan, ac a ddeisyfesont arnynt vyned allan o'r dinas. Ac wy a athant allan o'r carchar, ac a ddaethant y mewn i duy Lydia: wedy

yddwynt

*Halwyr.

‡lachedic

*duylwyth

‡bwyt

*swyddogion

‡curo

*or dyscc

‡wyr

*weddiesont arnynt.

ydd'wynt welet y broder, ei diddany a'orugant, a mynet * ymddaith.

*y gerddet,

Pen. xvij.

Paul yn dybot i Thessalonica. Lle mae yr ei yn y dderbyn, ac eraill yn ei erlyd. Bod chwilliaw yr Scrythur lan. Ei yn ymddadleu yn Athenas, a' ffrwyth ei athrawaeth.

AC val yr oeddent yn ymddeith drwy Amphipolis, ac Apollonia, wy dd'ae thant i Thessalonica, lle ydd oedd Synagog *ir Iuddaeon. Ac Paul yn ol ei devot, aeth y mywn attwynt, ac ar dri dyddiæ Sabbath yr ymddadleuawdd ef ac wynt wrth yr Scrythurae, gan agori a' ‡dodi drostavv y bydei raidiol y Christ dioddef, a' chyfody o veirw: a' hwn yw'r Iesu Christ yr hwn, eb yr ef, ydd wyf yn ei precethy ychwy. A 'r ei o hanaddvvynt a gredesont, ac ymwascesont a Phaul ac Silas: hefyt o'r Grocyeit a'r oedd yn ofny Dew lliosogrvvydd mawr, ac o'r gwragedd pennaf nid ychydicion. Anid yr Iuddaeon a'r nid oedden yn credy, yn * gwynvydy, a gymeresont attwynt ryw grwydyr ddynion o ‡ddehirwyr, ac wedy ydd'wynt gynnull y tyrfa, terbyscy yr dinas a wnaethant, a dygyrchy tuy Iason, a' cheisiaw y dwyn hwy allan * at y popul. Eithyr pryd na's dygesont ei caffael, wy lusceson Iason a' rhyw vroder at pennaethieit y dinas, gan lefain, Yr ei hyn ysydd yn dadymchwel llywodraeth y byd, a' llyma ynt

*yr

‡rhoi

*cenvigenny

‡o weison drwc

*ir

ynt wy, yr ei a dderbyniodd Jason dan llavv, a'r
hyn oll ys y yn gwneythy'd yn erbyn * deddfae
Caisar, gan ddywedyt bot Brenhin arall vn Jesu.
yno y cyffroesant vvy 'r popul, a' phennaethieit y
dinas, wrth glywet hyn yma. Eithyr gwedy ydd-
wynt dderbyn ‡ atep digonawl gan Jason a chan
y llaill hei * madae ymaith a wnaethant. A'r bro-
der yn y ‡ lle a ddanvonesont ymaith Paul ac Si-
las o hyd nos i Beroia, yr ei gwedy ei dyvot yno,
addaethan y mywn i Synagogae yr Iuddaeon.
A rei hyn oedd ‡ well o enedigaeth nac wynt wy
o Thessalonica, yr ei a dderbyniesont y gair a ei
holl awyddfrydd, gan chwiliaw yr Scrythurae beu-
nydd, y vvybot a ytoedd y pethae hynn velly. Am
hyny llawer o hanwynt a gredesont, ac o'r Groec w-
ragedd ‡ sybervvon, ac o wyr nyd ychydigion.

Eithyr pan wybu yr Iuddaeon o Thessalonica,
bot hefyd pregethy gair Dew gā Paul yn Beroia,
y daethant yno hefyt, ac a gynyrfesont y * torfoedd.
Ac yn y man yd anvones y broder Paul ymaith y
vyned megis ir mor: eithyr Sylas ac Timotheus y
arosont yntaw yn 'oystat. A'r ei y oeddent yn cyf-
arwydo-ffordd i Paul, ei ducesont ef yd yn Athenas:
ac gwedy yddwynt erbyn gorchymyn ‡ ar Silas
ac a Timotheus ar ydynt ddyvot ar frwst atawo,
aethant ymaith,

Ac tra ytoedd Paul yn aros arnaddvvyt yn A-
thenas, yr * ymgyth ruddawdd ei yspryt yntaw,
wrth welet y dinas ae i goglyd ar ‡ ddelwae. Ac
am hyny yr ymddalenawdd ef yn y Synagog a'r
Iuddaeon, ac ar ei * dwywolion, ac yn y varchnat
beunydd,

*cynnedfen cyfreithien
‡sicrwydd
crynno, ma-chnieth
*gellwng
‡man
‡vonedi-gach
*yn dra chwanoc
‡onest
*popyloedd
‡at
*y cyffroes yffromawdd
‡eidolae
*creddyfol

beuinydd, a' phwy bynac a gyfarvyddent ac ef.
A'rhyw Philosophwyr o'r Epicurieit, ac o'r Stoi-
ceit a ymddadlaesont ac ef, a'r ei a ddywedent,
Pa beth sy ym-bryd y ‡siaradwr hwn ei dywedyt?
Yr eill a ddyvvedesont, Tebic y vot ef yn vanagwr
dewiae dieithr (erwydd iddo precethy ydd wyn-
yr Iesu, a'r cyvodedigaeth.) Ac wy y daliesont ef,
ac ei ducesont y *heol Mars, gan ddywedyt, Any
allwn gahel gwybot, pa ryvv ‡athrawaeth newydd
a ymadroddir, genyt yw hon? Can ys ydd wyt yn
dwyn ryw pethae dieithyr y ein clustiae: am hyny
yr ewyllysem wybot pa han yw y pethae hyn. Can
ys yr oll Atheniait a'r dieithreit oedd yn preswylia-
ynaw, nid oeddynt yn* cymeryt enhyt y ddim, am
yn aill ai y ddywedyt, ai y glywet ryw beth new-
ydd. Yno Paul a safodd ym-*perfedd heol Mars
ac a ddywot, A wyr Atheniait mi ach gwelaf chwi
ym-pop peth oll yn vawr eich goglyd ar y dywle. Can
ys wrth dyvot heibio, ac edrych ar eich ‡ gloch-
tae ys cefeis allor, yn yr hon ydd escrivenit, IR DEO
ANVVYBODEDIC. Yr hwn gan hynny eb wybot
ydd ych yn ei addoly, hwnw venagaf y chwy. Dew
yr hwn a wnaeth y byd, a'r oll pethae ys ydd yn-
thaw, can y vot ef yn Arglwydd nef a' daear,
ny thric ef mewn templae gwneythuredic-a-dwy-
law, ac nid addolir a dwylaw dynion, val *pe bei
arno eisiae dim, ac efe yn rhoddi i bawp vywyt ac
anhenetl a' phop peth, ac a wnaeth o'r vn gwaed
‡oll genetl dynion y breswiliaw ar hyd wyneb y
ddaiar, ac a osodes yr amserae ar y ddaroedd ei rac
ordeiniaw a' therfynae ei breswylfa, er ceisiaw o
hanwynt

‡dywedyt-gar, y chwedelcwr
*ysgryt Wawrth
‡dysc, adysc
*ymrot
*canol
‡goelion, devosione
*eb wybot, ny nys
*petei
‡pop ryw dyn

hawntwynt yr Arglwydd, a byddei yddwynt gan *ymbalfaly ‡y. gaffael ef, cyd yn dian nad yw ef ymy pell y wrth yr vn o hanam. Canys * yntaw ydd ym yn byw, ac ydd ym yn ‡ymodi, ac y mae en bod, megis ac y dywot rei a eich *Poetae hunain, O bleit ei ‡ genedleth hefyt ym. A' chan ein bot yn genedlaeth Dew, ny ddlem ni dybio bot y * Dywdot yn debici aur, ai ariant, ai y vaen wedy ei lluniaw drwy gelfyddyt a' dychymic dyn. Ac amser yr anwybot hyn, nid oedd Dew yn *ystyriaw: eithyr yr owrhon y mae ef yn rrybyddiaw pop dyn ym-pop lle y *gymeryt-edifeirwch, o bleit iddo 'osot dydd yn yr hwn y barn ef y byt yn-cyfiawnder, can y gwr hwnw yr vn a ‡ derbyniodd ef, a' rhoddy *diogelwch y bawp, am iddo y gyfody ef o veirw. Y phan glywsant son am ‡ gyvodedigaeth y meirw, yr ei a watwarasant, ac ereill a ddywedesont, Ni a'th wrandawn drachefyn am y peth hynn. Ac velly Paul * aeth allan oei plith wy. A' rryw wyr a lynesont wrth Paul, ac a credesont: ym-plith yr rei ydd oedd Denis ‡ Areopagita, a' gwreic a elwit Damaris, ac er-eill y gyd a hwynt.

*deimlo ‡vrtry ar naw *drwyddaw ‡cyffrot *Beirdd ‡hiliogeth ganthaw *dywdaeth, ‡darbot *ddybot ir iawn ‡osodawdd *ffydd, sicrwydd *cyfodiat ‡ymadewis debnydd crediniaeth ‡Ynat heol Vawrth

Pen. xviij.

Paul yn llauurio a'ei ddwylaw, ac yn precethy yn Corinthus y bot ef yn atcas gan yr Iuddaeon. Ac eto bot llawer yn y dderbyn ef. Ac iddo cahel diddanwch gan yr Arglwydd. Gallio yn gommedd ymmyr ar y creddyf. Adunet Paul. Pwyd ef yn ractweledigaeth Dew, A'i 'ofal ef dros y brodyr. Moliant Apollos.

N ol y pethe hyn, y dychwelawdd Paul o Athenas, ac y daeth y Corinthus, ac y cafas *nebun Iddew, a ei enw Aquila, y anesit yn-Pontus, wedy dybot yn hwyr o amser o'r ‡ Ital a' ei wraic Priscilla (can ys gorchymynesei Claudius bot ir oll Iuddaeon ady Ruvain) ac ef a ddaeth atwynt. A' chan y vot or vn *gelfyddyt, ef a arhoesodd y gyd ac wynt, ac a weithiawdd (can ys ei celfyddytt ytoedd gwneythyr pebyllion.) Ac ef a ymddadleuodd yn y Synagog pop dydd Sabbath, ‡ ac annoc a wnaeth ef yr Iuddaeon, a'r Groecieit. A' phan ddaethesei Silas ac Timotheus o Macedonia, yd *ymloscodd Paul yn yr yspryt, gan testiaw ir Iuddeon may Iesu ytoedd y Christ. Ac wrth vynd o hanwynt wy y wrthladd ac y gably, ef a yscytwodd ei ddillat, ac y dyvot wrthwynt, Bit eich gwaet ar vvartha eich pen eich hunain: ‡ ys glan vy vi: yn ol hynn ydd af vi at y Cenetloedd. Ac ef a ymmudawdd o ddyno, ac aeth y mewn y duy *nebun, y enwit Iustus, y oedd yn addoly Dew, yr hwn oedd ei duy yn cyssylltu a'r Synagog. Ac Crispus yr archsynagogwr, a gredawdd yn yr Arglwydd a'ei oll duylu: a' llawer o'r Corinthieit wrth ei glywet, a gredesont ac a vatyddiwyt. Yno y dywot yr Arglwydd wrth Paul yn y nos trwy weledigaeth, Nag ofna, eithyr ymadrodd, ac na thaw-son. Can ys myvi ys y gyd a thi, ac ny ossyt nep arnat *y wneythyr eniwet yty: erwydd y mae i mi popul lawer yn ‡ y dinas hon. Ac velly e drigawdd

*rryw

‡Eidal

*crefft

‡chynghori

*gyfyng-wyt

‡ydd wyf kyn 'lan

*rryw wr

*ddrygy

gawdd ynaw blwyddyn ac chwech mis, gan dyscy yddwynt gair Dew yn ei plith.

Yn awr pan oedd Gal-lio yn *Raglaw yr Achaia, y cyvodes yr Iuddeon o vnvedwl en erbyn Paul, ac ei ducesont ir *brawdle, gan ddywedyt, Y mae yr dyn hwn yn annoc y dynion y addoli Dew yn erbyn y Ddeddyf. Ac val ydd oedd Paul ‡ar gyn=gyt y agory ei enae, y dyvot Gallio wrth yr Iudd=aeon, Petei am vvneythy'r cam, ai drucweithred, a Iuddeon, erwydd ‡rheswm eich gwrandawn: eithyr a's *gorchest yw am ymadrodd, ac enwae, ac o eich Deddyf, edrychwch eich hunain arnavv: can na bydda vi ‡brawdwr ar y pethae hynny. Ac ef y gyrawdd hwy ywrth y brawdle. Yno y Groegwyr oll a gymersont Sosthenes yr Arch=synagogwr, ac ei baeddesont ger bron y brawdle: ac nid oedd Gallio yn *gofaly am ddim o'r pethae hynny. Ac wedy i Paul aros yno rac llaw niver da o ddydiae, ef a ganawdd yn iach ir broder, ac a vordwyawdd i Syria (ac cyd ac ef Priscilla ac Aquila) gwedy iddaw ‡gneifio ei benn yn Cen=chrea: can ys eiddunet oedd ganthaw. Yno yd aeth ef i Ephesus, ac y gadawdd wynt ynaw: ac ef e aeth y mywn ir Synagog ac a ddadleuodd a'r Iuddaeon. Ac wy ddeisyfesont arnaw aros y gyd ac wynt amser a vei hwy ac ny chydsynniawdd ef, a nid cany yn iach yddwynt, gan ddywedyt, Y mae yn *angenrait i mi gadw ‡yr wyl hon'sy yn dyvot yn-Caerusalem: eithr mi ymchwelaf atoch drachefyn, *gyd ac ewyllys Dew. Ac velly yr hwy liawdd ef o ywrth Ephesus.

*ddeputi
*'orsedd
‡aibryd
*o, chwi
‡iawnder
*ymofyn, question
‡barnwr
*pryderu
‡eillio
*ddir
‡y ffest
*as da gan Dew

A' phan descenawdd ef y Caisareia, ef a escennodd y vyny y Caerusalem, ac wedy iddaw * gyfarchgwell ir Eccles, e ddescennawdd i Antiocheia. Ac wedy iddo drigo ynavv ‡ aincan o amser, ef aeth ymaith, gan orymddeith drwy Galatia ac Phrygia * erwydd cylchdrefn, gan gadarnhay yr oll discipulon. Ac nebun Iuddew, Apollos ei enw, a'r a anesit yn Alexandria, a daeth i Ephesus, gvvr ‡ hyawdyl a' nerthawc yn yr Scrythurae. Hwn oedd wedy ei addyscy ar ffordd yr Arglwydd, ac a ymbladdanawdd yn * brwd yn yr yspryt, ac a ddyscawdd yddvvynt yn ddiyscaelus bethae yr Arglwydd, ac yn wybyddiat amyn Batydd Ioan yn unic. Ac ef a dechreawdd ymadrodd yn ‡ hyf yn y Synagog. Yr hwn pan glywsant Aquila ac Priscilla, wy y cymersont ef atwynt, ac a esponiesont iddaw ffordd Ddew yn * berffeithiach. Ac pan ydoedd ef yn bryt ar vynet i Achaia, y broder yn y annoc ef, a yscribenesont at y discipulon y ew dderbyn: ac wedy ydaw ddybot yno, ef gymporthodd yn vawr yr ei a gredesynt drwy ‡ 'rat. Can ys * argyhoeddodd ef yn ddirving yr Iuddaeon, ar 'oyttec yn drachchwyrn, can ddangos wrth yr Scrythurae, mae Iesu oedd y Christ.

*ymanerch a'r
‡ enhyd
*wrth, yn ol trefn
‡trwyadl, ffraeth
*ddirfing
‡eon
*vanylach, bebyrach
*'ras
‡gorfu

Pen. xix.

Roddy yr Yspryt glan trwy ddwylaw Paul. Yr Iuddaeon yn caply y ddysceidaeth ef, yr hwn a gadarnhawyt trwy wyrthiae. Chwedlev a' * chyffwyad y consurwyr, a'r [illegible] a ddaeth y wrth hyny. Demetrius yn peri terfysc o blaid Diana.

*phoenedigaeth
‡escus, liw

dinas. A^o. Dew eisoes yn ymwared yr ei yddaw ef, ac yn heddychy trwy yscoleic y dinas.

AC e ddarbu, tra ytoedd Apollos yn Corinthus, bot i Paul dynet trwy y parthae gorucheliō, a dybot i Ephesus, a' chavel rhyw ddiscipulon, a' dywedyt wrthwynt, A dderbyniesoch yr yspryt glā er pan gredesoch? Ac wy theu a ddywedesont wrthaw, Ny wnaetham ni cyneint a chlywet a oes yspryt glan. Ac ef a ddywot wrthwynt, Erwydd pa beth gan hyny eich batyddiwyt? Ac wynt wy a dywedesont, Ervvydd batydd Joan. Yno y dywot Paul, Joan yn ddiau a batyddiodd a batydd edifeirwch, can ddywedyt wrth y popul, bot yddwynt credy * yn hwn a ddelei ar y ol ef, ys ef yw hyny, yn y Christ Jesu. Ac wedy yddwynt glywet hyny, wy batyddiwyt yn Enw yr Arglwydd Jesu. Ac wedy gesot o Paul ei ddwylaw arnaddynt ydaeth yr Yspryt glan arnynt, ac yr ymadroddesont dafodae, ac y prophwytesant. A'r oll wyr ytoedd ‡ yn-cylch dauddec.

*ir

‡ilwes, amgylch

Yno ydd aeth ef y mewn ir Synagog, ac yr ymadroddawdd yn eon dros dri-mis, gan * ddisputo ac annoc ir hynn a perthyn i deyrnas Dew. Eithyr pan ytoedd yr ei wedy ei caledy ei calonae, ac ny ‡ chredent, gan ddrwcddywedyt am ffordd yr Arglvvydd, ger bron y lliosogrwydd, e dynnawdd ymaith y wrthwynt, ac ef a ddidoloddd y discipulon, gan disputo beunydd yn yscol neb vn Tyrannus. A hynn a wna-

*resymy, ymddadle

‡vfyddahēt

‡blwydd a wnaethpwyt yspait dwy ‡ blynedd, yn y buy
*gair bawp oedd yn trigiaw yn Asia, glywed *ymadrodd
yr Arglwydd Jesu, yr ys Judeon hvvy a'r Groecit.
‡biraclae Ac Dew a weithredawdd ‡ wyrthiae nid *byche-
*bachain digion trwy ddwylaw Paul, yd pan ducit y wrth
‡bolede y gorph ef ir cleifion, ‡ gwrsie nai napcynae, ac
ymady or clefydae y wrthwynt, a' mynet yr yspry-
tion drwc allan o hanwynt. Yno bot i rei or Ju-
ddaeon crwydrait, consurwyr, gymeryd arnwynt
*alw *enwi uch pen yr ei oedd yn perchenogion y spryti-
on drwc, Enw yr Arglwydd Jesu, gan ddywedyt,
‡can Ydd ym ich consurio ‡ trvvy yr Jesu, yr hwn *a pre-
*y mac. &c. cetha Paul. (Ac ydd oedd ‡ nep meibon Sceva
‡rryw. Juddew, yr Archoffeiriat, yn cylch saith oedd yr ei
a wnaent hynn.) A'r yspryt drwc a atepawdd, ac
a ddywot yr Jesu a gydnabyddaf, ac Paul a ad-
*pwy waenaf: anid pwy *yty-chwi? A'r dyn ydd oedd yr
yspryt drwc yntaw, a gyrchawdd arnwynt, ac ei
‡meistrolodd ‡gorchvygawdd, ac a *orthrechodd yn y herbyn
*'orfu wy, yn y ‡chilieſont allan or tuy, yn noethion ac
‡ffoesont yn *glwyfedic. A' hynn bu hynot gan yr oll Ju-
*briwedic, ddaeon a'r Groecwyr hefyt, a'r oedd yn preswyli-
archolledic aw yn Ephesus, ac e ddygwyddawdd ofn ar bawp
o hanwynt, ac Enw yr Arglwydd Jesu a bawr-
hawyt. Ac llawer o'r ei oedd yn credy, a ddaethant
ac gyffesasont, gan ddangos ei gweithredoedd.
Llawer hefyt o'r ei oedd yn arver o gelfyddodae
*gowml *manolwaith, a dduc-sont ei llyfrae, ac ei llosge-
sont yn-gwydd yr oll popul, ac wrth gyfrif ei gwe-
‡dec mil a rth, ei cahad yn gyvverthydd pemp myrdd o vathr ari-
daugain ant. Velly mor gadarn y tyfawdd gair Dew, ac y

ymgrysaodd.
Yn awr wedy cyflawny hynn yma, y propasodd
Paul trwy'r yspryt teithiaw trwy Macedonia ac
Achaia, a' mynet i Caerusalem, can ddywedyt,
Gwedy bwyf yno, rhait i mi hefyt welet Ruuain
Yno yd anvones ef i Macedonia ddau o'r ei oedd
yn ei weini, sef Timotheus ac Erastus, ac ef e a
arhoes yn Asia dros amser. Ac yn y cyfamser hyny
y cyfodes cythrwbyl nyd bychan o bleit y ffordd ho-
no. Can ys ‡neb gwr ai enw. Demetrius, gof
ariant, yr hwn a wnai deimplae ariant Diana, yr
hwn oedd yn peri elw nyd bychan ir crefftwyr: Yr
ei wedy iddo ei galw ir vn-lle, y gyd a gweithwyr
y cyfryw bethae, a' ddybot, Ha-wyr, ys gwyddoch
may wrth y gwaith hwnn y perir *caffaeliat y ni.
Pellach chwi welwch ac a glywch, pan yw nad
yn vnic yn Ephesus, anid can mwyaf trwy'r oll
Asia yr annoches, ac y traws droses y Paul hwnn
lawer o popul, gan ddywedyt, Nad ynt wy dde-
wiae'r rei wnelir a dwylaw. Yd nad yw yn vnic bot
y rhann hyn yn periclus y ny ni, rac argyhoeddy y
cymeriat, eithyr hefyt rac bot am deimpl y vawr dde-
wies Diana ei diystyry, a' rac dybot hefyt destryw
ar vawrhydi hon, y mae'r oll Asia a'r byt yn hi
addoli. A' phan glywsant wy hynn, yr oeddent yn
llawn digofeint, gan ddolefain, a' ddywedyt, ‡ Ys
mawr Diana yr Ephesiait. A'r oll ddinas a gyf
lawnwyt o wradwydd, a' rhuthraw a wnaethant
ir *orseddfa o gytundab, a' dalha Gaius, ac Ari-
starchus, Macedonieit, a' chyd-ymddeithion
Paul. A' phan ytoedd Paul yn ewyllysio mynet y

*grymiodd, 'orvu
‡rhyw wr
*ced
‡Asia
‡Mawr yw
*gymynfa

mewn ymysc y popul, ny's gadawdd y discipulon
yddaw. A'r ei hefyt o pendevigion Asia a'r oeddent
yn *gereint iddo, a ddanvonesont atav, gan ddei-
syfy arnaw na'd ‡ymddangosei yn yr 'orsedfa. Y-
ei wrth hyny a lefent vn-peth, ar ei peth arall.
Can ys y gynulleidfa oedd eb drefn, a'r chan mwyaf
ny wyddent o bleit pa beth yd aethent yn-cyt. A'r
ei o'r tyrfa a luscesont canthwynt Alexander, a'r
Iuddaeon yn ei wthiaw racddaw. Yno Alexan-
der a amneidiodd a * llaw, ac a vynesei escusodi
y peth wrth y popul. Eithyr pan wybuont may
Iuddew oedd ef, cody a wnaeth ‡ ymlefler dros
yspait dwy awr hayachen, gan bawp yn llefain,
Ys mawr Diana yr Ephesieit. Yno *yscolheic y dinas
gwedy iddo lonyddy'r popul, a ddyvot, Ha-wyr y
Ephesieit, pa ddyn 'sydd ny wyr bot dinas yr E-
phesieit yn addolydd y vawr ddewies Diana, a'r
ddelvv, a descenawdd y wrth ‡Iupiter? A'r chan na
ddygon nep ddywedyt yn erbyn y pethae hyn,
iawn i chwy ‡ymlonyddy, ac na wneloch ddim yn
wyllt pwyll. Can ys dugesoch yma y gwyr hyn,
yr ei nid ynt na themplherwyr nac yn caply eich
dewies. Erwydd paam ad oes gan Demetrius na
'r crefftwyr y'sy gyd ac ef vn hawl yn erbyn neb, y
mae cyfraith yw chael, ac may Raglawyeit: ym-
cyhuddant y gylydd. Eithyr ad ywch yn ymofyn
dim am bethae ereill, ei tervenir mewn * cynnyn-
fa gyfreithlawn. Can ys in perycli rac ein ‡ar-
gyhoeddy am y dervysc heddyw, erwydd nad oes
vn achos y gallwn roi rheswm am * y cynnired hyn
o'r popul. Ac wedy iddo ymadrod velly, y ‡ im-
ddeuawdd

*garedigiõ
‡ymroddei
*ei law
‡decay
‡gawr,
bloeddio
*yr yscrive-
nydd
‡Iou
‡ynvoddlo-
ny, chwarse-
any
*difenwy
*cynnull-
eidfa
‡cuhuddo
*cynniswelr
‡gellyngod

ddeuawdd ef y gymunfa ymaith.

Pen. xx.

Paul yn mynet i Macedonia ac i * Grecia. Ef e yn arlwy fwper yr Arglwyd ac yn precethy. Yn Troas y mae ef yn gyfodi Eutychus. Yn Ephesus y mae ef yn calw Henafiet yr Eccles ynghyt, yn gorchymyn ceidwadigaeth deuait Dew yddwynt, yn ei rhybyddio rac gau ddyscyawdwyr, yn cydwediaw ac wynt, ac yn myned mewn llong tu a Caerusalem.

A C wedy darvot yspeidiaw or derfysc, y galwodd Paul y discipulon ataw, ac y * cofleidiawdd hwy, ac y cynnawdd ymaith y vynet i Macedonia. Ac wedy iddaw vynet, trwy y parthae hyny, a'ei h'annoc drwy lawer o ymadrodd, yd aeth ef i dir Groec. Ac yn ol trigio ynavv dri-mis, trwyd bot ‡ cynllwyn iddo gan yr Iudeon, val yd oedd ymei bryd vordwyo i Syria yr * oedd ef yr vedr ddadymchwelyt trwy Macedonia. A'chyd-ymddaith ac ef hyt Asia a wnaeth Sopater ‡ y Beroiat, ac or Thessaloniceit, Aristarchus, ac Secundus, ac Gaius Dderbaiat, ac Timotheus, ac or ei or Asia Tychicus, ac Trophimus. Yr ei hynn aethent o'r blaen, a'n aros a wnaethant yn-Troas. Ac ninen a vordwyesam ymaith y wrth Philippi, yn ol dyddie yr bara * croiw, ac a daetham atwynt i Troas yn-pemp diernot, lle yr arosaim saith dydd. A'r dydd cyntaf or ‡ wythnos a'r discipulon wedy dyvot yn-

*dir Groec

*breichlwyws

‡bwriad, brad.

*arvaethodd

‡o Veroia

*cri, croiw

‡Sabbatorum

cyt y *ddryllio bara, y precethawdd Paul ydwynt, ac ef ar vynet ymaith dranoeth, ac a barhaodd yn precethy y dan hanner nos. Ac ydd oedd ‡llucernae lawer yn-gorucch-ystafell, lle ydd *oeddent wedy'r ymglascy yn-cyt. Ac eisteddawdd mewn ffenestr ‡neb gwas ieuanc a'ei enw Eutychus, wedy *pwyso mewn trwmgwsc: ac val ydd oedd Paul yn hir precethy, ef e yn 'orthrwmedic gan hunaw, a ‡dygwyddodd i lawr o'r trydydloft, ac a godwyt y vyny yn varw. Ac Paul a ddescennawdd, ac a orwedawdd arnaw, ac ei cofleidiawdd, gan ddywedyt, Na chyffroet arnoch: can ys y mae ei *enait yntaw eto. Velly yn ol escen y Paul drachefn, a ‡dryllio bara, a' bwyta peth, ef a hir ymddiddanawdd yd ar glais y dydd, ac yno yd aeth *ymaith. Ac wy a dducesont y bachcen yn vyw, ac wy ddiddanwyt yn ‡ddivesur.

Yno y'r aetham ymaith ir llong, ac ir hwyliesam i ddinas Assos, er mwyn bot i ni dderbyn Paul yno: can ys velly y daroedd yddo * arvaethy, a' mynyd ‡ bot ehun yn peddit. Ac wedy y ddyvot ef atom y Assos, ac i dderbyn o hanam, yd aetham i Mytelenes. Ac mordwyaw a wnaetham o ddyno a' dyvot tranoeth *ar gyf-or Chios, a' thranoeth y tiriesam yn Samos, ac a drigesam yn Trogillium y dydd nesaf yd aetham i Miletum. Can ys darvoe i Paul amcanu mordwyaw eb law Ephesus, ... wydd na vynnai dreuliaw amser yn Asia: can ys ‡ brysiaw ydd oedd, a's bai possibil iddaw, y vot yn-Caerusalem, y dydd * Pentecost.

Erwydd pa ble it, o Miletum yd anvonodd ef y Ephesus

*dori
‡canwyllae oeddent
‡rryw wr
*syrthio
‡syrthiodd, gwympodd
*bywyt
‡thorri
*y gerddet
‡anvesdrol, ddirvawr
*bwrpasy
‡myned ar ei draet
*gyferbyn
‡ffryssiaw
*Sulgwyn

Ephesus, ac y galwodd am Henafiait yr Eccles. Yr
ei pan ddaethant ataw, ef a ddyvot wrthwynt,
Chwichwy wyddoch o'r dydd cyntaf yd aethym i
Asia, pa wedd y bum gyd a chwi pop amser, yn go-
asonaethy yr Arglwydd gyd ac oll gestyngeidd-
rwydd-medddwl, a' llawer daigr, a'* phrovediga-
ethae, yr ei a ddescenesont y mi gan ‡ gynllwyne
yr Iuddaeon, ac val na 'ommeddeis ddim ar oedd
*gyfles, amyn ei vanegy ychwy, a'ch dyscy ‡ yn
'oleu, ac ar hyd pep tuy, gan testiaw ys ir Iu-
ddaeon, ac ir Groecwyr, yr ediveirwch tu ac at
Ddew, a ffydd * ar ein Arglwydd Iesu Christ.
Ac yn awr wele, vy vi yn rhwym yn yr yspryt yn
myned i Gaerusalem, eb wybot pa beth a dderbydd
ymy-ynthei. Anid bot yr Yspryt glan yn testiaw
yn-pop dinas, gan ddywedyt, bot rhwymae a'
blinderoedd yn vy aros. Eithyr nad wy vi yn gw-
neythy dim devnydd, ac nid oes genyf vy ar ‡ vy-
bywyt vyhun, a's gallaf 'orphen* vy-cerddet gyd a
llawenydd, a'r gweinidogaeth yr hwn a dderby-
niais y gan yr Arglwydd Iesu, y destolaethy E-
vangel* rat Dew. Ac yr awrhon wele, mi 'wnn
pan ywo hynn allan na bydd ychwi ‡ bawp, trwy
yr ei y cerddais gan praecethy teyrnas Dew, we-
led vy wynep mwyach. Erwydd paam eich galwaf
yn testolaeth y dydd heddyw, vy-bot i yn 'lan y
worth waet pawp oll. Can na childynnais i ddim,
rac dangos ychwy oll gyccor Dew. * Edrychwch
gan hyny arnoch eeich hunain, ac ar yr oll dde-
vait, ar yr ei y gwnaeth yr Yspryt glan chwi yn
Olygwyr, i ‡ borthy Eccles Dew, yr hon a bwr-
casodd

*themtasi-one
‡bwriade
*buddiol ywch
‡ar osstec
*yn, tuac at
‡bywenioes
*vy-gyrfa
*gras
‡oll
*Gwiliwch
*Escopion
‡vwydo, lywodraethy

casodd ef a ei brawt waet. Can ys mi a wn hyn, yn ol vy mynediat, y daw bleiddiae trymion, yn eich plith, eb eiriach y devait. Eb law hynny, o hanoch eich hunain y cyvyd gwyr a adroddant bethae trawsion, y dynny discipulon ar ei hol. Am hyny gwiliwch a' meddyliwch, pan yw tros yspait tair blynedd na pheidiais i a rhybyddio pop vn, dydd a' nos a daigrae. Ac yr awrhon broder, eich gorchymynaf i Dduw ac i air y rat ef, yr hwn ys ydyw abyl y adeiliat angwanec, a'rhoi y chwy ‡etiuedd aeth ymplith yr oll rei, ysydd wedy ei sancteiddio. Ariant neu aur nai gwisc nep ny chupyddais. *Ac chwychwi a wyddoch, bot i'r dwylo hynn arweini im angenreidiae, ac ir ei oedd gyd a mi. Yr oll bethae a ddangoseis y-chwy, p'odd gan weithiaw velly, y dylech gynnal y gweiniaid, a' choffa geiriae yr Arglwydd Iesu, can yddaw ef ddywedyt, Gwynvydedic yw roddy yn hytrach no derbyn. Ac wedy yddo ddywedyt hyn, y ‡gestyngawdd ar ei 'liniae, a' gweddiawdd y gyd ac wynt oll. Yno yr wylesont wy oll yn ddirvawr, ac y rhuthresont ym-mwngl Paul, a ei gyssany, gan ymovidio yn bennaf o bleit y gairiae a ddywedesei ef, Na chaffent vvy welet y wynep e mwyach. Ac vvy ei cynhebryngesant i'r llong.

*parri, gyrr
‡tre tadeth
*Je, Ys,
‡beri, wasanaethy
*penlinodd

Pen. xxj.

5 Gweddi gyffredin y ffyddlonion. 8 Pedair merchet Philip yn prophwytesse. 23 Dyvalder Paul yn dwyn y groes, bal y rhacddybot Agabus ac eraill, cyd boed ei gyghor yn amgenach

genach gã y broder. 28 Y dirvawr pericul y bu ef yntha w, a'pha vodd y diangawdd.

A'Gwedy, daroedd y ni ddiangori, ac ymady ac wynt, ni a *ddaetham yn vnion-gwrs i ynys Coos, a'r dyð nesaf i Rodos, ac o ddyno i Patara.

2 A' gwedy i ni gahel llong y elei trosodd i Phoinice, ni aetham iddi, ac a hwyliesam ymaith,

3 A' gwedy ymddangos o ynys Cyprus, ni hei gadasam ar y llaw aswy, ac a hwyliasam tu a Siria, ac a diriasam yn-Tyrus: o bleit yno y dilwythwythwyt y llong.

4 A' gwedy i ni gaffael discipulon, nyni a drigesam yno saith diernot. Yr ei y ddywedesant i Paul trwy 'r yspryt, nad elei i vynydd i Caerusalem.

5 Ac yn ol ‡ gorphen yr dyddiae hyny, ni a dynnasam, ac aetham ymaith, ac wynthvvy oll a'ei gwragedd a'ei plant an hebryngesant yd yn yd aetham allan o'r dinas: ac estyngesam ar ein gliniae ar y lann ac a weddiasam.

6 Ac wedy daroedd y ni * ymgydgyfarch, yr aetham ir llong, ac wynteu ymchwelasant adref.

7 Ac yn ol i ni gorphen hwyliaw o ywrth Tyrus, y ‡ descenasam yn Ptolomais, ac a gyfarchasamwell ir broder, ac a drigesam vn diernot y gyd ac wynt:

8 A' * thranoeth, Paul a'r ei oedd gyd ac ef, a ‡ daetham i Caisareia: ac aetham y mewn y duy Philip yr Euangelwr, yr hwn ytoedd vn o'r saith * Diacon

* hwyliesam

‡ cwplau

* ymgredigaw, ymgofleidiaw, ymbreichei-do, canu yn iach, ymanerch

‡ diriasam

* thradwy

‡ ddaethant

* Gwenidog

acon, ac a arosam gyd ac ef. 9 Ac iddaw ydd oedd pedeir merchet o * wyryfon, yn prophwyto.

*vorynion

10 Ac mal ydd oeddem yn aros yno lawer o ddydiae yd aeth atam nep propwyt o Iudaia, a ei enw yn Agabus.

‡trryw, vn

11 A gwedy iddo ddybot atam, e cymerth wregis Paul, gan rwymo ei ddwylo a'i draet ehun, ac a ddybot. Hyn a ddywait yr yspryt glan, Val hynn y bydd ir Iudaeon yn-Caerusalem rwymo y gwr biae yr gwregis hwn, a'i ‡ roddy yn-dwylo y Genetloedd.

‡delifro

12 A' gwedy clywed o hanam hynn yma, ys nyni ac ereill *o dyno a atolygesam iddo nad elei i vyny i Gaersalem.

*or cyfle-wyr

13 Yno ydd atebawdd Paul ac y dybot: Pa wylo a wnewch gã *dori vy-calon? Can ys parawt wyf nid yn vnic i bot vy rhwymo, namyn hefyt i ‡ varw yn-Caersalem *er Enw yr Arglwydd Iesu.

*goddi
‡oddef marwoleth
*er mwyn

14 A' phryt na ellit ‡ troi ei vedd wl, y peidiesam, gan ddywedyt. Poet ewyllys yr Arglwydd a vo.

‡ddianoc

15 Ac yn ol y dyddiae hynn y cymersam ein *beichiae, ac ydd aetham y vynydd y Gaersalem.

*mut, ffar-dial, arche-nad

16 Ac e ddaeth gyd a ni rei or discipulon o Caesareia, ac a dducesont gyd ac wynt vn Mnason o Cyprus, hen ddiscipul, y gyd a'r hwn y lletuyem.

17 A' gwedy ein dybot i Gaersalem, in derbyniawdd y broder yn llawen.

18 A'r dydd nesaf yd aeth Paul y mywn gyd a ni at Iaco: a'r oll ‡ Henafieit oedd wedy yr ymgynnull yno.

‡Henafg-wyr, hene-fyddion

19 A' gwedy iddo ei * cofleidiaw, y managawdd

*gyvarch gwell ydd-ynt

mewn

mewn * dosparth bop peth ar y wnaethoedd oedd Duw ym-plith y cenetloedd drwy y weinidogeth ef.

20 Velly pan glywsant hyny, y rhoddesont 'ogoniant ir Arglwydd, ac y dywetsont wrthaw: * Ys gwely, vrawt, pa niver ‡ miloedd o'r Iuddaeon ys ydd * yn credy, ac y maent oll yn ‡ gwynvydy am y Ddeddyf.

21 Ac wy a glywsant am danat, dy vot yn dyscu yr oll Iuddaeon, ys ydd ym plith y Cenetloedd, ymwrthdot a' Moysen, ac yn dywedyt, na ddlent enwaedy ar ei plant, na byw yn ol y devodae.

22 Pa beth gan hyny 'syd yw vvneythyr? ‡ Dir iawn yw ymgynull o'r dyrva: can ys wy a * glywant dy ddybot.

23 Can hyny gwna hyn yma a ddywedwn wrthyt, Mae genym pedwar-gwyr a wnaethant edunet.

24 Cymer hwynt, a' glanha dy hun y gyd ac wynt, a' thyd gostia a' hwy, yd y n yd eilliant ei pennae: a' gwybot a ‡ gaiff pawp, am y pethae y glywsant am danat, nad ynt dim, eithyr dy vot titheu hevyt yn rhodio ac yn cadw yr Ddeddyf.

25 Can ys * in ac at am y Cenedloedd, ys ydd yn credu, nyni a escrivenesam, ac a ‡ varnesam na bo yddwynt gadw dim cyfryw beth, eithyr * ymoglyt o hanynt rac y pethe 'ry offrymer ir * delwae a' rac gwaet, ac ‡ ymwrth y degir, ac ymwrth godineb.

26 Yno Paul a gymerawdd y gwyr, a' thrannoeth yn ymlanhaodd e y gyd ac wynt, ac ydd aeth y mewn ir Templ, gan ‡ espysy cyflawniat dyddiae yr glanhaat, yd y n y d offrymit offrwm dros bob vn o hanaddvvynt.

27 A' gwedy

*tresn

‡Ti

*Gr. myrddion

*wedy

‡hoffi, at mawr serch ar

‡Rait

*gan glywet

‡gyd a ni

*phurha

‡wna

*herwydd

‡ordinesam, derbynesam

*ymgadw, ymwrthot

‡eidole

*rrac

‡honny, managy, datcan

27 A' gwedy gorphen hayach en y saith diernoc, yr Iuddaeon a'r oeddynt o'r Asia (pan welesant ef yn y Templ) a gynhyrfesant yr oll *popul, ac a ddodesont ddwylo arnaw.

28 Can lefain, Ha-wyr yr Israel cymporthwch: ‡hwn yw'r dyn ys yddyn dyscy pawp ym-pop lle yn erbyn y popul, a'r Ddeddyf, a'r lle yma: eb law hyny, e dduc Groec wyr ir Templ, ac a*halogawdd y lle sanctaidd hwn.

29 Canys gwelesent or blaen yn y dinas gyd ef vn Trophimus o Ephesus, a 'thybiet ‡mae Paul y ducesei ef ir Templ.

30 Yno y cyffrowyt yr oll ddinas, ac y rreddodd y popul yn-cyt: ac a * ymablesont ym-Paul, ac ei tynnesont allan o'r Templ, ac yn y man y caewyt y drysae.

31 Ac val ydd oeddent yn ‡caisio y ladd ef, ymanagwyt i bencaptaen y giwdawt, bot oll Caerusalem * wedy' therbyscy.

32 Ac yn y van ef gymerawdd bilwyr a' Channwriait, ac a redawdd y waeret yd attwynt: a' phan welsant y pen-Captaen a'r * milwyr, wy beidiesont a ‡ baeddy Paul.

33 Yna y daeth y pen-Captaen yn nes ac y daliodd ef, ac a'orchymynawdd ei rwymo a dwy gadwyn, ac a holodd pwy yt oedd ef, a'pha beth a wnaethoedd oedd.

34 A'r ei a lefynt vn peth, ereill beth arall, ‡ymplith y popul. Velly pryd na vedrei ef wybot cyrnodab * rac y dervisc, e 'orchymynawdd ei ‡dywys ir castell.

*werin
‡llyma'r
*gyffredinawdd, ddigyssegrodd
‡taw
*ddaliesont Bawl
‡ar verder
*mewn penbleth
*sawdwyr
‡kusto, curo, taraw
‡yn y dyrfa
*gan
‡arwein

35 A gwedy y ddyvot ef ir ‡ grisiae, e ddarvu y *ddwyn ef gan y milwyr rac* ymffust y dyrfa

36 Canys y dorf popul oedd yn ei ddilit, can lefain, ymaith ac ef.

37 A phan ‡ ddechreuit arwein Paul ir castell, e ddyvot wrth y pen-Captaen, A alla vi gahel *ymddiddan a thi? yr hwn a ddyvot, A vedry di groec?

38 Anyd tydi yw'r ‡ Egyptian, yr hwn o vlaen y dyddiae hynn a gyffroeist dervysc, ac a arweneist ir diffeith yn pedeirmil o wyr * llofryddiawc.

39 Yna y dyvot Paul, Yn ddiau, gwr wy vi o Iuddew, a'dinesydd o Tarsus, dinas nid anenwoc yn Cilicia, ac atolwc yty, godde yny ‡ amadrodd wrth y popul.

40 Ac wedy daroedd iddaw ganiady, y safawdd Paul ar y *grisiae, ac a amnaidiawdd a llaw ar y popul: a'gwedy gwneythy gostec vawr, y llabaryawdd wrthynt yn y tavot Hebreo, gan ddywedyt,

*arwein, ddwyn
‡stair
*trais, chwyrned
‡gychwynit
*chwedlaea
‡Aiphtiwr
*lleiddiaid, adwythawc
‡ymddiddan, chwedlena
*ystayr

Pen. xxij.

Paul yn datcan hanes ei vuchedd, a'ei ddyscedaeth. 25 Ef e yn dianc rac ei chwipio, o erwydd ei vot yn ddinessydd Rufainol.

HA wyr broder, a'thadae, gwrandewch vy * dadl y wrthyf yr owrhon wrthych.

2 A phan glywsant mae yn y tavot Hebreo ydd oedd ef yn llabaru wrthynt, mwy o'ostec a roddesont, ac ef ddyvot,)

‡escus, atep amddyffyn

3 Gwr yn ddiau yw vi, o Iddew, a'r anet yn-Tarsus yn Cilicia, anid * wedy'r vaethddrin yn y dinas hon wrth draet Gamaliel, ac wedy'r addyscy yn ol perfeith Deddyf y Tadae, ac oeddwn vawr vy-goglyt ar Ddew, val ac ydd ych chwitheu oll y dydd heddyw.

4 A' mi erdlidiais y ffordd hon yd angae, gan rwymo a' pheri rhoi a' gwyr a' gwragedd yn-carchar,

5 Megis ac y mae yr Archoffeiriat yn test ymy a'r oll Henaduriaeth: y gan y'r ei hefyd yd erbyniais y llythyrae ‡ at y broder, ac aethym i Ddamasco, y dwyn yr ei oedynt yno, yn rhwym i Gaerusalem, y'w * poeni.

‡ yn erbyn

* cospi

6 ¶ Ac e ‡ dderyw, val ydd oeddwn yn ymddeith ac yn dynesay at Ddamasco yn-cylch hanerdydd, pan oedd yn dysymwth dyscleiriaw o'r nef olauni mawr om amgylch ogylch.

‡ ddeddyw, ddarvu

7 Y n y * ddygwyddeis i ar y ddaiar, ac a glyweis lef yn dywedyt wrthyf, Saul, Saul, paam ydd wyt im erlit?

* tramgwyddeis, syrthieis.

8 Yno ydd atebais inef, Pwy ytwyt Arglwydd? Ac ef a ddywot wrthyf, Mi yw Iesu o Nazaret, yr hwn yw ti yn ei ‡ erlit.

‡ ymlit

9 Ac wyntwy a'r oeddynt gyd a mi, a welsant yn wir y goleuni ac a ofnysont: eithyr ny chlywsant leferydd y neb oedd yn * ymleferydd a mi.

* chwedlea, ymddiddan ymlefer

10 Yno y dywedais i, Pa beth a wnaf Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywot wrthyf, * Cyvot, a' dos y Ddamasco: ac yno y manegir y-ty am pop peth a ‡ ordeiniwyt yty yw wneythyr.

* Cwyn

‡ ddarparwyt

11 A phryt na vedrwn-welet gan 'ogoniant y goleuni hwnnw, im *tywysit erbyn vy llaw y gan yr ei oedd gyd a mi, ac a ddaethym i Ddamasco.

12 Ac vn Ananias gwr dwywol, *herwydd y Ddedyf ac iddo ‡testolaeth da y gan yr oll Iudeon oedd yn preswiliaw yno, a ddaeth ataf, ac a safodd, ac a ddywot wrthyf, Y brawd Saul, *cymer-dy-olwc: ‡ac ys yr awr honno ydd edrycheis arno. Ac ef a ddywot, Dew ein tadae a racordeniodd yty, gael gwybot y veddwol ef, a' gwelet y Cyfiawn hwnnw, a' chlywet y lleferydd ei enae. Can ys byddy test iddaw wrth pop dyn, ‡am y pethe, a' weleist ac a glyweist. Ac am hyny paam y trigy? Cyvot, a' bad-dier di, a' golch ymaith dy bechotae, gan 'alw ar Enw yr Arglwydd.

Ac e *ddarvu, gwedy y mi ddyvot drachefyn i Gaerusalem, a' gwediaw yn y Templ, y n y vum ‡om dieithyr vy hunan, a' y welet ef yn dywedyt wrthyf, *Brysia, a' thyn ymaith ar ffrwst ymaes o Gaerusalem: can na dderbyniant dy destoliaeth ‡am danaf. Yno y dyweis i nef, Arglwydd, hwy a wyddant vy-bot i yn carchary, ac yn *baeddy ympop ‡Synagog yr ei a gredent ynot ti. A' phan ddineit gwaet dy *verthyr Stephan, ydd oeddwn i hefyd yn sefyll gerllaw, ac a gydsynnyais ae i varwolaeth, ac a gedweis dillat yr ei oedd yn y llad ef. Yno y dyvot ef wrthyf, Does ymaith: can ys mi ath ddanvonaf ym-pell o ddyma at y Cenetloedd.

Ac vvy y gwrandawsant ef yd y gair hwn, ano yno yd erchafasant ei llefoedd, ac a ddywedesont, ‡Ymaith a chyfryw ddyn o ddyar y daiar: can nat

*arweddit
*o bleit, wrth, yn ol
‡air
*adwyl
‡a'r wir
‡o'r
*ddamlnyniodd, ddescennodd
‡mewn trāg, gorphwyll, gwelediga eth
*Frustra
‡om pleit
*curo, ffusto
‡commensa
*dywelltit, gollit
*dyst
‡I ffwrdd

iawn ytyw i byw. A' malydd oeddynt yn *llefain ac yn tablu ei dillat y am danynt, ac yn bwrw *pridd ir awyr, y gorchymynawdd y pen-Captaen bynet ac ef ir castell, ac archodd ei ‡yskyrsio, a'ei holi, er mwyn iddo gael gwybot am pa achos, y llefent velly arnaw. Ac wrth y rwymo ef a chareiae, y dybot Paul wrth y Canwriat, oedd yn sefyll *gerllaw, Ai cyfreithlawn i chwi yskyrsio vn 'sy yn Ruueinwr ac eb ei ‡barny?

A' phan glybu y Cannwriat, ef aeth, ac a vanagawdd wrth y pen-Captaen, gan dywedyt, *Gwyl beth a wnelych: can ys Ruuenydd yw'r ‡dyn hwn. Yno yd aeth y pen-Captaen, ac y dybot wrthaw, Dywait ymy, Ai Ruueinwr ytwyt? Ac ef a ddybot, Je. A'r pen-captaen a attebawdd, A ‡swmp mawr y daethym i y gael *bwrdeisiaeth hon. Ac Paul a ddybot, Eithyr velly im ganet i. Ac yno eb 'ohir ydd ymadaosont ac ef, yr ei oeddar vedr ei holi ef. A'r pen-Captaen hefyt a ofnawdd, gwedy ei gwybu mae Runeinwr oedd ef, a' chan ddarvot iddo ei rwymo. A' thranoeth, erwydd y bot ef yn ewyllysio gwybot diogelrwydd, am pa am y cyhuddit ef gan yr Iuddaeon, ef ei gellyngawdd yn rhydd o rhwymae, ac a'orchymynawdd bot ir Archoffeiriait a'r oll *Cyccor ddybot yng-hyt: ac ef a dduc Paul ac ei gosodawdd ger y bron hwy.

Pen. xxiij.

Attep Paul Paul wrth gahel ei daraw, a'r garbot ar ei ely-nion. Yr Arglwydd yn ei ddyhuddaw. Ac erwydd bar yr Iuddaeon.

*crio, gweiddi, bloedio
*dwst, llwch
‡ffrewyllio
*yn ei emyl
‡ddamno, ady
*Edrych, mogel, goagel
‡gwr
‡gwerth
*dinasvaint bwrdeisieth, braint y dinas hon
*Seneddr

Iuddaeon yn ei gynllwyn, ydd ys yn y ddanfon ef y Caisareia.

PAul yntae a edrychawdd yn ddyfri ar y Cyccor, ac a ddyvot, Hawyr vroder, Mi a wasanaethais Dew ym-pop cydwybot da yd y dydd hwn. Yna yr Archoffeirat Ananias, a'orchymynnawdd yr ei oedd yn sefyll yn ei empyl, ei daro ar ei *enae. Yno y dyvot Paul wrthaw, E ath dery Dew dydi, ‡ baret gwynllyw. A' thi a eisteddy im barnu yn ol y Ddeddyf, ac a'orchymynny vy-taro 'yn erbyn y Ddeddyf? A'r ei oedd yn sefyll gerllaw, a ddywedynt vvrtho, A ‡ gebly di Archoffeiriat Dew? Ac Paul a ddyvot, Ny wybuum i, vroder, *y bot ef yn Archoffeiriat: canys bot yn escrivenedic, Na * bellithia Bennaeth dy popul. Eithyr pan ddeallawdd Paul bot y naill parth i'r popul yn Tsadduceit, a'r llall yn Pharisaieit, ef a lefawdd yn y Cycor, gan ddyvvedyt, Ha wyr vroder, Mypvi 'sy Pharisai, ac yn vap i Pharisai: am 'obeith a' chyvodiadigeth y meirw im ‡ bernir. A' gwedy ydd ddywedyt hynn yma, y cyvodes ymryson rhwng y Pharisaiait a'r Tsaduceit, yn y ‡ hollwyt y lliaws. Canys y Tsadduceit a ddywedant, nad oes dim cyfodiadigeth, nag Angel, nac yspryt: a'r Pharisaiait a * a addefant bop vn or ddau. Yno y bu ‡ llefain mawr: a'r ‡ Gwyr-llen o blait y Pharisaiait a gyvodesont i vynydd, ac *ymrysonesont, gan ddywedyt, Nid ym ni yn cael

*ddanedd
‡vagwyr wynnedic, wyngalchaid
*yngwrthwynep ir
‡ymserthy, ddivenwy
*mae ef oedd. &c.
‡ddrycddywait am lywodraeth wr
‡cyhuddir, ir achwynir arnaf
‡aeth y dyrfa yn ddwyblait
*ganiatant bot
‡ymlefief
*yscrivenyddion
‡vadlenesōt

dim drwc * yn y dyn hwn: can ys a's bu i yspryt ai Angel ymiddan ac ef, nac ‡ ymladdwn-ni-a-Dew ddim. A' phan gyvodes * terbysc mawr, y pen Captaen, can ofny rac ‡ rhwygo Paul yn ddrylliae y ganthwynt, y'orchymynawdd ir milwyr bynet i waeret, a'ei * ddwyn ef oei plith wy, a'ei * arwein ir castell.

Ar nos hon nesaf y safawdd yr Arglwydd * wrtho, ac a ddyvot, Bydd ‡ dda dy gyssur Paul: can ys megis ac y testolaetheist * am danaf yn-Caerusalem, velly y byd dir ytty dwyn testolaeth hefyd am danaf yn Ruuein. A' gwedy y ‡ bot hi yn ddydd, ydd ymglascawdd 'r ei or Iuddaeon, ac a * gyfreithiesont, gan ddywedyt, na bwytaent ac nad yfent, yn y laddent Baul. Ac ydd oedd mwy no dauugain-vvyr, y wnaethoeddynt y bwriat hwn. Ac wyntwy a ddaethant at yr Archoffeiriait at Henafiait, ac a ddywedesont, Ys darvu y ni ymgyfreithiaw a Raith, na bwytaem ddim, nes y ni ladd Paul. Yr awrhon gan hyny, arwyddocewch chwy chwi a'r Cyccor ir pen Capten, bod yddaw y dwyn ef allan y vory ‡ atoch, mal petech ar veidr cahel gwybot ryw bethe yn yspysach y gantho: a' ninneu, cyn nag y del ef yn agos, a byddwn yn parawt y w ladd ef. Eithyr pan glybu nai vap chwaer i Paul y * cynllwyn, mynet a wnaeth ef, a' dyvot y mewn ir castell, a' manegy i Paul. Ac Paul a alwodd vn o'r Cannwriait attaw, ac a ddyvot, Dwc y ‡ gwr-ieuanc hwn at y Pen-Captaen, can ys mae cantho beth y ei vanegy yddaw. Ac ef ei cymerth, ac ei duc at y pen-Captaen, ac a ddyvot,

Paul

*ar y gwr
‡wrthladdwn, ymdrinwn
*ancydvot
‡carpio, rac tynny Paul yn ddrylliae
*gymeryt, ddwyn
*yn ei emyl
‡o gonffortda.
*o hanoc
‡mynet
*gyngreirtesont, ymrwymesont drwy lw.
‡ychwy
*bradchwedl.
‡gwas

Paul y carcharawr am galwodd attaw, ac a ddy-
syfiawdd arnaf dwyn y gwr-ieuanc hwn atat, can
bot gantaw * beth y ei adrodd wrthyt. Yno y pen-
Captaen ei cymerth ‡ erbyn ei law, ac aeth-ar-
gyfer ac ef or naillu, ac a'ovynodd yddaw, Pa beth
'sy genyt y ei venegy y-myi? Ac ef a ddywot, Yr Iu-
ddeon a gydvwriesont deisyfy arnat, dwyn Paul
allan ebory ir Cyccor, megis petyn ar vedr ymo-
fyn mwy o yspysrwydd am danaw. Eithyr * na
wna di yn ei hol wy: canys y mae o hanwynt yn y
gynllwyn ef, mwy no dauugain-wyr, yr ei a gyf-
reithiesant, na bai ydwynt na bwyta nac yfet, nes
yddynt y ladd ef: ac yr awrhon ydd ynt yn parawt,
gan edrych am dy addewit ti. Yno y pen-Captaen
a ollyngawdd ymaith y gwr-ieuanc, ac a'orchy-
mynawdd yddaw na venagei y neb, ddangos o
‡ hanaw cyfryw pethae wrthaw. Ac ef a alwodd
attaw dau * ryw Gannwriait, ac a ddywot, Pa-
ratowch ddau cant ‡ milwr, y vynet y Caisareia,
a' dec a thriugain o varchogion, a dau-cant, a
* ffynweywyr ar y drydedd awr o nos, a pharato-
ent ‡ yscrublieit y dody Paul arnoddynt, er ei dwyn
efyn ddiogel at Felix y ‡ Presydent.

Ac ef a escrivenawdd lythyr ar y ffurf hon. Clau
dius Lysias yn anuon annerch ar yr arddercho caf
* President Felix. Wrth ddalha y gwr hwn gan
yr Iuddaeon, ac a' hwy ar vedr ei ladd, ydaeth-
ym arnynt a ‡ llu, ac y achupais ef, can wybot
mae Rhueinwr ytoedd. A' phan oeddwn yn ewy-
llysiaw gwybot yr achos, y cuhaddesent ef, y du-
gais ef at y Cyccor hwy. Yno y deellais mae ei gu-

*neges athi
‡erwydd

*nath etri-
ler, ymhedder
ganthynt

‡honawt
y pethae
hynn wr-
thyf
*rei
‡sawdwyr
val yd elent
*dartiae
‡varch
nei gephyl
‡Llywydd,
Raglaw
*Llywyadr
‡chywdawt

huddaw a wnaethit am * gwestionae o y Deddyf hwy, ac nid oedd arnaw vn caredd teilwng a angae, nai rrwymae. A' gwedy dangos y mi, mae yr oedd yr Iuddaeon yn ‡ cynllwyn y gwr, yn ebrwydd y danvoneis ef atat, ac' orchymynneis ydd ei guhuddwyr ddywedyt * ger dy vron di y pethae oedd ganthvvynt yn ei erbyn. Does yn iach. Yno yr milwyr megis y gorchymynesit yddwynt, a gymersont Paul, ac ei dugesont o hyt nos at Antipatris. A'r dydd drannoeth y gadawsont ir marchogion vyned gyd ac ef, ac yr ymchwelesont ir castell. A' phan ddaethant i Caisareia, y troddesont ‡ yr epistol ir President, ac a'osodesont hefyt Paul ger ei vron. Velly wedy daroedd ir President ei ddarllen, a' gofyn o ba * gyvoeth ydd han oedd: a'phan wybu mae o Cilicia ydd ytoedd, mi ath wrandawaf, eb yr ef, pan ddel hefyd dy guhuddwyr: ac a'orchymynawdd ei gadw yn-dadlaudy Herod.

* orchestion
‡ gwneythyd ei vrad ef
* worthyt
‡ y llythyr
* ardal, wlat
‡ syganel ef

Pen. XXIIIJ.

Paul wedy ei gyhuddaw yn atep dros ei vuchedd a'i ddysceidaeth yn erbyn ei gyhuddwyr: Felix yn y deimlawel, a'ei vryd ar gael gobr. Ac yn ol hynny yn ei adu ef yn-carchar.

A Cyn ol pemp diernot, y daeth y waeret Ananias yr Archoffeiriat y gyd a'r Henafieit, ac Tertullus rhyw areithiwr, yr ei a aparesont ger bron y President yn erbyn Paul. A' gwedy ei alw *ef ir lle, e ddechreawdd Tertullus ei guhuddaw

* ymddaugesont
‡ Paul

ddaw, gan ddywedyt, Can y ni bot yn byw yn
dra heddychol oth bleit ti, a' bot gwneythyr llawer
o bethe gwiw, ir genedl hon drwy dy ‡ racddyall
di, Hyn ydd ym ni yn * cydnabot yn ‡ hollawl, ac ym-
pob lle, yr * arddechocaf Felix, y gyd a chwbyl ddi-
olwch. Eithr rac bot ymy dy ddal ha yn rhyhir ddygn,
atolwc yty ein gwrandaw oth ‡ hynawster ar y-
chydic airiae. Can ys cawsam y gwr hwnn yn
ddyn adwythus, ac yn * cyffroy terfysc ymplith yr
oll Iuddaeon trwy'r oll byt, ac yn ‡ brisnerthwr
ar yr * heresi y Nazarieit, ac a ‡ bynysei halogy
y Templ: ac am hyny y daliesam ef, ac a vyne-
sem ei varny * yn ol ein Deddyf: Eithyr y pen-
Captaen Lysias a ddaeth arnam, a' thrwy drais
mawr ei duc allan o'n dwylo, gan orchymyn y dd
ygnhuddwyr ddybot ata ti, y gan ba rei y gelly
(a's myny ymofyn) wybot yr oll pethae hynn ydd
ym ni yn y gyhuddaw * ev. A'r Iuddaeon hwythe
hefyt a daeresant, gan ddywedyt bot y peth y modd
hynny. Yno Paul, gwedy amneidio o'r Present
arnaw y amadrawddd, a atebawdd, Y mae yn
‡ haws genyf atep troso vyhun, can vy-bot yn
gwybot dy vot ti lawer o vlyddynedd yn * ynat ir
genedleth hon, can ys gelly wybot, nad oes amid
dauddec diernot er pan ddaethym i vynydd i addoly
i Caerusalem. Ac ny im cawsant i yn y Templ
yn ‡ ymddadleu a nep, nac yn * cyffroy yr dyrva y
‡ gyfodi, nac yn y * Synagogae, nac yn y dinas.
Ac ny allant chwarth probi y pethae, y maent im
cuhuddaw am danwynt. Eithr cyffessy yty ddwyf
hyn yma, * mae yn ol y fford (rhon y alwant wy yn

‡rrac ddarpar
‡gwbl
*gorëu
‡boneddigeiddrwydd
*cynnyrfy, peri
‡brenawdur
*opinion
‡tarperesei, amcanesei
*erwydd ein cyfraith
‡ar ein bychaf, ar ein gwarthaf
*ef
‡llafnerach
*bawdwr, barnwr, Iustus
‡disputo
*peri cyffro yn y popul
‡cynulleidfae
*tain

heresi) velly yr addolaf vi Ddew vy-tadae, sef gan gredy yn yr oll pethe r' y scrivenit yn y Ddeddyf a'r Prophwyti, a' gobeith 'sy genyf ar Ddew, am yr vn cyfodiadigeth y meirw ac y maent wy then hefyt yn ei ddysgwyl, y bydd ef ‡ys ir cyfiawnion ac ir ancyfiawnion. Ac yn hyn ydd wyf vi *yn stydio vot genyf yn wastat gydwybot ‡ ddirwystr tu ac Ddew a' thu ac at dynion. Ac yr ovvon yn ol llawer o vlyddynedd, y daethym ac y dugeis *eluseni im cenedleth ac offrymae. Ac yn yr amser hynn, 'rei o Iudeon o'r Asia am cawsant ‡ wedy vy-glanhay yn y Templ, ac nid gyd a thorf, na therfysc. ‡Y rei a *ddylesynt vot yn ‡ gynnyrchiol rac dy vron, am cyhuddaw, a bysei ganthwynt ddim im erbyn. Ai ynte dywedet yr ei hyn yma, a gawsant vvy dim ancyfion *ynof, tra sefeis yn y Cyngor, ‡dieithyr am y *llef vnic hon, a'r a lefeis yn sefyll yn ei plith vvy, sef Am gyfodiadigeth y meirw im *bernir heddyw genwch. Pan glybu Felix y pethae hynn, yr oedd awdd ef wynt, gan ddywedyt, Pan wypwyf yn ‡ yspesach y pethae a perthyn ir ffordd hon, pan vo i Lysias y pen-Captaen ddyvot yma, y dosparthaf eich mater. Yno ydd archawdd i Gannwriad gadw Paul, a gadael iddaw gahel *gorffywys, ac na 'ohardddei i neb oei gydnabot ei weini, nei ddyvot attaw.

Yn ol ‡ talm o ddyddiae, yd aeth Felix ef a'ei wreic Drusilla, yr hon ytoedd Iuddewes, ac ef a'alwodd am Paul, ac a glywawdd gantham am y ffydd ys ydd yn Christ. Ac mal ydd oedd ef yn ‡ dosparth am gyfiawnder, a' *chymmedroldep, ac am y

‡ac
*ynof-
chesty
‡iach, glir
*elusendot
‡yn barodie
*ddirpa-
resynt
‡presennol
*arnaf
‡anid
*yr yma-
drodd
‡cyhudd ir
*hy trach,
[illegible]
‡esmythder
*amser
‡rresymy
*cymesur-
dep

am y barn y ddybot, Felix a ddechrynawdd, ac a atebawdd, Does ymaith ‡ ar hyn o amser, a mid pan gaffwy amser-cyfaddas, mi alwaf am danat. Ac ydd oedd ef yn gobeithio hefyt y rhoddesit ariant iddaw gan Paul, er iddo ei ellwng ef: erwydd pa bleit ydd anvonodd ef am danaw yn vynychach, ac y *chwedleuawdd wrthaw. A' gwedy cerddet dwy ‡ blwyddyn, y daeth Porcius Festus yn lle Felix: a' Felix yn ewyllysio ennill bodd yr Iuddaeon, a adawdd Paul yn * rhwym.

‡ddros

*ymddiddanodd ac ef

‡blynedd

*carchar

Pen. xxv.

Yr Iuddaeon yn cyhuddaw Paul ger bron Festus. Ef yn atep drostaw ehun. Ac yn appelio at yr Ymperawtr. Bot yn cympwyll am y vater ef gar bron Agrippa. A'i dwyn ef allan.

Gan hyny gwedy dybot Festus ir *ardal, ar ben y tridie ydd aeth i vynydd i Gaerusalem o Caisareia. Yno* ydd ymddangosent yr Archoffeiriat a' phennaethieit yr Iuddaeon ger ei bron ef yn erbyn Paul, ac atolygasant iddaw, a' chan erchy ‡ caredigrwydd yn ei erbyn, bod iddo ddanvon am danaw i Gaerusalem: ac hwy a wnaethant *gynllwyn yw ladd ef ar y ffordd. Eithyr Festus a atebodd, ‡ bot cadw Paul yn Caisareia, ac a danetyntae ehun * eb ohit ydyno. Can hyny (eb yr ef) dauet yr ei o hanoch chwi 'sy yn abl, y gyd a ni:

*cydoeth

*appircent

‡ffavr

*vrad, bwriad

‡am

*ar vyrder

ni i waeret: ac ad oes * neb anvviredd ‡ yn y gwr, cyhuddant ef.

Pryt na thrigesei ef yn y plith wy * y tuhwnt y ddec diernot, ef aeth y waeret y Caisareia, a'r dydd nesaf ydd eisteddawdd yn y brawdle, ac a orchymynawdd ddwyn Paul atavv. Ac wedy ei ddybot, yr Iuddaeon y ddaethent o Gaerusalem, a safasont o ei amgylch, ac a ddodesont lawer o achwyniõ trymion yn erbyn Paul, yr ei ny ellynt ei provi, can yddaw vot yn atep, na ddaroedd yddaw ‡ pechy dim nac yn erbyn Deddyf yr Iuddaeon, nac yn erbyn y Templ, nac yn erbyn Caisar. Er hyny Festus yn ewyllysiaw cahel * bodd yr Iuddaeon, a atebawdd i Paul, gan ddywedyt, A di y vyn ydd y Gaerusalẽ, ac yno ith barny am y pethe hyn ger vy-bron i. Ac Paul a ddybot, ydd wyf yn sefyll ‡ wrth brawdle Caisar, lle y perthyn vy-barny: ir Iuddaeon ny wneythym i ddim yngham, megis ac y gwyddos-ti yn dda ddigon. Can ys, a's gwneythym ddim * cam, ai dim teilwng o angae, ny wrthddodaf vi varw: ‡ ac anid oes dim or cyfryvv betheu ar y maent * wy im cyhuddaw, ny all nep vy rroddi yddwynt: appelo ydd wyf ‡ ar Caisar. Yno Festus wedy daroedd iddaw ymddiddam a'r Cyngor, a atebawdd, A appeleas ti * ar Caisar? ar Caisar y cai vynet.

Ac yn ol swrn o ddyddiae, y Brenhin Agrippa a' Bernice ydd aethant y wared y Caisareia y * gyfarch-gwell i Festus. A' gwedy yddwynt aros yno lawer o ddyddiae, Festus a venagawdd ir Brenhin ‡ vater Paul, gan ddywedyt: Y mae yma rywr

*dim coegedd
‡ar
*dros ben
‡wneythy dim ynghã
*ffabr
‡gar llaw
*ynghamm, enwed
‡as ynte
*rhein
‡at yr Ymmerawtr
*at
*ymanerch
‡bethe, hawl

yr wedy ei adael yn-carchar y gan Felix. Am yr
hwn pan ddaethym i Caerusalem, ydd oedd yr
Archoffeiriait a' Henasiait yr Iuddeon yn *hon=
nyny, gan ddeisyfy cahel barn yn ei erbyn. I ba
'rei ydd atebeis, nad yw ‡ moes y Rufeinieit, er
bodd-roddy nep i angae, cyn noc y caffo yr vn a
gyhuddir, ei gyhuddwyr ger ei vron, a' chaffael o
honaw le y amddyffyn ehun, am y caredd. Wrth
hyny gwedy ei dyvot wy yma, ‡ eb 'oludd y dydd
cyntaf rac llavv ydd eisteddais yn y vrawdle ac a' or
chymynais dwyn y gwr ger bron. Yn erbyn pa vn
pan safawdd y cuhyddwyr i vyny, ny * ddugesōt
wy vn caredd am gyfryw bethae ac y tybyesswn i:
namyn bot ganthwynt ryw ‡ gwestionae am * y
gwangoel yddynt y hunain, ac am vn Iesu a vu
marw, yr hwn a daerei Paul ei vot yn vyw. A' mi=
neu erwydd vy-bot yn * petrusaw ‡ yn-cylch cyfryw
gwestion, a' ovyneis iddaw a elei ef y Gaerusalē,
a' chymryt-barn yno am y pethae hyn. Eithyr can
darvot iddaw apello y n y gedwit ef i ‡ wybyddyeth
Augustus, mi 'orchymynais ei gadw, yd pan dan=
fonwn ef at Caisar. Yno Agrippa a ddyvot wrth
Festus, A' mineu a wyllyswn glywed y * dyn. Evory
eb yr yntef, y cai y glywet ef. A' thranoeth wedy
dyvot Agrippa a' Bernice a ‡ rhwysc mawr, a'
myned i mewn ir Orsedd y gyd a'r pen-capteinieit
a' phendevigion y dinas, wrth 'orchymyn Festus
y ducpwyt Paul * yno. Ac y ‡ 'syganei Festus,
A vrenhin Agrippa, a' chvvithe bawp ys ydd yn
presentol yma gyd a ni, ys gwelwch y ‡ dyn hwn,
a bleit pa vn y galwodd oll * tyrfa yr Iuddaeon
arnaf,

*cyhoeddy, menegy
‡debod, arver
*ffawr
‡yn ddioet
*ddyrcsont
‡ymofyniō
*amhau, dowto,
‡am
*holedigeth
‡gwr
‡rhodres, rrwyf
*atwynt
‡dywedet:
*Ti
‡gwr
*llios.

arnaf, bop vn yn-Caerusalem, ac yma, gan arthlefain, na ddlei ef gael byw a vei hwy. Er hyny ni vedreis i gael arnaw wneythy dim teilwng o angae: anid can ddarvot iddaw appelo at Augustus mi a verneis y ddanvon ef. Am pa vn nid oes genyf ddim talgrwn yw escriveny at vy Arglwydd: erwyd pa bleit mi y dugais ef atoch, ac yn enwedic atta ti, Vrenhin Agrippa, yd pan yw yn ol darvot ei holi, gaffael o honof beth yw escrivenny. Can ys anrysymol y tybiaf ddanvon carcharor, a ceb ‡ arwadocay yr achosion y cyhuddir ef.

*yspysy, honny

Pen. xxvj.

Gwirionday Paul a welit wrth adrodd ei vuchedd, cymmedroldep ei atep wrth draha Festus.

*ddywedyt

‡ddyvot

YNo y dyvot Agrippa wrth Paul, e genietir yty * ymadrodd drosot tyhun. Velly Paul a estennodd ei law, ac a ‡ atepodd drosto ehun. Ys dedwydd y tybiaf vy-bot vyhun Vrenhin Agrippa, can y mi gahel atep heddyw geyr dy vron di, am bop peth im cyhuddir y gan yr Iuddaeon: yn bi-ddibaddae, can dy vot ti yn gwybot o ywrth yr oll ddevodae, a' chwestionae 'r ysydd ym-plith yr Iuddaeon: erwydd paam, yr atolygaf yty, vy-gwrandaw yn ddioddefgar. Ac am vy-buchedd om mabolaeth, a'pha ryw wedd ytoedd hi o'r dechreat ym-plith vy-cenedlaeth vy hun yn-Caeru-salem,

salem, e wyr yr oll Juddaeon, yr ei am adwaenēt
*gynt (pe mynent testolaethy) bot i mi yn ol y
‡sect *cynnilaf o'n creddyf vyw yn Pharisai. Ac
yr awrhon ydd wyf yn sefyll ac im cyhuddir am o-
baith yr adewit a wnaed y gan Ddew i ein tadae.
At ‡ pa addevvit ein dauddec llwyth yn gwasana-
ethy Dew eb dorr ddydd a'nos, a'obeithant dyvot:
er mwyn pa'obeith, a Vrenhin Agrippa im cyhu-
ddir y gan yr Juddaeon. Paam y tybir yn beth
anghredadwy y genwch, bot y Ddew gyvody y
meirw dragefyn? Minneu hefyd yn diau a dybiais
ynof vy hū, y* dylewn wneythy llawer peth ‡ gwrth
wyneb yn erbyn Enw yr Jesu o Nazaret. Yr hynn
betha wnaethym i yn-Caerusalem: can ys llaw-
er o'r Sainct a'orchaeais yn-carcharoedd, can
bot genyf awturtat o ywrth yr Archofferait: ac
wrth ei ‡ diuetha, y rhoddeis varn. A mi y* poeneis
wy yn vynech drwy yr oll ‡ Synagogae, ac ei cym-
pelleis i gably, a' chan ynfydy ym-pel ach yn y her-
byn wy, mi ei herlidiais, hyd ar ddinasoedd *estrō.
Ac yn hynn, pan aethym i Ddamasco ac awtur-
tawt, a' ‡ chaniatat yr Archoffeiriait, ar haner
dydd, a' Vrenhin, ar y ffordd y gwelais ‡ leuber
o'r nefoedd, yn rhagori ar ddysclaerdap yr haul, yn
llewyrchy om amgylch, mi ar ei oedynt yn ymdeith
gyd a ni. A' gwedy daroedd y ni oll *ddyfgwyddo
ir ddayar, y clywais lef yn llavaru wrthyf, ac yn
dywedyt yn-tavot Hebreo, Saul, Saul, paam
im ‡ erlidy? *Calet yw yty wingo yn erbyn y swm-
bylae. A' minneu ddywedais, Pwy yt wyt Arglwydd?
Ac yntef ddyvot, Myvi yw Jesu yr hwn wyt ti yn ei
erlid.

*or blaen
‡gohanred
*craffaf, dichlynaf
‡yr hwn
*dylesswn
‡trawsedd
‡lladd, rhof yw marwolaeth
*cospeis
‡gynnulleidvaon
*dieithr
‡ch omilliā
*am
‡lewych, goleuni goleuad
*gwympo, syrthio, ir llawr
‡ymlidy
*Anhawdd

erlit. Eithyr cybod y vyny a' sa ar dy draet: can ys er mwyn hynn yr ymddangoseis yty, sef er dy 'osot ti yn 'wenidawc ac yn test, *ys am y pethae'r y we- leist, ac am y pethae yn yr ei y ymddangosaf yty, gan dy waredy y wrth y * popul, ac y wrth y Ce- nedloedd, at pa'r ei yd anvonaf yr awrhon: er yty agory ei llygait, ac ymchwelyt o hanwynt y wrth dywyllwch i 'oleuni, ac y wrth ‡ vediant Sa- tan *ar Ddew, y n y dderbyniont vaddeuant pe- chotae, ac etiveddiaeth ym-plith yr ei, a sancte- ddiwyt trwy ffydd yno vi. Am hyny, Brenhin Agrippa, nid anvfyddheis i ir weledigaeth ne- fawl, anid dangos yn gyntaf ydd wyntwy o Da- masco, ac yn-Caersalem, a' thrwy oll orwlat Ju- daia, ac yno ir Cenedloedd, ‡er ydd wynt edivar- hay, ac ymchwelyt *ar Ddew, a' gwneythy gwei- thredoedd a vei teilwng i wellaat buchedd. Am yr achos hynn yr ymavlawdd yr Juddaeon yno- yn y Templ, ac a geisiesont vy lladd. Er hyny mi gefeis borth y gan Ddew, ac wyf yn ‡aros yr dydd hwn, gan destolaethy ac i bychan a' mawr, * ac eb dywedyt dim amgen no'r pethae y dywawt y Prophwyti a' Moysen y delei, ys ef yvv hyny, bot i Christ ddyodde ac ydaw ef bot yn gyntaf a gyvo- tai o veirw, ac a ddangosei 'oleuni ir popul, ac ir Cenedloedd. Ac mal ydd oedd ef yn atep hynn drostaw ehun, y dyvot Festus a llef vchel, Paul, ydd wyt yn ynvydu: ‡lliaws o dysc syd ith wne- thy'r yn ynvyd. Ac yntef ddyvot Nyd wyf wedy yn- vydy, ‡ardderchawc Festus eithyr gairiae gwir- onedd a' sobrwydd wyf yn ei hadrodd. Can ys *gwyr y Bren-

*yn gystal

‡sef yr Judaeō

*allu
‡at

*ar
‡at

o
*y dalliawdd yr Juddaean vi
‡parhay
*nad wyf
ym

‡wedy amhwyllo
*llawer
‡ddayonus, bendedic
*ef a wyr, y mae yn eb- pes gan

[B]renhin am y petheu hyn, ger bron yr hwn hefyt ... wyf yn *cympwyll yn ‡hyf, ac ydd wyf yn ty... nad oes dim o'r pethe hynn yn guddiedic rac ... ef: can na wnaethant hynn yma mewn con... gyl. A Vrenhin Agrippa, a gredy di y Prophwyti... ... wnn dy vot yn credy. Yno y'saganei Agrippa ... wrth Paul, Ydd wyt *o bewn ychydic im annoc y ... yn Christian. Ac Paul a ddyvot, Mi ‡ddamu... ... gan Dew nid yn vnic y tydi, namyn a' phavvp ... ysydd im clywet i heddyw, eich bot ac o bewn ... ychydic ac yn gwbyl oll yn gyfryw ac ydd wyf vi... ... *dieithyr y rrwymae hynn. Ac wedy yddaw ... dywedyt hyn, y cyvododd y Brenhin i vynydd, a'r ... President, ac Bernice, a'r ei oedd yn cyd eistedd ac ... wynt. Ac wedy ydd wynt vyned o'r ailltu, wynt ... gympwyllesont yn ei plith ehunein, gan ddy... wedyt, Nid yw'r *dyn hwn yn gwneythy dim ... wng o angae, na rrwymae. Yno y dyvot A... grippa wrth Festus, Ef 'ellit gellwng y ‡ gwr ... hwnn, pe na bysei iddaw appelo ar Caisar.

*ymddidan amadrodd
‡eon, yu boderus
*wrth brō, bayachen
‡buchwn, rybuchwn
*anyd
*gwr
‡Gr. dyn
*at

Pen. xxvij.

... perygius bu *taith Paul ai gyfeillion parth a Ruvein. Pa wedd a' pha le ei tirïasont.

Gwedy daroedd yddynt *gytharny, yni hwylio ir ‡ Ital, hwy a rode-sant bob un Paul, a'rryw garcha-rorion ereil at Gānwriat aei enw Iulius o *gatyrva Augustus. A' dringo a wnaethom i long o A-dramyttium ar vedr hwyliaw ar

*ymgyngori
‡Eidal
*ranwyr

duedae yr Asia, ac a dynasō ymaith, ac Aristarchus
or Macedonia o vvlad Thessalonia, oedd gyd a ni.
A'r dydd *nesaf y tiriesam yn Sidon: ac Julius a
ymdduc yn * ddyngar wrth Paul, ac a roes iddaw
ryddit i vynet at ei gereint, y gahel ced ganth-
wynt. Ac o ddyno y moriesam, ac yr hwyliesam eb-
law Cyprus, erwydd bot y gwyntoedd yn wrth-
wynep. A' gwedy ‡ trawený o hanam dros y mor
ger llaw Cilicia ac Pamphylia, a' dyvot i Myra,
dinas yn Lycia: ac yno cahel or Cannwriat long o
Alexandria, yn hwyliaw ir Ital, ac a'n * gosodes
ynthei. A' gwedy y ni hwyliaw yn ‡ llusgenaidd
dros lawer o ddyddiae, ac o vraidd dyvot gar llaw
Gnidum, can vot y gwynt in * lluddiaw, hwylio
a wnaetham ‡ yn-goror Candi, gar llaw Sal-
mone, ac o vreidd yr hwyliesam hebddei, ac a ddae-
etham i ryw le elwit y Porthladoedd prydverth, ac
yn gyfagos iddaw ydd oedd dinas Lasaia. Wely
wedy cerddet llawer o amser, ac yn awr bot mo-
riaw yn * periclus, can ‡ ddarvot hefyd amser yr
vmpryt, Paul y cygcorawdd hvvy, gan ddywedyt
wrthynt, Ha-wyr, mi welaf y bydd* yr hynt hon gyd
a sarhaed ac eniwed mawr, nid am y llwyth a'r
llong yn vnic, a nid am ein ‡ eneidiae hefyt. Er hy-
ny y gyd mwy y credei y Cannwriat ir llywydrae-
thwr a'r llong-lywydd na' ar pethae y ddywedesit
gan Paul. A' phryt nad oedd y porthladd yn adas
y' ayafy ‡ yntho, llawer a gymersont yn ei cygor,
voriaw o ddyno, a's gallent mewn rhyw vodd ddy-
vot hyd yn Phoinice a' gayafy yno, yr hwn 'sy por-
thladd yn-Candi, ac y'sydd ar gyfor Deau-orlle-
wyn

*Gr. arall
*boneddigaidd, hawddgar
‡diangara-
‡hwyliaw
*dodes
‡hwyr, ddywrys
*rhwystro
‡gan ystlys
*enbydus
‡vynet
*y daith yma
‡bywyt, hoedl, einioes
‡ynthei

wyn a'r Gogledd 'orllewin. A' pan * chwythawdd awel vach o ddeheuwynt, wyntwy yn tybieit caffa- el ‡ pwrpos, a ddatdodesont * i Asson, ac a hwy- liasont eb law Candi. Eithyr cyn pen ne-mawr o amser, e gyvodes yn ‡ ei hempyl rhyvelwynt y elwit Euroclydon. A' phan attelit y llong, ac na allai ‡ wrthladd y gwynt, ni adawsam yddi * borthi yr mor, ac in ‡ arweddwyt ymaith. A' gwedi yni re- ded gorris ynys vach a elwit Clauda, braidd y ga- llesam gahel ir bad, yr hwn a dderchafesont i vy- ny, ac arverésont o bob canhorthwyon, gan * gyl- chy y llong o ddydenei, ac ofny a wnaethāt rac syr- thio mewn ‡ Syrtis, a gadael y llestr i waeret, ac velly y ducpwyt hwy. A'r dydd nesaf gwedy cyvo- di * morgymladd ddirvawr arnam, ‡ y diyspydde- sont wy yr llong: a'r trydydd dydd y bwriesam an dwylaw ein hunain daclae y llong allan o hanei. Ac pryd na welit na'r haul na'r ser dros * liaws o ddyddiae, a' thempestl nyd bychan oedd ar ein gwartha, ys daroedd ‡ trosgwyddo oll 'obeith by- wyt o ddyarnam. Eithyr yn ol hir * ddirwest, y safodd Paul yn y canol hwy, ac a dyvot, Ha-wyr, dylesit ddyvi vylysech wrandaw arnavi a' pheidio a ‡ dat- dot o ywrth Cādi, ac yno * y diēgesech rac y sarhaed a'r gollet yma. Ac yr awrhon ydd eiriolaf arnoch vod yn dda ei cyssir: can na chollir vn map eneit dyn o hanoch, amyn y llong yn vnic. Can ys safawdd gar vy llaw y nos hon Angel Dew, yr hwn am piae, ac ydd wyf yn ei wasanaethy, gan ddyweddyt, Nac ofna Paul: can ys dir yw dy * ddwyn gerbron Caisar: ‡ a' nachaf y rhoddes Dew ytty yr oll rei

*gyvodes
‡helhynt
*yn nes
‡wrthi
*Gogledd- ddwyrein- wynt
*vwhwmā
‡ducpwyt
*wregysy
‡sugyndra- eth
*tempestl
‡yr yscafns sont
*lawer
‡dwyn
*newyn, cythlwng
‡diangori
*enill
‡yn v'empyl, wrthyf
*ofot
‡ac wele, llyma

 'sydd

'sydd yn moriaw gyd a thi. O bleit paam, ha-wyr,
byddwch lew-eich-calon, can ys credaf Dduw, mae
velly y bydd yn y modd ac y dywetpwyt ymy. Eithyr
dir yw ein *tafly i ‡nebun ynys. A' gwedy dyvot
y petwaredd nos ar ddec, mal ydd oeddem yn
*bwhwman yn y mor Adrial yn-cylch haner nos,
y tybrawdd y morinwyr ‡nesau o ryw wlat ydd-
wynt, ac a *sowndiasont, ac ei cawsont yn vgain
'wrhyd o ddyfnder: a' gwedy myned ychydic pellach,
sowndio drachefn a wnaethant a'ei gael yn pemp-
thec 'wrhyd. Ac wy yn ofny rac syrthio mewn ryw
leoedd ‡geirwon, bwrw a wnaethant pedair an-
cor allan o'r parth-ol-ir-llong, gan ddamunaw
*gwawrio o'r dydd. Ac mal ydd oedd y llongwyr
yn ceisiaw ffo allan o'r llong, a' gwedy gellwng bad
i wared ir mor, mal petyssent ar vedr bwrw anco-
rae allan o'r pen-blaen ir llong, y 'syganei Paul
wrth y Cannwriat ar milwyr. A' ddieithyr i'r rei
hyn aros yn y llong, ny ellw-chwi vot yn ‡ga-
wedic. Yno y torawdd y *milwyr raffae yr bat, ac
y gadasont yddaw ‡ddygwyddaw ymaith. A'
gwedy dechrae y bot hi yn ddydd, yr eiriolawdd
Paul ar bawp gymeryt bwyt, gan ddywedyt,
Llyma'r pedwerydd dydd ar ddec ydd aresoch, ac
y parhaesoch *yn ymprydiaw, eb gymeryt ddim
llunieth. Am hyny ydd eiriolaf arnoch gymeryt bwyt:
can ys lly'ma eich ‡iechyt: o bleit ny ddygwydd
vn blewyn y ar ben yr vn o hanoch. A' gwedy
iddaw ddywedyt hynn, y cymerawdd bara, ac y
diolchawdd i Dduw, yn-golwc pawp oll, ac ei *dry-
lliawdd, ac a ddechreawdd bwyta. Yno y ‡siriodd
pawp, ac y cymersont wythe bwyt hefyt. Ac ydd

oedd

*bwrw
‡ryw
*mordwyo, in trawsddugit
‡ymddagos
*blwmiesont
‡agarw, geirw
*y myned hi yn ddydd
‡ddiangol
*sawdwyr
‡gwympo, syrthio
*ar eich cythlwnc
‡diogelrwydd
*gwydd
‡torawdd
*ymlewhaodd, llonhodd

eddo hanam y gyd oll yn y llong ddaucant, tri-
gain ac vn ar pemthec o eneidiae. A'gwedy daro-
ddynt vwyta * digon, yr yscafnhasont y llôg, *ei gwala
gan vwrw yr gwenith allan ir mor. Ac pan ytoedd ‡vro, wlad
yn ddydd, nid adnabuont wy yr ‡ tir, ac hwy gā- *borthladd
uesont ryw * ebach a' ‡ thorlan iddaw, ir lle y bach
medyliesant (a's gallent) wthio yr llong y mewn. ‡glan, phē-
Ac wedy ydd wynt dderchafy yr ancorae, y ma- rryn.
denesont ‡ y llong ir mor, ac y gellyngesont yn *y hunain.
hydd rwymeu y llyw, ac y dyrchafasont y llieyn-
hwyl parth ar gwynt, ac a dynnasont ir 'lann.
A'gwedy dygwydo o hanwynt mewn lle dauborthvvrdd,
y gwthiasont y llong y mewn: a'r pen-
blaen-iddei a lynawdd eb allu ei sylfyd, a'r penn-ol
ymddascarawdd gan ‡ nerth y tonnae. Yno cy- ‡rwyf, hwr-
ngor y milwyr oedd lladd y carcharorion, rac bot ir ddiat
un o hanynt, wedy nofio ir 'lan, * ffo ymaith. Eithyr *gilo, dianc
y Cannwriat yn ewyllysio cadw Paul, ei gohar-
ddawdd ywrth y cygcor hvvn, ac a'orchymynodd
i'r ei bedrent nofiaw, ymvwrw ir mor yn gyntaf,
a myned allan ir tir: ac bot ir lleill, 'rei ar * estyllae, ‡byrdde,
ac ereill ar ryw ddrylliae o'r llong: ac velly y verde.
darvu, dyvot o bawp oll ir tir yn ddiangol.

Pen. xxviij.

Paul a'ei gydymdeithion yn cahel yr estron genedl yn vwyn ac yn gymmwynasgar. Bot y * wiper eb wneythur eniwed iddo. Ef e yn Iachay tad Publius ac ereill, a'gwedy iddo gael ei ddiwally ganthwynt o bethe angenreidiol, tynny a wnaeth i Ruvein. Ac yno wedy dderbyn gan y broder, y mae yn dangos ei negesae. Ac yno yn precethu yspait dwy vlynedd. *neidr.

AC wedy yddwynt ddianc yn-iach, yno y gwybuant mae *Melita y gelwit yr ynys. A'r ‡Barbarieit a ddangosesant yni *hawddgarwch nid-bychan: can ys wy a gynneuson dan, ac an derbyniesant y gyd oll, o bleit y gawat gynnyrchiol, ac o bleit yr oervel. A' gwedy casclu o Paul talm o vriwydd, a'ei dody ar y tan, e ddaeth ‡ gwiper allan o'r gwres, ac a ruthrawdd y ei law. A' phan welawdd y Barbarieit y *bwystvil yn-crog wrth ei law, y dywedent yn ei plith ehunain, yn sicr ‡lleiddiat yw'r dyn hwn, yr hwn cyd diangawdd *o'r mor, ny's gad dialedd i vyw. Ac ef e a yscytwodd y bwystvil y wrtho ir tan ac ny bu arno ddim eniwed. Eithyr wynt wy a ddysgwiliesit ganthaw ain chwyddo, ‡nai dygwyddo y lawr yn ddysyvyt yn varw: ac wynt yn hir o amser yn *edrych, ac eb welet dim ‡ancyflwr yn dygwydd iddaw, troi ei meddwl a wnaethant, a' dywedyt, Mae Dew ytoedd ef. Yn y cyfle oedd hyny, ydd oedd *tiredd i bennaeth yr ynys, (a ei enw oedd ef Publius) yr hwn an erbyniawdd, ac'an lletyawdd dros dri-dieyn ‡ anwyl. Ac e *dderyw, bot tad Publius yn gorwedd yn glaf ‡o gryd, a' darymred gwaedlyt: ac attaw ydd aeth Paul y mewn, a' gwedy iddo weddiaw, y dodes ei ddwylo arnaw, ac y'r iachaodd ef. A' gwedy gwneythyd hynn, y-eill hefyt o'r ynys, ar oedd heintiae arnynt, a ddaeth attaw, ac eu iachawyt: yr ei an *parchasont yn vawr iawn: ac wrth longi o hanam, in llwythesant a phethae angenreidiol.

*hon y elwir hedyw Malta
‡Estron genedl
*ddyngarwch, vwynder
‡rryw neider bericlaf
*pryf
‡lladdwrcelain
*ar vor
*nen
‡cwympo, syrthio
*dysgwyl
‡an cymmesur
*cyfanneddion
‡gu, yn voesawl, yn gwrtais
*ddamwyniodd
‡o'r ddeirton a haint ei galon
*anrrydeddesont

Ac ar

Ac ar ben y trimis ir aetham ir mor mewn llong o Alexandria, yr hon y besei yn gaeafy yn yr ynys, a'i harwydd hi oedd Castor ac Pollux. Ac wedy ein ‡ dybot i Syracusa y trigesam yno dri-die: Ac oddyno y cyrchasam amgylch, ac y daetham i Rhegium: ac yn ol vn dydd, y chwythawdd Dehauwynt, ac y daetham yr ail dydd i Puteoli, lle cawsam broder, ac in deisyfwyt i drigo gyd ac wynt saith diernot, ac velly ydd aetham * parth a Rufein.

Ac oddyno, pan glybu yr broder oddywrthym, y daethant y ‡ gyfarvot a ni yd ym-Marchnat Appius, a'r Tair tavarn, yr ei pan welawdd Paul, diolwch i Ddeo a wnaeth, a bot yn * hyderus. Ac velly wedy ein dybot i Rufein, y rhoddes y Cãwriat y carcharorion at y Captaen-goruchaf: eithyr Paul y adwyt y drigo ‡ vvrtho ehun y gyd a * milwr oedd y ei gadw. Ac ar ben y tridie, y galwodd Paul ‡ bennaethieit yr Iudeon yn-cyt: Ac wedy ei dybot, y dywedawdd wrthwynt, Ha-wyr broder, cyd na wneuthym ddim yn erbyn y popul, nai Cyfreithiae yn tadae eto, im rroddwyt i yn garcharawr o Gaerusalem i ddwylo y Rufeinwyr, y rei wedy darvot yddwynt vy holi, a vynesent vy-gellwng ymaith, can nad oedd dim achos angae ynof. Eithyr can bot yr Iudaeon yn gwrthddywedyt, im cympellwyt i appelo * ar Caisar, nid o herwydd bot genyf ddim y achwyn ar vy-cenedl. ‡ Ac or achos hyn y galweis am danoch, y eich gwelet, ac y * gytgympwyll a chvvi: er mvvyn gobaith yr Israel im cylchynir a'r catwyn hon. Ac wythe a ddywedesõt wrtho. Ny wnaetham ni na chael llythyre o Iudaia * am danat, na dybot neb o'r broder a venegodd neu a ddyvot dim * an-

vad am

‡ tirio
* f
‡ gyfwrdd
* ehon, hyf
‡ yntef
* sawdiwr
‡ blaenorieit
* henuriaid
* ar
‡ Can hyny
* ymddiddan
‡ rrwymir
* oth bleit di
‡ drwc

vad am danat. Eithyr ni wyllysē glywet genyt' yn beth a * synny: can ys am ‡ y sect hon, y mae yn * wybodedic genym, bot ym-pop lle yn ei gwrthdywedyt. A' gwedy gosot diernot iddo, e daeth llaweredd attaw ir ‡ hospyty, i ba rei yd esponiodd ac testolaethawdd ef deyrnas Dew, ac a precethawdd yddwynt am yr Iesu ac o Ddeddyf Moysen ac o'r Prophwyti, o'r borae yd * 'osper. A'r ei a gydsynient a'r y pethae, ry dywedesit, a'r ei ny chredent. A' phryt nad oedden yn cydcordio yn ei plith ei hunain, ymadael a wnaethant, gwedy dywedyt o Paul vn gair, nid amgen, Da y ‡ llavarawdd yr yspryt glan trwy Esaias y Prophet wrth ein tadae, gan ddywedyt, Cerdda at y popul hyn, a' dyweit, * Yn clywet y clywch, ac ny deallwch, ac yn gwelet y gwelwch, ac ny chanbyddwch. Can ys calon y popul hynn a brasawyt, ac ei clustiae yn pwl y clywant, a'ei llygait a gaeasont, rac bot yddwynt welet a'ei llygait, a' chlywet a'ei clustiae, a' deall a'ei calonae, ac ymchwelyt ‡ y n yd iachewn i hwy. Gwybodedic gan hyny bo ychwy, mae yr * iechydwrieth hon ‡ gan Ddew a ddanvonwyt ir Cenetloedd, ac wyntwy ei * clywant. A' phan ddywot ef y pethae hyn, ydd aeth yr Iuddaeon ymaith, gan bot ymresymy mawr ganthwynt yn ei plith ehunain. Ac Paul a drigawdd ddwy blwynedd yn ei duy ardrethol, ac a dderbyniawdd bawp oll a ddaeth y mewn attaw, gan pregethy teyrnas Ddew, a dyscy cyfryw bethae, ac a 'sydd ‡ herwydd yr Arglwydd Iesu Christ, yn gwbyl * hyderus, ac eb nep yn ‡ gohardd.

*dyby
‡yr opinion
*honneit
‡yw letuy, ostri
*pryd gosper, prydnawn, hwyr, nos
‡dywedodd
*Gan
‡bal yr
*iechyt
‡eiddo
*gwrandawant
‡yn porthynu
*rrwystro, llestair, lluddias, deor, rragot

Epistol Paul yr Apostol at y Ruueinieit.

YR ARGVMENT.

Yma y manegir mawr drugaredd Dduw tu ac at ddyn in-Christ Iesu, a'r mwyniant y gyfiawnder ef a gawn ni drwy ffydd. O bleit pryd na allei ddyn gan y lygredigaeth yhun gyflawny y Deddyf, a nyd gwneuthur yr hyn scelerafoll yn erbyn Deddyf Duw ac anian, yno anveidrol ddayoni Duw, yn meddwl am ei addewit a wnescit y'w was Abraham, tad yr oll creddynion, a ordeinsawdd bod i iachawdurieth yn hefyll yn unic yn vvyddot y Map ef Iesu Christ: val na bwnei yn unic ir enwaededig Iuddaeon, eithyr hefyt ir Cenhedloedd dienwaededic bod yn iach drwy ffydd yndo ef: vegis yn Abraham cyn no ei enwaedu, a gyfrifwyt yn gyfiawn yn unic trwy ffydd, ac eto gwedy hyny bod yddo dderbyn enwaediat, vegis yn insel nei arwydd yr unryw gyfiawnder drwy ffydd. Ac er mwyn, na byddei i neb dybiaw na chwplesid y cyfammot a wnaethei Duw yddaw ef ac y'w hiliogeth: yn enwedic am na dderbynynt yr Iuddaeon Grist (yr hwn oedd yr had bendigeit) ai na chredynt mai efe oedd y gwir * Brynawdur, can na bu yddo yn unic, neu o'r hyn lleiaf yn vwy eglur gwelw yr Iuddaeon, y mae esemplae Ismael ac Esau yn dangos

*Brynvvr

gos, nad yw pawp yn hil Abraham, a'r 'sy yn dybot o Abra-
ham erwydd y cnawd: eithyr hefyd bot y gwir estronieid a'
Chenetloedd a'r y impiwyd drwy ffydd, wedy 'ei gwneuthur
yn etifeddion yr addewit. Ac achos hyn yw vnic ewyllys
Duw: o bleit iddo oei rydd ewyllys ethol rei y vod yn gad-
wedic, ac oi gyfiawn varn wrthdot ereill er ei barnu, megis
y gwelir wrth testolaethae yr Scrythur 'lan. Ac eto er mwyn
na ry ostyngit yr Iuddaeon, ac na ry dderchefit y Cenetloedd,

*ddevvysedigion

y mae esempl Elias yn provi, bot eto gan Dduw ei *ethole-
digion ac o anianol hilogeth Abraham, cyd na bo hyny yn e-
glaer yn-golwc dyn: ac am y rhagor-braint hyny ysid ir Ce-
netloedd, o haelder trugaredd Duw y daw, yr hon o'r diwedd
y estyn ef tu ar Iuddaeon drachefn, ac velly y cynull ef yr oll
Israel (yr vn yw y Eccles ef) o'r ddwyblait. Yno gwedy dy-
sylu a grwndwalu sail yr ffydd ar athroeth or modd hyn, y mae
addysc cynneddfae Christionawl yn dybot ar ol: gan ddyscu
pawp trodio mewn talgrynrwydd cydwybot yn ei 'alwedi-
gaeth, gan bob dioddefgarwch ac iselder calon: drwy berchy,
ac vvyddhau ir Llywiawdwyr, yn ymarfer o gariat perffeith,
gan ddiosc a 'dihatru yr hen ddyn, ac ymwiscaw o Christ:
cytdwyn a'r gwan, a' charu o pawp ei gylydd yn ol
esempl Christ. Or diwedd y mae S. Paul gwe-

‡ddyundep
cytundep

dy iddo anerch y broder, yn ei hanoc i ‡ gy-
fundep, ac yn erchi cilio rac precceth-
wyr geuawc, a' thrythwyr,
ac velly y mae yn dibe-
nu a gwedi.

Epistol Paul yr Apostol at y Ruueinieit.

Pen. j.

Paul yn dangos y gan bwy vn, ac i ba beth y galwyt ef. Y barawt wyllys ef. Pa beth yw 'r Euangel. Mwyniant creaduriaerit ac y ba beth y gwnaethpwyt hwy. Ancaredigrwydd, drigioni a' phoen pop ryw ddyn.

PAul gwasanach vvr Iesu Christ vvrth galwedigeth yn Apostol, wedyr * 'ohanu i precethu'r Euangel Duw (yr hō a racadawodd ef drwy ei Brophwyti yn yr scrythurae glan) am ei Vap Iesu Christ ein Arglwydd ni (yr hwn oedd wneuthuredic o had Dauid erwydd y cnawd, ac a declarwyt yn ‡ nerthol y vot yn Vap Duw, erwydd yspryt sancteidiat * gan y cyfodiad diadigaeth o veirw) trwy'r hwn yd erbiniesā ni 'rat ac ‡ Apostoliaeth (er bot uvyddot ir ffydd) * yn y Enw ef ym-plith ‡ yr oll Genetloedd, ymysc yr ei n ydd yw chwi hefyt yn 'alwedigion Iesu Christ: A toch oll yr ei 'sydd yn

*ddidolit.
‡'r ymsiol
*drwy
‡swydd Apostol
*bleit
‡pop ryw

Ruuein caredigion gan Dduw, galwedigion y vot yn Sainctæ: Rat vo y'wch a'*thangneddyf y gan Dduw ein Tat, a' chan yr Arglwydd Iesu Christ. Ac yn gyntaf y diolchaf i'm Duw trwy Iesu Christ trosoch vvi oll, o bleit bot eich ffydd chvvi yn gyoeddus ‡ tros yr oll byt. Can ys bot Duw yn test ymy (yr hwn wyf yn ei wasanaethu yn vy yspryt yn Euangel y Map ef) vy-bot yn *ddibaitt yn gwneuthur coffa durieth am danoch, yn 'oystadawl yn vy-gweddiau, yn ‡ erchi, ar bot ymy rhywon ryw vodd o'r dywedd ryw bryd gael rwydd-hynt * gan wyllys Duw, y ddyvot atoch. Can ys bot yn hiraethus genyf * nes eich gwelet, val y gallwyf gyfranu i ychwi ryw ddawn ysprytawl, er mvvyn eich cadarnhay, 'sef yw hyny, er cael cyd*ymddiddanu a chwi, trwy ffydd y gylydd, sef ‡ eich vn chwi a'r vevi. *Can hyny broder, mi wyllyswn na baech yn anwybot, ‡ modd y pwrpasais yn vynech ddyvot atoch (and darvot vy-rhwystro yd hyn) val y caffwn beth ffrwyth hefyt yn eich plith chwithe, megis y mae y mi ymplith y Cenetloedd eraill. Dyledwr wyf ac ir Groecieit, ac ir Barbarieit, ‡ac ir doethion, ac ir andoethion. Wrth hyny, yd y mae yno vi, parot wyf i*Euangelu y chwithe hefyt ys yd yn Ruvein. Can nad cywilidus-genyf Euãgel Christ: o bleit gallu Duw yw hi er ‡iechyd vvrieth i bawp vn 'sy yn credu, ir Iuddew yn gyntaf, a' hefyt ir Groecwr. Can ys *trwyddei hi y ‡ datcuddir cyfiawnder Duw, o ffydd i ffydd: megis y mae yn scrivenedic, Y cyfiawn a vydd byw * gan ffydd. Can ys digofein Duw a ddatcuddiwyt o'r nef yn erbyn pop andwy-

oldeb

*heddwch
*ddidor
‡trwy, rhyd
*erbynied, adolwyn
‡drwy
*am gael
‡yn eich plith
*ymddyddan, ymgonfforddio
‡yr ydd chwi
*Yr owron
‡y'odd
‡ys
*bregethu'r Euangel
‡cadwedigaeth
*wrth
‡amlyceir, eglurir, e ffennir
*wrth trwy

wder, ac ancyfiawnder dynion, sef yr ei y attaliant y gwirionedd mewn ancyfiawnder, can ys cyme‐int ac aller ei *wybot am Dduw, y sydd ‡ amlwc yntwynt vvy: can ys Duw ei * amlygawdd yddynt. O bleit y anweledigion bethe ef, nid amgen, ei ‡ veddiant tragyvythawl a'i * Ddywdab, vvy a welir wrth *creaduriaeth y byd, gan bod ystyried y weithredoedd ef, megis y byddent yn ddiescus: O bleit ac yn hwy yn adnabot Duw, nys roeson-ogo niant yddaw megis y Dduw, ac ny ddiolchesant, eithyr ymwacau o hanynt yn ei ‡ rhesymae, a'i calon *ampwylloc oedd yn llawn tywylluch. Pan wybuant y bot yhunain yn ddoethion, ‡ ynbydion oeddent vvy. Can ys wy a * ysmudesant 'ogoni‐ant yr anllygredic Dduw i ‡ lun delw lygredic dyn, ac *ehediait, ac anifeilieid-pedwar ‡ carnol, ac ymlyscieit. Erwydd paam y rhoes Duw hwy i vynydd i ddrychwante eu calonae, i aflendit, y *wara eu cyrph y hun yn y plith ei hunain: sef yr ei a drawsent wirionedd Duw yn gelwydd, ac a ‡ addolēt ac a wasanaethent y creadur, * a-gady-heibio y Creawdwr, yr hwn 'sydd yn ‡ vendigedic yn oes oe‐soedd, Amen. O bleit hyn y rhoddes Duw hwy i vynydd i * chwantae gwarthaus: can ys ei ‡ gw‐ragedd hwy a newidiasant yr arver * anianawl yr hwn ys ydd yn erbyn ‡ anian. Ac yn gyffelyp hefyd y * gwyr y adawent yr arver anianawl ‡ o'r wreic, ac a ymloscent yn ei chwant * wrth eu gy‐lydd, gan ir gwyr-ryvv weithio ‡ croesaneth a'r gwyr-ryvv, a' derbyn ynddyn y hunain cyfryw da‐l ydd oedd ei * cyfeiliorn ac oed addas. Can ys megis

*adnabot
‡oleu, eglaer
*dangosodd
‡allu, nerth
‡ddywdot
*wneuthuriad
‡trawsffeddylie
*cuell, lledynbyd,
‡ffolieit, cuell
*newidiesant, droesā
‡gyffelyprwydd
*adar
‡troedioc
*gwradwyddo, cywilyddio, halogi
‡anrydedēt
*eb, yn blwynar, gan wrthot
‡volianedic,
*wniae, gwradwyddus
‡merched
*naturioll
‡natur
*gwyr le ffels

na bu wiw ganthwynt vvy adnabot Duw, velly y
rhoes Duw hwy i vynydd i veddwl *an-ynad, y
wneuthur y petheu ny chygwedāt, ac vvy yn llawn
o bob ancyfiawnder, ‡ fforniccrwydd, enwiredd *cu-
pydd-dra, drugioni, yn llawn cenvigē, a lladd-celain,
cynen, hocced, ‡ dryc-anwydae, yn hustingwyr, yn
athrodwyr, yn ddigasoc ganthyn Dduw, yn ‡ an-
cyfarchwyr, yn beilchion, yn ffrostwyr, yn ddy-
chymygwyr drygeu, yn *anuvyddion y ‡ rieni, yn
*ampwyllogion, yn rei yn tori ammot, ‡ eb-gan-
thyn-gariat-naturiol, ‡ yn dalha-galanasdra, yn
antrugarogion. Yr ei, er eu bot yn adnabot *De-
ddyf Duw, may pwy rei pynac a wnant gyfryw
bethae, eu bot yn deilwng o angae, ac nyd yn unic
bot yn gwneuthu'r y petheu hyn, amyn hefyt cyd-
synnio a'r ei 'sy yn ei gwneuthur.

*ampwyllic
‡godneb
*trachwāt
‡anynadrwydd, gwrthwyll
‡ororwsion
*anorthous
‡dad a'mam
*andeallus
‡yn ulwng, eb darpar ymgeledd, yn ddiarbot
*Cyfraith

Pen. ij.

Gyrru ofn y mae ef ar y geusaint a barn Duw, Ac yn co-
ffordio y ffyddlonieid. Er mwyn curo i lawr pop [illegible]
anwybodaeth, sancteiddrwydd, a'thras Duw, y [illegible]
yn provi bot pawb yn pechaduriait, Y Cenedloedd [illegible]
ei cydwybot, Yr Iuddaeon wrth y Ddeddyf yscrifen[illegible]

CAn hyny diescusod wyt, * ti ddyn
pwy pynac a verny: can ys yn y
hyn y barny arall, ‡ ith cydvern[illegible]
dyhun: can ys ti yr hwn wyt yn
barnu arall, wyt yn gwneuthur y
un petheu. Eithyr gwyddom bot
barn

*a, o:
‡ty ddamny

Duw *yn ol gwirionedd, yn erbyn yr ei y wnant ‡gyfryw bethau. Ac a dybydi hyn, a ddyn, a vernyd yr ei a wnant gyfryw bethau, ac a wnai yr vnryw, y diengy di rac barn Duw? Neu a ddiystyru di *'olud y ‡ddayoni ef, ai ddyoddefgarwch, ai *ammynedd, eb gyfadnabot bot daioni Duw yn dy ‡arwein di y ediverwch? Eithyr tydi, herwydd dy galedrwydd a' chalon anedifeiriol, wyt yn *tyrru y tyun ddigofeint yn erbyn dydd y digofeint ac ymatguddiad cyfiawnbarn Duw, yr hwn a dal i bawp vn erwydd ei weithredoedd: sef, ir ei gan barhau yn gwneuthur daioni, a geisiant ogoniant, ac anrydedd, ac ‡anllygredigaeth, bywyt tragyvythawl: eithyr ir ei sy yn *cynnenus ac nyd vvyddhant i wirionedd, ac yn ymvvyddhay i ‡enwiredd y bydd llid a' digofaint. *Trwbl ac ing vydd ar eneit pop dyn a wna ddrwc: ‡yddo'r Iuddew yn gyntaf, ac hefyt yddo'r Groecwr. Eithyr i bop vn a wna ddaioni, y bydd gogoniant, ac anrydedd, a' thangnheddyf, ir Iuddew yn gyntaf, a' hefyt ir Groecwr. Can nad oes derbyn *braint wyneb ‡gar bron Dduw. O bleit pa sawl bynac a bechasant ‡yn ddi-ddedyf, a gyfergollir hefyt yn ddi-ddedyf: a' pha sawl bynac a pechasant yn y ddedyf, wy a vernir *wrth y Ddeddyf. Can ys nyd gwrandawyr y Ddeddyf ynt yn gyfiawn ger bron Duw: eithyr ‡gwneuthurwyr y Ddeddyf a gyfiawnheir. O bleit pan *vo y Cenetloedd yr ei nid yw'r deddyf ganthynt, yn gwneuthur wrth ‡anian y pethau 'sy yn y ddeddyf, y'n hwy eb bot y ddeddyf ganthynt, ynt ddeddyf yddyn y hunain, 'sef

*herwydd
‡sut
*amylder
‡vwynder
*ymaros, vonedd-geidrwydd
‡wahodd, dywys
*cascly
‡anvarwoldep
*ymrysongar
‡ancyfiawnder
*Gorthrymder
‡enaid yr
*anfodd-dynol
‡gan
‡eb y gyfraith
*gan, trwy
‡cyfianwyr
*yw
‡natur

yr ei a ddangosant * weithret y Ddeddyf yn scrifenedic yn eu caloneu, a' ei cydwybot vvy hefyt yn cyd-testolaethu, ai meddyliae yn ‡ cyhuddo y gilydd, nei yn escusodi,) yn y dydd pan varno Duw ddirgeloedd dynion trwy Iesu Christ, erwydd yr Euangel vevvi.

Wely, Iuddew ith elwir di, a' gorphywys ydd wyt yn y Ddeddyf, ac yn * ymlawenhau yn-Duw, ac yn gwybot y wyllys ef, ac yn ‡ darbot petheu rragorol, erwydd dy addyscy gan y Ddeddyf: ac wyt yn coylio dy vot yn ‡ dywysoc ir deillion, yn llewych ir ei ysy yn-tywyllwch, yn athro trampwyllogion, yn ddysciawdr ir ei andyscedic, a chenyt ffurf * gwybyddiaeth, a'r gwirionedd * yny Ddeddyf. Tithe gan hyny rhwn a ‡ dyscy arall, a n'ith ddyscy dyhun? ti yr hwn a precethy na ledrataer, a ledretty di? Ti yr hwn a ddywedy, Na ‡ wnaed ney 'odineb a wnai di 'odineb? ti rhwn 'sy yn gas genyt * eidolae, a gyssegr-yspeily di? Ti rhwn a ‡ ymhoffy yn y Ddeddyf, trwy dorri'r Ddeddyf a * ddianrydeddy di Dduw? Can ys Enw Duw a ‡ geplir yn-plith y Cenetloedd * och pleit chwi, megis y mae yn escrifenedic. Can ys enwaediat yn wir a wna lles, a's cedwy y Ddeddyf: eithyr a's torrwr y Ddeddyf vydy, ef aeth dy enwaediat yn ‡ ddienwaediat. Can hyny a's y dienwaediat a gadw * gyfreithiae y Ddeddyf, any chyfrifir y dienwaediat ef yn enwaediat? Ac any bydd ir dienwaediat yr hwn 'sy wrth ‡ anian (a's caidw y Ddeddyf.) dy varnu di yr hwn wrth y llythyren a'r enwaediat vvyt yn torri y Ddeddyf? Can nad yw ef yn Iuddew, yr hwn

'syn

*grym
‡achwyn
*ymhoffy, ath arvoledd
‡gwybot gohanion
‡arwenwr
*gwybodaeth
‡trwy, gan
*dangosy y
‡thored nep priodas.
*ddelwen
‡ymryfygy
*ddiystyry
‡ddibenwir
*trywoch
‡circūcisio, cylchdoriat blaengroeniat
*gyneddfe, deboddae
‡natur

yn vnic o vyallan: ac nid enwaediat yw hwnw, yn vnic o ydd allan yn y cnawd: eithyr efe yw Iuddew yr hwn 'sy vn oddy mewn, a'r enwaediat 'sy ‡ ir galon, sef yn yr yspryt, nyd yn y llythyren, a'r ei voliant nyd yw o ddynion, amyn o Dduw.

‡rrad
*o'r

Pen. iij.

Gwedy iddo ganiadu peth ragorvraint ir Iuddeon, o bleit ‡ffydd a' dianwadal addewit Duw. Y mae ef yn provi wrth yr Scrythurae, bot pop vn yr Iuddaeon a'r Cenetloedd yn pechatureit, A' bot ei cyfiawnhau hwy * gan rad trwy ffydd, ac nid can weithredoedd, Ac velly bot cadarnhau y Ddeddyf.

‡rrad
*trvvy, ras

Pa *ragorieth gan hyny 'sy ir Iuddew: nei pa les 'sy o'r enwaediat: Llawer ym pop rhyw vodd: can yn bennaf, am 'orchymyn yddwynt wy ‡ymadroddion Duw. O bleit beth, er nad oedd 'rei yn credu: a wna y ancrediniaeth hwy * ffydd Duw yn ‡ddi rym: Na* bo hyny: eithr bid Duw yn ‡grwir, a' phop dyn yn gelwyddoc, megis ydd scribennwyt, Mal ith cyfiawnheir yn dy 'eiriae, ac y gorvot pan ith varner. Velly a's ein anwiredd ni a gymenna * wirionedd Duw, pa beth a ddywedwn: a ydyw Duw yn ancyfiawn yr hwn 'syn roi ‡ poen (dywedyt ydd wyf val yn ol dull dyn.) ymbell yw: nei ynte pa wedd y barn Duw

*dyrchafieth
‡roddy
*ymddiddaneu, geiriae
*addewit
‡over, gwac, ddiffrwyth
*ato Duw, bi dymbell.
‡airwir
*gyfiander
‡ddial

y byt? O bleit a's gwirionedd Duw vu ehelaethach trwy vy-celwydd i yvv 'ogoniant ef, paam mwyach im bernir in ef mal pechatur? Ac (megis in * gogonir, ac megis y'sygana rei ein bot yn dywedyt) paam na wnawn ddrwc, val y del da o hanavv? yr ei'sy gyfion ei barnedigeth arnynt. Beth am hyny? a ym ni mwy ragorawl? Nag ym ddim oll: can ys provesam eisioes, bot pawp yr Iuddaeon a'r Cenetloedd y dan bechot: megis y mae yn scrivenedic, Nyd oes nep cyfiawn, nac oes vn. Nyd oes nep a ddyall: nyd oes nep a ymgais a Dduw. VVy aethont oll oddyar y ffordd: wy aethon y gyd oll yn anvuddiol: nyd oes neb a wna ddaioni, nac oes * neb un. Bedd agoret yvv eu ‡ mwngl: ei tavodae a arverasont er twyllo: gwenwyn * nadroedd ys id y dan ei gwefusae. yr ei'sy a'ei geneu yn llawn rhegy, a' chwerwed. Ys buan yvv ei traet y ellwng gwaet. ‡ Artaith ac aflwydion 'sy ar ei ffyrdd. A' ffordd tangneddyf ny's adnabuont. Nyd oes ofn Duw ger bron ei llygeit. A' gwyddom * mai pa bethe bynac a ddywait y Ddeddyf, mae wrth yr ei'sy dan y Ddedyf y dywait hi, ‡ yn y chaeer pop geneu, ac y ny bo yr oll byt yn euoc geir bron Duw. Am hyny * can weithredoedd y Ddeddyf ny chyfiawnheir ‡ vn * cnawd yn y'olwc ef: o bleit can y Ddedyf y cair adnabodedigeth pechot. Ac yr owon yr eglurwyt cyfiawnder Duw eb y Ddedyf, y gan destiolaeth y Ddedyf a'r Prophwyti, ys ef, cyfiawnder Duw trwy ffydd Iesu Christ, i bawb, ac ar bawp a credant. Can nad oes 'ohanieth: can ys pechod pawp, ac ynt yn * ol

am

*ceplir, belir

‡aflesol, amprofitiol

*hyd vn

‡gwddwc

*lindys, aspieit

‡Distriw, dinistr

*taw

‡val &c.

*wrth

‡neb

*dyn

*ddefficiol

am ogoniant Duw, ac wy a gyfiawnir yn * rhat yn ddrwy y ‡ rat ef, trwy'r prynedigaeth ysydd yn Christ Iesu, yr hwn a osodes Duw yn * gymmot trwy ffydd yn y waed ef y ddangos y gyfiawnder ef, ‡ can baddeuant y pechoteu * oeddent gynt, drwy ‡ ddyoddefiat Duw, y ddangos y pryd hyn y gyfiawnder ef, mal y byddei ef yn gyfiawn, ac yn cyfiawnhau y neb ysydd o ffydd Iesu. P'le gan hyny y mae'r ffrost? E gaywyt allan. Trwy pa ddeddyf? Ai vn y gweithredoedd? Nac ef: eithr can ddeddyf ffydd. Yddym ni yn * ddibenny gan hyn bod yn cyfiawnhau dyn eb weithredoedd y ddeddyf. Duvv, ai Duw'r Iuddeon yw ef yn vnic, ac nyd ir Cenetloedd hefyt? Yn wir, y mae ef ir Cenetloedd hefyt. Can ys vn Duw ytyvv, yr hwn a gyfiawnha yr enwaediat o'r ffydd, a'dienwaediat trwy ffydd. A ydym ni velly yn gwneuthur y ddeddyf yn ddirym trwy'r ffydd? Ymbell oedd: 'sef ydd ym yn cadarnha y ddeddyf.

* ddolwnus
‡ ras
* gyssyl
‡ trwy
* or blaen
‡ ymaros
* gorboledd, ymhoffi
* gyrru, crynoi

Pen. iiij.

Y mae ef yn datcan bot cyfiawnhat yn ddawn trad, a'thrwy y cyfryw rei yhunain, sef am yr ei y ffrostiai yr Iuddeon yn bennaf, megis am Abraham, ac am Dauid. A' hefyd wrth swydd y Ddeddyf, a' ffydd.

Pa beth gan hyny a ddywedwn, gahel o Abraham ein tad erwydd y cnawd? Can ys a's Abraham a gyfiawnwyt * gan weithredoedd, may iddo achos ‡ gorboledd, eithyr nyd

* am, trwy
‡ ffrost, bost gorhoffedd

*geir brō Duw. Can ys pa beth a ddyweit yr Scryp-
thur 'lan? Credawdd Abraham y Dduw, ac ei
cyfrifwyt iddaw ‡ yn gyfiawnder. Ac ir neb a
weithia, ny chyfrifir y cyflog *erwydd ‡rhat, anyd
o erwydd dlyed. Eithyr ir neb ny weithia, anyd
credu yn hwn a gyfiawnha yr *enwir, y ffydd efa
gyfrifir yn gyfiawnder. Megis ac y datcan Da-
uid ‡ ddedwyddwch y dyn, yr hwn y cyfrif Duw
yddo gyfiawnder eb weithredoedd, gan ddyvvedyt,
* Ys dedwyddion yr ei, y maddeuwyt eu hanwi-
reddae, a'r ei y gorchuddiwyt ei pechotae. Ys ded-
wydd y gwr, ny ‡ chyfrif Duw bechot y-ddaw. A
ddaeth y dedwyddid hyn ar yr enwaediat yn vnic, ai
ar y dienwaediat hefyt? Can ys-dywedwn, ddarvot
cyfrif y ffydd i Abraham * yn lle cyfiawnder. Pa
bodd y cyfrifwyt hi? ai gwedy enwaedu arno, ai
cyn enwaedu? nyd gwedy yr enwaedu, anyd ‡cyn
yr enwaedu. Yno y cymerth ef arwydd yr enwa-
ediat, vegis yn insel yr ffydd 'rhon oedd gantho cyn
enwaedu arno, val y byddei ef yn dat pawp vyddei
yn credu, cyn enwaedu arnynt, mal y cyfrifit yn
cyfiawnder yddwynt vvy hefyt, ac yn dat yr enwa-
ediat, nyd yddynt wy yn vnic yr ei o'r enwaediat
anyd ir sawl hefyt a gerddant ‡ ar olion ffydd ein
tat Abraham, 'rhon oedd ganto cyn yr enwaediat.
Can ys yr addewit ar iddo bot yn etifedd ir byt,
ny roed i Abraham, nei * yw had, trwy'r ddeddyf,
anyd trwy gyfiawnder ffydd. Can ys a's yr ei y
sydd o'r ddeddyf ‡ yvv'r etifeddion, ys gwacavvyt
ffydd, ac ys * dir ymiwyt yr addewit. O bleit y dde-
ddyf a bair ‡ digofeint: can ys lle nyd oes deddyf,
nyd

*gyd a
‡dros, am
*yn lle
‡gwobr, sy-berwyd
*annuwiol
‡wynvydedicrwydd
*Gwynvydedic
‡liwio
*liwiodd
Yr Epistol ar ddydd Enwaediat Christ.
*dros
‡in præputio, blaen-groen
‡yn llwybre
*yddy
‡ynt, yn
*ofer
‡llid

ydoes *camwedd. Can hyny o ffydd y mae yr etive-
ddiaeth, val y del trwy rat, a' bot yr addewit yn ddi-
sicir holl had, sef nyd yn vnic ir hwn ysydd o'r ddd-
deddyf: anyd hefyt ir hwn ysydd o ffydd Abraham,
yr hwn yw ein tad ni oll, (megis y mae yn scrivene-
dic, Mi ath wnaethym yn dat llawer o genedloedd)
sef geir bron Duw yr hwn a gredawdd ef, yr hwn
a fywocaa 'r meirw, ac a 'ailw y petheu nyd ynt,
val *pe baent. Yr hwn Abraham ‡tros ben gobeith,
a gredawdd y dan 'obeith, val y bydei yn dat Ce-
nedloedd lawer: erwydd hyn a dywedesit vvrthavv,
velly y bydd dy had di. Ac ef e nyd yn egwan *o ffydd
ny ystyriawdd y gorph y hunan, yr hwn oedd
weithio wedy ‡marweiddio, ac yn cylch can blwydd
oed, na *marwoleth bru Sara. Ac nyd amhena-
wdd ef addewit Duw o ancredyniaeth, eithyr e
nerthit yn y ffydd, ac a roes 'ogoniant i Dduw, gan
bot yn gwbl ‡ddiliis ganto, am yr hwn a addawsei,
y vot ef hefyt yn abl yvv *wneuthur. Ac am hyny
y cyfrifwyt iddaw yn gyfiawnder. Ac nyd scriven-
wyt hyny er y mwyn ef yn vnic, gyfrif hyn yddaw
yn gyfiawnder, eithyr hefyt erom ninne, ir ei y cy-
frifir yn gyfiavvnder, y sawl a gredwn yn yr hwn a
gyvodes Iesu ein Arglwydd o veirw. Yr hwn a
roddet i angeu dros ein pechotae, ac a adgyfodwyt
er ein cyfiawnhat ni.

Pen. v.

Yn declario ffrwyth ffydd. Ac wrth gyffelybwrieth y mae ef yn espyssu cariat Duw ac vvyddtot Christ, yr hwn yw sail a' grwndwal yr vnryw.

Can

*trosedd, tordeddyf, sarhaed, trespas

*petent

‡tuhwnt i 'obeith

*yn y

‡llescau

*llesced bol croth, mam

‡ddiogel, sicr

*gwplau

Can ein cyfiawnhau ni * can ffydd, y mae genym dangnedyf tu ac at Dduw trwy ein Arglwydd Iesu Christ. Trwy'r hwn hefyt y may i ni ‡ ffordddoliat trwy ffydd * i'r rat hyn, * yn yr hwn yð ym yn sefyll, ac yn ‡ ymlawenychu dan 'obeith y gogoniant Duw. Ac nyd ym yn gwneuthur hyn yn vnic, eithyr hefyd ydd ym yn ymlawenychu yn * gorthrymderon, gan i ni wybot may gorthrymder a ddwc ‡ ddioddefgarwch, a' dioddefgarwch, brofiat, a' phrobiad 'obaith, a' gobaith ny chywilyddia, bot cariat Duw wedyr * ddineu yn ein caloneu can yr yspryt glan, yr hwn a ‡ roespwyt i ni. Can ys Christ, pan oeddem eto yn ddinerth yn ei amser a vu varw dros yr annuwolion. Diau mai braidd y bydd neb varw dros vn cyfiawn: er hyny dros vn da ef allei y beiddiai vn varw. Eithyr y mae Duw yn eglurhau ei gariat * tu ac attam, o bleit a nyni yn pechaturieit, marw o Christ trosom. Mwy ynte o lawer, can ddarvot ein cyffiawnhau ni weithion ‡ can y waet ef, in iachëir rac digofeint trwyddaw ef. Can ys a's pan oeddem'elynion eyn * cyssylieit a' Duw ‡ gan angeu y Map ef, mwy o lawer wedy'n cyssilio, in iacheir gan y * bywyt ef. Ac nyd yn vnic hyny, eithyr ymlawenychu ddym hefyt yn-Duw trwy ein Arglwydd Iesu Christ, can yr hwn yr awrhon y ‡ derbyniesam * y cyssyl. Erwydd pa bleit, megis trwy vn dyn y daeth pechat ir byt, ac angae trwy pechat, ac velly yd aeth angae dros bop dyn: yn gymeint a' phechu o bavyb oll. Ca

ys yd

*trwy
‡gychwyniat
*at y gras
*wrth
‡ymhoffyi
*tryble, trallode, cyfelri
‡an-myned ymaros
*dywallt
‡roddet
*i ni, arnā
‡trwy, wrth
*cymmodwyt, heddychwyt
‡trwy
*buchedd
‡cawsam
*cymmot, heddychiat

ys yd amser y Ddeddyf ydd oedd pechat yn y byt,
eithyr ny chyfrifir pechot, pryd nad oes Ddeddyf.
Eithyr angeu a deyrnasawdd o Adda yd *Moysen,
ar ennynt wy hefyt a'r ny phechhasant yn ol cyffe-
lypiaeth y camwedd Adda yr hwn ‡ yw * ffurf yr
hwn a ddauei. Eithr nyd yw'r ‡ dawn velly, megis y
mae'r camwedd: o bleit a's trwy gamwedd vn, y
bu veirw llawer, mwy o lawer rhat Duw, a'r dawn
trwy rat, yr hyn'sy trwy vn dyn Iesu Christ, a
[illegible]edigawdd i lawer. Ac nyd yw'r dawn velly,
megys y peth a ddeuth y mewn trwy'r vn a bechawdd:
canys y bai a ddaeth o'r vn camvvedd i ‡ barnedigeth
eithyr y dawn 'sydd o gamweddae lawer *i gyfi-
awnhad. Canys a's trwy gamwedd vn, y teyr-
nasawdd angae trwy vn, mwy o lawer y bydd i'r
rei a dderbyniant y lliosogrwydd o rat, ac o ddawn
cyfiawnder, deyrnasu ym-bywyt trwy vn, 'sef
Iesu Christ. Canys yr vn modd megis trwy gam-
wedd vn y ddaeth y bai ar bawb dyn er barnedigeth,
velly trwy gyfiawnhat vn y lliosoceit y davvn i bop
dyn er cyfiawnhat bywyt. O bleit megis trwy
anufydddot vn dyn y gwnaethpwyt llawer yn pe-
chaturieit, velly trwy vfyddot vn y gwnair llawer
yn gyfiawn. Hefyt y Ddeddyf a ddaeth y mywn
er amylhau camwedd: er hyny lle'r amylhaodd
pechot, yno y tra amylhaodd rhat yn vwy o lawer: y
ny byddei megis y teyrnasawdd pechawt ir angeu,
velly bot hefyt i rat deyrnasu drwy gyfiawnder i
bywyt tragywythawl, trwy Iesu Christ ein Argl-
wydd.

*y Moysen
‡oedd
*Vun, de-lw, ffigur
‡rhodd
*amylhaodd
‡ddamne-digeth
*er cyf.
‡angwane-gu

¶Pen

Pen. vj.

Er mwyn na byddei i neb ymhoffi yn y cnawd, eithyr yn hytrach ceisio ei ddarestwng e ir yspryt, y mae ef yn dangos trwy rinwedd a' dywedd Betydd, Bot ail-enedigeth yn gyssylltedic a chyfiawnder, ac am hyny yr annoc ef bucheddu dduwiol, Gan 'osot yn-gwydd golwc dyn wobr pechot a' chyfiawnder.

Yr Epistol y ni Sul gwedy Trintot.
*ymbell bo
‡a nyni
*yn
‡yw, yddy
*dep
‡o'n
*cysylltwyt
‡ar trwy
*wrth
‡dinerthu, difa
*yn ol hyn, mwyach
‡warcdwyt
*ydym
‡tuac am

BEth wrth hynny a ddywedwn ni a drigwn ni yn wastad mewn pechot er amylhau rhat? *Na ato Duw. Pa wedd y byd ‡ ir ei ydym yn feirw i bechot, byw eto ynddo? Any wyddoch, am danom ni oll y sawl a betyddiwyt *ir Iesu Christ, ddarvot ein betyddio ni ‡ yn y angeu ef? In claddwyt ni gan hyny y gyd ac ef trwy betydd yn y angeu, bal megis ac y cyfodwyt Christ o veirw gan 'ogoniant y tat, velly bot i ni hefyt rodio yn newydd * vvch buchedd. Can ys ‡ a's in *cydhimpiwyt ni ac ef ‡ i gyffelypiaeth y angeu ef, ac velly y byddwn ni *i gyffelypieth y gyfodiat ef, can wybot hyn, ddarvot crogy ein hen ddyn ni gyd ac ef, er mwyn ‡ dirymio corph pechot, megis * rac llaw na wasanaethom bechot. Can ys hwn a bu varw, a ‡ ryddhawyt y wrth pechot. Can hyny a's meirw * ni gyd a Christ, credu ydd ym y byddwn byw hefyt gyd ac ef, gan wybot am Christ gwedy ei gyfodi o veirw, na bydd marw mwyach: ac nad arglwyddia angeu arno mwyach. Can ys ‡ o ei varw, e

tw, e bu barw unwaith y bechot: ac *o ei byw, byw ‡y mae i Dduw. Velly *dyellwch chwithe hefyt, ych meirw chwi y bechot, a'ch bot yn byw y Dduw yn-Christ Iesu ein Arglwydd. Na theyrnaset gan hyny pechot yn eich corph marwol, er ychvvy vvyddhau ‡ yddaw yn chwantae y corph. Ac na rowch eich aelodae yn arveu anwiredd i bechot: eithyr rhowch eich hunain y Dduw, megis rei o veirw yn byw, a'rhovvch eich aylodae yn arvae *gwiredd i Dduw. Can ys nyd arglwyddiaetha pechot arnoch: can nad ych y dan y Ddeddyf, anyd y dan rat. Beth am hyny? a bechwn ni, am nad ym y dan y Ddeddyf, ‡ amyn dan rat? Na ato Duw. Any wyddoch, mae i bwy bynac yr ymroddoch ychu ... yn weision y vvyddhau, eich bot yn weision ir hwn yr vvyddhaoch y-ddaw, ai yn vveison y bechot ... angeu, ai yn vveison vvyddot i *wiredd? And y Duw y ddiolvvch, can eich bot chvvi gynt yn weision pechot, eithyr vvyddhau o hanoch o'ch calon ... ar ddysc, ir hwn ich ‡ athrawyt yndo. Can ... ych vvyddhau chvvi yworth pechawt, ich gwnaethwyt yn weision *gwiredd. A'r dull-dynol yr wyf yn ymadrodd, o bleit gwendit eich cnawt chvvi: canys megis y rhoesoch eich aylodae yn weision aflendit ac ‡ anwiredd y vvneuthur enwiredd, velly yr awrhon rhowch eich aylodeu yn weision i wiredd mewn sancteiddrwydd. Can ys pan oeddech yn weision pechawt, yr oeddech yn rhyddion yworth *wiredd. Pa ffrwyth ‡ oedd y chwi y pryd hyny yn y cyfryw betheu, * ac y cywilyddiwch yr awrhon? Can ys dywedd y petheu hynny yw angeu.

*tuac am
‡ydyw
*meddyliwch, ystyriwch
*trwy
‡sef i bechot
*cyfiawnder
‡ond, eithr
*gyfiawnder
‡arwedwyt rhoddwyt
*cyfiawnder
Yr Epistol y .vij. gwedy Trintat.
‡afreol, anllywodraeth
*gyfyawnder
‡a gawsoch
*am yr ei

geu. Ac yr owrhon gwedy ych rhyddhau y wrth pechawt, ac wedy eich gwneuthur yn weision y Dduw, y mae y chwi eich ffrwyth ‡yn sancteidd-rwydd, a'r dywedd yn bywyt dragywythawl. Can ys * cyfloc pechot yw angeu: eithyr ‡ dawn Duw yw bywyt tragywythawl trwy Christ Iesu ein Ar-glwydd.

‡mewn.
*tal, taliad, taledigaeth
‡rhodd.

Pen. vij.

Mwyniant y Ddeddyf, A' megis in gwaredawdd Christ rhagddei. Gwendit y ffyddlonion. Yr ymladd pericus rhwng y cnawd a'r Yspryt.

ANy wyddochvvi, broder, (wrth wy-byddieit y Ddeddyf y dywedaf) yr arglwyddia y Ddeddyf ar dyn tra vo ef byw? Can ys y wraic 'rhon 'sy y dan lyvvodreth gwr, 'sy yn rhwym wrth y Ddeddyf i'r gwr, tra vo e byw: anyd a bydd marw y gwr, hi ryddhawyt y wrth ddeddyf y gwr. Ac velly a's *a'r gwr yn byw y cymer hi hi wr arall, hi elwir yn ‡ 'odinabus: eithr a's marw vydd y gwr, mae hi yn rhydd y wrth y Ddeddyf val nad yw hi yn 'odnebus, er * cymeryd o honei wr arall. Ac velly chvvithe vy-broder, ydych wedy meirw ir Ddeddyf‡ gan gorph Christ, val y bydech i vn arall, sef i hwn a gyfodwyt o veirw, val y dygem ffrwyth y Dduw. Can ys pan oeddem yn y cnawd, * gwniae pechotae, yr ei n oedd ‡ drwy nerth y Ddeddyf, *vyddent-mewn-grym yn ein aelodae, y ddwyn ffrwyth i angeu. Ac yr awrhon in rhyddhawyt y wrth y Ddeddyf, gwedy ein meirw ir:

*tra:&c:
ymyw yr
gwr:
‡orddercheddwraic
*priodi:
‡trwy.
*chwante
‡oddiwrth
*yn gwei-thio; gynyrchent.

twir peth in attalit, val y gwasanaethem yn ne-
wydeb yspryt, ac nyd yn ‡hendeb y llythyren. Beth
gan hyny a ddywedwn? Ai pechot yvv'r Ddeddyf?
ymbell oedd. Eithyr nyd *adnabum i pechot, a nyd
wrth y Ddedyf: can nyd adnabeswn i drachwant
any ddywedesei'r Ddedyf, Na *chwenych. Ac a
gymerth pechawt achos gan y gorchymyn, ac a
weithiawdd ynof bop trachwant: can ys eb y
Ddedyf, ys marw pechot. Can ys mi a vum gynt
yn byw eb y Ddedyf: and pan ddaeth y gorchymyn
yr adfywiodd pechot. A' mi a vum varw: a'r gor-
chymyn hwn a ‡arlvvyesit i vywyt, a gahad y vot
i mi yn angeu. Canys pechot a gymerth achos
trwy'r gorchymyn, ac am twyllawdd, ac wrth hyny
im lladdawdd. Ac velly sanctaidd yw'r Ddeddyf,
a'sanctaidd yw'r gorchymyn, a' chyfiawn, a' da.
Can hyny a wnaethpwyt y peth oedd dda, yn an-
geu i mi? Na ato Duw: eithyr pechot, er iddo ym-
ddangos yn bechot, a weithiawdd angeu ynof
trwy yr hyn ysy yn dda, val y byddei pechot yn
dra phechadurus trwy'r gorchymyn. Can ys gwy-
dam bot y Ddeddyf yn yspryttawl: a' minef yn
gnawdawl, wedy vy-gwerthu y dan bechawt.
Can nad cymradwy genyf yr hyn wyf yn y wneu-
thur: can ys hyn y wyllyswn, hyny nyd wyf yn y
wneuthur: eithyr ysy gas genyf, hyn yr'wyf
yn ei wneuthur. Ac ad wyf yn gwneuthur yr hyn
nyd wyllyswn, ydd wyf yn cydsynio a'r Ddeddyf
y bot hi yn dda. Velly yr owon, nyd mivi 'sy in wy
yn gwneuthur hyny, amyn y pechawt ysy yn tri-
giaw ynof vi. Can ys gwn, nad oes ynof vi, ys ef

‡heneint, hender

*adnabuo

*thrach-wanta

‡ordinesit

*barawt

yn vy-cnawd i, ddim da yn trigiaw: o bleit yr wyllysio ysy * gydrichiol genyf: eithyr nad wyf yn medry cwplau yr hyn 'sy dda. Can nad wyf yn gwneuthur y peth da, a ewyllyswn, anyd y drwc rhwn nyd wyllyswn, hyny ddwyf yn y wneuthur. Velly a's gwnaf, yr hynn nyd wyllysia vi, nyd myvi aei gwnaf, anyd, y pechat rhwn a drig ynof. Ydd wyf gan hyn yn cahel wrth y Ddedyf, pan wyllyswn wneuthur da, bot y drwc yn gynnyrchiol genyf. Canys y mae yn ‡ hoff genyf Ddedyf Duw erwydd y dyn oddy mywn: eithr gwelaf Ddedyf arall yn vy aelodeu, yn * gwrthladd Deddyf vy meddul, ac im caethiwo i Ddeddyf pechot, yr hon 'sydd yn vy aelodae. Ys truan o dyn vvy vi, pwy am gwared y wrth y corph yr angae hwn: ydd wyf yn diolvvch y Dduw trwy Iesu Christ ein Arglwydd. Sef gan hyny ydd wy ‡ vinef yn vy meddul yn gwasanaethu Dedyf Duw, anyd yn vy-cnawt Ddeddyf pechat.

‡boddlon, ddigrif

*ymladd, cyferbyniet

‡vybi, vyhun

Pen. viij.

Dillyscrwydd y ffyddlonieit, ac am ffrwyth yr Yspryt glan ynthynt hwy. Gwendit y Ddeddyf, a' phwy ei cwplaodd. Ac iba beth. O ba ryw wed y dyly y ffyddlonieit ddwyn ffrwyth yr Yspryt ynddynt hwy. Am 'obeith. Am ddioddefgarwch dan y * groc. Am y cydgariat rhwng Duw a'ei blant. Am y racwybodaeth ef.

*groes

CAn hyny ynte nyd oes ddim * gollvarnedigaeth ar yr ei'sy yn Christ Iesu, nid amgen y sawl, ny rodiant ar ol y cnawt, eithyr ar ol yr yspryt. Can ys Deddyf yspryt y bywyt rhvvn yvv yn-Christ Iesu, a'm rhyddhaodd i rac deddyf pechot ac hon angeu. Can ys (hyn y ydoedd yn ‡ analluawc ir Ddeddyf, pan yroedd hi yn * egwan, o bleit y cnawt) Duw gan ddanvon ei Vap ehun yn-cyffelypiaeth cnawt pechaturus, ac am bechot y collvarnawdd ef bechot, yn y cnawt, y n y chyflawnit ‡ cyfiawnder y Ddeddyf ynom, yr ei ny rodiwn * erwydd y cnawd: amyn erwydd yr yspryt. Can yr ei ynt erwydd y cnawd, am betheu'r cnawd y synnwyrant: anyd yr ei'sy erwydd yr yspryt, am betheu'r yspryt. Can ys ‡ synnwyr y cnawt, angeu yvv: a' synnwyr yr yspryt, bywyt, a' thangneddyf, achos synnwyr y cnawt'sy elyniaeth yn erbyn Duw: can nad yw ddarostyngedic i Ddeddyf Duw: ac ny's dychon vot chvvaith. Can hyny y sawl ynt yn y cnawt, ny allant ryngy bodd Duw. Weithian chwychvvi nyd ydych yn y cnawd, anyd yn yr yspryt: can vot yspryt Duw yn trigo ynoch: ac a's * oes neb eb yspryt Christ ganto, ‡ nyd yw hwnvvyn yddo ef. Ac ad yw Christ ynoch, y mae'r corph gwedy marw, o bleit pechot: eithyr yr yspryt bywyt yvv er mwyn * cyfiawnder. Ac a's yspryt hwn a gyfodawdd Iesu o veirw, 'sy yn trigo ynoch, ys ef hwn a gyfodawdd Christ o veirw, a' bywoca hefyt eich cyrph marwol chvvi, can vot y yspryt

*danmedigeth
‡ampossibil
*analluoc
‡damnoedd
‡gwiredd
*ar ol
‡doethineb, dyall
*bydd
‡ny phiewydd ef hwnnw
*gwiredd

ſpryt ef yn trigo ynoch.

Yr Epiſtol yr viij. Sul gwedy Trintot.

Can hyny broder, ydd ym yn ddledwyr nyd ir cnawd, y byw * erwydd y cnawd: can ys a's bywbyddwch erwydd y cnawd, meirw byddwch: eithyr a's ‡ marwhewch 'weithredoedd y corph trwy'r yſpryt, byw byddwch. Can ys cynniuer ac a * arwedder gan yſpryt Duw, yr ei hyn 'sy blant i Dduw. Can na dderbyneſoch yſpryt caethiwet er ofn drachefyn: eithyr derbynieſoch yſpryt ‡ mabwysiad, trwy'r hwn y llefwn Abba, Dat. Yr unrryw yſpryt a gyd teſtolaetha a'n yſpryt ni, ein bot ni yn blant i Dduw. A d ym ni yn blant, ydd ym ni hefyt yn etiueddion, ys etiveddion i Dduw, a cyt gyd etiueddion a' Christ, ac a's cyd dyodefwn ac ef, val ac ein cydogonedir ac ef. O bleit * gadu yr wyf nad yw gofidiae yr amſer yr awrhon, yn ‡ deilwng o'r gogoniant, a ddangoſir i ni. Can ys awyddbryd y creatur 'sy yn dysgwyl pa bryd * yd atcuddir meibion Duw. Can bot y creatur yn darestyngedic i wagedd, nyd oei vodd ehun, anyd o bleit yr hwn, a ei darestyngawdd y dan 'obeith, can ys y creatur hefyt a ryddheir o gaethiwet llygrydigaeth i ‡ rydit gogoniaut meibion Duw. Can ys gwydam vot pop creatur yn * cydocheneidioni, ac yn cydtravaelu-yn ovidus yd yr amſer hyn. Ac nyd yn unic y creadur, and nineu hefyt y ſawl a gawsam blaenffrwyth yr yſpryt, sef yd ym ni yn ocheneidio ynom eyn hunain, yn dysgwyl y mab-wysiad, nid amgen prynedigaeth ein corph. Can ys wrth 'obaith in * iacheir: eithyr gobeith rhon a welir, nyd yw 'obaith: o bleit ‡ pa 'obeitho a wna-

Yr Epiſtol ar y. iiij. Sul gwedy Trintot.

* yn ol
‡ marwei-diwch, marwolwch
* dwyſer
‡ tadogeth, mab gynwys.
* barnu, bwrw
‡ gyſtal, gyſtedlyd, gywerthydd
* yr amlygir, eglurir
‡ vraint
* cydryddſã, cydgwynſã
* cedwir
‡ paam y gobeitha

dyn am y peth a wyl? Ac a's gobeithiwn am yr hyn ny welwn, yd ym drwy*ammynedd yn ‡ dysgwyl am dano. Ac yn gyffelyp y mae'r yspryt yn canhorthwyaw eyn gwendit ni: can na wyddam pa beth a weddiwn mal dylyem: eithyr yr yspryt yhun 'sy yn erchi drosom *ac ucheneidieu ‡ anrhaethawl. A'r hyd yr hwn a chwilia'r calonae, a wyr beth yw meddwl yr yspryt: can ys mae ef *erwydd evvyllys Duw yn erchi tros y ‡ Sainctæ. A' gwyddom bot pop peth yn cydweithio * ir hyn gorau, ir sawl a garant Dduw, sef ir ei a 'alwyt erwydd y ‡ pwrpos ef. Canys yr ei y ragwybu ef, yr vvrei hefyt a rac luniawdd ef y bot yn * unffurf a' delw y Vap ef, val y byddei yn gyntenid ym-plith brodyr lawer. Yr sawl a * racluniodd ef, yr ei hyny hefyd a alwodd ef, a'r ei a alwodd, reini hefyt a gyfiawnhaodd ef, a'r ei a gyfiawnhaodd ef, yr ei hyny hefyt a'ogoneddawdd ef. Beth ynte a ddywedwn ni wrth y pethe hyn? A's yw Duw ‡ ar ein tu, pwy all vot in herbyn? Yr hwn nyd arbedawdd ei ‡ briawt Vap, anyd y rody ef drosom ni oll y angeu, py wedd y gyd ac ef na ryd y ni bop peth hefyt? Pwy a ryd ddim yn erbyn *etholedigion Duw? Duw yvv rhvvn a gyfiawnha, pwy a ddamna? Christ yvv, yr hwn a vu varw, ie yn hytrach, yr vn a gyfodwyt drachefn, yr hwn hefyt 'sy ar ddeheulaw Duw, ysy hefyt yn yn ‡erchy drosom. Pwy a'n gohana ni ywrth cariat Christ? ai gorthrymder nei gyfyngder, nei ymlid, nei newyn, neu noethi, nei pericul, nei gleddyf? Megis y mae yn yscrivenedic, Er dy vwyn di in lleddir ni trwy'r dydd: in cymerir ni mal

*ymaros
‡edrych
*gan, trwy
‡ny ellit ei hadrodd
*wrth yn ol
‡Christnogion
*er daioni
‡racbryd
*unwedd, gyffelip
*racder bynawdd
‡gyd a ni, ar ein plaid
‡dabyhun
*dewisedigion
‡varna yn euoc
‡cyfrwng
*yn hyd y

deueit yw lladdfa. Eithr yn y petheu hyn oll ydd ym yn bwy na choncwerwyr trwy'r hwn a'n carawdd ni. Canys mae yn dogel genyf, nad oes nac ange, na bywyt, nac Angelion, na na phennaetheu, na * meddianneu, na chydrycholion, na phetheu y ddybot, nac uchelder, na dyfnder, nac vn creatur arall a ill ein ‡ yscar ni y wrth cariat Duw, ysyd yn-Christ eun Arglwydd.

*galluoedd
‡gohanu, dithol

Pen. ix.

Gwedy iddo testolaethu ei vawr serch yw genedl, a'ei arwyddion, Y mae ef yn traethu am yr etholedigaeth, a chyliat. Am 'alwedigeth y Cenetloedd, a' gwrthoddedigeth yr Iuddaeon.

Gwir a ddywedaf yn-Christ, ny's chwedaf gelwydd, a'm cydwybot yn cyttestolaethu a' mi yn yr yspryt glan, bot * tristit mawr a' dolur ‡ dibait yn vy-calon. Canys mi ry buchwn bot yn *'ohanedic be hun y wrth Christ, * dros vy-brodur, sef ‡ vy-cenetl erwydd y cnawt, yr ei ynt yr Israelieit, i ba'r ei y perthyn y * mab-wysiad, a'r gogoniant, a'r Dygymmodae, a' dodiat y Ddeddyf, a' ‡ gwasanaeth Duvv, a'r gaddeweidion. O ba'r ei yr hanoedd y tadeu, ac o ba'r ei * erwydd y cnawd, yr hanoedd Christ, yr hwn 'sy yn Dduw arucha oll yn bendigedic yn oes oesoedd, Amen. Er hyny ny ddychon bot mynet gair Duw yn ‡ dirym: can nad ynt vvy oll yn

*trymder
‡gwastadol anguriol
*wedy vy-nithol, vy yscar
‡vy-cereint
*cynnwys
‡diwyll
*oran, o bar thred, yn ol
‡molianedic dragywyth
*anolo, anghwbl, balledic

ll yn Israeliait, a'r a hanoeddynt o'r tad Israel. Ac
ydynt vvy oll yn blant, o blegit eu bot o had Abra-
ham: eithyr yn Isaac y galwer dy had di: ys ef yw
hyny, nyd yr ei'sy yn blant y cnawt, ydynt plant
Duw: eithyr plant yr addewit a gyfrifir yn had.
Can ys gair addewit yw hwn, Yn yr amser hwn
yma y dauaf, ac y bydd map i Sara. Ac nyd efe yn
unic a vvybu hyn, anyd hefyt Rebecca gwedy iddi
ymddwyn gan un, 'sef gan ein tad Isaac. Can ys
eto cyn na geni'r ‡plant, a' phryd na wnaethesent
na da 'na drwc (megis y trigei * bwrpos Duw yn
safedic ‡erwydd ei etholedigaeth sef nyd * gan wei-
thredoedd, anyd gan yr un 'sy yn galw) y dywet-
pwyt wrthei, Yr henaf a wasanaetha'r ieuaf. Me-
gis y scrivenwyt, Jacob a gerais, ac Esau a ga-
seis. Beth ddywedwn ‡wrth hyny? A oes ancyfi-
awnder * gan Dduw? Ymbell oedd. Can ys wrth
Moysen y dywait, Mi drugarhavvyf wrth yr hwn
y trugarhaf: ac a dosturiwyf wrth hwn bynac, y to-
sturiaf. Ac velly nyd yw'r etholedigeth ar lavv hwn a
wyllysa, nac ar law hwn a red, anyd ar law Duw
sy yn trugarhau. Can ys yr Scrypthur 'lan a
ddywait, wrth Pharao, I hyn yma yth cyffroeis
i fynydd, val y dangoswn *vy-meddiant yno ti, ac
val y ‡datcenit vy Enw trwy'r oll ddaiar. Can hy-
ny wrth yr hwn * yr wyllysia, y trugarha ef, a'r
hwn a wyllysia, ef ei caleda. Dywedy gan hyny
wrthyf, Paam ymae ef eto yn cwyno? can ys pwy
a ‡wrthladdawdd y wyllys ef? Eithyr * a ddyn,
pwy * wyt ti rhwn ‡ ymaddadleuy yn erbyn Duw?
A ddyweit y ‡peth ffurfedic wrth hwn a ei ffurfi-

+beichiogi
‡bechein
*ragosodi-at, arvaeth
‡wrth ddewys
*o bleit, er mwyn
‡gan hyn
*gyd a yn
*vy-gallu
‡manegit
*a vyn
‡wrthne-bodd
*ti
‡yw
*wyt yn gwrthatepi
‡gwaith wrth y gweithwr

*or giff- prid, clai
‡anrydedd
*soriat, llit
‡allu, bwer
*eglurhau
‡barato- awdd, order nìawdd

awdd, Paam im gwnaethost val hyn? Any does meddiant ir crochenydd ar y * priddgist y wneuthur o'r vn ‡telpyn pridd vn llestr i *barch, ac arall i amparch? Beth a's ewyllysei Dduw, y ddangos ei ‡digofeint, ac y beri adnabot ei *vediat, diodef drwy hir ymaros lestri'r digofeint wedy y harlwy i gyfergol? Ac er mwyn yddo * beri-gwybot golud ei ogoniant ar lestri trugaredd, yr ei a ‡arlwyodd ef i ogoniant? Sef nyni, yr ei a 'alwodd ef, nyd o'r Iuddeon yn vnic, amyn hefyt o'r Cenetloedd, megis y dywait ef hefyt yn Osee, Mi alwaf yn bopl ymy, yr ei nyd oedden yn bopul y-my: ac yhi yn garedic, rhon nyd oedd yn garedic. Ac y bydd yn y lle y dywetpwyt wrthynt, Nyd ydych yn popul y mi, yno y gelwir hwy, Plant Duw byw. Hefyt Esaias 'sy'n llefain * am yr Israel, Cyd bei niver plant Israel mal tywot y mor, er hyny oddiethr ‡telpwynyd tacheit. Can ys ef a wna ei gyfrif, ac ei crynoa gyd a chyfiawnder: can ys yr Arglwydd a wna gyfrif cryno yn y ddaiar. A' megis y dywot Esaias yn y blaen, Any bysei y Arglwydd y lluoedd adael i ni had, in gwneuthesit ni val Sodoma, ac a'n cyffelypesit i Gomorrha. Beth gan hyny a ddywedwn? Can ir Cenetloedd, yr ei ny ddilynesont gyfiawnder, * ymgahel a chyfiawnder, sef y cyfiawnder ysydd o'r ffydd. Ac Israel rhwn a ddilynei Ddeddyf cyfiawnder, ny allawdd 'ordiwes Ddeddyf cyfiawnder. Paam? Can na's ceisyent wrth ffydd, any d megis o weithredoedd y Ddeddyf: can ys trancwyddesont wrth baen y trancwydd. Megis y mae yn scrivenedic, ‡Nycha vi yn' gosot

*ar, obleit
‡gweddill, gwargred

*ordiwes, oddiweddyt

‡Wely
*dodi

Tsion vaen trancwydd, a' charaic gwymp: a pop vn a gred yndo, ny * chywilyddir.

*wradwyddir

Pen. x.

Gwedy iddo venegi ei serch arnyn, y mae ef yn dangos achos cwymp yr Iuddeon. Dywedd y Ddeddyf. Y gohan rhwng cyfiawnder y Ddeddyf a' ffydd. O ba han y daw ffydd, ac y bwy i perthyn. Gwrthoddodedigeth yr Iuddewon, a' galwedigeth y Cenetloedd.

Brodur, y mae,* gwir wyllys vy-calō a'm gweddi a'r Dduw dros yr Israelieit, ‡ er iechyt. Cā ys testiaf am danwynt, bot gāthynt * gariat ar Dduw, eithr nyd yn ol gwybodaeth. Can ys hwy, yn anwybot cyfiawnder Duw, ac yn ceisio gosot ei cyfiawnder y hunain, nyd ymostyngesant y cyfiawnder Duw. Canys Christ yw dywed y Ddedyf er cyfiawnder i bop vn a gred. Canys Moysē a ddosparth a y cyfiawnder ysydd o'r Ddedyf, val hyn y dyn a wna y petheu hyn, a vydd byw wrthynt. Eithyr y cyfiawnder ysydd o'r ffydd, a ddywait velly, Na ddywait yn dy galon, Pwy a escend ir nef (ys ef yw hyny dwyn Christ ‡ odduchod) nei pwy a ddescend ir dwfnder? (sef yw hyny * dyvot a Christ drachefn y wrth y meirw) Anyd pa dywait y mae'r gair ‡ yn agos atat, sef yn dy enau, ac yn dy galon. * Hwn yw gair y ffydd yr hwn ydd ym yn y bregethu. Nyd amgen a's cyffessy ath enau

*da
‡ar eu bot yn gadwedic
*gwynvyd, serch
‡y wared
*dwyn
‡wrthyt
*Llyma

Yr Epistol ar ddydd S. Andreas.

yr

yr Arglwydd Iesu, a' chredu yn dy galon, vod y
Dduw y gyfodi ef o veirw, * iach byddy. Can ys
a'r galon y credir er cyfiawnder, ac a'r genau y
cyffessir er ‡ iechyd vvrieth. O bleit yr Scrythur a
ddywait, Pwy pynac a gred yndo ef, ny chywily-
ddir. Can nad oes 'ohanieth rhwng yr Iuddew a'r
Groecwr: o bleit yr hwn 'sy Arglwydd ar bawp,
'sy *'oludawc i bawp, a'r a alwant arnaw ef. Can
ys pwy pynac a ‡ ailw ar Enw yr Arglwydd, *ia-
chedic bydd. And pa vodd y galwant ar yr hwn ny
chredasant ynddaw? a' pha vodd y credant yn yr
hwn, ny chlywsant ywrthaw? a' pha vodd y clyw-
ant eb precethwr? a' pha vodd y precethant, oddie-
ithyr eu danvon? megis y mae yn escrivenedic,
Mor brydverth yw * traed yr ei sy yn ‡ evange-
lu * tangneddyf, ac yn euangelu pethau dayonus.
Eithyr nyd vbyddesont vvy oll ir Euangel: Can ys
dywait Esaias, Arglwydd, pwy a gredawdd yn
‡ ymadrodd ni? Can hynny ffydd 'sy * wrth gly-
wet, a' chlywet gan 'air Duw. Eithr gofyn ydd
wyf, Any chlywsant vvy? Diau bynet o y ‡ son
hwy dros yr oll ddaiar, a'ei gairiae yd * ffiniae y
byt. Eithyr gofyn yr wyf, Anyd adnabu Israel
Dduvv? Yn gyntaf y dywait Moysen, Mi barafy-
wch wynfydu gan genetl nyd yvv genetl i mi, a'
chan genetl ‡ ampwyllic i'ch digiaf. Ac Esaias 'sy
yn * llyfasu, ac yn dywedyt, Im caffad y gan yr ei
ni'm ceisynt, ac i'm gwnethpwyt yn eglur ir ei nyd
ymovynnent am danaf. Ac ‡ wrth yr Israel y dy-
wait, Yn hyd y dydd yr estendais vy-dwylo at po-
pul anvvydd, ac yn * gwrthddywedyt.

*cadwedir
‡cadwedigeth
*gyvoethoc
‡ymoralwo ac
*cadwedic
*dyvodiat
‡managi
*heddwch
‡clywet
*o gan drwy
‡sain, llais, swn
*tervyne, diben
‡guell, ynfyd, ffol
*ehofn, ewn, hyf
‡yn erbyn
*dywedyt yn erbyn

¶Pen

Pen. xj.

Bot gan Dduw ei Eccles cyd na's gweler gan 'olwc dyn. Mod y dangosir Rad ir etholedigion. Barnedigeth y gwrthodedigion. Darvod i Dduw ddallu yr Iuddaeon tros amser, ac ymddangos ir Cenetloedd. Yr ei y mae ef yn gorchymyn yddyn ymestwng ac ymddyddhau. Bot doniae Duw eb ‡ edifeirwch Gorddufnder barn Duw.

‡yn ddiedivar

Ofynnaf gan hyny, A wrthddododawdd Duw ei bopul? Na ato Duw: can ys mine hefyt wyf Israeliat, o had Abraham, o dylwyth Ben-iamin. Ny * wrthddodawdd Duw ei bopul ‡ y racadnabu ef yn y blaen. Any wyddoch pa ddywait yr Scrythur am Elias? pa vodd y mae ef yn erchy ar Dduw yn erbyn yr Israel, gan ddywedyt, Arglwydd, wy laddasant dy Prophwyti, ac a gloddiesant ir llawr dy allorae: a' mi a adwyt yn unic, ac ymaent yn ceisio vy ‡ einioes? Eithyr pa ddywait atep Duw wrthaw? * Gedewais y myhun saith mil gwyr, a'r ny ‡ phlygesont y glinieu y ddelw Baal. Sef y mod hyny yn yr amser hyn yr oedd hon y mae * relyw trwy'r etholedigeth rhat: Ac a's ‡ o rat y mae, nyd yw ynte ‡ ddim o weithredoedd: a's amgen, ny byddei ddim rat yn rat: ac a's o weithredoedd y mae, nyd yw e mwy yn rat: a's amgen ny byddei gweithred mwy yn weithret. Beth ynte?

*wrthladod

*wrthla'od
‡yr hwn, yr ei
‡cneit
*Cedweis
‡thamesant
*gweddill gwargred, swrn, talm
‡trwy, gan, yn, wrth
*mwy, hagach, wrth
‡mwy
*nyd gweithred gweithred

ynte? Ny chafas Israel yr hyn a geisiawdd: and yr etholedigeth ei cafas, a'r * llaill a ‡ galedwyt, megis y mae yn escribenedic, Rodded Duw yddwynt yspryt trymgwsc: llygait val ny welent, a' chlustieu val ny chlywent yd y dydd heddyw. Ac Dauid a ddywait, Byddet y bort hwy yn * groclath, ac yn rhwyt, ac yn drancwyddfa, 'sef yn ‡ daledigeth yddynt. Tywyller y llygeit wy, val na welont, a'* chryma di eu cefneu yn 'oystat. Ys gofynnaf gan hyny, A dramcwyddesont wy, val y cwympent? Na ato Duw: eithr trwy y cwymp hwy y daeth iechyt ir Cenetloedd, er eu ‡ hanoc y'w dilin hwy. Erwydd paam a'd yvv y cwymp hwy yn * 'olud ir byd, ai lleihad wy yn 'olud ir Cenetloedd, pa veint mwy y bydd y ‡ cyflawnder hwy? Canys yn hyn y dywedaf wrthy-chwi Genetloedd, yn gymeint am bot i yn Apostol y Cenetloedd, y mawrygaf vy swydd, er ceisio yn rhyw bodd annoc 'yr cy'm cic am gvvaed y dylyn hwy, ‡ ac iachau 'rei o hanwynt. Can a's y gwrthoddodiat wy vydd * cysiliat y byt, pa vydd y ‡ derbyniat, any d bywyt o veirw? Obleit a's y blaenffrwyth ys y sanctaidd, velly y mae y cyffeith: ac ad yvv y gwreiddyn yn santaidd, velly y mae 'r y caingae. A' chyd bod 'rei o'r ceingae wedy eu torri ymaith, a' thitheu yn olewwydden 'wyllt, wedy dy himpio ‡ arnynt yn y lle hwy, ath wneuthur yn gyfrannoc o'r gwreiddyn, ac o vraster yr Olewydden, nag * ymffrostia yn erbyn y caingeu: ac a's ymffrosty, nyd yw ti yn dwyn y gwreiddyn, any d y gwreiddyn dy di. Yno y dywedy, E dorrwyt ymaith y ceingae er mwyn vy him-

*gweddillion gwargred
‡ddallwyt
*vagl, hoynyn
‡daliat, bwyth
*chrwcaha
‡peri y wyn bydu
*gyfoeth
‡amledd
*bynghenedl
‡a'chadw
*cymmot,
‡cymeriat
*clamp, telpyn
‡ani da nyn twy
*ymhoffa, ymvalchia

ynhimpio i y mewn. Da: trwy ancrediniaeth y torwyd wy ymaith, a' thithe 'sy yn sefyll * gan y ffyd: na vydd vchelvryd, and ofna. Can ys a's Duw nyd arbeddawdd y caingeu ‡ anianol, ymogel, rac nad arbeto dithe chwaith. Gwyl am hyny vwyn=ddra, a' * thostedd Duw: ir ei a gwympesont, tostedd: and y ti, vwyneiddra, a's arosy yn ei vwyneiddra: a's aingen, ith torir dithe hefyt ymaith. A' hwynteu hefyt, any d arosant-yn-'opstat yn ancrediniaeth, a himpir ‡ y mewn: can ys gall Duw y himpio hwy y mewn drachefn. Can ys a's torrwyd ti allan o'r olew wydden 'rhon oedd wyllt wrth anian, ath himpio yn erbyn anian ‡ yn-gwir olew-wydden, pa gymeint mwy y caif yr ei 'sy erwydd anian, ei himpio yn y olewwydden * y hunain? Can na ewyllysiwn, brodur, y chwi anwybot y dirgelwch hyn (rac eich bot yn rry ddoethion ynoch ych hunain) am o ran ddybot yr anhydynder ir Israel, y'n y ddel cyflawnder y Cenetloedd y mewn. Ac velly yr iacheir yr oll Israel, mal y mae yn scrivennedic, Y gwaredwr a ddaw allan o Sion, ac a ddymchwel ymaith yr anwiredd y wrth Jaco. A' hynn yw vy-dygymmod yddynt, pan dyncwyf ymaith eu pechodeu. A' thu ac at am yr Euangel, y maent wy yn 'elynion ‡ och pleit chwi: and erwydd yr etholedigeth, hwy gerir er mwyn y Tadeu. Can ys *donieu a' galwedigeth Duw syd ddiedifar ganto. Can ys megis yr oedde-chwi gynt heb gredu y Dduw, ac yr owrhon wedy cael trugarhau wrthych trwy y ancrediniaeth wy: ac velly owrhon ny chredesont y trwy'r drugared yddan= gosvvyt:

‡wrth, trwy.
‡naturial
*dirvarn.
‡yndi
*natur
‡mewn
*briawd
‡er eich mwyn
*rrodion:

gosvvyt y chwi, val y caen wythe hefyt drugaredd.
Can ys Duw a * gydgaeawdd bavvb oll yn anuw-
diniaeth, val y byddei yddo drugarhau wrth pawp
oll. O veint dyfnder golud; ac o ddoethinep a' gwy-
byddieth Duw: mor anchwiliadwy yw y varneu
ef, ai ffyrdd yn anveidrawl: Can ys pwy a wybu
veddwl yr Arglwydd: nei pwy a vu yn gyngorwr
y-ddaw: Nei pwy a roddes yddo ef yn gyntaf, ac
telir iddo: Can ys o hanaw ef, a' thrwyddaw, ac
ynddaw ymae pop dim oll: yddaw ef y bo gogoniant
yn dragyvyth. Amen.

*'orchaeodd

Pen. xij.

Ymwreddiat, cariat a' gweithredoedd y sawl a credant yn-
Christ. Na bo ymddial.

Yr Epistol y Sul cyntaf gwedi'r Ystwyll

A Tolwc ywch gan hyny, vroder,
*er trugaredae Duw, roddy o ha-
noch eich cyrph yn ‡aberth byw,
sanctaidd, cymradwy *y Dduw, yr
hyn yvv eich dospartheus wasanae-
thu ydaw. Ac na chydymffurfiwch
a'r byd hwn, eithyr ymnewidi-
wch gan adnewyddiat eich meddwl, val y galloch
brovi pa yw ewyllys da Duw, a' chymradwy, a'
pherffeith. Can ys dywedaf trwy y ‡rat a *roed
y my, wrth bop vn ysydd ys ydd yn eich plith, na
bo i neb ddyall uchlaw y ‡ dylit dyall, anid dyall
o hanaw * erwydd pwyllogrwydd, mal y rhanawdd
Duw y bop vn vesur ffydd. Can ys-megys ymae in
lawer

*gan o drwy
‡offrwm
*gan
‡resymol
‡gras
*roespwyt
‡dirperei
*yn ol sobredd

-wer o aelodae mewn vn corph, ac nad oes ir oll
aelodae yr vn ‡ swydd: velly ninneu er ein bot yn lla-
wer ydym vn corph yn-Christ, a'phop vn yn aylod
y gilydd. A' chan voti ni ‡ amryw ddoniae, er-
wydd y Rat a roespwyt y ni, ai bot ini brophedoli-
aeth, prophvvydvvn erwydd * cymedroldep y ffydd: ai
swydd, dylynvvn y swydd: nei'r hwn a vo yn athro
athroed athrawaeth: nei a roddo cyngor, bot yn cyg-
hori: rhwn a gyfranno, cyfrannedyn ‡ symplrwydd:
a lywodraetho, gvvnaed * a diescaelurter: a drugar-
hao, gvvnaed gan ‡ hyfrydwch. Bid cariad yn * di-
ffuant. ‡ Dycasewch yr hyn 'sy ddrwc, a' glynwch
wrth y sy dda. Bid hawdd genwch garu y gylydd
a chariad brawdol. I roddy ‡ parch, aed pawp o v-
laen y gylydd, eb vod yn * ddioc ‡ ar astudrwydd:
yn-brwdion yn yr yspryt: gan wasanaethu yr Ar-
glwydd, bot yn llawenychu yn-gobaith, yn ddio-
defgar mewn * advyd, yn ‡ wastadol yn-gweddi,
gan gyfranu wrth gyfreidiae'r Sainct: ac yn di
yn rhoi lletuy. Bendithiwch yr ei'sy ich ymlit, ben
dithiwch meddaf, ac na velltithiwch. Bot yn llaw-
en gyd a'r ei llawen, ac wylo gyd a'r ei wylofus.
Byddwch vn vryd da bavvp yw gylydd: na byddwch
uchel byddwol: eithyr ymgydestwng a'r ei isel: na
byddwch ddoethion ynoch ych vnain. Na thelwch
i nep ddrwc tros ddrwc: * perwch betheu ‡ sybe-
dus yn-golwc pop dyn. A's dichon bot, yd y mae o
hano-chwi, byddwch mewn tangneddyf a phop
dyn. Y caredigion, nac ymddielwch, anid rhowch
le i ddigofeint: can ys mae yn escrivenedic, Y mi
dial: mi ei talaf, medd yr Arglwydd. Can

‡gwaith

Yr Epistol yr ail Sul gwedy 'r Ystwyll.

‡amrafael roddion yn ol y gras

*cyssondep,

cyfran

‡ddiblyc, wirion

*yn

‡llawenydd

*wentaith, ddiamredyd

‡Arswydd-wch, ffieiddiwch

‡anrydedd

*hwyr

‡yngorch-wyl

*trwbl

‡parhaus

Yr Epistol y iij. Sul gwedy 'r Ystwyll.

*patato-wch

‡onest

*bwyda
‡gescly
*rysod ar
‡'ormeller
*gormeila, gorvod

hyny a's dy'elyn a newyna, *portha ef: a's syched-
a, dod iddo ddiot: can ys a's gwnai hyn, ti ‡ bent-
yrri * varwar am y ben ef. Na ‡ 'orchyfyger-di
gan ddrwgioni, eithyr * gorchyga di ddrwc drwy
ddaioni.

Pen. xiij.

Yr vfyddot ir llywodraethwyr. Paam y mae'r cleddyf gan-
thynt wy. Wrth cariat y dyleir mesuro ein oll weithre-
doedd. Annogedigeth i wiriondap a' phurdep buchedd.

Yr Epistol ar y iiij. Sul gwedy'r Ystwyll.
*Gallnoed
‡ywrth
*wrthladdant
‡gwenidoc
*dayoni
‡rac, achos
‡deyrnget

Ymddarostynget pop map eneit dyn ir
*Awdurdodae gorucchel: can nad oes
awdurtot, anyd ‡ y gan Ddew: a'r
awdurdodae ysy, o ddygan Dduw y
maent wedy ei hordinio. Ac velly
pwy pynac a * wrthwynepa awdur-
tot, a wrthnepa 'ordinhat Duw: a'r ei a wrthne-
pant, a dderbyniāt barnedigaeth ydynt y hunain.
Can nad yw tywysogion yn ofn i weithredoedd
da, anyd ir ei drwc. Ac a vyny nad ofnych yr awdur-
tot: gwna ddayoni: a' chai voliant ganto. Can ys
‡ gwasanaethwr Duw ydyw er *lles yty: and a's
gwnai ddrwc, ofna: can na ddwc ef y cleddyf yn
over: canys gwasanaethwr Duw ydyw y ddial
llid ar hwn a wnel drwc. Erwydd pa bleit mae yn
rhait yvvch ymddarestwng, nyd yn vnic * erwydd
llit, anyd er mwyn cydwybot. Can ys, o bleit hyn
y telwch hefyd ‡ gellidion: can ys gwasanaeth-
wyr Duw ynt, yn ymroi ir peth yma. Rowch y

bawp

bawp gan hyny ei dyledion: teyrnget, ir neb y bo arnoch deyrnget, toll ir hwn y bo arnoch doll: ofn, ir hwn y mae iavvn bot ofn: * parch ir hwn a ddyly barch. Na byddwch yn-dlyed neb, anyd ar garu pavvp y gylydd: can ys hwn 'sy yn caru arall, a gyflawnodd y Ddeddyf, ‡ Can ys hyn, Na * wna 'odinep, Na ladd, Na ledrata, Na dwc gamdestiolaeth, Na ‡ chupydda: ac a oes vn gorchymyn arall, ymae wedy' * gynwys yn ‡ gryno yn yr ymadrodd hwn, ys ef yn hwn, Car dy gymydawc mal tyun. Cariat ny wna ddrwc yw gymydawc: am hynny cariat yw cyflawnder y Ddeddyf. A' hyny can ystyried yr amser, ys y bot hi yr owrhon yn bryd ddyffroi o gyscu: can ys yr awrhon y mae ein iechydwrieth yn nes, na phan gredesam. Y nos aeth heibio, a'r dydd * a nessaodd: bwriwn ymaith gan hyny weithredoedd y tywyllwch, a' gwiscwn arfeu y goleuni, val y gallom rodio yn weddus megis ‡ vvrth livv dydd: nyd mewn glodest a * chyfeddach nyd yn ‡ cydorwedd ac * anlladrwydd, nyd yn-cynnen, a' chenvigeny: eithyr gwiscwch am danoch yr Arglwydd Iesu Christ, ac na vit eich gofal tros y cnawt, er mwyn porthi tra ‡ chwantae.

> Yr Epistol ar y Sul cyntaf yn Aduent.
> * anrydedd
> ‡ Set
> * thor briodas
> ‡ chragwnta
> * ymgyfred
> ‡ byr.
> * sy gerllaw
> ‡ hyd, oleyr
> * gorwedial
> ‡ aniweirdep
> ‡ ei 'wynie

Pen. xiiij.

Nyddyleit dirmygu y gwan. Ny ddyly neb rwystro cydwybot arall, Anyd cynnal o bob vn y gylydd mewn cariat perfaith a' ffydd.

*et.

‡oddail

YR vn ys ydd wan o ffydd, derbynwch atoch, ac nyd *i ymrysonion dadleuae. Vn a gred y gall ef vwyta pop peth: ac vn arall, chwn 'sy wan ei ffydd, a vwyty ‡lysieuae. Na thremyget hwn 'sy yn bwyta yr hwn nyd yw yn bwyta: ac na varnet yr vn ny vwyty, yr vn a vwyty. Canys Duw y derbyniawdd ef. Pwy yw ti yr hwn a verny yn euoc was gvvr arall? y mae ef yn sefyll: nei yn cwympo *yw arglwydd y hun: ac ef a gynhelir: can ys dichon Duw beri iddo sefyll. Ryw vn a varn bot dydd ‡ uchlaw dydd, ac vn arall a varn bop dydd * yn o'gyfuvvch: bit pop vn yn gwbl ddilys yn ei veddwl. Yr hwn a ‡ystyria ddydd, ei hystyrie ir Arglwydd: a'r hwn nyd ystyr ddydd, nyd ystyr ir Arglwydd: yr hwn a vwyty, a vwyty ir Arglwydd: can y bot yn diolvvch y Dduw: a'r hwn ny vwyty, ny vwyty ir Arglwydd, ac a ddiolch y Dduw. Can nad byw yr vn o hanom yddo ehun, ac nyd marw yr vn yddo y hun. Can ys ai byw byddom, byw byddom ir Arglwydd: ai meirw byddom, meirw byddom ir Arglwydd: pa vn bynac gan hyny a wnelom ai byw ai marw, yr Arglwydd a'n pieu. Can ys er mwyn hyn y'bu varw Christ, ac yr adcyvodes, ac y bu vyw drachefn, val y byddei Arglwydd ar veirw a' byw. A' phaam y berny di ar dy vrawt? neu paam y tremygy di dy vrawt? can ys *ymddangoswn oll geyr bron brawdle Christ. O bleit scrivenedic yw, Ys byw vi medd yr Arglwydd, a' phop glin a ‡ ymestwng i mi, a' phop tavot a

*yddy

‡rac, ragor, o vlaen

*val ei gilydd, yn vn fuvvt

‡gaidw

*gosodir ni, dodir ni i sefyll

‡blyg, gama

gyffesa

gyffella i Dduw. Velly ynte pop vn o hanom a
rydd gyfrif am dano y hun y Dduw. Na bo i ni
gan hyny varnu pawp ar e gylydd mwyach: anyd
bat yn hytrach i chwi varnu yn-cylch hyn, na doto
nep *yw brawt achos, *tramcwydd, nei gwymp. Mi
wn, ac yn mae yn ddilys genyf trwy'r Arglwydd
Iesu, nad oes dim yn ‡aflan o hano y hunan: anyd
i'r vn'sy yn tybieit bot *dim yn aflan, yddaw efy
mae yn aflan. Eithyr a's dy vrawt a ‡ drista o
blegit y bwyt, nyt wyt yr owhon yn rhodio erwydd
cariat perffeith: na choll ef ath vwyt, yr hwn y bu
farw Christ drosto. Na pherwch 'oganu eich
*[illegible]. Can nad yw teyrnas Duw na bwyt, na
diot, anyd cyfiawnder, a' thangneddyf, a' ‡ gor-
foledd yn yr Yspryt glan. Can ys pwy pynac yn
yr ei hynn a wasanaetha Christ, 'sy gymradwy
gan Dduw, a ‡channoladwy gan ddynion. Ve-
lly dilynwn ni y pethey 'sydd o bleit tangnedyf, a'r
pethau 'sy y ni y adeilat y gylydd. Na ddinistr wa-
ith Duw er mwyn bwyt: diau yvv bot pop peth yn
lan: eithyr drwc yvv ir dyn a vwyty drwy
*tramcwydd. Da yvv na vwytaer cic, ac nad y-
fer gwin, na dim, drwy'r hyn y tramcwydda dy v-
rawt, ‡ ai y thwystir, ai y gwanhair. A oes ffydd
genyt? bid hi gyd a thi ty hun geyr bron Duw:
Gwyn y vyd yr vn ny's *barn y hunan yn yr hyn y
mae efyn ‡ ymarddel. Can ys yr vn a *betrusa,
os bwyty, y mae yn varnedic, can nad yw ef yn
bwyta ‡ o ffydd: a' pha beth bynac, nyd yw o ffyd,
pechat yw.

*yddy
‡gyffredin
*peth
‡bydd drwc ganto
*buddget, cassaeliat, cymmoynas
‡llewenydd
‡phrofadwy
‡bur
*rwystr
‡neu
*damna
‡eiganfiol
*amheu, ddowta
‡trwy, wrth

Pen. XV.

Paul yn ei cygcori y gynnal pawp y gylydd wrth esempl Christ, A'thrwy vnigol drugaredd Duw rhon'sy achos iachawdurieth ir ddwyblaid. Mae ef yn dangos ei ser chwryd arnynt wy, a'r Eccles. Ac yn erchi yr vveddi gan thyn hwythen.

Yni yr ei ‡ cedyrn a * ddlyem ddwyn gwendit yr ‡ ancedyrn, ac nyd yn boddhau ein hunain. Am hynny boddhaet pawp o hanom ei gymydoc yn yr hyn 'sy dda y adeilad. Can ys Christ ny's boddlonawdd ehunan, eithr megis y mae yn scrivenedic, * Goganion yr ei ath 'ogonant, a gwympesont arnaf. Can ys pa bethen bynac a scrivenwyt yn blaenllaw, er addysc i ni y rhac scrivenwyt vvy: val y gallem ni trwy ammynedd a'chonfort yr ‡ Scrythurae gahel gobeith. A'Duw pen ammynedd a'r * confort a roddo ychwi ‡ synniet yr vn peth bawp ai gylydd, * erwydd Christ Iesu. Mal o gytundep, ac o vn genen y galloch ‡ voliantu Duw 'sef Tad ein Arglwydd Iesu Christ. Erwydd paam derbyniwch bawp ei gylydd, megis ac y derbyniawdd Christ ninae y'ogoniant Duw. A'hyn, a dywedaf, bot Iesu Christ yn * weinidoc ir ‡ enwaediat er mwyn gwirionedd Duw, er cadarnhau yr addeweidion a wnaethpwyt ir tadae. A'rhoet y Cenetloedd 'ogoniant y Duw, dros

‡ cryfion
* ddirperem
‡ y gwelnieit
* lltwiante, dannodeu, senneu
Yr Epistol yr ail Sul yn Advent.
‡ Scrifenae
* cysur
‡ weddwl
* yn ol
‡ 'ogoneddu
‡ anrydeddu
* wasanaethwr
‡ cyrchdoriat

dos ei drugaredd, mal y mae yn scribenedic, Er
mwyn hyn ith * cyffessaf ym-plith y ‡ Cenetloedd,
y canaf ith Enw. A' thrachefn y dywait, Ym-
lawenhewch Genetloedd y gyd a ei bopul ef. A'
thrachefn, Molwch yr Arglwydd, yr oll Cenet-
loedd, a' chydvolwch ef yr oll populoedd. A thra-
chefyn Esaias a ddywait, E bydd gwreiddyn yr
Jesse, a'r hwn a gyfyt y lywodraethu 'r Cenetlo-
edd, yn hwnw y gobeithia 'r Cenetloedd. A' Duw
'r gobeith a'ch cyflawno o bop llewenydd, a' than-
gneddyf gan gredu, val ich amylhaer yn-gobe-
ith, trwy nerth yr Yspryt glan.

Ac y mae yn dilys genyf vi vyhun am dano-chwi,
vy-broder, a'ch bot chwi yn llawn daoni, ac yn gy-
flawno bop * gwybodaeth, ac y metrwch gygcory
ei gylydd. Er hyny brodur, mi scribennais atoch
yn hyfach o beth, val vn yn dwyn ar gof ywch,
trwy y Rat a roed ymy gan Dduw, y bot o hanof
yn ‡ wasanaethwr Jesu Christ * tu a'r Cenetloed,
gan ‡ 'lanweithiaw Euangel Duw, val y byddei
offrymiat y Cenetloedd yn gymradwy, wedy'
sancteiddio * gan yr Yspryt glan. Y mae i mi gan
hyny a ‡ ymlawenychwyf yn-Christ Jesu yn-cy-
frywbetheu a berthyn y Dduw. Can na veiddiaf
'yngan am dim, a'r ny's gwnaeth Christ trwyof,
y wnevvthur y Cenetloed yn uvydd ‡ ar 'air a' gwei-
thret trwy * nerth arwyddion a' rhyveddadae,
gan nerth yr Yspryt Duw: val pan yw o Gaerusalē
ac o amgylch yd Illyricum y gorllenwais o Euan-
gel Christ. Ac velly ydd ymorchestais y Euangelu
nyd lle yr enwit Christ, rac bot y my adailad ar ucha-

* addefaf
‡ nasiwne, y werin
* celfyddyt
‡ ehovnach
‡ weinidoc
* ymplith
‡ weint
* or, drwy
‡ ymhoffwy
* son
‡ yn-gair
* rym

sailiad neb arall. Eithyr megis y mae yn scriuenedic, Y bwy ny venagwyt am dano ef, wy y gwelant ef a'r ei ny chlywsant, ei dyallant. Am hyny hefyt im rhwystrwyt i yn vynech y ddyvot atoch. Anyd yr awrhon can nad oes ymy le mwy yn yr artale hyn, a'hefyd bot arnaf chwant er ys llawer o vlyddynedd y ddyvot atoch, pan elwyf ymdaith ir ‡ Hispaen, y dauaf atoch: can ys gobeithaf ych gwelaf wrth deithio ffordd yna, a'chael vy hebrwng genwch tu ac yno, gwedy im golawer o'ch cymdeithas. Ac yr awrhon yr ymddeithiaf y Caerusalem, y weini ir Sainctae. Can ys rhyngodd bodd ir rhai o Macedonia ac Achaia, y wneuthur rhyw gymorth ir Sainctae tlodion yr ei ‡ ynt yn Caerusalem. Can ys ryngodd bodd yddynt, a' ei dyledwyr ydynt: o blegit a's y Cenetloedd vydd cyfranwyr o ei petheu yspryttawl hwy, hwynteu a ddylent hefyt weini yddynt yn-petheu cnawdol. Yno gwedy cwplawyf hyn yma, a' selio yddynt y ffrwyth hwn, mi ddauaf heboch ir Hispayn. A' mi wn pan ddelwyf, y dauaf atoch a chyflawnder bendith Euangel Christ. Hefyt broder, atolygaf ychwy er mwyn ein Arglwydd Iesu Christ, ac er cariat ar yr yspryt, ymryson ohanoch a' mi *a gweddiaw ar Dduw drosof. ‡ Yn ym rhyddhaer y wrth yr ei 'sy yn anuvydd yn Iudaia, ac y *im gweinidogeth 'sy i mi vvneuthur yn Caerusalem, vot yn gymradwy gan y Sainctae, val y gallwyf ddyvot atoch *yn llawenydd trwy ewyllys Duw, ac ymorphwys gyda chwi. Weithian Duw pennaeth y tangneddyf a vo y gyd a chwi oll, Amen.

¶Pen

*Nesseiriswyt
‡Gr. Spaen
‡sy
*gan, trwy
‡Wal im
*gwasanaeth
‡mewn, drwy

Pen. xvj.

...llawer o anerchion, y may ef yn y rhubyddis hwy y ymogelyd rhac brodyr geuawc, ac edrych yn ei gylch. Ef yn gweddiaw drostwynt, ac yn diolwch y Dduw.

GOrchymynnaf y-chwi Phoibe ein chwaer, yr hon 'sy wenidoc i Ecclesi Cēchreaia, ar bot ywch y derbyn hi yn yr Arglwydd, megis y mae yn ‡ deilwng i Sainctæ ai chanhorthwyaw ym-pop *neges y bo rait yddei wrth-ych porth: can ys hi bu dda o lety wrth lawer, ac wrthy vinef he-fyt. Anerchwch Priscilla ac Aquila vy-‡cydwei-thwyr yn Christ Iesu (yr ei dros vy*-bywyt i a do-desont i lavvr y mynyglen y hunain. yr ei ny ddiol-cha vi yn vnic yddynt, anyd hefyt oll Ecclesidd y Cenetloedd.) Anerchvvch hefyt yr Eccles ys id yn y tuy hwynt. Anerchwch vy-caredic Epainetus, yr hwn yw blaenffrwyth Achaia in-Christ. Anerch-wch Vair yr hon a ‡ laburiodd yn vawr erom ni. Anerchwch Andronicus ac Iunia vy-cereint a'm cydgarcharorion, yr ei 'sy * hynot ym-plith yr A-postolion, ac oedden hefyt in Christ ‡ cyn na my-vi. Anerchwch Amplias vy-caredic yn yr Arglwyd. Anerchwch Urbanus ein cydweithwr yn-Christ, ac Stachys vy-caredic. Anerchwch Apeles y pro-bedic in-Christ. Anerchwch yr ei sy o ‡ drasc Ari-stobulus. Anerchwch Herodion vy-car. Anerch-

*weddus
‡dim, peth

*ganhor-chwywyr
‡einices, hoedl

*drabaelo-edd
‡odidog
*om blaen i

‡dylwyth

wch yr ei sy o drase Narcissus yr ei ynt yn yr Arglwydd. Anerchwch Triphaina a' Thriphosa, yr ei verchet a * laburiant yn yr Arglwydd. Anerchwch y garedic Persis, yr hon a laburiawdd lawer yn yr Arglwydd. Anerchwch Rufus ‡ etholedic yn yr Arglwydd, a'y vam ef a' mi. Anerchwch Asygcritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, Mercurius, a'r brodyr ysy gyd ac wynt. Anerchwch Philologus ac Julius, Nerias, a'ei chwaer ef, ac Olympas, a'r oll Sainctae ysy gyd a hwynt. Anerchwch bob vn y gylydd a chusan sanctaidd. Y mae Eccles Christ yn eich anerch.

A' mi atolygaf ywch' broder, * edrych-yn-graff ar yr ei 'sy yn peri ancydfot a' ‡ rhwystrae, yn erbyn * yr athrawaeth a ddyscesoch, ac ymogelwch racddwynt. Can ys yr ei 'sy gyfryw, ny wasanaethant yr Arglwyd Iesu Christ, anyd y boliey hunain, a' thrwy' eiriae-tec a' gweniaith yn ‡ twyllo calonae yr ei * diddrwc. Can ys ych vfyddtot chwi a ddaeth ar lled at pawp oll: ydd wyf yn llawen gan hyny ‡ am danoch: and eto mi wyllyswn eich bot yn ddoethion, tu ac at ddayoni, ac yn wirion tu ac at ddrwgioni. Duw pen y tangnedyf a * sathr Satan y dan eich traed ‡ eb 'ohir. Rat ein Arglwydd Iesu Christ a vo gyd a chwi. Y mae Timotheus * vy-cydweithwr, a' Lucius ac Iason, a' Sosipater vy-cereint, yn erchi ych anerch. Mi Tertius, yr hwn a scrivenodd yr epistol hwn ach anerchaf yn yr Arglwydd. Gaius vy llettywr i, mi a'r oll Eccles 'sy yn erchi ych anerch. Y mae Erastus ‡ diwydrwydd y dinas yn erchi ych anerch, a' Chwar-

*weithiant

‡ddewisedic

*synniaw, espio

‡thramcwydde

*y ddysc

‡eudo

*gwirion, Gr. acacoō.

‡och plait

*bysseing, dwmpan, bathr

‡ar vyrder

*vynghyfaill

‡pentwyla

a' Chwartus * y brawt. Rat ein Arglwydd Iesu Christ y gyd a chwi bawp. Amen. Iddo ef yr hwn a ddychon ech cadarnhau ‡ yn ol vy Euangel, a' phregethiat Iesu Christ, gan * ymatguddiat y dirgelwch, yr hwn bu gyfrinachol er yn oes oesoedd: (ac yr awrhon yr ‡ eglurhawyt, ac a gyoeddwyt ymplith yr oll Genetloedd gan Scrythurae'r Prophwyti, wrth' orchymyn y tragyvythol Dduw er mwyn vvyddtot ffydd) I Dduw, meddaf, yr vnic doeth, bid gogoniant trwy Iesu Christ yn oes oesoedd. Amen.

*brawt

‡herwydd

*eglurhat

‡amlygwyt

Hwn a escrivenwyt at y Ruueinieit o Corinthus ac a ddanvonvvyt trwy Phoibe, hon oedd wenidoc yr Eccles yn-Cenchraia.

Yr Epistol cyntaf
i Paul at y Corinthieit.

YR ARGVMENT.

Gwedy darvot i S. Paul precethu yn-Corinthus blwyddyn a' haner, e gympellwyt gan ddrigioni yr Iuddaeon y ymadaw i Syria. Ac yn y absen ef y daeth Apostolieit geuawc i'r Eccles, yr ei yn gyfiawn o 'wac 'ogoniant a' chwe huawdlrwydd, a geisient beri dirmygy y gwirion vodd a ymarverei Paul wrth precethu'r Euangel, a' chan ryfic yr ei hynu y cyvodes cyfryw ymbleidio ac ymryson in yr Eccles, megis o ddiwrth opinioneu mewn cynedloeu a' Ceremoniae y cwympesont wy i ddyscreidaeth ffals ac here-si, gan ddowtio am y cyvodedigeth o veirw, vn o'r pynciau pennaf yn-creddyf Christ. Yn erbyn y drygae hynn y mae'r Apostol yn cerdded ragddo, gan arvaethu caloneu'r Corinthieit, a'ei clustieu ac anerchion boneddigaidd: anyd ar hynt y mae ef yn ceryddu ei cynneneu a'ei hymrysonion, ei bocsach a'i balchedd, ac yn y heiriol y gytundep, ac vvyddot, gan ddody gar bron ei llygait y rhinwedd sprytol, a' nefawl ddoethinep yr Euangel, yr hyn ny ellir beri ei gredu drwy synnwyr bydawl, a' huawdl resymae, anid trwy Yspryt Duw y dadguddir, ac velly yr inselir yn-calonae dynion. Ac am hynny yr iachawdurieth hyn ny ellir dywedyd y bot gan y gweinidogiō, anyd yn vnic gan Dduw, ir hwn y maent wy yn weision, ac a gawson 'orchymyn i adailad y Eccles ef: yn yr hyn yr ymddug S. Paul yn gyvarwydd, gan adailad erwydd y sailvaen (yr hwn yw Christ) ac yn annoc eraill y ddyweddu yn vnwedd ar dechreu, gan ddyscwyl yn ddiyscaelus nad haloger hwy gan athrawieth 'orwac, can y bot wy yn templ Duw. Ac am

yr ei

y ei oedd yn dolwrio am y Apostolieth ef, y mae yn ddangos iddyn nad yw ef yn rhoi ei bwys ar varn dyn, er darvot iddo atcan trwy ar wyddion goleu na cheisiawdd ef erioet y'ogoniant yhun, na phaddelw chwaith y byddei byw, a nyd yn unic gogoniant Christ: yr hynn pan ddelei, a ddeclarei ef yn ehelaethach, er cywilydd ir gwac'ogoniantus ffrostwyr hyny, yrei y ceisyn y hunain yn unic, ac am hynny y goddefynt gamweddae sceleraf eb gerydd a'ei cospi, megis * trallosgach, ymrysonion, ymddadleu gar bron anffyddlonieit, ‡fforniccrwydd, a'r cyfryw, er mawr ammorth ir Euangel. Gwedy y darvot traethu hyn, y mae ef yn atep i ryw poyntie o lythyr y Corinthieit, megis am vuchedd eb priodi, dlyed priodas, am ancydvot ac amrafael ym-plith yr ei priod, am vorwyndawt, ac ail briodas. Ac o bleit tybieit o rei nad oedd dim niwed er bot yn y van lle bei * delw-wasanaeth, gan yddyn yn ei calonae addoli y gwir Dduw, mae ef yn erchi yddynt ymiet ar wendit ei brodur, obleit darvot rhwystro ei ffydd a'ei cydwybot gan gyfryw ‡ymgyweirio, a'chynt nac ygwnai ef y peth hyny, ef a wrthodei y rhydit a roesei Duw iddaw. Anid yn gymeint a bot balchedd, a'neullturwydd yn achos ir drigae hyny, y mae ef yn y rhybuddio hwy wrth esempl y Iuddaeon na valchiant yn y doniae hyn o y allan, cans iddynt oedd bot ei poen aruthrol hwy am gam arver creaduriait Duw, yn rybudd i bawp y ddylyn Christ yn vnion, eb ddim alhogiat a'rhwystro ereill. Gwedy hyny y mae ef yn beio ar lawer o gamarver yn ei Eccles hwy, yn-cylch ymwrediat methion, a'merchet yn y cynulleidfae: am Swper yr Arglwydd, am gamarver y doniae sprytawl, yr ei a roes Duw i gynnal cariat, ac adail yr Eccles: megis yn-cylch y cyvodedigaeth o veirw, eb yr hwn nid oes dim mwyniant o'r Euangel. Yn y dywed y mae ef yn eiriol ar y Corinthieit gymporth y Broder tlodion yn-Caerusalem, i barhau yn-cariat Christ, a gwneuthur daioni, gan anvon anerchion, a'damuno yddyn dangnhedyf.

*incest, pechot yn erbyn cerenydd 'ohardde dic.

‡rryvv'odinep

*eidol-

‡ffuant-vvedd

Yr Epistol cyntaf i Paul at y Corinthieit.

Pen. j.

Alonia.

Ef yn canmol mawrion * radae Duw a ddangoswyt yddyntwy, Gan ei hannoc wy i gytundap a' gestyngeiddrwydd. Ef yn curo y lawr oll balchedd, a' doethinep ar ny safflwyt ar Dduw, gan ddangos pwy a ddetholes Duw i w radwyddo doethinep y byt.

PAul galwedic yvot yn Apostol IESV CHRIST trwy'wyllys Duw, a'n brawt Sosthenes, at yr Eccles Duw yd sy yn-Corinthus, at yr ei sainctiedic yn Christ Iesu, Sainctae wrth 'alwedigeth y gyd ac oll a'r a ymor alwant * ar Enw ein Arglwid Iesu Christ ym-pop lle, sef y Arglwydd hwy, ‡ a'n vn ni: Rat vo gyd a chwi, a' thangneddyf gan Dduw ein Tat, a' chan yr Arglwydd Iesu christ. Diolchaf i'm Duw yn'oystat drosochwi am y Rat Duw, a roddet y chwi in Christ Iesu, am ddarvot ym-pop peth eich cyfoethogi yntho ef, ym-pop rryw ymadrodd a' phop gwybodaeth: megis

* ac

‡ a'r yddom ni, einim

Yr Epistol y xviij. Sul gwedy Trintat.

gis y cadarnhawyt testoliaeth Iesu Christ ynoch.
yn nad ydych yn ddefficiol o vn dawn: gan edrych
am ymddangosiat Iesu Christ. Yr hwn Dduw he-
fyt ach gadarnha chwi yd ydywedd, val y boch yn
‡ ddihawl yn-dydd ein Arglwydd Iesu Christ.
Fydlon yw Duw, trwy'r hwn ich gallwyt y * gym-
deithas y Map ef Iesu Christ eyn Arglwydd. Ac
atolwgaf y wch, broder, gan Enw eun Arglwydd
Iesu Christ, bot ychwi ‡ oll ddywedyt yr vn peth,
ac na bo *ymrysonio yn eich plith: eithyr cyssylltet
chwi ynghyt yn vn vedwl, ac yn vn varn. Can ys
declariwyt i mi, vy-broder, am danoch gã yr ei'sy
o duy Cloe bot cynnenio yn eich plith. A'hyn a dy-
wedaf, bot pop vn o hanochwi yn dywedyt, Ys mi
yw vn i Bawl a' mineu vn i Apollos, a' mineu i
Cephas, ac ys mineu i Christ. A rannwyt Christ?
A Paul a groget trosoch? nei ach batyddiwyt chwi
yn enw Paul? Im Dduw y diolchaf, na vetyddiais
i neb o hanoch, anyd Crispus a' Gaius, rac y neb
ddywedyt, ddarvot i mi vatyddio ‡ ym henw vy hu-
nan. Mi vatyddiais hefyt dulwyth ty Stephanas:
bellach ny wn a vetyddiais i ‡ neb arall. Can
na ddanvonawdd Christ vi y vatyddiaw, anyd y
*Euangelu, nyd a ‡ doethinep ymadrodd, rac
gwneuthur croc Christ yn ‡ di-rym. Can ys prece-
thio'r groc ir ei a gyfergollir, 'sy ganthynt wy yn
ynfydrwydd: a' chenym ni, yr ei a *iacheir, ‡ rhin
wedd Duw ydyw. Can ys y mae yn scrivenedic,
Mi *dileaf ddoethinep y doethion, ac a vwriaf y-
maith ddyal y dyallwyr. P'le mae'r doeth? p'le
mae'r ‡ Gwr-llen? p'le mae dadleuwr y byt hwn?
any

‡ddiveius, ddiargyoedd ddigwlte-dic
*gyfeillach
‡bawp ymadrodd
*anghydfod
*wyf
*yr vn
‡yn henw
*weithan
‡nebun
*bregethu
*huawdlrwydd gairiae
‡ober, ddiffrwyth
*gedwir
‡nerth gallu. &c
*dinystraf.
‡Llythyrenoc.

	any wnaeth Duw ddoethinep y byt hwn yn ynby-
*trwy	drwydd? O bleit ir byt *gan ddoethinep nad ad-
	nabu Dduw yn-doethinep Duw, e welawdd Duw
‡caddw	yn dda trwy ynbydrwydd precethu ‡iachau yr ei
	gredant: pan ytyw hefyd yr Iuddaion yn gofyn
*ymgais	arwydd, a'r Groecwyr, yn *ceisio doethinep. Eithyr
	ny ni sy yn precethu Christ wedy ei grogi: ir Iu-
‡ffolinep	ddaion 'sef yn drancwyddfa, ac ir Groecwyr, yn ‡ yn-
*or	bydrwydd: anyd ir ei a 'alwyt, ys *ir Iuddaion, a'r
‡rrinwedd	Groegiwyr y precethvvn Christ, ys ‡ nerth Duw, a'
*ffolinep	doethinep Duw. Can ys* ynfydrwydd Duw 'sy do-
	ethach na dynion, a' gwendit Duw sy gadarnach
	no dynion. Can ys, broder, chvvi welwch eich gal-
‡megis	wedigeth, ‡pa vodd nad llawer o ddoethion erwydd
	y cnawd, nad llawer o gedyrn, nad llawer o *wyr
*bonedigiō	cenedloc a alvvyt. Eithyr Duw a ddetholawdd y
‡ffolion	petheu ‡ynbydion y byt y *wradwyddo'r doethion,
*goddi	a' Duw a ddetholawdd y petheu gweinion y byt,
	y wradwyddo y petheu cedyrn. A'r petheu gwae-
‡diddim	lion y byt, a' phetheu a dremygir, a ddetholes Duw,
*ddiddymy	a' phetheu nyd ynt, y* ddileu y petheu ynt. Mal
‡dim, bn	nad ymhoffei ‡neb * cnawd yn y wydd ef, A' chvvy
*dyn	chwi sy ‡o hanaw ef yn-Christ Iesu, yr hwn gan
‡oci blegit	Dduw a wnaethpwyt i ni, yn ddoethinep, a' chy-
*santeiddrwydd	fiawnder, a * sanctedigeth, a' phrynedigeth:
‡ymlawenycho	Megis erwydd yr yscrivenwyt, Yr hwn a ‡ymhoffo
	ymhoffet yn yr Arglwydd.

Pen. ij.

*wedd, vodd	Y mae ef yn rhoi yn lle exempl y *dull ef ar precethu, yr hyn

[...]odd ar ol ffurf yr Euangel, yr hon oedd yn ddirmygus ac yn guddiedic ir dyn cnawddol. A' thrachefn yn anrybeddus ac yn amlwc ir spryddol.

AC minhi, broder, pan ddaethym atoch, ny ddeuthym a' *ragoriaeth ymadrodd, neu ddoethinep, gan venegy ywch' destoliaeth Duw. Cā na thybias i bot yn wiw gwybot dim yn eich plith, o ddieithyr Jesu Christ, ac yntef wedy ei groeshoelio. [...]ydd oeddwn yn eich plith yn-gwendit, ac [...] ac yn-echryn mawr. Ac nyd oedd vy ‡ ymadrodd a'm precethu yn sefyll yn-geiriae denu doethineb dynawl, anyd yn eglur ddangosiat yr Yspryt, [a] nerth, val na byddei eich ffydd * yn-doethinep dynion, anyd yn nerth Duw. A' doethinep a ddywedwn ym-plith yr ei perffeith: nyd doethinep y [byd] hwn, na doethinep tywysogion y byd hwn, yr [...] ‡ dderbydd am danynt. Eithyr ny ni a adroddwn ddoethinep Duw y sy yn-dirgelwch, sef y doethinep oedd guddiedic, ac a racderbynawdd Duw [...] yr oesoedd, i'n gogoniant ni. Yr hwn ddoethinep [ny] adnabu neb o dywysogion y byt hwn: can ys [pe]'s adwaenesent, ny *chrogesont wy Arglwydd [y] gogoniant. Eithyr megis y mae yn scribenedic, [y] petheu ny welas ‡ llygat, ac ny *chlywodd clust, [a]c ny's daeth y mewn calō dyn, ynt, a baratoawdd Duw ir ei y carant ef. A' Duw y datguddiawdd [wy] y ni gan y Yspryt ef: can ys yr Yspryt a chwilia bop peth, a' phetheu dyfnion Duw. Can ys pa

*uchelder

‡ymadrodd

*gan, ywrth

‡ballan, bethan, ddibethir

*y byt

*chroeseset

‡golwc

*chlywas, chlybu

ddyn a * edwyn betheu dyn, ‡ dyeithr yspryt dyn, yr hwn'sy ynddo ef: ac velly petheu Duw nyd edwyn nebun, anyd yspryt Duw. A' nyni ny ddecbyniesam, yspryt y bytanyd yr Yspryt, ysydd o Dduw, val yr * adnabyddem y petheu a ‡ roddwyt y-ny gan Dduw. Yr hyn betheu hefyt a ymadroddwn, nyd yn y geiriae ‡ 'dengys doethinep dynol, anyd yr ei a * dengys yr Yspryt glan, gan ‡ gyffelypu petheu ysprytol y betheu ysprytol. Eithyr y dyn * anianol ny ‡ chynwys betheu'sy o Yspryt Duw: can ys ynfydrwydd ynt ganto ef: ac ny dychon ef eu hadnabot, can ys yn ysprytol eu ‡ dosperthir. Eithyr yr hwn'sy sprytol, a wyr barnu pop peth: ac yntef ny bernir y gan ‡ nebun. Can ys pwy a wybu ueddwl yr Arglwydd, val y gallei y * gygori ef: anyd y mae genym m'beddwl Christ,

*wyr
‡anyd, amyn
*gwypem
‡ddoniwyt
*ddysc
‡ddysc
‡gymharu
*naturiol
†derbyn, dyall, synnia
*bernir
‡vndyn
*addyscu

Pen. iij.

*awdurieit

Paul yn ceryddu y gohanedigaethen a'r * cychwynwyr: Ny ddyly neb gredu may a'r law y gweinidogion y mae ei iechydwrieth, amyn y ar law Duw. Bot yddynt ymogelyt rac cam ddysc. Bot Christ yn sailvaenei Eccles. Mddas a' swydd yn gystal y gweinidogion a'r oll Kydalonieit.

A C ny allwn i ymadrodd wrthych, broder, megis wrth rei ysprytawl, anyd wrth rei cnawdol, 'sef megis wrth ‡ blant-bychain yn-Christ. Llaeth a rois yn ddiot ywch, ac nyd bwyt: can nad allech eto y oddef, ac ny's

‡rei

any's gellwch etwa chwaith, Can ys etwa cna=
wdol ytych: o bleit bot yn ych plith ymgenvigenu,
ac ymchynnen, ac *ymrysoneu, anyd ydych chwi yn
gnawdol ac yn rhodio val dynion? Can ys pan
dywait vn, Ys mi vn i Paul, ac arall, Ys mi i A-
pollos; anyd ych yn gnawdol? Pwy gan hyny yw
Paul? a' phwy yw Apollos, anyd y gweinidogion
drwy'r ei y credesoch, a' megis y rroes yr arglwydd
i pop vn? Mivi a blannais, Apollos a ddyfrhaodd,
eithr Duw a roddes y *cynnyd. Ac velly, na yr hwn'sy
yn plannu, nyd yw ddim, na'r hwn 'sy yn dyfrhau,
anyd Duw yr hwn 'sy yn rhoi'r cynnydd. A' hwn
a blann, a' hwn a ddyfrha, yr vn ynt, a' phop vn a
dderbyn ei ‡ gyfloc, * erwydd ei labur. Can ys nyni
cydweithwyr Duw ydym: chvvitheu yw llafurwaith
Duw, ac adailadeth Duw. Erwydd y rrat Duw y
roeswyt y-my, megis penadailwr celfydd, y go=
sodeis y sailiad, ac arall 'sy yn adailiad arnaw: anyd
‡ edrychet pop vn, pa vodd yr adaila arnaw. O
bleit * sailiat arall ny ddychon neb y'osot dyeithr
yr hwn a 'osodet eisioes, yr hwn yw Iesu y Christ.
Ac a's adeilat neb ar y sailiat hwn, aur, arian, main
gwerthfawr, prennen, gwair, ne sofl, gwaith
pop vn a amlygir: can ys y dydd ei dengys, can ys
gan y tan y datguddir: a'r tan a brawf ‡ waith pop
vn *pa ryw wedd vo. A's bydd gwaith vn a'r a
adailadodd ef ‡ arucha, yn aros, ef a gaiff gyfloc.
A's llysc gwaith * vn, ef a goll, eithr cadwedic
vydd ef e: and er hyny megis gan y tan. Any wy=
ddoch may Templ Dduw ‡ ydych, a' bot yspryt
Duw yn trigo ynoch? A's *dinistra neb Templ

*ymryso=nion

*tyfiant

‡daliat

*yn ol ei waith

‡synned]

*sylvaeniat grwndwal

‡dreta

*o ba hanoedd

‡arno

*nep

‡ywch

*llygra

Duw, *hwnw a dinistr Duw: can ys Tẽpl Duw sanctaidd yw, yr hwn ‡yw-chwi. Na thwyllet neb y hunan. A's nep yn eich plith 'sy yn tybiet y bot yn ddoeth yn y byt hwn, byddet ffol, val y bo yn ddoeth. Can ys doethinep y byt hwn, ffolinep yw gyd a Duw: o bleit may yn scrivenedic, Ef a dalha y doethion yn eu *callter chunain. A' thrachefn, yr Arglwydd a wyr bot meddyliae 'r doethion yn ‡weigion. Ac am hyny nac *ymhoffet neb yn-dynion: can ys ‡pop dim 'sydd y chwi. Pa vn bynac ai Paul, ai Apollos, ai Cephas ai'r byt, ai bywyt ai angeu, ai petheu *cydrychiol, ai petheu y dyvot, 'sef ydd y chwi ynt oll, a' chwi 'sydd yddo Christ, a' Christ yddo Duw.

*yntef ‡ydychwi

*dichell, ystrymieu ‡goegion *ymryfyget ‡chwi bieu pop peth

*presennol, cynnyrchiol

Pen. iiij.

Gwedy darvot iddo ddosparthu swydd Apostol cywir, Can na chydnabyddent ef yn gyfryw vn, Ymae ef yn ymarvel a barn Duw. Gan guro y lawr y gogoniant hwy yr hwn ei rhwysrei i vohanu y peth, a ancamolet ynto ef. Y mae ef yn dangos pa beth y mae yn y erchi ar y rhan hwy, a' pha beth a ddylyent y edrych am dano ar y law ef gwedy 'del atwynt.

Yr Epistol y iij. Sul yn Advent.

Cymret dyn nyni mal hyn, megis *gweinidogion Christ, a' ‡llywodraethwyr dirgelion Duw. Ac am ben hyn, y gofynynnir gan y llywodraethwyr, gael pop vn yn ffyddlon. Am dana vi, lleiaf dim cenyf, bot im barnu genwch, neu gan

Tybiet *gwasanaethwyr, ‡trinwyr, gwastradwyr, gorchwylwyr, ystiwardieit

gan * barn dyn : ac nyd wyf chwaith im barnu vy hunan. Can na wn i arna vy hun ddim evoc, a nyd wy'n cyfiawnheit er hyny: eithyr yr hwn am barn i, yw yr Arglwydd. Er mwyn hyny na vernwch ddim cyn yr amser, ‡ y'n y ddel yr Arglwydd, rhwn a oleuha * guddiedigion betheu'r tywyllwch, ac a eglurha veddylyae'r galon, ac yno y bydd moliant y bawp gan Dduw. Sef y petheu hyn, brodur, ar gyffelypiaeth a gyffoneis ata vyhun ac Apollos, er eich mwyn chwi, val y dyscech wrthym ni, na bo y neb ‡ rybygu yn uwch nac hyn a yscriuenwyt val na ymchwyddo vn yn erbyn y llall * er mwyn neb. Canys pwy ath 'ohana di? a' pha beth 'sy genyt a'r ny dderbynieist? ac a's derbynieist, paam ydd ymhoffy di, vegis na's derbyniesyt? * Yn awr ydd ych chwi yn llawn : yn awr ich cyvoethogwyt : ydd ych yn teyrnasu ebom ni, a' Duw ‡ na baech yn teyrnasu, val y teyrnasem ninheu y gyd a chwi. Can ydd wyf yn tybiet vod y Duw ein danvon ni yr Apostolion * dywethaf, val'r ei wedy ei ‡ darparu y angeu : can ys in gwnaethpwyt ni yn ys-ddrych ir byt, ac i'r Angelion, ac i ddynion. Ydd ym ni yn ffolieit er mwyn Christ, a' chwithe yn ddaethion in-Christ : nyni yn weinion, a' chwithe yn gryfion: chwy chwi yn * anrydeddus, a' ninheu ‡ yn ddianrydedd. Yd yr awr hon ydd ym ni yn newynu, ac yn sychedu, ac yn noethion, ac in bonclustir, ac ‡ eb wastadva, ac yn lavurio gan weithio an dwylo ein hunain: nyni a * gawn senneu a'bendithio ydd ym : ydd ys in hymlid, ac ydd ym yn dyddef. Ydd ys in ‡ cablu, ac ydd ym yn gweddio :

*ddydd
‡hyd pan
*llwybae'r lochesae
‡synnied, beddwl
*ym-plaid
‡ymffrostt
*Yr awrhō
‡yny
*olaf
‡hwylio, trefnu gosot
*'ogonedus
‡dirmygas
*ddiorigle, yn crwydro o le i le
*ddyfynnir ddystreulir
‡difenwi, drigenwi

in gwnaethpwyt ni val * carthion y byt, yn ‡ grei-
fion pop peth, yd hyn. Nyd wyf yn scrivennu y pe-
the hyn er eich cywilyddio, anyd val vy-plant care-
digion ydd wyf ich rybudio. Can ys cyd bei y chwi
*dec mil o athrawon in-Christ, er hyny nyd oes y-
chvvi nemor o dadeu: can ys in-Christ Jesu mybi
a'ch ‡ enillais trwy'r Euangel. Am hyn yr atoly-
gaf ywch', bot yn ddilynwyr i mi. O bleit hynn yd
anvonais Timotheus atoch, yr hwn yw vy-care-
dic vap, a' ffyddlon yn yr Arglwydd, yr vn a go-
ffa i chwi vy ffyrdd i yn-Christ megis ydd wyf yn-
pop lle yn * ei dyscu ym-pop-Eccles. Y mae'r ei
wedy ymchwyddo vegis pe na ddelwn atoch. Ci-
thyr mi ddawaf atoch ar vyrder, a's ‡ ewyllysa yr
Arglwydd, ac a wybyddaf, nyd ymadrodd yr ei
'sy vvedy 'r ymchwyddo, anyd * y meddiant Yspry-
dol. Can ys teyrnas Duw nyd yvv yn-gair, anyd
ym-meddiant. Peth a ewyllysiwch? a ddawaf i
atoch' a gwialen, ai a * chariat, ac yn yspryt ‡ bo-
neddigeiddrwydd.

*dascubion brynti
‡sorod, vratie
*Gr. myrdd
‡cenedlais, cesais
*dangos
‡myn
*nerth gallu
*trwy
‡llednei-frwydd, ser-chawgrwydd

Pen. v.

Mae ef en ceryddu yn dost ei yscaelusdra hwy yn cospi yr hwn a wnaethei * dra lloscrach, Gan vynnu yddynt y escommuno ef. Erchi arnaer purdap. Ac ymogelyd enwiredd.

E‡Glywir yn ollawl vot godinep yn eich plith, a' chyfryw * 'odinep ac na hen-wir vnwaith ym-plith y Cenetloedd, sef ‡ cymeryd o vn wreic ei dat. Ac ydd ywch-

*incest, 'sef godinep o vewn y gradden gobarddedic
‡Mae son cyhoeddus
*ffornigrwydd, putein-dra
*bod i vn

yw-chwi yn ymchyddo, ac yn gynt paam na thrist-
aech, y'n y thynnit ymaith o'ch plith yr vn a w-
naethoedd y weithred hon. Can ys myvi yn ddi-
an val yddwyf yn absen yn y corph, wyf yn ‡ bresē-
nol yn yr yspryt, a bernais eisioes megis pe by-
ddwn presentol, pan yvv am yr hwn a wnaeth y
peth hyn, gwedy y'wch ymgynnull ynghyt, a'm
yspryt i, yn Enw yr Arglwydd Iesu Christ, bot
iddaf am y cyfryw, ‡gan veddiant ein Arglwydd
Iesu Christ, y roddi i Satan, er dinistr y cnawt,
val yr iachaer yr yspryt yn-dydd yr Arglwydd Iesu.
Nyd yw dda eich ymhoffedd: any wyddoch y * le-
vain ychydic ‡ levein yr oll does? Gan hynny
certhwch yn 'lan yr hen levein, val y byddoch chvvi
does newydd, val ydd ych ‡ ddilevein llyt: can ys
Christ ein Pasc a aberthwyt trosom. Am hyny
cadwn wyl, nyd a'r hen levein, nac yn levein *dri-
gioni ac anwiredd: eithyr a delevein llyt vara pur-
deb a' gwirionedd. Mi scrivenais atoch mewn
epistol, na bei ywch ddim cydgymddeithas a godi-
nebwyr, ac nyd yn ollawl a godinebwyr y byt
hwn, neu a'r ‡ cupyddion, neu a *chribdeilwyr,
neu ‡a delw addolwyr: o bleit a's amgen rhait
ywch vynet allan o'r byt. Eithr yn awr y scrivenais
atoch, na *bo ywch gydgymdeithas: a's oes neb
a elwir yn brawt, yn'odinebwr, neu yn ‡cupydd
neu yn ddelw-addolwr, neu yn *gablwr, neu vn
meddw, neu yn gribddeilwr, y gyd a'r ‡ cyfryw
vn na bwytewch. Can ys beth 'sy i mi a wnelwyf
ar varnu hefyt yr ei sy oddy* allan? anyd yw-chwi
yn barnu yr ei 'sy oddy vewn? and mae Duw yn

‡gydrychiol
‡trwy
*sura
‡waddot
‡anwaddo-
lyt
*malis
‡trachwant
wyr
*anghyfar-
chwyr, tro-
wsion, treis-
wyr
‡ac eidolō-
*chymysc-
och, chydgō
peinioch
‡tra chwan
tus
*sennwr,
ym serthwr
‡fuwt
*vaes

barnu yr ei'sy oddy allan. Bwriwch ymaith gan hyny och plith yr yſcelerddyn hwnw:

Pen. vj.

Ef yn y beio arnyn am ymgyfreithio gere bron y Cenetloedd anffyddlon. Bot yn iawn i Christnogion yn gymrodeddu. Y mae ef yn ceryddu y cam arver o'r rydit Christianol. Ac yn dangos y dlem ni waſanaethu Duw yn burol ys o gorph ac enait.

A ‡ Vaiddia yr vn o hanoch chwi 'sy ido a hawl a'r y llall, gymryd barn y dan yr ei ancyfion, ac nyd yn gynt y dan y Saintæ? A ny wyddoch, mae'r ſainctæ a barnan y byt? A's y byt gan hyny a vernir * genwch-chwi, a ydyw-chwi anteilwng y barnu am ‡ betheu o'r lleiaf? A ny wyddoch y barnwn ni yr Angelion? chwaythach barnu petheu'sy 'n perthynu tu ac at ein * buchedd ni? A' chan hyny a'd oes genwch varneu am betheu'sy yn perthynu ir ‡ buchedd hon, cadeiriwch yr ei dirmygaf yn yr Eccleſ. Er cywilydd ywch y dywedaf. Velly anyd oes neb doeth yn eich plith chwi? nac oes vn, a * vedr barnu rhwng y broder? Anyd bot brawd yn ymgyfreithio a brawd, a' hynny y dan anffyddlonieit. Yr owhon gan hyny y mae yn ollawl ‡ anortho yn eich plith, can ych wy ymgyfreithio ai gylydd: paam yn gynt na ddyoddefwch gam? paam yn gynt na byddwch dan gollet? Ei-

* Lebys

* trwydoch

‡ vateroedd diffrwyth

* trwydded, goſymdaith

‡ trwydded

* ddychon

‡ anallu, bai ffawt, pall

* yn eich plith eich hunain

wyrydd yw-chwi yn gwneuthur cam, ac yn peri gollet, a' hyny * y'ch brodur. A ny wyddoch na ‡ etifedda'r ei ancyfiawn deyrnas Duw? Na thwyller chwi: ac nyd godinebwyr, na * delw-addolwyr, na'r ei a dorr-priodas, na'r ei ‡ drythyll, na gwryw-gydwyr, na llatron, na chupyddion, na meddwon, na senwyr, na * chribddeilwyr, a etifeddant deyrnas Duw. A' ‡ chyfryw oedd 'r ei o hanoch vvi: eithyr darfot ych golchi, eithyr darvot ych sancteiddio, eithr darvot ych cyfiawnhau yn Enw ein Arglwydd Iesu, a' * chan yspryt ein Duw ni.

Y mae pop peth yn ‡ gyfreithlon y mi: and nad pop peth yn gwneuthur lles. Y mae pop peth yn rhydd ym, eithr ny byddaf bi * y dan awdurdot dim. Bwyd a ordeinivvyt ir bola, a'r bola ir bwydydd: a' Duw a ddinistr ‡ bop vn-o'rddau. Weithian y corph nyd yw y' odineb, anyd ir Arglwydd, a'r Arglwydd ir corph. A' Duw hefyt gyfodawdd yr Arglwydd fyny, ac a'n cyfyd ninheu gan * ei veddiant. A ny wyddoch bot eich cyrph yn aelodae i Christ? velly a gymeraf vinef aelodae Christ, a'u gwneuthur'n aelodae putain? ‡ Na ato Duw. A ny wyddoch, am yr hwn a * ymlyn a phutain, y bot yn vn corph? can ys y ddau, ‡ eb yr ef, byddant vn cnawt. A nyd yr hwn a gyssylltir ar Arglwydd, vn yspryt yw. Ciliwch rac godineb: pop pechat a wna dyn, o *ddyallan y corph y mae: anyd yr hwn a wna' odinep, a becha yn erbyn y gorph y hunan. A ny wyddoch, bot eich cyrph yn Templ ir yspryt glan, yr hwn 'sy ynoch, yr ‡ vn 'sydd y-chwi gan Duw? ac nyd ydywch yddoch ych hunain. Can ys prynwyt

*yr
‡beddiant
*eiddolon
‡rhwdfus mwysus
*angyfarchwyr
‡sulwt hyn
*thrwy
‡rydd
*yn gaeth i ddim
‡y naill a'r llaill
*trwy ei nerth, allu
‡Nawdd dyw rac hyny, ymbell vo
*ymgyssyllto
‡medd
Ymogelwch
*ddybaes
‡ydd ych yn ei gael

chwi er prid gwerth: can hyny gogoneddwch Dduw yn eich cyrph, ac yn eich yspryt: can ys *yddo Duw ydynt.

*Duw ei pieu

Pen. vij.

Yr Apostol yn atep i cyw*'orchestion, a deilyfei y Corinthiait gael eu gwybot, megis am byw o un eb priodi, Am ddlyed priodas. Am ancydbyddiaeth ac amrafaelion mewn priodas. Am priodas rhwng ffyddlonion ac anffyddlonion. Am ddianwaedu yr enwaededic. Am gaethiwet. Am worwyndot. Ac ail priodas.

*gwestione

Bellach am y petheu a scrivenesoch ataf, Da oedd i *ddyn na chyffwrddei a' gwreic. Anyd er hyny, y ymgadvv rac godineb, bid ei wraic i bop‡gwr, a bid ei gwr *priod i bop gwreic. Rodet y gwr ir wreic ‡gariad dylyedawl, a'r un mod hefyt y wreic ir gwr. Nyd oes ir wraic vediāt ar y chorph y hunan, anyd ir gwr: a'r un ffynyt hefyt nyd oes ir gwr veddiant ar y gorph y hunan, anyd ir wreic. Na ‡siomwch ddim y gylyd, oddyeithr o gydsynniat dros *amser, val y ‡gallochymroi i umpryddio a' gweddio, a' thrachefn dyvot ynghyt rac y Satan eich *temto o bleit eich ‡ancymmesurwydd. A' hyn a ddywedaf o ganiataad, ac nyd wrth 'orchymyn. Can ys mynnwn vot pawp megis ac ydd wyf vi vyhun: eithr i bop un y mae ei briod *dawn gan Dduw, i un vellhyn, i arall vellhyn accvv. Am hyny y dywedaf wrth yr ei'sy eb priodi, a'r gwragedd gweddwon,

*wr
‡un
*yhun
‡ewyllysgorwch
*bryd
‡caffoch, en hyd, ne ar-vot
*probi
‡anlladrwydd, anllywodraeth
*roddiat

gweddwon, mae da yw yddynt pe's arosent megis ac ydd vvy hi. Eithyr an'ys ymgynnaliant, priodent: can ys gwell yw priodi, nac ymlosci. Ac i'r ei priot y gorchmynaf, nyd mi, anyd yr Arglwydd, Nac ymadawet y wreic y worth ey gwr: ac a's ymedy, *aroset eb priodi, neu ‡gymmodet hi ai gwr, ac na *roed gwr ei wreic ymeith. Ac wrth y ‡reiwmi'sy yn dywedyt, ac nyd yr Arglwydd, A's bydd vn brawd a gwreic iddo, eb iddi gredu, a'hithe yn boddlon y drigo gyd ac ef, na wrthódodet ef hi. A'r wreic y bo iddi wr *eb gredu, ac ef yn boddlon y drigo y gyd a hi, na wrthddodet hi efo. Can ys y gwr di-gred a sainteiddir ‡ gan y wreic, a'r wreic ddigred a saincteiddir gan y gwr, a's amgen, e vyddei eich plant chvvi yn aflan: ac yr owrhón y maent vvy yn sainctaidd. Eithyr a's yr angreddyn a ymedy, ymadawet: nyd yw brawd neu chwaer yn gaeth yn-cyfryw betheu. Eithyr Duw a'n galwodd *yn-‡ tangneddyf. Can ys beth a wyddas ti, wreic, a gedwych di dy wr? Neu beth a wyddos ti, wr, a gedwych di dy wreic ai amgen? And megis y rhannodd Duw ddavvn i bop vn, megis y galwodd Duw bop dyn, velly y rodiet: ac velly ddwyf yn ordeino yn yr oll Ecclesi. A's galwyt nebun wedy'r enwaedy arnaw? na chascled ei ddienwaediat: a'alwyt nebun eb ei enwaedu? nac enwaedet arnaw. Enwaediat nyd yw ddim, a'dienwaediat nyd yw dim, anyd cadwad gorchymyneu Duw. Arosed pop vn yn yr vn galwedigaeth y galwodd Duw ef. Ai ath ti yn *was ith'alwyt? na bid waeth genyt: anyd a's gelly gael bot yn rhydd, arver

*triget
‡heddycher
*heled, yrred
‡lleill
*ganes
‡allan o ffydd
*erwydd, o bleit

*i
‡heddwch

*gaeth

arver yn * gynt. Can ys hwn a'elwit yn yr Argl-
wydd ac ef yn was, 'sy 'wr-rhydd yr Arglwydd: yn
gyffelyp hefyt yr hwn a'elwir ac ef yn wr-rhydd,
gwas Christ yw. Ef ach prynwyt er * pridgwerth:
na byddwch weision dynion. Brodur, pop vn yn
yr hynn y galwyt, yn hynny aroſed gyd a Duw
A' thuac at am ‡weryddon, nyd oes genyf vn gor-
chymyn gan yr Arglwydd, a nyd rhoi'r wyf gygor,
val vn a gafas drugaredd gan yr Arglwydd y vot
yn ‡ffyddlawn. Tybiet ydd wyf gan hyny bot hyn
yn dda ‡ er mwyn yr angenrait * cydrychiol: 'sef mae
da i ddyn bot velly. A wyt yn rhwym ‡ i wreic?
na chais dy ellwng: a ellyngwyt di y wrth wreic?
na chais wreic. Eithyr a's * gwreicy, ny phechit:
ac a's ‡ vn wyry * a wra, ny phecha vvdd hi: er hy-
ny cyfryw'r ei a gant * blinder yn y cnawt: a nyd mi
ach arbedaf. A' hyn a ddywedaf, brodyr, can bot
yr amser yn vyr, rhac llaw ‡ val y bydd ir ei 'sy a
gwragedd yddyn, bot vegis pei baent eb-ddynt:
a'r ei a wylant, megis pe baent eb wylo: a'r ei a
lawenhant, val petent eb lawenhau: a'r ei a bry-
nant val petent eb veddyannu: a'r ei a ‡arverant
o'r byt hwn val petaent eb ei arver: can ys * ffurf y
byt hwn a dynn ymaith. A' mynnwn eich bot yn
ddiofal. Yr hwn 'sy eb wreica, a'ofala am betheu
yr Arglwydd, pa wedd y rango bodd yr Arglwydd.
A'r hwn a wreicaodd, a'ofala am betheu'r byt,
pa wedd y rango bodd y wreic. Y mae gohaniaeth
hefyt rhwng moddion gwreic a' * gwyryf: yr hon
eb wra, a ofala am betheu'r Arglwydd, y bot o
hanei yn sanct ‡ aidd o gorph ac yspryt: a'hon a wra-
hodd, a

hytrach, dwy
*yn ddrud
‡gweryfon, worynion-ieuainc
‡gredadwy
*presennol
‡gan
*priody wreic
‡morwyn-ieuanc
‡priodas wr
*gyftudd, trwbl
*y ty y
‡bwynha-ant
*gosgedd rhith, lew
*morwyn-ieuanc
‡es

[bo]dd, a'ofala am betheu'r byt, pa wedd y rengo
[...] bodd ey gwr. A' hyn a ddywedaf er eich lles, nyd
er eich ceisio mewn magl, anyd er y chwi ddilyn yr
hyn, ysy weddus, a' glynu yn * 'lud wrth yr Ar-
glwydd, yn ddi ‡ 'ohanedic. Eithr a's tybia neb
bot yn anweddus ym * wyryf, ad a-hi dros ‡ blo-
dae ei-hoedran, a' bot yn angenrait * hyny, gwna-
ed ef a vynno, ny phecha: ‡ prioder hwy. And hwn
a saif yn * ffyrf yn ei galon, eb angenrait arnaw,
ac ‡ a meddiant ganto ar y wyllys y hun, a'bwriadu
hyn yn ei galon, gadw ei wyryf, da y gwna ef. Ac
felly yr hwnnai rhydd * yw phriodi, a wna yn dda,
a nyd yr hwn ny's rydd yw phriodi, a wna yn well.
Y mae'r wreic yn rhwym wrth y Deddyf, tra vo
byw hei gwr: and a bydd ‡ marw ei gwr, y mae
hyn rhydd i briodi'r neb a vynno, yn vnic yn yr
Arglwydd. Er hyny * mwy gwynvydedic yw hi,
o's erys hi velly, yn vy-barn i: ac ydd wyf yn tybi-
ed bot * i ‡ mi hefyt yspryt Duw.

* ffeit
‡ yscar
* borwyn
ieuanc
‡ advedwch
* velly
‡ priodent
gwrhaent,
* ddyscoc
‡ awdurdot
llywodraeth, rheol
* i wr
‡ huna,
chwsc
* dedwyddach
‡ genyf

Pen. viij.

Y mae ef yn ceryddu yr ei 'sy yn arver ei rhydit er rhwystro eraill, gan vyned ir lle ir aberthit ir * gau dduwieu, Ac yn dangos paddelw y dylyei ddynion ymddwyn tu ac at yr ei gweinion.

ACam y petheu a ‡ aberthir ir geu-dduwieu: gwyddom bot genym * bawp wybodaeth, gwybodaeth a chwydda, anyd cariat a adaila. Ac a thybia nep y bot yn gwybot ‡ peth, ny wyr ef eto ddim val y * dyly wybot.

* eidolon,
delwen
‡ offrymir
ir delwen
* oll
‡ dim
* dirpic

*ddyscwyt

bot. Anyd a's car neb Dduw, e ‡ gafas hwn wybodaeth gantaw ef. Can hyny am bwyt-a aberthir ir eiddolon, gwyddom nad yw *eiddol ddim yn y byt, ac nad oes ‡ neb Duw arall, anyd vn. A' chyd bot 'rei a elwir yn ddeuwieu, ai yn y nef, ai yn y ddaiar, (megis y mae duwiae lawer, ac arglwyddi lawer) er hynny i ni nyd oes and vn Duw, ‡ 'sef y Tat, o ba vn y mae pop peth, a ninneu *ynddo ef: ac vn Arglwydd Iesu Christ, gan yr hwn y mae ‡ yr oll petheu, a' ninen trwyddo yntef. Eithyr nyd oes gan bawp gyfryw wybodaeth: can ys rei a chanthynt gydwybot ir *eidol, yd yr awrhon, a bwytaant val yn peth wedy' aberthu ir eidol, ac velly eu cydwybot yn bot yn wan, a halogir. Eithyr ny wna bwyt ni yn gymeradwy gan Dduw: can ys a's bwytawn, nyd oes i ni vwy: nac any bwytawn, nyd oes i ni lai. Anyd ‡ gwelwch rac ich *meddiant hwnw bot yn achos tramgwydd ir ei 'sy weinion. Can ys a's gwyl nep di 'sy a gwybodaeth genyt yn eistedd i bwyta yn *teml yr eidolon, anyd ‡ addyscir cydwybot yr hwn 'sy wan, i bwyta or petheu hyny a aberthwyt ir *eidolon? A' ‡ chan dy wybodaeth di y cyfirgollir dy brawt gwan, dros yr hwn y bu varw Christ. Ac a'chwi yn pechu velly yn erbyn y brodur ac yn *briwo ei gwan gydwybot hwynt, ydd y-wch yn pechu yn erbyn Christ. Erwydd paam a's ‡ tranewydda bwyt vy-brawt, ny bwytawyf gic yn tragyvythawl, rac ym beri im brawt *dramcwyddo.

Margin notes:
*ddyscwyt
*delw
‡vn
‡yr hwn yw
*drwyddo, ganto
‡pop peth
*ddelw
‡gwiliwch, ymogelwch synnwch
*awdurdot, rhydit
*yr eidolfa
‡adailir
*delwegau dduwieu
‡thrwy
*clwyfo, archolli
‡rhwystra
*ymrwystro

Pen. ix.

...e yn ei hanuoc wrth y esempl ef y arver oi rydoit y adeilad eraill. Bod yddyn redec yn yr vn rediat ac y dechreusont.

Anyd wyf yn Apostol: ar y dwyf vvr ryð? any wlais i Iesu Christ ein Arglwyð? anyd vy-gwaith i ydyw-chwi yn yr Arglwyð: Any dwyf yn Apostol i eraill, eto diau yvv vy-bot y chwi: can ys yð yw-chwi yn insel* o'm Apostolieth yn yr Arglwyð. Vy ‡atep ir ei am holant i, yw hyn, Anyd oes i ni veddiant y vwyta ac yyfet? Neu anyd oes i ni veddiant i *arwein y amgylch gwreic a vei chwaer, ‡megis ac y mae'r Apostolion eraill, a' megis* broder yr Arglwydd, a' Chephas? Ai myvi yn vnic a' Barnabas, anyd oes i ni veddiant y weithiaw? Pwy a ryfely vn amser ar ei‡'osymddaith i hun? Pwy a blann winllan, ac eb vwyta oi ffrwyth? neu pwy a *borth ‡ dda, ac ny vwyty o laeth y da? A ddywedaf i hyn *erwydd dyn? Any ddywait y Ddeddyf y petheu hyn hefyt? Can ys scrivenedic yw yn-Deddyf Moysen, Na phenrhwyma eneu yr ych a vo yn ‡ dyludo'r yd: a ydyw Duw yn gofalu dros yr ychen? Ai ynte ðywet ef hyn yn ollawl er ein mwyn ni? Er ein mwyn ni yn* dioer yð scrivenwyt hyn, bot y hwn a arðo, aredic dan 'obaith: ac y hwn a ddyrno dan 'obeith, vod yn gyfranoc oi 'obaith. A's heuesam ni y chwi betheu spryttol, ai mawr yvv o's ni a vedvvn eich pethen dayarol chwi? A'd oes eraill yn eich plith yn cahel ran o'r ‡mediant hvvn, pam *yn gynt na d ym ni? er hyny nyd arveresam ni o'r mediant hwn: anyd‡ godef ydd ym pop dim,

*breinsol
*vy
‡amddeffen
*arwedd, tywys
‡yn gystal
*cereint
‡vyhunan
*gost
‡basc
*gadw, bar-ri debeit
‡val, yn ol
*safn
‡dyrnu
*wir
*awdurtot
‡hytrach

rrac

rrac y ni rwystro Euangel Christ. Any wyddochwvi am yr ei 'sy yn * gweithio' ynghylch ‡ petheu sainctaidd, y bot wy yn bwyta o betheu 'r Templ a'r ei 'sy yn gwasanaethu'r allor, y bot wy yn gyfranoc gyd a'r allor: Velly hefyt yr ordeiniawdd yr Arglwydd, bot ir ei a precethant yr Euangel, byw *wrth yr Euangel. Er hyny mi nyd ymarbereis o ddim o'r petheu hyn: ac nyd scrivenais hynn yma, val y gwnelit velly i mi: can ys gwell vyddei i mi varw, na gwacau o neb vy-gor ‡ voledd. O bleit a's Euangelaf, nyd oes ym 'orvoledd: can ys angen 'sy im gyrrn, a' gwae vyvi, any d *Euangelaf. Can ys a,s gwnaf hyn ‡ yn ewyllysgar, y mae mi *daliat: and a's yn anwyllysgar y gvvnaf, e roddet arnaf y gorchwyl yma ei siius. Pa daliad vydd ymy gan hyny: sef pan Euangelwyf, bot ymy ‡ beri Euangel Christ yn rhat val na chamarverwyf vy awdurdot yn yr Euangel. Can ys cyd bwyf yn yn rhydd y wrth bawp, eto mi am gwneuthym vyhun yn was i bawp., val yr enillwn vwy o hanynt. Ac ir Iuddeon ir ymwneuthum val Iuddew, val yr enillwn yr Iuddeon: i'r ei sydd y dan y * Ddeddyf, val pe bysvvn y dan y Ddeddyf, val yr enillwn yr ei 'sy dan y Ddeddyf: i'r ei di-ddeddyf, val vn diddeddyf (a' minehu eb bot yn ddiddeddyf ‡ ym ac at Dduw, anyd yn y Ddeddyf gan Christ) val yr enillwn yr ei di-ddeddyf. Ir * gweinion yr ymwneuthym yn wan, val yr enillwn y gweinion: i bawp yr ymwneuthym yn bop ‡ dimval y gallwn ym-pop modd gadw'rei. A' hyn wyf yn ei wneuthur er mwyn yr Euangel, val y bwyf yn gyfranot

*gwasanaethu
‡yn y deml
*ar, or
‡alwen, llewenydd
*phrecethaf yr Euangel
‡om bodd
*gyfloc' obr
‡wneuthur
*Gyfreith
‡yn-'uw
*gweinieit
‡peth
Yr Epistol ar y Sul Septuagesima

rannoc o hanei gyd a chvvi. Any wyddoch, am yr ei a vo yn rhedec mevvn gyrsa, bot pawp yn rhedec, er hyny bot vn yn mynet a'r* gamp: velly rhedwch fel y gallo-ches cael gavael. A' phop dyn a * ymdrecho-am-gamp, a ymgymedrola rac pop dim: ac wy a vvnant hynn er mwyn cael coron ‡ darvodedic: a' ninheu er vn andarvodetic. Am hyny ddwyf vi yn rhedec, nyd val yn anilys: velly ddwyf yn ymdrech, nyd mal vn yn * curo yr awyr. Eithr ydd wyf vi yn ‡ goarsengi vy-corph ac yn y ‡ ddarestwng: rac metron vn modd gwedy ym precethu i eraill, vy-bot vy hunan yn * ancymeradwy.

Yr Epistol ar y Sul Septuagesima.
*gyngwystl
‡yny chaffoch avel,
meddiannu
*prysono
‡lygrudic
*ffysto
‡darestwng
corbwyo,
gwaethiwo
‡inheu
*amprovadwy, goec
gwliedic

Pen. x.

Pe el yn ei hofni wy ac esempl o'r Iudeon, nad ymddiriedōt yn gnawdol yn-doniae Duw, Can ei hanoc y ymogelyd rac pop ryw delw-addoliat, A' rhac rhwystro ei cymydoc.

HEfyt, broder, ny vynwn ychwi an-wybot, pā yvv bot ein oll tadeu gynt y dan yr wybren, a'u myned oll trwy'r mor, a'u batyddio vvy oll y dan Moysen, yn yr ‡ wybren, ac yn y mor, ac a vwytesōt *bawp yr vn bwyt yspryttawl, ac a yfesont bawp yr vn ddiot yspryttawl (can ys vvy yfesont o'r vn graic yspryttawl rhon oedd yn dyvot ar ol: a'r Graic oedd Christ) eithr y lawer o hanwynt nyd oedd Duw boddlon: can ys bworwyt wy y lawr yn y diffaithvvch. A'r ei hyny ‡ oeddent esemplae y ni, val na byddei y ninheu * chwenychu am drwc

Yr Epistol y ix. Sul gwedy Trintot.
‡cwmwl
*oll
‡'sy
‡'sy
*drachwantu

bethen, bal ac y chwynechesont wy. Ac na bydwch *eidol-addolwyr, mal y bu rei o hanwynt wy, megis y mae yn scribenedic, Eisteddawdd y popul y bwyta ac ybet, ac a gyvodesont i chwarau. Ac na wnawn 'odinep, mal y gwnaethyr ei o hanynt wy 'odinep, ac a gwympiodd mewn vn diernot teir-mil ar vgain. Ac na themtiwn Christ, megis ac y temptiawdd r'ei a hanaddynt wy ef, ac eu distrywyt gan seirph. Ac na ‡ vurnurwch chwi, megis ac y murmurodd rhei o hanynt wy, ac au dinistrwyt gan y dinistrydd. A'r pethau hyn oll a ddeuth yddynt wy er esemplae, ac a escribenwyt er rybydd i ni, ar ba rei y dygwyddawdd *tervynae ‡ yr oesoedd. Can hyny hwn a debic y vot yn sefyll, edrychet rac iddo gwympo. Nyd ymablawdd ynoch ‡ demtation, addieithyr vn dynawl: a'Duw 'sy ffyddlawn, yr hwn ny ad eich temto chwi uchlaw hyn a alloch, eithyr gyd a'r *temtation y gwna ef ‡ ellyngdawt, bal y galloch *ymdaro: Erwydd paam vy-carediggion ‡ ffowch rrac eidol-addoliad. Dywedyt ydd wyf val wrth rei pwyllioc: bernwchwi pa beth wyf yn ei ddywedyt. *Phiol y bendith rhon ydd ym yn ei bendithio, anyd communn gwaet Christ yw? y bara rhwn a dorwn, anyd commun corph Christ yw? Can ys nyni yr ei ym ‡ lawer oedd ydym vn bara, ac vn corph, can ys yn bot ni oll yn gyfranogion o vn bara. Edrychwch ar yr Israel ‡ rhwn 'sy *erwydd y cnawd: anyd yw'r ei a vwytaant o'r aberthau, yn gyfranogion o'r allor? Beth ddywedaf gan hyny? ai bot yr ‡ eidol yn ddim neu bot yr hyn a aberthir ir *eidolon yn ddim? nag yw.

*delw-
*rwgnachwch
*dywedd y ‡ byt
‡ brovedigeth
*provedigeth
‡ ddiangfa
*aros, ddyoddef
‡ ciliwch ymogelwch
*Cwpan, diowdlestr
‡ liosoc
*ar ol, o vlelt
‡ delw-gaddwdulw
*delweu

yw, anyd am y pethau a abertha y Cenetloedd, eu bot yn y haberthu y gythreulieit, ac nyd i Dduw: ac ny fynnwn y chwi vot yn cymddeithas a'r cythreulieit. Ny ellwch yfet o phiol yr Arglwydd, ac o phiol y cythreulieit. Ny ellwch vot yn gyfranogion o *vord yr Arglwydd, ac o vord y cythreulieit. Ai annogwn ni yr Arglwydd y ddigio? a ydym ni yn gadarnach nac ef? y mae pop ‡peth yn *rhydd i mi, eithr ny wna pop peth les: pop peth 'sy rydd i mi, eithyr nyd yw pop peht yn addailad. Na cheisiet neb y peth 'sydd yddaw y hun, anyd pop vn lles y ‡arall: Beth bynac a werthir yn y gigva bwytewch, eb ymofyn dim er mwyn cydwybot. Canys *yddaw'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder. A's bydd neb o'r ei ny chredant, ich gohawdd i'th wyttheu yn myned, beth bynac a ddoter gyr eich bron, bwytewch, eb ymofyn dim * er mwyn cydwybot. Eithyr a's dywait nep wrthych, E a aberthwyt y peth hyn ir eidolon, na bwytewch ddim hano, o bleit hwn a ei dangosawdd, ac er cydwybot (canys yr Arglwydd bieu'r ddayar, a' chwbl 'syd yntheI) a'r gydwybot meddaf, nyd tau di, anyd vn arall: can ys paam y bernir vy rrydit i gan gydwybot vn arall? O bleit a's myvi trwy ddawn Duw a wyf gyfranoc, paam im ceplir i, am yr hyn ydd wy vi yn diolvvch? Am hyny pa vn bynac a wneloch ai bwyta ai yfet, ai peth arall, gwnewch bop peth er gogoniant i Dduw. Na vyddwch achos *tramcwydd, nac ir Iuddeon, nac ir Cenetloedd, nac i Eccles Duw: 'sef megis ac ydd wy vi yn rhengy bodd pawp ym pop peth, eb geisio y lles vy hunan, anyd lles llaweroedd, val e bont ‡cadwedic.

*bwrdd
‡dim
*gyfreithlō
‡llall, gylydd
*yr Arglwydd bieu'r ddaiar
*galw
*o bleit, o ran
‡eidole, delwe
*rhwystr
‡iachedic

Pen. xj.

Mae ef'yn ceryddu y cammarveraeu a ymlithresynt y Eccles hwy. Megis ynghylch gweddiaw, prophwyto, A'gwneuthu Swper yr Arglwydd, Gan eu hedvryd yw'olodiat cyntaf.

Byddwch ddilynwyr i mi, megis ac ydd wyvi i Christ. Yr owrhon, vrodur, ich canmolaf, can ywch goffau vy oll betheu, a' chadw'r ordenhadeu, val y rhoesym y'wch. A mi a wyllyswn ywch wybot, mae Christ yw pen pop gwr: a'r gwr yw pen y wreic: a' Duw yw pen Christ. Pop gwr yn gweddiaw, neu yn * prophwytaw ac a' dim ‡ am ei ben, a amparcha ei ben. Eithyr pop gwreic a weddia neu a brophwyta yn bennoeth, amparcha hi phen: can ys yr vnryw beth yw hyny, a' phe bei wedy eilliaw. Can hyny any bydd y wreic *a dim am hei phen cneifier hi hefyt: a's ‡ gwradwydus i wreic hi chneifio neu h'eillio, * rhoed beth am hi phen. Can ys gwr ny ddyly ‡ wisco am i ben: can y bot ef yn ddelw ac yn'ogoniant Duw: a'r wreic yw gogoniāt y gwr. Can nad yw'r gwr o'r wreic, amyn y wreic o'r gwr. Can na *chreawyt y gwr er mwyn y wraic, anyd y wreic er mwyn y gwr. Am hyny y ‡ dylei y wreic bod yddet *veddiant ar y phen, o bleit yr Angelion. Er hyny, ac nyd yw'r gwr eb y wreic, na'r wreic eb y gwr yn yr Arglwydd. Can ys megis y mae'r wreic o'r gwr, velly y mae'r gwr hefyt trwy'r wreic: a' phop dim'sy o Dduw.

*precethu
‡ar

*wedy thoi
‡gwarth, cywilydd
*toer hi
‡doi

*wnaethpwyt
‡dirpir
‡allu bower

ddwyw. Bernwch ynoch ych unain, ai *hardd yw
gwreic weddiaw Duw eb ‡dim am i phen? A nyd
ywyntef *anian yn ‡dyscu ywch, a's bydd * bri-
geri wr, mae mae *anglod yw iddo? Ac a's bydd bri-
geri wreic, clod yw yddei: can ys ei briger a roed y-
ddei ‡tu ac wisc pen. A'd oes nep a vyn vot yn ym-
rysongar, nyd oes genym ni gyfryw * gynnevot
na chan ecclesi Duw.

Weithian yn hyn a venagaf, ny'ch canmolaf, sef
ych bot yn ymgynull, nyd er lles, anyd ir * afles.
Can ys yn gynta dim, pan ymgynulloch ir Eccles,
mi a glywaf vot ymrysoneu yn eich plith: ac ydd
wyf yn credu y vot yn vvir o ran. Can ys ‡ dir yw
bot travvs-opinionae yn eich plith, megis y bo yn
eglur y rei 'sy yn * berffeith yn eich plith. Am hy-
ny pan ddeloch ynghyt ir vn lle, nyd hynn yw bwy-
ta Swper yr Arglwydd. Can ys pop vn wrth bwy-
ta, a gymer y swper y hun o'r blaen, ac vn 'sy a ne-
wyn arno, ac arall 'sy veddw. A nyd oes ‡ ychwy dai i
vwyta ac y yfet ynthynt? a dremygwch-vvi Eccles
Dew, ac a warthew-chwi'r ei nyd oes dim ganth
wynt? pa beth a ddywedaf wrthych? a ganmolaf
chwi * yn hyn? na chanmolaf. Can ys derbyniais
y gan yr Arglwydd yr hyn ‡ ac a roddais y chwi,
nid amgen, Bot ir Arglwydd Iesu y nos-hon y bra-
dychwyt ef, gymeryt bara. A' gwedy yddo ddio-
lowych, ef ai torres, ac a ddyvot, Cymerwch, bwy-
tewch: hwn yw vy-corph, yr hwn * a dorir drosoch:
gwnewch hyn er coffa am danaf. Yr vn modd he-
fyt y cymerth ef y ‡ phiol, gwedy yddaw swpery, gan
ddywedyt, Y phiol hon yw'r Testament newydd

*gweddus
‡eb i thoi
*natur
‡dangos
*gwallt hir
*cywilydd
‡yn lle to
*ddevot

Yr Epistol ddydd Iou cyn die Pasc

*eniwed, drwc
‡angenrait
*brovedic

‡genwch

*ar
‡hefyt

*ydd ys yn ei dori

‡calic, cwpan

*trwy, gan
* yn vy-gwaet: gwnewch hyn cynniuer-gwaith-
bynac yr yfoch, er coffa am danaf. Can ys cynni-
‡amser
uer ‡ gwaith bynac y bwytaoch y bara hwn, ac
*cwpan
yr yfoch y * phiol hon, y dangoswch angeu yr Ar-
‡yd tra
glwydd ‡ y'n y delo. Can hyny, pwybynac a bwy-
*'r
tao'r bara hwn, ac a yfo * y phiol yn anteilwng,
‡camgilus
a vydd ‡ 'auawc* am ddirmygu corph a' gwaed yr
*o
Arglwydd. Am hyny ‡ provet pop dyn yhun, ac be-
‡cyhwliet
lly bwytaet o'r bara hwn, ac yfet o'r phiol hon.
Can ys hwn a vwyta o ac a yfo yn anteilwng, a
*ddienydd, ddamnedigeth
vwytyac a yf y * barnedigaeth y hun, can nad yw
yn iawn-varnu am gorph yr Arglwydd. O blegit
hyn y mae llawer yn weinion; ac yn gleifion yn
‡cyscu, meirw
eich plith, a' llawer yn ‡ hunaw. Can ys pe in
*poenit, cospit
barnem einhunain, ny ein * bernit ni ddim. Eithr
pan in barnir, in cospir y gan yr Arglwydd, rac ein
barnu yn-euawc gyd a'r byt. Can hyny, vy-bro-
dur, pan ddeloch ynghyt i vwyta, aroswch eu gy-
lydd. Ac a's bydd newyn ar neb, bwytaet gartref,
‡mewn
rac eich dyvot yn-cyt * i varnedigeth. Tu ac at am pe-
theu eraill, mi au trefnaf pan ddelwyf.

Pen. xij.

Gohanieth donieu yr Yspryt glan a ddyscir ei arverer adail.
Eccles Christ, Megis y mae aelodae corph dyn yn gwa-
sanaethu er mwynianteu eu gylydd.

NEllach am yspryttawl ddoniæ, broder, ny vynnwn y chwi anwybot. Gwyddoch mae Genetloedd oeddech, ac ich ducit ffvvrdd at * eidoleu ‡ mution, megis ich tywysit. Am hyny ydd espesaf y'wch, nad oes nep yn ymadrodd * trwy yspryt Duw, yn galw Iesu yn escommunbeth: he-byd nyd oes nep a all dywedyt mae'r Iesu yw'r Arglwydd, a ddieithr trwy'r yspryt glan. Sef y mae ‡ amryw ddonieu, eithyr yr vn yspryt. Ac y mae amryw * wasanaetheu, eithyr yr vn Arglwydd. Ac ymae amryw weithrediadae anyd yr vn Duw ydyw, ysydd yn gweithredu yr oll petheu hyny ym-pawp. Eithyr amlygiat yr yspryt y bop vn y rhoddir er ‡ llesiant. Can ys y vn y rhoddir trwy'r yspryt ymadrodd doethinep: ac y arall y rhoddir ymadrodd gwybyddieth, trwy'r vn ryvv yspryt: ac y arall y rroddir ffydd, trwy'r vn ryvv yspryt: ac y arall * doniae i iachau trwy'r vn ryvv yspryt: ac y arall weithredyadæ gweithredoedd ‡ nawrion: ac y arall prophwytoliaeth: ac y arall vvybot gohanieth yspytoedd: ac y arall, amryw dafodew: ac y arall * ladmerieth tafodeu. A'r oll petheu hyn a weithreda'sef yr vn ryw yspryt, gā rannu yn ailltuawl i bop dyn megis yr ewyllysiaf. Can ys megis y mae y corph yn vn, ac yddaw llawer o aylodae, a'r oll aelodae yr vn corph, cyd baent llawer, eto nyd ynt anyd vn corph: ‡ ac velly y mae Christ. Can ys trwy'r vn yspryt in batyddiwyt yn vn corph, pa vn bynac vom ai Iuddaeon, ai

Yr Epistol y x. Sul gwedy Trintot.

* ddelwen

‡ tafiafar

* gan

‡ amrafaelion

* wenidogaetheu, swyddae

‡ llesy ac ef

* rhoddiat

‡ nerthawc

* esponiat, teongl

‡ ys

Groecwyr, ai * caithion vom, ai rhyddion, ac in gwnaethpwyt y yfet ‡yn yr vn yspryt. Canys y corph hefyt nyd yw vn aylod, anyd llawer. A's y troed a ddywait, Can nad ‡wyf y llaw, nyd wyf o'r corph, anyd yw hi er hyny o'r corph? Ac a's dywait y glust, Can nad wyf i lygat, nyd wyf o'r corph: anyd yw hi er hyny o'r corph? A's yr oll corph vyddei lygat, p'le byddei'r clywedigeth? a's yr cwbl vyddei yn glywedigeth, p'le bydei'r arogledigeth? Ac yr awrhon ef a 'osodawdd Duw yr aelodae bop vn o hanyn yn y corph val y bu da ganto ef. Canys pe baent oll vn aelod, p'le byddei'r corph? Ac yr awrhon y mae aelodae lawer, ac eto vn corph. A'r llygod ny all dywedyt wrth y llaw, Nyd *rait i mi wrthyt: na'r pen drachefn wrth y traet, Nyd rait y mi wrthych. Eithyr yn bwy o lawer yr aelodae hyny ir corph, a dybir eu bot yn ‡wescaf, syd yn angenreidiol. A'r aelodae hyny ir corph, yr eid dybiwn eu bot yn * amparchedichaf, y gosodwn bwy o‡ barch*yn ei cylch: a'n aelodae anhardd sy a mwy o harddiwch am danwynt. Can nad rait in aelode hairddion vvrthavv: eithyr Duw a gyd artemperawdd y corph, gan roddy mwy o barch ir lle 'r oedd yn ddefficiol: Rac bot ancydvot yn y corph: anyd bot i'r aelodeu gyd 'ofalu dros y gylyd. Can hyny a's doluria vn aylod, e gyd-doluria'r oll aelodae: a's anrydeddir vn aylod, e gyd-doluria'r oll aelodae: as anrydeddir vn aylod, ydd lawenhau a wna'r ol aeloodae. Ac ydd yw chwi yn gorph Christ, ac yn aelodae bob vn o ran. A' Duw a lunieithawdd rei yn yr Eccles: megis yn gyntaf, Apostolion

*gweision
‡ir
‡mi
*oes arnaf i oth eisie di
‡wanaf
*anhonestaf
‡ddiwilk
*am danynt, arnynt
‡dyoddef

..lion, yn ail Propwyti, yn trydydd ‡ dyscyawdwyr, yno yr ei wnant * wyrthiae: gwedy hyny, donieu iachau, canhorthwywyr, llywodaethwyr, ‡ rhywiae tavodydd. Ai Apostolion pawp? ai Propwyti pawp? ai dyscawdwyr pawp? a wna pawp wyrthieu? a oes gan bawp ddoniae i iachau? a yw pawp yn cael ymadrodd a' thavodeu? a ydyw pawp yn medru * latimeru? A' deisyfwch vvi y donieu goreu, ac eto y dangosaf ywch ffordd ‡ dra ardderchawc.

‡doctorieit
*vedianteu
‡amrafaelion
*deongl, esponio, cyfieithu
‡yn dra dyval

Pen. xiij.

..an bot cariat yn ffynnon ac yn rheol y adaflat yr Eccles, y mae ef yn yscythru ei natur, ei swydd ai voliant.

Ed ymddiddanwn a' thavodeu dynion ac Angelion, a mi eb gariat, perfeith genyf, yr wyf val * efydd yn seiniaw, neu cymbal yn tincian, a' phe gvvyddvvn prophwyto, a' gwybot oll ddirgelion, a' phop ‡ celfyddyt, a' phe bei genyf yr oll ffydd, mal y gallwn ysmuto mynyddedd, a' bod eb gariat, nyd wyf ddim. A' phe porthwn y tlodion am oll da, a' phe rhoddwn vy-corph, * im llosci, a' bot eb gariat, nyd dim lles-ymy. Cariat ys y ‡ ddyoddefus, y mae yn gymwynascar: cariat ny chenvigena: cariat * nyd ymffrostia: nyd ymchwydda: ny ‡ ddiystyra: ny chais yr yddaw y hunan: ny * chythruddir: ny veddwl ddrwc: ny lawenha am * ancyfiawnder, anyd cydlawenhau a

Yr Epistol ar y Sul y elwir Quinquagesima.
*elydon, pres
‡gwybyddieth
*yw losci
‡hwyrddic, ymorthous
*ys ydd ddiglec, ddianwadal
‡dychana
*annogir i brochi, chyffroir
*enwiredd

gwirionedd: godef pop dim, credu pop dim: gobeitho pop dim: ymaros ym pop dim. Cariat byth ny chwympy ymeith, cyd ‡ pallo prophetolaethae, ai peidiaw tavodae, ai diblannu gwybodaeth. Can ys o ran y gwyddom, ac o ran ydd ym yn prophwyto. Anyd gwedy y del yr hyn 'sy perfeith, yno yr hyn 'sydd o ran, a ‡ ddileïr. Pan oeddwn yn * bachcen, mal bachen ‡ yr ymdidanwn, mal bachcen y dyallwn, mal bachcen y meddyliwn: and pan aethym yn wr, mi roisym heibio * bachcenaidd rwydd. Can ys yr awrhon yddym yn gweled *mewn drych ar ddamec: and yno y gwelwn wyneb yn wyneb. yr awrhon yr adwaen o ran: and yno yr ‡ adnabyddaf megis ac im * adwaenir. Ac yr awrhon y mae yn aros ffydd, gobeith a' chariat, sef y tri hyn: a'r pennaf or ei hyn yvv cariat.

*gwiredd, cyfiawnder
‡dyleiir
*dangos dyscu ereill
‡difflennir
*vab
‡y dwn, bwriawdd synniwn
*bachcendit, bethe bachcenaidd
*drwy wydr yn odywyll
‡gwybyddaf
*dyscir, addyscir

Pen. xiiij.

Eiriol bot cariat y mae ef, a' chanmol dawn tavodae, a' donniae yspryttol ereill, Eithyr yn bennaf prophwyto. Y mae ef yn gorchymyn i verchet ymossegu yn yr Eccles, Ac y mae yn dangos pa ryw vrddasdrefn a ddylit ei gadw yn yr Eccles.

Dilynwch gariat, a' deisyfwch ddoniæ yspryttawl, ac yn hytrach bot y chwi prophwyto. Can ys yr hwn a ‡ ymddiddan davot dieithr, nyd *wrth ddynion yr ymddiddan, a‑nyd wrth Dduw: can nad oes neb yn

*Erlidiwch Canlynwch
‡lavara,
‡ymadrodd, dywet
‡a

yn ei* glywet: er hynny yn yr yspryt y mae ef yn
ymddiddan dirgelion: eithr hwn 'sy'n prophwy=
to, a ymddiddan wrth ddynion er adailad, ac er
cyngor, a'chonfort. Yr hwn a ddywait mevvn ta=
fot dieithr, ai hadail y hunan: a'nyd yr vn a proph=
wyta a adail yr Eccles. Mi vynnwn pe * llavarech
chwy dabot diethr, a'nyd yn gynt bot y chwi proph=
wyto: can ys mwy yw'r vn a brophwyta, na'r vn
a lefair amryvv dafodae, o ddieithr ydd ei ddeongl,
yn gyfuel o'r Eccles dderbyn adailad. Ac yr awrhon,
vroder, a's dawaf i atoch gan lavaru amrafael da=
fodae, pa les a wnaf ychwy, dyeithr ymddiddan o
honaf wrthych, ai drwy ddatguddiat, ai drwy wy=
bodieth, ai drwy brophetolieth, ai drwy ‡ ddysc=
eidaeth? Hefyt petheu di * enaid wrth roi ‡ llais,
pyvn bynac vo ai ‡ chwibanogl ai telyn, dyeithr yd=
ynt roi gohan yn y lleisiae, pa wedd y gwyddir beth
a genir ar y chwibanogl neu ar y delyn? A' hefyt
as yr * vtcorn a rydd lais ‡ anhynod, pwy a ymba=
ratoa i r thyvel? Ac velly chwitheu, trwy'r tafod o dy=
eithr ywch adrodd geiriae * yn arwyddocau, pa
wedd y dyellir beth a ddyweder? can ys bydd=
wch yn ymddiddan yn ‡ yr awyr. Y mae cynni=
fer o rywiegaethe lleisiae, (val y * bydd) yn y byd, ac
nyd oes vn o hanynt yn ‡ vut. Can hyny a ddyeithr
yn wybot grym y llais, mi vyddaf yn * barbarus
i'r vn a vo yn ymddiddan, a'r vn a ymddiddan, vydd
barbarus i minheu. Ac velly chwitheu yn gymeint
ac ych bot yn deisyfy donia yspyrytol, ceisiwch dra ra go=
fuacat ‡ adeiladeth yr Eccles. Erwydd paam,
gweddiet yr hwn a ymddiddan a thafod dieithr, ar

yddo

*ddyall
‡llavaru, dywedyt
*ymddiddanech
‡athrawaeth
*byw
‡iain, son, swn,
‡pip
*trwmpet
‡aneglur, anwybot.
*eglur, dyallus
‡yn ofer
*dygwydd
‡aflafar
*estronial=thus.
‡ddirprwyaw y yn nulleidia.

*ddi
‡ar
*bwyll
‡ar
*brydferth, dda
‡Gr.myrdd
*wefusae
‡wrandawant
‡ynbydu
*beiir
‡cyfrinache

ydd vedry ddeongl. Can ys a's gweddiaf mevvn tabod diethr, e weddia vy yspryt: anyd y mae vy dyall eb ddimffrwyth. Beth wrth hyny? gweddiaf gan yr yspryt a' gweddiaf gan *ddyal hefyt, canaf a'r yspryt 'a chanaf a'r dyall hefyt. Ac anyd ef, pan vendithych ‡gan yr yspryt, pa wedd y bydd ir hwn 'sy yn lle andyscedic, ddywedyt Amen, ar bryd dy ddiolwch di, can na wyr ef beth a ddywedy? Can ys diau dy vot ti yn diolvvch yn *ddibei, eithr nad yw'r llall yn cael adailadaeth. Im Duw y diolchaf, vy-bot yn dywedyt tafodeu yn vwy na chwi oll. Er hyny yn yr Eccles gwell genyf dywedyt pemp gair a'm dyall er mwyn ymy hefyt addyscu eraill, na ‡dec mil o eiriae mewn tabod dieithr. Vroder, na bydwch vechcin o dyall, eithr am drigioni bydwch vechcin, anyd o ddyall byddwch gwbl-oedran. Yny Ddedyf ydd yscrivenir, Drwy 'rei o dabodae ereill, a' thrwy *iaithoedd eraill yr ymadroddaf wrth y popul hyn: eto velly ny ‡chlywant vi, medd yr Arglwydd. Can hyny tabodae dieithr ynt yn lle arwydd, nyd ir sawl a credant, anyd ir sawl ny chredant: eithyr propwytoliaeth a vvasanaetha nyd ir ei a credant, anyd ir ei ny chredant. A's can hyny, pan ddel yr oll Eccles ynghyt yn vn, a' phawp yn dywedyt tavodeu dieithr, dawy mewn 'rei andyscetic, neu rei eb gredu, any ddywedant, eich bot gwedy ‡gorphwyllo? Eithyr a's pawp a propwytant, a' dyvot y mewn vn eb gredu, neu vn andyscedic, ef a *arguoeddir gan bawp, at a bernir gan bawp. Ac velly yr amlygir ‡dirgeloedd ei galon, ac velly y cwymp ef ar ei wynep ac yr addola Dduw, ac a ddywait

ywait yn 'oleu bot Duw ynoch yn ddiau. Beth
bellach, broder? pan ddeloch yn-cyt, vvrth val y
gan bop vn o hanoch psalm, neu bot ganto
dyscaidaeth, neu bot ganto davot, neu bot gantho
datguddd, neu bot gantho * esponiat, byddet
pop peth oll er adailieth. A dywait nep davot dieithr
gvvneler ‡ bob ddau neu o'r mwyaf bob dri, a
ar ‡gylch ac *esponet vn. Ac any bydd es=
poniwr, tawet a son yn y'r Eccles, yr hvvn a ddyvvait
ieithoedd, a' dywedet wrtho yhunā, ac wrth Dduw.
Dywedet y Prophwyti ddau, neu dri, a' barnet y
lleill. Ac a's datguddiwyt dim y arall a vo yn eisted
yno, tawet y cyntaf. Can ys chwi ellwch oll
prophwyto bop ‡ vn ac vn, val y gallont oll ddyscu,
oll gael ‡ confforth. Ac yspryttoedd y Prophwyti
y darestyngedic ir Prophwyti. Can nad ydyw
Duw yn avvdur ymrysongerdd, anyd tangneddyf,
megis y gvvelvvn yn oll Ecclesidd y Sainctæ. Ymo=
deget eich gwragedd yn y'r Eccles: can na chani=
atteir ydynt wy gael dywedyt: can ys * dirpr ydynt
wy bot yn ddarestyngedic, megis ac y mae y Dde=
ddyf yn dywedyt. Ac a's mynant ddyscu dim, ymo=
fynant ai gwyr ‡ gartref: can ys * gwarthus yw i
wragedd ‡ ddywedyt dim yn y'r Eccles. Ai y wrthy=
chwi y daeth gair Duw allan, neu ai atochwi yn
vnic y daeth ef? A's tybia nep y vot yhun yn Proph=
wyt, neu yn ysprytawl, cydnabyddet bot y petheu
a yscrivenaf atoch, yn'orchymynion y'r Arglwydd.
Ac ad oes neb yn anwybot, anwybyddet. Can hy=
ny, broddyr,* deisyfwch vot yvvch brophwyto, ac na
gwaherddwch ddywedyt ieithoedd. Gwneler pop dim

yn

*ddeongliat, gwneler
‡gan
‡Item
*ddeonglet
‡eilwers
*dicanwch
‡ydd wyf yn dangos.
*rhaid
‡y'rn rhef
*anhurdd
‡ymadrodd
*puchwch, damunwch.

melwn ordr

yn weddaidd, ac ‡ erwydd trefn.

Pen. XV.

Mae ef yn provi bot cyvodedigaeth y meirw. Ac yn gyntaf bot Christ gwedy cyvodi. Yno y bydd y ninheu gyfody. Ar modd pa wedd.

Yr Epistol yr xi. Sul gwedy Trintot.

‡ bregethais

* aros

ACvvelc, broder, llyma vi yn menegi ywch yr Euãgel, rhon a ‡ euangelais y chwy, yr hon hefyt a dderbyniesoch, ac yn yr hon ydd ych yn * sefyll, a' thrwy 'r hon ich iachëir, a's cedwch yn eich cof, pa vodd yr euangelais y hi ychwy, a ddieithr darvot ywch gredu yn over. Can ys yn gyntaf dim, y rhoddeis ychwi yr hyn a dderbyniais, pa wedd y bu varw Christ tros ein pechateu, * erwydd yr Scrythurae, a'y gladdu ef, ac iddo gyvody y trydydd dydd, erwydd yr Scrythurae, a'ei weled ef gan Cephas, yno gan y dauddec. Gwedy hyny, y gwelwyt ef gan vwy na phempcãt broder ar unwaith: o'r sawl y mae'r ei yn aros hyd hyn, a'r ei hefyt gwedy ‡ hunaw. Gwedy hyny, e welspwyt gan Iaco: yno y gan yr oll Apostolion. Ac yn * ddywethaf oll e welspwyt geny vine hefyt megis gan un ‡ antempic. Can ys mi yw'r lleiaf o'r Apostolion, rhwn nid wyf * deilwng, val im galwer yn Apostol, can erlid o hanof Eccles Duw. Eithr gan 'rat Duw ydd wyf, hyn ydwyf: a'ei rat rhwn' sy ynof, ny bu over: eithyr mi a ‡ laburiais yn helaethach

* yn ol

‡ cysgu, sef meirw

* olaf

‡ aanet allan o dymp, ne amser

* wiw, gymmesur

‡ orabaelais

[...]ethach nac wyntwy oll: nyd ini * hagen, amyn [...]ychat Duw a'r y'sy gyd a mi. Can hynny pa vn by[...]nac ai myvi, ai wyntwy, velly y precethwn, ac velly y credesoch.

Ac a's precethir ddarvot cyvodi Christ o veirw, pa [...] y dywait 'r ei yn eich plith chwi, nad oes cy[...]odiadigeth y meirw? O bleit any d oes cyfodiadi[...]geth y meirw, velly ny chyfodwyt Christ. Ac any [...]chyvodwyt Christ, mae yntef ein precaeth ni yn [...], ac ys ofer hefyt yw ych ffydd chwi. Ac in ce[...]ni hefyt yn testion gauawc ‡ i Dduo: can ys te[...]stiasam * o Dduw ddarvot ydaw ef gyvody Christ [...]ynydd: 'rhwn ny's cyfodawdd ef y vyny, any chy[...] y meirw. Cā ys any chyfodir y meirw, ny chy[...]wyt Christ chwaith. Ac any chyfodwyt Christ, [...]ofer yw ych ffyd chvvi: yd ych eto yn eich pecho[...]. Ac velly yr ei 'sy wedy ‡ hunaw yn-Christ, a [...]golłwyt. A's yn y vuchedd hon yn vnic ydd [...]yn gobeithio yn-Christ, yr ei truanaf o'r oll dy[...]ion ydym. Ac yr awrhon e gyvodwyt Christ o vei[...]; ac a wnaethpwyt yn vlaenffrwyth yr ei a hu[...]. Can ys gwedy trwy ddyn ddyvot angeu, [...] dyn hefyd y daeth cyfodiadigeth y meirw. Can[...] megis, yn Adda y mae pawp yn meirw, velly [...] yn-Christ y bywheir pawp, eithr pop vn yn y [...] y hunan: y blaenffrwyth yw Christ, gwedy [...], yr ei 'syd i Christ, yn y dyvodiat ef y cyvodant. [...] y bydd y dywedd, gwedy rroddo ef y deyrnas [...] Dduw, 'sef y Tat, gwedy yddo ef ‡ ddileu pop [...]wedigaeth, a'phob awturtot a'meddiant. Can ys * rait iddo deyrnasu ‡ yn y ddoto ei oll 'elynion

* er hyny, chwaith

‡ am
* am

‡ cyscu, meirw

‡ dirymio, dadwneu, thur
* dir
‡ nes iddo ddodi.

nion y dan y draet. Y gelyn dywethaf a ddinistrir
‡ xydd angeu. Canys ef a ddarestyngawdd pop
dim y dan ei draet. (A' phan ddywait ef ddarvot
darestwng pop peth yddavv, y mae yn amlwc y bot
*ef wedy ei ddyeithro, a ddarestyngawdd bop peth
y danaw.) A' phan ddarestynger pop dim yddaw,
yno'r Map hefyt yntef a ddarestyngir y hwn, a
ddarestyngodd bop dim y danaw, val y bo Duw pop
peth oll yn oll. A's amgen beth a wnant wy a ve-
tyddiwyt ‡ dros veirw: a's y meirw ny chyfodir
*yn ollawl, paam y vatyddijr hwy dros veirw?
Paam y periclir ni bop awr? Gan ‡ ein gorfoledd
ys y genyf yn-Christ Iesu ein Arglwydd, ydd wyf
yn marw beunydd. A's ymleddais ac anifeiliaid
yn Ephesus yn ol dull dynion, pa leshad ymy, any
chyfodir y meirw? bwytawn ac yfwn: canys y-
voru y byddwn veirw. Na *thwyller chwi: ymad-
roddion drwc a lygran voyseu da. ‡ Dihunwch
y vyvv yn gyfiawn, ac na phechwch: can nad oes
gan 'rei wybodaeth *o Dduw. Er cywilydd ywch
y dywedaf hyn. Eithr e ddywait rywun, Pa vod
y cyvodir y meirw? ac a pha ryvv gorph y dauant
allan? ‡ A ynfyd, y peth ydd yw-ti yn ei heheu, ny
*vyweiddir, addieithr ydd varw. A'r peth yr wyt
yn ei heu, nyt wyt yn heu y corph a vydd, anyd y
gronyn noeth, megis y dygwydd, o wenith, neu
o ryw 'ravvn eraill. Eithyr Duw a ryd yddo gorph
val y ‡ bo da ganto ef, 'sef y bob hedyn y gorph y
hun. Nyd yxv *oll cnawd yr vn ‡ ryvv gwnaed, eithr
arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd ani-
veilieit, ac arall i byscod, ac arall i *adar. ‡ Y mae
hefyt

‡ yvv
* hwnw
‡ yn lle meirw
* chwaith
‡ eich llawenydd
* hwder
‡ Diffrowch
* ain
‡ tydi ffol
* vyweir, vywoceir
‡ vu, yr e wyllysodd
* pop cic
‡ ehedlaid

hefyt gyrph nefol, a' chyrph daiarawl: anyd* arall
yvv gogoniāt yr ei nefol, ac arall yvv gogoniant, yr ei
daiarol. Arall yvv gogoniāt yr haul, ac aral gogo-
niāt y‡lloer, ac arall gogoniant y ser: canys amra
ffelia seren rac seren yn-gogoniāt, Velly hefyt y mae
cyuodiadigeth y meirw. Y corph a heuir *yn llwgredi
geth, ac a gyvodir yn anllwgredigeth. Ef a heuir yn ‡
amparch, ac a gyfodir yn-gogoniāt: e heuir yn-gw
endit, ac e gyuodir *yn-nerthoc. E heuir yn gorph ‡
anianol, ac a gyfodir yn corph ysprytol: y mae corph
anianol, ac y mae corph ysprytol. Ac velly y mae yn
scrivenedic, Y dyn cyntaf Adda a wnaethpwyt yn
enaid byw: a'r Adda dywethaf a wnaetpvvyt yn yspryt
bywiawdr. Er hyny ny wnethpvvyt yn gyntaf yr hwn
yw yn ysprytol: anyd yr vn anianol, ac yno yr vn y-
sprydawl. Y dyn cyntaf ys ydd o'r daiar, yn ddaiarol:
yr ail dyn yw yr Arglwydd o'r nef. Un ryw vn a'r
daiarol, cyfryw yvv 'r ei sy yn ddaiarolion: a' megis
yw sy yn nefol, cyfryw hefyt yw 'r ei nefol. A' meg-
ys *arwedesam delw yr vn daiarol, velly yr arwe
ddwn delw yr vn nefol. Hyn a dywedaf, broder, na
ddichon ‡ cnawd a' gwaed etiveddu teyrnas Duw,
ac nyd yw llwgredigeth yn etivedu anllwgredigeth.
Nacha vi yn dāgos ywch dirgelwch, Ny hunwn
ni oll, eithr newidir ni oll, ym-moment ac yn-traw-
iad *y llygat wrth lef yr vtcorn dywethaf: canys yr
utcorn a gan, a'r meirw a gyuodir yn anllygredic,
a ninheu a ‡ ysmutir. Cāys * dir yw ir peth llygrad
wy hwn wisco anllygredigeth, ac ir peth marwol
hwn wisco āmarwoleth. Velly gwedy ir peth lly-
gradwy hwn wisco anllwgredigeth, ac ir peth mar
wol hwn wisco āmarwoleth, yno y derbyd yr yma

*vn
‡lleuad
*mewn
‡ddianrydedd
*mewn meddiant
‡naturiol
*bywogi, bywogeth, a wna yn byw
*dugesam
‡cic
*Wely
‡pawp
*yr amrāt aryllall
‡newidir
*raid

benwyt, Angeu a lyncwyt er *buddugoliaeth, *Angeu, p'le may dy ‡ gonyn? y ‡ bedd-rod, p'le may dy buddygoliaeth? Conyn angeu ydyvv pechat: a' nerth pechat yvv'r Ddeddyf. An'd y Dduw y ddiolvvch, yr hwn a roddes i ni y buddygoliaeth trwy ein Arglwydd Iesu Christ. Can hyny by-caredic brodyr, byddwch *ffyrfion a' diymmot *helaethion yn wastat yn-gwaith yr Arglwydd, can y chwi wybot, nad yw eich llavur yn over ‡ yn yr Arglwydd.

*gorvodiaeth
‡golyn
*Angeu, p'le mae dy vuddugoliaeth?
‡bedd, p'le mae dy gonyn?
*safadwy a' diyscoc, di-sercyll
‡aml
*trwy, gan

Pen. xvj.

Mae ef yn dwyn ar gof yddwynt am gasclu ir brodyr tlodion yn-Caersalem, Raid i ni barhau yn y ffydd, yn-cariat Christ a'n cymydawc. Gwedy ei hanerchion, y mae ef yn damunaw yddwynt cwbl llwyddiant.

TUac at am y casclu ir Sainct, megis yr ordeiniais yn Eccles Galatia, velly gwnewch chwi-theu hefyt. Pop dydd cyntaf o'r wythnos, dodet pop vn o hanoch heibio wrthoy hun, gan roi y gadw megis y rhoes Duvv yddaw *llwyddiant, val na bo ddim or casclu pan ddelwyf i. A' gwedy 'delwyf, pa 'rei bynac a gymeradwyoch drwy lythyrae, yr ei hyny a ddanvonaf y ddwyn ych ‡ cardawt y Caerusalem. Ac a's bydd yn gymesur mynet o hanof vi hefyt, wy ydd a want y gyd a mi. Yno y dawaf atoch, gwedy ydd elwyf trwy Macedonia (can

*ffyniant
‡rhat, rhod, cymmorth, haelder, ced

[...]wys mi ar trwy Macedonia) ac ef alrei yr arosaf,
[...], neu y gayafaf gyd a chwi, val im hebryngoch
[...]lebynac ydd elwyf. Can nad oes im bryd ym
[...]elet a chwi yr awrhon * ar vy hynt, and gobei=
[...]af yr arosaf enhyd gyd a chwi, a's gady yr Ar=
[...]lwydd. A'mi a arosaf yn Ephesus yd ‡ Pentecost.
[...]anys agorwyt i mi drws mawr a'grymus: a nyd
[...]ot gwrthnebwyr lawer.

*wrth vy=
ned

‡sef l. die,
y sul gwyn.

[...]c a's Timotheus a ddaw, edrychwch am y bot
[...]yn ddiofn * y gyd a chwi: can ys efe's y yn gwei=
[...]io gwaith yr Arglwydd, vegis ac ydd wy vinef.
[...]m hyny na ddiystyret nep ef: a nyd hebryngwch
[...]yn-tangneddyfus, val y delo at y vi: can vy-bot
[...]edrych am danaw y gyd a'r brodur. Ac am ein
[...]rawd Apollos, mi a ddeisyfeis arno yn vawr,
[...]ybot atoch y gyd a'r brodur: eithyr nad oedd yn
[...]bryd ef ‡ yn ollawl ddybot * yr awrhon: a nyd e
[...]aw pan gaffo amser cyfaddas.

*yn eich
plith

‡dim

*ar hyn o
amser

Gwiliwch: sefwch-yn-'lud yn y ffydd: ymwro=
[...]wch, ac ymnerthwch. Gwneler eich oll petheu
[...]yn-cariat: Weithian, brodur, atolygaf ywch (chwi
[...]adwaenoch duylu Stephanas, y vod yn vlaen=
[...]rwyth Achaia, a'darvot yddyn ymroi y weini'r
[...]Sainctae) bot o hanoch yn vvydd ir cyfryw, ac y
[...]awp's y yn cydweithio a ni ac yn * llavurio. Lla=
[...]wen wyf am dyvodiat Stephanas, a' Fortunatus,
[...]ac Achaicus: can yddyn hwy gyflawny ‡ y de=
[...]ffic o hano-chwi. Canys diddanesont vy * yspryt
[...]i a'r vn yddoch: cydnabyddwch gan hyny y cyfryw
[...]wi. Yr Eccleſidd yr Asia ach anerchant. Aquila
[...]ac Phriscilla y gyd a'r Eccles ys ydd yn y tuy hwy,

‡melwn

*trabaeln

‡yr eisieu
am dano=
chwi

*meddwl

a'ch anerchant yn vawr yn yr Arglwydd: y holl vrodur a'ch anerchant. Anerchwch bawp y gylydd a chusan sainctaidd ol. Vy anerchiat i Paul *a'r llaw veubi. A'd oes neb nyd yw yn caru yr Arglwydd Iesu Christ, bid ef ‡ anathema maranatha. Rat ein Arglwydd Iesu Christ gyd a chwi. Bo vy-cariat i gyd a chwi oll yn-Christ Iesu, Amen.

*am llaw vyhun
‡yn escomũ yd angeu

Yr epistol cyntaf at y Corinthieit; yscrivenedic o Philippi, ac anvonedic trwy law Stephanas, a Fortunatus, ac Achaicus, a'Thimotheus.

Yr ail Epistol Paul at y Corinthieit.

YR ARGVMENT.

MEgis na ellir scrivenu dim, nac mor perfeith, nac mor garedicwryd, a'r nad yw anvuddiol i lawer, ac yn wrthwynebus gan rei, velly yr epistol cyntaf a scrivenesei S. Paul at y Corinthieit, eb law y purdeb a'r perffeithrwydd a- thrawerch, a ddengys gariat arnynt wy yn chagori ym-pell tros veddylserch anianol: yr hwnn nyd yn vnic ny buddiawdd i bawp oll, anyd peri caledu calonhae llawer i aros yn ei cildinrwydd, a'thremygu awdurtot yr Apostol. Erwydd pa bleit S. Paul wedy i rwystro gan iawn *anachae y ddybot atynt wy, a

*achosion

scrive,

…nodd yr epistol hwn o Macedonia, gan ddeddfol gwyplau
…aith a ddechreasei yn ei plith wy. Yn gyntaf gan hyny y
…elyn erchi daioni yddynt yn yr Arglwydd, gan datcan
…arbot y ryw 'rei enwir gamarber oi gystuddion ef i ddi…
…mu wrth hyny y alwturtot ef, er hyny ydd oeddynt yn
…plad angenreidiol, ac wedy eu danbon yddaw ef gan
…w er gwellad yddynt wy. A' lle maent wy yn ceryddu am
…yn hir o ywrthynt, ny ddaeth hyny o ddim anwadalwch,
…y gydolwyn ai anabledd a'i amperffeithrwydd hwy, rac yddaw
…yn ei dadawl gariadserch, 'orbod arber o'r galgyfreith
…haf ei awdurdot. Ac am yr scribennu yn blaenllym a
…eddoedd yn yr epistol or blaen, ar ei bai 'n hwy bu
…, megis y mae yn awr yn eglaer, gan yddaw bop un
…e y sarhaed, ac yntef yn ediuarhau: a' hefyd can y bod
…onydd yn ei vedwl, nes cahel o honaw trwy Titus espe…
…ydd am ei stat a'i cyflwr wy. Eithyr yn gymeint a' bot gan
…yl yn bwrradu ‡ dibrtiaw y awdwrdot ef, y mae ef yn
…ddi ei gorchestadadl hwy ac yn cymmennu ei swydd, ai
…aelus wasanaethu hi: megis y gorbyddei i Satan dra…
…llygait, yr ei ny welynt ddysclaerdeb yr Euangel ar ei
…eth ef: gweithred yr hyn yw newyddab buchedd, ym…
…ot a nyni ein hunain, ymlyn a Duw, ciliaw rac del…
…oliad, a chroesawy y gwir ddysceidaeth, a' chyfryw
…ac a vag 'wir ediveirwch o honaw: wrth pa un y mae
…y ei gyssylltu trugaredd a' thosturi * parth an brodur:
…yd doethineb y ddodi gohan rhwng semlder yr Euangel, a'
…ch y gan precethwyr, yr ei wrth liw precethu'r gwirionedd
…yn yn unic lawy y boliae, lle yd oedd ef yn wrthwynep
…y yn y caisaw wyntwy, ac nyd eu da, megis yr oedd yr
…ymyrus hyny yn y * enllibiaw ef: erwydd paam wrth ei
…diat y mae ef yn bygwth yr ei a wrthladdant y awdwr…
…ef, y mae ef trwy esempl or egluraf, mae efe yw'r ffyd…
… gennadwr Jesu Christ.

‡ diwadnu

‡ tu

‡ rhyvygus, rhwyfus

* sclandro, hortio

Yr ail Epistol

Paul at y Corinthieit.

Pen. j.

Datcan y mae ef vaint y budd a ddaw ir ffyddlonieit ywrth ei cystuddedic drabaelon. A' rhac yddyn bwrw yn yscavnder meddwl arnaw, ddarbod iddo oedi ei ddybodiad yn erbyn ei addewid, y mae ef yn provi ei ddwyscryd al ddianwadalwch, yn gystal gan ei burdep yn precethu, a' hefyt gan ddiysmudedic wirionedd yr Euangel. Yr hon wirionedd a ddyscylir ac a'rwndwelir a'r Christ, ac a inselir yn ein calonae gan yr Yspryt glan.

PAul Apostol Jesu Christ trwy * ewyllys Duw, a'n brawd Timotheus, at Eccles Duw, ys ydd yn Corinthus y gyd a'r oll Sainctæ, yr ei'sydd yn Achaia: Rat vo gyd a chwi, a' thangnefyf y‡ gan Duw ein Tat, a' chan yr Arglwydd Jesu Christ. Bendigedic yvv Duw 'sef Tat Arglwydd Jesu Christ, Tat y trugareddae, a' Duw yr oll * ddiddanwch, yr hwn a'n diddana ni yn ein oll ‡'orthrymder, val y gallom ddidanu yr

*gan wrth

‡wrth

*gonfort, ddyhudiant

‡blinder, trallod, trabael,

myr el'sy mewn * dim gorthrymder, trwy'r di= *neb, vn
ddanwch in diddenir ninheu gan Dduw. Can ys
megis yr amlheir dyoddefiadae Christ ynom, ve=
lly yr amlheir ein diddanwch ni trwy Christ. A'
phwy vn bynac ai in gorthrymer, er diddanwch
ac iechedvvrieth y chwi ydyvv, yr hon a weithir gan
ymaros yn yr vn ryw ddyoddefiadae, yr ei ddym ni
hefyd yn y dyoddef: ai diddaner ni, er diddanwch
ac iechedvvrieth y chwi ydyvv. Ac y mae ein gobeith ‡ddilys, ddiogel
yn ‡ ffyrfaín danoch, can y ni wybot megis ac ydd
ych yn gyfranocion o'r dyoddefiadae, velly y bydd= *ddaeth, wnaed a
wch hefyt gyfranoc o'r diddanwch. Can ys broder, ‡dros vesur
ny bynē ywch' anwybot am ein gorthrymdr, y* vu ytuhwnt in nerth
ini yn yr Asia, sef val y pwysiwyt arnam ‡ yn an=
heidrawl dros ben ein gallu, megis ydd oeddem= *sef am ein
wn-trachyfing-gyngor, * ac am yr ‡ einioes. ‡bywyt, hoedl,
o, ni a dderbyniesam varn angeu ynam, val na
weithem ynam ein hunain, anyd yn*-Duw, yr *yn-uw
hwn a gyfyd y meirw. Yr hwn a'n gwaredawdd
i ywrth gyfryw ddirvawr * angeu, ac 'sy yn ein *berigl
gwaredu: yn yr hwn ‡ y gobeithiwn, in gwareda ‡yr ymddiriedwn
hac llaw, a's chvvychwi a gydweithiwch yn-gwe
ddi trosam, pan yw tros y dawn a roddet y ni er
lawyn llawer, bod roi diolvvch gan lawer dyn y tro
sam. Can ys ein * gorvoledd ni yw hyn, sef testi= *gorawen, llawenydd
olaeth ein cydwybot, can ys yn ‡ symlder a' duwi= ‡diblyc, gwirionded
ol burdeb, ac nyd yn - doethineb cnawdawl, anyd
gan rat Duw y bu i ni ‡ ymgydtro yn y byt, ac yn ‡ymddwyn
* ben ddivaddef tu ac ato-chwi. Can nad ym yn *bennaf
scribennu amgenach betheu atoch', nac y ddar=
llenwch, neu ar ydd ych yn ei cydnabot, ac a 'obei=

thal y cydnabyddwch yd y dywedd. Sef megis y cydnabuoch ni o ran, ein bot yn orvoledd ychwi, megis ac ydd yw chwithe i ninheu, yn-dydd * yr Arglwydd Iesu. Ac ‡ yn y gobaith hyn ydd oedd im bryd i ddybot atoch * y tro cyntaf, val y caffech ‡ ddau rat, a' myned hebo-chwi i Macedonia, a' dybot drachefn o Macedonia atoch, a' chael vy * hebrwng genwch tua Iudaia. Gan hyny pan oeddwn yn aincanu val hyn, a arverwn i o yscavnder? neu wyfi yn aincanu y petheu'r wy'n aincanu, erwydd y cnawd, val y byddei gyd a myvi, ‡ Do, do, ac Na ddo, na ddo. Sef ys ffyddlon yw Duw, na bu ein gair tu ac atoch, Do, ac Na ddo. Can ys Map Duw Iesu Christ yr hwn a pregethwyt yn eich plith chwi genym ni, sef myvi, a' Siluanus a' Thimotheus, nyd ytoedd, * Do, ac Na ddo: eithyr yndo ef, ‡ Do y doedd. Can ys oll addeweidion Duw yndo ef ynt * Do, ac ynt yndaw ef Amen, er gogoniant Duw trwyddom ni. A' Duw yw'r hwn a'n cadarna ni y gyd a chwi yn-Christ, ac a'n ‡ enneiniodd ni. Yr hwn hefyt a'r inseliawdd, ac a roes * ernes yr Yspryt yn ein calonneu. Ac ydd wy vi yn galw Duw yn test i'm enait, may i'ch arbed chwi, na ddaethym i ‡ yd hynn i Corinthus. Nyd can eyn bot yn arglwyddiaw ar eich ffydd chwi, any d ein bot yn * ganhorthwywyr ich llawenydd: can ys gan ffydd y sefwch.

*ein
‡ar
*yn y blaen
‡ail
*arwain
‡bwriadu, meddwl
‡Ie, ie, ac Nag ef, nag ef
*Ie ac Nac ef
‡Ie
‡rodd
*wystleidiaeth
‡eto
*cyd-dirpwywyr

Pen. ij.

Dangos

dangos ei gariat yddynt y mae ef. Gan erchi hefyd arnynt bot yn esmwyth wrth y godinablwr-cyfathrach, can idaw edivarhau. Mae ef hefyt yn ymhoffy yn-Duw droe nerthol-grwydd ei dyscediaeth, Gan orchymyn dadl y cyfryw gwerylwyr, ac wrth ymescus dadleu yny erbyn ef, nyd oeddent yn ceisio dim amgen, na dywreiddiaw y athrawaeth ef.

Eithr mi terbynais hyn yno y hunan, na ddelwn atoch drachefn *yn-tristit. O bleit a's mi ach tristaa chwi, pwy yw'r hwn am llawenha vi, dyeithyr hwn a dristawyt y can y vi? A'mi a scrivenais hyn yma atoch, rac pan ddelwn, cael o hanof tristit gan yr ei, y dylywn ymlawenhau: mae vy-gobaith ynoch oll, bot vy llawenydd hyn llawenydd y'wch 'oll. Can ys yn-gorthrymder mawr, a' chyfingder calon ydd yscrivenais atoch gan dda'grae lawer: nyd val ych tristaid chwi, eithr val y ‡ gwybyddech y cariat ys y genyf, yn enwedic y chwi. Ac a *gwnaeth nebun dristau, ny wnaeth ef i mi dristau, anyd o ran (rac i mi bwyso arnaw) y chwi oll. Digon yvv ir cyfryw vn *bod ei gerydd u gan lawer. Megis yn hytrach yn-gwrthwynep y dylyechwi vaddau yddavv, a' ei ddiddanu rac y llyncit y cyfryw vn y gan 'ormodd ‡ tristit. Erwydd paam, yr atolygaf'ywch, gadarnhau eich cariat arno. Can ys er mwyn hyn hefyt ydd yscrivenais, val y gwybyddwn brawf *o hanoch, 'sef a vyddech vvyddion ‡ i bop peth. Yr hwn y maddeuoch

‡ vernais
* mewn trymder
‡ yymeryd
* a dagre
‡ dyellech
* pharodd
‡ graffu
* gael
‡ tristwch, trymder
* am danoch
‡ ym-pop

och ddim yddaw, y maddeuaf vinheu hefyt: can ys yn wir a's maddeuais i ddim, ir hwn y maddeuais, er eich mwyn chwi y maddeuais, yn-golwc Christ, rac bod y Satan ein ‡gorchvygu: can nad anwybot genym y amcanion ef.

ŷno, pan ddaethym i Troas * er precethu euangel Christ, ac bot agori drws y-my'gan yr Arglwydd, ny chawn lonydd yn vy ‡ yspryt, can na vedrwn gael Titus vy-brawt, anyd * canu yn iach yddynt awnaethym, a' myned ymaith i Macedonia. Anyd y Dduw y ddyolvych, yr hwn yn wastat a wna yni ‡'orvot yn-Christ, ac a eglurha arogle y wybodaeth ef trwyddom ni ym-pop lle. Can ys ydd ym ni y Dduw yn ber * arwynt Christ, yn yr ei'n a ‡ iacheir, ac yn yr ein a gyfergollir. Ir ei hyn ydd ym yn * arogl bywyt, i vywyt, a' phwy sy ddigonol i'r petheu hyn. Can nad ym ni val y mae llawer, yn ‡ masnachu gair Duw: eithr val o burdap, eithr val o Dduw yn-gwydd Duw, ydd ym ni yn ymadrodd *yn-Christ.

‡
*i, y
‡meddwl
*ymiachau
‡gael y llaw uchaf, vynned armaes
*arogl, sawyr
‡gedwir
*arwynt, sawr
‡arwerthu
*o, am

Pen. iij.

Cymeryd y mae ef yn esempl ffydd y Corinthieit yn brouedigaeth o'r gwirionedd a precethawdd ef. Ac y dderchafu y Apostoliaeth ef yn erbyn colffrost y gau Ebestyl. Y mae ef yn cyffelypu rhwng y Ddeddyf a'r Euangel.

ADdechreuwn ni ‡ ymganmol dra-
chefn: ai rait i ni val i eraill, wrth
* epistolae canmoliant atochvvi,
neu lythyræ canmoliāt y ‡ genwch?
Ein epistol ni ydyw-chwi, yn escri-
venedic yn ein calonae, yr hwn a
ddyellir ac a ddarllenir gan bawp
[...]yn, can ys eglur ydych, y bot yn epistol Christ, a
[...]asanaethwypt genym ni, ac a scrivenwypt, nyd *a
[...]y, amyn ac Yspryt y Duw byw, nyd yn lleche
[...]ainyn eithr yn-cnawdol leche y calon.

[...] chyfryw ymddiriet'sy genym trwy Christ ar
[...]uw: nyd erwyd ein bot yn ‡ addas o hanam ein
[...]unain, y beddwliet dim, megis o hanam ein hu-
[...]in: eithyr ein * addasdap ni ysydd o Dduw. Yr
[...]on hefyt a'n gwnaeth ni yn ‡ weinidogion di-
[...]ol i'r Testament newydd, nyd yn vvenidogion
[...] llythyren, amyn ir Yspryt: can ys y llythyren a
[...]add *a'r yspryt a rydd bywyt. Ac ad yw y wenido-
[...]eth angeu wedyr yscrivennu a llythyrennæ ai *ffur-
[...]iaw ym-mainin, bot yn-gogoniantus, mal na a-
[...]lai plant yr Israel edrych yn wynep Moysen, can
'ogoniāt ei wynepryd (rhwn 'ogoniant a ‡ ddilewypt)
[...]a wedd na bydd gweinidogeth yr Yspryt ym-
[...]wy o 'ogoniant? Can ys a bu gweinidogeth
*barnedigaeth yn-gogoniantus, mwy o lawer y
[...]hagora gweinidogaeth cyfiawnder yn gogoni-
[...]nt. Can ys yr hyn ac 'ogoniantwypt, ny 'ogoni-
[...]ntwypt yn y rhan ‡ hon, sef a berthyn ir gogoni-
[...]nt * trarhagorawl. O bleit a's hynn a ddileid y-
[...]maith, oedd yn-gogoniantus, mwy o lawer y bydd
hyn a

‡ ein molt ein hunain
* lythyrae
‡ wthych
* ac inc
‡ eleche
Yr Epistol y xij. Sul gwedy Trintot.
* obaith
‡ deilwng
ddigonol
* digonedd, teilyngdot
‡ Wenistreit
* ond yr
‡ argraphu
* dremio
‡ ddibawyt, a ddarvu am dano
* ganogrwydd
‡ hyn
* ardderchawc, arbenic

‡bawr
*diragrith
‡llenn
*ddywedd

hyn a erys, yn ogoniantus. Velly can bot genym gyfryw 'obeith, ydd ym *yn arver o ymadrodd ‡mor *hyderus. Ac nyd ym ni mal Moysen, yr hwn a ddodei ‡gudd ar ei wynep, rac y blant yr Israel edrych ar *diben yr hyn a ddileid. Am hyny y caledwyt y meddwl hwy: can ys yd y dydd heddyw y mae'r llen-gudd honno yn aros heb hi *ymatgud wrth ddarllen yr hen Testament, yr hon ‡yn-Christ a dynnir ymaith. Eithyr ac yd y dydd hedyw pan ddarllenir Moysen, y dodir y llen-gudd ar ei calonae wynt. Er hyny pan ymchoeler ei calon at yr Arglwydd, y tynnir ymaith y llen-gudd. Weithian yr Arglwydd yw'r yspryt, a'lle mae yspryt yr Arglwydd, yno ymay rhyddit. Eithyr edrych ydd ym ni oll megis *mewn drych ar 'ogoniant yr Arglwydd ac wynep ‡ymatgudd, ac in newidir ni ir bnryw ddelw, o'ogoniant i'ogoniant, megis y gan yspryt yr Arglwydd.

*adadgudio, didoi

*drwy wydr
‡agoret

Pen. iiij.

‡groes
Yr Epistol ar ddydd. S. Mathew.

Mae ef yn datcan ei ddyscaelusrwydd ai dalgrynrwydd yn ei swydd. A'r hyn oedd ei 'elynion yn ei gymryd yn dielw iddo, sef, y ‡groc a'r travaelion yr ei y mae ef ei godef, a droes ynteu yn'elw mawr yddaw. Can ddangos yr budd a ddaw o hyny.

‡gwasanaeth, swydd
*deffigio, lleddfu

AM hyny, can bot i ni y*gweinidogeth hynn, megis y cawsam drugaredd, nyd ym ni yn ‡llaesu: eithr ymwrthot a wnaetham a gorchuddiau coegedd,

nyd chodlaw ydd ym yn *hoccedus, ac nyd ym yn
camdrycethu gair Duw: eithr can egluryhau y
gwirionedd ydd ym yn ymbrifio wrth cydwybot
pop dyn yn-golwc Duw. Ac ad yw ein Euangel
yn guddiedic, ir ei a gyfergollwyt, y mae hi yn
guddiedic, yn-pa'rei * Duw y byt hwn a ddall-
awdd y meddiliae, 'sef ir anffyddlonion, rac towy-
nnu yddynt ‡ llewyrch y gogoneddus Euangel
Christ, rhwn yw delw Dduw. Can nad ym yn ym
precethu ein hunain, anyd Christ Iesu yr Argl-
wydd, a' ninheu yn weision ywch er mwyn Iesu.
Canys Duw'rhwn a'orchymynnawdd ir golauni
lewyrchu allan o dywyllwch, yvv ef yr hwn a lewyr-
chawdd yn ein calonae, y roddi golauni'r gwyboda-
eth y gogoniant Duw yn wynep Iesu Christ. Ei-
thyr tresawr hwn'sy genym mewn llestri pridd,
val y byddei arderchowgrwydd y mediant hwnw o
Duw, ac nyd o hanom ni. Ydd ys in gorthrymu o bop
‡parth, er hyny nyd ym mewn cyfyngder: ydd
ym mewn *cyfing gyngor, er hyny nyd ym yn *di-
gyngor. Ydd ys yn ein ymlid, and ny'n gedir eb ‡
warvdd: ydd ym wedy ein tablu y lawr, eithr ny'n
collir. Ym pop lle ydd ym yn arwedd o y amgylch
ymein corph *barwoleth yr Arglwydd Iesu, val yr
eglurer hefyt bywyt Iesu yn ein corphe. Canys ny
ni'rei sydd yn byw, a rodir yn wastat y angeu er
mwyn Iesu, val yr egluryhaer hefyt bywyt Iesu
yn ein marwol gnawd. Ac velly angeu a weithia
ynam ni, a' bywyt yno-chwi. A' chan bot i ni yr
un yspryt ffydd, erwydd y mae yn scrivenedic, Cre-
dais, ac am hyny *y llavarais, ac ydd ym ninheu
yn

*callinep, dilechtit
‡ffalsau, fi-omi am
*sef Satan
‡olauni, 'o-lcuad
‡tu
*clodi.
*dlawd ano baith
‡ymgeledd
*barwhad
‡yr adroddais, tywedais

*yradrodd-wn, dywedwn

yn credu, ac am hynny *y llavarwn, can wybot y
bydd y hwn a gyfododd yr Arglwydd Iesu, yn
cyfodi ninheu hefyt trwy Iesu, ac a'n gosyd ni y gyd
a chwi. Cā ys pop peth oll ys yd er eich mwyn, chw
val yr amplhao yr helaethaf rat gan ddiolchiat

‡molianc

llawer oedd er ‡ gogoniant y Dduw. Am hyny nyd

*deffygiaw llipau, myscrellu

ym ni yn *ymellwng, eithyr cyd llygrer ein dyn o
ddyallan, er hyny y dyn o ddymewn a adnewydd
beunydd. O bleit yscavnder ein gorthrymder

‡trangedic

‡ rhwn ny phara ddim hayachen, a *bair y ni dra

*weithia

arderchawc a' thragyvythawl bwys o'ogoniant,
pryd nad edrychom ar y petheu hyn a welir, any
ar y petheu, ny welir ddim hanynt: can ys y petheu

‡amserol

a welir, 'sy drosamser: a'r petheu ny welir, 'sy tra-
gyvythawl.

Pen. v.

Paul yn myned rhacddaw y venegy y budd a ddaw ywrthy
*groc. Pa wedd y ddylyem ni ymparatoi y ddei. Dyn
bwy, Ac er pa derbyn, Ef yn espesu am rat Christ, a'
swydd gweinidogion yr Eccles, a'r oll ffyddlonion.

*groes

CAn ys gwyddam pe a's ein day-
arol dy y *pebyll hyn a ddinistrir,
bot i ni adail at vvedy roddi gā Duw,
nid amgen, ty nyd ‡ o waith llaw
ddyn, anyd tragyvythawl yn y ne-
foedd. Can ys am hyny ydd ym yn
ucheneidiaw, gan ddeisyfu cael ein
gwisco a'n ty, rhwn 'sy o'r nef. O bleit a's gwis-
cir-ni

*lluest, trigva

‡gwneuthuredic gan ddwylo

a-ni, ny'n cessir yn noethion. Can ys yn ddiau
yni'r ei'sydd yn y * pebyll hynn, ydym yn vche-
naido, ac yn llwythoc, can nad wyllysem ein ‡ di-
osc, ampdicahel ymwiscaw am danom, val y darllyn-
cer marwolaeth gan vywyt. A'r hwn a'n creawdd
ni ir peth hyn, ydy Duw, yr hwn hefyt a roddes y-
ni ernes o yr Yspryt. Am hyny ydd ym bop am-
ser yn ‡ hyderus, cyd gwypom mae tra ydym * gar-
trefyn y corph, eyn bot yn ymddeith y wrth yr Ar-
glwydd. (Can ys wrth ffydd y rhodiwn, ac nyd
wrth ‡ olwc) er hyny ydd ym yn * hyderus ac a
vynnem yn hytrach ‡ ysmutaw allan o'r corph, a'
thrigiaw y gyd a'r Arglwydd. Am hyny hefyt y
chwenychem, a ni yn trigo gartref ac yn mudo o
gartref, bot yn gymradwy ganto ef. Can ys
rhaid yw y ni oll ‡ ymddangos geyr bron * brawdle
Christ, val yd erbynio pop vn y pethau a wnaeth-
podd yn ei gorph, erwydd yr hyn a wnaeth, pa vn
ynac ai da ai drwc. Velly can y ni * wybot ofnhad
y Arglwydd, ydd ym yn peri y ddynion gredu, ac
n eglurhawyt i Dduw, ac ydd wyf yn gobeitho he-
fyt ddarvot ein eglurhaw ni yn eich cydwybodae chwi.
Can nad ym yn ymganmol drachefn wrthych, a-
nyd rhoddy ywch achos ‡ gorvoledd am danom,
val y caffoch beth y atep yn erbyn yr ei'sy ai gorvo-
ledd * yn yr wyneb, ac nyd yn y galon. Can ys
pa vn bynac ai ampwyllo ydd ym, y Dduw ydd ym: ai
bot yn ein iawnpwyll, y chwi ydd ym. Can
ys cariat Christ a'n cympell: can y ni varnu val
hyn, o bleit a's bu vn varw tros am * bawp oll, yno
y meirw ‡ oeddynt oll, ac ef vu varw dros bawb
oll

*pabell hwn
‡dihatry
*wyscleideth
‡hyf, ehovn
*dyvodieit, ddyeithreit
‡edrychiat
*hyf, eovn
‡budo
*preswylio
‡damunem, puchem
*rait
‡apero
*gorsedd
*adnabot arynaic
‡llawenhau
*ar
*ni
‡y dym

oll, val y bo ir ei byw, na byddant byw rhac llaw
ydyn y hunain, anyd i hwn a vu barw drostwyn,
ac a adgyvodes. Ac velly, at ol hyn nyd ym yn ad-
nabot nebun * erwydd y cnawt, a' chyd adnaby-
sem ni Christ erwydd y cnawt, er hynny o hyn al-
an nyd ym yn y adnabot ef mwy. Can hyny ei
oes nebvn yn-Christ, byddet ef yn creatur newydd,
yr hen bethev aethan heibio: wely, yr oll pethev
‡sy wedy gwneuthur o newydd. A'r oll pethev
ynt o Dduw, hwn a'n * cysiliawdd ni yddo ehun
trwy Iesu Christ, ac a roddes i ni weinidogeth
cysiliat. Canys Duw ytoedd yn Christ, ac a gysi-
liawdd y byt yddo yhun, eb ‡ liwio yddynt ei pethe-
tae, ac a ddodes i ni'air y * cysiliat. Wrth hyny
ydd ym ni yn genadwri dros Christ: megis pe bai
Duw ‡ich adolwyn trwyom ni, atolygwn yvvch yn
lle Christ, bot ych cysilio a Duw. Canys gwnaeth
ef hwnw y vot yn bechot trosam, yr vn nyd adna-
bu ddim pechot, val in gwnelit yn gyfiawnder
Duw ynddo ef.

*yn ol
‡aethon yn
*cymododd cytunodd
‡gyfeil
*cymmot
‡erbyn

Pen. vj.

Ertol i vuchedd Christianoc, Ac ar vot gantyn gyffelyp fe-
chwryd yddaw ef, ac ys y ganto ef yddyn hwy. Helyo ar
ymgadw o hanynt y wrth oll halogrwydd *delw-addoliat
yn-corph ac enait, ac na vo cyfadnabot a delw-addolwyr.

*eiddol-addoliat

Yr Epistol y ddydd cyntaf yn y Grawys.

VElly ninev can hyny megis yn gydwe-
ithwyr a atolygwn yvvch, na dderbyni-
ochvvi rat Duw yn over. Canys dyw-
eit ef, Yn amser cymradwy ith * erglyw-
wais, ac yn-dydd iachydvvrieth ith gan-
horthwyais

*wrandawais

ais: wely'rawrhon *yr amser cymeradwy
amrhon ddydd yr iechedwriaeth. Nyd ym ni
achos ‡ tramcwydd yn-dim, rac * cael
ein gweinidogaeth. Eithyr ym-pop peth
yn ‡ ein probi ein hunain val yn weinido=
Duw, *yn amynedd mawr, yn gorthrym=
yn anghenion, yn-cyfyngderae, yn-gwiale=
yn-carcharae, yn-terfysce, yn-travaelion,
gan wiliaw, gan vnprydiaw, gan burdep, gan
ddieth, gan *hirddyoddef, gan ‡ dirionder,
gan yr yspryt glan, gan gariat diffuantus gan'air
irionedd, gan nerth Duw, gan arvae * cyfi=
nder ar ddeheu ac ‡ aswy, gan barch, ac am=
rch, gan glod ac ac anglod, megis twyllwyr, ac
yn gywir: megis yn anadnabyddus, ac
yn adnabyddus: megis yn meirw, ac we=
ni yn byw: megis wedy ein cospi, ac nyd we=
ladd: megis yn ‡ dristion, ac eto *yn 'oystat
lawen: megis yn dlodion, ac eto yn ‡ cyvoe=
gillawer: megis eb ddim genym, ac eto yn me=
du * pop dim. Chvvi Corinthieit y mae ein
genau yn agoret ychwi: ein calon a ‡ ehengwyt.
Nid ych cadwyt yn cyfing ynom ni, eithr ich cadwyt
yn gyfing yn eich ymyscaroedd eich vnain.
won yn lle taliad, y dywedaf megis wrth vy
meibion, Ehenger chwithe hefyt. Nac ‡ iauer=
yn * ancymparus gyd a'r anffyddlonion: can
pa ‡ gymddeithas 'sydd i wiredd ac anwiredd?
pha * gommun 'sydd y'oleuni a thywyllwch?
pha ‡ gyssondeb ys ydd *i Christ a Belial? neu
ran 'sydd i hwn a gred gyd a'r ‡ hwn sy eb ffyd?
pha gydfot 'sydd i Templ Dduw * ac eiddoleu?

*y pryd
‡ cwymp, rhwystr
*coddi
‡ ymosot, ymdangos
*mewn
‡ trwy
*hwyrdigio
‡ vwynder
*vnionder
‡ tasen
*bodedic
‡ trwmueddylio
*bop amser
‡ goludogi
*y cwbl, oll
‡ lydanwyt
*vy-planc
‡ chwplyser
*anghyfelypol
‡ gyfeillach
*gyffredinrwydd, gyfrannat
‡ gydvot
*rhwng
‡ anffydlon
*a delwen

*ydywch
‡Ni adri-gaf

can ys * chwi yw Templ Dduw byw: val y dywed
Duw, ‡ Preswiliaf ynthwynt, ac a rodiaf yn y
mewn: a' byddaf yn Dduw ydwynt, ac hwy vyd-
ddant yn popul y mi. Can hyny dewch allan o ei
plith wy, ac ymohanwch, medd yr Arglwydd: a
na chyhwrddwch ddim aflan, a' mi ach derbyniaf
chwi. A' byddaf ywch yn Dat, a' chwi vyddwch yn
veibion ac yn verchet i mi, medd yr Arglwydd oll
*gyvoethawc.

‡allnawc

Pen. vij.

Eu heiriol y mae ef gan addewidion Duw yd cadw y hu-
nain yn bur, Gan eu diogelu am ei gariat arnyn, Ac hyd
yw yn escuso galeted ei awdurtot tu ac atynt, anyd yn
hoffi wrthaw, gan ystyried pa vudd a ddaeth y wrth hyny.
Am ddauryw * dristit.

*drymvryd

VEithion can bot i ni yr addewi-
dion hyn, vy-garedion, * ymgar-
thwn y wrth oll ‡ vrynti y * cnawd
ac yspryt, gan ymgwplau i sanc-
teiddrwydd yn ofn Duw. ‡Derby-
niwch ni: ny wnaetham gam vvedd
i nebun: nyd anreithiesam nebun:
ny ‡ siomesam nebun. Nyd er ech barnedigaeth
y dywedaf: can ys rac ddywedais, ych bot chwi yn
ein calonheu ni, y gyd varw a' byw. Y mae * hyf-
der vy ymadrodd wrthych: mae genyf ‡ 'orvoledd
mawr ynoch: im cyflawnir o ddiddanwch, ac ydd
wyf yn dra llawen yn ein oll *'orthrymder. Can ys
gwedy ein ddyvot i Macedonia, ny chai ein cnawd
ni ddim

‡ymlanhawn
‡ondredol, halogrwyd
*corph ac enaid
‡Cynwy-swch
‡hy-dira-greithwch, ehovnder
‡ymhoffedd
*blinbyd

gnawd heb ‡ llonydd, eithyr in gorthrymid o bop parth, ymladdae oddy allan, ac ofnion oddy mywn. Duw yr hwn a ddiddan yr ei cystuddedic, a'n diddanawdd ni * gan ddyvodiat Titus: ac nyd gan y ddyvodiat ef yn vnic, anyd hefyd y gan y diddanwch y didenit ef genychwi pan venagawdd i ni eich awydd vryd chwi, eich ‡ galar, eich * anwylserch i mi, mal y llawenhawyn yn vwy o lawer. Can ys cyd tristeais i chwi a llythyr, nyd edivar genyf, cyd ‡ bydei ediuar genyf: can ys * gweled yddwyf ddarvot ir llithyr hwnw ych tristau chwi, cyd bei any tros amser. Yr awrhon yr wy'n llawen, nyd can ich tristeit chwi, anyd am ych tristau i edivierwch: canys tristau a wnaethoch yn ‡ duwiol, val na chawsoch golled yn dim y genym ni. Can ys duwiol dristit a * bair edivierwch er iechyd yr yn ddiedivarus: eithyr bydol dristit a bair angeu. Cā ys wele, hyn yma am duwiol dristau hanoch, pa ‡ astudrwydd ei beint a weithiodd ynoch: anyd pa * amddiffin: anyd pa gilwc: anyd pa ofn: anyd pa 'oglyd: anyd pa wynvyd: anyd pa ddial: ac ym pop peth yr ym dangosasoch ych bot yn pur yn y ‡ devnydd hwn. Erwydd paā, er scrivenu atoch, nyd scrivenais o blegit hwn a wnaethoedd y cam, nac o blegit hwn a gafas y cam, and er bod y gofal am atoch chwi yngolwc Duw yn eglur y chwi. Am hyny in diddanit ni, achos ych diddanwch chwi: eithyr llawenach o lawer ‡ mwy oeddem ni am lawenydd Titus, can * lonni y ‡ yspryt ef genwch oll. Can ys a's ffrostiais dim wrthaw am danoch, ny'm cywilyddiwyt: eithyr megis y dywedeisam wrthych

*heddwch
‡gonffordia
*wrth trwy
‡wylofain, nad
*goglyd
‡bu
*dyall
‡herwydd Duw
*weithia
‡ofal, carc
*ymiachaad, yngliriad
‡helhynt, mater, gwaith
*am danoch
‡byt
*esmwytho
‡glaan

worthych bop dim yn-gwirionedd, velly hefyd ydd oedd ein ffrost ni wrth Titus yn gywir. Ac y mae y ‡ galondit ef yn helaethach tu ac atoch, pan goffaeych vvyddot chwi oll, a' pha wedd * gyd ac ofn ac echryn yd erbyniesoch ef. Am hyny llawen wyf can i mi allu ymddiried ynoch ym-pop dim.

*gorvoledd bost

‡ymyscaroedd

*ymddires, hydery

¶Pen. viij.

Wrth esempl y Macedonieit, a' Christ y mae ef yn eyngori barhau i gymporth y Sainct tlodion. Can gannawl ydd oedd dechreu yn dda. Gwedy hyny mae ef yn gorchymyn Titus a'i gydymddeithion ydd wynt.

Dd yn ni hefyt yn espesu ywch, broder, y rhat Duw a roddwyt i Ecclesi Macedonia, cā ys yn-mawr brovedigeth gorthrymder yr amlhaodd y llawenydd hwynt, a'i lwyr eithaf dlodi a amylhaodd y' wehaeth haelioni. Can ys yn ei gallu (ddwy'n testiolaethu) ac * uchlaw ei gallu, ydd oeddent yn ewyllysgar, ac a ‡ weddiesant arnam a mawr erbyll ar dderbyn o hanam y rrat, a' chymddeithas y weinidogaeth ysydd ir Sainct. A' hyn a vnaethant vvy, nyd mal ydd oeddem ni yn edrych am danaw: a nyd y rhoi y hunain, yn gyntaf ir Arglwydd, ac yno y ninheu gan ewyllys Duw, er boti ni ‡ annoc Titus, pan-yw yddaw val yddechreawdd, velly ac yddo * orphen yr vnryw rat yn eich plith chvvi hefyt. Can val ydd ych yn amylhau

*euhwnt

‡archesant

‡eiriol

*gwplau

ym-pop

yn-pop dim, *yn ffydd a' gair, a' gwybodaeth, ac yn-pop astudrwydd, ac yn eich cariat ‡ i ni, bot i chwi yn modd amylhau yn y rhat hyn hefyt. Ny dywedaf hyn wrth 'orchymyn, anyd o bleit astudrwydd 'rei eraill: am hyny ydd wyf, yn probi *cywirdeb eich cariat. Can ys adwaenoch rat ein Arglwydd Iesu Christ, 'sef am iddo ac efyn *gyfoethawc, bynet er eich mwyn chwi yn dlawt, val ‡ can y dlodi ef y cyfoethogit chwi. Ac ydd wyf yn dangos vy meddwl * yn hyn: can ys da byddei hyn ychwi, yr ei a ddechreusoch nyd yn vnic gwneuthur, anyd hefyt wyllysyavv, er es blwydyn. Ac yr awrhon gorphenwch wneuthy'd hyny hefyt, val megis ac ydd oedd ‡ awydd y wyllysiavv, velly bot y-chwy hefyt eu * o'rphen ‡ o hynn ys genych. Can ys a's bydd yn gyntaf 'wyllysgarwch, cymeradwy yw * erwydd yr hyn 'sy gan ddun, ac nyd erwydd yr hyn nyd yw gantho. Ac nyd yvv i esmwytho ar eraill, ‡ a'ch gorthrymu chwitheu, eithr dan yr vn ambot, bot y pryt hyn 'ich * helaethrwydd chwi ddivvallu y ‡ eisieu hwy, val y bo helaethrwydd hwy *tu ac at eich eisieu chwi, val y bo cynmedroldep: megis y mae yn escribenedic, Yr huun a gasclavvdd lawer, nyd oedd gantho ‡ vwy, a'r huun a glascavvd ychydic, nyd oedd gantho lai. Ac y Dduw y bo'r diolvvch, yr hwn a rodes yn-calon Titus yr vnryw * 'ofal y trosoch. Cã iddo gymeryd ‡ yr eiriol, and ydd oedd ef mor * astud ac ydd aeth ‡ oi vodd yhun yd atoch. A' ni a ddanvonesam hefyt y gyd ac ef y brawd, rhwn s'y a moliant iddo * yn yr Euangel trwy'r oll Ecclesi,

*mewn
‡tu ac atom
*n atur iol-dep,
‡ddawn
*oludoc
‡trwy
*ar
‡parodrwydd
*gwplau
‡or caffaeliat
*yn ol, wrth
‡a phwyso
*ehengder,
‡deffic, diffygiondap
‡yn borth
*ddim dros ben
‡gur gark
*y cygcor
‡ofalus
*ar ei am
‡sef am y pregethu

‡am, o bleit y rhodd hon
*val na
‡weinir
*honest
‡aud, ſkddyſcaetus ddyval
*Apostolon
‡o'r
*am danoch

(ac nyd hyny yn unic, eithr hefyt ef a ddywyswyt gan Eccleſidd yn gydymddeithvvr y-ni ‡ erwydd y rhat hyn a wasanaethwyt genym er gogoniāt yr unrhyw Arglwydd, ac amlygiat eich ewyllysgarwch chvvitheu) gā ymochelyd hyn, *rac y neb beio arnam yn yr helaethrwydd yma rhyn a ‡ wasanaethir genym, yr ei ddym yn racparatoi petheu *syberwv, nyd yn unic rac bron yr Arglwydd, an'd hefyt rac bron dyniō. Ac anvonesā y gyd ac wynt ein brawt, yr hwn a brovesam yn vynech o amser y bot yn ‡ ddiwyt, yn llawer o betheu, ac yr owrhon yn ddiwytiach o lawer, am y mawr ymddiriet 'sy genyf ynoch. Neu a's gofyn neb am Titus, efe yvv vy-cyfaill a' chydweithydd tu ato-chwi: neu am ein brodur, y maent yn *gennadae yr Eccleſidd, ac yn 'ogoniant Christ. Can hyny dangoswch tu ac yddynt wy, a' rac bron yr Ecclesi brovedigeth o'ch cariat, ac ‡ o'n gorvoledd 'sy cenym *o hanoch.

Pen. ix.

Achos dyuodiat Titus ef ai gymddeithion atynt wy. Mae ef yn cirioi rhoi elusen yn dirion, Gan ddangos pa ffrwyth a ddaw o hyny.

‡astudrwyd

CAn ys tuacat am y weinidogeth ir Sainctæ, afraid yw i mi scrivenu atoch. Can ys adwaen eich *ewyllysgarwch chwi, 'r hwn ydd wyf yn ymffrostio am danoch wrth yr ei o Macedonia, gan ddyvvedyt, bot Achaia gwedy hi pharatoi er ys blwyddyn,

Dlwyddyn, ach *awyddwryd chwi a annogodd lawer. A' mi a ddanvoneis y broder, rac y ein gorvo ni am danoch vot yn ‡over, yn y rhan* hon, val (megis y dywedais ym) y boch parot: rac a's y Macedonieit a ddawā gyd a mi, a'ch cahel chwi yn am parot, yno bot i ni nyd wy'n dywedyt bot y chwi gael cywilydd ‡ yn yr hyderus 'orvoledd hyn veuvi. Erwydd paam mi a dybiaisbod yn angenrait annoc y brodur y ddybot yn y blaen atoch, a' chwplau eich bēdith rac darparedic, a' bot yn parat, a' ddyuot megis o ‡bendith, ac nyd megis *o gympell. A' hyn bid ich cof, may hwn a heua yn ‡eiriachus, a ved hefyt yn eiriachus, a hwn a heuo yn * ehelaeth, a ved hefyt yn ehelaeth. Megis y ‡ damuno pop dun yn ei galō, velly may iddo roi, nyd yn *athrist neu ‡ wrth yming: cans Duw a gar rodiawdr tirion. Ac y mae Duw yn abl y beri ir oll rat amylhau ‡ arnoch, val y bo ywch ac oll ddigonoldeb genych ym-pop dim, ac amylhau ym-pop gweithret da, megis y mae yn scrivenedic, Ys tanodd ef ar lled a'rhoddes ir tlodion: ei *girieu ef a erys yn ‡oes oesoedd. Hefyt y hwn a bair had ir heuwr, a bair eisioes bara yn ymborth, ac a *liosoca eich had, ac a āgwanega ‡ ffrwyth eich ciried, val o bop rā ich cyuoethoger y ‡bop calondit-dda, yr hyn a weithia trwyddom ni ddiolvvch y Dduw. Can ys gwenidogeth y ygwasanaeth hwn nyd yw yn unic yn* cyflanwy angēreidiae'r Sainctæ, anyd y mae hefyt yn aml gan ddyolch llaweroedd y Dduw, (yr ei wrth brofiad y weinidogaeth ‡ hon a volant Dduw dros eich * cydsynniol ymddarostwngedigaeth ir Euangel

*zelus
‡bywed yn wac
*hyn
‡am y gwasanaethol vott
*ymporth, elusen.
‡galon erwydd, giried
*yn gribddail,
‡arbedus, yn brin
*hael, yn dirion, melwn ciried
‡pucho
*vgus
‡o ddir, ne gymmell, ne angen
‡ywch
*gyfiawnder, elusen, haelder
‡orágwyddol, ei oes ef
*amylha
‡ddorth ych elusen
‡haelioni
*diwygio, diwallu, cuplau.

uangel Christ, a' thros eich dibrin gyfra ni at yd ynt wy, ac y bawp oll) a' chan ei gweddi trosoch, gan ych * deisyfu chwi yn bawr, am ‡ yr arddercháwc-rat Duw 'sy ynoch. Ac y Dduw bo'r diolwch dros ei * an traethawl ddawn.

Pen. x.

Mae ef yn cyhwrdd a'r gauprophwyti, ac yn amddeffen y awdurdot ef, gan y hanoc hwynt i wybyddot. A' mae yn dangos pa yw y bendiant ef. A' pha wedd y mae yn ei arfer.

WEithion ‡ mi vi Paul 'atolygaf ywch er *gwarder a' chymesurdap Christ, yr hwn vvrth vot ‡ wyddyn-gwydd yn eich plith, vvyf * ddiystyr, ac yn absen yr wyf yn ‡ hyderus arnoch: A' hyn archaf, na 'orvid ym bot yn hyderus pan yw wyf presentol, a'r vn ryw ymddiried, ac ydd wyf yn meddwl bot yn hyderus ar ryw 'r ei, y sawl 'sy in cymeryd ni, val pe rhodiem * erwydd y cnawt. A' chyd bom yn rhodio yn y cnawt, er hyny nyd ym yn rhyfelu ‡ erwydd y cnawt. (Canys arvae ein * milwriaeth nid ynt gnawdol, anyd nerthoc drwy Dduw, y ‡ bwrw cayrydd ir llawr) can bwrw i lawr ddychymygion, a' phop vchelbeth a ddercheſir yn erbyn gwybodaeth Duw, a' chan gaethiwo pop meddwl i vvyddawt Christ, a' chenym yn barot y ddiale ar bop anuvyddot, gwedy cyflanwer eich uvydd dot chwi. A edrychw-chwi ar bethau

*erwydd

*cyfarch, trachwenychu
‡y rhagorawl ras
*anveidrolrodd

‡minef, myhun
*tirion rwydd a' bneddigeiddrwydd.
‡geyrbron
*wr gwael, llesc, coec, bychan e.c.
‡hyf ehofn, can neiswn
*ar ol
‡ar ol
*rhyfel
‡ddinistro

erwydd golwc: A's ymddiriet neb yntho yhun y ‡ ef yn perthyn i Christ, * ystyried hyn drachefn am dano ehũ, cã ys val y mae e yn perthyn i Christ, ac velly ydd ym ninè ‡ yn perthyn i Christ. O bleit pe's ffrostiwn beth mwy am ein awdurtot, yr hwn a roes yr Arglwydd y ni er adailad, ac nyd er di-nistrad y'wch, ny chywilyddiaf. Dyvvedyt ydd vvyf hyn rac bot im tybiet megis ‡ ichofni chwi a llythy-rae. Can ys llythyrae, medd ef, 'sy drymion a' chedyrn, eithyr ei gorpholeth * gyd-rychiol ys gwan yw, a'i ymadrodd 'sy ‡ ddielw. Tybiet y cyfryw yn val hyn, mae'r vn ryvv rei ac ydym * yn-gair trwy lythyrae, a ni yn absent, y cyfryw rei vyddvvn hefyt yn-gweithret a' ni vvydd-yn-‡ gwydd. Can ys na feiddiwn * ymgynwys, nau ymgyffelypu a ryvv rei ys y yn eu canmol yhunain: eithyr nyd yyn yn dyal eu bot yn mesuro y hunain ‡ wrthyn y hunain, ac yn * cyffelypu y hunain ac yn hwy y hunain. Eithyr nyd ymhoffwn ni am betheu, nyd yyn o hewn ein mesur, anyd erwydd * mesur y ‡ Reol, rhon y rha-nawdd Duw i ni hei mesur y ‡ ymgyrhaeddyd ac ydatoch. Can nad yyn ni yn ymestyn * y tuhwnt in mesur, begis pe na's ymgyraeddesem yd atoch: can ys ac ato-chwi y daetham ni dan precethu Euã-gel Christ, nyd yn ymffrostio o pethen dibesur i ni: sef am drabaelion rei eraill: a'gobeithiwn, gwedy tangwanego eich ffydd, gael ein mawrygu ge-nych-chwi * erwydd ein rheol yn ehelaeth, ac i ni E-uangelyavv yn y gvvledydd hyny yr ei sy y tu ‡ hwnt y chwi: nyd y ni y ymhoffy yn rheol vn arall, sef yn y petheu gwedy y paratoi eisioes. Eithyr yr hwn a

*yn ol
‡eidro, ydo
*medyliet, bwriet
‡ydraw
‡gyru ofn arnoch
*bresennol
‡ddiddim, ddibris
*ar air
‡presennol
*ymsengi, ymgyfrif
‡ac ynwy
*comparso
‡Gr. medr
*llinyn
‡ddybot, ymdirwyn, ymdreiglo
*dros
‡lafurlae, boenae
*yn ol ein llinin
‡draw

ymhoffo, ymhoffed yn yr Arglwydd. Can ys nyd yr hwn y canmol y hunan, ys ydd gymradwy, anyd yr hwn y mae'r Arglwydd yn ei ganmol.

Pen. xj.

Mae yn dangos mor wyllysgar ydyw ef ydynt. Arddercha wgrwydd ei weinidogeth ef. A'i astudrwydd yndel. Hoccedion y gau ebestyl. Trawsfarn y Corinthieit. A'i bollannen yntef.

OCh na'oddefech ‡ y chydic ar vy ynfydrwydd, ac yn ddilys ydd ywch im goddef. Can ys eiddigus wyf am danoch, *ac eiddiged Duwiol: can ys darperais chwi i vn gwr, y'ch ‡ gosot vegis * morwyn bur i Christ: ac ydd wyf yn ofni rac megis y twyllawdd y * serph Eua trwy hei ‡ challter, velly bot eich medyliae chwitheu yn lygredic a'‡ dirywio y wrth y * symlrwydd ys ydd yn-Christ. O bleit a's hwn a ddaw, a precetha ‡ amgen Iesu na'r vn a precethesam ni: neu a' derbyniwch *amgen yspryt nac a dderbyniesoch: neu amgen Euangel, nac a dderbyniesoch, * tec y gallesech y ddyoddef. Can ys im tyb nyd oeddwn yn iselach na'r gwir bennaf Apostolon. A' chyd buvyf ‡ drwscl o ymadrodd, er hyny nyd vvyf velly yn-gwybodaeth, eithr yn eich plith chwi in eglurhawyt yn ollawl, ym-pop dim. A wneuthum i ar vai, can i mi *. ymestwng vy hun, val y derchefit chwi, a' chan i mi ‡ precethu

Duw
‡ y chwaen,
‡ dic
* gan, trwy
‡ dodi
* wyry
* neidr
‡ dichell
‡ digenedlu
* gwirsodep
‡ arall
* da.
‡ gwladaidd
* mychany,
isely
* euangelu

ethu ychwi Euangel Christ yn rhat? Ecclesidd e-
reill a espeliais, gan gymeryd cyfloc ganthynt er
mwyn gvvnenthur gwasanaeth y chwi? A' phan oe-
ddwn yn presennol y gyd a chwi, ac * arnaf eisieu,
ny bu vy-diogi yn ‡ ainmorth i nebun: can ys hyn
a byddei arnaf ei eisieu, a * gwplay 'r brodur a de-
ynt o Macedonia, ac ym-pop dim ‡ ydd ymged-
wais ac ydd ymgadwaf yn dibwys arnoch. Y mae
gwirionedd Christ ynof, na 'oarchëir y gorvoledd
hyn yn v'erbyn yn-* gwledydd Achaia. Paam? ai
* can na charaf chwi? ‡ Duw ei gwyr. Eithr yr hyn
rwyf yn ei wneuthur, hyny a wnaf: val y torwyf
ymaith * achos y worth yr ei a deisyfent gael achos,
val y cefit hwy yn gyffelip i ni yn yr hyn y maent,
yn ymhoffy. Can ys cyfryw ‡ geu ebestyl, gweith
wyr twyllodrus ynt, wedy 'r ymrithiaw yn * Ebe
styleit Christ. Ac nyd rhyvedd: o bleit yntef Sa-
tan a ymrithia yn Angel y goleuni. Cā hyny nyd
mawr yw, cyd ymrithio y wenidogion ef, val peten
wenidogion cyfiawnder; yr ei bydd ei dywedd ‡ er-
wydd y gwaithredoedd hwy. Trachefn y dywe-
daf, na thybiet neb vy-bot i yn * ynfyd: neu ynte
cymerwch vi val vn ynfyd, val y gallwy vinef hefyt
* ymffrostio ychydic. Yr hyn a dywedaf, ny dywedaf
‡ erwydd yr Arglwydd: eithr val o ynvydrwydd, yn y
hawr-ffrost hon veuvi. Can bot llawer yn * ymhoffy
erwydd y cnawt, minef a ymhoffa hefyt. Can ys chwi
ddyoddefwch yn llawen ‡ vn ynvyt, * a chwychwi
yn ‡ ddoethion. Can ys goddefwch pe caethiwei
vn chwi, pe bei vn ich * ysu, pe bei vn yn dwyn y ar-
noch, pe bei vn yn ymdderchafu, pe trawei vn chwi
ar eich

* ac mewn
‡ ormes
* ddywallei
‡ yr
* am
‡ E wyr Duw, Ys gwyr duw
* anach, echlysur
‡ ffalsapostolieit
* Apostolion
‡ yn ol
* ffol
‡ yn ol
* ymffrostio
‡ amphwilloc
* pwylloc

Yr Epistol ar y Sul Sexagesima.

‡ can ych bot chwi
* llyncu,

ar eich wyneb. * Am warthad yð wyf yn dywedyt: megis pe bysem yn weinion: eithr ym-pa beth bynac y bo neb ‡ hyderus (dywedaf yn ynfyt) hyderus yw vy-nef hefyt. Ebraieit ynt, velly vinef: Israelieit ynt, velly vinef: * had Abraham ynt, velly vinef: gwenidogion Christ ynt (dywedaf val ynfwyt) mwy ‡ yw vi: mewn trafaelion yn amlach: mewn ffonodiae * dros vesur: yncarchare yn amlach: yn bron angeuae yn vynych. Can yr Iuddeon pemp gwaith ‡ yd erbyniais ddauugain gvvialennot * anyd vn. Teirgwaith im baydwyt a gwiail: vnwaith im llapyðwyt: teirgwaith y torres llong arnaf: ‡ nos a'dydd y bum yn y dwfn-vor. yn * ymddeith y bum yn vynych, ym-periclon llifeiriaint, ym-periclae llatron, ym-periclon vy genetleth vy-hun, ym-periclon gan y Cenetloeð, ym-periclon yn y dinas, ym-periclon yn y ‡ diffeithvvch, ym-periclon yn y mor, ym-periclon ym-plith * gaubrodur, ‡ ym-blinder a' lludded, * yn-gwiliae yn vynech, yn newyn a'sychet, yn vmprydie yn vnech, mewn anwyt a' noethi. Eb law y petheu a ddygvvydd o ‡ ddyallan, y mae arnaf * gymelri mawr beunydd, nid amgen no gofal tros yr oll Ecclesi. Pwy 'sy wan, ac nyd yw vinef wan? pwy ‡ a dramcwyddir, na loscwy vi? A's * dir ymi ‡ ymhoffy, mi a ymhoffa o betheu vy-gwendit. Y Duw, 'sef Tat ein Arglwyð Iesu Christ, yr hwn 'sy * bendigedic yn oes oesoedd, a wyr nad wyf yn dywedyt ‡ celwyð. Yn Damasco llywiawdr y popul y dan Vrenhin Aretas a barawdd wilio dinas y Damascieit, ac a vynesei vy-dalhai. A' thrwy ffenestr im gellyngwyt

y lawr

*Erwydd
‡hyf, eon
*hil, epil, gohelyth
‡wy
*y tuhwnt, yn ddivesur
‡y cefais
*amyn
‡nosdydd, ais yn yr eigiawn
*ffwrneio
‡antalwch
*brodur ffeils ne dwyllodrus
‡ mewn poen gofic
*mewn anhunedd
‡oddieithr, o ytaes
*baich, pryssurdep, ympenbleth, cynt
*rwyfrir
‡gorvydd arnaf
*raid
‡ffrostio, rytyyu
*volianedic
‡treu

[illegible]wr mewn cawell trwy'r ‡ bagwyr, ac a ddiengais rac * ei ddwylaw.

*bascet
‡-ddaw.

Pen. xij.

[illegible]ae yn ymhoffi yn ei gymeriat, Eithr yn bennaf yn ei uchder, Ac yn dodi achos ei ymffrostiat ar y Corinthieit. Mae yn dangos ddaed ei ewyllys ef yddwynt. Ac yn addaw dyvot atwynt.

Nyd lles y mi yn ddiau ymhoffy: cā ys dauaf at weledigaethae a' datcuddiedigaetheu yr Arglwydd. Mi adwaen ddyn yn-Christ er ys rhagor i bedair *blynedd ar ddec, (pa vn oedd ai yn y corph, ny wn, ai allan o'r corph, ny wn: Duw a [illegible]) yr hwn a ‡ gymerwyt-y-bynydd yd y drydedd [illegible]. A mi adwaen gyfryw ddyn (ai yn y corph, ai allan o'r corph, ny wn: Duw a wyr) ‡ y gymeryd ef y bynydd i Paradwys, ac iddo glybot geiriae [illegible]andywedadwy, yr ei nyd ‡ rrydd i ddyn ei llabar[illegible]. O'r cyfryw vn yr ymhoffaf, o hanof vyhun nyd [illegible]ymhoffaf, o ddieithr o'm gwendidæ. Canys pe's ymhoffwn, ny byddwn ynvyt: can ys dywedaf y gwirionedd, eithr eiriachaf, rac y neb dybiet am danaf uch law hyn a wyl vod ynof, neu a glyw genyf. A rac ‡ tra ymddercha-fael o hanof gan * arbenigrwydd y datguddiegaethae, ‡ e roddwyt i mi * bingyn yn y cnawt, cenad Satan im cernodio, rac tra ymdderchafæl o hanof. Am y peth hwn

*blwydd, blyddynedd
‡gybodwyt Gr. draiswyt
‡bot ef
*anrhaethawl
‡possibil i ddyn ei hadrodd
*rhyfygwn ffrostiwn
‡ymgyfodi
*ragorieth, odieth, amylder
‡Gr. scolpē, aseth, picell, pric

hwnmi a atolygais yr Arglwydd dairgwaith, ar vot iddo ymadael a mi. Ac ef a ddyvot wrthyf, Digon yti vy rhat i: can ys vy-nerth i a *berffeithir trwy wendit. Llawē iawn gan hyny yr ymhoffaf vi yn hytrach yn vy-gwendidæ, val y trico nerth Christ ynof. Can hyny ydd ymddigrifha vi yn-gwendidæ, mewn amparchion, mewn angenion, yn ymlidiae, yn-cyfyngderæ er mwyn Christ: can ys pan wyf wan, yno ddwyf gadarn. Ynfyd oeddwn ymffrostio: chwichwi am cympellawdd: can ys ‡dylyeswn i gahel vy-canmol genychwi: can ys yn-dim nyd oeddwn iselach na'r gwyr bennaf Apostolion, cyd nad wyf ddim. *Arwyddion Apostolieit a weithredwyt yn ych plith chwi ‡gā bawr *amynedd, gan arwyddion, a' rhyvedodae, a' ‡nerthoc-weithredoedd.

Can ys pa beth yw, ar oeddechwi yn iselach nac Ecclesidd eraill, odieithr na vum *diogswrth-arnoch: maddeuwch i mi hyn o *gamwedd. Wely, y drydedd waith vy vi yn parot y ddyvot atoch, ac ni vyddaf-diog-ormesol-arnoch: can na cheisiaf yr pethe sydd yddoch, anyd chwychwi: can na ‡dylyei y plant *casclyda ir tadeu, anyd y tadeu ir plant. A'myvi yn llawenaf olla ‡draulia, ac a ymdrauliaf dros eich eneidieu: *cyd po mwyaf ich caraf, lleiaf im cerir. Eithr ‡bid na phwyseis arnoch: er hyny can vy-bot yn *gall mi a'ch delhiais a ‡dichell. A *hudais i chwi am ych da drwy neb or ei a ddanvonais atoch? Mi ddeisyfais ar Titus, a chyd ac ef yd anvonais vrawt: a hudodd Titus chwi am ddim och da? any *rodiesam yn yr vnryw yspryt? any

*gwpleir
‡dirpreswn
*Argoelion
‡trwy
*ymaros dyoddefgarwch
‡meddiannteu, galluoedd, gwyrthieu
*ormesol
*sachaed
‡dderperei
*dresori, ystorio, roi i gadw
‡waria,
*er
‡perhan
*dichellus, gyfrwys
‡despiniais
*cherddesam

...rodicfam yn yr vn ryw. *lwybrae? Trachefn, ...ybygwch vvi may ymgisodi ydd ym ni wrthych: ...dd ym yn dywedyt rac bron Duw yn-Christ. Ei... gvvneuthur ydd ym bop peth, vy garedigion, er ...iladaeth i chwi. Can ys ofny'rwyf rac pan ...lwyf, na'ch caffwy yn gyfryw rei ac a ‡vynnwn: ...cim ceffir inheu y chwitheu yn gyfryw vn ac ny ...ynnech, a' rrac bot ymryson, cenvigenu, *digofein ...enneu, ‡goganeu ymhustingeu, ymchwyddo ...nnoydbot. Mae arna vi ofn rrac pan ddelwyf drachefn, bot i'm Duw *vyngestwng yn eich plith, a' ...wyn galar dros lawer yr ei a bechasant eisius, ...ac ny chymeresont ediueirwch am yr aflendit, a'r ...odinep, a' ‡nwyfiant, a wnaethant.

*olion
‡ewyllyswn.
*llid
‡absen eiriae drwc
*vy isela
‡andiweirdep, anlladrwydd, drythyllwc

Pen. xiij.

...e ef yn bygwth yr ei anhydyn, Ac yn datcā beth yw y bediāt ef wrth ei testiolaeth hwy hunain. Hefyd y mae yn dangos beth yw effect yr epistol hwn. Yno gwedy darvod iddo y hannoc y wneuthur a ddylyent, y mae yn damuno ydynt lwyddiant yn gwbl.

Llyma 'r trydedd waith i mi y ddyvot atoch. Yn-geneu dau neu dri o testion y bydd safadwy pop gair. Racddywedais ywch, a' racddywedaf ywch: megis pe bawn *wyd yn-gwyd yr ail-waith, velly yr scrivenaf yn absen wrth yr ei ym blaē llaw a bechasāt, ac wrth bawp ereill, can a's dawaf drachefn

*Hon yw'r
‡yn presennol, yn gynnyrchiol

drachefn, nyd arbedaf. Can y-chwy geisio prawf o Christ, yr hwn a ymadrodd ynofi, yr hwn tu ac ato-chwi nyd yw wan, eithr nerthoc ydyw ynoch. Can ys cyd crogit ef ‡ o ran ei wendit, er hyny byw ydyw trwy * nerth Duw. A' diau yw ein bot ninheu yn weinion yntho ef: eithr byw byddwn y gyd ac ef, trwy nerth Duw tu ac at y chwi. Profwch eich hunain a ytych yn y ffydd ‡ ecsaminwch ychunain: anyd * adwaenwch eichunain, 'sef y'r Iesu Christ bot ynoch, a ddyeithr ychwy bot yn ancymeradwy: A' gobeithaf y gwybyddwch nad ym ni yn ‡ ancymeradwy. A' mi archaf y Dduw na wneloch dim drwc, nyd er cael-eyn * egluro ni yn gimradwy, anyd er y chwi wneuthur yr hyn 'sy ‡ syberw, cyd bom ni megis yn rei ancymeradwy. Can na allwn ni wneuthur dim yn erbyn y gwirioned, amyn tros y gwirionedd. Can ys llawen yym pan ydym ni yn weinion, a'ch bot-chwitheu yn grysion: hynn hefyd a ddamunem 'sef eich perfeithrwydd chwi. Am hyny ydd wyf yn eich absen yn scribennu y petheu hynn, trac ymy pan vwyf ‡ wydd-yn gwydd, arver o bot yn dost, * wrth y mediant a roes yr Arglwydd y-my er adailad, ac nyd er dinistrad. Bellach brodr, ewch yn-iach: byddwch perfeith: ‡ ymgoffordiwch: ymgydsynniwch: byddwch byw yn dangnedde-fus, a' Duw y cariat a'r tangnedyf a vydd gyd a chwi. Anerchwch eu gylydd a chusan sanctaidd. Y mae'r oll Sainctæ yn erchi ych anerch. Rat ein Arglwydd Iesu Christ, a' chariat Duw, a' * chymundeb yr Yspryt glan a vo gyd a chwi oll, Amen.

Yr ail epistol at y Corinthieit, a scrivenwyt o Philippi, dinas ym-Macedonia, ac anuonwyt trwy law Titus a' Lucas.

* prawf
‡ herwydd
* allu
‡ Ymbrofwch, ymhollwch, ymgreffwch
* wyddoch
‡ anvad, drwc
* gweled, dangos
‡ honest
‡ yn presennol, yn gydrychiol
* erwydd yr awdurdot
‡ ymgyfirfwch
* chymdeithas, ymgyfran

Epistol Paul Apostol at y Galatieit.

YR ARGVMENT.

Y Galatieit gwedy ey haddyscu gan S. Paul yn-gwirionedd yr Euangel, a dderbyniesont yr apostolion ffeils, yr ei yn ol yddyn ddybot y mewn, yn y absen ef a lygresont burdep dysceidaeth Christ, ac a ddangosesont bot yn angenraid cadw ceremoniae y Ddeddyf, yr hyn y mae yr Apostol yn y resymu mor ddwys yn y erbyn, val y mae yn provi a's cantiedit hyny bot yn diwreiddio iechedwrieth dyn a brynawdd Christ: canys wrth hyny y tywyllit goleuni yr Euangel: y llwythit cydwybot: y cymyscit y ddau testament, y cadarnheit cyfiawnder dyn. Ac o bleit bot y-dyscawdwyr feils yn cymeryd arnyn, val pe eu danbouesit hwy gan yr Apostolion penaf, ac nad oedd i Paul ddim awturtot nyd ymadrodd oi waith y hunan, y mae ef yn provi y bot yn Apostol wedy ei-ordeinio gan Dduw, ac nad yw ef yn is law yr Apostolion eraill: yr hyn beth wedy'r gadarnhau, y mae yn myned rhacddaw yw bwrpos, gan brovi ddarbot ein cyfiawnhau ni yn rhat geir bron Duw eb na gweithredoedd na ceremoniae: yr ei hagen yn ei hamser oedden yn gwasanaethu ac yn buddio: anyd yr awrhon nyd ynt yn unic yn ffigurae annuddiol, anid hefyd yn enbyddus, can bot Christ y gwirionedd gwrthebyn y pethau hyny wedy dybot: erwydd paam e ddyly dynion yr awrhon groesawy y rhyddit, a brynawdd Christ ai waed, ac nyd bot ei cydwybot wedy ei rhwydo ai maglu gan hoynyneu athrawaeth dynawl: o'r dywedd mae'n dangos ym-pa beth y mae y rhyddit hyn yn sefyll, a' pha ryw weithredoedd a berthyn yddei.

Epistol Paul Apostol at y Galatieit.

Pen. j.

Paul 'sy yn argyoeddi ei hanwadalwch can yddyn 'oddef ei hudaw gan y gau ebestyl, yr ei a precethent vot yn angenreidiol cadw ceremoniae 'r Ddeddyf er iechedwrieth, Ac yn gwrthgyfarch yr ei 'sy yn precethu amgen vodd no Christ yn llwyrbur. Mae yn dangos y buchedd y hun, yn mawrhau ei swydd a'i Apostolieth, ac yn declaro y vot y hun yn 'ogyfuwch a'r Apostolon pennaf.

PAul Apostol (nyd gā ddynion, na thrwy ddyn, anyd trwy Ie-su Christ, a' Duw tat yr hwn y cyvodes ef o veirw) a'r oll bro-dur 'sy 'gyd a mi, at Ecclesi Galatia: *rat vo gyd a chwi a' thangnedyf y gan Dduw Tat, a' chan ein Arglwydd Iesu Christ, yr hwn y rhoddes y hun dros ein pechotae, val in gwaredai y wrth y cydrychiol vyd drwc yma erwydd ewyllys Duw a'n Tat, ir hwn y bo gogoniāt yn oesoedd oesoedd, Amē. Ryvedd yw genyf mor vuan ich ‡ysmutwyt ymaith i *Euan-

*Gras

‡arwedlwyt treiglwyt

Euangel arall, y wrth yr vn ach galwesei yn
rhat Christ, yr hwn nyd oes Euangel arall, anyd bot
rei ich ‡ trallodi, ac yn wyllysu * datroi Euangel
Christ. Eithyr pe'snyni neu Angel o'r nef a brece-
thei ywch amgen, na hynn a precethesam ywch,
‡ malldigedic vo. Mal y racddywedasam, velly y
dywedaf yr owrhon drachefn, A's precetha neb y
chwi yn amgen ach, nac yd er bynnesoch, * malldice
dic vo. Can ys yr owrhon ai precethu'r wyf athravv-
ch dynion, ai'r yddo ‡ Duw? ai ceisio 'vwyf rengu
bod dynion? o bleit a's etwo y ‡ rengwn vod dyni-
on, ny's byddwn was Christ. Weithion y mynnaf
ywch wybot, vrodyr, am yr Euangel a precethwyt
genyf vi, nad oedd hi * erwyd dyn. Can na's derby-
niais y hi gan ddyn, ac ‡ ny'm dyscwyt hi i mi, eithr
trwy ddatguddiat Iesu Christ. Can ys clywsoch
vinam * vy-cytro i gynt, yn y ddeddyf-Iuddewic,
val y tra erlynais ar Eccles Duw, ac ei hanreithi-
ais, ac a ‡ buddiais yn * y ddeddyf-Iuddewic gor-
choch llawer o'm ‡ cyfeillion yn vy-genetl vyhun,
ac oeddwn vwy * awyddus o lawer i ‡ a thrawa-
ethau vy-tadeu. Eithr pan vu dda gan Dduw (yr
hwn am * gohanesei o groth vy mam, ac am * gal-
wesei trwy y rat ef) y ddatguddiaw ei Vap ‡ ynof,
val y byddei y-my ‡ y euangelu ef ymplith y Ce-
nedloedd, yn y man nyd * ymchwedleyais a chnawt
a gwaed: ac ny ddaethym drachefn i Caerusalem
at yrei'n a vesynt Apostolion o'm blaen i, anyd myn
aed avvnaethym i Arabia, ac a ddychwelais drachefn
i Damasco. Yno ‡ gwedy tair blynedd y daethym
drachefn i Caerusalem y ymweled a Phetr, ac a

*athrawveth
‡ trwblio
*dadchwe-lyd
‡ bid ef yn escymun
*bid ffiaidd beth ef
‡ bodhawn, bodlonwn
*yn ol
‡ nys dysceis hi
*vy-treigl vymwyedd-iat, vymddugiat, vy-buched, vy helhynt
‡ brofidiais, lwyddais
*yr Iudewiaeth
‡ ne cyfoedion
*Gr. zelotes
‡ osodiadeu vynhadeu
*ypscaresei
‡ eglurhau ne, i mi
*bregethu
*chyfrinecheis, ymgygorais, ymddolais, chydleisiais, chydsumiais ‡ ar ben

* arosais y gyd ac ef pempthec diernot. A' nebun o'r Apostolon ny's gwelais, ‡ dyeithr Iaco * brawd yr Arglwydd. Ac am y petheu 'ddwy 'yn y scribennu atoch, ‡ nachaf vi yn testolaethu geir bron Duw, nad wyf yn dywedyt celwydd. Gwedy hyny, yr aethym i dueddae Siria a' Cilicia: can ys ni'm adwaenit wrth wynep gan Ecclesidd Iudaia, yr ei oeddent yn-Christ. Eithr clywed a wnaethent wy yn unic rei yn ddyvvedyt, Yr un oedd yn ein ymlit ni gynt, 'sydd yr awrhon yn *precethu'r ffydd, yr hon oedd ef gynt yn hi ‡ anreithiaw. A' *gogoneddu Duw a wnaethant am danaf.

*drigais
‡ond, amyr
*car
‡wele

*euangelu
‡diniſtro
*molianu

Pen. ij.

Gan gadarnhau bot y Apostoliaeth ef y wrth Dduw, y mae yn dangos paam nad enwaedwyt Titus, ac nad yw ef ddim is law yr Apostolion ereill. Ie, a' darbot i ddo * argyoeddi Petr Apostol yr Iuddeon. Gwedy hyny mae ef yn dybot at ei ‡ nod pennaf, 'sef yw hynny probi bot cyfiawnhad yn dybot yn unic o rad Duw gan ffydd yn Iesu Christ, ac nyd gan weithredoedd y Ddeddyf.

*goddi, geryddu, veio ar
‡ddevnydd

INo *ar ben pedair blynedd ar ddec gvvedy, yr ‡ aethym y vyny drachefn i Caerusalem y gyd a Barnabas, ac a gymerais y gyd a mi Titus hefyt. Ac *a escendais gan ddatymguddiat, ac a gyd esponiais ac wynt yr Euangel yr hon yddwyf yn ei phrecethu ym-plith y Cenetloedd, eithr ‡ o'r naillu

*ympen, y spett
‡escennais

*aethym i vyny drwy weledigeth
‡wrthyn y hun

gyd

yd ar ei oedd yn bennaf, rrac mewn vn modd y ...edwon, neu y thedeswn yn *ober: eithr na Thitus ...wn oedd gyd a mi, cyd bei ef Groecwr, ny ...ympellwyt yw enwaedu er yr oll ffeils brodyr a ...luscesont y mewn: yr ei a ymdroscwyddesent y ...ewn i grassu ar ein rhyddit ni, 'sydd genym yn-Christ Iesu, er yddynt ein dwyn i gaethiwet. yr ...y chymwysesam ‡ o ddarestyngedigeth *enhyd ...wi, val y trigei gwirionedd yr yr Euangel yn ...sadwy y gyd a chwi: A'chan yr ei a dybit eu bot yn vawr, ny ddysceis ddim (beth oedden wy gynt, ny'm dawr i: ny chymer Duw *ansawd vn dyn) ...r hyny, yr ei pennaf ny chydesponiesant ddim a mi. Eithyr yn-gwrthynep, pan welesant darvot ...oi ato vi yr Euangel yr ei dienwaediat, val y ...oesit i Petr ar yr ei'r Enwaediat: (can ys yr hwn ...edd ‡ nerthoc drwy lavv Petr yn yr Apostoliaeth yr ei'r Enwaediat, oedd hefyt yn nerthoc trwyddo ... yn-cyfor y Cenetloedd) a'phan wybu Iaco, ...Chephas, ac Ioan am y rat a roddwyt i mi, yr ...a gyfrifir eu bot yn golofnae, wy roesant i mi ac Barnabas ddeau ddwylaw cymddeithas, val y byddei y ni precethu ir Cenetloedd, ac wynteu ir ei or Enwaediat, gan rybuddio yn vnic ar vod yni gofiau ...tlodion: yr hyn hefyt yr oeddwn yn astud yw wneuthur.

A gwedy dybot Petr i Antiocheia, mi * y gwrth ...sefais ef yn ei wynep: can ys y bot ar bai. O blegit cyn dybot 'rei y wrth Iaco, ef a vwytaei gyd ...r Cenetloedd: a nyd gwedy y dybot hwy, ef a ...enciliawdd ac ‡ ymhanodd yvvrthynt, can iddo ofni

*diffrwyth

‡felu, sylla

*gan, drwy

‡gymeint ac awr,

*nyd, gwaeth geny vi

‡prosopon, personam

*'rymus

*bllere

‡a sefeis yn ei erbyn gwrthleddais

*ledrynodd

‡ymysca-rodd

rac yr ei oeddent o'r Enwaediat. A'r Juddaeon eraill cydffuantu ac ef a wnaethant, yd yn ydbuei Barnabas yw ffuant wy hefyt. Eithyr pan welais, nad oeddent yn troedio yn vnion at wirionedd yr Euãgel, y dywedais wrth Petr yn-gwyd pawp oll, A's tudi ac yn Juddew wyt yn byw mal y Cenetloedd, ac nyd mal yr Juddeon, paam y cympelly di y Cenetloedd y * byw mal yr Juddeon? Nyni y savvl ym Juddeon ‡ wrth anian, ac nyd pechaturieit o'r Cenetloedd, a wydam na chyfiawnheir dyn gan weithredoedd y Ddeddyf, anyd gan ffydd Jesu Christ: 'sef nyni meddaf, a credesam yn Jesu Christ, mal in cyfiawnheid y gan ffydd Jesu Christ, ac nyd gan weithrededd y Ddeddyf, o bleit gan weithrededd y Ddeddyf ny chyfiawnheir vn *cnawt. Ac a's wrth geisio cael ein cyfiawni trwy Christ, in ceffir ninheu yn pechaturieit, a yvv Christ gan hyny yn wenidoc pechot? ‡ ymbell oedd. Can ys a's adeilaf drachefn y pethau a ddinistrais, ydd wyf yn gwneuthur vyhun yn * drosedd wr. Cã ys my vi trwy'r Ddeddyf ‡ bum barw ir Ddeddyf, ac val y bawn byw y Dduw, in crogwyt y gyda Christ. Val hyn byw ytwyf eto, nyd myvi yr awrhon, eithr Christ 'sy byw yno vi: ac am y bywddwy'r owrhon yn y cnawd, byw ddwyf gan ffydd yn-Map Duw, yr hwn a'm carawdd, ac ei rhoddes y hunan y trosof. Nyd wyf yn dirymio crat Duw: o bleit a's ywrth y Ddeddyf y mae cyfiawnder, yno y bu barw Christ eb achos.

*Juddewu
‡o natur
*'sef dyn
‡Na'ato Duw
*drespaswr ang hyfreithiwr, draws
‡wyf

¶Pen.

Pen. iij.

yn el cerydy hwy yn dost, Ac yn probi wrth lawer o resymae bot cyfiawnat yn dybot y can ffydd, Mal y mae yn eglur wrth esempl Abraham, Ac wrth swydd, a' theruyn y Ddeddyf, A' ffydd.

A Galatieit ynfidion, pwy a'ch *llygatdynawdd chwi, val na ‡'lynech wrth y gwirionedd, i ba'r ei y *racyscythrwyt, Iesu Christ o blaen eich llygait, ac yn eich plith y crogwyt? Hyn yn vnic a chwenychwn ei ddyscu genwch, Ai wrth weithredd y Ddeddyf yd erbyniesoch yr Yspryt, ai wrth glywet precethu'r ffydd? A ychych mor ynfydion, a' gwedy ywch ddechreu yn yr Yspryt, y mynech yr awrhon eich perffeithio gan y cnawt? A ddyoddefesoch-vvi gymeint o bethau yn ofer? ac a's yn ofer yw. Yr hwn gan hyny 'sydd yn trefnu ywch yr Yspryt, ac'sy'n gwneuthur gwyrthieu yn eich plith, a wna ef hyny wrth weithrededd y Ddeddyf, ai wrth glywet y ffydd gvvedy hei phrecethu? Nid amgen megis y credawdd Abraham y Dduw, ac ei cyfrifwyt ydd-awyn gyfiawnder. Gwybyddwch gan hyny, mae yr ei y'sydd o'r ffydd, yr ei hyn yw plant Abraham. Canys yr Scrythur yn racwelet, y cyfiawnei Duw y Cenetloedd trwy ffydd, a rac euangelawdd i Abraham, gan ddyvvedyt, Yno-ti y bendithir yr oll Genetloedd. Ac velly yr ei 'sydd o'r ffydd, a

*ribodd
‡chredech, ubyddhaech
*rac argaphwyt

bendithir y gyd a'r ffyddlawn Abraham. Can ys
cynniuer ac ynt o weithredd y Ddeddyf, y dan be-
lltith y maent: can yscribenedic yw, Ys malldige-
dic pop vn nyd erys yn yr oll petheu, a yscribennit
yn llyfer y Ddeddyf, y'w gwneuthur vvynt. Ac na
chyfiawnir nebun wrth y Ddedyf yn-golwc Duw,
amlwc yw: can ys y cyfiawn bydd-byw * wrth
ffydd. A'r Ddeddyf nyd yw o ffydd: eithyr y dyn a
wnel y petheu hyny, a bydd byw yntynt vvy. Christ
a'n prynawdd ni ‡ y wrth belldith y Ddeddyf, pan
wnaethpwyt ef yn belldith trosam, (can ys y mae
'n scribenedic, Ys malldicedic pop vn 'sy ynghroc
a'r bren) val y delei bendith Abraham ar y Cene-
loedd trwy Christ Iesu, val yd erbyniem addewit
yr Yspryt trwy 'r ffydd. Broder, dywedyt ydd wyf
val y gvvna dyniō, Cyd na bo and ammbot dyn gwe-
dy y cadarnheit, eto ny ddirymia neb ef, ac ny * byd
dim wrtho. Weithion i Abraham ac ‡ y'w had y
gwnaethpwyt y gaddeweidion. Ny ddywet ef, Ac
i'r hadae, megis yn dyvvedyt am lawer: eithyr, Ac
ith * had ti, megis am vn, yr hwn yw Christ. A' hyn
a ddywedaf, am y Ddeddyf yr hon oedd petwar-
cent a dec blynedd ar vcain gwedy, na ddichon
hi ddirymio yr ‡ Ammbot yr hon a racgadarnheit gan
Dduw erwydd Christ, val y dirymia hi yr addewit.
O bleit a's o'r Ddedyf y mae 'r etifeddieth, nyd yvv
ynteu mwy * wrth y gaddewit, eithr Duw a rodes
yr etiueddieth i Abraham wrth 'addewit. I ba beth
gan hyny y gvvasanaetha 'r Ddeddyf? O bleit ‡ tro-
sodden y doded y hi, y'n y delei yr had hvvnvv y gw-
naed yr addewit yddaw: ac y hi a ordeiniwyt gan
Ange-

*gan

‡trac

Yr Epistol y xiij. Sul gwedy Trintot.

*'osyt, rydd

‡yddy

*hedyn

‡testament, dygymot

*gan

‡camwede, angyfraithieu

angelion * yn llaw Cyfryngwr. A' Chyfryng-gwr nyd yw ‡ i vn: eithyr Duw'sydd vn. Ayw 'r Ddeddyf gan hyny yn erbyn yr addewei-dion Duw? *Ymbell oed: Can ys pe rhoesit Deddyf a allesei ‡ beri bywhau, yn wir e vesei cyfiawnder o'y Ddeddyf. Eithyr yr Scrythur 'lan a argaeawdd oll petheu y dan pechot, y'ny roddit y gaddewit *wrth ffydd Iesu Christ ir sawl a credant. Eithr cyn na dybot y ffydd, in cedwit y dan y Ddeddyf, ac in goarchéit ir ffydd, a ddatguddit rhac llaw. Ac velly y Ddeddyf oedd ein hathro in dvvyn at Christ, val in cyfiawnheit ni wrth ffydd. Eithr wedy dyuot ffyd, nyd ym ni mwyach y dan athro. Cā ys chwi oll ytych yn plant i Dduw gan y ffydd yn-Christ Iesu. Can ys chvvychvvi oll a'r a batyddiwyt ‡ i Christ, a wiscesoch Christ. Nyd oes nac Iuddew na Groe-gwr: nyd oes na chaeth na rryd: nyd oes na *gwr yw na benyw: can ys yr vn ydyw-chwi oll yn-Christ Iesu. Ac a's ‡ i Christ yddyvvch, yno yd ywch yn had Abraham, ac yn etiuedion *wrth adewit.

*trwy
‡rhwng
* Na ato Duw
‡roi bywyt
*trwy, gan

‡yn
*mab na merch
‡Christ ach pien
*can

Pen. iiij.

Dangos y mae paam yr ordiniwyt y ‡ ceremoniae. Pyr ei ac hwy yn wascodae a orbyd ydoyn derbynu pan ddel Christ y disglaer wirionedd. Mae ef yn y hanoc wy drwy rhyw gygcorion, Ac yn cadarnhau ei ddadl ac esempl gadarn neu ddamec.

‡cynnedd-feu

Y Sul gwedy Natalic

Weithian meddaf, tra vo'r etiuedd yn *bachcen, nyd oes gohāieth rhyngto a gwas, ‡ cyd bod ef yn Arglwydd *pawp dim, eithr y mae ef y dan ‡ ym-gleddwyr a' llywodraethwyr, yd y

*bab
‡er y boc
*oll, ac cwbl
‡tutorion, arffedogiō

pryd a'osodes y tat: Ac velly ninheu pan oeddem bechcin, oeddem yn gaithion y dan y gwyddorion y byt. Eithr gwedy dyvot cyflawnder yr amser, yd anvones Duw ei Vap yn wneuthuredic o *wreic, ac yn wneuthuredic y dan y Ddeddyf, val y prynet ef yr ei oedd y dan y Ddeddyf, val y gallem dderbyn y braint ‡mabwrieth. A' chan eich bot yn veibion, yd anvonawdd Duw yspryt ei Vap ich calonheu, rhwn 'sy yn llefain, Abba, Dat. Ac velly nyd wyt mwy was, amyn map: ac a's map, yr wyt hefyt yn etiuedd i Dduw trwy Christ. Sef y pryd, nad adwaenech wi Dduw, y gwasanethech yr ei *wrth aniau nyd ynt dduwieu. Ac yr awrhon a chwi yn adnabot Duw, ano yn hytrach yn adnabodedic gan Dduw, pa wedd yr ymchweleseoch drachefn at egwan a'*thlodion 'wyddorieu, yr ei yrwych ymgaethiwo yddynt drachefn yn eich ‡gwrthgarn, Cadw *diernodie yd ych, a' misoedd, ac amseroedd, a' blynyddedd. Mae arnaf ofn am danoch, rac darvot i mi ‡lafurio wrthych yn ofer. Byddwch val vyvi: can ys mivi bydd val chwichwi: broder, atolwc ywch: ny wnaethoch ddim*eniwed i mi. A' gwyddoch, pan yw trwy wendit y cnawt yr euangelais ywch ‡ y waith gyntaf, A' phrawfiad o hanof yr hyn oedd yn vy-cnawt, ny dirmigesoch, ac ny * 'omeddesoch: anyd val Angel Duw, ie val Christ Iesu im derbyniesoch. Pa vn yno oedd eich dedwyddwch? can ys ydd wy'n test ywch, pe besei possibil, y tynnesech allan eich llygait, ac y rhoesech i mi. Aethym i gan hyny yn elyn ywch, o bleit i mi ddywedyt y gwir ywch? Y

*bun, wreic nith, verch

‡mab-wys, cyn-wys

*o natur

*angenoc, eisieuedic, rheitusaidd

‡or dechreu o newydd

*dyddieu

‡orafaelu

*camwedd

‡yn y blaen

*wrthnebesoch, wrthodesoch

mas

maen hwy * yn eiddigedus drosoch ‡ nyd yn iawn: eithyr hwy vynnent eich can chwi allan, val y bei chwi * vot ac eiddigedd am danynt wy. Eithyr peth ‡ da onus yw cwbl garu yn wastat ym-peth da onus, ac nyd yn vnic pan wyf * wydd-yn-gwydd a' chwi, vy-plant-bychein, yr ei'r wyf eilwaith yn eu bescor, yd y'n y ‡ ffurfer Christ ynoch. A' mynnwn vy-bot y gyd a chwi yr awrhon, val y gallwn newidio vy * llef: can ys ‡ petrusaw ydd wyf am danoch. Dywedwch i mi, yr ei a vynnwch bot y dan y Ddeddyf, a ny chlywch y Ddeddyf? Can ys mae'n yscrivenedic, bot i Abraham ddau vap, vn o wasanaethwreic, ac vn o'r wreic-rydd. Eithyr hwn oedd o'r wasanaethwyr, a anet * erwydd y cnawt: a' hwn oedd or wreic rydd, a aned wrth yr addewit. Wrth y pethei hyn y dyellir peth arall: can ys mam * hyn yw'r ddau ‡ Testament, vn yr hon yw Agar o vynyth Sina, 'sy yn cenedlu i gaethiwed (cā ys Agar neu Sina mynyth yw yn Arabia, ac y mae yn cyfatep i Gaerusalem ys yd yr awrhō) ac y mae yn gaeth hi ai phlant. Eithyr Caerusalem vchod y sy rydd: yr hon yw'n mam ni oll. Can yscrivenedic yw, Llawenha dydi ‡ ddiepil yr hon nyd wyt yn * planta: tor allan a' llefa, yr hon nyd wyt yn escor: can ys ir ‡ ddiffaith y mae mwy o lawer o blant, nac * i hon 'sy a gwr yddi. Can hynny vroder, ydd ym ni vnwedd ac Isaac, yn plant yr addewit. Eithyr megis y pryd hyny hwn a anet erwydd y cnawt, a ymlidiai yr vn a aned erwydd yr yspryt, ac velly yr awrhon. Eithyr pa ddywait yr Scrythur? Bwriwch allan y wasanaethwreic hi ai

*ich gorderchu
‡ar gā, yngham,
*yn gorllwyn
‡tec, prydverth gwiw
*yn presentol, yn gydrychiol gyd a chwi
‡lunier
*llais
‡amheudowto
Yr Epistol y iiij. Sul yny Grawys.
*ar ol
‡Ddyg yth
bot
*vry
‡anvap,
hesp
*planny
‡ddiwrioc
*ir wrioc
‡ar ol.

hi a'i map: can na bydd map y wasanaethwreic yn etiuedd gyd a map y vvreic rydd. Can hyny brodér, nyd ym ni veibion y wasanaethwreic, anyd y vvreic-rydd.

Pen. v.

Mae ef yn ceisio y tynnu hwy y wrth yr Enwaediat. Ac yn dangos yddyn yr ymladd rhwng yr Yspryt ar cnawt, a'ffrwytheu pop vn o'r ddau.

Sefwch-yn-safadvvy yn y rhyddit yn rhyddaodd Christ ni, ac na *rwyder chwi drachefn ac iau caethiwet. ‡Nacha, mi Paul a ddywedaf wrthych, a's chvvychvvi a enwaedir arnoch, ny ‡buddia Christ ddim y wch. Can ys testiaf drachefn i bop dyn, yr hwn a enwaedir arno, y bot ef yn *chwym y gadw'r ‡Ddeddyf oll. Chwi ach *ymddadwnaethoch y wrth Christ: pa'r ei pynac ich cyfiawnir gan y Ddeddyf, ys cwympesoch y wrth rat. Can nyni trwy'r yspryt ym yn ‡gwilied am obeith cyfiawnhad wrth ffydd. Can ys yn-Christ Jesu nac Enwaediat ny *buddia ddim, na dienwaediat, anyd ffydd yr hon a waithia ‡trwy gariat. Yr oeddech yn redec yn *brydverch: pwy ach rwystrodd, val nad ‡vvyddhaech ir gwirionedd? Nyd yvv'r *grediniaeth hon y wrth yr hwn a'ch galwy chydic ‡surdoes a sura yr oll *does. Mae genyf vi'obeith am danoch trwy'r Arglwydd, na bydd-

*ddalier
‡Wele
‡lesa, phrofitia
*ddyledwr
‡cwbl or Gyfreith
*ymddatleusoch, ymddirymiesoch
‡dysgwyl
*thal
‡gan
*dec dda
‡chredeckt
*cygcor hwn
‡leven
*delpyn

chwi o ddim meddwl amgen: eithyr hwn 'sydd
trallodi chvvi, a ddwc ei varnedigeth, pwy'n py-
nac* vo. Ac a's mivy, broder, 'sydd eto yn prece-
thu'r Enwaediat, paam ydd ys eto iin ymlid? ve-
lly ef ‡ ddadwnaed * tramcwydd y ‡ groc. Och
dduvv na thorit ymaith yr ei ach aflonyddant. Can
ys broder, ich galwyt chwi i ryddit: yn vnic nac
arvervvch eich ryddit yn *achos ir cnawd, eithr ‡ gan
gariat gwasanaethwch bavvb y gylydd. Can ys
y oll Ddeddyf a gyflanwir yn vn gair, 'sef yn
hwn, ‡ Cery dy gymydawc mal tuhun. A's ynte
cnoi ac yssu y gylydd a wnewch, ymogelwch rac
‡ymddifa gan y gylydd.

Wyth hyny y dywedaf, Rodiwch yn yr Yspryt, ac
na vid ywch gyflanwy trachwāteu y cnawt. Cā ys
y cnawd a drachwenych yn erbyn yr Yspryt, a'r
Yspryt yn erbyn y cnawt: a'r ei hyn a * gyferbyniāt
y gylyd, val na alloch wnenthur cyfryw betheu ac
a vynnech. Ac a's ‡ arweinir chwi y gan yr Yspryt,
nyd ydych dan y Ddeddyf. Sef gweithredodd y
cnawd 'sy amlwc, yr ei ynt, torri-priodas, *godineb
aflendit, ‡ nwyfiant, delw addoliat, * swyno, ‡ casinep,
cynnēnu, *gwynvydu, llit, ymgeiniae, tervyscae,
cam-opinionae, cenvigennæ, lladdiadae, medd
dot, ‡ glothinep, a'r cyffelyp petheu hyn, am pa
rei y rac ddywedaf ywch, megis ac y rac ddywe-
dais yvvch, na bydd ir ei a wna'r cyfryw betheu,
feddyannu teyrnas Duw. Eithr ffrwyth yr Yspryt
yw cariat, llawenydd, *tangneddyf, ‡ anmynedd,
tiriondep, dayoni, ffyddlondep, *gwarder, ‡ artempr
yn erbyn y cyfryw nyd oes vn Ddeddyf. Can ys
'rei

*ylw
‡ddilewyt, e
*darvu am
‡galanas,
atcasrwydd
ywrth y
groes
*echlysur,
ddevnydd
‡trwy
‡Car
*brathu
‡ymddreulio

Yr Epistol y xiiij. Sul gwedy Trintot.

wrthnebāt
‡tywysir,
arweddit
*ffornicrwydd, putteindra
‡anlladrwydd
*cyvaredd,
Rinie
‡gelyniaethe, galanas ne ddigasedd
*cenvigennen
‡ynyta
*heddwch
‡hwyr-dic, ne hir-odef

*affeithieu ‡clodforwac

'rei yddo Christ, a grocesont y cnawt gyd a'n *wy-
niae ai drachwantae. A's byw ydym yn yr yspryt,
rhodiwn hefyt yn yr yspryt. Na ddeisyfwn ‡ wac
'ogoniant, gan ymannoc eu gylydd, ac yn ym-gen-
uigennu wrth eu gylydd.

Pen. vj.

‡croes

Mae ef yn eiriol arnynt bot yn donedigaidd wrth y gweinion,
A' dangos ei cariat broderawl ai cymesurdep: Hefyd ar
ymgleddu o hanynt wenidogion ei Eccles, Bot parhau,
Ymhoffi yn ‡croc Christ, I adnewyddiat bywyt, Ac yn y
dywedd y mae yn damunaw ydynt wy y gyd a'r ffyddlo-
nion eraill oll lwyddiant.

*Arwedd-wch ‡llwythen

Broder, a's gorddiwedwyt dyn *
mewn ryw bai, chvvy chwi ysy yn
sprytawl, cyweiriwch y cyfryw vn
ac yspryt gwarder, gan dy ystyr-
ied tuhun, rac dy temto dithe he-
fyt. * Dygwch ‡ drymbeichiae y
gylydd, ac velly cyflanwch Dde-
ddyf Christ. O bleit a's tybic neb y bot yn ddim,
ac yntef eb bot yn ddim, y mae wedy ei dwyllo gã
ei dyb ei hun. Eithr probet pop vn y'waith yhunã,
ac yno y bydd ganthaw' orfoleđ yno yhun yn vnic
ac nyd yn eraill, Can ys pop vn a ddwc y baich
yhunan. Bit i hwn a ddyscwyt yn y gair, wneu-
thur hwn y * dyscawdd ef yn gyfranoc ou oll dda.

*dangoso-edd

Na thwyller chwi: ny watworir Duw: can ys pa
beth pynac a heua dyn, hyny a ved ef hefyt. Can ys
hwn

hwn a heua ‡y'w gnawt, o'i gnawt y med llygre= digeth: eithr hwn a heuo ir yspryt, o'r yspryt y met fywyt tragyvythawl. Na blinwn gan hynny yn yngwneuthu dayoni: can ys yn ei briavvd-*amser ymetwn, a ddieithr i ni ‡ddefficio. A chan hyny na boi ni amser, gwnawn ddaioni i bop dyn, ac ynenwedic yr ei, 'sy duylwyth y ffydd.

Welwch *ehelaethet y llythyr a escrivenais a= tych a'm llaw vyun. Cynniuer ac a vynnent wneu thur wynep-tec y w'ch yn y cnawt, 'syd ich cympell hwynnu eich enwaedu, yn vnic val nad ymlitier hwy o bleit *croc Christ. Cā nad ynt wy ehunain y rei a enwaedir, yn cadw y Ddeddyf, anyd deisyfu mel eich enwaedu chvvi, val yr ymhoffent yn eich cnawt. Eithyr na ‡bo i mi ddim 'or ymhoffi, anyd yn-croc ein Arglwydd Iesu Christ, gan yr hwn y croeshoelwyt y byt i mi, a' minheu ir byt. Can ys yn-Christ Iesu nac enwaedediat ny *buddia ddim, na dienwaediat, anyd creatur newydd. A' chynni= uer ac a rodiant erwydd y rheol hon, tangnedd yf ydd arnynt, a' thrugaredd, ac ar uchaf Israel Duw. O hyn allan na *volested neb vi: can ys dwyn y= dwyf yn vy-corph nodae ein Arglwydd Iesu. Vro= der, Rat ein Arglwyddd Iesu Christ a vo gyd a'ch yspryt, Amen.

At y Galatieit yr yscrivenwyt hvvn o Ruvein.

‡yddy
*bryd
‡lescau
*veint, hyd
Yr Epistol y xv. Sul gwedy Trintot.
*croes
‡ato Duw
*thal
‡ar ol
*thrwbled
‡arllwybre

Epistol Paul at *yr Ephesieit.*

YR ARGVMENT.

TRa ytoedd Paul yn-carchar yn Rufein, yr ymyrhei gan ddyscawdwyr ym-plith yr Ephesieit, yr ei a lygrent yr iawn ddysceidaeth a ddyscesei ef yddynt, erwydd pa bleit yr escrivenawdd ef yr epistol hwn, yw cadarnhau hwy yn y peth, y ddyscesent ganto. Ac yn gyntaf ar ol ei ymanerch, y mae ef yn y diogelu hwy am iachawdwrieth, can y bot wy gwedy eu rhac dervynu gan rydd etholedigeth Duw, cyn na ei geni, ac yn inseliedic i vywyt tragyvythawl trwy yr Yspryt glan, gwedy ei roddy yddynt gan yr Euangel, gwybodaeth yr hyn ddirgelwch, y mae ef yn gweddiaw ar Dduw ei gadarnhau yn ei cyfor. Ac er mwyn nad ymhoffent yddynt y hunain, mae yn dangos yddynt ei trueni eithaf, yn yr hyn ydd oeddent yn soddedic cyn nac yddynt adnabot Christ, megis popl eb Dduw, Cenetloedd rei ny wnethit addewit yddynt, ac er hyny wrth rydd drugaredd Dduw yn-Christ Iesu, yr iachawyt hwy, ac ei ordeiniwyt yntef yn Apostol yddynt, megis ir oll Genetloedd eraill: am hyny y mae ef yn deisyfu ar Dduw'oleuhau calonae yr Ephesieit a pherffeith ddyall y [illegible] ef, ac mae'n cygcori yddyn hefyd goffau y dirvawr ddoniae, ac na chymmyrsõt gã y gau ebestyl, yr ei 'sy yn ceisio dadchwelyd y ffydd hwy, a' * mistling yr Euangel dan draet, yr hon y phregethwyt yddynt wy, megis wrth ddamwain nei ddigwydd, anid erwydd tragyvythawl gyfrinach Duw: yr hwn wrth y modd hyn ysydd yn cadw yn unic ei Eccles. Ac am hyny y mae'r Apostol yn canmol ei wenidogeth, can y Dduw wrth hyny

* sathru

...wy bdymlasu ym plith dynion; ac yn peri y ddel ddwyn ffrwyth aml, megis gwiriondep, sancteidwydd, y gyd ar oll ...ddeu a berthynant i dwywoldep. Yn ddywethaf oll nyd ... ef yn declaro yn bwic yn gyffredin pa buchedd a darparei ... i Christianogion, and mae'n dangos hefyd yn 'ohanre... ...l, pa bethen a perthyn i'alwedigeth pop dyn.

¶Pen. j.

...l ei ymanerch, Y mae yn dangos bot yr achos pennaf or iachawdwriaeth hwy yn sefyll yn rydd etholedigeth Duw ...rwy Christ. Mae ef yn dangos ei wyllys da yn ei cyfor... hwy, gan ddiolwch a gweddiaw Duw dros y ffydd hwy... ...awrhedd Christ.

PAul Apostol Jesu Christ, gan ewyllys Duw, at y Sainctae, yr ei sy yn Ephesus, ar ffyddloniō in-christ Jesu: Rat a vo gyd a chwi, a' thangnedyf, y * gann Dduw ein Tat, a'chan yr Arglwydd Jesu Christ. Bendigedic vo Duw 'sef Tat ein Arglwydd Jesu Christ, ...hwn a'n bendithiawdd a phob bendith yspryt...awl yn nefolion yn Christ, megis yd etholes ...ef nyni ynddaw ef, cyn na sailiat y byt, bal y by...ddem sanctaidd, ac yn ‡ ddiargywedd geir y bron

*wrth

‡ddiglwlie dic, ddivei

 ef yn

ef yn-cariat: yr hwn a'n rac derbynawdd ni* ys bwriedd ... trwy Iesu Christ ydd ehun, erwydd gwyddn bodd y ewyllys ef, er moliant gogoniant ei rat, ‡ trwy 'r hwn rat y cymeradwyawdd ef nyni yn garedic, y gan yr vn y mae i ni brynedigeth trwy y waed ef, nid amgen y madduant pechotae, erwydd y*'oludawc rat ef: a'r hwn y bu ef yn ‡ ampl yn ein cyfor yn pop doethinep a' dyall, ac a egorodd i ni * ddirgelwch ei wyllys erwydd ei ‡ radvodd, rhwn a * lunieithesei ef yndaw, nid amgen yn llywodraeth cyflawnder yr amseredd vod yddaw gydgynull yn vn bop peth, ac a'r ysydd yn y nefoedd, ac a'r ys ydd yn y ddaiar, sef yn-Christ: yn yr hwn hefyt in ‡ detholwyt pan in rac derbynwyt erwydd ei rac * osodiat ef, yr hwn a weithreda bop dim ‡ erwydd cyngor y wyllys ehunan, pan ym i ni, yr ei cyntaf a 'obeithesaim yn-Christ, bot er mawl y 'ogoniant ef: yn yr hwn hefyt y gobeitheso-chwvitheu gwedy ywch glywed gair y gwirionedd, 'sef Euangel ein iechedvvrieth chvvi, yn yr hon hefyt gwedy ywch gredu, ich inseliwyt ‡ ac yspryt glan y gaddewit, yr hwn yw * ernes ein etiueddiaeth, hyd brynedigeth y ‡ meddiant a bvvrcasvvyt er moliant y 'ogoniant ef. Erwydd paam hefyt, gwedy i mi glybot son am y ffydd, 'sy genwch yn yr Arglwydd Iesu, a'r cariat * ar ir oll Sainctæ, nyd wy'n ‡ peidio a dyolvvlch drosoch, gan eich coffau yn vy-gweddiae, ar vod y Duw ein Arglwydd Iesu Christ, Tat y gogoniant, roddy i chwi yspryt doethinep, a' datguddiat trwy y gydnabyddiaeth ef, a'r 'oleuo * llygait eich dyall val y gwypoch pa vn yw gobaith y

*alwe-

*bab-wys, tadwys, tadogeth
‡ar, gan
*gyfoethoc
‡helaeth
*mysteri
‡wirvodd, vodlonrwydd
*bwrposesei, osodesei, arvaethesei
‡dywetswyt
*luniaeth, arvaeth
‡ar ol
‡a'r
*gwystl
‡gorescyn
*ynghyfor
‡gorphwys
*golwc

[h]ollwedigeth ef; a' pha vn yvv golud y'ogoneddus [*alwad]
[et]tiueddiaeth ef yn y Sainctae, a' pha ‡ vn yw y tra [‡beth]
[ra]gorwedd y vediant ef yn ein cyfor, yr ei a gredwn,
[h]erwydd gweithrediat ei * gadr-nerth ef, yr hynn a [*gadarn nerthowgrwydd]
weithiawdd ef yn-Christ, pan y cyfodawdd ef o vei
[r]w, ac e dodawdd ar ei ddeheulaw yn y ‡ nefoedd, [‡nefolion]
[g]oragoruwch oll llywodraeth, a' meddiant, a' ga=
[llu], ac Arglwyddiaeth, a' phop Enw, a'r a enwir, [*ympellwch pen]
[nyd] yn y byt hwn yn vnic, anyd hefyt yn yr hwn
[y]sy ar ddyvot, ac a ddarestyngawdd bop dim dan [‡a ddaw]
[y] draet, ac y dodes ef goruch pop dim y vod yn ben
[y]r Eccles, yr hon yw y gorph ef, 'sef y gyflawnder
[y]r hwn 'sy'n cyflawnhay * pop peth ym-pop peth. [*yr oll betheu]

Pen. ij.

[...]mawrygu Rat Christ, rhwn yw vnic achos iechedwrieth. Ymae yn dangos y ddyn pa sut popul oeddynt cyn ei gorymchwel, A' pha sawt ydyn yr awrhon yn-Christ.

A Chwi theu a vyvvocaodd ef, yr ei oeddech wedy meirw yn-camweddae a' phechotae, yn yr ei, gynt y rhodiech *erwydd helhynt y byt hwn ‡ac erwydd y tywysoc a lywadraetha yn yr awyr, 'sef yr yspryt, 'sy owrhon yn gweithiaw ym-plant anuvyddot, yn cyfrwng pa rei ydd oeddem ninheu hefyt yn *cydtro gynt, yn trachwantae ein cnawt, gan wneuthur 'wyllys e y cnawt, a'r meddwliae, [ac] oeddem wrth ‡ anian yn blant * digofeint, yn [*ar ddull] [‡ar ei] [*treiglo, cyttal] [‡natur] [*llid, sorriāt]

‡gyfoethoc
*cydosodes
‡gyfoeth
*ras
‡rhoddiat
*wrth
‡ordeinsodd

gystal ac eraill. Eithr Duw yr hwn 'sy ‡ 'oludoc yn-trugaredd, trwy ei vawr gariat a'r yn carodd ef ni, a' phan oeddem wedy meirw gan pechote, a'n cyd bywhaodd ni yn-Christ, gan rat pa vn yr iachawyt chwi, ac an cyd gyvodes, ac a'n *cyfleahaodyn y nefolion leoedd yn-Christ Iesu, val y dangosei yn yr oesoedd rhac llaw y dirvawr ‡olud y rat ef, trwy ei garedigrwydd y nyni in-Christ Iesu. O blegit can *rat yr iacheir chwi trwy ffydd, a' hyny nyd o hanoch yhunain: ‡ dawn Duw ydyw. Nyd o weithredoedd, rac y neb ymhoffy. Canys y weithred efydym wedy ein creau in-Christ Iesu y weithredoedd da, yr ei a ‡ ddarparodd Duw, val y rhodiem ynthwynt, Erwydd paam cofiwch ych bot gynt yn Genetloedd yn-y cnawt, ac ich gelwit yn ddienwaediat gan yr ei'n a elwir yr Enwaediat yn-y cnawt, o waith dvvylaw; eich bot, meddaf, y pryd hyny eb Christ, ac yn ddieithredic y wrth wladwriaeth Israel, ac yn estronieit y wrth yr ammodae'r addewit, ac eb obeith genwch, ac yn rei ddiduw yn y byt. Ac yr awrhon in-Christ Iesu, yr ei oedech gynt ym-pell, *a wnaethpwyt yn agos eicit, sef trwy waed Christ. Can ys efe yw'n tangnefedd, rhwn a wnaeth y ddoy blaid yn vn, ac a ddatododd y gayad y ‡ rhan-baret, gã *dirymio trwy y gnawd ef y ‡gelyniaeth, 'sef Deddyf y gorchymynnae yr hon 'sy yn hanuod o *'ordinadeu, y ‡ wneuthur y ddau yn vn dyn newydd yndo yhun, gan wneuthur tangnedd velly, ac val y *cysiliai ef y ddau a Duw yn vn corph gan y ‡ grogiad ef, a'lladd *gelyniaeth wrthei, ac a ddaeth, ac a ‡ Euangelawdd dangnedyf ywch

*ich
‡pinifwn, va
gwyr genol
*ddadwneu
thur, ddidymio
‡digasedd
*ddefodeu
‡greu
*cymmodei
‡angeu
*galanas, digasedd
‡bregethawd

...wch 'yr ei oeddech ym-pell, ac ir ei oeddech agos
... Can ys trwyddaw 'ef y maei ni y *ddwyblaid
...wysogeth at y Tat ‡ gan yr vn Yspryt.
Weithion gan hyny nyd yw-ch' mwy ddieithreit
...wybodieit: amyn *cytddinasieit a'r Sainctæ, ac
...‡duylwyth tuy Duw, ac wedy eich adailad ar
...sailvaenaid yr Apostolion a'Prophwyti, ac yntef
Iesu Christ yn bod yn ‡ben conglfaen, yn yr hwn
y oll adailad wedy' gyssylltu, a dyf yn templ* sanc-
...idd ir Arglwydd, yn yr hwn hefyt ych cyd adail-
...wyt chwi y vot yn ‡ drigfan Duw * gan yr Yspryt.

*hyffordd-wydd
‡trwy
Yr Epistol ar ddydd S. Thomas.
*cyfwlad,
‡deulu
*rowndawl
‡sylvaen cyntaf
*lan
‡brefwylfa, gartref, drigle
*drwy

¶ Pen. iij.

...ngos y mae achos ei garchar. Deisyfu arnynt nad ymell-yngent o ran y'obtd[illegible]ef, Ac erchi ar Dduw y mae ei cadarnhhau hwy yn ei Yspryt.

O Bleit hyn ydd yvv vi Paul yn car-charor Iesu Christ dros-y-chwi y Genetloedd, a's clywsoch y wrth y llywodraeth y Rat Duw a roed i mi ‡yn eich cyfor, sef yvv hyny, bot Duvv gan ddatguddiat gwedy dangos y dirgelwch hyn y-mi (val yr scribenais vchod yn ychydic 'airiæ, wrth yr hyn pan darllenoch y gellwch wybot vy-deall yn-dirgelwch Christ) yr hwn yn oesoedd eraill ny's*eglur-wyt i veibion dynion, val y mae'r awrhon wedy datguddiaw yw sainct Apostolion ef a'Prophwyti gan yr Yspryt, 'sef bot y Cenetloedd yn gyd eti-

Yr Epistol ar ddie ystwyll
‡eroch, tu ac atoch
*gwybu-wyt agor-wyt

ueddion hefyt, ac yn gydcorph, ac yn gyfranogion o y addewit ef in-Christ ‡ gan yr Euangel, ir hon im gwnaed i yn wenidawc * gan y ddawn y Rat Duw a roed y-my erwydd ‡ grym y veddiant ef. Sef y mivi y lleiaf o'r oll Sainctæ y rhoddwyt y Rat hwn, ar bot i mi * Euangelu ym-plith y Cenetloedd ‡ anchwiliadwy'olud Christ, ac y eglurhau y bawp pa vn yw cymddeithas y dirgelwch, yr hwn o ddechreuad y byt oedd guddiedic yn-Duw, 'r hwn a greawdd bop dim * trwy Iesu Christ, er mwyn bot yr awrhon ir llywodraethae ac ir meddiannae yn y lleoedd nefolion yn wybodedic yddyn trwy'r Eccles yr amrywoliavvs doethineb Duw, erwydd y trac ‡ 'osodiat tragywythawl, 'rhwn a weithiawdd ef yn-Christ Iesu ein Arglwydd, y gan yr hwn y mae i ni * hyder a hyffordd rwydd wrth 'obaith, gan ffydd yndo ef.

Erwydd paam ydd archaf arnoch nac ‡ ymellyngoch o bleit vy-blinderae i er eich mwyn, yr hyn yw eich gogoniant. O'r achos hyn y plygaf vy-glinieu ar Dat ein Arglwydd Iesu Christ, (o ba vn yr henwir yr oll * tuylwyth yn y nefoedd ac yn y ddaiar) val y rhoddo y-chwy erwydd golud eu 'ogoniant, megis ich nerther yn gadarn gan y yspryt ef yn y dyn oddymewn, modd y trico Christ yn ych caloneu gan ffydd, mal gwedy eich gwreiddier a'ch ‡ dyfyler * yn-cariat, y boch abl y amgyffred y gyd a'r ol Sainctæ, beth yw lled, a' hyd a' dyfnder, ac ‡ uchelder: a' gwybot cariat Christ, yr hwn 'sy * tros wybodaeth, val ich llanwer ac ‡ oll gyflawnder Duw. Iddaw ef can hyny * pwy a ddy-

‡ trwy
* trwy
‡ gwaith
* bregethu, benegi
‡ anbeidrol
* gan
‡ oddodiat, arvaeth, ddarpar
* ryddit

Yr Epistol y xvi. Sul gwedy Trintot.

‡ ddeffiffioch laesoch
* tadogeth, tadwys
‡ grwndwaler, grwnder
* mewn
‡ vchedd
* tuhwnt i
‡ llawnllonveit
* rhlwn

i ddychon dra lliosocau bop peth ar archom nai a veddyliom, * erwydd y meddiant 'sy yn gweithi-aw ynom, y bo ‡ gogoniant yn yr Eccles yn-Christ Iesu, trwy'r oll genetlaethae yn oes oesoedd. Amē.

*yn ol
‡moliant

Pen. iiij.

[illegible] yn el hanog i wardder, hirddioddef, i gariat a' thangnefedd, Pop vn i wasanaethu ac adailad eu gylydd a'r dawn a roddes Duw ydaw, Gogelyd rac dyscedaethi oddieithr. Wody ymaith yr hen ymwreddiat y trachwanteu afradlawn, a' rhodio yn-buched newydd.

Mineu gan hynny y carcharor yn yr Arglwydd atolygaf ywch ar rodio yn teilwng o'r 'alwedigeth ich galwyt, * yn-pop ‡ gestyngeiddtrameddwl, a' ‡ thiriondeb mewn dyoddefgarwch, gan ymgynnal eu gylydd trwy gariat, gan astudiaw cadw vndep yr Yspryt yn rhwymedigeth ‡ tangnefedd. Vn corph ysydd, ac vn yspryt, megis ac ich galwyt yn vn 'obaith eich galwedigeth. Vn Arglwydd sy, vn ffydd, vn Batydd, vn Duw, a' Thad oll, yr hwn 'sy goruwch ‡ oll, a' thrwy * oll, ac ynoch oll.

Yr Epistol y xvij. Sul gwedy Trintot.
*gyd
‡iselder
*lledneisrwydd,
mwynder
‡heddwch

*pawp
‡pop dim
*pop dim

Eithr i bop vn o hanam y rhoet y Rat, erwydd y mesur dawn Christ. Can hynny y dywait, Pan escendawdd y vynydd ir vchelder, ef a * dduc ganto gaethiwed yn gaeth, ac a roddes ‡ rodion y ddynion. (Velly, am y-ddaw escendy, pa beth ydyw,

Yr Epistol ar ddydd. S. Marc.
*gaethiwodd &c
‡ddonieu

*rhanneu

‡Doctorieit, Dyscodron, Athrawon

*cynnyrch

caslu, elcyt

‡chyfarsy-ddom

*perffeith

‡maint

*amgylch

‡gwynt

*bwriadu

siomedigeth

‡ymgymenny, ymdrwsiat

*rhan, aelod

Yr Epistol y xix. Sul gwedy Trintot.

‡gan hyny

*bywyt

‡galedrwydd ddelli

*ddifrawy, eb ddiddori

‡nwyfiant, rwyf

*wancus, vngwaith, vn swydd

‡dangoswyt

anyd darvot yddaw hefyt descendy yn gyntaf ir *part theu iselaf or ddaiar? Yr vn a ddescendawdd, yw'r vn ac escendawdd, tragoruwch yr oll nefoedd, val y cyflanwei ef bop dim) Ef gan hyny a roddes rei y vot yn Apostolion, a'r ei yn Prophwyti, a'r ei yn Euangelwyr, a'r ei yn Bugelydd, ac yn ‡Ddyscyawdwyr, er *componi y Sainctæ, i waith y weinidogeth, ac er adailad corph Christ, yd ynny ‡chyhyrddom oll (yn vndeb ffydd a' gwybodaeth Map Duw) yn wr *cwbl, ac ym mesur ‡oedran cyflawnder Christ, val rhac llaw na bydom mwyach yn plant, yn bwhwmman ac yn ein *trawsarwein gan bop ‡awel dysceidaeth, wrth ddichell dynion, a' hocced, er *cynllwyn twyll. Eithyr dilynwn wirionedd yn-cariat, ac ym-pop peth cynnyddu yddo ef, 'rhwn yw y pen, 'sef Christ, y gan yr hwn y bydd ir corph gwedy darvot ei gomponi ai gyssylltu ynghyt trwy' bob cymmal, er ‡ymdrefnyat, (erwydd y grymustr ysydd ym-mesur pop *parth) dderbyn cynnydd ir corph, er ei adailad yhun yncariat.

Hyn ‡ynteu a ddywedaf, ac a testiaf yn yr Eglwydd, na bo y chwi o hyn allan rodio mwy mal y rhotia Cenetledd eraill, yn-gwagedd ei meddwl, ac ei meddwl vryd gwedy ei dywyllu, ac yn ddieithreit y wrth *buchedd Dduwiol trwy'r anwybodaeth ysydd ynthwynt gan ‡galated eu calonheu: yr ei gwedy yddyn ‡ddiddarbodi a ymroesont y *ddrythyllwch, y wneuthuriad pop aflendit, yn *vnchwant. Eithr chwichwi nyd velly y dyscesoch wrth Christ. A's bu y chwi ar y glywet ef, ac o'ch ‡dyscwyt

cwyt gantho, megis y mae'r gwirionedd yn Iesu, sef bot ychwi ddodi ymaith erwydd yr ymwreddiat gynt, yr hen ddyn hvvnvv, yr hwn 'sy lygredic * wrth y trachwanteu twyllodrus, ac adnewydder chwi ‡ yn yspryt eich meddwl, a'gwiscwch y dyn newydd, yr hwn * erwydd Duw, a creawyt yn cyfiawnder, a' gwir sancteiddrwyd. Erwyd paham bwrwch ymaith y * celwyd, a' dywedwch bawp yn wirionedd wrth ei gymydawc: can ys aelodeu ym yw gylydd. A's digiwch, ac na phechwch: nac aed haul ‡ ymachelyd ar eich digofeint, ac na rowch le i ddiabol. A ledrataod, na ledrataed mwy: eithr yn hytrach llafuried a' gweithied ai ddwylo y peth 'sy dda, val y bo ganto yw roi ir vn a vo ac eisieu arno. Na ddeued vn ymadrawdd llwgredic o'ch geneu: anyd yr vn a vo cymmwys, er * mwyniant adailad, val y duco rat ir ei a ei clywant. Ac na thristewch yr Yspryt glan Duw, gan yr hwn ich inseliwyt y ddydd y prynedigeth. Bwrier ymaith y wrthych pop chwerwydd, a' digofeint, a' llid, a' ‡ llefain, a' chabl y gyd a'phop * drigioni. Byddwch wymnion wrth eu gylydd, a' thrugarogion, gan vadden yw gylydd, megis ac maddeuawdd Duw er mwyn Christ i chwitheu.

*trwy, gan
‡ac.
*ar ol
*celwydd
‡yn y lewenydd, yn y hadef, dan y gayreu
*da ar les, y arver
‡dyscrethain, diespedan, bloeddio
*malis

Pen. v.

Cu hannoc y mae i gariat, Cu rhubyddio y ymogelyd rrac aflendit, cupyddtot, ymadrodd ampwyllic, a' gau ddysc, Bot yn ddiseml. Ymogelyd rac meddwdot, Ymlawenhau a' bod yn ddiolchgar parth a Duw, Ymestwng bawp yw gylydd.

yw gylydd. Mae ef yn traethu am priodas corphorawl ac vn ysprytawl rhwng Christ a'i Eccles.

Yr Epistol y iij. Sul yn y Grawys.

Byddwch gan hynny ddilynwyr Duw, val plant caredigol, a'rhodiwch yn-cariat, megis in carodd Christ ninheu, ac y roddes y hunan y trosā, y vot yn offrwm ac aberth * arogl arwynt tec y Dduw. Eithyr godinep, a' phop aflendit, neu ‡ cupyddot, nac enwer chwaith yn eich plith, val y gwedda y Sainctæ, na * chroesaneth, nac ymadrodd ‡ ynbyt, na * chellwair, y petheu ny chyggweddant, eithr yn gynt rhoddy diolwch. Can ys hyn a wyddoch, am ‡ puteiniwr, na neb aflan, neu * cupydd, yr hwn yw ‡ delw-addolwr, nad oes yddo ddim etiuedieth yn-teyrnas Christ, a' Duw. Na thwyllet nep chwi a gwac'airiau: can ys o bleit cyfryw bethen y daw digofeint Duw ar y plāt anuvydd. Na vyddwch gan hynny * gyfeillion y ddynt. Can ys yr oeddech gynt tywyllwch, ac yr awrhon goleuni ydych yn yr Arglwydd: rhodiwch mal plant golauni, (can ys ffrwyth yr yspryt a hanoedd o bop daoni, ‡ ac vniondep, a' gwirionedd) gan yvvch * brovi hyn 'sy ‡ gymradwy gan yr Arglwydd. Ac na vit yw'ch gyfeillach a'r gweithredoedd anffrwythlon y tywyllwch, eithr ac yn gynt * argyweddwch hvvy. O bleit ‡ croesaneth yw bot adrodd y petheu, a wneir y ganthynt yn gudiedic. Eithyr pop peth gwedy'r argyweddet gan y golauni, a eglurir: can ys golauni a eglurha bop peth

*sawyr tec, gwynt melys
‡trachwāc, anghordep
*brynti
‡lletffol, cuell
*chwytgam, digrifwch
‡godinebwr
*trachwantus
‡eiddol-
*gyfrāwyr ac wynt
‡a'chyfiawnder
*ymorol, ymarddel, ddaerbyn
‡dda, bodlō
*cyoedwch
‡gwradwyd, gwrthyn

peth oll. Erwydd paam y dywait ef, * Dyffro dydi 'sy yn cuscu, a' chyvot yn dy sefyll y wrth y meirw, a' Christ a 'oleuha y-ti.

Gwelwch gan hyny bot i chwi rodio yn ‡ ddiyscaelus, nyd val andoethion, ampyn val doethion, gan * brynu yr amser: can ys y dyddiae 'sy ddrwc. Am hyny na vyddwch ampwyllogion, eithr dyellwch beth yw' wyllys yr Arglwydd. Ac ‡ na veddwoch a'r win, yn * y peth y mae ‡ rhythni: eithyr cyflawner chwi a'r Yspryt, gan ymddiddan a chwychwi eichunain yn psalmae, ac ‡ emynnae, ac odlae ysprytawl, gan ganu, a' *psalmu ir Arglwydd yn eich calonae, can ddiolwch yn 'oystat am pop dim y Dduw sef y Tat, yn Enw ein Arglwydd Iesu Christ, gan ymddarestwng y'w gylydd yn ofn Duw.

Y gwragedd, ymestyngwch ich gwyr priawd, megis ir Arglwydd. Can ys y gwr yw pen y wreic, megis ac y mae Christ yn ben yr Eccles, ac yntef yw'r iachawdr y corph. Can hyny mal y mae'r Eccles yn ddarestyngedic i Christ, ac velly * bot y gwragedd y'w gwyr priawd ym-pop dim.

Y gwyr, carwch eich gwragedd eich un, megis ac y carawdd Christ yr Eccles, ac y rhoes y hunan drostei, val y sainctaiddiai ef y hi, a'i * charthu gan olchiat y dwfr trwy'r gair, val y gwnelei ef y hi yddo yhun yn Eccles 'ogoniantus, eb ‡ arnei * brycheun neu chrychni, neu ddim o'r cyfryw bethe: amyd hi bot yn sainctaidd ac yn ‡ ddigwliedic. Velly y dylei gwyr garu ei gwragedd, megis y cyrph yhunain: hwn a garo ei wreic ei hun y car ehunan. Can na cha-

* Dihuna yr hwn a hunny a' chwyn ne sa i vyny

Yr Epistol yr xx. Sul gwedy Trintot.

‡ darbodus, ddichlin, bwyllic

* achup yr adec

‡ nach med-wer gan

* yr hwn, hyn

‡ tra, gor-moddedd, ynyt, di-walltrain

‡ hymnae

* odlt

* bid

* glanhau

‡ bagl

* yddi

‡ ddivei

*gic
‡veithrin,
lonni,
*mae

na chasaodd nebnu erioed ei * gnawt yhun, anyd ei vagu a'i ‡gynnesu, megis ac y * gvvna 'r Arglwydd am yr Eccles. Can ys aylodeu ydym yvv corph ef, ac o ei gnawt, ac o ei escyrn. O bleit hyn y gad dyn dat a' mam, ac y glyn wrth ei wreic, ac y bydd ant ill dau yn vn cnawt. Dirgelwch mawr yw hyn: eithr dywedyt ydd wyf am Christ, ac am yr Eccles. Cā hyny pop vn o hanoch, gvvnewch velly: caret pop vn ei wreic eihun, 'sef megis yhunan a' bid ir wraic ofni hei gwr.

Pen. vj.

Pa wedd y mae ir plant ymddwyn tu ac at ei taden, ai mamen, A' hefyd yntwy tu at ei plant. Gweision tu ai perchen. Perchen gweison, tu ac atynt wynte. Annogiat ir dri n yspryttol, a' pha ryw arvae y dyliei y Christianocion ymladd a' hwynt.]

*tadae ach mamae

‡hoedloc

‡chyffrowch cnynwch

‡vellrele
*wirion-rwydd

Y Plant, uvyddewch ich * rieni yn yr Arglwydd: can ys hyn 'sy gyfiawn. Anrydedda dy dat ath vam (yr hwn yw'r gorchymyn cyntaf ac iddo addewit) val y bo yn dda i ti, ac val y bych hir ‡oesoc ar y ddaiar. A' chvvychvvi dade, na* yrrwch eich plant i ddigio: eithyr maethddrinwch wy yn addysc, ac athraweth yr Arglwydd. Y gweision, uvyddehewch ir ei sy yn ‡ Arglwyddi ywch, erwydd y cnawt, ac ofn ac echryn yn * semplder eich calonæ megis i Christ, nyd a llygad-wasanaeth

eth, megis boddlonwyr dynion, eithyr megis
gweision Christ, gan wneuthur wyllys Duw o'r
galô, ac o wyllys da yn gwasanaethu'r Arglwydd,
ac nyd dynion. A' gwybyddwch pa dda oni pynac a
wnel neb, ys hyny a dderbyn ef y gan yr Arglwydd,
pa un bynac ai *caeth ai rrydd vo. A'r ‡Arglwyddi
gwnewch yvvitheu'r yn ryw bethen yddynt wy, gan
adaebygwth iavv: a' gwybyddwch bot eich Ar-
glwydd chwi ac wynt yn y nefoedd, ac nad oes
chaint-gymeriat gyd ac efe.

Am bethyn, vy-brodyr, ymnerthwch yn yr
Arglwydd, ac yn nerthoedd y allu ef. Gwiscwch oll
arvogaeth Duw amdanoch, val y boch abl i sefyll yn
erbyn oll ‡gynllwynion diavol. Can nad yw ein
ymdrech ni yn erbyn *cic a' gwaed, yn amyn yn er
byn pendevigaetheu, yn erbyn meddianneu, ac yn
erbyn llywodron bydol, tyvvosogion y tywyllwch y
byd hwn, yn erbyn enwireddae yspryttaol, yr ei ynt
yn y'lleoedd uchelió. O bleit hyn cymerwch atoch
oll ‡arvogaeth Duw, val y gallwch wrth*ladd
yn y dydd *blin, a' gwedy ywch ‡ 'orphen pop
dim ... sefyll yn sefydlavvc. Sefwch gan hyny, we-
dy amgylchwregesu eich clunieu a gwirionedd,
ac ymwiscaw a' dwyfronnec cyfiawnder, ac am
eich traet ‡ ac escidiae paratoat yr Evangel tang-
nefys. Uch pen pop dim, cymerwch *darian y ffyd,
a'r hwn y gellwch ddiffoddi oll saethae tanllyt ‡ y
diavol, a' chymrwch *helym yr iechydwrieth, a' chle-
ddyf yr Yspryt, rhwn yw gair Duw. A' gweddi-
wch bop amser a' phop ryw weddi ac ‡ erbyn yn yr
Yspryt: a' gwiliwch *tu ac at hyn y gyd a phop *a-
studrwydd

*gwas
‡meistreit
*prosopolepsia, personarum respectus
Yr Epistol y xxi. Sul gwedy Trintot.
‡ruthrae
*cnawd
‡arvae
*sefyll
‡anvad, drwc
*ddarvot cwplau
‡yn escidie dic a. &c.
*valen
‡yr enwir, y drwc
*saylet
‡golochwyt gwrthweddi, archan, adolwyn
*wrthaw

‡ystigrlwyd gogliud, gwedi, erbyn ‡ehofn, neicon, llyfasus, ddiragrith *mewn catwyn ‡helhynt, *arnaw *helhynt ‡diddanei *gan ‡yddy anllwgredigeth

studrwydd a' *golochwyc dros yr oll Saintz, a' throf-y-drinheu, ar roddy i mi ymadrodd, y agory-geneu yn ‡ hyderus y venegi dirgelwch yr Euangel rhon ydd wyf yn genadwri yddei, *yn rhwym, val y bo ymy ddywedyt yn hyderus o hanei, megis y perthyn i mi ddywedyt yn y peth.

Ac val y gwypoch hefyd y wrth vy ‡negeseu, a' pha beth 'rwyf *yn ei wneuthur, Tychicus vy-caredic brawt a' gwenidoc ffydlon yn yr Arglwydd, a veneic y'wch yr oll betheu, yr vn a ddanvonais atoch er mwyn hyny, val y caffech wybot y wrth vy *negeseu, ac val y ‡ confforthiei ef eich calonau.

Tangnefedd vo y gyd a'r broder, a' chariat gyd a ffydd o y *wrth Dduw Dat, ac yvvrth yr Arglwydd Iesu Christ. Rat a vo y gyd a'r oll rei a garant ein Arglwydd Iesu Christ, ‡ yvv hannoz wolaeth. Amen.

*Hwn a scrifenwyt o Ruuein, at yr Ephesieit, ac a ddanvonvvyt drwy lavv Tichicus.

Epistol Paul ad y Philippieit.

YR ARGVMENT.

PAul wedy cael rhybydd y gan yr Yspryt glan i vyned i Macedonia, a plannodd yn gyntaf Eccles yn Philippi dinas o'r vn wlat: eithr can bod y gorchymyn arno ef y precethu'r Euangel yn gyffredinawl ir oll Genetloedd, y mae ef yn treiglo o le y le, yd or diwedd y daliwyt ef yn carcharor yn Rhufein, a phan gafas y Philippieit wybot hyn, y danfonesant ei gwenidawc Epaphroditus a' chymporth ydaw: yr hwn yn ehpesu yddaw yssat a' chyssiwr yr Eccles, a barawdd ydaw scrivennu'r Epistol hwn, yn yr hwn y mae ef yn ei cannmol am ddyvot wy sefyll yn wrol yn erbyn y gau apostolieit, gan ddangos ydd wynt y wyllys da ef yn ei cyfor, ac erchi na bo er ei garchar ef yddynt wy laysu nac ymellwng: can ys wrth hyny cadarnheu ac nyd lleihau a wnei'r Euangel: yn enwedic y mae yn deisyfy arnwynt ymogelyt rrac ryfic, a' mawrygu gostyngeiddrwydd, gan addaw danfon Timotheus atwynt, yr hwn y addyscei hwy mewn devnyddleu yn amplach, ac y dangos yntef hefyd y hun atynt wy, gan venegi hefyd achos hir drigiat y gwenidawc wy. Ac o bleit nad oedd 'elynion vwy ir *groc na'r gau-apostolieit, y mae ef yn gorchvygu y geu ddysc hwy gan provi bot Christ yn vnic yn derbyn pop ‡Dewyf gywir, y gyd a'r hwn y mae i ni bop dim, ac eb yr hwn nyd oes i ni ddim, * bal y mae y angeu ef yn bywyt i ni, ai gyfodedigeth yn gyfiawnedigeth i ni. Gwedy hyn y mae yma rhac llaw ryw rybuddiadae yn gyffal rei cyffredinawl a' gohanredawl, y gyd a thestiat oi ewyllysfryd tu ac atwynt, a' diolchgar gymradwyat am ei cymporth yddaw.

*groes

‡creddyf

*yd pan yw

Epistol Paul ad y Philippieit.

Pen. j.

S. Paul yn dynoethi ei galon tu ac atynt, Wrth roi diolwch, Gweddiae, A' damuniadae dros ei ffydd a'i hiechydwriaeth. Dangos y mae ffrwyth ei ‡groc, Ac yn ei hannoc i gyntundep, A' dyoddefgarwch.

‡groes

PAul a' Thimotheus gweision Iesu Christ, at yr oll Sainct yn-Christ Iesu'r ei sy yn Philippi, y gyda'r episcopion, a'*diaconiaid: Rat vo gyd a chwi, a' thangneddyf y* gan Dduw ein Tat, a chan yr Arglwydd Iesu Christ. Im Duw y dyolchaf gan i mi eich cwbl gofio, (bop amser yn veu oll weddiae y drosoch oll, gan weddiaw gyd a llawenydd) o bleit y ‡ gymddeithas y sydd y chwi yn yr Euangel, o'r dydd cyntaf yd yr awrhon. Ac y mae yn gredadwy genyf hyn yma, *pan yw hwn a dechreodd y gwaith da hyn ynoch, ei gorphen yd yn-dydd Iesu Christ, megis y mae yn * iawn i mi ‡synnied hyn am danoch oll, can

*Gwenidogion
‡wrth
Yr Epistol y xxij. Sul gwedy Trintot.

*cyfranogeth

*may
‡cwplaa
*weddus
‡varnu, dybiet

eich bot yn by-*calon ‡yn gystal yn veu rhwymeu ac yn veu amnddeffen, a' chadarnhad yr Euangel, nyd amgen eich bot chvvi oll yn gyfranogion a mi o'm rhat. Can ys Duw yn test ymy, mor hoff genyf chwy chvvi oll ‡o eigiawn ve-calon in Iesu Christ. A' hyn a weddiaf, 'sef ar amplhau ych cariat etwo vwyvwy yn-gwybyddiaeth, a' chwbl ddyall, mal y metroch ddosparthu y petheu ydd *gohanieth rhyngthynt i gilydd, a' bot yn puredigion, ac yn ‡ddidramgwydd, *yd yn-dydd Christ, wedy eich cyflawny o ffrwytheu cyfiawnder, yr hyn sy ynoch trwy Iesu Christ er gogoniant a' moliant y Dduw.

Mi a wyllysiwn i chwi wybot, broder, am y petheu a ddigvvyddavvdd i mi, a daethont yn hytrach yn rhwyddiant ir Euangel, val y mae veu rhwymeu i yn Christ yn eglaer yn-cwbl o'r ‡Orsedd, ac yn oll lleodd eraill, yd y n ydyw llawer o'r broder yn yr Arglwydd yn hyderusach o blait veu rhwymeu, ac yn llyfasu yn *ddiofnusach ‡draythu'r gair. Rei a precethant Christ 'sef drwy genvigen, ac ymryson, a'r ei hefyt o wyllys da. Y'n aill plaid yn precethu Christ o gynnen ac nyd yn burol, gan dybied dwyn mwy o *blinder im rhwymeu. A'r blait arall o gariat, gan wybot ‡vy-dodi i yn carchar *er amddeffend yr Euangel. Beth er hyny? eto Christ a bregethir ym-pop ‡modd, pa vn pynac vo ai o *liw, nai yn gywir: ac y mae hyny yn llawen genyf, ac a vydd llawen genyf hefyt. Can ys-gwn y treigla hynn ‡yn iechedvvrieth i mi, trwy eich *golochwyt chvvi, a thrwy ganhorthwy yr Yspryt

*mesyrdot, meddwl, cof
‡nyd anllai
‡yn emyscaredd
*gohanred, ragor, amrabael
‡ddianvad
*erbyn
*er budiant
‡dadleuduy, llys
*llai brebych
‡dywedyt, adrodd y
*gystudd, ovid
‡vy-bot
*dros
‡ffordd
*rith
‡er
*gweddi

Iesu Christ, ‡ erwydd vy llwyr ddysgwiliad a'm gobaith, yn-dim na'm gwradwydder, eithyr o gwbl * hyder, val bop amser, velly yr awrhon y mawrygir Christ yn vy-corph, i pa vn bynac vo ai gan vywyt ai gan angeu. Can ys Christ ys ydd i mi pop vn ym-bywyt, ac yn angeu yn ‡ ennillat. Ac at bywyn y cnawt vyddei * lesad i mi, a' pha beth a ‡ ddetholaf ny's gwn. Can ys * mae yn gyfing arnaf o'r ddautu, gan ddeisyfu ‡ vy-datdod a' bot y gyd a Christ, yr hyn 'sy orev dim. Eithr aros yn y cnawt, 'sy yn vwy angenraidiol och pleit chwi. A' hynn a wn yn ddilys, yr arosaf, ac y cydtrigaf y gyd a chwi oll, er buddiant y'wch a' llawenydd ich ffydd, val y bo yn lliosawc eich gorvoledd in Iesu Christ dros-y-vi, gan vy-dyvodiat atoch drachefn. Yn vnic ymddugwch, val y mae * addas er Euangel Christ, pan yw ai delwyf a'ch gwelet, ai bwyf ‡ absent, bot i mi glywet yworth eich * negesae a' bod y'wch * sefyll yn vn yspryt ac yn vn enaid gan ychvvy gydymdrech trwy ffydd yr Euangel. Ac yn-dim nac ofnwch gan eich gwrthnepwyr, yr hyn 'sy yddynt wy yn ‡ argoel cyfer colledigeth, ac y chwitheu o iechedwrieth, a' hynny gan Dduw. Can ys y chwy y rhoespwyt * er Christ, nyd yn vnic ‡ bod y'wch gredu ynddo ef, anyd hefyt dyodef ‡ er ddo, gan bod ychwy yr vn * ymdrino, a'r a welsoch yn-y-vi, ac yr awrhon a glywch vot ynof i.

*eobnder
‡elw, mantais
*wiw, ffrwythwaith
‡ddywysaf
*rwyf me-wn cyfing
gyngor o ddeuvodd
‡vy smuto
*teilwng, gweddus
fu ac at
‡ymaith
ywrthych, och gwyd
*materon
*parhau, ymorffatau
meddwl
‡ardangos
hwat, arwydd
*dros

‡er ei vwyn
*ymdrech

Pen. ij.

Mae ef yn eu cyngori yn uch pen dim i vvylltot, wrth yr hyn yn bennaf

hennaf y cynhelir y ddysc hon. Gan addaw y byd iddo ef a'r Thimotheus ddyvot ar vrys atynt wy. Ac escuso y mae ef hiraethu am Epaphroditus.

ADoes *neb diddanwch in-Christ, a's oes confort cariat, a's oes neb ‡cymddeithas a'r yspryt, a's oes neb *tosturi na' thrugaredd, cyflawnwch veu llawenydd, ar y chwi vot yn vn bryd, a' chenych yr vn ryvv gariat, ac yn ‡vneneidiae, ac yn vn varn, val na vvneler dim trwy gynnen neu 'wag 'ogoniant, eithyr *yn-gostyngeidrwydd-calon tybied pop vn vot arall yn well nac ef yhun. Nac edrychwch bop vn ar ‡yr eiddoch y chunain, eithr pop vn hefyt ar y petheu eiddo y eraill.

Bid yr vn veddwl ynoch ac oedd in-Christ Iesu, yr hwn ‡ac ef yn ffurf Duw, ny thybiawdd *drais bot yn 'ogyfiuwch a Duw: eithr ef y ‡ didymiawdd ehun, ac a gymerth arnaw * agwedd gwas, ac ei gwnaethpwyt yn gyffelyp i ddynion, ac a gaffad yn vn ‡ ffynyt a dyn. Ef a ymostyngawdd can vod yn vvydd i angeu, ys angeu * croc. Erwyd paam hefyt Duw y tra derchafawdd ef, ac a roddes ydd Enw, ‡uch pen pop enw, * pan yw yn Enw'r Iesu i bop glin ‡ estwng yn gystal ir 'nefolion, a' daiarolion, ac y danddaiarolioin bethæ, ac y bop tauot gyffessu mae Iesu Christ yw'r Arglwydd, er gogoniant Duw Tat. Erwydd pa vleit, veu-caredigion, megis bop amser yr uvyddhaesoch, nyd megis yn veu-gwydd yn vnic, eithr yr awrhon yn vwy o

lawer

*vn, dim
‡cyfranniat
*calondit
‡vnveddwl
*gan ffelder, warder
meddwl
‡ys ydd ywch
Yr Epistol y Sul o vlaen y Pasc.
‡pryd ytoedd
*drawsedd
‡bychanoedd
*gwedd, dull
gosgedd, delw
‡vodd, fuwt, drych
*croes
‡gorwch, aruchaf
*val y byddei
‡blygu

lawer yn beu absent, velly gorphenwch eich iechydwrieth ychunain * drwy ofn ac echryn. Can ys Duw yw'r hwn 'sy yn gweithio ynoch, 'sef yr ewyllys a'r weithred, nid amgen oi vvir wyllys da. Gwnewch bop dim yn ‡ ddiburmur ac eb ymddadle, val y byddoch yn * ddiargyhoedd, ac yn bur, ac yn beibion i Dduw yn ‡ ddigwliedic * ym-perbedd cenedleth ddrigionus ‡ ddygam, ym-plith yr ei ydych yn dysclaerio megis * lleubereu yn y byt, yn rrac estend gair y bywyt, er gorboledd ym yn-dydd Christ, can na redais yn ofer, ac na ‡ laburiais yn ofer. Je, a' phe im offrymit ar ucha yr aberth a' gwasanaeth eich ffydd, llawen yw genyf, a' chydlawen a' chwi oll. O bleit hyn hefyt byddwch-witheu lawen, a chydlawenhewch a' minheu. A' gobeithaf yn yr Arglwydd Jesu, y ddanbonaf Timotheus ar byrder atoch, begis im * conforter i hefyt, wrth wybot ‡ ywrthych. Can nad oes i mi nebo gyffelyp beddwl, yr hwn a'ofala yn * ffyddlawn dros eich negesae. Can ys ‡ pawp 'sy yn ceisiaw yr yddyn y hunain, ac nyd yr hyn 'sy yddaw Christ Jesu. Eithyr chvvi adwaenoch y * brofiadigeth amdano ef, can ys bal map y gyd a thad, y gwasanaethoedd ef gyd a mivi yn yr Euangel. Hwn gan hyny 'r wy'n gobeitho y ddanbon ‡ cyn gynted ac y gwypwyf pa ddelw bydd y-my, a 'gobeithaf yn yr Arglwydd, y bydd i mi byhun hefyt ddybot ar byrder. Eithr ys tybiais bot yn angenraid iol * ddanbon veu-brawd Epaphroditus atoch, beu-cydweithwr, a'm ‡ cydbilwr, 'sef eich cennad chwi, a'r hwn a bu yn by-gwasanaethu inheu o gyfryw betheu ac oedd,

*gyd ac
‡ddirwgnach, ddirwyth, ddiymwgach
*ddibeius
‡ddihawl ddrwc
*yn-canol.
‡gamwedawc, grwca
*golenae
‡thrabaelais
*diddaner dihudder
‡eich cyflwr
*bur, ymgeleddgar
‡oll
*brawf.
‡er-
*hebrwng
‡cybaille

arnaf i eisieu. Canys ydd oedd arno hiraeth am chwi oll, ac athrist iawn ytoedd, can y chwi glybot, y bod ef yn glaf. A'diau y bot ef yn glaf, yn gyfagos y angeu: a nyd bot y Dduw drugarhau wrthaw, ac nyd wrtho ef yn unic, amyn wrthyf vi hefyt, rac y-my gahel * tristit ar dristit. ydanvoneis ef gan hyny yn ddiescaelusach, val welech ef drachefn, y llawenhaech, ac y bydwn inheu yn ddidristach. Erbyniwch ef gan hyny yn yr Arglwydd ‡y-gyd a chwbl llawenydd, *mawrhewch y cyfryw'rei: can ys ‡er mwyn y gwaith Christ y bu ef yn agos i angeu, ac ny ddarbodawdd am ei einioes, y gwplau deffic eich gwasanaeth i mi.

*ym bron

‡gofit ar ovit, drymvyd ar drymder

*drwy oll

‡pherchwch

*o blaid

‡ny phrisiodd ar

*ymgeledd

Pen. iij.

mae ef yn y rhybyddiaw hwy y ymogelyt rac gau ddyscodron, yn erbyn pa'r ei y mae ef yn gosot Christ, Ar un modd y hunan, Ai ddysc ef. Ac yn gwrthbrobi cyfiawnhat dyn y hun.

VEithion, ven-broder, byddwch lawen yn yr Arglwydd. Nyd blin gen y vi scrivennu yr un petheu atoch, ac y chwitheu y mae yn beth dilys. * Goachelwch y cwn: gogelwch ddrwc weithwyr: gochelwch rac y cydtoriat. Can ys ‡ Cylchtoriat ywnni, yr ei a addolwn Dduw yn yr yspryt, ac a ymhoffwn yn-Christ Iesu, ac nyd ym yn ‡ymddiried

*Ymogelwch

‡Enwaediat

*lawenychwn

‡coelio, gobeitho

ddiried yn y cnawd: cyd bei i mi hefyt allu ymddi-
ried yn y cnawt. A thybia nep arall y gallai,*ym-
ddiried yn y cnawt, ys mwy y galla vi: wedy vy
enwaedy yr wythuet dydd, o genedl Israel, o
lwyth Ben-iamin, yn ‡ Ebraiwr o'r Ebraieit, wrth
y Ddeddyf yn Pharisaiad: erwydd * zel yn ymlit
yr Eccles: erwydd y cyfiawnder sydd yn y Ddeddyf,
yn ‡ ddigwliadvvy. Eithr y petheu oedd yn ‡ elwi
mi, yr ei hyny a gyfrifwn yn golet er mwyn Christ.
Eithr yn ddilys cyfrif rwyf bop dim yn gollet er
mwyn *rhagorawl wybodaeth am Christ Iesu vy
Arglwydd, er mwyn yr hwn y cyfrifais bop dim yn
*gollet, ac yddwyf yn ei cyfrif yn dom, val y gallwn
ennill Christ, a'm caffael ynddo ef, sef yvv, nyd a'm
cyfiawnder vyhun genyf: ys ydd o'r Ddeddyf, anyd
yr vn ysydd trwy ffydd Christ, sef y cyfiawnder
ys ydd o y gan Dduw trwy ffydd, val yr adwaenwyf
ef, a' rhinwedd ei gyfodiadigeth, a' chymdeithas
ei *gystuddion, val ‡ im cyffurfer ai angen ef, gan
brovi mewn neb ryw vodd a* gyraydwn y gyfodiadi-
geth y meirw: nyd val pe bawn wedy ei gyraydyt
eisius, neu vot eisus yn berffeith: eithr dilyn ydd
wyf, y geisiavv ‡ emavlyt yn yr hyn er ei vwyn yr
ymavaelir ynof y gan Christ Iesu. Y broder, nyd
wyf yn *barnu i mi ymavael ynddo, eithr vn peth
ydd vvyf arno: ‡ gellwng dros gof hyn'sy y tu *cefn,
a' a cheisio tynnu at yr hyn'sy y tu ‡ geyr bron, a'
chyrchu at y nod, am y gamp yr vchel 'alwedi-
geth Duw in-Christ Iesu. Cynnyuer gan hyny
o hanom ac ym yn berffeith, *synniwn val hyn: ac
ad ych yn synniaw yn angenach, 'sef yr vn peth a
ddatgudd

‡coelio, gobeithio
*roi i bwys
‡Ebreiad
*awydd, goglyd
‡ddigerydd-adwy
‡ennill, bantais
*ardderchoc, arbennic
*ddirwy, gamlwrw, daioddim
*ddioddefiadeu, poenedigaetheu
‡y bwyf yn vn wedd
*ddelwn
‡goddiwes
*tybiet, bwrw
‡ebrybygu, anghofi
*ol
‡blaen
*medyliwn

...atgudd Duw ychwy. Er hyny yn y peth y dae- ...ham ataw, cerddwn wrth yr vn rheol, val y ...ynniom yr vn peth.

Ha-broder, byddwch ddilynwyr o hano vi, ac ...drychwch ar yr ei, 'sy yn rhodiaw velly, megys ...ydd ym ni yn esempl y-chwy. Can ys llawer a ...rodiant, am ba'rei y dywedeis ywch yn vynech, ac ...yn awrhon y dywedaf ywch' dan wylaw, eu bot yn ...elynion * Croc Christ, yr ei sydd ei dywedd yn ‡ gyfergoll, a'i bola yn Dduw yddvvynt, a'i gogo- ...niant yn * wradwydd yddynt, yr ei a synniant am ...bethau daiarawl. Can ys ein ‡ gwladwriaeth ni ...ydyn y nefoedd, o'r lle ydd ym yn edrych am yr ...Iachawdr, sef yr Arglwydd Iesu Christ, yr hwn a ...newidia ein corph gwael ni, val y gwneler yn ‡ vnffurf a y gorph gogoneddus ef, * erwydd y ...weithovvgrvvydd, gan yr hyn y dychon ef ddarestwng ...pop dim yddaw yhun.

Yr Epistol y xxiij. Sul gwedy Trintot.

* Croes
‡ damnasth
* gwarth, mefl, cywilydd
‡ swyddogeth, helhynt
* newydia
‡ vnwedd
* yn ol y grymuster

Pen. iiij.

...mae yn ei hannoc y bod o ymwreddiat syberw, Ac yn diolwch yddyn am yr ymgeledd a wnaethoeddynt yddaw ac efyn-carchar, Ac velly y mae yn dibennu gan * ymiachau.

* ganu yn iach.

CAn hyny veu-broder, caredigion a' damunedigion, veu llawenydd a'm coron, velly y safoch yn yr Arglwydd, garedigion. * Atolygaf y Evodias, ac erbyniaf y Syntyche, ‡ synnyet yn gytun yn yr Arglwydd. Ac ys archaf

* Gweddiaf
‡ gydgordio

 arnat,

arna-tithe, * ffyddlawn gydweddawc cymporth y gvvragedd hyny, yr ei a ‡ lavuriesont y gyd a mi yn yr Euangel, y gyd a Chlement hefyt, a'chyd ac erail o'm cyd weithwyr, yr ei 'sy ei henwae yn scribenedic yn y llyfer y bywyt.

*by-gwir gymar
‡drasaelysont

Yr Epistol y iiij. Sul yn Aduent.

Llawenhewch yn yr Arglwydd yn 'oystadawl, a' thrachefn y dywedaf, llawenewch. Bit eich * gestyngeiddrwydd yn gydnabyddus y gan bop dyn. Y mae yr Arglwydd ‡ yn agos. Na * 'ofelwch am ddim, eithr ym pop dim dangoser eich ‡ gofynion y Dduw yn-gweddi, a' deisyfiad gyd a diolwch. A' * thangnedddyf Duw yr hwn 'sy uwchlaw pop dyall, a gaidw eich calonae, a'ch medyliae in-Christ Iesu. Eb law hyn, broder, pa bethae pynac 'sy gywir, pa bethe bynac sy ‡ syber vv, pa pethae pynac 'sy gyfiawn, pa pethe pynac, 'sy pur, pa bethe pynac 'sy * garuaidd, pa petheu pynac sydd ‡ o enw da, ad oes vn rhinwed, ac a'd oes dim molyant, medylwch am y petheu hyn, yr ei'n a dyscesoch ac a derbyniesoch, ac a glywsoch, ac a welsoch yn y vi: y petheu hyny gwnewch, a' Duw benavvdur tagnedyf a vyd y gyd a chwi. A'llawe wyf hefyt yn yr Arglwyd yn ddirvawr, gan y chwi yr awrhon or dywed ymadnewydu i * synnied arnaf, am yr hyn cyd baech yn * synniet, nyd oeddech yn cahel ‡ enhyd. Nyd wyf yn dywedyt * erwyd eisieu: can ys dyscais ym-pa gyflwr bynac ydd wyf, bot yn bodlawn yddaw. Sef y metraf * ymostwng, a' metraf * amlhau: ym-pop lle, ac ym pop dim im addyscir y bot yn llawn, a' bod yn newynoc, a'bot yn helaeth, a' bod mewn eisiae. Ys pop dim a allaf trwy borth Christ, 'chwn

*arafwch, tiriondep
‡worth law
*phrydeřwch
‡airch
*heddwch

‡honest
*garedigawl, ne a berthyn i gariat.
‡gair.

*'ofalu am
‡arfod, adec
*o ran
*ymiselu, ymbychanu
*ymhelaethu.

‡ac

hwn'sy im nerthu. Eithyr ys da y gwnaethoch, ac yvvch gyfrannu * i'm gorthrymder i. A' chwi Philippieit, a wyddoch can ys yn dechreuad yr Evāgel, pan aethym i ymaith o Macedonia, ny chyfrannawdd vn Eccles a mi o ‡ bleit devnydd rhoddy a' derbyn, amyn chwi chvvi yn vnic. Can ys-a myvi yn Thessalonica, chwi a hebryngesshch, vnwaith, ac eilwaith er mwyn vy angenraid i, nyd erwydd yr archaf rodd: anyd * ys archaf y ffrwyth hwn-all amlhau yn ‡ borth i chwi: * Pellach ys derbyniais oll, ac mae genyf helaethrwydd: 'sef im cyflavvnwyt, gwedy ym' dderbyn y gan Epaphroditus y petheu a ddaeth y wrthych, arogl per-arwynt, aberth gymeradwy a' thirion gan Dduw. ‡ A'r Duw meu vi a gyflanwa eich oll angenraid chvvi * erwydd y' olud ef, gan 'ogoniant yn-Christ Iesu. I Dduw 'sef ein Tad, y bo ‡ gogoniant yn oesoedd oesoedd, Amen.

*am blinder

‡ran, helhynt

*mi

‡ddosparth

*Weithon

‡Am e.e.

*trwy y gyfoeth

‡moliant yn tragywyddawl.

Anerchwch yr oll Sainctæ yn-Christ Iesu. Y mae'r broder 'sy gyd a mi, yn eich anerch.

Yr oll Sainct ach anerchant, ac yn bennaf yr ei ynt o tuylu Caisar.

Rat ein Arglwydd Iesu Christ y gyd a chwi oll, Amen.

O Rufein yr escriuenwyt at y Philippieit, ac yd anvonvvyt y gan Epaphroditus.

Epistol Paul ad y Colosieit.

YR ARGVMENT.

YN yr Epistol hwn y mae S. Paul yn rhoi gohaniaeth rhwng y grymbyw, y nerthoc a'r gwir Christ, a'r geuawc, ddychymigedic ffugiol Christ, yr hwn a ddangosei y ffeils apostolion y wrtho. Ac yn gyntaf, y mae ef yn cadarnhau y ddysceidaeth a prethesei Epaphras, gan ddamunaw yddwynt angwanec o ffydd, y bedry adnabot bent rhagorieth dawn Duw yn y cyfor hwy, gan ddyscu ydd ynt hefyt bot Iechedwrieth, a'pha ddaconi bynac a ellit ei ddeisyf, yn sefyll yn unic yn Christ, yr hwn ydd ym yn unic yn ymarddel ynddo trwy'r Euangel. Eithr yn gymeint a' bot y gau brodyr yn cymyscu'r Ddeddyf a'r Euangel, mae ef yn cyhwrdd ar ffuantwyr hyny yn ddirfing, ac yn cygcori'r Colosieit i ymattegu yn unic wrth Christ, eb law'r hwn nyd oes o ddim amyd gorwagedd. A thu ac at am enwaedlat, ymgynnal ywrth bwyt, [illegible] oddyallas, addoli Angelion, begis yn ddiwyfogaeth y bydbot ac Christ, mae ef yn ei llwyr ddibarnu, gan espesu perthoedd swydd a' natur Ceremoniae, yr ei a ddi[illegible] y gan Christ: yd pan yw yr awrhon bod gwaith y Christianocion yn sefyll ar barwhau y cnawt, adnewyddu buchedd, a'chyffelyp swyddeu ereill y sy yn perthynu yn gyffredinawl ac yn anilltuawl ir oll ffyddlonieit.

Pen. j.

Diolwch y mae i Dduw am ei ffydd hwy, Cadarnhau dysceidaeth Epaphras, Gweddiaw am angwanegiat ei ffyd hwy

hwy. Mae yn dangos yddynt y gwir Christ, ac yn diffoethi
gan Christ yr Apostolion ffeils. Y mae ef yn cannal ei aw=
durdut a'i swyddogaeth, Ac am ei waith ar ei cyflawny.

PAul Apostol Iesu
Christ, *gan wyllys
Duw, ac Thimothe=
us ein brawt, at yr ei
'sy yn Colosse, Sai=
nctæ a' ffyddlon bro=
der in-Christ : Rat
vo y gyd a chwi, a'
thangneddyf y ‡ gan
Dduw ein Tat, * a'
chan yr Arglwydd Ie=
su Christ. ydd ym yn
diolvvch y Dduw sef
Tat ein Arglwydd Iesu Christ, yn 'dyfadawl
gan wediaw y trosoch: er pan glywsam son am eich
fydd in-christ Iesu, ac am eich cariat ‡ ar yr oll
Sainctæ, er mvvyn y gobaith ys ydd wedi hi dodi
y-chwy yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch yn y
blaen y gan 'air y gwirionedd, sef yvv'r Euangel,
yr hon 'sy wedy dyvot yd atochwi, megis ac ir oll
byt, ac yn ffrwythawn val y mae yn eich plith chwi
the hefyt, o'r dydd hwn y clywsoch, ac y gwir *wy=
buoch 'rat Duw, val hefyt y dyscesoch y gan Epa=
phras ein ‡ annwyl gydwas, yr hwn 'sy trosoch vvi
yn ffyddlawn wenidawc Christ : yr hwnn hefyt
a *amlygawdd y-ni eich cariat, ysy genych drwy 'r
Yspryt. Can ys paam ninheu hefyt, er y dydd hvvn
y cly=

*trwy, wrth

‡ wrth

* ac y wrth

Yr Epistol y xxiiij. Sul gwedy Trintot.

‡ ir

* adnabnoch

‡ caredic, cu

* benagodd

y clywsam, nyd ym yn peidiaw a gweddiaw trosoch, ac erchi *ar ych cyflawny o wybyddieth y wyllys ef, ym-pop doethinep, a' dyall yspzytawl, val y rotiwch yn deilwng ‡ gan yr Arglwydd, ai voddhau ef ym pop * dim, gan ymffrytholoni ym-pop gweithzed da, a' thyvu ‡ yn-gwybodaeth am Dduw, wedy ymnerthu * ac oll nerth trwy y'ogonedddus veddiant ef, i bob ‡ diodefgarvvch, a'* hwyddic, y gyd a' hyfrydwch, gan ddyolvvch i'r Tat, yr hwn a'n gwnaeth yn ‡ addas i vot yn gyfranac etiveddieth y Sainctæ yn-goleuni, yr hwn a'n gwaredawdd ni ywrth veddiant y tywyllwch, ac a'n ysmutawdd ni y deyrnas y annwyl Uap, yn yr hwn y mae y ni brynedigeth trwy y waed ef, sef maddeuant pechotae, yr hwn yw gvvir-ddelw yr anweladwy Dduw, contenid pop creatur. Can ys * ganto ef y creawyt pop dim, a'r ys ydd yn y nefoedd, ac ys ydd yn y daear, pethæ gwel ‡ edigion, ac anweledigion: ai * Thronae, ai Arglwyddiaethae, ai Tywysogaethae, ai Meddiannae, pop dim a' greawyt ganto ef ac erddo ef, ac ef e'sydd cyn pop dim, ac ynto y mae pop dim yn cyd sefyll. Ac efe yw pen corph yr Eccles: efe yw'r dechreuad, a'r cyntenid o'r meirw, val ym-pop dim y caffei y bendenigeth. Can ys-rengawdd bodd ir Tad, bod ynddo ef drigo oll gyflawnedd, a' thrwyddo ef gysyliaw pop dim yddo yhun, a' heddychu trwy waed y ‡ groc ef bai petheu yn y ddaiar, b'ai petheu yn y nefoedd. A' chwithen yr ei oeddech gynt ddyeithreit a' gelynion, can vot eich meddyliae ar weithredoedd drwc, yr awrhon hefyt a gysyliawdd ef, yn-corph

ei gnawt

*bot
‡or, ir
*peth
‡yn ymwybot a
*gan
‡ymaros
*ammynedd
‡gymesur
*yndo, trwyddo
‡adwy
*Eisteddfae
‡groes

eignawt trwy angae, er y'ch gwneuthur chvvi yn sainctaidd, ac yn * ddibeius ac yn ddigwliedic gar y vron ef. A's ‡ arosswch, wedy 'ech * sailio ach sicrhau yn y ffydd, ac na'ch ‡ ysmuder y wrth 'obaith yr Euangel, am yr hon y clywsoch son, ac a precethwyt i bop creatur a'r 'sydd y dan y nef ir hon ydd ydwyf i Paul yn wenidawc. Yr awrhon ydd wyf yn llawenychu yn ve-dioddefeu y trosoch, ac yn cyflawny oedd yn * ol o ‡ gystuddiae Christ yn vy-gnawd i, er mvvyn y gorph ef, rhwn yw'r Eccles, i'r hon ydd wyf yn wenidawc, ‡ erwydd * llywodraeth Duw, yr hynn a roddwyt i mi ‡ yn eich cyfor chwi, y gyflawny gair Duw, sef y dirgelwch oedd guddiedic * er ys oes oesoedd, ac er ys oll genedlaethae, ac yr awrhon a eglurwyt ‡ y'w Sainctae ef, i'r ei yr * wyllysai Duw yddyn gahel gwybot ‡ pa yw golud y dirgelwch hyn ym-plith y Cenetloedd, yr hwn 'olud yw Christ yn * y chwi, y gobeith gogoniant, yr hwn ydd ym ni yn ei bregethu, gan rybyddiaw pop dyn, a' ‡ dyscu pop dyn * ym-pop doethinep, val y ‡ gosotom bop dyn yn berffeith ymgvvydd Christ Iesu: at yr hyn ydd wyf i hefyt yn ymtrabaelu ac yn ‡ ymdrech, * erwydd y waithred ef rhon 'sy yn gweithio ynof yn nerthol.

*ddiargyhoedd
‡perhewch
*grwndwalu ach sicrau
‡ymoder
*deffic. gefidie
‡can trwy wrth
*trefnit, ordinhat
‡eroch
*o ddechre byd
‡yddy
*mynei..
‡beth yw cyfoeth
*o
‡dangos y
*ac oll
‡presentom
*llaburio
‡ymdraphillio
*wrth, yn ol

Pen. ij.

Gwedy yddaw dessolaythu ddaed ei wyllys ef yddynt, Y mae ef yn ei rhybyddio nad ymchwelont yn *wysc ei cefn y wrth Christ. I wasaneth Angelion, neu ddychymic arall, neu ynte ceremoniae'r ddeddyf, Yr ei a 'orphenesont ei swydd, ac eu terbynwyt in-Christ.

*llwyr ei hol

Can

CAn ys wyllysiwn y chwi wybot pa veint *ymdrech 'sy ‡arnaf er eich mwyn chvvi, ac er yr ei *o Laodiceia, ac er mvvyn yr ei ny welsant ‡eu wyneb yn-cnawt, val y conffortit eu calonae, ac eu cyssylltit vvy ynghyt yn-cariat, ac ym-pop golud gwbl gredadwy ddyall, adnabot dirgelwch Duw 'sef y Tat, a'r yddavv Christ: yn yr hwn y mae yn-cuddiedic oll tresorae doethineb a' gwybodaeth. A' hyn rwy'n ei ddywedyt, rac bot i neb vn eich *twyllo a' geiriae ‡hygoeliadvvy, Can ys cyd bwyf ancydrychiol yn y cnawt, er hyny ydd wyf gyd a chwi yn yr yspryt yn llawenechu, ac yn gweled eich *trefn, a' ‡ffyrfder eich ffydd in-Christ. Megis gan hyny yd erbyniesoch Christ Iesu yr Arglwydd, velly rhodiwch ynddo, yn wraiddiedic ac yn adaliedic ynddo ef, ac wedy ymgadarnhau yn y ffydd, val ich dyscwyt, can ymamplau ynddei gan ddyolwch. Ymogelwch rac bot neb a'ch espeilio trwy * philosophi a' gwac ‡ehudrwydd, trwy athrawaeth dynion, * erwydd gwyddorion y byt, ac nyd erwydd Christ. Can ys ynto ef y ‡ preswilia cyflawnder y Duw *dot yn gorphorol. Ac ydd ych yn gyflawn ynddo ef, yr hwn yw pen oll Tywysogeth a' Mediant: yn yr hwn hefyt ich enwaedwyt ac enwaediat nyd o waith llaw, gan * ymddyosc * y pechaturus gorph y cnawt, trwy enwaediad Christ, can ys ich cydclaaddwyt y gyd ac ef trwy'r betydd, yn yr hwn hefyt ich cydgyfodwyt trwy ffydd gweithrediat Duw, yr hwn ay cyfodes ef o veirw.

*boe, drabel
‡y mi
*sy yn
‡vi yn yng-horpholeth
*hudo, sioni, gorderchu
‡tyssel ybol
*brdd, ordr
‡dwysder
*bcheldd ysc
‡dwyll
*ar ol, wrth
‡trig
*-olleth
‡ymdihatry
*or

beirw. A' chwitheu yr ei oeddech beirw ympechotae, ac yn-dienwaediat eich cnawt, a gyd bywhaodd ef y gyd ac efo, gan vaddeu y-* chwi eich oll gamweddae, can ddilëu y llaw ‡ graipht yr ordinadeu rhon oedd yn ein herbyn, rhon oedd yn wrth wynep y ni, ys cymerth ef y hi * y ar y ffordd, ac hei dodes yn-glyn ar y ‡ groc, ac a espeiliawdd y Tywysogaethae, a'r Merthoedd, ac ei erddangosawdd hwy yn * gyhoeddus, gwedi gorvot hwy yn thei. Am hyn na varnet neb arno chwi ‡ ym-bwyt a' diot, neu o ran die-gwyl, neu * leuad-newydd, neu ‡ Sabbathon, yr ei nyd ynt amyd gwascot pethau ar ddyvot: eithr y corph ysydd * in-Christ. Na thwyll-i neb wrth ei wyllys eich llywodraethu gan 'ostyngeiddrwydd-meddwl, ac addoliad Angelion, gan * ymgodi ym-petheu ny's gwelawdd e erioed, ac mal dosparthus yn ymchwyddaw gan * veddwl ei gnawt, eb ‡ gyfattal y pen, o'r hwn y mae yr oll gorph wedy'r drefnu ai gomponi gan gymmalæ a' chyfrwymae, yn * cynnyddu gan gynnyd Duw. Can hyny a's meirw ydych gyd a Christ ywrth ordinadeu y byt, paam mal phe ich byw yn y byt, ich llwythir ac athrawiaetheu? Megis, Na chychwrdd, Na ‡ orchwaydda, Na theimla. Yr ei'n oll aant yn-cyfergoll y gyd a'r anarver, ac ynt vvrth 'orchymynneu a' dysceu dynion. Yr hyn betheu yn ddiau ydd yddyn ac * ailun doethinep, yn wyllys ‡ grefydd ac ‡ hubylltot-meddwl, ac nyd yn * eiriach y corph: ac nyd yw mewn dim bri ganthynt er cyflawnedd ir cnawt.

* Gr. hemin
‡ scriben
* ymaith
‡ groes
* hyderus ar 'oysgec
‡ ar, am, o bleit
* newyddloer
‡ oddyddien Sabbath
* ar law
* darestyngedigeth a' diwyll
‡ ymsengi
* synnwyr
‡ gynnal, gaffel
* angwanegu
‡ blasa, phrawf
* llun, lliw
‡ addoliat, ddiwyll
‡ Gr. tapeinophrosene
* cystudd

Pen. iij.

Dangos y mae ple y mae i ni geisio Christ. Ei cyggor y i ymvarwhau. Diosc yr hen ddyn, a' gwisco Christ. Ac yr hyn y mae ef yn rhoi angwaneg gygcoren, i bawp val y gylydd, y gariat ac hufyldot.

A'Schvvithe a gydgyfodesoch gyd a Christ, caisiwch y pethau oduchod, lle mae Christ yn eistedd ar ddeheulavv Duw. Rowch eich *bryd ar y pethau 'sydd vchod, ac nyd ar bethau sy ar y ddaiar. Can ys meirw ytych, a'ch bywyt a guddiwyt y gyd a Christ yn-Duw. Pã ‡ ymddangoso Christ, 'rhwn yw'n bywyt, yno hefyt yr ymddangoswch chwitheu y gyd ac ef yn-gogoniant. Marwhewch gan hyny eich aylodae 'sy ar y ddaiar, godineb, aflendit, ‡ anvad-wyyn, drwc-chwant, a' ‡ chupydddot yr hwn *delw-addoliat. Achos yr hyn petheu y daw *digofeint Duw ar y plant ‡ yr ambyddddot. Ym pa veiæ y rhodies-y-chwi gynt, pan oeddech yn byw ynthwynt. Anyd yr awrhon rhochwi y ffordd ys yr oll petheu hyn, digofeint, broch, *drigioni, ‡ drwc davodlen *croesan-air, allan o'ch geneu. Na ddywedwch gelwydd wrth eu gylydd, can ddarvot y chwi ‡ ymddiosc o yr hen ddyn ef a'i weithredoedd, a' gwisco y'r newydd, yr hwn a adnewyddir yn-gwybodaeth ‡ erwydd delw yr hwn y creawdd ef, lle nyd oes na Groecwr nac Iuddew,

Yr Epistol ar ddie-Pasc.
*meddwl
‡eglurer
*Gr. pathos anlladrwydd
‡angawr.
dep
*eiddol-
‡gwrthnesic, anhydyn, cindyn
*irlonedd llid
*malis
‡cabl, ymgeiniae
*bryntair, gwrthunair
‡ymoddihatry
*ar ol

enwaediat, Barbariat, Scythiat, caeth, rhydd: eithr Christ'sydd pop dim ym-pop dim.

Can hyny megis etholedigion Dew sancteiddolion a charedigion, ymwiscwch o *dirion drugaredd ‡caredigrwydd, *vvylltot-meddvvl, gwarder, dioddefgarwch: gan ymgynnal eu gylydd, a' maddae yw gylydd, as bydd gan vn gwerel yn erbyn neb: megis ac y maddeuawdd Christ i chwi, ys velly gvvnevvch chwitheu. Ac ‡vch pen hyn oll gvviscvvch gariat, yr hwn yw rhwym yn y perfeithrwydd. A' thangneddyf Duw a *lywodraetho yn eich calonae, yr hwn ich galwyt yn vn corph, a' byddwch ‡ddiolchgar. *Preswiliet gair Christ ynoch yn ehelaeth ym-pop doethineb, gan eich ‡dyscu a' chygcori eich hunain, yn psalmae, ac *hymynae ‡ac odnlae yspryttawl, a' chanu gan rat yn eich calonae ir Arglwydd. A' pha beth bynac a wneloch ar air neu weithred, gvvnevvch bop dim yn Enw yr Arglwydd Iesu, gan ddiolvvch y Dduw'sef y Tat trwyddaw ef.

Y gwragedd, byddwch *ostyngedic ich gwyr priawt, megis y cyngwedda yn yr Arglwydd. Y gwyr, cerwch eich gwragedd, ac na *byddwch chwerwon wrthynt.

Y plant, vvyddhewch eich ‡rhieni ym-pop dim: can ys hyny'sy *dda iawn gan yr Arglwydd. Y tadae na chyffrowch eich plant y digio, rrac ydyn ‡ancysirio.

Y gweision, ymvvyddhewch ir ei'sy yn *arglwyddi ywch erwydd y cnawt ym-pop dim, nyd a ‡llygad-wasanaeth val rhyngwyr bodd dynion,

Yr Epistol y v. Sul gwedyr Ystwyll.

*ymyscaroedd, galondit
‡mwynder
*iselvryd
‡aruchaf
*ymorugo
‡hawddgar
*Trigiet
‡dangos
*emynae
‡a' channeu
*ymchwerwch ac wynt.
‡tadae a' mamae
*vodlondda
‡ddigaloni
*veistreid
‡gwydd, golwc

eithr yn * ſemplrwydd calon, gan ofny Duw. A' pha beth pynac a wneloch, gwnewch yn galonoc, megis ir Arglwydd, ac nyd y ddynion, gan yvvch 'wybot mae y gan yr Arglwydd yd erbyniwch y tal-iad-igeth yr etiueddieth: can ys yr Arglwydd Christ ydd ych yn ei wasanaethu. Eithyr hwn a wna gamvvedd, a dderbyn am y camvvedd a wnaeth ef, ac nyd oes dim ‡ braint gymeriad.

* gwirionedeb

‡ peſonarũ reſpectus

Datro at y decvet pen. yr Actae

Pen. iiij.

Y mae ef yn ei hannoc y bod yn wresoc yn-gweddi, I rodio yn ddoeth ym-parthred yr ei ny ddaethant yn gwbl y wir wybydieth am Christ. Y mae yn eu hanerch, ac yn damuno yddynt holl llwyddiant.

CHwitheu * arglwyddi, gwnewch ich gweiſion, hyn 'sy gyfion, ‡ ac vnion, gã yvvch wybot bot ychwi hefyt * Arglwydd yn y nefoedd. Parhewch yn gweddie, gan wilied ynthwynt y gyd a diolvvch, gan weddiaw hefyt drosom ni, ac y Dduw agori i ni ddrws yr ‡ ymadrodd, y adrodd y dirgelwch Christ: am yr hwn yddwyf hefyt yn rhwymedic, val eu eglurhawyf, sef megis y mae yn * raid i mi ymadrodd.

* deiſtreſe

‡ a cyhymmeſur

* deiſtr

‡ huadlrwydd

Rodiwch yn ddoeth tu at yr ei 'n ys ydd allan, a' phrynwch yr amser. Byddet eich ‡ ymadrodd yn * rhadlawn yn 'oystatawl, ac wedy ei ‡ gyfansoddi a' halen, val y gwypoch atep i bop dun.

* dir, ‑ tawn, weddus

‡ iaith, parabl

* raſus

‡ dywallt

Tychicus

Tychicus ein caredic brawd a' ffydlon wenidoc, a'chydwas yn yr Arglwydd, a veneic y'wch veu oll *gyflwr, yr hwn a' ddanvoneis atoch er mwyn hyn yma val y gwybyddei ef eich cyflwr, a' ‡ chonforto eich calonae, y gyd ac Onesimus y ffyddlon a' charedigawl brawt, yr hwn 'sy vn o hanoch. Yn hwy a espesant y'wch am bop peth 'sy yma. Y mae Aristarchus veu-cydgarcharor yn erchi yn eich anerch, a' Marcus * nai-vap-chwaer i Barnabas (o bleit yr hwn yd erbyniesoch 'orchymynion, a's daw ef atoch derbyniwch ef) ac Iesu yr hwn a elwir Iustus, yr ei ynt o'r enwaediat. Yr ei hyn yn vnic yw veu-cydweithwyr ‡ i deyrnas Duw, yr ei a vuant ymi yn ddiddanwch. Epaphras gwas Christ, yr hwn 'sy vn o hanoch, 'sydd ich anerch, ac yn 'oystatolyn * ymdrino drosoch yn-gweddieu, ar y-chwy sefyll yn perfeith, ac yn ‡ gyflawn yn oll 'wyllys Duw. Can ys ydd wyf yn testiolaethu, bot ganto *wynfyd mawr y ‡ drosoch, a' thros yr ei * o Laodiceia, a'r ei o Hierapolis. Lucas y ‡ meddic y caredigol 'sydd ich anerch, a' Demas. Anerchwch y broder 'rei 'sy o Laodiceia, a' Nymphas, a'r Eccles ydd yn y dy ef. A' phan darllenir yr epistol hwn y genwch, perwch hefyt ei ddarllen yn Eccles y Laodiceieit, a' bot y chwi hefyt darllen yr epistol a scrivenwyt o Laodiceia. A' dywedwch wrth Archippus, Edrych ar y gwenidogeth, a dderbyniaist yn yr Arglwydd, val ei cyflawnych. Yr anerchiad a'r llaw veuvi Paul. * Cofiwch veu rhwymeu. Rat y gyd a chwi, Amen.

¶ Rucein yd scrivenwyt ad y Colossieit ac anvonwyt drwy law Tychicus ac Onesimus.

*helhynt, petheu, negeseu
‡diddanu
*'ανεψιὸς
‡ar, at
*ymdrech
‡gwbl
*serch, awydd
‡am danoch, eroch
*sy yn
‡phisicwr
*Coffewch, meddyliwch am

Epistol cyntaf i Paul ady Thessaloniceit.

YR ARGVMENT.

GWedy darvot addyscu yn dda y Thessaloniceit yn y ffydd, y cynodes ymlid, yr hwn vyth a ymlyn wrth precethu'r Euangel, yn erbyn yr hwn eyd safent wy yn ddyscoc, er hyny S. Paul (megis vn tra gofalus drostynt) a danvonod Timotheus y'w nerthu hwy, yr hwn ychydic gwedy, gan ei rubyddiaw ef oi cyflwr hwy, a roes echlysur ir Apostol y'w cadarnhau hwy ac amrafael argumentae y vot yn ddianwadal yn y ffydd, ac y ddyoddef beth bynac ar y galwo Duw wy ydaw er mwyn testolaeth yr Euangel, gan eiriol arnynt erddangos wrth ddiwolvep ei buchedd burdep ei creddyf. A' megis na ellir byth garthu'r Eccles mor llwyr, val na bo peth efre yn aros ym plith y gweinith, velly yr oedd yn y plith wytheu rei o ddynion enwir, y sawl gan gyffroi ymofynion gweigion a'mangaw y ddadymchoelyd y ffydd hwy, a ddyscent yddyn gauddysc, am van y cynodedigeth a veirw: am yr hyn y mae ef yn y haddyscu hwy yn dalvyrbeth a goeliant, gan 'dhardd yn ddystri yddynt gaisiaw cynnil ymofyn am wybot yr amsereu, gan wyllisio yddyn yn hytrach wiliad rac y ddysyvyt ddyvodiat Christ ddyvot ar ei gwartha eb wybot, ac velly ar ol ryw gyngcorion, a'ei anerchion ar y broder, y tervyna.

Pen. j.

Y mae ef yn diolch y Dduw drostwyn, y bot hwy mor dyscoc yn ffydd

yn ffydd a' gweithredoedd da, Ac yn derbyn yr Euangel mor * ddyfri, val y maent yn esempl i bawp eraill.

*bryssur

Paul ac Siluanus, a' Thimotheus, at Eccles y Thessaloniceit, rhon'sy yn Duw Tat ac yn yr Arglwydd Iesu Christ: Rat y gyd a chwi, a' thangnedyf y * gan Duw ein Tat, a' chan yr Arglwydd Iesu Christ. Ydd ym yn diolch y Dduw yn'oystatol y tros-chwi oll, gan wneuthur coffa am danoch yn ein gwedieu yn ddibaid, gan ‡ goffau eich grymiol ffydd, a'ch ...wyd gariat ac ‡ ymaros eich gobeith yn ein Arglwydd Iesu Christ * rac bron Duw 'sef ein Tat, gan yni wybot, broder caredigion, eich bot yn etholedigion y gan Dduw. Can ys ein Euangel ni ny bu ‡ yn-gair yn unic, eithr hefyt ym mediant, ac yn yr yspryt glan, ac yn-* dilysrwydd mawr, megis y gwyddoch ba ryw vodd ydd oeddem yn eich plith er eich mwyn. A' chwi vuoch yn ddilynwyr ‡ i ni, ac ir Arglwydd, ac a dderbyniesoch y gair * yn-gorthrymder mawr, y gyd a llawenyd gan yr yspryt glan, val yr oeddech yn esemplae ir sawl oll a credant ym Macedonia ac Achaia. Cā ys y wrth-y-chwi y ‡ soniawdd gair yr Arglwydd,

*wrth
‡goffo
*llafurus
‡amynedd
*geir
‡ar 'air
*hygoelrwydd
‡ha uom
*mewn trabel, cystudd
‡seiniawdd, llafarodd

nyd ym-Macedonia ac in Achaia yn unic: eithr eich ffydd chvvi hefyt yr hon 'sy ar Dduw, * aeth ar lled ym-pop ‡ ban, val na rait i ni ddywedyt dim. Can ys yntwy a venagant am danoch pa ryw * ffordd liat ymewn y gawsam atoch, a' pha wedd ‡ yr ymchwelesoch at Dduw y wrth * ddelwae, i wasanaethu y byw a'r gwir Dduw, ac y ‡ edrych am y Map ef o'r nefoedd, yr hwn a gyvodes efo veirw, 'sef Iesu, yr hwn a'n *gwared ni rac y ‡ digofeint 'sy ar ddyvot.

*a danodd
‡lle, rrandir
*hyffordd-rwydd, gychwynfa
‡y troesoch
*Gr. eidolō
‡ddysgwyl
*rhyddha
‡llit a dalw.

Pen. ij.

Er mwyn na ddeffigient y dan y *groc, Y mae ef yn cymmenu y affudrwydd yhun yn precethu, ac vn ydoynt wy yn vvyddhau. Y mae yn ym escuso am y vot ymaith ac na allei ddyvot ac egluro ei galon yddwynt.

*groes.

Can ys chvvi ychunain a wyddoch vrodur, *y ein ffordd iat y mevvn atoch na vu yn over. Eithr a' gwedy y ni racddyoddef, a' chael ‡ anvri yn Philippi (val y gwyddoch) ys buom * hyderus yn ein Duw, y ‡ ddywedyt ywch Euangel Dduw gan vawr *ymdrino. Can ys ein ‡ annoc ni nyd oedd wrth hoccet, nac wrth aflendit, nag wrth ddichell, Eithr val ydd oeddem yn gymradwy gan Dduw', val yr * ymddiriedit y ni am yr Euangel, velly ydd ym yn ymadrodd, nyd val 'rei a rengant bodd y ddynion, any d

*am yn dyfodiat
‡ein amparchi, gwarthau
*hyf, eon
‡adrodd, draethu
*ymdrech
‡cygcor
*gorchymynie

y Dduw

y Dduw, yr hwn a ‡ brawf ein calonae. A' chwaith
nyd arveresam erioed ac ymadrodd gweiniaithus
val y gwyddoch, nac *echlusur i gupydd dot, Duw
yn test. Ac ny cheisiasam ‡ voliant gan dynion, na
chan y chwi, na chan eraill, pan allesem bot yn
*bwys, val Apostolion Christ: eithr ydd oeddem
yn dyner yn eich ‡ cyfrwng, 'sef megis mamaeth
yn* cynnesu hei phlant. Mal hyn can hoffed ywch
genym, chwyd wyllysio ydd oeddē gyfranu y-chwy,
nyd yn unic Euangel Dduw, anyd hefyt ein ene-
dieu ein unain, can ys ych bot yn ‡ anwyl genym.
Can ys cof genych broder, ein llavur a'n * poen:
can ys gweithiem ddydd a' nos, rac ‡ pwyso ar yr
vn o hanoch, ac a pregethē y chwi Euāgel Dduw.
Testion ydy chwi, a' Duw hefyt, mor sanctaidd, ac
mor gyfiawn, ac mor * ddiargyweddd yr ymddu-
gesam yn eich plith yr ei ‡ 'sy yn credu. Megis y
gwyddoch val ych cygcorem, ac y cynfforthem, ac yr
erbyniē y bop vn o hanoch (megis tad am ei blant)
ar ywch rodio yn deilwng i Dduw, 'chwn ach ga-
lwodd y'w deyrnas a'i gogoniant. O bleit hyn hefyt
y diolchwn y Dduw yn ddibait, am' ywch pan dder-
byniesoch y genym gair pregeth Dduw, na's der-
byniesoch mal gair dyn, eithyr val y mae yn * ddi-
lys yn 'air Duw, yr hwn hefyt 'sy yn gweithio y-
noch y'sawl a ‡ credant. Can ys broder, chvvi ae-
thoch yn ddilynieit y Eccles Duw, yr ei yn Judaia
ynt in-Christ Jesu, can y chwy hefyt ddyoddef yr
vnryw betheu gan *wyr-eich-gwlad, ac wyntwy
gan yr Juddaeon, yr ei ac a laddent yr Arglwydd
Jesu a'i Prophwyti ‡ y hunain, ac a'n ymlidieson

‡o rina
*lliw i drachwant
‡glod, orvoledd
*awdurdot, drwm
‡perfedd, cenol, plith
*blwydd, magu, llonhi
‡garedigol
*trabel cystudd
‡gormesu
*ddibeius
‡ywch, ych
*wir
‡gredwch
*contribulibus
‡priawt

*bodlonāt

‡llid dicter

*ar gwartha

‡gohanu y wrthych

*glewach dyvalach

‡dychwant. ddeisyf

*llestair, lludd, deor, rragot.

nine, a' Duw ny * boddhant, ac ynt yn erbyn pop dyn, ac yn ein gohardd i precethu ir Genetloedd, val y iachëid hwy, y gyflawny eu pechotae yn oystatawl: can ys * digofein Duvv a ddeuth ‡ arnyn, yd y eithaf. Can ys broder, darvod ein * gwneuthur yn ymddifaid am danoch dros ychydic amser, yn-golwc, ac nyd yn-calon, *inwy astud buam y geisio gweled eich wynep, gan vawr ‡ ddamuned. Am hyny yr oedd ein wyllys y ddybot atoch (mivi Paul, ys unwaith neu ddwyaith) a nyd *rwystro o Satan nyni. Cnn ys peth yw ein gobaith neu'n llawenydd, neu goron ein gorboledd? anyd ys chwy chvvi yn-gwydd ein Arglwydd Jesu Christ yn y ddyfodiat ef? Sef chvvy chwi yw'n gogoniant a'n llewenydd.

Pen. iij.

Dangos y mae vaint y serch yddwynt can yddaw ddanvon Timotheus atwynt, A' hefyd am y bot yn gweddiaw drostwynt.

‡yn vnic

*diddanu, cyssurasw

AM hyny can na allem ymattal a vei hwy, ys tybiesam vod yn oreu y ni aros yn Athen ein * unain, a' hebrwng Timotheus ein brawt a' gwenidawc Duw, a'n cydweithwr yn yr Euangel Christ, ich cadarnhau, ac ich ‡ conffortto yn-cylch eich ffydd, val na chynnyrfyt neb o bleit y gorthrymderae hyn: can ys chvvichvvi ychunain a wyddoch, ein darparu ni y hynny. Can ys yn wir pan

pan oeddem y gyd a chwi, ys rac dywedesam ywch' y bydddei y ni gahel gorthrymdereu, megis ac y dar fu, ac y gwyddoch. Sef o bleit hyn, pryd na allwn * ymattal yn hwy, ys aunonais ef y ymwybot y wrth eich ffydd, rac darbot ir temptiwr eich temptio mewn ‡ neb ryw bodd, a'myned o ein gwaith yn * wac. Eithr yn hwyr yr owhon gwe= dy dybot Timotheus odd ywrthych atom, a'mene= gi y ni * ddaeoni am ych ffydd a'ch cariat, a'ch bod ‡ yn cadw cof da am danam yn 'oystadol, gan ‡ dei= syfu cahel ein gweled, megis ac ydd ym ninheu am da noch chwitheu, am hyny, broder, in conffortit ni * y noch, yn ein ol orthymder a'n angenoctit trwy ych ffydd chwi. Can ys yr awrhon ydd ym yn byw, a'd ydych chwi yn sefyll yn ddyfal yn yr Arglwydd. Can ys pa ddyolvvch allwn ni y ad-talu y Dduw ydro= soch am yr oll llawenydd a'r yd ym yn llawenychu er eich mwyn gar bron ein Duw, nos a'dydd yn tra gweddiaw ar weled o hanam eich wynep, a ‡ chyflawny y sydd yn eisien ich ffydd: Ac * yntef y Duw, 'sef ein Tat, a'r Arglwydd Iesu Christ, a ‡ vniono ein * ffordd atoch, a'r Arglwydd a'ch ‡ lliosoco ac a'ch amplao yn-cariat y gylydd, ac y bawp oll, megis ac yddym ni y chwi: er * goystatau eich calonae yn ‡ ddigwliedic yn sancteidd gerr bron Duw 'sef ein Tat, * yn-dyuodiat ein Argl= wyd Iesu Christ y gyd ai oll Sainctæ.

* blindere, trwble
‡ ymaros
* methlwr eich nethlu
‡ modd yny byd * ober
‡ ddaed ych &c.
* genych
‡ chwplau
* Duw yh
‡ gyfrwydo yn siwrnet
* taith, hynt
‡ angwanego, cynnydo
* sicrau
‡ ddibeius, ddiargywodd
* erbyn

¶ Pen. iiij.

Y mae ef yn ei hannoc i sancteiddrwydd, Gwirionder, Cariat

Llabur

Llavur, A' chymmetroli galar a' geirad am y meirw, Gan ddosparthu dywedd y cyuodedigaeth.

Yr Epistol y Sul cyntaf yn y Grawys.

AC eb law hyny ys atolygwn ywch, broder, ac a erbyniwn yn yr Arglwydd Iesu ar * ymchwanegu vwy vwy, megis yd erbyniesoch y cenym po'dd y dylech rotio, a' boddhau Duw. Can ys gwyddoch pa'orchymynion a roesam y'wch y gan yr Arglwydd Iesu. O bleit hyn yw 'wyllys Duw 'sef eich sancteidiat chwi, ac *ymgynnal o hanoch ‡ rac ffornicrwyd *a' gwybot o bop vn o hanoch po'dd y meddianna ei lestr yn sancteidrwydd ac anrydedd, ac nyd yn ‡ gwyyn trachwant, megis y Cenetloedd yr ei nyd adwaenant Dduw. Na bo i nep * 'orthrymu na thwyllo ei vrawt ‡ ym-masnach: can ys dialwr yw'r Arglwydd am bop cyfryw betheu, megis ac y rac ddywedesam y'wch, ac y testiasam. Can na's galwodd Duw nynt y aflendit, yn amyn i sancteiddrwydd. Can hynny y nep a * escaeluso y petheu hyn, nyd dyn y mae yn ei escaeluso,'n amyn Duw, 'rhwn ac a roddes ywch ei yspryt glan. A' thu ac at am ‡ vrawdgarwch nyd rait y chwy scribennu o hanof atoch: can ys ich dyscwyt-gan-Dduw y garu eu gylydd. Sef ydd ych yn gwneuthur hyn i bawp o'r brodur, yr ei 'sy trwy oll Macedonia: ac adolwyn ywch, vroder, ar * ragori o hanoch vwy-vwy. a' rhoi eich bryd ar bot yn llonydd, a' ‡ gwneuthur y petheu sy y'ddwch eichunain, a' gweithiaw a'ch dwylo * eich vnain, megis y gorchymynesam

‡gengorwn anogwn
*gynnyddu
‡val
*ymgadw
‡y wrth 'odi nep
*val y gwyp po
‡Gr. pathei hainc
*'orthrech, lethu
‡ar vn helhynt
*'ommedd, ddirmyga
‡vrawdol gariat
*gynnyddu
‡ymyryd ar yr eiddoch
*Gr. priod

ymynesam y-chwy, val yr ymdducoch yn * syberwtu ac at yr ei'sydd oddy allan, ac na bo dim yn eisieu ychwy.

Nyd wyllyswn, broder, eich bot yn anwybot am yr ei'sydd ‡ yn hunaw, val na * chymrocch-drymder, megis ac y gwna eraill yr ei nyd oes ganthynt ddim gobaith. O bleit a's credwn varw o Iesu, ai adgyuodi, ys velly yr ein a hunesant yn Iesu, a dwc Duw y gyd ac ef. Can ys hyn a ddywedwn wrthych yn-gair yr Arglwydd, na bydd i ni yr ei'sy yn byw, ac yym * yn aros yn-dyuodiat yr Arglwydd, ragblaenu ysawl a ‡ hunesant. Can ys-yntef yr Arglwydd a ddescend o'r nef gyd a * gawr, ac a llef yr Archangel, ac ‡ ac vtcorn Duw: a'r meirw in-Christ a gyuodant yn gyntaf. Yno ninheu yr ei byw ac'sy yn aros, a * gymmerir ‡ yny man gyd ac wynt yn yr * wybrenneu, y ‡ gyfarfod ar Arglwydd yn yr awyr: ac velly yn'oystatol y gyd ar Arglwydd y byddwn. Can hyny, *confortwch eu gylydd a'r ymadroddion hyn.

*honest
‡wedy, cyscu
*thristaoch
‡gyscesant, 'sy wedy meirw
*dolef a' llais
‡a chorn
*ysclyffir, gyrheiddir.
‡hefyd, ar gip, ar vnwaith
*cymyleu
‡gyhwrdd, yn erbyn
*cysyrtwch diddenwch, dyhuddwch

¶ Pen. v.

Espesu ydddyn am ddydd brawd ac am ddyvodiat yr Arglwydd y mae, Gan eu hannoc y wiliad, A' synnyed ar y ei'sy'n pregethu gair Duw yn y plith wy.

AC am yr amsereu a'r prydieu, broder, nyd rait yvvch scriuenu o hanof atoch. O bleit chvvi eich vnain a wyddoch yn *espes, can ys y daw dydd yr Arglwydd ys mal lleitr ‡ o hyd nos. Can ys pan ddywetont,

*ddilys, hylythr, hyglef
‡ar

ddywetont, Tangneddyf, a' diogelwch, yno y
daw arnynt * destrywiad disymwth, megis gofid
gwraic beichioc ‡ wrth escor, ac ny's ddiangant.
Anyd chwychwi broder, nyd ydych yn-tywyllwch,
val y delei y dydd hwnw arnoch, megis lleitr. A'
chwichwy oll plant y golauni ytych, a' phlant y
dydd: nyd ym ni * i'r nos, nac i'r tywyllwch. Sef
gan hyny na chyscwn val eraill, eithr gwiliwn, a'
byddwn ‡ ddiwyd. Canys yr ei a gyscant, y nos y
cuscant, a'r ei a veddwant, y nos y meddwant. Ei-
thyr nyni * ac yn blant ir dydd, byddwn ‡ ddiwyd,
gan wisco am danom ddwyfronnec y ffydd a' chariat,
a' gobaith yr iechedwrieth yn lle * helym. Can na
ddarparawdd Duw nyni y ‡ digllonni, anyd er caffa-
eliad iechedwrieth, trwy waith ein Arglwydd Iesu
Christ, yr hwn a vu varw trosam, val ai * gwiliem
ai cuscem, y byddem byw ynghyd gyd ac ef. Er-
wydd paam cygcorwch eu gylydd, ac adeiliwch bop
vn ‡ eu gylydd, megis ac ydd ych yn gwneuthur.
Ac ni atolygwn ywch broder, adnabot yr ei, a * la-
buriant yn eich plith, ac a ynt ich llywodraethu yn
yr Arglwydd, ac yn eich ‡ cygcori, a' rhowch eich
traserch arnynt er mwyn y gwaith wy. Byddwch
dangneddyfus yn eich plith eichunain. A' ni ddei-
syfwn arnoch, broder, rhybyddiwch yr ei * anlly-
wodraethus: diddenwch yr ei gwan veðwl: ‡ cyn
haliwch y gweniait: byddwch * ymarous wrth
bawp oll. Gwelwch na thalo neb ddrwc dros ddrwc
y nebun: eithr yn 'oystatol dilynwch yr hyn sy dda,
'sef y chwi ychunain, ac y bawp eraill. Byddwch la
wen yn 'oystatol. Gweddiwch eb ‡ peidio. Ym-pop
dim

*ddinistr
‡yn
*yn eiddo nei yn han-fod or
‡sobr, temperus
*eiddo
‡wiliadu-rus
*penffest-yn, saplet
‡ddicter, lid
*dyhunem, baem yn effro
‡llall
*drabae-lant
‡rhybuddio
*afreolus
‡siriwch
*derche-fwch, ate gwch cynwysiwch
‡ddyodefus
*ymadel, dor

dim dyolchwch: can ys hyn yw wyllys Duw in-
Christ Iesu * tu ac atoch. Na ddiffoddwch yr Y-
spryt. Na ‡ thremygwch brophwytoliaeth: * Pro-
wch bop dim, ac ‡ atdeliwch yr hyn 'sy dda. Ym-
gedwch rac pop * cyfrith drigioni. Ac ys Duw y
tangneddyf a'ch sancteiddio yn oll gwbl: a' phoed
eich cyfan yspryt a'ch eneid ach corph, a gatwer yn
‡ ddihawl erbyn dyuodiat ein Arglwydd Iesu
Christ. Ys ffyddlon yw'r hwn ach galwodd, yr hwn
hefyt ei gwna. Brodur, gweddiwch trosam.
Anerchwch yr oll brodyr a' chusan sanc-
tavvl. Ydd wyf yn ych noddi yn yr
Arglwydd, ar vot ddarllen yr e-
pistol hwn ir oll Sainct
broder. Rat ein Ar-
glwydd Iesu
Christ
y gyd a chwi.
Amen.

*ych wi
‡ddiyscyrswch
*Treiwch, trinwch, chwiliwch
‡cedwch
*cyfryw
‡ddiarhawl
*tyngu, gorchymyn

Yr epistol cyntaf at y Thessaloniceit a scrivennwyt o Athen.

Yr ail Epistol i Paul ad y Thessaloniceit.

YR ARGVMENT.

RAc ir Thessaloniceit dybiet bot Paul yn y escaeluſaw hwy, o bleit yddo dyned i leoedd eraill, yn hytrach nac atynt hwy, y mae ef yn ſcrivenu atynt, ac yn ei hanoc i ymddyoddef ac y dwyn ffrwythyd eraill y ffydd, ac na's cynnyrfid hwy y gan wac opinion yr ei a ddangoſent bot dyfodiat Chriſt yn agos, can ys dir bydei o vlaen y dyd hwnw ymadael y wrth y gwir greddyf, nid amgen trwy barth mawr o'r byt, ac i Antchriſt deyrnasu yn Templ Dduw: yn y dywedd gan ei 'orchymyn yhun yw gweddieu hwy, ai ciſirio i ddianwadalwch, y mae yn wyllysio yddynt goſpi yn doſt, y cyfryw ac a vydent yn byw yn ſegur ar labur ereill, y sawl, anys vfyddhant y gycgorion ef, y mae yn gorchymyn eu escommuno.

Pen. j.

Dyolwch y Dduw y mae am y ffydd hwy, ei cariat a'i dyoddefgarwch. Y mae yn gweddio ar angwanegu y cynneddfae hyny, Ac ymdangos pa ffrwyth a ddaw y wrth hyny.

Paul

PAul a' Siluanus, ac Thimotheus at Eccles y Thessaloniceit rhon's y yn Duw ein Tat, ac yn yr Arglwydd Iesu Christ: Rat a vo gyd a chwi, a' thangneddyf y wrth y Duw ein Tat, ac y wrth yr arglwyd Iesu Christ. Diolvvch a ddlyem y Duw yn oystadol tro=soch, broder, val y mae yn * addas, am bot eich ffydd yn cynnyddu yn dir=fawr, a' bot eich cariat pawp y'w gylydd yn ‡ lli=osocau, val ydd ym * nine yn ymhoffy ‡ o hanoch in Eccles i Duw, o bleit eich ammynedd, a'ch ffydd yn eich oll ymlidiae a'r gorthrymderae ydd ych yn ei goddef, yr hyn sy yn * argoel-goleu o cyfiawn-varn Duw, val ich teilynger i deyrnas Dduw, ‡ er mvvyn yr * hon ydd ych eisioes yn goddef. Can ys cyfiawn yw gan Dduw, dalu gorthrymder ir sawl ydd ich gorthrymu chwi, ac y chwithe yr ei a 'or=thrymir, llonyddwch y gyd a mi pan vydd yr Argl=wydd Iesu yn ‡ ymddangos o'r nef y gyd a'ei allu=awc Angelion, * yn tanfflamcoc, gan roddi dial ir sawl nyd adwaenant Dduw, ac nyd vvyddhant i'r Euangel ein Arglwydd Iesu Christ, yr ei 'n a bo=enir a chyfergoll dragyvythawl, o ‡ drach bron yr Arglwydd, ac y wrth 'ogoniant ey * veddiant ef, pan ddel ef y'w ‡ 'ogoneddu yn ei Sainctæ, ac y'w ryfeddu

* weddus falwn, gymmesur, det=lwng
‡ amlhau
* nyni, ein hunain
‡ am danoch
* arddangos, arwydd
‡ dros
‡ ymddadguddio
* mewn
‡ wyd, y gan
* allu
‡ ogoneddu

ryfeddu yn yr oll'rei a gredant (can ys ein testiolaeth ni tu ac atoch a gredwyt) yn y dydd hwnw. O bleit hyny ydd ym hefyt yn gweddiaw yn'oystadavvl y trosoch, ar vod i'n Duw eich teilygy yvv 'alwedigeth, a' chyflawny oll * ddawyllysgarvvch y ddayoni ef, a' gwaith ffydd ‡ gan veddiant, val y gogonedder Enw eun Arglwydd Iesu Christ ynoch, a' chwithe yntho yntef, * erwydd rhat ein Duw, a'n Arglwydd Iesu Christ.

*rad
‡yn nerthol, yn allnoc
*gan

Pen. ij.

Dangos y may ydd ynt na ddaw dyd yr Arglwydd, nes dyvot ymadael a'r ffydd yn gyntaf. A' theyrnas * Anchrist. Ac am hyny y mae yn eu rhybuddio rrac eu hudo, eithr sefyll o hanynt yn ddiyscoc yn y pethen a ddyscawdd ef ydwynt.

*Gvvrthgrist

VEithion yr Atolygwn ywch, broder, *er dyvodiat ein Arglwydd Iesu Christ, ac er ein cydgynulliad ato ef, na'ch ‡ ysmuder yn ddisyfit y wrth eich medwl, ac nach cynnyrfer, na chan yspryt, na chá 'air, na chan lythyr, megis scrivenedic y wrthym ni, val be bei dyd Christ *yn gyfagos. Na thwyllet neb chwi ‡ ym-modd yn y byd: can na's davv'r dydd hvvnvv * nes dyvot yr ‡ ymadawiat yn gyntaf, a' bod dadguddio y dyn y pechoturus, 'sef map y ‡ cyfergoll, yr hwn a' wrthnepa, ac a ymderchaif yn erbyn *pop dim a elwir yn Dduw, neu y addolir: yd yn yd eistedd megis yn Dduw yn-Tépl Dduw,

*gan, erwy
‡yscoger, chyffroer, ymoder
*geir llaw, ar y drws
‡erbyd dim modd
*o ddyeithr
‡deffic
‡colledigeth
*oll

Dduw, gan ‡ y ddangos ehun mae efe yw Duw. Any ddaw yn eich cof, pan oeddwn eto gyd a chwi, ddarbot i mi ddywedyt ywch y petheu hyn? Ac yr awrhon y gwyddoch y rhwystr 'sy yw datcudio efyn ei amser. Can ys dirgelwch yr enwiredd ys yn gweithio eisius: yn vnic yr hwn 'sy yr awrhon yn rhwystro, *a rwystr yn-es myned ac ef y ar y ffordd. Ac yno yd atguddir yr enwir hwnw, yr hwn a ‡ ddiva yr Arglwydd ac yspryt ei eneu, ac ai *diffanna a dysclaerdab ei ddyuodiat, ys ef yr hwn 'sy ei ddyuodiat ‡ o waithred Satan, wrth oll veddiant, ac arwyddion, *ac aruthroeð gauoc, ac wrth oll ehudrwydd ‡ ancyfiawnder, ym-plith yr ei a gyfergollir, can na dderbyniesont y cariat y gwirionedd, val yr iachesit hwy. Ac am hyn yd enwyn Duw yddwynt ‡ ehudrwydd cadarn, val y credant ir * gau, val y ‡ barner yr oll 'rei ny chredent y'r gwirionedd, anyd * ymvoddhau yn ancyfiawnder. Eithr nyni a ddlyem diolvvch yn-oystat y Dduw y trosoch, broder caredigion can yr Arglwydd, o bleit y Dduw o'r ddechreu ad eich ‡ dethol chwi i iechedvvrieth, trwy sancteiddiat yr Yspryt, a' ffydd gwirionedd, ir hyn y galwodd ef chwi *trwy ein Euangel ni, y berchenogi gogoniãt ein Arglwydd Iesu Christ. A' chan hyny, broder, byddwch safadwy, a' ‡ chynneliwch yr athrawaeth ich dyscwyt, paun bynac ai gan 'air, ai ein Epistol ni. Ac *efe ein Arglwydd Iesu Christ, a'n Duw 'sef y Tat yr hwn a'n carawdd, ac a roddes y ni ddiddanwch tragyvythawl a' gobaith trwy ‡ rat, a ddiddano eich calonae, ac ach * ffyrhao ym-pop

‡ymddangos y vod yn Dduw
*attal, gwrthladd, lestair
‡ddiuetha, diwalltrain
*dadlwna
‡gan
*a' rybeddo
‡deu celwyddoc
‡twyll, dichell, hocced
*anwiredd celwydd
‡damner
‡cyd synnio ac enwyreð
‡dewys
*gan, wrth
‡chedwch
*ys
‡ras
*sicrao

gair a gweithred dda.

Pen. iij.

Deisyfu y mae arnynt weddiaw drostaw, ar lwyddo ganto precethu r' Euangel, A'i rhybyddiaw i geryddu yr eisegur, Ac yno damuno yddynt oll ddawnged.

*Am ben hyn
*gerdet, redec o air
‡gwared
*anhad, anwedus
‡mall, scceler, diraid
*ficra, atega
‡ball
*coelio
‡vnino, gyfeirio
*gilio
*antrefnus ddi ordr
‡bal, pa wedd
*plith, misc
‡thrabel
*rac gormesu

BEllach, broder, gweddiwch drosom, ar *rwyddhau rac gair yr Arglwydd, a'ei 'ogoneddu, megis a chyd a chwitheu, ac ar ein ‡rhyddhau y wrth ddynion * anresimol a ‡drigionus: can nad oes ffydd gan bawp. Eithr bot yr Arglwydd yn ffyddlawn, yr hwn ach * ffyrfha, ac ach caidw rac y ‡ drwc. Ac ydd ym yn * gobaitho am danoch trwy 'r Arglwydd, ac ych bot yn gwneuthu'r, ac y gwnelwch rhac llavv y petheu a 'orchymynwn ychwy. A'r Arglwydd a ‡gyfrwydo eich caloneu at cariat ar Dduw, ac y dysgwyliad am Christ. Ys gorchimynwn ywch, broder, yn Enw ein Arglwydd Iesu Christ, ar ychwy * ymdynnu ymaith y wrth bop brawd'sy yn rhotio yn* afreolus, ac nyd wrth yr athrawaeth, a dderbyniawdd ef genym ni. Can ys chwychwi eichunain a wyddoch ‡po'dd y dlyech ein dylyn ni: can nad ymddugesam-yn-afreolus yn eich * cyfrwng, ac ny's bwytesam vara gan nep yn rhat: anyd gweithio avvnaem trwy lafur a' ‡ lludded nos a' dydd, * er mwyn na phwysem ar neb o hanoch. Nyd can nad oedd i ni awturtot, yn

amyn

ninyn val y dodem einunain yn esempl y'wch i'n *dilyn. Can ys-pan oeddem gyd a chwi, hyn ich chybyddiesam amdano, can a's bydei neb, a'r nyd wyllysei weithio, na chei bwyta chvvaith. Can ys-clywsam, bot 'rei yn rhotio yn eich plith ‡ yn afreolus, eb weithio dim oll, anyd gwaithio * afraid. Can hyny yr ei 'sy gyfryw, a ‡ 'orchymynwn ac a gygcorwn * can eun Arglwydd Iesu Christ, ar yddyn waithio y gyd a llonyddwch, a' bwyta ei bara ehunain. A' chwitheu, broder, na ddefficiwch yn gwneuthu'r dayoni. Ad oes nep ny's vvyddhao i'n ymadrodd, ‡ arwyddocewch ef trwy lythyr, ac na bit ywch' or * gymddeithas ac ef, megis y cywilyddio. Er hyny na chymerwch ef val gelyn, eithyr cygcorwch ef brawt. A' gwir Arglwyd y tangnefeddyf a roddo yw'ch tangeddyf yn 'oystatawl ym-pop modd. Yr Arglwydd vo y gyd a chwi oll.

*ymlyn

‡eb ordr

*nym dawr

*trwy

‡nodlwch

*giffeillach

‡Ac ys

Yr anerch y can-y-vi Paul, a'm llaw vy-hun, yr hwn yw'r arwydd ym-pop e-pistol: val hyn y'r scrivenaf, Rat ein Arglwydd Iesu Christ vo y gyd a chwi oll, Amen.

Yr ail Epistol ad y Thessaloniceit a scrivennwyt o Athen.

O Lyver cenedleth. &c. yd y van hyn, W. S: a'r Epistol iso D. R. D. M. ei translatodd.

Yr Epiſtol cyntaf i Paul at Timotheus.

YR ARGVMENT.

VRth ſcrivenu'r Epiſtol hwn ny welir bot Paul yn darparu yn unic dyſcu Timotheus, anyd yn penaf * dal eraill dan ledoſn, yr ei a vyneſent y wrthladd ef, o bleit ei ieuenctit, ac am hynny y mae ef yn y arbu ef yn erbyn y ‡ gorcheſtwyr hyn, yr ei y dan liw awyddſerch ir Ddeddyf, a aſtonyddent yr ei dlwyswol ac ynuyd ac anvuddiol * orcheſtion, wrth yr hyn yr eglurhaent, cyd byddent yn proffeſſio yr Ddeddyf, na wyddent pa ydoedd dyſwedd y Ddeddyf. Ac am danaw ehun, y mae ef velly yn coffeſſu ei anteilyngdawt, mal y mae ef yn dangos i ba ‡dailyngdawt y trefnawd Duw ef: ac am hyny yr wyllysia ef bot gweddiaw tros pop rryw * dynion, can y Dduw wrth gynnic ei Euangel a'Christ ei Vap yddynt wy oll, bot yn an*ailltuawl i bop ryw ddyn, megis y mae y Apoſtolieth ef, yr hyn 'sy yn briawt ir Cenetloedd, yn teſtolaethu. Ac yn gymeint a darvot y Dduw adael Gwenidogion megis yn gyſſurſion ordiniol yn ei Eccleſ y ddwyn dynion i iechydwrieth, y mae ef yn doſparthu pa ryw ſut dynion y dylyent wy vot, yr ei y gelwir yddynt am precethu dirgelwch Map Duw wedy ei ddatcuddiaw yn-cnawt. Gwedy hyn y mae ef yn dangos pa trwble vydd ar yr Eccleſ ym-pop amſer, yn enwedic yn y dyddieu dywethaf, pan vydd i ddynion yn rhith creddyf ddyſcu ir bopul betheu gwrthynep i air Duw. Gwedy darvot yddaw a hyn, y mae ef dyſcu ydd pa wragedd gweddwon a ddlyeid ei derbyn neu 'gwrthodot y weini yr cleifion: hefyt pa henafieit a ddyleit ei dewiſo ir ſwydd, gan y gycori wy na bo

ef ry-

*cadw

‡queſtion-wyr.

*queſtione

‡vrddas

*partiol

...ry ehrwydd yn derbyn, nac yn barnu neb: hefyt pa beth 'sy ...wlyedus ar wasanaethddynion, naturieth gan dyscyawdwyr, ...ac 'orchestion, am *cuppyddot, am gyboethocion, ac yn ...wch ‡na dim y mae ef yn gorchymyn yddaw ymoglyd rrac gauddysc.

*drachvvât

Pen. j.

y mae ef yn anoc Timotheus y wilio ar ei swydd, yn enwedic ar yddo edrych na ddyscer dim ir popul anyd gair Duw. Gan declaro pan yw i ffydd, y gyd a chydwybot dda, cariat ac adailadeth yw dywedd y peth. Ac 'yn rhybyddio am Hemenaius ac Alexander.

PAwl apostol Iesu Christ, trwy ordinhaad Dyw eyn keidwad, ar arglwydd, Iessu Christ eyn gobaith, At Tymotheus fy mab naturiol yn y ffydd: Gras, trugaredd, a heddwch can Ddyw eyn tad, a' chan Christ Iessu eyn Arglwydd. Megis i dysyfais arnat aros yn Ephesus, pan aethym i ymaith i Macedonia, gvvna velly, mal i gellych rybuddio rrai, na ddyscont amryw ddyskeidiaeth. Ag nad ystyriant chwedlay, ag achay anorffen, rrain kynt

ydDynt fagu questiwnay, nag edeiladaeth dywiol sy drwy ffydd. Can ys diwedd y gorchymyn ydiw cariad o galon bur, a chydwybod dda, a ffydd *diau. O ddiwrth y rrain i *kiliasont rrai, ag a droysont at oferson, hwy a fynnen fod yn ddoctoriaid y gyfraith, heb na dyall yr hyn a ddoytont, nar pethau i boont yn i sikerhau. Nyni a wyddom, eisus ‡ tawda y gyfraith, ofercyr dyn hi yn gyfreithlon, can wybod hynn, na ddodwyd y gyfraith ir kyfion, eithr ir rrai afreolus ac ir anostyngedigion, ir hai andywiol, ar pechaduriaid, ir rrai enwir, a'rrai anlan, i *lawruddogion tad a' llawruddogion main, i lawruddogion-dynion, ir putteniwyr, ir ‡ bwggeryddion, i ladron dynion, i rrai celwyddog, ir anudonwyr, ag od oys dim arall, rrwn sy wrthwyneb i athrawaeth iachus. Y sydd ar ol gogoneddus efengil y bengidedig ddyw, a ymddiriedwyd i myfi. Am hynny diolch i ddwy ir hwn, a roes ym allu 'sef Christ Jesu eyn Arglwydd: can ys ef am barnodd yn ffyddlon, ac am dodes yn eu wasanaeth: a' mine or blaen yn cablwr, ag yn emlidiwr, ag yn *drawς: eithr trugarhau wrthyf a wnaeth ef: cans yn anwybodus i gweuthym trwy angrredinieth. Eithyr tra gor ddigonawdd rrad eyn Arglwydd gida ffydd a chariad, hwn 'sydd yn-Christ Jesu. Gair gwir yvv hvvnn, ag ym pob modd yn heuddu cymeriad, mai Christ Jesu a ddoeth ir byd i gadw pechaduriaid, o rrain pennaf ydwyfi. Eithr achos hyn i trugarhaodd wrthyf, mal i bai i Jesu Christ dangos ynof yn gyntaf pob ‡ hir-oddeu, ir syampl ydDyntwy, rrain

*ddiffuant ddiragrith, anyscyfrith ‡cyfeillornodd, aeth ar ddidro ‡may

*leiddiait, lladdwyr ‡gwrw-gydwyr.

*ormeslwr yn gwneuthur cam.

‡Gr. macrothymian

rrain trag llaw a grettont ynthaw herwydd y bowyd tragwyddol. Weithian ir brenin tragwyddol, difarwol, anweledigol, vnig synhwyrol Ddyw, i bo ‡brddas, a gogoniant yn oysoedd oesau, Amen. Y gorchymyn hwn i ddwyf yn y roddi attatti, fy mab Timotheus, mal ar ol y proffodolaethay, a gerddasont or blaen am danat, i gellech trwyddynt wy ymdrechu yr ymdrechiad ta, trwy gadw ffydd a' chydwybod dda, tron a ddodasont rrai hebio, ac a wnaythont *longgyfergoll am y ffydd. O rrai hyn i may Hymeneus, ac Alexander, rrain a ddyroddais i Satan, i ddyscu vddynt na chablont.

‡anrydedd

*tori llong

¶Pen. ij.

Y mae ef yn annoc gweddiaw dros pop dyn, Paam, A' pha wedd. Yn-cylch trwsiat a' chymmesurwydd merchet.

Cynghori ddwy am hynn, ymlaen pob peth fod ytolygon, gweddiau, erfyniadau a' thalu diolch dros pob rryw ddynion, tros Brenhinoedd, a' ffawb or a osoded mewn audurdod, fal i gallom ddwyn buchedd lonyddaidd ac heddychawl, drwy bob * gwaredd ac honestrwydd. Canys hyn sydda a chymradwy gar bron Dyw eyn ceidwad, rrwn a ‡fynn bod pob rryw ddynion yn cadwedig, ac dyfod i wybodaeth y gwirionedd. Canys vn Duw sydd, ac vn *Canolydd rrvvng Duw a' dynion, sef y dyn Christ Jesu, Rrwn ai rroddes i hu-

*dwywoldeb, dywioldeb

‡wyllysa

*Cyfryngwr

nan yn prydwerth tros pawb, sef testiolaeth yn i amseray ‡ i hunain. Ar yr hyn im dodwyd yn pregethwr ac yn abostol (y gwir a ddoydaf yn-Christ, heb gelwydd) sef athro y cenedloedd mewn ffydd a gwirionedd. Am hynny mi a fynnaf ir gwyr weddio ym-pob man gan ddyrcha dwylo purion heb ddicter, na * darammau. Felly hefyd y gwragedd, bod yddynt ymdrwsiaw mewn dillad gweddus, gida lledneisrwydd a chymesurwydd, nid a gwallt plethedig, neu aur, neu ‡ gemau, neu ddillad gwerthfawr. Eithr (megis i gweddai i wragedd yn yn-addaw duwiolaeth) a gweithredoedd da. Gwraig discet mewn distawrwydd ynghyd a ffob gostingedigrwydd. Ond ni oddefa fi i wraic trauthu dyst, nac arfer awdurdod ar * wyr, eithr bod mewn distawrwydd. Can ys Adda yn gynta a ffurfiawyd, ac yno Efa. Ac nid Adda a dwyllwyd, eithyr y wraig wedy i thwyllaw aeth yn euoc or cam-wedd. Etto hi a fydd cadwedig can ddwyn plant, os hwy a drigant yn y ffydd, a chariad, a sancteidrwydd ynghyd a cymesurwydd.

‡ priawd
* ddowto
‡ perleu
* Gr. andros y gwr

Pen. iij.

Datcan y mae ef pa ryw swydd gwenidogion yr Eccles. Ac am y * tuylnoedd hwy, ‡ Teilyngdawt yr Eccles. Ar poynt pennaf o'r athrawaeth nefawl.

* tulwyth ty
‡ vrddas

YMadrodd gwir yw hwn, o bydd neb yn wollysy swydd escob, ys da waith a chwennych. Rraid ir escob fod yn ddifaiedic gwr vn wraig, gwiliadwr, pwyllog,

cymwys

cymwys, lletteuwr, athrawys, nid gwingar, nid ymfustwr, nid chwāñoc i fudr elw, eithr rrywiog, nid yn ymladdgar, nid cybydd, vn a wyr reoli y dy i hun yn dda, yn cymal i blant tan vfuddtra, ynghyd a phob honestrwydd: Canys oni wyr dyn reoli i dy i hun], pa fodd i gofala ef tros eglwys Duw? Nid * yscolhaig-ieuanc, rrac iddo wedy ymchwyddaw gwympo mewn ‡ enllib diawl. A' rraid iddaw ef hefyt gaffael gair da can ddieithred, rrag digwydd mewn gwarth, a magl diawl. Velly hefyd bot y deconiaid yn honest, nid a thafodau dauddyblig, nid trachwannog i win, nid chwāñog i vudr elw, yn dala * cyfrinach y ffydd, mewn cyd-wybod pur. A rhain prober hwynt yn gynta: ac yno gwasnaythant, os byddant difeius. Velly hefyd bot eu gwragedd yn honest, nid a thafodau drwc, eithr sobyr, a ffyddlon ym pop peth. Bot deconiaid yn wyr vn wraig, ac yn gwybod rreoli i plant yn dda, a'y teye i hunain. Canys yr hai a wasnaytho yn iawn, a ynillan yddyn i hunein gradd dda, a rrydit mawr twy'r ffydd, sy yn Christ Iesu. Hynn iddwy yn i scrivennu attat, dan'obeithio i dauat attat ar fyrder. Ac o tariafi yn hir, fod i ti wybod, pa fodd i byd rraid iti ymddwyn yn-ty Dduw. ‡ rron ydiw Eglwys Duw byw, piler, a sylfayn y gwirionedd.

Ac yn ddi ‡ ddadyl, mawr ydyw cyfrinach dywyo-liaeth 'sef Duw a wnaethbwyt yn weledig * mewn cnawt, a gyfiownwyd yn yr yspryd, a welwyd can angylion, a bregethwyd ir Cenedloedd, a gredwyd iddaw yn y byd, ac a gymerwyd i fynydd i ogoniãt.

*Gr. neophyton
‡Gr. crima barn
*dirgelwch
‡rhwn
‡ymryson
*deb
*yngh-nawd

Pen

¶Pen. iiij.

Dyscu ydd y mae ef pa ddysc a ddylei gilio rragddo, a' pha vn ei ddylyn, Ac ym-pa orchwyl y dlyei ef ymarver yn vngwaith.

*addyddo, crwydroc

‡hypocrisei ffuant, rhagrith

*poeth

*priodi

‡or, gan

*aflan

‡chwedleu gwrachiod

*=der

*trabaelu

AR yspryt syn doydyt yn eglur, ir ymedy rrai yn yr amseroedd diwaytha or ffydd, yr ystyrio ysprydoedd * cyfeiliornus, a' dysceidiaythay cethreuliaid, yn dywedyt celwydd trwy ‡ druth, rrain sy ai cydwybod wedi i llosci gan-hayarn-* brwd, yn gwahardd * priodas, ac yn erchi, ymattal oddiwrth fwydydd, rrain a creawdd Duw yw mwynhau trwy talu-diolch ‡ir ffyddloniaid, ac irhai a edwynant y gwirionedd. Cans pa beth bynac a creawdd Duw, da ydiw: ac nid oes dim yw wrthod, os cymerir trwy talu-diolch. Herwydd i santeiddir trwy 'air Duw, a gweddi. O dygi di ar gof ir brodyr y pethau hyn, ys da wasnaythwr fydi i Jesu Christ, rrwn ith fagwyd mewn geiriau'r ffydd, ac athrawaeth da, rrwn a ddylynaist yn astud. Eithr gad heibio * anlan, a ‡ gwraichiaidd chwedlae, ac ymarfer di dyhun i dduwiol*aeth. Cans ys ymarfer corphorawl ychydig a proffittia: eithr dywolieth proffidiol yw i pob peth, ac addewid iddaw or bowyd presennawl, ac or hwn a ddaw rrac llavv. Y gair hwn sy wir, ac ym-pob mod y hayddau cymeriad. Cans am hynny i ddym yn

*poeni,

*poeni ac y cael eyn ‡dirmygy, herwydd yn bod yn gwir obeitho ar Dduw byw, rrwn ydiw caidwad oll ddynion, yn enwedig * y ffyddloniaid. y pethau hynn gorchymyn di a dysc-yddynt. Na di-ystyred neb dy ifiengtid ti, eithr bydd ir hai a gretton yn siampl, ar'air, ar ymddygiad, ar gariad, ar yspryt, ar ffydd, a'phurdeb. Hyd oni ddelwyfi, ymo-sod i ddarllein, i gyngor, ac i athrawaeth. Nac ysceulusa y *rrodd sydd ynotti, rron a rodded i ti i proffedoliaythy gã osodiad dwylo yr ‡Henafiaeth. Arfera y pethau hynn, ac ymddyro yddynt, mal i gallo dy lysaad ti fod yn eglur ym-plith pawb. Gwilia arnat tyhun, ac ar athrawaeth: parhaa yn hynn: can ys o gwnei di hyn, ti ath cedwi dy hun, ar rei *a wrandawo arnat.

‡cablu, diweiliornt
*yr ei'sy yn credu
*dawn
‡presbyterij
‡ath clywãt

Pen. v.

Y mae yn y ddyscu ef pa wedd y dirper yddo ymddwyn wrth argyweddu pop gradd. Trefn o bleit gwragedd-gweddwõ. *Gopstatau gwenidogion-Ecclesie. Llywodraeth y gorph ef, A'barn am pechoteu.

*Gosot

Na cherydda ‡hen-afgwr, eithr cyng-hora megis tad, yr hai iefainc me-gis brodyr: yr hen wragedd, mal mammay, yr rei iefainc mal chwi-oredd, ynghyd a phob *diweirdeb. Anrrydedda'r gwrageđ gweddwõ rrain sy wir weddwon. Ac o bydd yn weddw ac iddi plant neu wyrion, dyscant yn gyntaf

‡prebyterum
*purdep.

gyntaf ddangos * gwaredd tuagat at dy hun, a' thalu'r pwyth yw ‡ henafieid: can ys hynny'sy honest a chymradwy gar bron Duw. Eithr hon 'sy wir weddw ac unic, a obeitha yn-Duw, ac a parhaa mewn gofynnion a gweddion nos a dydd. Ond hon syn byw, mewn * mursendod, marw ydiw cyd bo yn byw. Gorchymyn y pethau hyn, mal i gallont fod yn ddifeius. Ac o bydd neb nid ymgeleddo yr eiddo, ac yn enwedic eu teulu, e wadawdd y ffydd, a' gwaeth yw nag un diffydd. Na ‡ ddyger-ir-cyfri wraig-weddw tann trugain blvvydd oed, rron fu wraic un gwr, ac yn dda i gair am weithredoedd da: os magawdd hi i phlant, o lletuodd hi * y pellenig, o golchawdd hi traed y saint, o cymhorthwyawdd hi y rrai fyddent mewn adfyd, o bu perhaus yn wastad ym pob gorchwyl da. Eithyr gwrthod y gweddwon iefainc: can ys pan ddechreuốt ymddrythyllu yn erbyn Christ, ‡ priodi a fynnant, yn cael * colledigaeth, am uddynt torri y ffydd gyntaf. Ac velly hefyd hvvy yn segur dyscu a wnât rodio oddamgylch o ty i dy, ac nid yn unic segur: eithr hefyd yn ‡ ofeiriaithus, ac yn * trodresgar, yn adrodd yr hyn ny weddei. Mi a fynna am hyny irrei iefeinc ‡ priodi, a phlanta, gwarchadvv y tuy ac na rodont ddim achos ir gwrthnebwr i oganu. Can ys rrei eusus a ymchwelasont ar ol Satan. Ac o bydd na gwr ffyddlon, na gwraig ffyddlon a' gvvragedd gweddwon canthynt, cynhorthwyent hwynt, ac na *'ormeser ar yr eglwys, mal i bo digonedd i rrei 'sy wir weddwon.

Yr ‡ Henaduriaid syn rreoli yn dda, dauddyblig * brddas

* dyswolder
‡ trient
* rrysedd, neu trythyllwch, mwytheu
‡ chymerer
* ddieithred
‡ gwrha
* barnedigeth
‡ Gr. yn llawn berw, daduroddus
* diriaid, goaml
‡ ✝wra
* or meiler, phwyser
‡ presbiteri
* anrydedd, parch

yddas haydant, yn enwedig y rrei sy yn ‡ poy yn y gair, ac mewn dysc. Can ys yr yscrythyr a ddowaid, Na bwssia safn yr ych sy'n durnu r :hefyd, May'r gwethwr yn *heuddu i gyflog. Ar Henadur na derbyn achwyn, o ddieithr tann au neu tri o dystion. Yr hei a bechant, cyryddaryn gyhoeddus, mal i gallo r lleill ofni.

Gorchymyn i ddwyyt gar bron Duw ar Arglwydd Iesu Christ, ar etholedig Angylion, gadw hanot hynn heb ragori neb mwy noi gilidd, na wneuthyr dim ‡ o gydpartieth. Na ddod ddwylo yn ebrwydd ar neb, ac na fydd cyfranoc a phechodau rrei erylll: cadw di dyhun yn bur. Nac yf dwfr yn hwy, eithr arfer ychydic win, ir mwyn y gylla, ath fynych *wendide. Pechodau rryw y or blaen amlwg fyddant, yn rrag ‡ ymdwyn farn: ar ydd o eraill yn dywod ar y ol. Ac felly hefyd gweithredoedd da or blaen amlwc fyddant hei a font amgenach, i cuddio nis gellir.

*llaburio, trabaelu

‡ dailwng

*Yn erbyn

‡ prespyterũ

‡ yn bartiol

*lescedde

‡ myned or blaen

Pen. vj.

Dysgu i gwasanaeth ddynion tu ac at ei perchen, Yn erbyn yr ei nys * dygonir a gair Duw. Am wir dduwoldep, a' boddlondep meddwl, Yn erbyn cupyddot. Rhoi gorchymyn ar Timotheus.

*boddlonir

Gynifer ac y'sydd o wasnaythwyr tann yr iau, barnant eu meistred yn teilwng o bob anrrydedd, rrag cablu enw Duw ay addysc. A' rrei'sy a meistred ddynt

yn credu

yn credu, na dystyrant hwynt, herwydd i bod yn brodyr, eithr yn hytrach i gwasneuthu, ir mwyn i bod yn *credu, ac yn garedigion, ac yn gyfrãnoc or twrn da. Dysc y pethau hyn, a' chynghora. Od oes yn dyscu yn amgenach, ac nad yw yn cyttuno ac iachus eirie eyn Arglwydd Iesu Christ, ac ir addysc, 'sy ar ol duwioliaeth, chwyddo i may heb wybod dim. eithr amhwyllo ynghylch questiwnay a ‡dadl-geiriau, or hyn i mac cenvigen, ymryson, ymsenneu, *tybieu drwc. Ofer ddadlay dynion llygredig ey meddwl, wedy cyfergolli y gwir centhynt, yn tybiaid ‡taw elw yw duwioliaeth, ymochel oddiwrth y cyfryw. Elw mawr eusus yw duwiolieth, drwy ymbodloni o dyn a'r hyn bo cãtho. Can ys ni ddygasoin ni ddim ir byd, *a' diogel yw ni allwn ddwyn dim ymaith.

Am hynny o cawn ymborth a dillad, ymfodlonwn ar hynny. Eithr yr ei a fynnent ymgwaythogi, a gwympant i *profedigaeth, ac i bagle, ac i lawer o drachwantay ffolion a' niweidus, train syn boddi dynion i golledigaeth ac i ddistriw. Can ys ‡chwant-*mwnws yw gwreiddin pob drwg. Yr hein tra oyddynt trei yn i chwenychu, hwy a *wyrasont or ffydd, ag ay ‡trychasont ey hunain tryvvodd a llawer o gobidie. Eithr ti gwr i Dduw, gochel y pethay hyn, a' dilid ar ol cyfiawnder, duwiolaeth, ffydd, cariad, ymynedd, a' lledneiscwydd. Ymladd ymladdiad *gorchestol y ffydd: cymer afael ar y bowyd tragwyddawl, ir hwn hefyd ith alwyd, ac ir ‡ymadewaist ymaddawiad da gar bron llawer o dystion. Dy *ddirofyn i ddwy gar

bron

*ffyddlon
‡ymddadleu am airieu
*drygdybieu
‡mae dywioldep yw elw
*ac yspys
*tentation
‡Gr. philargyria ariangarwch
*bath, mwnei
*gyfeiliornesont, aethõ, ar didro
‡gwanasõt
*tec, claer, prydverth, hybyr
‡proffeseist broffess
*orchymyn

[..]on Duw, syn bywhau pop peth, a gar bron Je=[..]
[..] Christ, rrwn tan Pontius Pylatus a dystiodd [..]
[..]fes * pybur, cadw o honot y gorchymmyn hvvn
[..] ddiflot, ac yn ddifai hyd ymddangosiad eyn
[A]rglwydd Jesu Christ, rrwn yn y dyledus amser
[..]ddengys ef, rrwn sy fendigedig ac unic penn=
[..]th, Brenin y Brenhinoedd, ac Arglwydd yr
[A]rglwydd, Jr hwn yn unic i may difarwoldeb, ac
[..]trigo yn y goleuni diymgyrch, rrwn irioed nis
[g]weles vn dyn, ac nis dichin i weled, ir hwn i bo
[a]nrrydedd a' gallu yn dragwyddawl, Amen. Yr
[..]i sy ‡ oludawc yn y byd yma gorchymmyn v=
[..]ynt, na boont rryfygus eu meddwl, ac na ro=
[..]on ei, gobaith mewn * golud anwadal, ei=
[..]yr mewn Duw byw, (rhwn syn rroi i ni pop
[pe]th yn ddigonawl yw mwynhau) ar wneuthyd
[o] honyn ddayoni, ac ‡ ymgyvoethogi o weithre=
[..]dda da, ac yn hawdd canthyn roi, ac yn havvdd
[..]fod, yn storio ydynt i hunain sail da rag llaw,
[..] i gallont gavaylyd y bowydd tragwyddol. O
[T]imotheus, cadw a roed attat, gan ochel * ani=
[..]raidd ofersoniadwy, a gwrth-osodiadau cam=
[..]wedig celfyddyd, rron rrai yn ymaddaw a hi, a
[..]wyrasont or ffydd. Gras gida thi, Amen.

Yr Epistl gynta i Tymotheus, a yscrifennwyd o laodice=
ia, rron yw penn dynas Phrygia Pacatiana.

* dec
‡ ddibagul, ddibrych
‡ gyvoethogion
* cyvoeth.
‡ Gr. ploutein
* aflan.

Yr ail Epistol i Paul ad Timotheus.

YR ARGVMENT.

YR Apostol yr awrhō yn parat y gadarnhau y ddyscai iwaed, rhon a brosessai ef ac a ddyscesei yddynt, ys ydd yn rhoi cysur yn-Timotheus (ac wrtho yntef yr oll ffyddlonieit) yn ffydd yr Euangel, ac yn-gwystatol a' phur gyffes yr vnryw: gan wyllysio yddaw nac ymellyngo rrac ofn blindereu, anyd yn ddyoddefus dysgwyl am y dyben, megis y gwna'r llavurwyr, yr ei o'r dywedd a dderbyniant ffrwythau ei llavur, a' bot yddo vwrw ymaith oll ofn a' gofal, megis y gwna'r sawdwyr yr ei a gaisant yn vnic voddhau ei capten: gan ddangos yddo yn vyr sum yr Euangel, yr hon a bregethesei ef, gan orchymyn yddaw ei pregethu'r vnryw y eraill, gan yddo yn ddiyscaelus ymogelyd rrac cynneuen, mangau ymddadleue, ac ymofynion moelion, er mwyn bot yw ddysceidaeth allu adeillad yn gwplach, Ac wrth yscrifen esemple Hymenaius a' Philetus, yr ei a ddychwelesont y gwir dysc am y cyfodiadegeth, cy bot mor *horribl: ac eto er mwyn na rhwystrit nep wrth y cwymp hwy, ac wynt yn wyr o awturtot ac mewn cymeriat, y mae ef yn dangos nad yw pawp 'sy y professo Christ, yn yddo ef, a' bot yr Eccles y dan yr advyt hyn 'sef bot yn ddir ir ei drwc drigo ym-plith yr ei da, yn y ddel treiat Duw: er hyn y mae ef yn cadw yr ei a ddetholawdd ef, ys yd y dywedd. Ac val na byddei y Timotheus ancystrio y gan yr ei enwir, y mae ef yn declaro pa ryw ffiaidd dynion, ac amsereu periclus a ddaw rhac llaw, gan ewyllysio yddo ymarvu a'gobaith y tervyn da y dyry Duw ir ei yddaw, ac ymarver yn ddyval yn yr Scrythyrae, ys yn erbyn

*aruthrol, ddygas

ion y gwarthnepswyr, ac er lles yr Eccles, gan ddeisyfu ar-
naw ddybot ataw o bleit rryw negeseu angenraidiol, ac velly
gan ymanerch yn y enw ehun ac eraill, y mae ef yn terbynu.

Pen. j.

Paul yn annog Timotheus y vod yn ddianwadal ac yn ddy-
oddefus wrth ei ymlid, a' pharhau yn yr athrawaeth y dysc-
cesei ef y ddaw, 12 Dros yr ei yrdedd y rwymeu ef a'i gyst-
uddion ym wyssl. 16 Cammolieth Onesiphorus.

W.S. yr vn hwn, a'r ddau iso.

PAul Apostol Iesu Christ gan wyllys Duw, erwydd addewyt * buched yr hon 'sy yn-Christ Iesu.

* bywyt

2 At Timothes vy map caredic: Rat, a' thrugaredd, a' thangnedd y gan Dduw y Tat, a' chan Iesu Christ ein Arglwydd.

3 Ys diolchaf y Dduw, 'rhwn y wasanaethaf om rrieni a chydwybot bur, can ys eb peidio y may genyf gof am danat yn vy-gweddieu nos a' dydd,

4 Gan ddeisyfu dy welet, a'mi yn bybyr oth dagrae, val im llanwer o lawenydd:

5 Pan'alwyf im cof y ddiffuant ffydd ys ydd ynot, 'rhon y drigawdd yn gyntaf yn dy ‡ nain Lois, ac yn dy vam Eunice, ac y may yn ddiogel genyf y tric yno tithe hefyt.

‡ vam-gu

6 Achos paam, ydd wyf ith coffau y gyffroi y

dawn Duw ys ydd ynot, wrth arddodiat vy-dwyaw.

7 Can na roðes Duw y ni yspryt ofnusrvvydd, any yspryt *nerthovvgrvvydd, a' chariat, a' phwyllogrwydd.

*meddiant

8 Am hyny na vydd arnat gywilyð ‡o destiolaeth yr Arglwydd, nac o hano vineu y garcharawr ef: eithr cydoddef-di-gystuddion yr Euangel, wrth veddiant Duw,

‡am

9 Yr hwn an iachaoð, ac an galwodd a galwedigeth sanctaið nyd, wrth ein gweithredoeð, ni anyd wrth y *bwrpos yhun, a'y rat, 'rhwn a roespwyt y ni trwy Christ Iesu cyn‡amseroedd oeseu.

*arddodiat
‡bot y byt

10 Eithyr ef a eglurwyt yr owrhon gan ymddangosiat ein Iachawdr Iesu Christ, yr hwn a dileoð angeu, ac a dduc bywyt ac ac ammarwolaeth i 'olauni trwy'r Euangel.

*ddadwnaeth

11 Ir hon im gosodwyt i yn precethwr, ac yn Apostol ac yn ddyscyawdr y Cenedloedd.

12 Am yr hwn achos y dyoddefaf hefyt y petheu hyn, ac nyd oes arnaf giwilydd: can ys gwn pwy a gredais, ac y mae yn ddilys genyf y bot ef yn abl y gadw yr hyn a ðodais ataw erbyn y dyð hwnw.

13 Cadw *wir esempl yr iachus ymadroddion, yr ei a glyweist y can y vi yn ffydd a'chariat ys ydd yn Christ Iesu.

*ffurf, cyffurf, gyndelw, ailun

14 Y ‡peth prydverth, y roed atat, cadw trwy'r Yspryt glan, yr hwn a drig ynom.

‡gwiwbeth

15 Ti wyddost hyn, ddarvot ir ei oll ys ydd yn Asia, droi o ywrthy vi: o'r sawl rei y mae Phygellus ac Hermogenes.

16 Roed yr Arglwydd drugaredd y duylu Onesiphorus: can ys ef yn vynych am llonhoddi, a'm catwyn nyd oedd gywilydd ganthaw.
17 Eithyr pan oedd yn Ruuein, ef a ymcaisiawdd amy yn ‡ ddiwyd iawn, ac am cafas.
18 *Roed yr Arglwydd yddo, gahel o hano drugaredd gyd a'r Arglwydd yn y dydd hwnw, a' pha beint betheu vu ef im gweni yn Ephesus, ti wyddost yn 'oreu vn.

*ddybal
‡Caniataed
*niner

Pen. ij.

1 Y mae yn ei annog y vot yn ddianwadal yn-trwbl, ar yddo ddyodde yn wrawl, ac aros yn ddiyscoc yn iachus ddysc ein Arglwydd Iesu Christ, 11 Gan ddangos yddaw ffyddlondep amcan Dew yn-cylch cadwedigaeth yr ei yddo ef, 19 A' noth yny.

TIthev gan hyny, vy map, ymnertha yn y rrat ys ydd yn-christ Iesu.
2 A'r petheu y glyweist y cenyf', * gan lawer o testion, yr hein ‡ a roddi at * ffyddlon ddynion, yr ei bydant abl y dyscu eraill hefyt.
3 Titheu gan hyny goddef-dy-‡'or thrymu megis * milwr da i Iesu Christ.
4 Nyd oes neb a rybela, a ‡ ymymblyc a negeseuon y buchedd hon, er mwyn bod yddo ryngu bodd yr hwn ydywysawdd yn vilwr.
5 Ac ad ymdrech nep hefyt am gamp, ny choronir ef, dyeithr yddo ymdrech ‡ yn ddeddfol.

*ymgwydd, ymplith
‡rho, dod
*wyr ffydlō
‡ddrugu, helbulio
*sawdiwr
‡ymrwydaw, ymdrafferthа, ymrwyſtra
‡mal y dylei

6 * Dir yw ir llafurwr laburio cyn nag yddaw dderbyn ffrwytheu. *Raid

7 Considera y petheu a ddywedaf: a'r Arglwydd a roddo yt' ddyall ym-pop dim. ‡Ystyria

8 Cofia am Iesu Christ y hanoedd o had Dauid, bar bot y gyvodi ef o veirw ‡ wrth vy Euangel i. ‡yn ol

9 Yn yr hon * ydd wyf yn dyoddef trwbl mal gweithredwr-drwc, ys hyd rwymeu: eithr gair Duw ny rwymir. *im drygir

10 Am hyny ydd wyf yn goddef pop peth, er mwyn y detholedigion, megis ac y gallent wytheu gaffael yr iechydvvrieth ys ydd yn-Christ Iesu, y gyd a gogoniant tragywythawl.

11 Gwir yvvr gair, A's meirw ydym y gyd ac ef, y byddwn hefyt byw gyd ac ef.

12 A's dyoddefwn, ni a gydeyrnaswn hefyt ac ef: ac a's ymwadwn ac ef, yntef hefyt a ymwad a ninheu

13 A's nyni ny chredwn, er hyny efe a erys yn ffyddlawn: ny' all ef ‡ y wadu y hun. ‡ymwadu

14 Am y petheu hyn dwc ar gof yddynt, a' thestiaetha ger bron yr Arglwydd, na bo yddynt ymrysonyncylch gairieu, yr hyn nyd yvv er dim llesaad, anyd er * dadymchwelyd ‡ y gwrandwyr. *gwrthdroi ‡yr ei a'i clywant

15 Studea ar dy' osot dy hũ yn * brovedic y Dduw, yn weithwr ‡ difevl, yn vniawn-barthu gair y gwirionedd. *gymradwy ‡ny borraid cywilyddio

16 * Gominedd halogion wag-airieu: can ys cynnyddu y wnant y vwy o anwywoldep. *Gohardd, Gwrthladd

17 A'y ymadrodd hwy a ysa val cancr: ac o'r cyfryvv rei y mae Hymenaius ac Philetus,

18 Yr hein am y gwirionedd aethant ar ‡ gyfeilorn, gan ddywedyt ddarvot eisus y cyvodiadigeth ‡ddydro

geth, ac y maent yn * dadymchwel ffydd rryvv rei.
19 Eithr y mae ‡ sail Duw yn sefyll yn * ddiogel, ac y mae yddo yr insel hon, Yr Arglwydd a wyr pvvy ynt ‡ yw'r eiddo, ac, Ymadawet ywrth * anghyfiawnder pwy bynac a'alwo ar Enw Christ.
20 Eithr mewn tuy mawr ny bydd yn unic llestri aur ac ariant, and hefyt llestri pren a' phridd, a'r ei * i anrydedd, a'r ei ‡ i ddianrrydedd.
21 As neb gan hyny y carth y hunan ywrth y petheu hyn, efe bydd lestr i anrydedd, wedy ei sancteiddio, ac yn * addwyn ir Arglwydd, ac yn ‡ parat i bop gwaithred da.
22 *Fo hefyt rac ‡ chwanteu ieunctit, a' dilyn gyfiawnder, ffydd, cariat, a' thangneddyf, y gyd a'r ei yn y alwant ar yr Arglwydd o galon bur.
23 A' bod ymaith ynvyd ac andyscedigaidd * orchestion, can wybot mai ‡ magu ymrysson a wnant.
24 Eithr gwas yr Arglwydd dir yw nad ymrysson, amyn bot * yn dirion ‡ i bawp, yn athrawaidd, ac yn dyodder-ei-ddrygu yn dda er ortho,
25 Gan ei haddyscu a' chymedroldep yr ei gwrthwynep-ei-meddwl, y edrych a roddo Duw un amser yddynt vvy ediveirwch, * i gyfadnabot y gwirionedd,
26 A' bod yddynt ddyvot ir iawn allan o vagl diavol, yr ei a ‡ ddelit ganthaw wrth ei wyllys.

*dinistro
‡grwnd, gwndwal
*ffyrf, gadarn
‡ys yddo
*an dywoldep, enwiredd
*er
‡er
*Gr. euchreston
‡ddarparedic
*Cila
‡gwynieu
*questione
‡peri ymgeintach
*boneddigaidd, llednais
‡tuar at
*er
‡gaethiwit

Pen. iij.

1 Prophwyto y mae ef o'r amsereu periclus, 2 Y mae yn amlygu r *hypocriteit y dã ei lliw ai harwyd, 12 Yn dangos cy-

*ffuantwyr
gausaint

ffwyr y Christianogion. 14 A' phy wedd ymogelir periclon. 16 Hefyt pa budd a ddaw y wrth yr Scrythurae.

| ‡taw
| *enbydus, blinion
| ‡Gr phiautoi
| *ymsenwyr
| ‡tad a' mam
| ‡Gr. astorgoi
| *cyngrair
| ‡bocsachus
| *allu
| *gwrthladd, gommedd
| ‡gwliedic
| *am, tu ac at

Gwybydd hyn hefyt, ‡ may yn y dyddieu dywethaf y daw amseroedd * periclus.

2 Can ys bydd dynion ‡ a'i serch arnyn y hunain, yn cupyddion, ymffrostwyr, yn beilchion, * cablwyr, yn anuvyddion yw ‡ rrieni, yn andiolchgar, yn ansanctaidd.

3 ‡ Digariat-naturiol ganthynt, yn tori-* dygymbot, gaugyhuddwyr, yn rei antemperus, yn ffyrnygion, eb serch ganthynt ir ei da,

4 Bradwyr, rei gwaydwyllt, rei ‡ bolchwydd, rei yn caru chwantach yn vwy nac yn caru Duw,

5 A' chanthynt * gyfrith dywoldeb, eithyr ymwadu a'ei 'rym a wnaethont: tro ymaith gan hyny y wrth y cyfryw rei.

6 Can o'r ei hyn y mae y sawl a ymlusca nt i dai, ac yn dwyn yn gaith wrageddos yn llwythoc o bechotae, yn arweinedic gan amrafael chwātau,

7 A'r gvvragedd hyn ynt byth yn dyscu, ac eb allu byth dyvot y wybodaeth y gwirionedd.

8 Ac megis y gwrth safodd Jannes ac Jambres Moysen, velly y mae yr ei hyn yn * gwrthfod y gwirionedd, dynion o vedddwl llygredic, yn ‡ amprobadwy * erwydd y ffydd.

9 Eithr ny buddiant vvy mwyach: can ys ei hynbydrwydd bydd amlwg i bawp, megis ac y bu yr eiddynt.

10 A' thi

10 ¶ A thi a lwyr adwaenost vy-dyscceidaeth i, helhynt vy-buchedd, vy-purpos, ffydd, ammyned, cariat, dioddefgarwch,

11 ymlidiae, a' *gorthrymdereu yr ei y ‡ ddaeth y mi yn Antiocheia, yn Iconium, ac yn Lystri, yr hyn ymlidiae a ddyoddefais: eithyr o ywrthynt oll im gwaredawdd yr Arglwydd.

12 Ac ys pawp a'r wyllysont vyw yn ddywol yn-Christ Iesu, a ymlidir.

13 Eithr y drwc ddynion, a'r *twyllwyr aant waethwaeth, gan dwyllo, a' chael ei twyllo.

14 Eithyr aros ti yn y petheu a ddysceist, ac ith sefydlir ynthynt, yn gwybot can bwy ey dysceist:

15 A' bot y ti wybot yr Scrythur glan ‡ er yn vap, yr ei'sy abl ith wneuthur yn-doeth i iechedwrieth trwy'r ffydd ys ydd yn-Christ Iesu.

16 Canys yr oll Scrythur ys ydd wedy ei roddi can yspryoliaeth Duw, ac ys ydd profitiol y addyscu, y argyweddu, y *correctio, ac y roi athrawaeth yn-cyfiawnder,

17 Mal y bo dyn Duw yn ‡ perfeith, wedy ei berffeithio i bop gweithred da.

*blindereu
‡ddarvu
‡hudwyr, siomwyr
*oth vebyt
‡gospi
*gwbl

Pen. iiij.

Y mae ef yn annog Timotheus y bot y drwd yn y gair, a' dyoddef gwrthpwyth, 6 Y mae yn gwneuthur coffa am ei varwolaeth ehun. Ac yn erchi i Timotheus ddyvot atau.

Ys gorchymynaf ytty gan hyny ger bron Duw, a'cher bron yr Arglwydd Iesu Christ, yr hwn a vairn y byw a'r meirw yn ei ‡ ymddangosiat, ac yn ei deyrnas,

2 Precetha'r gair: tyn-tragot, yn amser ac allan o amser: argywedda, *cerydda, annoc drwy aminynedd-da ac athrawaeth.

3 Can ys e ddaw'r amser pryd na ddyoddefant athrawaeth iachus: eithr aei clustieu ‡ a chosi, wrth y chwanteu y hunain a bentyrant yddynt ddyscyawdwyr,

4 Ac a droant ei clustieu y wrth y gwirionedd, ac a ymchwelant at chwedleu.

5 Eithyr gwilia di ym-pop dim: dyoddef-wrthpwyth: gwna waith Euangelwr: par wybot yn ollawl dy wenidogeth.

6 Can ys ydd yw vi yr owrhon yn parat im offrymu, ac amser vy * ymadawiat ys ydd yn agos.

7 Mi a ymdrechais ymdrech ‡ tec, ac'orphenais vy-gyrfa, y ffydd a gedwais.

8 Can's rrac llaw y rroddwyt y mi y gadw coron cyfiawnder, yr hon a rydd yr Arglwydd y barnwr cyfiawn y mi yn y dydd hwnw: ac nyd y mi yn vnic, amyn ir oll 'rei y garant y ymddangosiat ef.

9 * Brysia y ddybot ataf ‡ yn ebrwydd.

10 Can ys Demas am gadawdd, gan * ymgary y byd ‡ presennol, ac aeth ymaith y Thessalonica. Crescens aeth i Galatia, Titus i Dalmatia.

11 Lucas yn vnic ys y gyd a mi, Cymmer Marc a'

dwc

‡ ddyvodiat

‡ ymrhyd ac amryd

* ys dwrdia

‡ llosel, mer wina

Yr Epistol ar ddydd S. Luc.

* datdodiat

‡ da

* y rredecfa

* Cais:

‡ ar gais, yn ddiarrec

* gofleidio, braicheido

‡ yn awr

dwc y gyd a thi: canys buddiol yw ef y mi y weinidogeth.

12 A' Thichicus a ddaunonais i Ephesus.

13 Y * cochl a edewais i yn Troas y gyd a Charpus, pan ddelych, dwc gyd a thi, a'r llyfreu, yn enwedic y ‡ membranae.

14 Alexander y gof-* copr a wnaeth i mi lawer o ddrwc: talet yr Arglwydd yddo ‡ erwydd ei weithredoedd.

15 Rac yr hwn ymgadw dithe hefyt: cans ef a wrthsafodd ein precaethe ni yn ddirvawr.

16 Yn vy atep cyntaf nyd oedd neb ‡ yn sefyll gyd a mi, eithr pawp am gadawsont: mi atolygaf y Dduvv na * liwier ydd-wynt.

17 Er hyny yr Arglwydd a safodd gyd a mi, ac am nerthawdd, mal trywo vi y cwbl ‡ cyflawnit i precethiat, ac mal y clywent yr oll Genetloedd, ac im gwaredwyt o eneu y lleo.

18 A'r Arglwydd am gwared rac pop gweithred ddrwc, ac am caidw yw deyrnas nefawl: ir hwn y bo * gogoniant yn oes oesoedd oeseu, Amen.

19 Anerch Prisca, ac Aquila, a' thuylvvyth Onesiphorus.

20 Erastus a arosawdd yn-Corinthus: Trophimus a edais ym-Miletum yn glaf.

21 Cais ddyvot cyn y gayaf. Eubulus ys ydd ith anerch, ac Phudens, ac Linus, ac ‡ Claudia, a'r oll broder.

22 Yr Arglwydd Iesu Christ a vo y gyd ath yspryt. Y rat ef vo gyd a chwi, Amen.

Yr ail Epistol a escrivenwyt o Rufein at Timotheus yr Episcop cyntaf y dywwyswyt i Eccles Ephesus, pan osodit Paul yr ailwaith ger bron * y Caisar Nero.

*coffr, llyfr
‡memrwn, parsmente
*elydn, efydd
‡yn ol
*laddodd, ddodedd
‡yn cymorth
*roer yn ei herbyn
‡adnabydit
*moliant
‡Gwladus
*yr ymperotr

Epistol Paul ad Titus.

YR ARGVMENT.

PAn adwyt Titus yn-Creta y'orphen yr athroeth a ddechreuesei Paul, Satan a gyffroawdd rei y sawl a geisient nyd yn unic ymchwelyd llywodraeth yr Eccles, eithyr hefyt llygru yr * athrawaeth: can ys'rei o ryfic a geisient ymsengi ‡ y bot yn Angelydd: eraill, y dan liw Dedyf Moysen a duceson y mewn lawer o * philorec. Yn erbyn y dau ryw ddynió hyn y mae Paul yn arbu Titus: yn gyntaf gã ddyscu ydo pa ryw wenidogion a ddlei ef ei dewys, gan erchi yn bennaf y bot hwy yn wyr o ddysceidaeth iach er mwyn gallu o hanynt wrthladd y gwrthnebwyr, ac ym-plith pethau eraill y mae ef yn noti yr Iuddeon ir ei 'sy yn dody rryw sancteiddrwydd yn y bwydydd a'chyfryw ceremoniae o ddyallan, gan dyscu yddynt pa yw gwir 'orchwyllion buchedd Christinus, a' pha ryw bethau a berthyn i alwedigeth pop dyn. Yn erbyn yr hyn a's cyferbynia neb neu bot eb ddydhau, e dyn ymogelyd rhagddo.

‡

*ddysc

‡ynghyfrith Cyfraith

*over betheu

*gynneddfeu

Pen. j.

5 Y mae ef yn athrawy Titus o bleit llywodraeth yr Eccles. 7 Ordinhat a' swydd gwenidogion-Ecclesic. 12 Natur y Cretiait, ac am yr ei a henent chwedleu Iuddewic, a' dychymygion dynion.

Paul

Paul gwas Duw, ac Apostol Iesu Christ, *erwydd ffydd etholedigiō Duw a'gwybodeth y gwirionedd, 'rhon 'sy ‡ erwydd dywolcep,

2 Y dan'obaith *buchedd dragybythawl rhon y ‡ digelwydd Dduw y gaddawodd, cyn *amseroedd oesen:

3 Eithr ef a eglurhaodd ei'air ‡yn y gwir amsereu drwy precethu, yr hyn a ymddiriedwyt i mi, wrth 'orchymyn Duw ein iachawdur:

4 At Titus vy *anianol vap wrth y ffydd gyffredin, Rat, trugaredd a' thangnefydd o y can Dduw y Tat, a' chan yr Arglwydd Iesu Christ ein iachawdur.

5 Er mwyn hyn ith edais di yn-Creta, mal y bei yti drigo y gyweirio y pethau ys ydd yn aros, a' bot yt' ‡ 'osot *Henafieit yn-pop dinas, megis yr ordiniais yty.

6 A's bydd nep *diargywedd, gwr vn wreic, ac yddo blant ffyddlon, yr ei nyd enllybir o ‡ nwyfiāt neu vot yn anuvydd.

7 Canys dir yw i Episcop bot yn ddiargywedd, mal goruchwiliwr Duw, nyd yn ‡ gyrrith, nyd yn digllon, nyd yn gorhoffi gwin, nyd traawr, nyd budr-elw-wr,

8Eithr

*wrth
‡ar ol
*bywyt
‡ny all dywedyt celwyt
*dechreu byt
‡ymrhyd
*naturiol gwir
‡ordino
*Prespyteros
*dyvei adwy
‡rwyf, dra, wtres, ormodedd, relat
‡anhydyn, gyndyn

8 Ethr yn rhoi-lletuy, vn yn caru dayoni, doeth, ‡cyfiawn, sanctaidd, temperus,

‡vuson

9 yn dalha-yn‡ lew y gair ffyddlon wrth yr athrawaeth, val y gallo hefyt gygcori a dysceidaeth iachus, ac argyweddu yr ei a wrth ddywedant,

‡ffest, 'lud

10 Can ys bot llawer o rei anuvydd, a' gwacsiaradwyr, a' thwyllwyr meddilieu, yn ben*af yr ei 'sy or enwaediat,

*ddiwaddef

11 Yr ei bydd ‡dir goarcheu-ei geneu, yr ei a ddymchwelant cwbl daie, gan ddyscu i'rei betheu ny dylent, er mwyn budr elw.

‡rrait

12 *Un o hanynt wy euhunain, 'sef vn oi prophwyti y vnain a ddywedei. Y Creteit bop amser ‡ynt gelwyddawc, drwg *vestviloedd, boliae ‡gorddiogion.

*Syganei vn. &c.
‡'sy
*aniwestleit
‡lluscenaid, muscrell

13 Y testiolaeth hon 'sy wir: achos hyn argywedda hwy yn vlaenllym, val y bont iach yn y ffydd,

14 Nyd can ddarbot chwedleu Iuddewaidd a' gorchymynneu dynion, yr ei a ymchwelant ywrth y gwirionedd.

*peth
‡diffydd

15 Ys ir ei pur y mae pop *dim yn pur, eithr ir ei halogedic, ac ir ei ‡ny chred, nyd oes dim pur, eithr ei meddwl a'i cydwybot a halogir

*cy.
‡a

16 Y maent yn *proffessu yr adwaenant Dduw, eithyr ‡ar gweithredoedd y maent yn ei wadu, ac wynt yn ffiaidd ac yn anuvydd, ac i bop gwaithred dda yn amprobadwy.

Pen. ij.

Y mae ef yn gorchymyn yddaw y ddysceidaeth iach, ac yn ddangos yddaw pa wedd y dysc ef y bop gradd ymddwyn, ii

rwy

ii Trwy ddawnged rrat Christ.

EIthr adrodd di y petheu y weddant y ddysc iachus.

2 Bot yr henafgwyr yn * sobr, honest, diseml, iach yn y ffydd, yn-cariat, ac ammynedd:

3 Yr henafwragedd yr vnffynyt, eu bot ynghyfryw ymwrediat ac a wedda i sancteiddrwydd, nyd gau gyhuddiait, nyd wedy ymroi i win lawer, eithr yn dyscu-ir-ei betheu honest,

4 Mal y gallôt iawnsynhwyrraw y gwragedd-ieainc, y garu ei gwyr, y garu ei plant.

5 Bot yn ddiseml, yn ddiwair, trigo gartref, yn dda a yn ddarostyngedic yw gwyr, mal na chapler gair Duw.

6 Cygorra wyr-ieuainc yr vn modd, ar bot yn ddiseml.

7 Uch pen pop dim oll dod dy hun yn esempl ‡ o weithredoedd da * gyd a dysceideth anllygredic, gyd a phwyllogrwydd, a' chyfandep,

8 Ac ymadrodd iachus, rhwn ny ellir ei beio, val y bo y hwn a safo yn erbyn, gywilydio, eb ganthaw ddim ain danochwi y dywedyt coegni.

9 Bot gwasanaethddynion yn ddarostyngedic yw ‡ harglwyddi, a'i boddhau ym-pop dim, nyd yn * gwrthddywedyt,

10 Nyd yn * trosowyddo, eithr bod yddynt ddangos pop ffyddlondep, val yr addurnant ddysceideth Duw ein iachawdur ym-pop peth.

*bwyllsoc, syberw, call

‡am

*mevvn

‡perchen meistreit

*ym‡trof, ne troi heibio, yscyfu

11 Can

11 Canys 'rat Duw y ddwc iechyt i bop dyn, a ymddangosawdd,

12 Ac ys ydd in dyscu y ymwadu ac andywoldep, a' chwanteu bydol, a' bot y ni byw yn * sobr ac yn gyfiawn, ac yn ddywiol yn y byt ‡ cydrychiol.

*bwylloc ddiseml ‡yma, ynawr

13 Gan edrych am yr 'obaith wynvydedic, ac ymddangosiat gogoniant y Duw * mawr, a'n iachawdur Iesu Christ,

*cadarn, galluoc

14 Yr hwn y roddes y hun y drosam, val in prynei ywrth oll enwiredd, ‡ a'n carthu y vot yn popul priawt yddo yhun, yn * awydduus i weithredoedd da.

‡Gr. catharise *Gr. zelotin

15 Adrodd y petheu hyn, ac annoc, ac argywedda ac oll awdurtot. Na vit y nep dy dremygu.

Pen. iij.

1 Wbyddot ir sawr a vo mewn awdurtot, 9 Y mae ef yn rybuddio Titus y ymogelyd rac questione ynvydion a' dibudd, 12 Gan ddybenu wrth grybwyll am ryw negeseu'n ailltuawl, 15 Ac anerchion.

Coffha yddynt bot yn ddarestyngedic ir Tywysogaetheu ac Autudotae, a' bot yn vvydd, ac yn parat i bop gwaithred da,

2 Na *chablant nep, na bot yn ymladdwyr, anyd llednais, gan ddangos pop tiriondep i bop dyn.

*ddywedōt, anair i

3 Can ys ydd oeddem nineu hefyd yn andoethion, yn anuvydd, yn siomedic, yn gwasanaethu chwanteu ac ‡ amryw wynieu, yn byw yn-drigioni a chenvigen,

‡La. voluptatib.

chenvigen, dygasoc, yn casau eu gylydd.
4 Eithyr gwedy y *addbwynder a' ‡dyngarwch Duw ein Iachawdur ymddangos,
5 Nyd o weithredoedd cyfiawnder, a'r y wnaethem ni, eithyr * erwydd ei drugaredd yr ‡iachaodd ef ni, can'olchiat yr adenedigeth, ac adnewydiat yr yspryt glan,
6 Yr hwn a * ddineawdd ef arnom yn ehelaeth, trwy Iesu Christ ein Iachawdur,
7 Val y bei y ni, gwedy ein cyfiawnhau gan y rat ef, gael yn gwneuthur yn etiveddion ‡erwydd gobaith bywyt tragywythawl.
8 Fyddlawn yw'r ymadrodd hyn, a'r petheu a wyllysiaf ytyeu ffyrfhau, ar ir sawl a credant yn-Duw, ymovalu y ddangos yn amlwc gweithredoedd da. Y petheu y'sy yn dda ac yn profitiol y dynion.
9 Eithr gwrthladd questione ynbydion, ac iachae, a chynneneu * ac ymrysongerdd o bleit y Ddedyf, can ys amprofitiol ynt a' gweigion.
10 ‡Gommedd y dyn y vo* heretic, gwedy vn vvaith ai ddoy vvaith ei rybuddio,
11 Gan wybot am y cyfryw, ydd ymchwelwyt, ai vot yn pechu wedy ‡barnu y cantho yhunan.
12 Pan ddanvonwyf Artemas atat, *ai Tichicus, bydd astud y ddybot ataf i Nicopolis: Can ys yno y pwrpasais gayafu.
13 *Danvon Zenas y ‡Dedfwr, ac Apollos yn ddiwyd, val na bo arnynt eisieu dim.
14 Discant hefyt yr ei yddom ni ddangos yn eglur weithredoed da er mwyniant angeraidiol val na bont

*Gr. chrestotes
‡philanthropia
*wrth, ar ol
‡cadwodd
*dywalltodd
‡ar ol
*sicrau
‡Gr. machas, 'sef
*ceintache
‡Gwrthlad
*drwc opiniouus
‡ddamno
*neu
‡Gr. bernais, bwrgadais
*Hebrwng
‡Cyfraithiwr

bont yn anffrwythlawn.

15 Yr oll 'rei 'sy gyd a mivi, ath annerchant. Annerch yr ei an carant yn y ffydd. Rat gyd a chwi oll. Amen

Ad Titus, y ddewyswyt yn Episcop cyntaf i Eccles y Cretieit, yr hwn escrivenwyt o Nicopolis ym-Macedonia.

Epistol Paul ad Philemon.

YR ARGUMENT.

CYd bei i ragorieth Yspryt Paul ymddangos yn rhyvedd yn ei Epistolae eraill, er hyny y mae'r Epistol hwn yn testiolaeth mawr, ac yn eglurdep o hyny. Canys ympell y tybwnt y i selder ei * ddefnydd, y mae ef yn ehedec megis pe ir nefoedd, ac yn ymddiddan a dywiol rat a' mawrhydi. Onesimus gwas i Phylemon a espeiliasei ei ‡ arglwydd, ac a giliasei ymaith, yr hwn gwedy i Paul ei ennill i Christ, a danvonawdd drachefn at ei arglwydd, yn ddyfrifol yn crefu am vaddeuant yddaw, 'sef ac argumentae tra thrymion yn profi dlyet yn aill Christian ir llall, ac velly gan ymannerch y terfyna.

* vater

‡ veistr

Epistol Paul ad Philemon.

Pen. j.

Y mae ef yn llawenychu glywet ffydd a'charíat Philemon, 9 Yr hwn y mae ef yn deisyfu arno vaddae yw was Onesimus, a'i dderbyn yn garedigawl drachefn.

Paul carcharawr Iesu Christ, a'n brawd Timotheus, at Philemon ein *caredic gar, a'n cydweithwr,

*anwyl

2 Ac at ein caredic chwaer Apphia, ac at Archippus ein cydvilwr, ac at yr Eccles ys ydd yn dy duy dir:

‡cydvailer, cydsawdwr

3 Rat y gyd a chwi, a' thangnefyf y can Dduw Dat, a' chan yr Arglwydd Iesu Christ.

4 Diolwch ydd wyf im Duw, gan dy gofio yn wastatol yn vy-gweddieu,

5 (Wrth y mi glywet am dy gariat ath ffydd, yr hon sy canyt ar yr Arglwydd Iesu, ac ar ei oll Sainctæ),

6 Mal y gwneler ‡cyfraniat dy ffydd yn *ffrwythlawn, a' mal yr adwaener pa ddaioni pynac

‡cyfundap, cymddeithas

*Gr. euergos hywaith, gwaithgar

ys ydd ynoch trwy Jesu Christ.

7 Can ys y mae genym lawenydd mawr a'* dyddanwch yn dy gariat ti, can ys trywo ti, brawt, y diddenir ‡ caloneu y Sainctæ.

8 Erwydd paam, cyd bo mawr vy hyder yn-Christ y orchymyn yty yr hyn 'sy * weddus,

9 Er hyny * o ran cariat gwell cenyf ‡ atolwgy yty, cyd bwyf val yr ytwyf, ys ef Paul * henvvr, ac owrhon hefyt carcharor er mvvyn Jesu Christ.

10 Atolygaf yty dros vy map Onesimus, yr hwn a ‡ genedlais i yn y rrwymeu,

11 Yr hwn gynt a vu yty yn* amprofitiol, ‡ amyn yr awrhon yn profitiol y tiac y minheu,

12 Yr hwn a ddanvonais drachefn: a' chymer di theu * yntef, 'sef vy ymyscaroedd vy hun,

13 Yr hwn a ‡ wyllyswn i ei attal gyd a mi, mal trosot ti y bysei yddo vy-gweini i yn y rrwymeu yr Euangel.

14 Eithr eb lavv dy veddwl di ny vynnawn i ddim, mal na byddei dy * ddaioni di megis ‡ gan * angen, anyd o ‡ vodd.

15 Ef allei gan hyny y byned ef ymaith dros amser, mal y-d erbynyt ef yn dragyvyth,

16 Nyd yr owrhon mal gwas anaethvvr, amyn uchlaw gwas anaethvvr, 'sef mal brawd yn caredic, yn enwedic y mi: pa veint mwy y ti, ac yn y cnawt, ac yn yr Arglwydd?

17 A's gan hyny y * tyby ‡ yr pethau eiddom yn gyffredin, derbyn ef mal myhun.

18 A's gwnaeth ef eniwet yty, neu vot yn dy ddlet, dod hyny yn gyfrif arna vi.

*chonffort
‡ymyscaroedd
*perthynasol
‡er
*erbyn
‡oedranus
‡gefais, euillais
*anvdwyn anvuddiol
‡eithr, anyd
*vo
‡chwenychaswn
*ged, dwrn da
‡orrac
*ddir, gymmell, anvod
‡wyllys da
*cymery
‡vi yn gydymaith
*gan, drwc

19 Mi Paul a scrivendodd hyn am llaw vy un: mi adalaf-y-pwyth, cyd na ddywedaf ytty, ydd wyt yn vy-dlet ys am dana ty vn.

20 *Do, vrawt, mwynhawy vi y ged hyn gan-yt yn yr Arglwydd: ‡ dyhudda vy emyscaroedd yn yr Arglwydd.

*Je, Ac, Ys
‡llonha, conffortta

21 Gan ymddiriet yn dy vvyddot, yr escribennais atat, gan wybot y gwnai ys mwy nac a ddywedaf.

22 Eb law hyn hefyt paratoa i mi letuy: canys gobeithaf trwy eich gweddieu im rroddir ychwy.

23 Y mae yn dy anerch Epaphras vy cydcarcharor in-Christ Iesu,

24 Marcus, Aristarchus, Demas a' Lucas, vy-cyd *weithwyr.

*ganhorchwylwyr

25 Rat ein Arglwydd Iesu Christ vo gyd a'ch yspryt, Amen.

O Rufein yr escrivenwyt ad Philemon, ac a ddanvonvvyt trwy lavv Onesimus wasanaethvvr.

Yr Epistol ad yr *Ebraieit.*

YR ARGVMENT.

Y N gymeint a' bot llawer o Scrivenyddion, yn gystal yr ei Groec ar ei Llatin, yn testio, na bynei scrivenydd yr Epistol hwn ac am iawn achosion bot gwybot ei enw, peth afraid ynte i neb yw ebwaith trabaelu yn hyn o devnydd. A'chan bot Yspryt Duw yn awdur yddaw, nyd llai deim ei awdurtot, er na wyddam pi a pha bin yr escribenawdd ef hwn. Pa vn bynac ai Paul ydoedd (yr hyn nid yw gyffelip) ai Luc, ai Barnabas, ai Clement, ai vn arall, y bwrpos pennaf ef oedd ddwyn yr Ebraic i gredu (wrth yr hyn enw y mae ef yn medwl yn benaf yr ei oeddent yn aros yn-Caersalem, ac wrthyn wytheu yr oll Iuddaeon eraill) nad oedd Christ Iesu yn vnic y prynawdr, eithr hefyt mae dir oedd wrth y ddybodiat ef bot pen am yr oll *ceremoniae: yn gymeint a bot ei ‡athrawaeth ef yn dyben yr oll prophetolaetheu, ac am hyny nyd Moysen yn vnic oedd yn is nac efe, anyd hefyt yr Angelion: can ys wyntwy oll oeddent y gweision, ac yntef yr Arglwydd, eithyr velly yn Arglwydd, mal y cymerth ef hefyt y cnawd ni, ac a wnaethpwyt yn brawt yni, er ein sicrau o'n techyddwrieth y trwyddaw ef yhun: can ys efe yw'r Offeiririat tragyvythawl hwnw, ir vn nyd oedd yr oll Offeirieit Levitieit anyd gwascotae, ac am hyny ar y ddybodiat ef bot yn rhaid yddynt yspeidiaw, a' *dileu pop aberth dros bechot, megis y mae ef yn provi o'r seithvet pen a'r ail wers ar ddec, yd y dauddecvet pen, a'r ddaunawvet wers. Hefyt efe oedd y Prophwyt hwnw, am yr vn gyrie y testient yr oll Prophwyti, megis

*cynnedd-feu

‡ddysc

*darvoet am, na bai mvvy

megis y declarir o'r ddaddecuet pen, a'r ddannawdet wers, y bempet wers ar vcain o'r vnryw ben: ac ys ese yw'r Brê-nin ir hwn y mae pop peth yn ddarostyngedic, megis yr eglurir o'r wers hono 25. yd decthre y pen dywethaf. Erwyd paam i'n olesemplae yr hen dadae rhait yni oll gredu yndo ef, val yn dwedy ein sanctetddo trwy y gyfiawnder ef, a'n dyscu y gan ei ddoethineb, a'n llywodraethu y gan ei vedlant, yni allu yn ddiyscoc, ac yn gyssurus barhau yd y dywedd yn-gorchwyl y llawenydd hwnw y'osodir ger bron ein llygait, gan ymarber yn-gorchwilian Christianus, megis y gallom vot yn ddiolchgar y Dduw, a gwneuthur a ddylem in cymydwtac.

Pen. j.

1 Dangos y mae ef ef rhagorbraint Christ, 4 Goruch yr Angelion, 7 Ac am y swydd hwy.

D.R.D.M. yw yn hwn at yr Ebraieit, y ddau i Petr, a'r vn i Iaco.

Yr Epistol ar ddie Natalic.

DUw lawer gwaith a llawer mod gynt a ymddiddanodd ar tadau trwy'r prophwydi:

2 Y dyddie diwaythaf hynn ef ymddiddanod, a nyni trwy eu Mab, rrwn a wnaeth ef yn etyved pob peth, trwyr hwn hefyd y gwnaeth ef y bydoedd,

3 Rrwn am y fod yn llewyrch y gogoniant, a *gvvir-lun y berson ef, ac yn cynnal pob peth trwy

*Gr. character tes hypostaseos

eu air galluawg ef, wedy golchi eyn pechodeu ni trwyddo ef eu hun, a eisteddavdd ar ddeau-law y fowredd ef yn y *goruchelion;

*lleoedd goruchaf

4 Ac ef a wnaethbwyd o lawer yn well nor Angylion o gymyn ac y raeth ef ac enw sy yn dwyn rragor arnyntwy.

5 Can ys wrth pwy or angylion yrioed y dywod ef, Vy mab i ydwyt i, myvi heddiw ath enillais di: ac eilwaith, Mysy a fydd yn tad iddo ef, ac yntau fydd yn vab ymineu.

6 A' thrachefn pan ydyw yn dwyn eu vab cyntaf ir byd hvvn, y dowaid, Ac ai addolasont ef holl angylion Duw.

7 Ac am yr angylion yn wir y dowaid, Rrwn a wna eu cenadau e yspridion, ay wasanaythwyr o fflam dan.

8 Wrth y mab hagen y dyvvait, Dy ‡ gadair di, Ddyw, yn oes oesoedd: teyrnwialen vnion teyrnwialen dy dyrnas di.

‡doron

9 Ti a gereist wirionedd, ac a gaseist enwiredd: am hyny Dyw, ysef dy Ddyw di ath * enneyntiodd ac olew llywenydd ythuhwnt ith ‡ cymedeithion.

*eliawdd
‡gyfeillion

10 A'c, Tydi yn y dechreuad, arglwydd, a growndwaleist y ddayar, ar nefoedd gwaith dy ddwylaw di ydynt.

11 Colli a wnant wy eythr tydi a erys: ac y gyd oll heneiddio a wnant megys cadachay.

12 Ac megis gwisc y plygi di hwynt, ac a ymnewidiant: eythr tydi yr vn ydwyd, ath vlenyddoedd di ni * ddeffygiant.

*phallant

13 Wrth pwy or angylion erioed y dywod ef, Eisted ar y

ar y llaw' ddeau ym, hyd oni ddodwy dy elynion yn stol ith traed?

14 Onid yspryddion gwasanaythgar y dynt wy oll, a ddanfonir y wasanaethu, ir mwyn y rray a vyddont etyfeddion yr iechaid?

Pen. ij.

Eiriol arnam y mae ef bot yn vfydd ir Ddeddyf newydd 'rhon a roes Christ y ni, 9 Ac na rwystrer ni wrth wendit ac iselradd Christ, 10 Can bot yn angenreidiol ydd o er ein mwyn ni gymeryd gyfryw ddioddefadol gystwr arnaw, val y byddei gynhebic yw vroder.

AM hynny rraid yni yn ddysceulus ystirieth y pethau a glowsom, mal na ollyngom ni hwynt vn amser y lithro.

2 Can ys o byddai gadarn y gair a ddoydid trwy Angelion, a derbyn o bob sarhaet, ac anufydddod gyfion talu gwyrth,

3 Pa fodd y diangwn ni, od esceulusom cyfryw *gadwadigaeth? rrwn pan ddechreuwyd y draddangos drwy'r arglwydd y hun, a sickerhawyd yni gan y rrai a fu yn y wrandaw,

*diogelwch

4 Duw yn cydtestlauthu, drwy arwyddion a rryfeddodau, ac ymrafael rinweddau, a' rranniadau yr yspryd glan, ar ol y wyllys y hun.

5 Can ys nid ir engylion y darestyngodd ef y

 byd

byd a ddaw, rrwn y ddydym yn son am dano.

6 Eithr vn yn rryw fan a ddwg testiolaeth, gan ddoydyd, Beth yw dyn, mal y meddyliech am dano? neu vab dyn mal y darbyddech o honaw?

7 Ti ay gwnaythost ef ychydig yn is nor Angylion: a gogoniant ac vrddas y coronaist ef, ac ay gosodaist ef gorûwch gweithredodd dy ddwylaw.

*isach, iselach

8 Pob peth a ddarostyngaisti tan y draed ef. Am hyn, gan ddarostwng o hono bob peth yddo, ni adawodd ef ddim heb y darostwng ido. Eythr etto nid ydym yn gweled pop peth yn ostyngedic yddo.

9 Eythr Jesu a welwn ni wedy y goronir a gogoniant ac ‡vrddas, y neb a wnaythbwyd ychydic is nor angylion, herwydd dioddefaint marfolaeth: mal y bay yddo ef trwy ras Duw * brobi marfolaeth dros bawb.

‡anrydedd

*chwaythu

10 Canys gweddus oedd yddo ef, herwydd pwy y may pob peth, a thrwy yr hwn y may pob peth, wrth iddo ddwyn llawer o feibion y ogoniant, gysegru pennadur y cadwadigaeth hwynt trwy'obydiau.

11 Canys y neb a santeidio, ar fawl a santeiddier, or vn y maynt y gyd oll, er achos hwn ni bydd cwilyddus cantho y galw hwynt yn frodyr,

12 Can ddoydyd, Myvi a ddangosaf dy enw di ym brodyr, ynghanol yr eglwys y canaf ymynnau yti.

13 A' thrachefn, Mi a ddodaf vy ymddiriaid yntho. A' thrachefn, Wele vi, a'r plant a roes Duw ymi.

14 Am hynny gan fod y plant yn gyfrannog o gig a gwaed, yntau hefyd yr vn modd a wnaythbwyd yn gyfrannog or vnrryw, mal y gallai ef

trwy

trwy farfolaeth ddistrowiaw, y neb y doedd a llywodraeth marfolaeth ar eu law, sef yw hwnnw diawl.

15 Ac mal y gallay ef y ymwared hwynt y gyd oll, rain rrac ofn marfolaeth gwbl oi bowyd oyddynt tann gaythiwed.

16 Nid angylion eusus a gymerawdd ef: eithyr ‡ epil Abraham a gymerawdd ef.

17 With hynny y dylai ef ymhob peth fod yn gyffelib yw frodyr, mal y gallai fod yn drigaroc, ac yn Archoffeiriat ffyddlawn am y pethau a berthynāt y Dduw, y * ddiffoddi pechodau y bobl trwy foddloni Duw.

18 Yn wir gan ddioddef o honaw, ‡ a' bod profedigaeth arno: wo ddichon help yr rrai * wo profedigaeth arnunt.

* boddloni, boddhau Duw. cros ‡ ai demtio * temtiedic

¶ Pen. iij.

Y mae ef yn erchy arnynt bot an nwydd t'air Christ, 3 Yr hwn 'sy deilyngach na Moysen. 12 Poenedigeth y cyfryw ac a galedant ei caloneu, ac ny chredant, val y caffent 'orphoysfa dragywyddawl.

A Hyn, brodyr santeidd, cyfranogion or galwedigaeth nefawl, ystyriwch yr * Abostol ac Archoffeiriad eyn ‡ cyffes ni Christ Jesu:

2 Ef fu ffyddlon yr neb ay gosodes ef, megis ac y bu Moyses yng hwbl oi dy ef.

* Genadwri ‡ proffess

3 Cymynt yn wir rragor 'ogoniant in hwnt y Woyses a hayddat hwn, ac y may mwy o hyddas ‡ ir neb a edyladawdd y ty, nog ir ty ‡ y hun.

‡ i hwn

4 Can ys pob ty a edeilir trwy rhyw vn, ar neb a * wnaeth pob peth, Duw ydiw.

*adeilados

5 A' Moses yn wir a fu ffyddlon ynghwbl oi dy ef, megys gwasaethwr, ir testelanthu y pethau y byddayson ain dauyn rrac llaw.

6 Eythyr Christ megis mab, ar eu dy y hun, sy yr rwn ydym ni, os nyni a geidw ein ‡ hyder a' gorhoffedd ein gobaith yn gysan hyd y diwedd.

‡ymddiriet

7 Am hynny megis y dowaid yr yspryd glan, Heddiw o gwrandewch i y ‡ lais ef,

‡llef

8 Na chaledwch ych calonau, megis yn * yr emryson, ar ddull dydd y tentasiwn yn ‡ y diffaithwch,

*y chwerwedd, anoc ‡yr anialwch

9 Lle y tentiason ych tadau chwi fi, ym'profason, ac a welson fyngweithredoedd deugain mlyned.

10 Am hynny y sorais wrth * genedleth honno, ac a ddoydais, y maynt wy fyth yny myned ar gam yn eu caloneu, ac nid adnabuont sy ffyrth i.

*nasion

11 Ac velly y tyngais yn fyniglloni, Os caent wy entrio ym esmwythdra vi.

12 Disgwiliwch vym rodyr, rrac bod vn amser yn neb o honoch galon ddrwg, ac anffyddlon, y beri ymadel a Dyw byw.

13 Eithyr cynghorwch bawb y gilidd beunyd, tra elwer y dyd heddiw, rrac i neb o honoch ymgaledu trwy dwyll pechawd.

14 Can ys cyfrannawg o grist eyn gwnaythbwyt ni, os cadwn ni y dechreuad drwyr hwn eyn cynhelir y

helir y fyny, yn gyfan hyd y diwedd.

15 Lle y dywedir, Heddiw os gwrandewch i y lais ef, na chaledwch ych calonneu, megis ac yn yr *ymryson.

*annoc

16 Can ys rrai ‡ar ol gwrandaw, y hannogasont ef y ddigio, ac etto, nid pawb ar a ddaythan o'r Aipht trwy Moyses.

‡gwedy clywet

17 Wrth pwy y bu ef sorredic ddeugain blynedd? onid wrth y rrai a bechasai, rrain a gwympasai eu *cyrff yn y diffaethwch?

*celanedd

18 Wrth pwy y tyngodd na chaent wy entrio y'w orphoysfa ef? onid wrth y rrai, nyd uvyddhaent?

19 Ac ydd ym yn gweled na allent wy entrio herwydd angrediniaeth.

Pen. iiij.

1 Bot y gair eb ffyd yn anvuddiol. 3 Sabbath neu orphoyssa y Christianogion. 6 Poen y'r ei ny chredant. 12 *Anian gair Duw.

*Natur

Ofnwn am hynny, rrac vn rryw amser trwy wrthod addewid entrio y'w orphwyssa ef, gael ar neb o honochi fod yn bygu eu *ddiddyminu.

*myned ef waith yn ober

2 Can ys y ni y pregethwyd yr Evengel mal iddynt wythe: eithr ni thyciodd iddynt wy y gair a glowid, am nad oedd wedy eu gydwascu a ffydd yn y rrai ay clywsont.

3 Nine yn wir y rrai a gredasom, sy yn entrio ir orphoyssa

phoyſſa, megis ac ydyboed ef wyth y llaill, Val hyn y tyngais yn fynnicllioni, Os caffāt wy entrio ym gorffwyſſa: cyd bayr gwaith wedi y* berffeithio o amſer goſodiad growndwal y byd.

4 Can ys am y ſaithvet dyd ineuon man y dyvawd val hyn, Ac a orffwyſawdd Dyw y ſeithfed tydd oddiwrth eu holl weith.

5 Ac yma drachefn, Os cant wy entrio i'm gorphwyſſa.

6 Or achos hwn gan fod hyn wedi y adael yn ol, bod rai yn cael entrio y mewn: a' bod y rai y pregethwyd yn gynta vddynt, heb entrio herwydd angrrediniaeth.

7 Trachefn may yn rracderfynu rryw dydd, gan ddoydyd trwy ddabydd Heddiw, ar ol cymaint o amſer, megis y doythwyd. Heddiw o gwrandewch y lais ef, na chaledwch ych calonneu.

8 Can ys pe *Joſua faſe wedi y dwyn hwynt wy y 'orphoyſſa ni ſonniaſai fe am ddydd arall ar ol hynny.

9 Ac am hynny may rryvv ‡ 'orphwyſſa wedi eu adael yn ol y bobl Dyw.

10 Can ys yr hwn a entriodd yw 'orphwyſba, gorffwyſo a wnaeth hwnw oddiwrth y weithredoedd eu hun, megis ac y gorphoyſavvdd Dyw oddiwrth yr eiddo yntau.

11 Rown eyn bryd am hynny ar entrio ir *vnrryw orffwyſſa, rrac cwympo o neb ar ol yr vn ſiampl o anefyddtod.

12 Can ys bywiol yw gair Dyw, a' ‡ nerthol ei waith, a' llymach nac vnrryw gleddau-daufiniog, ac a

*'orphen gwplau

*Jeſu

‡Sabbatiſmus.

*'orphwyſſa hono

‡grymiol

ac a gyrydd hyd at wahaniad yr enaid, a'r yspryd, a'r cymalau, a'r mer, a' barnwr yw y meddyliau a' bwriadau yr galon.

13 Ac nid oes vn creadur anamlwg yn y olwc ef: eythr bot pob peth yn noeth ac egored yw lygaid ef, am y rrwn y *ddym ni yn son.

14 Gan fod am hynny y ni Archoffeiriad mawr, a entriodd ir nefoedd 'sef Iesu mab Dyw, daliwn ein afel ar eyn proffes.

15 Canys nid oes y ni archoffeiriad, rrwn nis dichon gydoddau an gwendid ni, namyn a tentiwyd ym hob peth yr vn mod, eithr yn dibechawd.

16 Am hynny awn yn hyderus at ‡ drron y gras, val y derbyniom trugaredd, ac y gael gras yn gymorth *temhoraidd.

*may i ni a wnelom ac ef

‡gadair, eisteddva

*amserol, ymrhyd

Pen. v.

1 Y mae ef yn cyffelypu Iesu Christ * ac Offeiriait Levi, gan ddagos ym-pa peth y maent yn cytuno neu yn ancytuno. 11 Yn ol hyny y mae ef yn ‡ argyweddu yscaelustra yr Iuddaion.

CAn ys pob Archoffeiriad o blith dynyon y cymerir ef, a'thros dynion y gosodir ef, yn y pethau sy tu ac at Ddyw, y offrymmu a'rrodion ac aberthau tros pechodau, 2 Rrwn a * wyr yn gymesurol gydsynnio cyflwr yr ei ‡ anghyfarwydd, ar neb sy ar gam, am y fod * yntau hefyd wedi

*bedr

‡anwybodol, a'r cyfeiliornus

*ef y hun

wedi y amgylchu a gwendid,

3 Ac ir mwyn hynny y dyly trostaw y hun yr vn mod a' thros yddo'r bobl offrymmu tros pechodau.

4 Ac ni chymer neb yr *vrddas hyn ydo y hun ond y neb a fo Dyw, yn y alw, mal Aaron.

anrydedd

5 Felly Christ hevyd ni chymerawdd yddo yhun hyn o vrddas, y fod yn archeffeiriad, namyn yr hwn a ddyvod wrtho, Tydi yw fy mab i, heddiw yr enillais i dydi, ei rhoes yddaw.

6 Megis y may ef heuyd mewn man arall yn doydyd, Tydi effeiriad wyt yn dragwyddawl, ar ol ordr Melchi-sedec.

7 Rhwn yn y dyddiau y gnawd ef a offrymmod trwy levain a ‡dagre, weddiau ac ytolygon at yr hwn, ydoed abl yw achub ef o ddiwrth farfolaeth, ac a wrandawyd y peth y roedd yn i ofni.

‡deigre
*gadw

8 A chyd bay ef Mab, er hyny ef a ddyscawd vfydd-dot, erwydd y pethau a ddioddefawdd.

9 A' chwedi eu gysegru, ef a wnaythbwyd yn awdur iechid tragwyddawl ir rhai a wrandewynt:

10 Wedi eu gyfenwi can Ddyw yn Archeffeiriad ar ol ordr Melchi-sedec.

11 Am yr rwn may y ni lawer yw ddoydet, fyan-hawdd y *manegi, achos ych bod chwi yn ‡fuscrell ych clustiau.

*hadrodd, deongl
‡bwl,

12 Can ys lle y dyleych chi herwydd amser fod yn athrawon, rhaid yw drachefn ddyscu i chwi beth ydiw *deunyddiau dechreuad ymadroddion Dyw: ac aythoch yn rhaid ywch wrth laeth, ac nid bwyd ‡kyrf.

*gwyddorio
‡dwys, ca-
darn, calet

13 Achos pawb a ymarfero a llaeth, anghynefin yw a

yw a gair y cyfiownder: canys maban yw yw.
14 Eythyꝛ y bwyd ffyꝛf a berthyn irei oedꝛannus, sef yvv ir rrai *herwydd cynefinder, ſy a y ſynhwyꝛ wedi ymarver y ddoſparthu rrvvng da a dꝛwg.

*cynefod

Pen. vj.

1 Y mae ef yn myned rhacddaw yny argyweddu hwy, ac yn eſtriol arnynt na ddefficiant, 12 Anyd bot yn ddianwadal ac yn ddioddefus, 18 Yn gymmeint a bot Dyw yn ddiogel yn ei addewit.

ORachos hwn, rrown heibio yꝛ addyſc ſy yn dechꝛau Chꝛiſt, a *thynnwn at perffeithꝛwydd, ac na ’oſſodwn eilwaith grwndwal y diſeirwch ‡ o ddiwꝛth gweithꝛedoedd meirwon, a’ffyd tu a Dyw.

*dyger ni

‡gan

2 O addyſc y * bedyddiadau a’gosodiad dwylaw, a’ chyfodiad y meirw, a’r farn tragwyddawl.

*trochiadu

3 A’hynny a wnawn ni os Dyw ai Cannihata.
4 Can ys amhoſſybl ir rrai a ’oleuwyd vnwaith, ac a ‡bꝛofaſont * y rodd nefawl, ac a wnaythbwyt yn gyfrannawg oꝛ Yſpꝛyt glan,

‡’oꝛchwaeddeſant

*oꝛ

5 Ac a bꝛofaſon o ddayonus air Dyw, a’ ‡rrinweddau y byd a ddaw,

‡meddſanteu

6 Os llwyꝛgwympant, adnewyddy trwy ediſeirwch, gan y bod hwynt dꝛachefn yn * rroi ar y groes iddynt y hunain fab Dyw, ac yn y ’oſod ar watwar.

*crogi, croeſhoelo

‡tir

*diwyll

7 Can ys y ‡ ddaiar a ddaryfo y glaw a vo yn my-nych ddyvot arnei, ac a ddyco lysiau addas ir ei drwy bwy y ddys yn y * llafurio, a gyner fendith can Ddyw.

‡drysi, mie-ri

*a velir, ar-gyweddir

‡velltith

8 Eithyr hon a ddyco ddrain ‡ ac yscall, * amhar-chus fydd, a chyfagos y gael y ‡ melltigo, ai diwed fydd y llosci.

9 Eithyr fyn garedigion, coelio y ddydym am da-noch i bethau sy wel no hyn, ac sy wedi y cydglym-mu ac iechyd, ir yn bod ni yn dywydyd val hyn.

*gweini

10 Can ys nid anghyfion Dyw, mal y gollyngo tros gof ych gwaith, a'r llafurus gariad, a ddango-sasoch yn y enw ef, yn gwneuthyr ir saint wasa-neth, ac eto yn y * gwasneuthu.

11 A' chwenychu ddydym ddangos o bob vn o ho-noch gyfriw ddiwdrwyd, ir mwyn sicerhau goba-ith hyd y diwedd,

‡ddiog, anescud

12 Val na bythoch ‡ fuscrell, eythr yn ddilynwyr ir rai, y sawl drwy ffydd ac ymyned, sy yn meddian-nu yr addaweidion.

13 Cans Dyw wrth wneuthyr yr addewid y Abra-ham, lle ni allai ef dyngu y neb a fai fwy, a dyn-godd ydd o y hun,

14 Can ddoydyd, yn wir mi ath fendithia yn hel-aeth, ac yn ddiandlawd yr amylhaa dydi.

15 Ac velly pan ydoedd dda i emyned, ef a feddian-nodd yr addewid.

16 Can yn lle gwir dynion tyngu byddant ir neb a vo mwy nag ynhvvy hunain, a' diwedd pob ymryson vddynt wy ydiw llw y gadarnhau.

17 Velly Dyw yn chwenychu yn helaethach dan-

gos y

gos y ytifeddion yr addewid dianwadalwch y gyn gor ef, a ymirwymodd * trwy roi llw,

18 Megis trwy ddau beth disymmut, ‡ yn yr trai y may yn amhossibl y Dduw fod yn gelwyddog, y gellem gael cysur cryf, train ydym yn darede y ddala yn dynn y gobaith rag-osodedic,

19 Rrwn sy cenym i, megis angor yr enaid, diogel a chysan, ac yn entrio hyd at y peth sy tu hewn ir llen,

20 Ir man yr entriodd y tracklaynnor trosomni, sef Jesu, a wnaythbwyd yn * ben effeiriad yn tragwyddol ar ol ordr Melchi-seder.

*dan dwng gan lw
‡lle may
*Gr, Arch

Pen. vij.

1 Y mae ef yn comparo Offeiriadeth Christ * a Melchi-seder.
11 Hefyt y mae ef yn cyffelyppu Offeiriadeth Christ ir Leuitiet.

*i

CAn ys y Melchisedec hwn brenin Salem ydoedd, effeiriat Dyw goruchaf, rrwn a ddoeth y gyfarfod ac Abraham, wrth ydoo ddymchwelud o ddiwrth, laddfa yr brenhinoedd, ac ay bendi * gawdd ef:

*thiawdd]

2 Ac yddo efe y cyfrannawdd Abraham ddegwm o bob peth: yn gyntaf yn wir wrth y ddeongl yvv brenin y cyfiownder: wedi hynny hefyd brenin Salem, y dyvv sef yw hynny brenhin heddwch,

3 Heb dad, heb vam, heb genedl, nid oes yddo na

‡Yn ddi-

dechreu dyddiau, na diwedd einioes: eithr a gyffelybir y vab Dyw, ac a erys yn effeiriad yn dragwyddawl.

4 Edrychwch eusus faint oedd hwn oedd Abraham y patriarch yn rroi degwm iddo or yspail.

5 Ar rreini yn wir sy o feibion Levi, yn derbyn swydd yr effeiriadaeth, may genthynt orchymyn y gymeryd degwm gan y bobl, ar ol y gyfraeth (sef yw gan eu brodyr) ir y bod gwedi dyfod o lwynau Abraham.

6 Eithr yr hwn ni hanoedd i genhedlaeth o honyntwy, a ‡gymerawdd ddegwm gan Abraham, ac a fendigawdd yr hwn y gwneithyd yr addewid yddo.

‡dderbyniodd

7 Ac yn ddiddadl y lleia, a *gymer-fendith can y mwyaf.

*bendithir

8 Ac yma dynion y rrai a fyddant feirw, a gymerant ddegwm: eithr yno y derbyn yr hwn y testaleithir am dano y fod ef yn byw.

9 Ac o ddoyadyt ‡felly, yn Abraham y talodd Levi yntau hefyd ddegwm, rrwn ydoedd ar ol achymeryd degwm.

‡val y mae'r peth

10 O blegyt etto yn llwynau eu dad Abraham ydoedd ef, pan gyfarfu Melchi-sedec ac Abraham.

11 Os ydoedd gan hynny perffeithrwydd trwy offeiriadaeth Levi (oblegid can honno y sikerhawdd y gyfraith ir bobl) pa raid ymhellach no hynny, godi effeiriad arall, ar ol ordr Melchi-sedec, nis gelwid ar ol ordr Aaron?

12 O blegid yn wir wedi newidiaw yr effeiriadaeth, rraid oedd fod newidiad ar y gyfraith hefyd.

13 Oblegit

13 Oblegid am yr hwn y dywedir hyn, ef a berthyn y lwyth arall, or rwn ni does neb yn gwasnaethu yr allor.

14 Canys yspys yw, may o Juda y may yn harglwydd ni yn dyvot, am y llwyth hwnw ni dyvod Moses ddim tu ac at yr effeiriadaeth.

15 Ac etto chwanego yspysrwydd, gan godi effeiriad arall ar ol cyfflybrwydd Melchi-sedec,

16 Rwn nid wrth gyfraith y gorchymyn knawdol y gwnaythbwyd yn offeiriad, eythr wrth power y bowyd *didranc edic.

17 Oblegid y may yn testlauthu val hyn, Tydi effeiriad wyt yn dragwyddol, ar ol ordr Melchi-sedec.

18 Canys y gorchymyn oedd or blaen ‡sy wedi y symudo, am y fod yn* ddiffrwyth, ac yn dibroffit,

19 Can ny wnaeth y gyfraith dim perffeithrwydd, namyn dyvodiad y gobaith gwell a berffeithiodd, drwy yr hwn y ddym yn nesau at Ddyw.

20 Ac yn gimaint nas byddid heb lw (o blegid bwynt wy o ddieythr llw y gwnaythbwyd yn effeiriaid:

21 A hwn, efe a wnaethpwyt a llw gan yr hwn a dywod wrtho, Yr Arglwydd a dyngodd, ac ni bydd edifar cantho, Ti ydwyt effeiriad yn dragwyddol, ar ol ordr Melchi-sedec)

22 Ar ‡Destament gwell o aros hynny y gwnaythbwyt Jesu yn vachniaeth.

23 Ac wynt wy llawer o honyn a wnaid yn effeiriaid, achos nas goddefay marfolaeth uddynt aros.

24 Eithyr hwn, am y fod ef yn perhau yn dragowydd

*anterfynol, diddiwedd

‡Gr. athetesis y ddatddodwyt, ddirymiwyt

*wan

‡Dygymod, Ammot

wydd, may iddo ef effeiriadaeth tragwyddol.

25 Am hynny fe ddychin hefyt yn llwyr iachau yr rai a ddawant at Ddyw trwyddo ef, gan y fod ef yn byw fyth, y gyfrwng-weddiaw trostynt.

26 O blegit cyfryw Archoffeiriad oedd, weddus y ni y gael, ysy * santaidd, diddrwg, ‡dilwgr, wedi y neilltuo oddiwrth pechaduriaet, ac wedy i wneuthur yn uwch nor nefoedd:

*gwar
‡anhalogedic

27 Yr hwn nid oedd rraid yddo beunydd, megis ir effeiriaid hyny: yn gynta trostynt y hunain offrymu aberthau tros pechodau, wedi hynny tros pechoteu y bobl: cans hynny a wnaeth ef unwaith, pan offrymmodd efe hun.

28 Canys y gyfraith sy yn gosod dynion yn archoffeiriaid, ac anallu arnynt: eithyr gair y *Llwyr hwn a vu gwedy y Gyfraith, a vvna y Map, yr hwn, a gyssecrwyt yn dragybyth.

*Llwng

Pen. viij.

6 Y mae ef yn ‡ profi yn gystal ddarbot diley Offeiriadeth y Leuiteit, a'r hen Ddygymbot y gan ysprytawl a'tragybythawl Offeiriadaeth Christ, 8 Ac wrth y Dygymbot newydd.

‡prysso

Eithr swm yr hyn a ddyrbwyd yw hyn, fod y ni gyfriw archeffeiriad, rrwn a eistedavvdd ar ddehan tron y mawredd yn y nefoedd,

2 Gwasnaythwr y cyssegrfa, a'r gwir * dabernacl a osodes yr Arglwydd, ac nid dyn.

*peboll, llucest', tent

3 Cany

3 Canys pob archeffeiriad a oſodir y offrymmu rrodion ac aberthau: ac am hyny y dyddoedd rraid, bod can hwn hefyt beth y'w offrwmu.

4 Oblegid petſai ef ar y ddayar, ni bydei yn effeiriad chwaith, gan fod effeiriad ſy yn offrymu rroddion ar ol y Ddeddyf,

5 Rrain ſy yn gwaſneuthu poꝛtꝛyad, a chyſgod pethau nefawl, megis oꝛ nefoedd yꝛ attebwyd y Moyſes, pan oedd yn amcanu goꝛphen y tabernacl. Edꝛych hagen, heb ef, ar wneuthyꝛ o honoti bob peth ar ol y ‡poꝛtryat a ddangoſwyd yti yn y mynydd.

6 Eithꝛ yn awꝛ ir aeth yn archeffeiriad ni a ſwydd mwy rragoꝛawl, o gimaint ac i mae yn gyfryngwꝛ *Teſtament gwell, rrwn ſy wedi y'oſod ar addaweidion gwell.

7 Oblegid yn wir ped fiaſe y Teſtament cyntaf hwnw yn ddifai, ni cheiſieſid lle ir ail.

8 Canys yn beio arnũtwy y dowaid ef, ‡Nycha y dawant y dyddieu, medd yꝛ Arglwydd, pan 'oꝛffennwy fi a thy Iſrael, ac a thy Iuda Deſtament newydd:

9 Nid ar ol y Teſtament a wneuthym i ay tadau hwynt, yn y dydd yꝛ ymeilais i yn y llaw hwynt, y'w dwyn o dir ir Aipht: can ys ni thꝛigaſont wy yn y *Teſtament mau fi, a minau ay eſkeuluſais hwynt, medd yꝛ Arglwydd.

10 Oblegid hwn yw yꝛ *Teſtament a wnaf a thy Iſrael, ar ol y dyddiau hynny, medd yꝛ Arglwydd, mybi a ddoda fyngyfreithiau yn eu meddwl, ac yn y calonau yꝛ yſcribenaf, a'mi a fydd y Dyw

*Gr. typon ffurf

‡Ambot, dygymbot

‡Wele

*Ambot

‡Ambot

*Ambot Dygymbot

hwynt,ac wyntwthe fyddant fymhobl inau,

*gyfnesaf

11 Ac ni ddysc pop vn ei* gymydawc,a' phop vn ey-
frawd,gan ddoydet, Ednebydd yr Arglwydd, o
blegid hwynt am ednabyddant i y gyd oll, or lleiaf
o hanynt hyd y mwyaf o honynt.

12 Can ys mi fydda drigaroc wrth y enwiredd
hwynt,ac wrth eu pechodau, ac ni wna coffa am
eu enwiredd hwynt mwy.

13 Lle may ef yn doyded Testament newydd,may yn
bwrw heibio yr hen, velly yr hyn a roir heibio ac
a heneiddio,may yn agos y ddifanu.

Pen. ix.

1 Y'ddd y dylëir ceremoniae ac ebyrth y Ddeddyf, 11 Gan dra-
gywytholdap a' pherffeithrwy ddaberth Christ.

AMhynny yn wir rydoedd hebyd-
ir Testament cynta deddfawl gre-
bydd, a' chyssegrfa bydawl.

*llull

2 O blegid y * Tabernacl oedd
wedi y gwneuthyd y gyntaf, yn
yr hwn y roedd y canwyllbren, a'r
bordd, ar bara dangos, rhwn da-
bernacl a elwid y lle fanctaidd.

‡Sancta sanctorum.

3 Yn ol yr ail llen yr oedd y Tabernacl, 'rhwn a el-
wid y ‡ fanteiddiaf oll,

4 Llei roedd y fenser aur, ac arch y Testament
wedi y gorcuro oi haimgylch, yn yr hon yr oedd y
krochan aur ar manna yntho, a' gwialen Aaron,
rron a blagurasei, a thablay y Testament.

5 Ac

5 Ac uwch yr arch y Cherubym gogoneddus, yn kysgodi y drugareddva: am yr rain ni dawn ni yn awr i son am danyn bob vn or neiltu.

6 Wedi gosod yr rain mewn ordr y sut yma, ir Tabernacl cynta yn wir y rai bob amser yr effeiriad, sy yn gwasneuthu yr creuydd.

7 Ir ail yn wir y rai vnwaith bob blwyddyn yr archeffeiriad yn vnig, nid heb waed rwn a offrymmay ef trosto y hun, a thros anwybodaethe y bobl.

8 Yr yspryd glan yn arddangos hyn, nad oedd y ffordd ir cyssegrfa yn egored etto, tra fyddai y Tabernacl cynta yn sevyll,

9 Rwn ydoedd ffygur tros yr amser * kydrychol, yn yr hwn ir offrymmid rodion ac aberthau rrai ni allen ‡ lanhau ar ran cydwybod, yr hwn a wasnaythe'r-* crefydd,

10 Rwn oedd wedi y'osod yn vnic mewn bwydyd a diodydd, ac amryw ‡ drochiadau, a * Deddfay cnawdol, hyd oni ddele amser y dywygiad.

11 Eithyr Christ yn dyfod yn archeffeiriad y dayoni rrag llaw; trwy dabernacl fwy a'pherffeithiach, nid o waith dvvy llaw, sef yw hynny nid or edeiladeth ‡ yma,

12 Nid chwaith trwy waed * geifr a lloiau: eithr trwy y waed y hun i raeth ef vn waith y mewn ir cyssegrfa, ac a * gavas 'ollyngdod tragywyddol yni.

13 Oblegid os gwaed teirw, a' geifr a lludw ‡ heffr, wedi y danu ar y * llygredigion, a deilynga ar ran puredd y knawd,

14 Oba vaint mwy, y pura gwaed Christ, rwn

*presennol
‡sancteiddia
*gwasanaeth
‡olchiadeu
*cynnedfeu
Yr Epistol y.v Sul yn y Grawys.
‡hyn
*bwrcasodd
‡anneir, treisiad
*aflan

trwy yr yspryd tragowydd ay offrymmawdd ef y hun yn * ddifai y Ddyw, ych cydwybod chwi, o ddiwrth veirwon weithredoedd, y wasneuthu Dyw byw?

15 Ac am hynny y may ef yn gyfrwngwr, y Testament newydd, megis trwy farfolaeth rron oed ir gollyngdod y camweddau oeddent tan y Testamēt cyntaf, y derbyniay yr rrai oedd wedi eu galw, addewid yr etyveddieth tragwyddawl.

16 Oblegid lle bo Testament, rraid yw * digwyddo marfolaeth ‡ y testamentwr.

17 Can ys or meirw y cayff y testament eu' cymmachos ni does nerth yntho tra vo byw y * testamentwr.

18 Ac wrth hynn ni ‡ chysegrywdd y cyntaf heb waed.

19 Can ys pan ddarffai i Moyses * draethur gorchymyn y gyd achlan ir holl bobl, ‡ wrth y gyfraith, ef gymerai waed lloiau a' geifr, cyd a gwlan pworpwlac ysop, ac ai taynellei ar y llyfr, a'r bobl oll,

20 Gan ddoydyd, hwn yw gwaed y Testament, rrwn a orchmynnawdd Dyw y chwi.

21 Heb law hynny, taynellu hefyd awnay ef y Tabernacl a holl llestri'r gwasanaeth a gwaed.

22 A' phob peth * gan mwyaf ar ol y gyfraith trwy waed y purir hvvynt, ac heb ollwng gwaed nid oes maddeuant.

23 Am hynny angenrreidiol ydoedd y ‡ dortreiadau y pethau sy yn y nefoed gael y puro ar pethau hyn: y pethau nefawl y hunain a burit ac aberthay gwell

*ddifagul
‡ fargylwed

Yr Epistol ar ddie merchur cyn y Pasc.

*bot
‡ yr hwn a wnaeth y testament
y cymunwr
*cymunwr
‡ ordiniwyt
*lafaru, ddywedyd, adrodd
‡ yn ol y gyfraith

‡ rhayach

*cyffelypiaethen

gwell nor rrain.

24 Can ys nid ir cyssegrfa o waith llaw ir aeth Christ y mewn, rrwn sydd *portreiad ir gwir cysse-gr: eithr ef aeth ir nefoedd y ymddangos yn awr yn golwc Dyw trosom ni,

*gyffelypyb-aeth

25 Ac nid yw offrymu y hun yn fynych, mal y may yr archeffeiriad yn myned y mewn ir cyssegrfa bob blwyddyn a chantho waed ‡dierth,

‡arall

26 (Oblegid velly y biase raid iddo ddiodde yn fynych o ddechreuad y byd) eythr yn awr vnwaith yn diwedd *y byd ir ymddangos ‡es ef y ddiflannu pechod trwy y aberthu y hunan.

*yr oesoedd
‡wyd

27 Ac megis ac y gosoded hyn y ddynion farw vn-waith, ac yn ol hynny bot barn,

*ddileu, doddi

28 Velly Christ hefyd a aberthwyd vnwaith y doddi pechodau llawer, yr ail waith heb ddim pe-chod ir ymddengis ef ir rrai sy yn y ddisgwyl, ir ie-chaid yddynt.

Pen. x.

1 Nyd oedd ir hen Ddeddyf ddim meddiant i *garthu pechot 10 Eithr Christ ei gwnaeth gā aberthu ei gorph vnwaith dros y cwbl. 22 Eiriol ar dderbyn daioni Dyw yn ddiolch-gar gan ddyoddefgarwch a' ffydd 'ofstatol.

*'lanhau

OBlegid y gyfraith rron y may kenthi gyscawd y pethay da a ddaw rrag llaw, ac nid *gwir-ddelw y pethau, ni dichin byth ‡deilyngu y debodiaid drwy yr vnrryw aberthay hyny, rrain

Yr Epistol ar ddic gwener y y croclith.

*Gr. eicon
‡'lanhau

y byddant o flwyddyn bigilid yn ystig yn y offrymu.
2 Pe na bai felly oni pheidiesent wy ac offrymu, am na biase yn awr ddim cydwybod pechod o *tra y rrai a offrymasent, ac a buresid hwynt vnwaith:
3 Eithr yn yr aberthe rreini y bydd bob blwyddyn adcoffa pechodau:

‡ddeley, doddi

4 Canys ni ddichin gwaed teirw a' geifr ‡dynnu ymaith pechodau.

*yr ordeiniaist vi

5 O achos paham ac ef yn dyvod ir byd, y dowaid, Aberth ac offrwm nis mynaist: eythyr corph *a baratoisti y mysi.
6 Aberthau poethion ac aberth tros bechawd, ni bu gymeradwy cenyt.

‡pechreu

7 Yno y doydais, Wele fi yn dyvot, (y may yn escrifennedig ym ‡ pen cyntaf yr llyfr am danaf) y gwnaf dy wollys di, Ddyw.
8 Wedi ydvo ddoydyt vchod, Aberth ac offrwm, a phoeth-aberthau, ac offrwmau tros pechawd nis mynaist, ac nis derbyniaist, (rrain a offrymmir wrth y gyfraith).

*dodi heibio
‡yr ail

9 Yno y dywod ef, Wele fi yn dyvod y wneuthyr dy wollys di, Ddyw, may y yn *tynnu ymaith yr cynta, ir mwyn gosod ‡y diwaytha.

‡aberthiat

10 Drwy yr hwn wollys, y ddydym wedi yn santeidio, ys trwy ‡offrymiat Corff Jesu Christ a vvnaed vnwaith.

*Gr. leiturgoon
‡offrymeu

11 Ac hyny pob effeiriad fy yn sefyll gar bron beunydd * yn cyflownir-crefydd, ac yn offrymmu yn fynych yr vn ‡ aberthau, rrain ni ddichin fyth dynnu ymaith pechodau:
12 Eithr hwn yma gwedi darfod, ydo vnwaith offrymmu

fcrynnu aberth tros pechodau, yn dragwyddol sy yn eistedd ar y llaw ddeau i Ddyw,

13 Gan aros yr hyn sy yn ol, 'sef hyd oni bo y elynion ef wedi y gwneithur yn faingc y draed ef.

14 Can ys ac ‡ vn offrwm y perffeithiodd ef yn dragwyddol y rrai sy wedi y santeiddio.

‡ vnic

15 Testlaythy yn wir a wna yr yspryd glan y ni hefyd: can ys ar ol iddo ef ddoyded ymlaenllaw,

16 Hwn yw'r * Testament rrwn a ammodaf i ac wynt ar ol y dyddiau hyny, medd yr Arglwydd, Mysi a'osodaf fy ngyfreithiau yn eu calonau, ac ay escrifena yn y eu meddiliau.

* Dygymbot. Ambot

17 Ac y pechodau ay enwiredd hwynt nid atcoffaa mwy,

18 Velly lle bo maddeuant y rrain, ni bydd mwy offrwm tros pechawd.

19 Am hyn brodyr, can fod y ni rydit y fyned y mewn yr cyssegr drwy waed Iesu

20 Rhyd y ffordd a gysegrodd ef yni yn newydd ac yn fyw, trwy'r llenn sef yw trwy y gnawd ef:

21 A chan vod yni * archoffeiriat, yn rreoli ty Ddyw,

* offeiriat mawr

22 Nesawn a chalon gowir a sicerwydd ffydd, wedi puro yn caloneu oddiwrth cydwybod drwg, a golchi ein corff a dwr glan.

23 Cadwn ‡ gyffes ein gobaith, yn ddianwadal (can ys ffyddlon yw'r hwn a addawodd)

‡ bro.

24 A'chydystyriwn bawb y gilidd, herwydd annoc cariad, a' gweithredoedd da,

25 Ac na wrthodwn eyn cydgy* nulleidfa, megis y may arfer rrai: eithr ym gynghorwn, a hynny yn fwy, o aros ych bod yn gweled y dydd yn nesau,

* deithas

26 Cans

26 Canys os yn wollyscar y pechwn i ar ol derbyn gwybodaeth y gwirionedd, ni does mwy aberth wedi y adel tros bechode,

*arrwydus ofnus ‡beidrwydd, digllon *ddaw

27 Eithr *horribil ddiscwyl barn, a' than‡ drud, yr hwn * a bydd y ysu'r gwrthnebwyr.

28 Yr hwn a dorho cyfraith Moyses yn ddidrugaredd tann ddau, neu dri o dystion y gorfydd ydd o farw.

‡dyfing *sancteiddiwyt ‡dychano

29 Pa faint dybygwchi mwy dialedd y bernir hwnw a ‡sather tan draed fab Dyw, ac a farno yn anlan waed y Testament, trwyr hwn y * teilyngwyd ef, ac á ‡dremygo Yspryt y gras:

30 Can ys ni adwynom y neb a ddywedodd, Myfi pieu dialedd: myfi a dal y pwyth, medd yr Arglwydd. A' thrachefn, Yr Arglwydd a farna eu bobl.

*arswydus ‡yn llaw

31 Peth *ofnus yw cwympo ‡ y law Dyw byw.

32 Gelwch bellach ich kof y dyddiau aeth heibiaw yn yr rain, wedi ywch dderbyn goleuni y goddefasoch drwydr mawr ac adfydau,

*bysdrych, ‡dugelrres]

33 Tra dygid chwi allan weithiau trwy wradwyddeu a gorthrymdereu, y fod yn * ddrychiolech, weithiau yn wir tra wnelid chwi yn gymedeithion ir rrai a fyddynt yn ymdrino sut hwnw.

34 Can ys am fy rrwymau y roeddych yn cydolurio a mi, ac a gymerasoch yn llawen yspeilfa ych da, megis rrai a wyddau fod ywch ynoch ychun golud gwell, sy yn y nefoedd, ac yn parhau.

*ymddiriet

35 Am hynny na fwriwch y ffordd ych * hyder sy fawr eu gobrwy.

36 Can ys rraid ydyw y chwi wrth ymynedd, mal y galloch wedy darffo ywch wneuthyr wollys Dyw,

Dyw, dderbyn yr addewid.

37 O blegid etto ychydigyn bychan bach, ac fo ddaw yr hwn sy yn dyvod, ac ni thric.

38 Sef y kyfion trwy ffydd y bydd byw, eithr o chilia neb, yr enaid mau-vi ni bydd bodlon iddo.

39 Eithr ni dydym ni rrai sy yn ‡ cilio y golledigaeth, namyn sy yn credu hervvydd cadwadigaeth yr enaid.

*lled-tynu

Pen. xj.

1 Pa yw ffyd, a'i chanmolieth yr vnrylw. 9 Eb ffyd ny allwn ni rengu bodd Dyw. 16 Dwys gredíniaeth y taten yn y cynvyt.

Ffydd yn wir, yw * ffyrfder y pethau a obeithir, ac egluriat ar y pethau nis gwelir.

*Gr. hypostasis, ousia gosail, dyychiat, hanvot

2 O blegid trwyddi hi yr enillason yr henafiaid air da.

3 Wrth ffydd y ddym yn dyall wneuthyr y byd trwy'air Dyw, ac nid o ddim ar oedd yn ymddangos y gwnaythbwyd y pethau y ddym yn y gweled.

4 Drwy ffydd ir offrymmod Abel y Ddyw aberth ‡ dwy no Chayn, trwy'r hon yr enillodd dyst y fod yn gyfion, Dyw yn testlauthu am y roddion ef, a'thrwyr ffydd hon wedi marw, y may etto yn ymddiddan.

‡amplach

5 Trwy ffydd y cymerwyt Enoch ymaith, rrag gweled ange: ac ni chad ef: am darfod y Ddyw y gymeryd

gymeryd ef ymaith: eithr cyn y gymeryd ef ymaith, ef a gowser gair, y fod yn bodloni Dyw.

6 Eithr heb ffydd ni ellir y fodloni ef: o blegid rre du sydd rraid ir neb a ddel at Ddyw, y fod ef, ay fod yn' obrwywr irrai a ymgais ac ef.

7 Noe wedi y Ddyw y rebuddio am y pethau nis gwelsid etto, yn llawn o *referens, a ddarparhaodd long y achub eu deulu, trwy'r hon long y barnodd ef ar y byd, ac a wnaythbwyd yn ytifedd ir cyfiawnder sy o ffydd.

*barch

8 Drwy ffydd gwedi galw Abraham, yr vfyddhaodd y Ddyvv, y fyned ir man, a gay ef ryw amser yn tretad, ac ayth y ffordd, heb wybod y ble y roedd yn myned.

‡ydd elet

9 Trwy ffydd yr arosawdd ef yn tir yr addewid, megis yn lle dierth, ac y trigodd mewn lluestai gidag Isaac ac Iaco, cydytifeddion yr vn rryw addewid.

10 Can ys discwyl y rydoedd am dinas ac iddi sail, Saer ac edyladwr yr hon, yvv Dyw.

11 Trwy ffydd Sara hithau a dderbyniodd nerth y ymddwyn had, ac a hiliodd wedi amser oedran, am y bod hi yn barnu yn ffyddlō yr hwn a addwsay.

12 Ac herwydd hynny o vn a hwnw yn awr wedi marweiddio y ganed epil, cynniuer a ser yr wybr mewn rrifedi, ac megis y tywot aneirif ar 'lann y mor.

13 Mewn ffydd y bu farw y rrain oll, heb derbyn yr addaweidion. eithr o bell y gweled hwynt, ai credu, ay cymeryd hwynt yn ddiolchys, a chyfaddef y bod yn bererinion ac yn ddieithred ar y dayar.

14 Can ys

14 Can ys y rai'sy yn doydyt hyn, ysbys yw y bod hwynt yn keisio gwlad.

15 Pe biasentwy hyddylgat am vvlad y doythant y maes o hani, hwynt a gowson * amser y ddymchwelyd. *hamdden

16 Eithyr yn awr gvvlad'sy well y maynt wy yn y chwenychu, sef yw nefawl: achos pam nid quilid can Ddyw y hun y alw y Dyw hwyntwy, o blegid paratoi a wnaeth ef ddinas yddynt.

17 Trwy ffydd yr offrymodd Abraham Isaac, pan fu brawf arno, ay un mab a offrymodd yr hwn a dderbyniase yr addaweidion.

18 (With yr hwn y doydesid, Yn Isaac y gelwir y ti ‡ had) ‡hil, epil

19 Ystyrio a wnaeth ef y galle Ddyw y gyfodi ef o feirw: or lle y derbyniawdd e fe hefyt ar ryw gyffelybrwydd.

20 Trwy ffydd y bendithiawdd Isaac ei vap Iaco ac Esau, am y pethe a ddele rrag llaw.

21 Trwy ffydd pan oedd Iaco yn marw, y * rroes fendith y bob un o veibiō Ioseph, ac ai bvvys ar ben eu ffon, yr addolawdd ef Ddyvv. *bendithiodd

22 Trwy ffydd pan oedd Ioseph yn marw, y coffaodd am ymadawiad plant Israel, ac a roes 'orchymyn am eu escyrn.

23 Trwy ffydd pan aned Moses, y cuddiwyd ef dri mis can eu rieni, achos y bod yn y weled yn fachgen tlws, ac nid ofnesont orchymyn y brenin.

24 Trwy ffydd Moses gwedi mynd yn ‡ fawr, a wrthodes y alw yn vab merch Pharao, ‡Gr. megas

25 Yn ddewisach cantho 'oddef adfyd gid a phobl Ddyw.

Dduw, no chael *mwyniant pechawd tros amser,
26 yn barnu yn fwy golud dirmig Christ no thry-
sawr yr Aifftwyr: can ys edrych y ddoedd ef ar
taledigaeth y gobrwy.
27 Trwy ffydd y gadewis ef yr Aifft, heb ofni
ffrowder y brenin: cyfryw ydoedd y emynedd ef,
a phe biase ef yn gweled y neb sydd anweledig.
28 Trwy ffydd y gwnaeth ef y pasc, a gollyngiad
y gwaed, rrac ir hwn ydoedd yn dianyddu y ge-
nedigon cynta, gyffwrdd ac wynt.
29 Trwy ffydd yr aythont trwyr mor coch me-
gis trwyr tir sych, rrwn pan brobasont yr Aifftied
wneuthr, bodi a wnaythont.
30 Trwy ffyd y cwympasont cayrav Jericho wedi
y compasu hyd saith diwrnodd.
31 Trwy ffydd ni *ddihenyddwyd Rahab y puttain
gidar rrai ni buon vfydd, pan dderbyniodd hi yr
espiwyr yn heddychol.
32 A pheth mwy a ddoydaf? can ys yr amser a
ddyffygiay y mi y fenegi am Gedeon, am Barac
a' Samson, a' Jephte, am dafydd hefyd, a' Sa-
muel, ar prophwydi:
33 Rrain trwy ffydd a orescynasont tyrnasoedd, a
wnaythant gyfiawnder, a freiniasont yr adewe-
dion, a stopiason fafnay'r llewod,
34 A ddiffoddason ‡angerth y tan, a ddianghason
rrac min y cleddyf, o wendid a ymnerthasawnt, ac
aython yn ddewrion yn y frwydr, ag a ddymchwe-
lasont ar gil byddinay yr estronion.
35 Gwragedd a dderbyniasont eu meirw gwedi
eu codi yn fyw eilwaith: eraill a dirdynnwyd, heb
bynnu

Marginal notes:
*hyfrydwch
*chollwyt, ddarfu am
‡nerth

ynttu ei ymwared, fal y gallentwy gael ailgyfo-
diat a fai well,

36 Ac eraill a gaynt y profi trwy watwaray ac
yscyrsiau, ie trwy rwymay a' charchary.

37 y llabuddio a gowson, y * dryllio a wnaed, y
tentio a wnaed, o angayr cleddef y buon feirw,
crwydro y buon mewn crwyn defaid a geifr, yn
ddiddym, a chael gorthrymder, a ‡ bod yn ddrwc
wrthynt:

*trychu

‡Gr. caco-
chumenoi

38 Rrain ni hayder byd eu cael: crwydro yr oedent
yn y diffaythay ac yn y mynyddoedd, mewn * tyllay,
a gogofydd y ddayar.

*ffaycu

39 Ar rrain y gyd oll wedi hendddu testiolaeth trwy
ffydd, ni ‡ freiniasont yr addewid,

‡dderbyn[ia]sont

40 Dyw yn rragweled peth gwell am danomi,
fal na theilyngid hwynt heibom ninay.

Pen. xij.

Annogeth y vot yn ddyoddefus ac yn ddianwadal mewn trwbl ac advyt, ar obaith cael gwobr tragybythawl. 25 * Cymendawt y Testament newydd uchlaw yr hen.

*Canmo-
lieth

OBlegid hynny, ninay hefyd can fod kimaint kwmwl testion wedi yn amgylchu ni, bwriwn heibio bob trymfaych, ar pechawd sy' barawd i hyny yn amgylch: rredwn yn' oddefus yr yrfa a osoded y ni

2 Gan edrych ar Jesu * pen twysog a gorphenwr yn ffyd ni, rwn ‡ yn lle llywenydd

*Gr. arch-
‡gan, o
blete

a osodid yddo, a ddioddefodd y*groes, ‡heb prisio ar y dirmig, ac a eisteddawdd ar y llaw ddeau y eisteddfa Dyw.

3 Ystyriwch am hynny pwy ydiw r* neb a ddiodefawdd gyfriw ddoydet yn eu erbyn can pechaduriaid, rrag ych blino wedi deffygio yn ych meddyliay:

4 Ni wrthladdosochi etto hyd at waed, yn‡ymryson yn erbyn pechawd.

5 A gollwngesoch tros co y * cyngor, y sy yn y ddoyded wrthych megis wrth plant, Vy mab, nac eskulusa cospedigaeth yr Arglwydd, ac na‡lapsa pan gerydder di gantho.

6 Can ys *y neb a garo yr arglwydd, efay cospa: ac a skwrsio a wna ef pop map a dderbynio.

7 Os goddefwchi gospedigaeth, megis y feibion y may Dyw yn ymgynig ywch: can ys pa fab‡sy nas cospo eu dad ef?

8 Eithr os heb gospedigaeth yddych, or * hon y may pawb yn gyfrannog, gan hynny meibion ‡ aill yddych ac nid meibion o briod.

9 Heb law hynny tadau yn kyrff ni, cael a wnethom yn cospi canthynt wy, ay perchy a wnaythom: onid mwy o lawer y may y ni ymostwng i dad yr yspryday, a chael byw?

10 Can ys hwynt wy yn wir tros ychydig ddydiau an cospay ni val y bay dda canthynt: eithr ‡ hwn an copai ir lles y ni, ir mwyn y ni cael cyfran oy santeidrwydd ef.

11 Nid chwaith hyfrydwch y gedir pob rryw cospedigaeth tros *yr amser cydrychol, eithr anhyfrydwch:

*groe
‡a ddirmygodd y cywilydd
*hwn
‡ymdrech, ymwan
*dyhuddiat
‡ddeffygia, ymellwng
*yr hwn
‡yw
*hyn
‡o ordderch, llwyn a' pherth, bastardieit
*efe
tospai
‡cynnyrch, cydrycholdep

fydwch: etto wedi hynny, heddychol ffrwyth cyfiownder a ddyry, ir rai a font yn arferol a hi.

12 Or achos pam derchefwch eich dwylaw ys wedy llaysu, ar gliniay gwenion.

13 A gwnewch lwybray vnion ich traed, rrac myned yr hyn sy glof, odiar y ffordd, namyn yn hytrach iachaer ef.

14 * Dilydwch heddwch gyd a phawb, a'santeiddrwydd, heb yr hwn ni wyl neb yr Arglwydd.

15 Disgwiliwch, rrag dessygio o neb oddiwrth gras Dyw: rrac ‡ brnguro o ryw wreiddin chwerwder y beri aflonyddwch yvvch, a' thrwy hwnnw * llygru llawer.

16 Na fid vn putteiniwr, neu ‡ aflan megis Esau, rrwn am ddryll o fwyd a werthodd fraint eu enedigaeth.

17 Canys chwi a wyddoch mal wedi hynny hefyd pan fynase ef gael y fendith trwy dretadawl gyfraith, y gwrthodwyd ef: o blegid ni chafos ef gyfle y edifeirwch, ir y fod trwy * ddagre yn keisio yr fendith hono.

18 O blegid nid at y mynydd teimledig, y nesaysoch, ar tan poeth, ar cwmwl ar tywolliwg, ar dymestl,

19 ‡ A' sain y corn, a' llef y geiriau, rrhon yr rai ay clowsant, a ymyscusodasont, ir mwyn na ddoydid y gair wrthyntwy mwy.

20 (O blegid ni ellyntwy odde yr hyn y roiddid yn y orchymyn, perron y'nifail a chyffwrdd ar mynydd, y labydio a wneir, neu y frathu trwydo a gwayw:

21 Ac mor aruthr ydoedd y golwg oedd yn ymdangos, ac

* Dilynwch, canlynwch
‡ bla
* halogi
‡ aflan
* ddaigre
‡ Na

gos, ac y dybod Moses, y ddwy yn ofni ac yn crynnu.)

22 Eithyr nesau a wnaythoch at fynydd Syon, a dinas y Dyw byw, Caerselem nefawl, a chwmpeini * milfrydd o angylion,

23 A' chynilleidfa y blaen anedigolion, rrain a yscrifenwyd yn y nefoedd, a Dyw browdwr ‡ pob peth, ac yspryday yr rrai cyfion perffeith,

24 Ac at Iesu cyfrwngwr y Testament newydd, ac at waed y taynelliad, sy yn doydyt pethau gwell * no gvvaed Abel.

25 Edrychwch na ddiskenlusoch ‡ y neb sy yn doydyt: o blegid os hwyntwy ni ddianghasant rrain a ymwrthwynebasant ef, y doedd yn doydyt ar y ddayar: mwya oll nas diangvvn ni, os * gwrthnebwn ‡ y neb sydd yn doydyd or nefoedd.

26 Llef yr hwn a yscydwodd y ddayar, yn awr hagen rrybuddio a wnaeth, gan ddoydyt, Etto vnwaith yr yscydwa, nid yn vnig y ddayar, eithyr y nefoedd hevyd.

27 Yr Etto vnwaith hynny, sy yn arwyddocau treiglad y pethau ansafadwy, megis gvvaith llavv val y trico y pethau safadwy,

28 Am hynny gan yn bod ni yn cymered attom teyrnas, ni ellir y scydwyd, ymaylwn yn y gras, drwyr hwn y gallom wasnaethy Dyw, yn y modd ac y bo bodlon cantho, trwy barch ac ofn-crefyddus.

29 O blegid yn Dyw ni ys-tan * tranledig yw.

*myrddion, aneirif

‡pawb, oll

*nog vn

‡yr hwn

*trown ywrth

‡yr hwn

*yn yssa, yn difa

¶Pen.

Pen. xiij.

1 Y mae ef yn ein annoc i gariat, 2 I gadw tuy ir tlodion, 3 I beddwl am gyfryw rei ac a vont mewn advyt. 4 Ar ddal gyd a phriodas. 5 Ar ymogelyd ywrth cupydot. 7 Ar wneuthur yn vawr o'r ei vo yn precethu gair Dew. 9 Ymogelyd rrac dysceidaeth ddieithr. 13 Bot yn bodlon y dyoddef cerydd y gyd a Christ. 15 Bot yn diolchgar y Ddew, 7 Ac yn uvydd in llywyawdwyr.

CAriad brodurawdd * triged.

2 Na ollyngwch tros gof roddi lletty i ddiethred: can ys trwy hynny ‡ ir erbyniodd rrai yn ddiarwybod Angylion yw tai.

3 Medyliwch am y rrai sy mewn trwymay, val pe baech yn rrwym gidag wynt: ar rai y ddydis yn y drygu, val pe ych drygid ych hunain yn y corph.

4 * Urddasawl yvv priodas ym hob dyn, ar gwely ‡ dilwgr: eithyr y putteinwyr ar ei godinabus Dyw ay barna.

5 Bid digybydd ych ymwrediad, ac ymfodlonwch ac y sydd tan ych llaw, cans ef a ddyvod, ni phallaf y ti, ac nis gadawa di chwaith:

6 Hyd val y gallō dywedyt yn hy, Yr Arglwydd ysy yn gymhorth ym, ac nid ofna beth a wnel dyn ymy.

7 Meddyliwch am ych * preladiaid, rrain a draythason i chwi air Dyw: calynwch y ffydd hwynt, trwy ystyr ‡ pa vn yw diwedd y ymwrediad hwynt.

8 Iesu Christ doy, a heddiw, yr vn hefyt ysydd yn drag-

*parhaed

‡ys

*Anrydeddus

‡dihalog

*arwain, tywys, golygu

‡beth vu

drwgwyddol.

9 Nedwch ych dwyn o amgylch ac amryw, ac a dieithyr ddysceidiaythay: can ys da ydiw cadarnhau yr galon a gras, ac nid a bwydydd, rain ni thyciasont ir rrai a fu yn ymarfer ac wynt.

*y ni

10 May ‡ kenymi allor or hon ni does audurdod yddyntwy y swytta rrai sy yn gwasneuthur yn y Tabernacl.

11 Can ys yr enifeilaid gwaed yr rrain a ddwg yr archeffeiriad ir ‡ santeiddle tros bechod, kyrff y rrain a loskir y tu allan ir llueftai.

‡cyssegr

12 Ac am hynny * ac Jesu, ir yddo santeiddior bobl trwy y waed y hun, or tu allan ir porth y dioddefodd ef.

*ys

13 Am hynny awn atto ef or tu allan ir llueftai, gã ddwyn y ddirmig ef.

14 O blegid ni does i ni yma ddynas a bery, eithr hon a ddaw y ddym yn i cheisio.

15 Offrymmwn o blegid hynny yn estig trwyddo ef y Ddyw aberth moliant, hynny yw, ffrwyth gwefusay, yn cyfaddday y Enw ef.

‡wneuthur dayoni

16 Nedwch tros gof ‡ fod yn gywaithas a chyfrannu: can ys a chyfryw aberthay y * boddheir Dyw.

*rrengir bodd

17 Ufyddhewch ych preladiaid, ac ymddarostyngwch: o blegid gwilio y maent * tros ych eneidiau chwi, megis rrai a fydd rraid uddynt roi kyfri, mal i gallon wneuthyr hynny yn llawen, ac nid yn drist: can ys dibroffid yw hynny i chwi.

*ar

18 Gweddiwch trosom ni: can ys may yn sicer kenym, fod y ni gydwybod dda ym-hob peth, yn

chwe-

chwenychu bydw yn onest.

19 Y ddwy yn disif arnoch wneuthur hynny beth distriach, ir mwyn cael yn ebrwydach fyngollwng attoch.

20 Dyw yr heddwch rrwn a ddug trachefn o ddiwrth y meirw eyn harglwyd Jesu, y bigael mawr y defaid, trwy waed yr Amod tragwyddol,

21 Ach gwnel yn berffaith yn hob gwaithred da, y wneuthyr y wollys ef, drwy weithio ynochi yr hyn a fo cymradwy yn y olug ef trwy Jesu grist, ir hwn y bo gogoniant yn oes oesoedd, Amen.

22 Y Ddwy yn wir yn disif arnoch, ymrodyr, godefwch y gair cyngor, o blegid ac ychydig eiriau ydd yscrifenais attoch.

23 Gwybyddwch fod ein brawd Tymotheus y ollwng yn rrydd, gidar hwn (o daw e ar fyrder) y do y ymweled a chwi.

24 Annerchwch ych preladiaid oll, ar sentiau y gyd. May ‡ gwyr Ital yn erchi ych annerch, ‡yr eior

25 Gras a fo gida chwi oll achlan, Amen:

At yr Ebraiaid yr yscrifenwyd yr ebystl hon or Ital trwy Tymotheus.

Xx.iiij.

Epistol gyffredinawl Iaco.

Y destyn.

D.R.D.M.

IAco yr Abostl, a mab y Alpheus a skrifennodd yr epistel honn at yr Iddewon a droysynt at Christ, ac ir hynny oeddynt ar wascar mewn amryw wledydd, ac or achos hynn y cynghori y may y fod yn dda eu ymynedd ac i weddio, y dderbyn gwir 'air Dyw, ac na bont pleidgar, na gwneuthyr bost am ffydd segurllyd, eithr dangos gwir ffydd trwy ffrwythe bywiol i ochelud ymddrychafel, i ffrwyno yr tavawd, i reoli anwyday, i fot yn vfydd ac y garu y cymydogion, i ochelud tyngu, i gyhuddo eu beie pan fyddynt ar gam, i weddio tros y gilidd, ac i ddwyn y neb fay o iar y ffordd y adnebyddieth Christ.

Pen. j.

2 Kroi kyngor i fod yn llawen mewn blinder, 6 I fod yn ystic mewn gweddi trwy ffydd gadarn, 17 I ddiscwyl am bob dayoni oddifyny. 21 I ymwrthod ac oll gamweddey, ac ac yn ddiolchus derbyn gair Dyw, 22 Nid yn vnig trwy eu wrandaw, neu son am danaw, eithr hebyd bucheddu yn gytun ac ef, 27 Beth yw gwir grefydd.

IAco gwasanaethwr Dyw, ac Arglwydd Iesu Christ, at y deuddec-llwyth gwascaredic, anerch.

Yr Epistol ar ddydd Philip ac Iaco

2 Cymerwch yn lle dirfawr lewenydd fym rodyr, pan ddigwyddoch mewn amryw *profedigaythay,

3 Can wybod y pair profedigaeth ych ffydd chwi ymynedd.

4 Eithr ymynedd caffed y berffaith waith, mal y galloch fod yn berffaith ac yn gyfan, heb ddim ‡diffig.

5 O bydd ar neb aysie doythineb, arched can Ddyw, sy yn rroi yn haylionus i bawb, ac nis *gorafun y neb, ac ef ay rroir iddo.

6 Eithyr arched mewn ffydd, heb ammay dim: can ys y neb a amheuo, cyffelib yw i tonn ‡or mor a chwelir ac a deflir can y gwynt.

7 Ac na fyddylied y dyn hwnnw i cayff ddim can yr Arglwydd.

8 Gwr dauddyblyg feddwl, anwadal yw yngwbyl oy ffyrdd.

9 Y brawd a vo o radd gorisel, llawenyched yn ei oruchafiaeth:

10 Ac elchwyl y neb a vo cywaithog, yn eu ostyngedigaeth: can ys megis blodeuyn y llysiewyn, y diflanna.

*dentatione

‡eisieu,

*lliwia, dannot

‡y

11 O blegid mal pan gyvottor haul yn y gwres, y na y gwywa'r llysiewyn, ac i cwympa i blodeuyn, ac a gyll tegwch eu bryd ef: ac velly y diflanna'r cywaithog ynghwbyl oy ffyrdd.

12 Happus yw'r gwr, a ymoddef * profedigaeth: canys pan vo prawedig, i cayff coron y bowyd, ron a addawodd yr Arglwyddir rrai ay caro ef.

13 Na ddoydet neb pan ‡ profer ef, y * brofi can Dyw: canys ni ellir ‡ profi Dyw a drwg, ac nid yw ef yn * profi neb.

14 Eithr pob ryw vn a ‡ brofir, pan y tynner, gan e drachwant yhun, ac y llithir.

15 Ac o ddyna gwedi i trachwant * gydynnyll, ‡ braguro pechod a wna: eithr pechod pan o'rphenner a * ddirollwng varvolaeth.

16 Na ‡ chifeiliorn wch fymrodyr caredigawl.

17 Pob roddiat dayonus, a phob * rrod berffaith, o ddifynydd y may, ac a ddisgin o iwrth tad y goleuaday, gidar hwn ni does trasymedigaeth, na chyscodiad troedigaeth.

18 Oi wir wollys ir enillawdd ef ni trwy air y gwirionedd, mal i gallem bod megis blaenffrwyth y creaduriaid ef.

19 O achos hyn fymrodyr caredigion, bid pob dyn * ebrwydd y wrandaw, diog i ddoyded, a' diog i ddigofaint.

20 Canys digofaint gwr, ni chyflowna gyfiownder Dyw.

21 Am hynny rrowch heibio pob budreddi, a phob ‡ rryssed malais, a' thrwy vfuddtra derbyniwch yr impiedic air, rrwn a dichin ‡ iachau ych eneidiau.

*tentation
‡temter
*temto
‡tento
*tento
‡tentir
*ymdwyn
‡escor ar
*escor ar
‡elwch ar didro, cham ysfyriwch
*dawn
Yr Epistol y iiij. Sul gwedy Pasc.
‡escud
*tra
‡gadw

22 A byddwch wneuthyrwyr y gair, ac nid yn u-gwrandawyr, yn ych twyllaw ych hunain.

23 Can ys o gwrendy neb y gair, ac heb y wneu-thyr, tebig yw hwnw i * wr, a sai yn ‡ synnio eu wyd genedigawl mewn ‡ drych.

24 Can ys y synnio eu hun a wnaeth, a myned y-maith, ac yn y man * ebrefugu pa sut ytoedd.

25 Eithr y neb a edrycho ar honn sy perffaith cy-fraith rydit, ac a erys yntei, can nad ydiw ef wrā-dawr gwallgofus, eithr gweithredwr y weithred, ‡ happus fydd yn eu waithred.

26 O chymer neb yn ych mysc chwi arno y bod yn grefyddawl, ac nid attalio eu dafod, eithyr twyll-aw eu galon eu hun, crefydd hwnvv ys ouer yvv.

27 Crefydd pur a' * difrycheulyd gar bron Dyw, a'r tad, yw hynn, ymweled ar ymddifaid, ar gw-ragedd-gweddwonn yn eu hadfyd, ay ymgadw i hun yn ddifrycheulyd o ddiwrth y byd.

Yr Epistol y v. Sul gwedy y Pasc.

*vn ‡edrych *wyneb naturiol ‡gwydr *anghofio ‡ dedwydd, gwynfydic *disagl ‡ys ef

Pen. ij.

Yma i deirch na bo ystyriaeth persō dyn, 5 Na rragori y cy-waythog mwy nor tlawd, 8 Ac i ddeirch fod yn gredigol ac yn drugar oc, 14 Ac na vostier ffydd lle ni bo gweith-thredoedd, 17 Can ys ffydd farw ydiw yr hen nis calyn gweithredoedd da hi.

VYmrodyr, na fid cenychi ffydd eyn Ar-glwydd ni Iesu Christ gogoneddus ynghyd ac* ystiriaeth personau.

2 O bleit os daw i mewn ich cwmpe-niaeth

*Darllen y decved pen or Actæ

‡Gr. chrysodactylios. aurvodrwy awc

niaeth chwi, gwr yn ‡arwain modrwy aur ac mewn * dillad gwychion, a dyvot gwr tlawd hefyd mewn dillad gwaelion,

‡yr hwn
*gwisc dysclaer

3 Ac ystyriaeth o honoch ar ‡ y neb sy yn arwain dillad gwychion, a doedet wrtho, Eiste di yma mewn lle da, a doydet wrth y tlawd, Sa di yna, neu eistedd yma islaw fy stol droed,

*rragor, gohanieth, amrafael

4 Oni dychi ynoch ych hunain yn gwneuthyr * dosparth, ac aythoch yn brawdwyr brodiau drwg?

5 Gwrandewch fymrodyr credigawl, oni ddewisodd Dyw tlodion y byd hwnn, y vod yn gowaethogion mewn ffydd, ac yn ytyfeddion ir dyrnas rron a addawodd ef ir rrai ay car ef?

*Gr. catadynasteyousyn

6 Eithr i ddychi yn dyrmugu yr tlawd. Onid ydynt y cywaythogion yn * ych gorthrymmu-chwi wrth trowsder] ac anyd ynt wy yn ych tynnu chwi gar bronn y frowdfainc?

*dibenwi
‡prydverth

7 Onid ydynt wy yn * goganu yr Enw ‡rragorawl trwyr hwn ir cyfhenwir chwi?

‡megis

8 Eithr os cyflownwchi y frenhinawl gyfraith, ar ol yr yscrythyr, rron a ddyvvait, Car dy gymydawc ‡yn gymaint a thi dy hun, ys da i gwnewch.

*braint nep
‡argywedir
*rrei yn ei thorri

9 Eithr os ystyriwchi * berson-dyn, y ddych yn gwnethyr pechod, ac ych ‡ yn cael cerydd can y gyfraith, mal * trosedd ion.

‡gyfan, oll

10 Can ys pwy bynac a gatwor gyfraith ‡ y gyd, ac a ballo mewn vn * pvvnc, may ef yn euog or cwbl.

*yr hwn

11 O blegid ‡y neb a dyfod, Ni wnei di godineb, a dyfod hefyd, Ny ledi. Os bydd i ti na wnelych odineb,

eb, ac etto lladd, y dwyt yn *trosseddwr y gyfraith. *dorwr

12 Velly i doydwch, ac velly y gwnewch, megis y rai a fernir ‡ trwy gyfraith y rydit. ‡worth

13 Can ys barn heb drugaredd, a fydd ir neb ni wnel trugaredd, a llawenychu a wna trugaredd yn erbyn barn.

14 Pa les, vymrodyr, o dowaid neb fod cantho fydd, ac eb bot gantho weithredoedd? a ddychon y fydd honno eu iachau ef?

15 Oblegit os bydd brawd neu chwaer yn noeth, ac eisie beunyddawl ymborth,

16 A' doydet o vn o honoch wrthynt, Ewch er nawdd Dyw, ymdwymnwch, ac ymlenwch, acetto heb roddi vddynt angenrreidiaur corph, pa les fydd?

17 Velly ffydd, oni bydd yddei gweithredoedd, marw ydyw ynthi y hun.

18 Eithr rryw vn a ddowaid, Tydi ffydd sy cennyt a minnau gweithredoedd sy cennyf: dangos di i mi dy ffydd wrth dy weithredoedd, a mi a ddangosaf yty ffydd * wrth fyngweithredoedd. *oth

19 Credu i ddwytti may vn Dyw y sydd: da rwyt arno: y ‡ diawlaid hefyd ay credant ac a grynant. ‡ crythrcllcic

20 Eithr a fynnid i wybod, o dydi ofer ddyn, may marw yw'r ffydd sy heb weithredoedd?

21 Onid trwy weithredoedd i cyfiownwyd, Abraham yn tad ni, pan offrymmawdd ef Isaac eu fab ar yr allawr?

22 *Ti a weli fod ffydd yn kydweithio ay weithredoedd ef ‡, a thrwy weithredoedd i perffeithiwyd y ffydd. *Oni ‡?

23 Ac a gyflownwyd yr ysgrythyr rron a ddowaid,

Ef a gredawdd Abraham i Ddyw, ac ay cyfrifed iddo yn lle cyfiawnder: ac ay galwyd yn garedic i Ddyw.

24 Chwi a welwch can hynny, may o weithredoedd y cyfiownir dyn, ac nid o ffydd yn unic.

25 Yr vn ffunyt Raab y puttain onid o weithredoedd i cyfiownwyd hi, pan dderbyniodd hi y cenadau, ay danfon ymaith ffordd arall?

26 Can ys megis y may'r corph heb yr yspryd yn farw: felly ffydd ys y heb weithredoedd marw ydyw.

¶ Pen. iij.

2 Gwarð y may racymgymryd, a chwenychu anrrydedd tu hwnt eyn brodyr. 3 Ysgythru y may kenedðe'r tafawd, 15. 16 A' pha wahan sy rrwng doythineb Dyw, a doythineb y byd.

NA cheisiwch fod yn feistred lawer, fymrodyr, gan wybod y cawn i farnedigaeth glettach.

2 Can ys mewn llawer o bethay y ddym ni pawb yn * llithro. O byð y neb na lithro ar air, hwnw sy wr perffaith, ac a ddichin ffrwyno'r holl corph.

*cwympo, pechu

3 Nycha, y ddym yn dodi ffrwynay ymhennau ‡ meirch yw gwneuthyr yn vfydd i ni, ac y ddym yn troi ey cyrff hwynt oddiamgylch.

‡Wele ‡safneu

4 Nycha hefyd y llongay, train cyd bont * mowrion,

*cymmeint

rion, a gwynt creulawn yw gyrru, etto i troi hwynt o amgylch a wneir a llyw bychan bach, lle i mynnor * llowydd.

*llywiwr

5 Felly y tavawd hefyd aylod bychan yw, yn bostio pethay mawrion, nycha faint ‡ o ddeunydd a ennynna y chydic dan.

‡y peth

6 A'r tavawd tan ydyw, ie byd o enwiredd: velly i gosodet y tavawd y mysc ein aylodau, mal * y llygra ef yr holl corph, yn fflamhau ‡ troell natur- ieth, ac yn fflamedic can uffern.

*yr haloga, diwyna
‡rrot, rrediat

7 Cans * holl natur ynifeiliaid, ac adar, ac ymlusciaid, a'r petheu yn y mor a ddofir ac a ddofwyd can natur ddyniol.

*pop

8 Y tavawd hagen nis dichin neb rryw ddyn y ddofi. Drwg anllywodraythus ydyw, yn llawn gwenwyn marwol.

9 Trwyddo ef i bendi*gwn ni Dduw ‡ a'r tad, a' thrwyddo ef i melltigwn ni ddynion, y a wnaethwyd ar lun Duw.

*chilon
‡sef

10 Or un genau i daw allan bendith a melltith: fymrodyr, ni ddylaynt y pethay hyn fod velly.

11 A dyry ffynnon or un man ddvvr melus, a' chwerw?

12 A ddichin y pren ffeigys, fymrodyr, ddwyn * olivaid, neu winwydden ffeigys? velly ni ddichon un ffynnon ‡ roddi dwr hallt a'* chroyw.

*oleu ffrwyth, aeron olewwydd
‡wneuthur
*melus

13 Pwy sy wr doeth a gwybodaeth cantho yn ych mysc chwi? dangosed trwy ymwerreddiad da eu weithredoedd mewn rrowiogrwydd doythineb.

14 Eithr o bydd cenychi cenfigen chwerw ac ymryson yn ych calonay, nac ymlawenhewch, ac na

fyddwch

sydd wch celwydd og yn erbyn y gwirionedd.

‡ dieslic, cythreulic

15 Y doythineb hyn nid oddi fynydd y discin, eithr dayarawl yvv, enifeilaidd, a' ‡ diawlaidd.

* mae

16 Can ys lle * bo censigen ac ymryson, yno y bydd terbysc, a' phob gweithred ddrwc.

‡ yno

* drawsbarnu

‡ hypocrisi

* y gan

17 Eithr y doythineb y sydd o ddifynydd, yn gyntaf pur ydyw, ‡ wedi hynny heddychol, bonheddigaidd, hawdd y thrino, llawn trugaredd a' ffrwythydd da * yn ddiddosparth, ac yn ‡ ddiffuant.

18 A ffrwyth cyfiownder a heir mewn heddwch, * ir rrai heddychawl.

Pen. iiij.

1 Gwedi iddo ddangos achos pob anghyfiownder, ac enwireu a hefyd achos pob gras a ddayoni, 4 Y cyngborr y may y garu Dyw, 7 Ac y ymroi iddo ef, 11 Ac nas adroddasent ddrwc am y cymedogion, 13 Eithr yn ddiodde fus ymrddiriaid y ymgeledd Dyw.

* ymladd

OBle y may y rryfeloedd a'r ymladdau yn ych plith chwi: onid oddiwrth hynn, sef ych trachwantau, rrai ynt yn * ymwan yn ych aylodau:

2 Chwennychu yddych, ac heb caffael: cenftgenu yddych, ac eiddigedd sy cenych, ac heb allu ymorddiwes: ymladd a' rryvela y ddych, heb gael dim, am nad ydych yn gofyn.

3 Gofyn y ddych, ac ni dych yn derbyn herwydd ych

ychbod yn gofyn ar gam, fal y gallech eu dreulio ar ych trachwantay.

4 Chwi odinebwyr a' godinebwragedd, oni wyddochi fod cariad y byd yn elyniaeth can Ddyw? Am hynny pwy bynac a fynno fod yn car ir byd, y may yn ymwneuthyr yn elyn i Ddyw.

5 Ydychi yn tybiaid fod yr ysgrythyr yn doydyt yn ofer, yr yspryd syn yn trigo ynomi ni, at genvigen y may ei chwant?

*ar, am

6 Eithr y may yr Scrythur yn cynnyc mwy o ras, ac am hynny yn doydyt, Dyw sy yn gwrthnebu balch, ac yn rroi gras ir ei ufydd.

7 Ymostyngwch am hyny y Ddyw: gwrthnebwch ddiawl, ac ef a * gilia o ddiwrthych.

*ffy

8 Nessewch at Ddyw, ac ef a nessaa attoch. Glanhewch ych dwylo, chwi pechaduriaid, a' phurwch ych calonay, chwi ‡ ar meddwl dau ddyblig.

‡anwadal

9 * Ymgospwch, ‡ ac alerwch, ac wylwch: * bid ywch troi ych chwerthin yn alar, ach llywenydd yn dristwch.

*Goddefwch-gystudd, a' doluriwch

‡ymchweler, troer

10 Ymddarostyngwch gar bronn yr Arglwydd, ac efe ach cyfyd y fyny.

11 Na ddoydwch * yn erbyn y gilidd, frymrodyr. Y neb a ddyweto yn erbyn i frawd, ‡ ac hwn a farno eu frawd, y may yn doydyt yn erbyn y gyfraith, ac yn * barnur gyfraith: ac os wytti yn barnur gyfraith, nid y dwytti yn gyflownwr cyfraith, namyn brownwr.

*ddrwc am

‡neu

*dannio

*barnwr

12 Un gosodwr cyfraith y sydd, rrwn a ddichin gadw, a cholli. Pwy ydwytti rrwn a ferni ar arall?

13 ‡ Iddo 'nawr yr rai a ddoydwch, Heddiw neu fo

‡Wely yr owrhon

ry ni awn i gyfryw ddinas, ac a arroswn yno flwyddyn, ac a farchnattawn, ac a ynnillwn,

14 (Krain ni wyddoch beth a fydd y bore. Cans beth ydiw ych enioes chwi? Tarth yn wir ydyw yrwn a ymddengys *ychydig amser, a chwedi hyny a ddiflanna)

15 Yn lle hynn a ddylech y dywedet, Os yr Arglwydd a ‡ mynn, ac os byddwn byw, ni a wnawn hyn, neu hynny.

16 Eithr chwi yn awr ‡ ymrysygu y ddych, yn ych *gwaetfost: pob cyfryw ysig drwg yw.

17 Am hynny, y neb a wyr wneuthyr yn dda, ac nis gwnel, mewn pechod y may.

*enhyd bach

‡ wyllysia

‡ymhoffi

*sirost

Pen. V.

2 Bygwth y may ef y cywaythogion enwir, 7 Cynghori ymynedd, 12 Ac y ochelyd tyngu: 16 Bot ydoynt gyfadef en beie yw gylydd. 20 A cheisio dwyn y gilydd ir gwirionedd.

IDdo 'nawr, chwi gywaethogion: wylwch, ac udwch am ych trueni a ddel arnoch.

2 Ych cowaeth chvvi llygru a wnaeth: a'ch gwiscoedd bwyd pryfed ydynt.

3 Ych aur ach arian a rydodd, ay rwd hwynt a fydd tyst yn ych erbyn, ac a ysa ych cnawd mal tan. *Casclu trysawr a wnaythoch ‡ tros y dyddiau diwaytha.

*Tresori

‡ ir

4 Wele

4 Wele, cyflog y gweithwyr, rrain a fedasont ych meysyd (rrwn a attaliasoch trwy dwyll) sy yn ceio a *bloyddiay y rrai a fedassont, a entriassont y glustiau Arglwydd y ‡ byddinoedd.

5 Byw ar ddayntethion y buoch ar y ddayar, ac mewn trythyllwch. Meithrin ych calonay a wnay thoch, megis ac yn y dydd lladdedigaeth.

6 *Euocau a wnaythoch a'lladd y cyfion, rrvvn nis gwrthnebodd chwi.

7 Am hynny, vymrodyr, byddwch ymarhoys, hyd dyfodiad yr Arglwydd. ‡ Synna, y llafurwr a ddisgwyl am wyrthfawr ffrwyth y ddayar, yn dda eu ymynedd amdano, hyd caffel o hono y glaw *cynnar, ar diweddar.

8 Oblegid hynny byddwchithay hefyd dda ych ymynedd, a chadarnhewch ych calonay, canys y may dyfodiad yr Arglwydd yn nesau.

9 Na wnewch ddim ‡ tuchan yn erbyn y gilidd, fymrodyr, * val na bo barn arnoch: wele, may'r brawdwr yn sefyll wrth y drws.

10 Cymerwch, fymrodyr, yn siampl am oddeu blinder, ac am hir ymynedd, y proffwydi rrain a fuont yn ‡ doyded yn Enw'r Arglwydd.

11 Wele, dedwyddd y ddym yn gadel y rrai a ymoddefant. Chwi a glowsoch am ymynedd Job, ac a *welsoch y diwedd a vvnaeth yr Arglwydd. Oblegit trathosturiol yw'r Arglwydd a' thrugaroc.

12 Eithr ymlaen pob peth, fymrodyr, na thyngwch, nac ir nef, nac ir ddayar, na llw arall amgen: eithyr bid ych ief, yn ief, ach nac ef, yn nac ef, rrac syrthio o honoch, *mewn barn.

*chri
‡lluoedd
*Damno
‡Wele
*bore, a' hwyr, cyntaf a dywethaf,
‡rwgnach,
*rrac eich damno
‡ymddidā, parablu
*wybuoch
*Gr. eis *hypocrisin*

13 Oes neb yn ych plith mewn adfyd? gweddied. Oes neb *yn esmwyth arno? canet.

14 Oes neb yn ych plith yn glaf? Galwed am *Henaduriaid yr eglwys, a gweddiant wy trosto, ac ‡ eliant ef ac olew yn Enw'r Arglwydd.

15 A gweddi'r ffydd a iachaa'r claf, a'r Arglwydd ay cyfyd ef y fynydd: ac o gwnaeth ef pechoday, hwynt a vaddeuir iddo.

16 Cyfaddefwch ych beie *y naill ir llall, a gweddiwch tros y gilidd, y gael ych iachau: can ys llawer a dal gweddi'r cyfion, pan vo ‡ ffrwythlon.

17 Elias dyn ydoedd o'r *vn sut a ninay, ac yn eu weddi ydd archodd na bai glaw, ac ni ‡ bu glaw tair blynedd, a' chwech mis.

18 Ac ef a weddiawdd drachefn, ac a roddes y nef y glaw, ac a ddug y ddayar eu ffrwyth.

19 Vymrodyr, o daeth neb o honoch ar *gyfeiliorn oddiwrth y gwirionedd, a throi o ryw vn ef,

20 Gwybyded ef am y neb a droes y pechadur trac mynd ar gyfeiliorn o ddiar y ffordd, y bod ef yn ‡ iachau enaid trac angay, ac yn kyscodi *lliaws grvvydd o pechodau.

*wrth ei vodd
*Presbyteros
‡enneintiant, angenant
*Gr. allelus yw gylydd
‡grymus; gadarn
*gyflwr
‡lawiodd hi
*ddidro
‡iachau, achup
*llaweredd

Yr Epistol cyntaf cyffredinawl i Petr Apostol.

YR ARGVMENT.

ANnoc y ffyddlonieit mae ef y ymwadu a hwy hunain, a'diystyru'r byd, val gwedy y rhyddheit hwy ywrth oll wynnieu cnawdawl a'chwystron, y gallont yn chwyddach gaffael dyvot y deyrnas Christ, ir hon in galwyt gan rat Dew, y ddatguddiwyt y ni yn y Map ef, ac ei derbyniesam eisus wrth ffydd, ei * meddiannasam trwy'obaith, ac in cadarnhawyt ynthei trwy santeiddrwydd ‡ bywyt. Ac er mwyn na lescao y ffyd hon wrth weled Christ wedy ei dremygu ac ar wrthodd gan yr oll byd hayachen, dangos y may ef nad yw hyn amgen cyflawny yr Scrythurae yr ei a destiant y byddei ef yn vaen tramcwydd ir ei cwlieddic, a'diogel sail iechydwrieth ir ffyddlonieit: am hyny y mae ef yn y hannoc hwy y bynd rhaccdyn yn * wychr, gan ystyried pa rei oeddent, ac y ba deilyngdawt y galwodd Dew hwy. Gwedy hyny, y mae ef yn traythu pethen gohanrhedawl, gan ddyscu datlieit p'odd yr vbyddhant yw llywiawdwyr, a'gwasanaeth-ddynion ei perchen, a' pha'wedd y ‡ dirper ir ei gwedy eu priodi ymddwyn. Ac achos darbot ordino i bawp ys ydd yn dduwiol, y ddyoddef cael eu hymlid, y mae ef yn dangos yddynt ddaed y dyben vydd yw gorthrymdere, ac yn wrthwynep i hyny pa poenae'sy wedy ei ddarparu gan Ddyw ir ei andywiol. Yn dywethaf oll y mae ef yn dyscu yddynt p'wedd y dylei y gweinidogion-ecclesic ymddwyn, gan eu gohardd y arfer trawys awturtot ar yr Ecclesi: hefyt bot yn iawn i wyr ieuainc bot yn gymmesurol, ac yn addas y ddyscu, ac velly y cerbyna gan eu cygori.

* gorescynesam

‡ buchedd

* gyssurus

‡ dyly

Pen. j.

2 Dangos ymae ef may trwy ampl drugaredd Dew in ddetholwyt ac in adgenedlwyt i'obaith bywiol, 7 A'r modd y treiir ffydd, 10 Nad yw yr iechydwrieth yn-Christ beth newydd, eithyr peth wedy ei brophwyto gynt. 13 Ymae ef yn y hannoc hwy y ymwreddiat dywiol, yn gymmeint ay ‡ geni hwy yr owrbon o newydd ean 'air Dew.

D.R. D.M.

Petr apostol Iesu christ, at y dieithraid, sy ar wascar trwy Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, a' Bithynia,

2 Detholedic o racwybodaeth Dyw tad i santeiddrwydd yr yspryd, trwy vfuddtawd, a thaynelliad gwaed Iesu Christ: Gras ywch a heddwch a amylhaer.

3 Bendigedic fo Dyw, a thad eyn harglwydd Iesu Christ, rrwn oi fawr drugaredd an adenillawdd ni, y obaith bywiol trwy ail gyfodiad Iesu Christ o ddiwrth y meirw,

4 Y gael ytifeddiaeth * diddiwedd a ‡ difwygr, ac ni diflanna 'rron a roed y gadw yn y nef y * nyni,

‡ anllygradwy
* chvvi

5 Rrain trwy allu Dyw ydym gadwedic herwydd ffydd y gael y diogelwch a ddarparwyd yw arddangos yn yr amser diwaythaf:

6 yn yr hwn beth y ddych yn llawenhau, cyd by-wech ennyd bach (o bai raid) mewn tristwch, herwydd amryw brofedigaythay,
7 Mal y cesser profiad ych ffydd chwi, sy werthfo-wrusach nor aur colledic, (cyd profer ef * trwy dan) ir mawl, ac anrrydedd a' gogoniant yvvch, pan ymddangoso Jesu Christ:
8 Rhwn heb y weled y ddych yn y garu, yn yr hwn ir nas gwelwch ef yrwan, y ddych ir hynny yn cre-du, ac yn llawenhau a llywenydd ‡ ni ellir eu ymna-drodd a' gogonyddus,
9 Gan dderbyn terfyn ych ffydd, ys * diogelwch ‡ yr eneidiau.
10 Am yr hwn * ddiogelwch ir ymofynasont, ac y chwiliasont y prophwydi, rrain a prophwydasont am y gras oedd tuac attochi,
11 Gan ymgais pa bryd neu pa ryw amser y gwe-nai ysbryd Christ oedd ynthyntwy yn testlauthu yn y blaen, ysbusu, y dioddefau y gaffai Christ, ar go goniant ay cydcanlynay hwynt.
12 Ir rrain y dangoswyd, nad iddyntwy, eithyr y nyni y gwasnaythay y pethau a fanegwyd y chwi trwy yr hai a bregethasont ywch yr efengl trwyr ysbryd glan a ddanfoned or nefoedd, ac ar yr rain y chwennych yr angylion gael edrych.
13 Oblegid hyn gwregyswch llwynay ych medd-wl: byddwch sobr: a' gobeithiwch yn berffaith ar y gras a ddycpwyd attoch, drwy ‡ drychioleth Je-su Christ,
14 Megis plant ufuddion, rrain ni chydymgyffly-bwch ych hunain ar hen trachwantay yn yr anwy-

* ar tan
‡ anrraeth-awl
* iechyd, ca-dwedigeth
‡ eich
* iechyd
‡ ymddangosiat, ddatguddiat

bodaeth einoch:

15 Eithyr megis ac y may y neb ach galwodd chwi, yn santaidd, byddwchithay hebyd santaidd ymhob ymwreddiad,

16 Am hyny ir escribennir, Byddwch santaidd, cans mybi santaidd ydwy.

17 Ac as gelwchi ef yn Tad, rrwn heb ystyriaeth person a farna ar ol gweithred pawb, ymddygwch tros amser ych preswylfa yma mewn ofn,

18 A chwi yn gwybod nad a phethau llygredic megis arian nei aur ich * ymwaredwyd o ddiwrth ofer ymwreddiad, a gawsoch o'osodigaythay'r tadau,

19 Eithr a gwerthfawr waed Christ, megis yr oen diftych enlyd dihalogedic.

20 Rrwn a ddarparthawyd yn y blaen, cyn gosod seilfaynay y byd, eithr a ysbyswyd yn yr amseroedd diwaythaf ir ych mwyn chwi,

21 Rrain ydych trwyddo ef yn credu ‡ i Ddyw, rrwn ay cyfodes ef o ddiwrth y meirw, ac a rodes iddo ef ogoniant, mal y bay ych ffydd chwi ach gobaith ar Ddyw.

22 A chwi gwedi puro ych eneidiau, am ufuddhau ir gwirionedd trwyr ysbryd, mewn cariad brodu raidd * diweniaeth, cerwch bavvb y gilidd yn ‡ 'tymus,

23 Chwi a aned o newydd, nid o * hil farwol eithr o hil anfarwol trwy air Dyw, rrwn sy fyw ac yn aros yn dragwyddol.

24 Can ys pob cnawd mal y glaswelltyn yvv, ‡ a' phob tyfig dyn val blodeu yn y glaswelltyn. Gwywo a

*prynwyt

‡ynnw

*diffuant
‡ehelaeth, bybyr, awyddus, dwysfryd

*had
‡ac oll'ogoniant

wo a wnaar glaswelltyn, a'r blodeuyn a gwympa i lawr.

25 Eithr gair yr Arglwydd a erys yn dragwyddol: a hwn yw ydyw y gair a bregethwyd ‡ y chwi. ‡yn eich plith

Pen. ij.

1 Eu hannoc y mae ef ar roi heibio pop * glwyd, 4 Gan dangos may Christ yw'r sail y maent yn adailad arnaw. 9 Rygorbraint y Christianogion. 11 Y mae ef yn erbyn ydynt ymgynnal ywrth chwanteu cnawdol. 13 Bot ufydhau ir llywiawdwyr. 18 Y'od y dlei gwasanaeth-ddynion ymddwyn ‡ wrth eu perchen. 20 Annoc y mae ddyoddef yn ol esempl Christ.

*camwedd, bai

HErwydd hyn, dodwch heibio pob malais a phob twyll, a phob *rragrith, a' chenvigen, a phob ‡goganair.

*ffuant ‡drwg dabodlen

2 Ac mal rrai bychain newydd eni byddwch chwannoc y laeth didwyll y gair, mal i gallocb drwy hwnw gynyddu,

3 Os profasochi fod yr Arglwydd yn * gywaithas.

*Gr. chrestos mwyn, adfwyn, daionus, hyfryd, eirion llesol

4 At yr hwn y ddych yn dyvod megis at faen byw anghymeradwy can ddynion, eithr can Ddyw etholedic a' gwerthfawr,

5 A' chwithau hefyd megis main bywiol, a edyladwyd yn dy yspryddol, ac yn effeiriadaeth santaidd y offrymmu aberthau ysprydol cymradwy can

Dduw trwy Iesu Christ.

*Wele — 6 Ac am hyny y cynhwysir yn yr scrythr, *Nycha, dodi y ddwy yn Syon sail fayn arbennic, etholedic a' gwerthfawr: ar ‡neb a gretto yntho, nis gwradwyddir ef. ‡hwn

‡anrydedd — 7 O blegid hyn y chwi sawl ydych yn credu, ‡hyddas yw: eithr yr anufuddion, y maen a wrthodasont yr edeiladwyr, hwnw a wnaed yn ben congl.

*cwympu, rhwystr — 8 Ac yn faen tramcwydd, a' chraic * afrifed, ir rai sy yn tramgwyddo wrth y gair a hwynt yn anufydd, ir hwn i beth ir ordinhawyd hwyntwy.

‡cenedl — 9 Eithr chwichwi cenhedlaeth etholedic ytych, brenhinawl effeiriadaeth, *nasiwn santaidd, pobl syn yn briodoriaeth y Ddyvv mal i gallechi danegi rinweddau ‡y neb ach galwodd o dywollwc yw ryfeddodys 'oleuni ef,

*yr hwn — 10 Rrain gynt nid pobl oyddech, yn awr hagen pobl Ddyw: rrain gynt ni doed ywch trugaredd, yn awr hagen a freiniasoch trugaredd.

Yr Epistol y iij. Sul gwedy yr Pasc. — 11 Vyngtredigion, ytolwc ywch, megis dieithraid a phererinion ymgedwch o ddiwrth trachwantau yr cnawd, rrain sy yn rryfela yn erbyn yr enaid,

12 A bid ych ymwreddiad yn honest ymysc y cenhedloedd, mal y gallo rrai sy ich goganu mal pe byddech * afrifeid, herwydd ych gweithredoedd da y welant, foliannu Dyw yn y dydd ‡ ir ymweler ac wynt.

*rei yn gwneuthur drwc — ‡y gofwy, ymweliat

13 Ymddarostyngwch o blegyd hyn y bob dynawl odinhad ir mwyn yr Arglwydd, ai ir Brenin, mal ir goruchaf,

14 At ir llywiawdwyr, mal i rrai trwyddo ef a ddanfonir, ir *dialedd ir rrai drwc, ac ir mawl y'r rrai da.

*poeni, cospi

15 Canys felly may wollys Dyw, mal y galloch wy wneuthyd yn dda gostegu anwybodaeth dynion ffolion.

16 Megis yn rrydion, ac nid val rrai a gymer rrydit yn lle cochel malais, eithr mal gwasnaythwyr Dyw.

17 Perchwch bawb: cerwch cymdeithas frodu-raidd: ofnwch Ddyw: anrrydeddwch y Brenin.

18 Gwenidogion, ymostyngant mewn pob ofn y'w meistred, nid yn unic ir rrai da cywarthas, eithr y'r ir ‡anghyweithas hefyd.

‡caimion, celltan

19 Canys hyn sy *rasol, as herwydd cydwybod i Ddyw, y bo y neb cydymddwyn molestay, yn goddaf yn ddiachos.

*radlon, di-olehgar

Yr Epistol yr ail Sul gwedy yr Pasc.

20 Oblegid pa glod yw, ir bod yn dda ych ymynedd pan cernotter chwi am ych beie? eithyr pan wneloch dda, ac ir hynny yn dda ych ymmynedd yn goddef cam, hyn sy ‡rasol gar bron Dyw.

‡rad, gymeradwy

21 Canys y hyn y galwyd chwi: o blegid Christ hefyd a ddioddefodd trosom ni, gan adel y ni *angraiffe val y gellychi ganlyn eu ‡olion ef.

*esompl ‡llwybrew

22 Rrwn ni wnaythodd pechod, ac ni chad twyll yn eu enau.

23 Rrwn pan *ddirmygwyd ef, ni ddirmygawdd eilwaith: pan ddyoddefawdd, ni bygythiodd, eithyr ‡bwrw y dialedd at y neb sy yn barnu yn gyfion.

*ddifenwyt, ddiscrenliwyt ‡rroi ar y'r hwn

24 Rrwn y hun a ddug yn pechoday ni yn eu corff

ar y

ar y pren, val y gallem ni wedi eyn ymwared o ywrth pechod, fyw y gyfiawnder, trwy cleisiau rrwn yr iachaywyd chwi.

25 Can ys y roydddech megis defaid yn mynd ar *ddidro: eithr yn awr chwi a droysoch at bugail, ac escob ych eneidiau.

*gyfeiliorn, ddiwenda, ddispirod

Pen. iij.

1 Py wedd y dlei bot ymwreddiat gwraged yw gwyr, 3 Ac yn ei gwiscat. 7 Dlet gwyr yw gwraged. 8 Y mae ef yn annoc pawp i vndap a' chariat, 14 Ac yn ymarous y dyoddef trwbl wrth esempl a' dawnged Christ.

VAl hynny hefyd y gwragedd, byddant ostyngedic yw gwyr pryod mal y galler os byddai rrei anvfyddion ir gair, trwy ymwreddiad y gwraged eu hynnill hwynt heb y gair,

2 Pan ganfyddont ych ymwrediad *diwair, ys y gyd ac ofn.

*pur

3 Trwsiad yr hain nid oddiallan y bytho, megis o blethiadau gwallt, ac amgylch olodiad aur, neu wisciad dillat gvvychion.

4 Eithr dyn ‡ dirgeledic y galon, bid dihalawc, ac yspryd esmwyth llonydd, rrwn sydd fawr eu bris gar bron Dyw.

‡cuddiedic

5 Can ys velly gynt ir ymddiriiayr gwragedd santaidd, rrain byddynt yn gobeithio *Dyw, yn ddarostyngedic yw gwyr ‡ priawd.

*ynuw, ar Dduw
‡Gr. 'idiois

6 Megis

6 Megis ir vfuddhaodd Sara y Abraham, can y alw ef yn Arglwydd: merched yr * hon fydwchi, o wneuthyr yn dda, heb arnoch ofn dim dychryn.

*Gr. hes

7 Chwithau y gwyr, yr vn ffunyd, cydgyfanhedwch ac wynt mal y gweddday i rai gwybodol, can rodi anrrydedd ir wraic, megis ir llestr gwannaf, mal y rrai sy hebyd cydetifeddion gras y bowyd, rrac trwystro ych gweddiay chwi.

8 Am benn hyn, byddwch bawb or vn meddwl, ‡yn cydoddau pawb gidau gilidd: cerwch fal brodyr: byddvvch yn drugawg: byddvvch yn gwortais.

Yr Epistol y v. Sul gwedy Trintot.

‡Gr. sympatheis

9 Nid yn talu drwc tros drwc, neu ‡ ddirmic tros dirmic: namyn *elchwyl bendithiwch, gan wybod ych galw y hyn, fef y freinior fendith ‡ o etifeddiaeth.

*fenn

‡yn wrthwynep

10 Canys y neb a chwennych y bowyd, ac a garo weled dyddiau da: attalied eu dafod o ddiwrth ddrwc, ay wefusay rrac adrodd twyll.

11 Gocheled y drwc a gwnaed y da: ceisied hedwch a dilyned hwnw,

*dilyned

12 Canys llygaid yr Arglwydd 'sy * tuag at yr cyfion, ay glustiay ef tu ac at y gwedi hwynt: eithr wyneb yr Arglwydd fydd gorruch y rrai a wnel drwc.

‡ar

*ac

13 A' phwy ach dryga chwi, os byddwch yn dylid yr hyn 'sy dda?

14 Eithr o bydd ywch ddyodddef herwydd cyfiownder, dedwydd ydych: ond am y ‡ brawchiad hwynt nad ofnwch, ac na *chynhyrfwch.

‡hofn

*chynyrfer

15 Eithr santeiddiwch yr Arglwydd Ddyw yn ych calonay: a' byddwch barawd bob amser y atteb y

bawp

bawp a ofynno ywch reswm am y gobaith sy ynoch,

16 A hynny trwy vfuddtra a * chwrteisrwydd, a'chenych cydwybod dda, mal y gallo y rrai a ddoyto yn ych erbyn megis yn erbyn rrai drwc, quilyddio, rrain a feiant ar ych dayonys ymwreddiad yn Christ.

*pharch

17 Canys gwell ydyvv (os wollys Dyw ay mynn) i chwi ddyoddef yn gwneuthr dayoni, nac yn gwneuthyr drugioni.

Yr Epistol ar nos Pasc.

18 Canys Christ hevyd vnwaith a ddioddefodd tros pechoday, y cyfion tros yr anghyfion, mal y galle yn dwyn ni at Ddyw, ac a gavas marfolaeth yn y cnawd, eithr a fywhawyd yn yr yspryd.

19 Trwyr hwn hevyd y ddaeth ef, ac a bregethawdd ir espyrydion oedd yn-carchar,

20 Gynt yn anvfydd hwynt, pan vnwaith y doedd hir ymynedd Dyw yn discwyl yn-dyddiay Noe, pan ddarpatheid yr arch, yn yr hon ychydigion, ysef yw, wyth *enaid a ‡achubwyd yn y dwfr.

*dyn
‡waredwyt gadwyt

21 Ir rrwn y may yr *angraifft sy yn awr yn eyn ‡ achub ni nay ysef y bedydd yn attep (nid trwyr hwn y tynnir y ffordd budredi y corph, eythr trwyr hwn y gwna cydwybod dda ymofyn a Dyw) trwy gyfodedigaeth Jesu Christ,

*gynddelw
‡iachau, cadw

22 Rrwn sydd ar y llaw ddeau i Ddyw, gwedi myned ir nef, ar Angylion ar *powerroedd, ar ‡gallu wedi ymddarostwng iddo.

*Awdurdode, Gallu oedd
‡meddiante

Pen. iiij.

Cygori dynion y beidiaw a phechot y mae ef. 2 Na threulion mwy o'r amser yn-camwedd. 7 Bot yn sobr ac yn hywaith y weddiaw. 8 Caru eu gylydd, 12 Ymddyodde yn-trwbl, 15 Ymogelyd rrac bot i neb ddyodde mal drycddyn, 16 Eithyr mal Christian, ac velly na bo arno gywilydd.

AM hynny can ddioddef o Christ trosomni yn y cnawd, chwithe hefyd arfogwch ychunain ar vnryw feddwl, ys ef bot i hwn a ddioddefodd yn y cnawd, beidio a phecod,

2 Ir mwyn hyn na bo iddo o hyn allan (tros yr hyn sy yngweddill n amser yn y cnawd) fyw ar ol trachwantay dynion, eithr ar ol wollys Dyw.

Cans digon ydyw y ni dreulio o honom yr amser aeth heibio o'r enioes, ar ol trachwāt y cenhedloedd, yn rrodio mewn drythyllwch, trachwantay, meddtod, glothineb, * ymyved, a ffiaidd ‡ addolieidwyay.

Achos paam may yn chwith canthunt, na byddwch yn cydredec gidag wynt, ir vnrryw * ormodd rhysedd, dan ych ‡ dychanu chvvi.

Rrain y bydd rraid vddynt roy cyfri ir neb, sy barawd y farnu y byw ar meirw.

Cans ir mwyn hynny y pregethwyd yr evengil ir meirw hefyd, mal y gellid y cyfyrgolli hwynt, ar rann dynion, yn y cnawd, eithyr y gellynt fyw ar rann Ddyw yn yr ysbryd.

Diwedd pob peth sy yn agosau. Am hynny byddwch gymesurol, a deffroedic y weddiaw.

8 Ym-

* diota

‡ Gr. eidolo latreiais

* Gr. 'asotias

‡ cablu, goganu

Yr Epistol ar y Sul gwedy yr Dercharvael.

8 Ymlaen pob peth bid cariad twymyn yn ych plith: can ys cariad a guddia * liaws pechoday.

*laweredd

9 Lletteywch bawb y gilidd, yn ddi ‡ butnur.

‡oddirwyth, dirwgnach

10 Pawb megis ac y cafas rodd, byddet iddo eu chyfrannu ay gilidd, mal dayonys stiwardiaid am ryw ras Dyw,

11 Os * dowaid neb, dyvvedet megis gair Dyw. Os ‡ gweini a wna neb, gvvnaed hynny megis o'r gallu y may Dyw yn i roddi, mal y molianner Dyw ymhob peth trwy Iesu Christ, ir hwn y may gogoniant, ac * arglwyddiaeth yn oes oesoedd. Amen.

*ymadrodd

‡gweini-doca

*Gr. to cratos, gallu, nerthow-gawydd

12 Caredigion, na fid chwithe cenych y prawf sy arnoch trwy dan, rrwn a wneid ir profedigaeth ywch, val pe digwyddai ywch ryw beth dierth:

13 Eithr llawenhewch, can ych bod chwi yn gyfrannoc ar * goddefiaday Christ, mal y galloch pan egluerer y ogoniant ef, fod yn llawen ac yn hyfryd.

*ddioddefion

14 Os ‡ dirmygir chwi er mvvyn Enw Christ, dedwydd ydych: cans yspryd y gogoniant, ac (yspryt Dyw a orphwysa arnoch: rrwn ar y rran hwynt a gapff anair: ac ar ych rran chwi a folienir.

‡ymsenir, dibenwir

15 Eithr na fid i neb o honoch oddef * aabyd mal llofrydd-celain, neu leidr, neu ddrygwas, neu fal ‡ vn a vo yn ymyrreth a materion rrai ereill.

*cosp

‡ymyrrwr

16 Eithr os dyoddef neb megis cristion, na fid cwilidd cantho, namyn moliannet Dyw yn hynny o ran.

17 Can ys yr amser a ddoeth, y bydd rraid ir farn ddechre * ar dy Dyw. Ac o dydiw yn gyntaf yn

*yn

dechre

dechre arnam ni, pa ryw ddiwedd a fydd ir rrai ni choyliant evengil Ddyw ?
18 Ac os prin ir iacheir y cyfion, yr enwir ar pechadur ple ir ymddengis ?
19 Ac am hynny gwnaed y rrai sy yn goddef ar ol wollys Dyw, ymroi yddo ef eu heneiddiau trwy wneuthyr yn dda, megis ir creawdyr ffydlon.

Pen. v.

1 Dlet y Bugelydd-Ecclesic yw * porthi devaid Christ, a' pha 'obr a gant a's gwnant hyny yn ddiwyd. 5 Cygori y mae ir ei ieuainc ymddarostwng ir henafieit. 8 Bot yn sobr, a' gwiliad ar allu o hanyn wrthladd y gelyn.

*bwydo

ER *henaduriaid sy yn ych plith, yr ytolygaf finau sy hefyd ‡ henadur a thyst dyoddefiadeu Christ, a chyfrannawc hefyd or gogoniant a eglurir rrac llaw.

* Prespyteros
‡ Prespyter

2 Porthwch * ddiadell Ddyw, sy tan ych llaw, ac yngeredddwch hwynt nid trwy gymell, eithr yn wyllyscar: nid ir chwant budr elw, namyn o barodrwydd meddwl:

*ddefait
‡angraiffe

3 Nid fal rrai a fynnon vod yn arglwyddi ar tretad Dyvv, eithr fal y gallech fod yn ‡ siampl ir ddiadell.
4 A' phan ir ymddangoso y pen bugael, cael a wnewch goron ddilwgr y gogoniant.

Yr Epistol y iij. Sul gwedy Trintot.

5 Yr vn ffunyt yr * ifainc, byddwch ostyngedic ir henafiaid, a chydymostyngwch bawb yw gilidd: ac ymdrwsiwch o ddifewn ac vfudddra meddwl:

*ei iangach

can ys Dyw a wrthladd y beilchion ac a dyry gras ir ei vfudd.

‡yn yr am-chyser; ynid

6 Ymostyngwch achos hyn tann alluoc law Dyw, mal y gallo ych dyrchafu ‡ pan ddel amser,

7 Cwbl och gofal bwriwch arno ef: can ys ef 'sy yn gofalu trosoch vvi.

8 Byddwch sobr a' gwiliwch, can ys ych gwrthnebwr diawl megis llew rruadus sy yn rrodio o ddamgylch, yn ceisio neb a allo y lyncu:

*gwrthsefwch, cyferbynnwch
‡blinderau.

9 Rrwn *gorddrechwch ef yn gadarn yn y ffydd, dann wybod vod yn cyflowni yr vnrryw ‡ anaple yn ych brodyr sy yn y byd.

10 A Dyw avvdur pob gras, rrwn an galwodd ni yw tragwyddol 'ogoniant trwy Christ Iesu, wedy darffo ywch oddeu ychydic, ach gwnel yn perffaith, ach cadarnhao, ach cryfhao, ac ach sicerhao.

11 Iddo efe y bo gogoniant ar emerodraeth yn oes oesawdd, Amen.

12 Gyda Sylvanus brawd ffyddlon ywch, im tyb i, y ddysc crifenais ar ychydic, dan ych cynghori, a thystlauthu mayr gwir ras Dyw ydiw hwn, y ddych yn sevyll yntho.

13 Mae yr eglwys sy yn Babylon cydetholedic a chwi, yn erchi ych annerch, a' Marcus sy mab i.

14 Anherchwch bawb y gilidd a chusan cariad. Tangnhefedd ywch oll achlan sawl ydych yn Christ Iesu. Amen.

Yr ail Epistol cyffredinol y ddo Petr Apostol.

YR ARGVMENT.

Effect ac amcan yr Apostol yn hyn o van yw eiriol ac annoc yr ei vnwaith y* broffessent Christ, ar aros o hanynt yn hyny yd yr awr ddywedd: hefyd bot Dew can ei 'rymiol rat yn cyffroi dynion i sancteiddrwydd buchedd, can poeni yr ‡hypocriteit yr ei a gamarverant oy Enw ef, a' chan angwanegu ei ddonieu yn yr ei dywiol: erwydd paam can vuchedd ddewiol ese yr awrhon hayach * ar dervynu ei einioes, ys ydd yn ei hansc y gymradwyaw ei galwedigeth, nyd can ddodi ei hawyddvryd ar betheu bydawl (megis ac yr scrivinesei ef yn vynych atwynt) eithyr can derchafael eu golwc parth ar nefoedd, mal eu dyscir y gan yr Euangel, tr hon y mae ef yn dest eglaer, yn benddivaddeu am ydd glybot a'i glusteu ehun ‡galw o'r nef Christ y bot yn Map Dew, megis ac yn yr vn modd y testiasent y Prophwyti. A'rrac yddynt wy addaw llonyddwch yddwynt y hunain wrth * proffessu yr Euangel, y mae ef yn eu rhybuddiaw am y trublen a gessynt arnwynt gan y gau ddysciawdwyr, a' henyt gan watwarwyr a' thremygwyr ‡ creddyf, yr ei y mae ef yn hōny ei moddion a'i cynneddfeu mal pe eu yscrythrid ar llenn: gan gycori y ffyddonieit nyd yn vnic dysgwyl yn ddyval am Christ, anyd hefyt syllu yn gyddrychiol ddydd y ddyuodiat ef, ac ymgadw yn divrych ervyn y dythwn.

*addefessēt

‡y gausaint

*ymbraint angeu, ymbrō ei bwll

‡gyhoeddi

*gyfaddef, ymarddelw yn yr

‡dywoldep

Pen. j.

4 Yn gymmeint a darbot y beddiant Dew rodi yddynt bop peth yn perthyn i fuchedd, y mae ef yn eu hanoc y encilio rrac llygredigeth chwanteu bydawl. 10 Diogely ei galwedigeth * a gweithredoedd da, a ffrwythen ffydd. 14 Y mae ef yn coffau am y barwoleth y hun, 17 Can ddeclaro bot yr Arglwydd Iesu yn wir Vap Dew, megis ac y gwelsei ef y hun ar y mynydd.

*trwy, can

Sym-on Peter, gwasnaythwr, ac abostol Iesu Christ, ir rrai a freiniason ffyd gyffelip anrrydedd a ninay, trwy gyfiownder eyn Dyw an *achubwr Iesu christ:

*Iachawdr

2 Gras y-wch, a'thangneved a amylhaer, trwy ednabyddiaeth Dyw ac Iesu eyn arglwydd,

3 Megis y rroddes y ddywiol allu ef i ni bob peth am a berthynant ir bowyd a' ‡ gwaredd, trwy y ednabyddieth ef rrwn an galwodd ni y ogoniant a rrinwedd.

‡dywoldep

4 Gan hyn, ys ef roddi yni addaweidion rragorsfawr ‡ gorchestol, val y gellech trwy rreini fod yn gyfrannoc o ddywiol anian, wedi diainc or llwgwr, sy yn y byd trwy trachwant.

‡anrydedus

5 Ac ar

5 Ac ar hyn dodwch gwbl och diwydrwydd: cysylltwch gidach ffydd rinwedd: a' chida rrinwedd, gwybodaeth:

6 A chida gwybodaeth, cymhedrolder: a chyda chymhedrolder, ‡ ymynedd: a chidac ymynedd, * gwaredd:

7 A chida gwaredd, credigrwydd brodur aidd: a chyda chredigrwydd brodur aidd, cariad.

8 Can ys of byddwchwi ar pethau hyn cennwch, ac yn amyl hwynt, peri a wnant na boch na segur na diffrwyth yngwybodaeth eyn Arglwydd Iesu Christ.

9 O blegid neb ni bo rrain cantho, dall ydiw ac ni wyl ddim o bell, yn gollwng tros go eu ‡'lanhau oy hen bechoday.

10 Or achos hwn, fym rodyr, byddwch yn hwy diwid y wneuthyr ych galwedigaeth ach ethelodigaeth yn sicir: can ys o gwnewchi hyn, ni lithrwchi byth.

11 Can ys yn y modd hwn digonawl * yd ymgledir chwi, o ffordd iat i dragwyddol teyrnas eyn Arglwydd an ‡ Achubwr Iesu Christ.

12 Or achos hwn, nid esceuleusaf i ych coffhau chwi fyth am y pethau hyn, cyd bochi cyfarwydd, a' siccir yn y cyndrychol wirionedd.

13 Can ys tybiaid y rwy fod yn iawn i mi, tra fwy yn y tabernacl hwn, ych cyffroi trwy ddwyn ar gof ywch.

14 Can y mod i yn gwybod fod yn gyfagos yr amser y dodaf heibio y tabernacl hwn, megis ac y dangoses eyn h Arglwydd Iesu Christ i mi.

‡ anmyned, ymaros
* dywoldep
‡ garthu
* y treisir y chwi
‡ Iachawdr

15 Diwid fydda hefyd ar bod ywch allu gwneythyr coffa am y pethau hyn, gwedi vy ymadawiad;
16 Can ys nid chwedlay dichellus a ganlynhasom ni pan oeddem yn manegi ywch rinwedd, a dyvodiad ein harglwydd Iesu Christ, eythyr an llygaid y gwelsom eu fowredd ef:
17 Can ys ef a dderbyniasai can Ddyw tad anrydedd a gogoniant, pan *ddeuawdd cyfryw lef atto ef o ddiwrth y dirfawr'ogoniant, Hwn yw'r mab credigol mau fi, yn yr hwn im ‡boddlonir.
18 A'r llef hon a glowsom ni pan ddoeth o'r nef, a ni gidac ef yn y mynydd santaidd.
19 Y ddym ni hefyd a gair * cadarnaf yprofflwydi cenym, yr hwn da i ‡gweithiwch o ddarbod am dano, megis am oleuni yn llewrchy mewn lle towyll, hyd oni wawrio'r dydd, ac yni chotto ‡seren ddydd yn ych calonay.
20 Os bydd i chwi ar wybod hyn yn gynta, na does vn proffedoliaeth yn yr scrythyr ac iddi * lademeriaeth neillduol.
21 Can ys nid trwy wollys dyn y doeth gynt proffedoliaeth: eithr dynion santaidd Dyw a ddywedasont megis y cynhyrchwyd hwynt can yr yspryd glan.

*ddaeth
‡cwbl boddhetr
*ffyrfaf
‡gwnelwch
‡La. lucifer
*o angerdd priawd, o awenydd dynawl

Pen. ij.

Prophwyto y may ef o ddysclawdwyr gauoc, ac yn dangos y y poenedigeth hwy.

1 Eithr

EIthr * neur fuont gau brophwydi ym plith y bobl, mal y bydd, yn ych plith chwithay athrawon ffeilsion, rrain yn ddirgel a ddygant y mewn ‡ etholffyrdd enbydus, ie yn gwadu yr Arglwydd rrwn y prynnodd hwynt, ac yn tynnu arnynt i hunain ddihenydd buan.

*ydd oedd
‡opiniones sceler, periclus

2 A' llawer a canlynant y * ffyrdd-enaidfaddau] hwynt, trwy'r rrain yr ‡ horitr ffordd y gwirionedd.

3 A' thrwy cybyddtra ac wrth airieu gwneuthyr y marsiandiant am danoch, barnedigaeth yr hain er ystalm ‡ ni hwyrhaa, ay colledigaeth hwynt ni chwsc.

*cyfergoll
‡enllybir, gogenir
‡ny ydw yn y pell

4 Canys onid arbedodd Dyw yr angylion, a bechasent, eithr y taflu i wared i vffern ay dodi mewn cadwynay towyllwc, yw cadw i cyfyrgolledigaeth:

5 Ac nid arbedodd yr hen fyd, eithr Noe yr wythfed dyn pregethwr y cyfiownder, a waredodd ef, ac a dduc y * diliw ar fyd yr ‡ enwiriaid,

*llif, dilyw
‡andywolion

6 Ac a droes dinasodd Sodoma a Gomorrha yn * lludw, ay dymchwelawdd ac ay cyfyrgolles hwynt, ac ay gwnaeth hwynt yn siampl ir rrai rrac llaw a vucheddynt yn anywiol,

*llwch

7 Ac a ‡ achubodd Loth gyfion rrwn oedd mewn gofid trwy aniwair ymwreddiad yr enwiriaid.

‡waredoedd

8 (Canys ac efe yn gyfion, ac yn trigo yn y mysc hwynt, yn gweled, ac yn clywed, ydoedd yn poeni eu enaid cyfion o ddydd y ddydd trwy eu anghyfreithlon weithredoedd hwynt.)

9 Yr Arglwydd a wyr * achub y gwirioniaid o iwrth profedigaeth, a' chadw yr ei anghyfiownion i ddydd y farn yw poeni:

10 Ac yn bēnaf y rrai ſy yn rrodio ar ol y cnawd, mewn trachwant ‡ anlendid, ac yn diſtyru awdurdod, ac wynt yn * rrybygus, ac yn rrac ymgyinryd, ac ny ‡ ruſiant * dirmugu y rrai ſy mewn goruchel ‡ anrrydedd.

11 Kyd byddynt yr angylion ſy fwy mewn cadernid a' gallu, heb ddodi * dirmygys farn yn y herbyn hwynt gar bron yr Arglwydd.

12 Eithyr y rrain megis enifeiliaid anrrysymol, rrain a ymborthir hwynt drwy anianol ymgyrch a wnaythbwyd yw dala, ac yw difa, a'ogan-ant y pethau ni wyddont o iwrthynt, ac yw dihenydd y deuant trwy y llygredigaeth y hunain.

13 Krain a dderbyniant gyflog anghyfiownder, mal y rrai ſy yn cyfri yn lle eiddunet byw mewn gwnfyd tros amſer. Brychay yntynt, a ‡ thriſclynay, yn ymddigrifo yn eu twylliaday, pan fônt yn cydwleddu gida chwi;

14 A llygaid canthynt yn llawn godineb, nis gallont chwaith beidiaw a phechod, yn * abwydaw eneidiau anwadal: a chenthynt galon gwedi ymgenefino a chybyddtra, plant yſcymyn,

15 Krain wedi ymadael ar ffordd * iawn, aythont ar grwydyr, yn canlyn ffordd Balaam, map Boſor, rrwn a garawdd gobyr anghyfiownder:

16 Eithr ef a geryddwyd am y gamwedd, can ys yr aſſen dáníauawl ‡ fud yn doyded a llef ddynol, a waharddodd enfydrwydd y proffwyd.

‡aſ. *preſūptus ‡ofnant *gaplu. ‡vrddas, awdurdot *diſenw, ſenbarn. ‡Gr. momoi māne, meſle. *llithio. ‡union. *Gr. aphonon .ſ. aſlafar.

17 Yr hain ffynnonnay ydynt heb ddyfr, a' niwlenne a ymchwal ar tymestyl, ir hain y may ‡ duedd tywollwg ynghadw yn dragowydd.

‡ gwrymder

18 Cans o ddoydet chwyddedic eiriau gorwagedd, trwy trachwantay, a thrythyllwch y cnawd, a bwydo, a wnant yr rai a ddianghesay yn 'lan, oddiwrth yrrai a ymdroysynt mewn crwydr,

19 Gan addaw yddynt rrydit, ac wynt y hunain yn wasanaethwyr llwgredigrwydd: can ys can bwy bynac i gorchfycer neb, ef aeth yn wr caeth i hwnw.

20 O blegit os wedi eu diainc o iwrth hal ogredigrwydd y byd, trwy ednabyddiaeth ein hArglwydd an * achubwr Iesu Christ, y cesser hwynt eilwaith wedi ymrwystro ar un pethau, a chwedi y gorchfygu, y diwedd ir rreini aeth yn waeth nor dechreu.

* Iachawdr

21 Can ys gwell fiase uddynt, na wybesynt ffordd ycyfiownder, na chwedi y gwybod, cilio o iwrth y gorchymyn santeidd a rodded uddynt.

22 Eithr uddyntwy y digwyddodd, * a ddowaid y wir ddihareb, Y ci a ymchwelodd at y ‡ chwdiad eu hun: a'r, Hwch wedi y golchi * yw ymdroyad yn y dom.

* yn ol ‡ chwyd, chwydfa * ir drobola dom

Pen. iij.

3 Dangos y mae ef scelerder yr ei a watwarant addewidion Dew. 7 Ym-pa sut bodd y bydd dywedd y byt. 8 Ar bot yddynt ymbaratoi i hynny. 16 Pwy yw'r ei a gamarferant hyn a scrivenesci S. Paul, a'r Scrythurae eraill hefyt, 18 Gan dybennu a diolcheu tragywythawl i Christ Iesu.

YR ail epistol hon yddwyf yn awr yn y escrivennu attoch, fyngrredigion, yn yr honn y dwy yn dadebru trwy atcoffedigaeth ych meddwl puraidd,

2 Mal y bo cofus genych y geiriau, a ragddoydasont y prophwydi santaidd, an gorchymyn ninau rrain, ydym abostolion yr Arglwydd an * Achubwr.

*Iachawdur, Caidwad

3 Yn gynta dyellwch hyn, i deuant yn y dyddiau diwaytha, watwotwyr, yr ei a rodiant ar ol y trachwantau y hunain,

4 Ac a ddoydant, Ple may addewid y ddefodiad ef? canys ir pen fu farw y taday, pob peth sy yn perhau yr vn ffunyt o ddechreuad y creaduriaeth.

5 Canys hyn ‡o waithyodder nis gwyddant, fod y nefoedd ir ystalm byd trwy air Dyw, ar ddayar hefyd sy or dwr, ac yn y dwr.

‡oi bodd

6 Achos pam y byd rhwn ydoed hynny o amser, a gyfyrgollwyd, trwy ddwfyr diliw.

7 Eithr y nefoedd ar ddayar, y sydd yr awr honn, trwyr vn gair y maynt wedi y rroi y gadw, i daan erbyn dydd y farn, a' difa yr enwir ddynion.

8 Yr vn peth hynn, fyngrredigion, na fid diarwybod ywch, vod vn dydd gidar Arglwydd, megis mil o flenyddoedd, a' mil o flynydoed mal vn dyd.

9 Nid ydiw yr Arglwydd yn ehwyrhau, am eu addewid, (megis y tybia rrai ehwyrdra) eithr ymyneddus yw tu ac attom ni, ac nis mynay neb fod yn golledic, namyn dyvot o bawb i edifeirwch.

10 Eithyr dydd yr Arglwydd, megis lleidyr y nos

y daw

ydaw, yn yꝛ hwn y ca heibio y nefoedd mewn trwst, a'r defnyddiau yn wir o wꝛes a ddoddant, ar ddayar ac a fo ynthi o waith[ic], a loſcir.

11 A chan bot yn rraid y hynn * y gyd ymellwng, pa ryw fath ddynion y delechi fod mewn ſantaid ymwꝛeddiad a dywoliaeth,

12 Yn diſcwyl, ac yn bꝛyſio at ddyfodiad dyd Dyw, yn yꝛ hwn i llyſc y nefoedd, ac ir ymollwng, ar ‡ defnyddiay can wꝛes a doddant?

13 Eithꝛ y ddym [ni] yn diſcwyl am nefoedd newydd=ion, a' dayar newydd, ar ol i eddewid ef, yn yꝛ hun y* cyfanhedda cyfiowndeꝛ.

14 Am hynny, [fyn]gꝛredigion, can ych bod yn gwilia'd am gyfryw bethay, rrowch ych bꝛyd ar allu ohono ef ych cael yn ddifrych[eulyd] ac yn ddilwgyꝛ mewn tangnhefedd.

15 Ac am hir ymynedd eyn [h]Arglwydd rrac cyme=rwch may iechyd yw, megis yꝛ yſcryfennodd eyn caredic frawd Paul attoch[wi] herwydd y doythineb a rodded iddo,

16 Megis *y neb ſy yn ſon ‡ ym hob epiſtol am y cyfryw hynn: y myſc y rrain may rryw bethay an=hawdd y dyall, rrain a wyꝛant y rrai ſy anyſcedic ac anwadal, mal yꝛ yſcythyꝛay eraill, ir diſtriw yddynt y hunain.

17 Chwichwi am hynny [vyn]gꝛredigion, can ych bod yn gwybod y pethay hynn ymlaen llaw, goche lwch, rrac ych tynnu chwithay hefyd ar gyfeiliorn yꝛ enwiriaid, a chwympo o ddiwꝛth ych ſicrwydd ych hunain.

18 Eithꝛ cynyddwch mewn gras, ac ednabyddieth

eyn

‡elmentae, elfyddae

*oll

‡Gr. ſtoicheia

*pꝛeſwyl, trig

*bro

‡ei oll

eyn Arglwydd ni an*ceidwad Iesu Christ: ir hwn y bo gogoniant yr awr honn, ac yn dragwyddol byth. Amen.

Yr Epistol cyntaf cyffredinawl Ioan Apostol.

YR ARGVMENT.

W.S. tri Ioan ac vn Iudas.

GWedy darbot i S. Ioan ddeclaro yn ddigonawl, bot ein oll iechydwriaeth yn sefyll yn vnic yn-Christ, rac bot y nep wrth hyny y gymeryd hyder y bechu, y mae ef yn dangos na ddychon nep credu yn-Christ, oddyeithr yddo ymroi y gadw y *gorchymynnion ef, gwedy darbot hyny, y may ef yn eu cygori y *ymogelyt rac gau prophwyti, yr ein a ailw ef ‡Antichristieu, a' *phrobi'r ysprytion. Yn ddywethaf oll y mae ef yn ei dysrifol gycori hwynt y drawdol gariat, ac y o'chelyd twyllwyr.

*'oaglyd ‡Gwrth- *ffryvo, threio

Pen. j.

*glanhat

2 Testiolaeth wir am y tragywyddawl 'air Dew. 7 Gwaed Christ yw y *carthiat pechot. 10 Nyd oes nep eb pechot.

Yr hyn

YR hyn oedd or dechre, yr hynn a glywsam, yr hyn a welsam a'n llygait, yr hyn a edrychasam arnaw, ac a a deimlodd ein dwylaw o'air y bywyt,

'Yr Epistol ar ddydd S. Ioan Euangelwr.

2 (Can ys y bywyt a ymddangosodd, ac ei gwelsam, ac ydd ym yn testio, ac yn dangos ychwy y bywyt tragybythawl, yr hwn oedd y gyd a'r Tat ac a ymddangosawdd yni)

3 Yr hyn, meddaf, y welsam ac a glywsam, a ddeclarwn ychwi, val y bo y chwithe hefyt ‡gymdeithas gyd a ni, ac val y bo ein cymdeithas ni hefyt y gyd or Tat ai Vap Iesu Christ.

‡cyfeillach, cymmun, cyfundap

4 Yr petheu hyn a scrivenwn atoch, val y bo eich llawenydd yn gyflawn.

5 Hyn yw'r genadwri a glywsam cantho ef, ac ydd ym yn y ddeclaro y chwi, ‡ may golauni yw Duw ac nad oes yntho ddim tywyllwch.

‡bot Duw yn 'oleuni

6 A's dywedwn bot y ni gymdeithas ac ef, a rrodio yn y tywyllwch, celwyddoc yym, ac nyd ydym ar y * gwir.

*lawn

7 Eithyr as rrodiwn yn y golauni, megis y mae ef yn y golauni, y mae y ni gymdeithas au gylydd, a' gwaet Iesu Christ ys ydd in carthu ymorth pop pechot.

‡glanhau

8 A's dywedwn nad oes *cenym pechot, ydd ym ni twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nyd oes ynom.
9 A's ‡cyffeswm ein pechotae, ffyddlon yw ef a chyfiawn, val y maddeuo y ni ein pechoteu, a'n ‡carthu y wrth oll enwiredd.
10 A's dywedwn na phechasam, ydd ym yn y wneuthur ef yn gelwyddoc, a'i air nyd yw ynom.

*ynom
‡addefwn
‡glanhau

Pen. ij.

1 Bot Christ yn Ymddiddanwr yni. 10 Am gariat *perffeith, a'i ph'wedd y trei,r. 18 Gogelyd rrac Antichrist.

*cywir

Vy *meibion-bychain, y pethu hyn ydd wyf yn y scryvenu atoch, val na phechoch: ac a phecha nep, y may y ni *ymddiddanwr y gyd a'r Tat, Iesu Christ y cyfiawn.
2 Ac efe yw'r ‡cyffiliat tros ein pechodeu: ac nyd tros yr eiddom ni yn vnic, eithyr tros pechotae yr oll vyt.
3 Ac wrth hyn y gwyddam yr adwaenam ef, a's cadwn y'orchymynion ef.
4 Yr hwn a ddywait, Mi adwen ef, ac *ny chaidw ei'orchmynneu, celwyddawc yw, a'r gwirionedd nyd yw yntho.
5 Eithr hwn a gaidw y'air ef, yn wir yn hwnw y mae cariat ar Dduw yn berffeith: wrth hyny gwyddam ein bot yntho ef.
6 Yr hwn a ddyweit y bot yn aros yntho ef, a dylei ys velly rodiaw, megis ac y rrotiawdd yntef.

*plant
*ddadlewr, negeswr
‡cymmot
*eb

7 Vrodyr, nyd wyf yn yscrivenu vn * gorchymyn newydd atoch, eithyr gorchymyn hen, yr hwn y ‡ bu y chwi or dechreuat: yr hen 'orchymyn yw'r gair, yr hwn a glywsoch or dechreuat.

8 Trachefn, gorchymyn newydd ydd wyf yn ei scrivenu atoch, yr hyn 'sy yn wir yntho ef, ac yno chwithe hefyt: can ys y tywyllwch aeth heibio, a'r gwir 'olauni 'sy yr awrhon yn * llewychu.

9 Yr hwn a dywait y vot yn y golauni, ac yn casau eu vrawt, yn y tywyllwch y mae hyd y pryd hyn.

10 Yr hwn a gar ei vrawt, ys y yn aros yn y golauni, ac nyd oes ‡ achos cwymp ynthaw.

11 Eithyr hwn a gasao ey vrawt, yn y tywyllwch y mae, ac yn y tywyllwch y mae yn trodiaw, ac ny wyr y b'le y mae yn mynet, can ddarvot ir tywyllwch ddallu ei lygait.

12 Ha blant-bychain, ydd wyf yn scrivenu atoch, o bleit maddeu ychwi eich pechote er mwyn y Enw ef.

13 Scrivennu ydd wyf atoch, dadeu, can y chwi adnabot yr hwn ys ydd or dechreuat. Scrivennu ydd wyf ato-chwi, * wyr-ievainc, can ddarvot y chwi ‡ orchvygu y * Wall.

14 Scrivenny ydd wyf ato-chwi, ‡ yr ei bychain, can y chwi adnabot y Tat. Scrivennais atoch, tadeu, can y chwi adnabot yr hwn ys ydd o'r dechreuat. Scrivenais atochwi, wyr-ieuainc, can eich bot yn gedyrn, a' gair Duw ys ydd yn aros ynoch', a' gorchvygesoch y * Wall.

15 Na charwch y byt, na'r petheu ys ydd yn y byt. A char nep y byt, nyt yw cariat y Tat ynthaw.

16 Can ys pop peth ys ydd yn y byt (megis chwant y cnawt,

*dysc, athroeth
‡gawsoch
*tywynnu, dysclaerio
‡camwedd
*yr ei
‡orvot
*drwc
‡vechcynos blantys
*drwc

y cnawt, a' chwant y llygait, a' balchder y bywyt) nyd yw o'r Tat, eithyr o'r byt y mae.

> *yntef ganthe

17 A'r byt ys ydd yn mynet heibio, a'y chwant *ef: a' hwn a wna wyllys Duw, a erys yn dragywyth.

> ‡gwrthgrist *ys

18 Ha-blant-bychain, yr amser dywethaf ydiw hi, a' megis y clywsoch y delei yr ‡ Antichrist, * ac yr owrhon y mae Antichristieu lawer: wrth yr hyn y gwyddom mae'r amser dywethaf ydyw hi.

19 Oddywrthym ni ydd aethant wy allan, eithyr nyd oeddent o hanam ni: can ys pe besent o hanam, ys arosasent vvy gyd a ni. Eithyr hyn a dderyvv, val yr eglurit, nad ynt vvy oll o hanam ni.

> ‡wylment *cenych ‡wybuoch

20 Eithyr y mae ‡ y chwi * enneint oddywrth yr hwn ys y Sanctaidd, a' chvvi a ‡ wyddoch bop peth.

21 Nyd escribennais atoch', o bleit na wyddoch y gwirionedd: eithyr am y chwi ei hadnabot, ac am nad oes ‡ dim celwydd o'r gwirionedd.

> *vn neb ‡'sy

22 Pwy * yw'r celwyddawc, anyd yr hwn a wad may Iesu yw'r Christ? hwn yw'r Antichrist yr vn a wad y Tat a'r Map.

23 Pwy pynac a wad y Map, nyd yw y Tat gan hwnw chwaith.

> Triget

24 ‡ Aroset gan hynny yno-chwi yr hyn a glywsoch o'r dechreuat. A's erys ynoch yr hyn a glywsoch o'r dechreuat, chwithe hefyt a aroswch yn y Map, ac yn y Tat.

> *promissa promissoedd

25 A' hwn yw'r * addewit a addawodd ef y ni, 'sef bywyt tragywythawl.

26 Y petheu hyn a scribenais atoch, erwydd yr ei 'sy ich twyllo:

> ‡wylwent

27 Eithyr yr * enneint a dderbyniesoch y cantho

ef, ys

ef, ys y yn aros ynoch: ac nyd rait ychwi bot nep ich dyscu: eithyr mal eich dysco yr Enneint hwnnw am bop peth, ac y mae yn gywir, ac nyd yw yn gelwyddawc, ac megis ich dyscawdd, yr * arosswch ynthaw.

*'airswir
‡trigwch

28 Ac yr owyrhon blant-bychain, arosswch ynthaw, mal pan yr ymddangoso ef, y bo hyder genym, ac na chywilyddiom ger y bron ef yn ei ddyvodiat.

29 A's gwyddoch y vot ef yn gyfiawn, gwybyddwch may pwy pynac a wna gyfiawnder, y anet o hanaw ef.

Pen. iij.

1 Dirfawr gariat Dew arnam, 7 A p'hwedd y dlyem ninew drachefn garu ei gylydd.

GWelwch, pa'r y gariat a * roes y Tat ‡ arnam, val in gelwit yn beibion Dew: o bleit hyn nyd edwyn y byt * chwi, can nad edwyn ‡ e efe.

*ddangoses
‡yni
*ni
‡o hano ef

2 A garedigion, yr owyrhon ydd ym ni beibion Dew, eithyr nyd ymddangosawdd eto pa beth byddwn: a'gwyddam pan ymddangoso ef, y byddwn gyffelip yddaw: can ys gwelwn ef megis ac y mae ef.

3 A' phop vn'sy ganthaw y gobaith hyn yntho ef, ei * purha y hun, megis ac y mae yntef yn bur.

4 Pwy pynac a wna bechot, y mae ef hefyt y ‡ gwneuthur

*glanha
‡Gr. poion 'anomian

*tor cyfraith
‡:oddi, perffeithio

neuthur ancyfraith :cans *ancyfraith yw pechot.
5 A' gwyddoch may ymddangos a wnaeth ef er ‡dileu yn pechotae ni,ac ynthaw ef nyd oes pechot
6 Pwy pynac 'sy'n aros yntho ef, ny phecha ef: pwy pynac a pecha, ny welawdd ddim o hanaw, ac ny's adnabu ef.
7 Blant bechain, na thwyllet nep chwi: yr hwn a wna gyfiawnder, ys y gyfiawn,megis y mae yntef yn gyfiawn.
8 Hwn a wna bechot, o ddiabol y mae: can ys diabol a becha or dechreu: *er mvvyn hyn yr ymddangosodd Map Dew,‡ val yd atdodei ef weithredoedd diabol.

*i, a bleit
‡er datdot

9 Pop vn a anet o Ddew, ny phecha: can ys y had ef ys ydd yn aros ynthaw, ac ny all ef bechu, can y eni ef o Ddew.
10 *yn hyn yr adwenir plant Dew, a' phlant diabol: pwy pynac ny wna gyfiawnder, nyd ef yw o Ddew, na'r hwn ny char ei vrawt.

*Ar

11 Can ys hyn yw'r genadwri, a glywsoch or dechreuat, bot y ni garu eu gylydd,
12 Nyd mal Cain yr hvvn oedd or ‡Uall, ac a ladodd ei vrawt: ac er mwyn pa beth y lladawdd ef vo? can bot y weithredoedd e yhun yn ddrwc, a'r ei ei vrawt yn dda.

‡Drwc

Yr Epistol yr ij. Sul gwedy yr Trintot.

13 Na ryveddwch,vy-broder,cyd casao y byt chwi.
14 Nyni a wyddom ddarvot ein ysmuto o varwolaeth y bywyt, can ein bot yn caru y broder: hwn ny charo ei vrawt, 'sy'n aros yn angeu.
15 Pwy pynac a gasao ei vrawt, * lladdwr-‡ dyn ydyw: a' gwyddoch nad oes i *vn lladwr-dyn bywyt

*llawryddiac,lleddiat
‡cela in
*nep.

wyt tragywythawl yn aros ynthaw.

16 Wrth hyn y ‡ gwybuom gariat, can yddo ef *ddodi ei ‡einioes drosom ni: a' ninheu a ddlem ddodi ein einioes dros ein broder.

17 A'phwy pynac y sy gantho *bywyt y byt hwn ac a wyl ei brawt ‡ mewn eisieu, ac a gayo ei *dostri oddywrthaw, p'wedd y trig cariat ar Ddew ynthaw?

18 Vy plant-bychain, na charwn ‡ ar'air, nac ar davot yn vnic, eithyr ar weithred a' gwirionedd.

19 Ac wrth hyn y gwyddam ein bot o'r gwirionedd, ac y bydd y ni gerr y bron ef *ddiogelu ein calonneu.

20 Can ys a's ein caloneu a'n *condemna, mwy yw Duw na'n caloneu, a c a wyr bop peth.

21 Carediglon, a's ein calon ni'n condemna, yno ymae ‡ y ni hyder *ar Dduw.

22 A'pha beth bynac a ‡ archom, ni ei derbyniwn gantho, can y ni gadw ei 'orchymynneu, a' gwneuthur y petheu ys y *boddlawn yn ei 'olwc.

23 Hwn gan hyny yw y'orchymyn ef, bot y ni gredu yn Enw ei Vap Iesu Christ, a' charu eu gylyd, mal y rroes ef 'orchymyn.

24 Can ys yr hwn a gadw y'orchymynion ef, a drig ynto ef, ac ynte ef yntho ef: ac wrth hyn y gwyddam y bot ef yn aros ynom, ys ef o'r Yspryt y roddes ef y ni.

‡dyellesam
*roddi
‡enaid, bywyt, hoedl
*'olud, dda
‡ac
*empyscaroedd
‡hyderuso
*barn, yn euoc, damna
‡cenym
*Gr. prós
‡obynom
*dda

Pen. iiij.

1 Gohanieth ysprytion. 2 P'wedd yr adwaenir Yspryt Dew

*didro- xrac yspryt * cyfeilorn. 7 Am gariat Dew a'n cymydogion.

*treiwch | Caredigion, na chredwch bop yspryt, eithr * prowch yr ysprytion ai o Dduw ydd ynt: can's gau brophwyti lawer aethont allan ir byt. 2 Wrth hyn yr adwaynwch yspryt Dew: pop yspryt ‡ yn cofessu ddybot o Iesu christ yn-cnawd, ys ydd o Dduw.

‡ar a. &c.

3 A' phop yspryt ny chaffessa ddybot Iesu Christ yn-cnawt, nyd yw ef o Ddeo: eithr hwn yw yspryt Antichrist, am yr hwn y clywsoch son, y delei, ac ys ydd * yr owrhon yn y byt.

*eisus.

4 Blant bychain, ydd y chwi o Ddyw, ac y gorbuoch hwy: can ys mwy yw'r hwn ys ydd yno chwi, na'r hwn ys ydd yn y byt.

5 Wyntvvy o'r byt y maent, am hyny y ‡ llafarant am y byt, a'r byt eu * clyw.

‡ymadrodont. sonant am *gwrendy hwy

6 Nyni o Ddew ydd ym, yr hwn a edwyn Ddyw, a'n clyw ni: yr hwn nyd yw o Ddyw, ni'n ‡ clyw ni. Wrth hyn yr adwaynom yspryt y gwirionedd, ac yspryt y * cyfeilorni.

‡gwrendy *didro

7 Garedigion, carwn eu gylydd: can ys cariat o Ddyw ‡ yr hanyw, a' phop vn a gar, o Ddeo y ganet, ac a edwyn Ddyw.

Yr Epistol y Sul cyntaf gwedy Trintot

8 Yr hwn ny char, nyd edwyn e Ddyw: can ys * cariat yw Duw.

‡y daw, y mae *dyw. &c.

9 ‡ Yn hyn y may cariat Dyw yn ymddangos arnam ni, can y Ddyw ddanvon ei vnic-genedledic

‡Ar.

Wap-

Vap i'r byt, val y byddom byw trwyddaw ef.
10 Yn hyn y mae cariat, nyd am ddaruot y ni garu Duw, eithyr am yddaw ef ein caru ni, ac anvon ei Vap y vot yn * gyssiliat tros ein pechoteu. *gymbot
11 Caredigion, a's velly in carawdd Duw ni, a' nineu a ddylem garu eu gylydd.
12 Ny welawdd nep Dduw ‡erioed. A's carwn ni eu gylydd, y mae Duw yn trigio ynom, a'i gariat ys y perffeith ynom. ‡vn amser
13 Wrth hyn y gwyddom ein bot yn trigio yntho ef, ac yntef ynom ninau: can ddarvot yddo roddi y ni o'i yspryt ef.
14 A' nineu welsom, ac a destolaythwn, ddarvot ir Tat ddanvon y Map y vot yn Iachawdr y byt.
15 Pwy pynac a gyffeso bot Iesu yn Vap Duw, yntaw ef y may Duw yn trigio, ac yntef yn-Duw.
16 A' nyni a adnabuom, ac a gredasam y cariat ys y gan Dduw ‡ ynom ni. Duw * cariat yw, a'r hwn a drig yn-cariat, a drig yn-Duw, a' Duw yndo yntef. *arnam ‡'sy-
17 ‡ Yn hyn y * cwplëir y cariat ynom, val y bo ‡ y ni hyder yn-dydd y varn: can ys mal y may ef, ys velly ydd ym nineu yn y byt hwn. ‡Trwy, Cā *perffeithir ‡cenym
18 Nyd oes ofn yn-cariat, eithr perffeith gariat a vwrw allan ofn: o bleit y mae * i ofn poenedigeth: a hwn a ofna, nyd yw ‡ perffeith yn-cariat. *can, yn] ‡gwbl
19 Ydd ym ni yn y garu ef, can yddo ef ein caru ni yn gyntaf.
20 A's dywait nep, Mi a garaf Dduw, ac yn casau ei vrawt, celwyddawc yw: can ys * pa-delw y gall ef yr hwn ny char ei vrawt a welawd ef, garu Duw *p'odd p'wedd

ru Duw 'rhwn ny welawdd?

21 A'r gorchymyn hwn ys ydd y ni y cantho ef, bot y hwn a gar Dduw, garu ei vrawt hefyt.

Pen. v.

1.10.13. Am ffrwytheu ffydd. 14.20. Swydd, awturtot, a' dywdap Christ. 21 Yn erbyn delwe̅u.

PWy pynac 'sy yn credu mae Iesu yw'r Christ, o Ddeo y ganet, a' phop vn 'sy yn y caru yr hwn a genedlodd, y car yntef hefyt yr hwn a genetlwyt o hano ef.

2 Yn hynn y gwyddom y carwn blant Dyw, pan ym yn caru Duw, ac yn cadw ei orchymynneu.

3 Can ys hwn yw cariat Duw bot y ni gadw ei 'orchymynneu: a'i 'orchmynneu nyd ynt trymion

*hyn
Yr Epistol y Sul cyntaf gwedy'r Pasc

4 Cans oll ar anet o Dduw, 'sy yn * gorchvygu'r byt, a' hon yw'r 'oruchafieth ys y yn goruchvygu'r byt, 'sef ein ffydd.

‡pop peth
*gorvot

5 Pwy 'sydd yn gorchvugu'r byt, anyd yr hwn 'sy yn credu may Iesu 'sy Vap Duw?

6 Hwn yw'r Iesu Christ y ddaeth ‡ trwy ddwfr a' gwaet, ny trwy ddwfr yn vnic, * amyn trwy ddwfr a gwaet: a'r yspryt yw'r hwn 'sy yn testio: can ys yr yspryt ysydd wirionedd.

‡can
*anyd

7 Can ys y mae tri, ys y yn testiolaethu yn y nef, y Tat, y Gair, a'r yspryt glan: a'r tri hyn vn ynt.

8 Ac y mae tri, ys y yn testiolaethu * yn y ddaiar, yr yspryt, a'r dwfr a'r gwaet: a'r tri hyn ‡ cytvn ynt.

*ar

9 A's testiolaeth dynion a dderbyniom, testoliaeth Dyw 'sy bwy: can ys hyn yw testiolaeth Dyw, y destiawdd ef am ei Vap.

10 Yr hwn a gred ym-Map Dyw, y may *iddo y testiolaeth yndo ehunan: hwn ny chred ‡y Dduw, y gwnaeth ef yn gelwyddoc, can na chredawdd y destiolaeth, a destiolaethodd Dyw am ei Vap.

*cantho
‡Ddevv

11 A'hon yw'r testiolaeth, 'sef darvot y Dduw roddi y ni bywyt tragyvythawl, a'r bywyt *hwn ys yd yn y Map.

*hyn

12 Hwn y mae y Map ‡ yddaw, y may y bywyt yddaw: a' hwn nyd yw yddaw Vap Dyw, nyd oes yddaw bywyt.

‡cantho

13 Y petheu hyn a scriuenais atoch, yr ei a gredwch yn Enw Map Dyw, mal y gwypoch bot ychwy bywyt tragyvythawl, ac mal y credoch yn Enw Map Dyw.

14 A' hyn yw'r *hyder, ys y genym yndo ef, can ys ad archwn ni ddim ‡ erwydd y wyllys ef, ef a'n clyw ni.

*ymddiried
‡ar ol, wrth

15 Ac a's gwyddom y bot ef yn ein clywet, pa beth pynac a *archom, gwydom bot y ni ein airch y archasam ‡arno.

*obynom
‡yddo

16 A's gwyl nep ei vrawt yn pechu pechot, ar nyd yvv *hyd angeu, archet, ac ef a ryd yddaw bywyt 'sef ir ei ny phechant yd angeu. Y mae pechot yd angeu: nyd wyf yn dywedyt *y dleyt-weddiaw drosto.

*Gr. pros ar, at, i, y
*val y gweddiyt

17 Pop ‡ ancyfiawnder pechot yw, ac y mae pechot 'rhvvn nyd yvv yd angeu.

‡enwiredd

18 Gwyddom mae pwy pynac a anet o Ddyw, na phecha: eithyr hwn a genetlwyt o Dduw, y caidw

*drwc

ehun, a'r *Vall ny chyfwrdd ac ef.

19 Gwyddom ein bot o Dduw, a'r oll vyt ys yn gorwedd yn-‡drigioni.

‡malldet, scelerder

20 A'ni wyddom ddyvot Map Duw, ac a roes y ni veddwl y adnabot yr hwn, ys y gywir ac ydd ym ni yn y cywir hwnw, 'sef yn y Map ef Iesu Christ: hwn yma'sy wir Dduw, a' bywyt tragythawl.

*airwir

21 Vy'rei-bychain, ymgedwch ywrth * eiddolon Amen.

*Gr. eidooloon .i. delwen

Yr Ail Epistol i Ioan.

Pen. j.

Scrivennu y mae ef at ryw Arglwyddes, 4 Gan lawenychu bot y phlant hi yn rhodio yn y gwirionedd, 5 Ai hannoc hwy i gariat, 7 Ei rhybudd y ymochelyd o ywrth gyfryw dwyllwyr ac a wadant ddyvot Iesu Christ yn-cnawt, 8 Y mae yn erbyn yddynt aros yn-dysceidaeth Christ. 10 Ac na bo ydwynt dim a wnelont a'r ei ny ducant gwir ddysc Christ Iesu ein Iachawdr.

*Prespyter

YR* Henafgwr at y ddetholedic Arglwyddes, a'i phlant, yr ein a garaf yn y gwirionedd: ac nyd mi vi yn unic, eithr yr oll'rei a adnabuont y gwirionedd,

2 Er mwyn y gwirionedd ys ydd yn

trigia

tragio ynom, ac a bydd y gyd a ni yn tragywyth.

3 Bit rat, gyd a chwi, trugaredd, a'thangnefyf *ywrth Ddyw Tat, ac o ddywrth yr Arglwydd Iesu Christ ‡ Map y Tat, y gyd gwirionedd a' chariat.

4 Llawen iawn vu genyf, gahel o honaf dy blant yn rodio yn-gwirionedd, val yd erbyniasam 'orchymyn gan y Tat.

5 A 'yr owrhon yr erbyniaf yt', Arglwyddes, (nyd mal vn yn yscrivennu gorchymyn newydd yty, eithr yr hwn oedd y ni or dechreuat) bot y ni garu eu gylydd.

6 A'hwn yw'r cariat, bot y ni rodio ar ol y 'orchymynion ef. Hwn yw'r gorchymyn, bot ychwy val y clywsoch or dechreu, rodio yntho.

7 Can ys llawer o twyllwyr a ddaethant y mevvn ir byt, yr ei ny chyffessant ddyvot Iesu Christ yn-cnawt. Yr hwn 'sy gyfryw, twyllwr yw ac Antichrist.

8 Edrychwch arnoch ych unain, na chollom y petheu, y wnaetham, eithyr val yd erbyniom lawn gyflog.

9 Pwy pynac a * drosedda ac nyd erys yn-dysceidaeth Christ, nyd oes Dyw ‡ ydaw. Yr hwn a erys yn-dysceidaeth Christ, y mae ydo y Tat a'r Map.

10 A's daw nep atoch, ac eb ddwyn y ddyscedaeth hon, na dderbyniwch ef ir tuy, ac na ‡ ddywedwch wrtho, * Hyn-pych-well.

11 Can ys yr hwn a dywet wrtho, Hynpych-well, ys y cyfrannoc oy weithredoedd drwc ef. Cyd bei cenyf lawer o betheu yw scrivennu atoch, er

*y gan
‡Gr. y Map
*adolwyn
*a dros y gyfraith
‡gantho
‡chyferchwch well ydo
*La. Aue

‡Gr. melan i, duy

hyny nyd scrivennvvn a phapyr ac ‡ inc: eithyr gobeitho ydd vvyf ddyvot atoch, ac ymadrodd genen yn-geu, mal y cyflawner ein llawenydd.

12 Y mae meibion dy ddetholedic chwaer ith anerch. Amen.

Y trydydd Epistol i S. Joan.

Pen. j.

3 Llawenychu y mae ef vot Gaius yn rhodio yn y gwirionedd, 8 Eu hannoc y mae y vot yn garuaidd wrth y Christianogion tlodion yn amser et hymlit, 9 Dangos y mae caredic waith Diotrephes, 12 A' gair da Demetrius.

YR Henafgwr at y caredic Gaius, yr hwn a garaf yn-gwirionedd,

2 Y caredic, ydd wyf yn damuno yn bennaf dy vot yn llwyddo ac yn dda'r byt arnat, mal y mae dy enait yn llwyddo.

3 Canys llawenhau a wneuthum yn vawr pan ddaeth dy vrodyr, a' thestiolaethu am y gwirionedd ys ydd ynot, mal ydd wyt yn rhodio yn-gwirionedd.

4 Nyd oes can yf lawenydd mwy na hyn, nid amgen, clywet bot vy meibion yn rhodio yn-gwirionedd.

5 Y caredic, ydd wyt yn gwneuthur yn ffyddlon beth bynac a wnai i'r brodyr, ac y * estronieit, *dieithreit
6 yr ei a destiolaythen am dy gariat gerbron yr Ecclesi. Yr ei a's hebryngy ‡ rhagddynt megis y gwedda erwydd Dyw, ys da y gwnai. ‡ymddaith, yw taith
7 Can ys er mwyn y Enw ef ydd aethant ymddaith, eb gymeryd dim gan y Cenedloedd.
8 Nyni a ddlyem gan hynny dderbyn y cyfryw rei, val y byddom * ganhorthwyr ir gwirionedd. *helpwyr
9 Scrivenais at yr Eccles: eithr Diotrephes yr hwn a gar bot yn blaenor yn y plith hwy, ny dderbyn ddim o hanom.
10 Erwydd paam a's dauaf, mi benagaf ei weithredoedd y mae e yn y wneuthur, gā ‡ siarad in herbyn a gairie drigionus, ac nyd yn boddlawn y hyny, ac nyd yw ef y hun yn derbyn y brodyr, eithr gohardd y mae yr ei a wyllysient, a'ei ‡ gwthio allan o'r Eccles. ‡ddadwrdd, glochdar ‡tably, bwrw
11 Vy-caredic, na * ddilyn yr hyn 'sy ddrwc, anyd yr hyn ysy dda: yr hwn a wna ddayoni, o Ddyw y may: a'r hwn a wna ddrygioni, ny weloð Dduw. *imiteris. i. ddanwered
12 Y mae y Ddemetrius 'airda gan bawp, a' chan y gwirionedd y hunan: a' nineu hefyt ein bnain ym yn testiolaethu, a' gwyddoch bot yn testiolaeth ni yn gywir.
13 Y mae * ymi lawer o betheu yw scrivenu: eithyr nyd ‡ a duy a' phin yr scrivennaf atat. *genyf ‡ac inc
14 Gobeitho ydd wyf gahel dy welet ar vyrder, ac y cavvn ymddiddan * eneu yn-geneu. *wyneb yn wyneb
15 Tangneddyf yty. Y mae dy geraint ith anerch. Anerch y cereint wrth y henwe.

Epistol

Epistol cyffredinol Iudas.

YR ARGVMENT.

Sanct Iudas ys ydd yn rhybuddio yr oll Ecclesydd yn gyffredinawl y ymogelyd rac twyllwyr yr ei 'sy a'i bryd ar dynnu caloneu'r popul seml y wrth wirionedd Dew, ac yn wyllysu na bo ydwynt *gymdeithas a'r cyfryw, yr ei y may efyn eu honny dan eu lliw a'i harwydd, gan ddangos trwy amrafael esemple o'r Scrythur 'lan pa horribl ddialedd a ddarparwyt yddwynt: yn y dywedd y mae ef yn diddanu'r ffyddlonion ac yn y hannoc hwy y aros yn-dysceidaeth Apostolion Iesu Christ.

*gyfeillach

Pen. j.

Yr Epistol ar ddydd Simon ac Iudas

IUdas gwasanaethvvr Iesu Christ, a' brawt Iaco, at yr ei a 'alwyt ac a sancteiddiwyt y gan Ddyw Tat, ac ynt gatwedic i Iesu Christ:

2 Trugaredd ywch, a' thangnefdyf a' chariat a liosocer.

3 Vy-caredigion, pa rois vy-*cwbl ddiwydrwydd ar escrivenu atoch am yr iechydvvrieth cyfredinavvl, angenraid oedd y mi scrivenu atoch ich annoc, y * ymdrech-yn-ddirving ym-plait y ffydd, rhon a roed vnwaith ir Sainct.

*oll
‡ Gr. epagonizesthai .i. ymorchestu, ymdynnu

4 Can

4 Can ys y mae rryw ddynion wedy ymlusco y mewn yr ei oeddent gynt wedy rrac ordino ir varnedigeth hon: andywolion ytynt yr ei 'sy yn ymchwelyd rrat Dyw yn ddrythyllvvch, ac yn gwadu Dyw yr Arglwydd unic, a'n hArglwydd Iesu Christ.

5 Wollysio gan hynny ydd wyf ych coffau, yn gymeint ac ychwy unwaith wybot hyn, p'wedd y bu ir Arglwydd, gwedy darvot iddo waredu y bopul allan o'r Aipht, destruo * gwedy hyny yr ei ny chredent.

6 Yr Angelon hefyt yr ei ny chatwasant eu dechreuat cyntaf, eithyr gadael eu ‡ preswylfa * y hun, ef eu catwodd ‡ yn-catwynae tragywythal y dan dywyllwch * yd barn y dydd mawr.

7 Megis Sodoma a' Gomorrha, a'r dinasoedd oi hamgylch, yr ei yn gyffelip bodd ac wyntwy a wnaethant 'odinep, ac a ‡ ddilynesont gnawt * arall, a 'osodwyt yn esempl, ac yn dyoddef * dialedd tan tragywythawl.

8 Yn gyffelip ‡ hagen y mae hefyt y breuddwydwyr hyn yn halogi'r cnawt, ac yn * tremygu llywodraeth, ac yn cablu ‡ yr ei-'sy mewn-awdurtot]

9 Eithyr Mihacael yr Archangel; pan ymrysonawdd ef yn erbyn diavol, ac ymddadleu * am corph Moysen, ny veiddiawdd y veio ef a ‡ chableu, anyd dywedyt, Ceryddit yr Arglwydd di.

10 Eithyr yr hein a gablant y petheu ny wyddant: a'pha bethau bynac a wyddant yn * anianawl, megis anifeiliet, ys y yn ddiresswm, yn y pethcu hyny yr ymlygrant.

11 Gwae hwyntvvy: can ys ‡ cerddesont yn ffordd

Cain,

*allwaith; drachefn
‡trigfa
*brawt
‡mewn
*i, ir
‡Gr. aethant ar ol
*estron, dieithr
*poen
‡er hyny
*Gr. gwrthod Arglwyddiaeth
‡Gr. doxas
*ynghylch, o bleit
‡senn
*naturiol
‡dilynesont

Cain, ac eu * trosgwyddwyt can dwylliat cyfloc Balaam, ac eu cyfercollwyt yn-gwrth ddywediat Core.

12 Yr-ei-hyn ynt brycheu yn eich cariatvvleddoedd pan vont yn cydwledda a chvvi, yn ddiofn, yn eu ‡ pescy y hunain: * wybrennae ynt diddwfr, wedy eu cylcharwein gan wyntoedd, prenneu ‡ llygredic eb ffrwyth, ddwywaith yn veirwon, ac wedy eu diwreiddio.

13 Tonneu * cynddeiriog y mor ydynt, yn ‡ ewynnu allan eu * cywilydd y hunain: ser ‡ gwibioc, ir ei y catwyt * duedd y tywyllwch yn dragywyth.

14 Ac Enoch hefyt y seithfet o Adda, a prophwytawdd am y cyfryw'rei, can ddywedyt, Wele, yr Arglwydd'sy yn dyvot gyd a ‡ myrddion o ei saincte,

15 I roi barn yn erbyn pawp, ac y argyweddu yr oll andewolion yn y plith hwy am eu holl andewiol weithredoedd, yr ei a wnaethant wy yn andewiol, ac am eu holl ymadroddion * calet yr ei a dywedei pechaturieit andewiol yn eu herbyn.

16 Yr ei hyn ynt ‡ murmurwyr, achwynwyr,'rei yn * cerddet yn ol y chwanteu y hunain: yr ei a dywait eu geneu ‡ balch-betheu, yn * rryveddu personae dynion, o ‡ bleit caffaeliat.

17 Eithyr, garedigion, cofiwch y gairieu y ragddywetpwyt y gan Apostolieit Iesu Christ,

18 Can ddyntvvy dywedyt ywch' y byddei gwatworwyr yn yr amser dywethaf, yr ei a gerddent yn ol eu andewiol chwanteu eu hunain.

19 Yr hein ynt y sawl a ymohanant,* cnawdolion, eb vot yr Yspryt ganthynt.

*bwrlwyt ymaith
‡porthi,
*cymyleu
‡gwywon, crinion
*creulon
‡tarddu
*gwarth, gwradwydd, mefl, anhar ddwch
‡Gr. planetae
*duder, gwrwmder
‡milioedd
*creulon, ffyrnic
‡grwgnachwyr, grwythwyr
*rrodio
‡gorsythdra, dynder
*mawrygu
‡er mwyn mantes
*Gr. psychicoi

20 Eithr.

20 Eithr, chvvychwi garedigion, ymadeiladwch yn eich sancteiddiaf ffydd, gan weddiaw yn yr Yspryt glan,

21 Ac ymgadwch yn-cariat Dyw, gan ‡ edrych am drugaredd Iesu Christ, y bywyt tragyvythawl.

22 A' thrugarhewch wrth 'rei, gan * amrafael-barnu,

23 A' eraill cadwch ac ofn, gan eu tynnu allan o'r tan, a' chasau ys y wisc ‡ vrychedicy gan y cnawt.

24 Ac i hwn a ddygon eich cadw, yn * ddigwymp, ach ‡ gosot yn ddiveius yn-gwydd ei 'ogoniant trwy * 'orvoledd,

25 Ys ef, y Ddyw yr unic ddoeth, ein Iachawdur y bo gogoniant a' mawrygrwydd, ac arglwydiaeth, a' ‡ meddiant, ys yr owrhon ac yn * oll oesoedd, Amen.

‡ ddysgwyl wrth

* Gr. diacrinomeni

‡ vrycheulyd, vannedic

* Gr. aptaistous 'sef yn dibechot

‡ presento, gosstatu

* lawenydd

‡ gallu, awdurdot

* 'sef tragwyddol.

Gweledigeth Joany ‡ Divinydd.

*Atcuddiat

‡ſef yr ym adrodd wr am Dduw.

YR ARGUMENT.

EGlaer yw, y mynneſ'r Yſpryt glan megis caſclu ir llyfer rhagorol hwn * grynodep y prophetolaethe hyny, yr ei a racſcrivenesit, eithyr a gyflawnit gwedy dyvodiat Chriſt, can angwanegu hefyt cyfryw bethey ac vyddei raidiol, yn gyſtal in rhac rybuddiaw am beryclen a ddelent, ac in rhybuddiaw y'ochelyd rrei, ac in cyſirio yn erbyn eraill. Yma gan hyny yr eglurir ‡Diuiniti Chriſt, a' theſtiolaethen ein prynedigeth: pa bethen 'sy cymradwy gan Yſpryt Dew yn y * miniſtreit, a' pha bethe 'sy ancymradwy ganto: rhac weledigeth Dew yw ddetholedigion, ac am y gogoniant a'r diddanwch yn y dydd dial.: p'wedd y deſtruwer yr ‡hypocriteit yr ei a * brathant mal ſcorpionae aelodae Chriſt, eithyr yr Den Chriſt y amddeffen yr ei a dducant teſtoliaeth y gyd a'r gwirionedd, yr hwn er anvodd y beſtvil a' Satan a deyrnasa ar oll. Bywiol ‡ yscythrat Antichriſt wedy arddangos, yr hwn er hyny a dervynir ei amſer a'i veddiant, a' chyd dyoddefir y gynddaredd ef yn erbyn yd etholegion, er hyny ny chyredd y veddiant ef ym-pellach na drugu y cyrph hwy: ac or dywedd y diwiſtrir ef can * lit Dyw, pan vydd ir etholedigion roi moliant y Ddyw am y ‡ vuddygoliaeth, ac er hyny tros amſer ef a ddyoddef Dyw yr Antichriſt hwn, a'r putain y dan liw ymadrodd tec a' dyſceidaeth voddlonus y hudo'r byt: am hynny y mae ef yn cygori'r ei dywiol (yr ei nyd ynt anyd rhan bach) ymochelyd rhac gweniaith y budroc hon, ai molach, a' hwy a gant welet ei * hadvail yn ddidrugaredd, a'r compeini nefawl

*ſum, ſwm ſwmp

‡dywdab

*gwenidogiö ecclesic

‡gauſaiuct
*gnoant

‡eb ddiolch
*ddoſparth

‡ddigofain, ſoriant
‡orchafi-eth, gorvot

*chwymp

fawl yn canu moliauneu yn ‡ ddisdaw: can ys yr Oen 'sy we- dy ei briodi: a' gair Dew * aeth a'r oruchafiaeth: Satan yr hwn yn hir o amser oedd wedy ellyng yn rhydd, ys y yr owr- hon wedy ei dafly ef a'i weinidogion ir pytew tan yw po- eni yn tragybythawl, ‡ lle yn-gwrthwynep i hyny y ffyddlo- nion (yr ei ynt sanctaidd ddinas Caerusalem, a' * gwraic yr Oen) y bydd yddwynt feddiannu gogoniant tragybythawl. Darllenwch yn ddiyscaelus, barnwch yn bwylloc, a' galwch yn ddifrifol am wir ddyall y pethau hyn.

‡ eb dor
* a'orvu

‡ ac
* priavvd

Pen. j.

1 Achos y * weledigeth hon. 3 Am yr ei a'i darllenant. 4 Ioan yn scrivennu at y saith Eccles. 5 Mawredigrwydd a' swydd Map Dew. 20 Gweledigeth y canwyll‡breni a'r ser.

* datguddiat hyn
‡ heirni

GWeledigaeth Iesu Christ, yr hon y troedd Dyw yddo ef, yw ddangos yddy wasanaethwyr ‡ yrein y orbydd yn fuan ddyfod y ben: ac ef y ddaionoedd, ac y ddangosoedd gan y angel yddy wasanaethwr Ioan,

2 Yr hwn y dystolaethoedd * o eir Dyw, ac o dystolaeth Iesu Christ, ac o pob peth ar y weloedd ef.

* Datcuddiat yw air yn ei gylys
‡ y petheu

T.H.C.M. a translatoedd oll text yr Apocalypsis yn iceith ei wlat.

* am

‡Dedwyd, Gwynbydedic
*hwn, vn

3 Happys yw'r * neb y ddarlleo, ar rrei y wrandawāt geirie y brophodolaeth hon, ac y cadwant y pethe ysydd yn escrivenedic yndi: cans y maer amser gar llaw.

‡at y.ec.
*'sy ar ddyvot
‡eisteddfa

4 Joan, ‡ yr seith Eglwys ar ydynt yn Asia, Rrad vo gyd a chwi, a' hedwch oddiwrth yr Hwn ys ydd, yr Hwn vu, a'r Hwn * bydd rrac llaw, ac oddiwrth y seith Ysbryd y rrei ydynt gair bron y ‡ dron ef,

*a'r
‡cenedledigeth

5 Ac oddiwrth Jesu Christ, yr hwn ys ydd tyst ffyddlawn, *yr ‡ enedigaeth cynta or meirw, a Thywysog ddyvvch brenhinoedd y ddaear, yddo ef yn caroedd ni, ac yn golchoedd ni oddiwrth yn pechode yny waed, yhun;

‡O

6 Ac yn gwnaeth yn Vrēhinoed ac yn ‡ Offeiriеid y Ddyw y dad ef, *yddo ef y bo gogoniant ac ymherodraeth yn oes oesoedd. Amen.

‡Wely
*wybreneu
‡gwanasōt
*ger y vron ef
‡llwytheu
*chyfranwr
‡trwbleth

7 ‡Dyna, y may ef yn dyvod gydar *nywl, a' phob llugad ae gwyl ef, ar rrei hefyd y ‡ brathasant ef tryvvodd: ac wylovain y wnant * arno ef holl ‡ ceneloedd y daear, Velly y mae, Amen.

8 Mi wyf α Alpha ω Omega, y dechre a'r diwed, med yr Arglwydd, yr Hwn y sydd, a'r Hwn vu, ac yr Hvvn ddaw rrac llavv, 'sef yr hollalluawc.

9 Mi Joan, ych brawd chwi, a * chydynaith mewn ‡ cospedigaeth, ac yn y deyrnas ac mewn goddefaint Jesu Christ, oeddwn mewn ynys a elwir Patmos am'eir Dyw, ac am dystolaeth yr Jesu Christ.

*Sul
‡y tu cefn, yn vy ol

10 Yr oyddwn yn yr yspryd yn dydd yr * Arglwydd, ac y glyweis ‡ rrac vyngefen, lleis mawr, mal

lleis

lleis trwmpet,

11 yn dywedyd, mi wyf α Alpha ac ω Omega, y cyntaf ar diwethaf: a'r peth yr wyt ti yny weled, escriue-na mewn llyfr, a danvon * yr seith Eglwys ar yd-ynt yn Asia, y Ephesus, ac y Smyrna, ac y Ber-gamus, ac y Thyateira, ac y Sardei, ac y Phila-delphia, ac y Laodiceia.

*ir

12 A mi ymchoyles yn vu ol y weled y lleis, a ‡ ŷw-ad wrthy vi: a phan ymchoyles, mi a welwn seith canwylbren aur.

‡lafaref, ymadroddef

13 Ac ynghanol y seith canwyllbren, vn yn debic y Mab y dyn, gwedy ymwysgo a gwisc hed y traed a' chwedi* gwisco gwregis aur ynghylch y bron.

*ymwregy-su

14 Ey ben, ay wallt oeddent wnion mal gwlan gwyn, ac mal eira, ay lygeid oeddent mal fflam dan.

15 Ay draed oeddent mal ‡ pres coeth, yn llosgi me-gis mewn ffwrneis: ay leis mal swn llawer o ŷy-froedd.

‡elydn, al-cam manol

16 Ac yr oedd yn y law ŷehe saith seren: ac o eney allan prydoed yn myned cleddey llym doy viniog: a discleirdo a wnaeth y wyneb ef mal yr * hoyl yn y ‡ 'rym ef.

*ney leis

*haul

‡nerth

17 A phan y gweles i ef, my a syrthies wrth y draed mal marw, ac ef a ddodoedd y law dehe arnaf, dan ddwedyd wrthyf, nac ofna: mi wyf y cyntaf a'r diwethaf,

18 Ac yr wyf yn vyw, ac y vym varw, * a syna, yr wyf yn vyw yn oes oesoedd, Amen: ac y mae ge-nyf yr ‡ allwyddey yffern * a myrvolaeth.

*ac wele

‡agoriadeu

*ac angeu

19 Escryvenna y pethey y weleist, ar pethey ysydd, ar pethey a ‡ 'orfydd bod rrac llaw.

‡vyddant, ddalwant

*Cenadey ‡Cynnulleidfa

20 Dirgelwch y seith seren y weleist yn vy llaw dechre,*a'r seith canwyllbren aur, yvv hyn, y seith seren *Angylion y seith Eglwys ydynt: ar seith canwyllbren y weleist, y seith ‡ Eglwys ydynt.

Pen. ij.

1 Y mae ef y cygori pedeir Eccles, 5 I'diweirwch, 10 I barhau, dyoddefgarwch ac amendaat, 5.14.20.23 yn gystal trwy vygwth, 7.10,17.26 Ac addewedion gobrwy.

*y ‡trodio *goddef ‡y may genyd goddefiad *blineist ‡Eythyr *anyd ef

Escryvena at Angel Eglwys Ephesus, Hyn y may ef yn dywedyd y syd yn dal a y seith seren yn * u law ddehe, ac y syd yn ‡ treiglo yn chanol y seith canwyllbren aur.

2 Mi adwen du weithredoedd, ath travael, ath goddef, ac na elly *cyd ddwyn ar trei drwc, ac y holeist hwynt ysydd yn dywedyd y bod yn Ebostolion, ac nyd ydynt, ac y gefeist hwynt yn ‡ gellwddoc.

3 A thi oddefeist, ac ‡ yrwyd yn oddefgar, ac y dravaeleist yr mwyn vu enw i, ac ny * ddyffigieist.

4 ‡ Ac er hynny, y may genyf peth yth erbyn, am yt ymadel ath cariad cyntaf.

5 Meddylia, am hyn, o pa le y cwympeist, ac etiverha, a gwnar gweithredoedd cynta: ac *onys gvvnei mi ddof ar vrys yth erbyn, ac y symydo dy ganwyllbren allan oy le, any wellhey.

6 Ond hyn y sydd genyt, achos yt cashay gweythredoedd

thredoedd y Nicolaitait, y rrein yr wyf vi * hebyd yny cashay.

*esioes.

7 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed, pa beth y ddwed yr yspryd wrth yr Eglwysi, Ir ‡ gorchtrechwr, y rrof vwytta o'r pren y bywyd, yr hwn y sydd yn chanol paradwys Ddyw.

‡gorchvygwr

8 ¶ Ac escrifena at Angel Eglwys y Smyrniaid, Hyn y dywed ef y sydd gyntaf a'ddiwethaf, yr hwn y vy marw ac y sydd vyw.

9 Mi adwen dy weithredoedd, ath travael, ath tlodi (eithr yr wyd yn gyvoethoc) ac mi adwen * enllib melleigedic yr rein ydynt yn dywedyd y bod yn Iddewon ac nyd ydynt, ‡ ond y maent yn ‡ Synagog Satan.

*gabl
‡cynulleidfa

10 Nac ofna ddim or pethey y orvydd yd y oddef: synna, e dderfydd y bwrw y cythrel rrei o hanoch chwi y garchar, mal y gellyr ych profi, a' chwi a gewch travayl deng niwrnod: bydd ffyddlawn hed * myrvolaeth, a mi y rrof yti coron y bowyd.

*angeu

11 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed pa beth y ddwed yr yspryd wrth yr eglwysi, Ny chlwyfir y gortrechwr gan yr eil ‡ marvolaeth.

‡angeu

12 Ac Escrifena at Angel Eglwys Pergamus, Hyn y may ef yny Ddwedyd y sydd ar cleddey llym day viniog.

13 Mi adwen dy weithredoedd ath trigadle 'sef lle may * eisteddley Satan, a thi y gedweist vy Enw i, ac vy ffudd i nys gwedeist, ‡ ac yn y dyddiey pan las vy ffudlon merthyr Antipas yn ych plith chwi, lle may Satan yn * drigadwy.

*thron
‡ys
*trigfa

14 Eithr y may genyf ychydicion yth erbyn, cans

‡genyt yna
*tranclwyd
trwyſtr
‡plant
*i eiddolon
‡ffurnigo
*Gr. Nicolaitoon.

y may ‡yno genyd rrei yn dala dyſc Balaam, yn yr hwn y ddyſcoedd Balac, y bwrw *plocyn tramcwyddys gar bron ‡ meibion yr Iſrael, er yddynt bwytta or pethey y aberthwyd *u ddelwey, a‡godineby.

15 Velly hefyd y may genyd rrei yn dala dyſc y * Nicolaitait, yr hyn yr wyfi yn y gaſay.

16 Etifarha, ac onys gvvnei, mi ddof attad ar vrys, ac a ymladaf yn y erbyn hwynt a chleddey vy vygeney.

‡I hwn a orchfyga
*y
‡edwyn
*derb.

17 Y ſydd a chlyſt gantho, gwrandawed pa beth y ddwed yr yſbryd wrth yr Eglwyſi, ‡ Yr gortrechwr, mi rrof y bwytta or Manna yſydd gyddiedic, ac mi rrof yddo ef garec wen, ac yn * u garec enw newydd yn eſcrivenedic, yr hwn ny ‡ adnebydd neb, ond ae * herbyno.

18 ¶Ac eſcrivena at Angel Eglwys Thyateira, Hyn y may Mab Duw yny ddwedyd, yſydd ae lygeid mal fflam dan, ae draed mal ‡ pres-pur.

‡chalcolibano

19 Mi adwen dy weythredoedd ath cariad, ath waſanaeth, ath ffydd, ath goddebiad, ath weithredoedd, a' bot y diwethaf yn rragori ar y cyntaf.

*yt
‡hun
‡i eiddolon

20 Eithr ymae genyf ychydic bethe yth erbyn, am *yd goddef y wreic hono Jezabel, yr hon yſydd yn galw y‡hyn yn broffwydes, y ddusgy ac y dwyllo vyngwaſnaethwyr i y beri yddynt godyneby, ac y bwytta bwydydd gwedy y aberthy ‡ y ddelwey.

*Nachaf, Wele
‡gyſtudd, gyni,'ovid

21 Ac mi a rroyſſym amſer yddy y etiferhay am y godinep, ac ny chymerth hi etifeyrwch.

22 * Syna, mi a bwraf hi y wely, ar ſawl a wnāt odineb gyd a hi, y ‡ goſpedigaeth mawr, onyd etiferhant

serhant am gweithredoedd.

23 Ac mi ladda y phlant a*myrfolaeth:ar holl Eglwysi ‡ y gydnabydant mae mi wyf yr hwn y chwilia y'rennae ar caloney: ac mi a rrof y bob vn o hanoch yn ol ych gweithredoedd.

*ac angeu ‡aodna.

24 Ac y chwi y dwedaf, y gweddillion Thyateira, *y sawl bynac na does ganthynt y ddusc hon, ac ny adnabyont dyfnder Satan (mal y dwedant) ny ddodaf arnywch beych ‡ arall.

*Cynifer ‡yn chwanec

25 Ond y peth yssydd genywch eisus, delwch yn dda hed yn'ddelwyf.

26 *Canys yr vn y orfyddo ac y gatwo vyngweithredoedd hed y diwedd, mi a rroddaf yddo ef gallu ar ‡ genetloedd, ac ef a rriola hwynt a gwialen hayarn, ac hwynt a ddryllir mal llestri pridd.

‡nassioney

27 Ac yny modd y dderbynes i gan vyn had, velly y rroddaf i yddo ef y seren vorey.

28 Sydd a chlyst gantho, gwrandawed pa beth y ddwed yr ysbryd wrth yr Eglwysi.

Pen. iij.

1 Y mae ef yn annoc yr Ecclesidd ai gwenidogion i wir *proffessiat ffydd ac y wiliaw, 12 Gyd ac addewedion ir ei a paraant.

A C escrivena at Angel Eglwys ys y yn Sardi, Hyn y ddwed *ef yssydd a seith ysbryd Dyw gantho, ar seith seren, Mi adwen dy weithredoedd can ys y may enw ‡ genyd dy vod yn vyw, ond yr=

*yr hwn ‡yti

yr wyd yn varw.

*Dyffro ‡gyflawn

2 *Duhyn a' chadarnha y gweddillion, ar ydynt yn barod y veirw: can ys ny cheveis i dy weithredoedd yn ‡ byrffeith gair bron Dyw.

*ffest ‡gwyliad

3 Am hyny cofia, pa beth y dderbyneist, ac y glywaist, a dala yn *sicker, ac edifarha. Am hyny, o ny byddy yn ‡ dduhynol, mi ddof attad mal lleydyr, ac ny chey wybod pa'r awr y dof attad.

4 Eithr y mae genyd ychydyc o enwey eto yn Sardi, yrrein ny halogesont y dillad: a rrei hyny a rrodiant gyda mi mewn dillad gwnion: can ys teylwng ydynt.

*orchfyco ‡ddileaf *addefaf

5 Yr vn y *orfyddo, y ddillatteir mewn dillad gwnion, ac ny ‡ddodaf y enw ef allan o Lyfr y bowyd, ond mi *coffessaf y enw ef gair bron vyn had, a' chair bron y Angelion.

6 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed, pa beth y ddwed yr yspryd wrth yr Eglwysi.

‡allwydd

7 ¶ Ac Escrifena at Angel yr Eglwys ys y yn Philadelphia, Hyn y d̃wed ef y sydd santeidd a chowir, yr hwn y mae gantho ‡ agoriad Dauid, yr hwn agora ac ny chaya neb, ac y gaya ac nyd agora neb,

*wele ‡ef *nerth

8 Mi adwen dy weithredoedd: * syna, mi a ddodeis gair dy bron drws agored, ac ny dduchyn neb y chayed ‡ hi: can ys y mae genyd ychydic * rym a thi y gedweist vyngeir, ac ny wedeist vy Enw.

‡Wele *gynulleidfa ‡addoli

9 ‡ Syna, mi wnaf ydynt hwy o *Synagog satan y rrein y galwant y hun yn Idewon ac nyd ydynt, ond y maent yn gelwyddogion, syna, meddaf, mi wnaf yddynt ddyfod ac ‡ anrrydeddy gair bron dy draed, a'chydnabod vy mod yn du garu di.

10 Dachos

10 Dachos ‡ yd gadw geir vyng oddef i, am hyny mi ath cadwa di oddiwrth awr y profedigaeth, yr hon a ddaw ar yr holl vyd, y brofi hwynt ar ydynt yn trigo ar y ddayar.

11 *Syna, yr wyf yn dyfod ar vrys, dala'r peth y sydd genyd, rac y neb gymeryd dy goron.

12 Mi wnaf yr vn y'orfyddo yn * biler yn hemel vy nyw i, ac nyd eiff ef allan ‡ rac llaw: ac mi escrifenaf arno ef Enw vy nyw i, ac enw *dinas vy nyw i, yr hon ydiw Caersalem newydd, y sydd yn discyn o'r nef oddiwrth vy nyw i, ac mi scrivennaf arno ef vy Enw newydd i.

13 Y sydd a chlyst gantho, gwranandawed pa beth y ddwed yr yspryd wrth yr Eglwysi.

14 Ac escrifena at Angel Eglwys y Laodiceit, Hyn y ddwad Amen, y tyst ffyddlawn a'chowir, dechreuad creadyrieid Dyw.

15 Mi adwen dy weithredoedd, nyd ydwyd na ‡thwym nac oer: mi vynnwn pyt veid *yneill ae twym ae oer.

16 Ac am hyny can dy vod yn ‡ lled-twym, ac heb vod nac yn oer nac yn dwym, e dderbydd i mi dy chwdy di allan om geney.

17 Can ys yr wyd yn dwedyd, Yr wyf i yn gyvoethoc, a chenyf amlder o dda, ac ny does arnaf eisie dim, ac ny wddost dy vod yn druan ac yn resynol, ac yn dlawd, ac yn ddall, ac yn noeth.

18 Mi gynghoraf ytti brynu genyfi aur * puredic trwy dan, mal y*gellir dy ‡ gyvoethogi, a gwisco amdanad a dillad gwnion, mal ith ymwiscer, ac mal nad ymddangoso *cywilydd dy noethter di: ac

*yt
*Nachaf wely
‡golofn
*mwy
‡caer
†oer na gwresoc
*ai oer ai gwresoc
‡ vwygl
‡profedic can
*gwrthuni

‡lygait
*collyrio
‡argyoedi, ceryddu, ffardo
*Lla.emulare
‡curo, ffusto
*Ir hwn
‡throno

ra ‡ dy olygon ac * eli llygeid, mal y gwelych:
16 Yrwyf yn ‡ beio ac yn cospi y sawl yrwyf yny garu: am hyny ‡ prysyrgara a gwella.
20 Syna, yrwyf yn sefyll wrth y drws, ac *yn ‡ taro'r drvvs. O chlyw vn duyn vy lleis ac agor drws, mi ddaf y mewn atto ef, ac y swppera gydac ef, ac yntey gyda miney.
21 *Yr vn y orfyddo, mi rro yddo ef eiste gyda mi yn vy * eisteddle, mal y gorvym i, ac eisteddes gyda vynhad yn y eisteddle ef.
22 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed pa beth y ddwed yr ysbryd wrth yr eglwysi.

Pen. iiij.

1 Gweledigeth malwredigrwydd Dew. 2 Y may ef yn gweled y tron, ac vn yn eistedd arnaw, 8 A' 24. eisteddva o amgylch a'. 24. henafgwyr yn eistedd arnwynt, a' phedwar anival yn moli Dew ddydd a' nos.

Yr Epistol ar Sul y Trintot
*ac wele, llyma
‡vtcorn
*Escen, Dring

GWedy hyn mi edrycheis, * a' syna, y rydoed drws yn agored yn y nef, ar lleis cynta y glyweis, oedd mal lleis ‡ trwmpet yn chwhedlea a mi, dan ddywedyd, * Dabre y vyny dd yma, a mi ddangosaf ytti y pethey y orfydd yw gwneithur rrac llaw.
2 Ac yn y man y roydd wn yn yr ysbryd, a syna, ve ddodwyd ‡ eisteddle yn y nef; ac ve eisteddoydd vn ar yr eisteddle.

‡Gr.thronos, tron, trwn

3 Ar vn y eisteddoedd, oedd yw edrych arno, yn debic

bic * y garec iaspis, a' charec sardin, ac envys oedd gylch ogylch yr eisteddle yn debic yr olwc arno y garec smaragdus.

*vaen

*Sas. emerawd

4 Ac ynghylch yr eisteddle yr oedd pedwar eisteddle arrigein, ac mi a weleis ar yr eisteddleoedd yn eiste pedwar a rrigein o henafieid, a dillad gwnion amdanynt, a choranev aur ar y pennev.

5 A' ‡ mellt a thranev, a lleisiev, y ddoethant allan or eisteddle, a saith lamp o dan oedent yn llosgi gair bron yr eistedle: yrein ydynt seith ysbryd Dyw.

‡lluchedene

6 Ac yn golwc yr eisteddle yr ydoedd mor o wydr yn debic y vaen cristal: ac yn chanol yr eisteddle, a'c ynghylch yr eisteddle y roydent pedwar enifel yn llawn o lygeid ym'laen ac yn ol.

7 Ar enifel cyntaf cynhebic * y llew ydoed, ar eil enifel yn debic y lo, ar trydedd oedd ac wyneb gantho mal vvynep dyn, ar pedwaredd enifel oedd yn debic y eryr ‡ yn hedfan.

*i lew

‡yn ehedec, ar ei adain

8 Ac yr oedd y bob vn or pedwar enifel chwech o adeinedd gylch ogylch yddynt, * a'r rreini yn llawn llygeid otyfewn ac nyd oddent yn gorffowys dydd na nos, yn dwedyd, Sancteidd, sancteidd Sancteidd Arglwydd Ddyw, hollallnawc, yr hwn y Vu, ac y Sydd, ac ‡ ys ydd ar ddyvot.

*ac oydent

9 A' phan rroyssont y nefeylied hynny gogoniant ac anrrydedd, a'diolch * ir yr hwn oed yn eistedd ar yr eisteddle, yr hwn y sydd yn byw yn ‡ dragywydd.

‡yn oes oesoedd

10 Y pedwar ar rigein o henafied y syrthiasant gair bron yr vn oedd yn eistedd ar yr eisteddle, ac a

*anrry=

*grymasōt twaw, addol asont.&c.

*anrydeddasont ef, y sydd yn byw yn dragywyd, ac y bwrasont y corona e gair bron yr eisteddle, dan ddywedyd,

11 Teylwng wyd, Arglwydd, y dderbyn gogoniāt ac anrydedd, a'gallu: cans ti y ‡ creeist pop peth, ac er mwyn dy ewyllys di y maent, ac y * crewyd.

‡wneythost
*gwneythpwyt

Pen. V.

Gweled y mae ef yr Oen y agori'r llyver. 8. 14. Ac am hyny y mae y petwar anifail, y 24. henafwyr, a'r Angelon yn moli yr Oen, ac yn ei addoli 9 Am eu prynedigeth a'u cedion eraill.

AC mi a weleis mewn llaw ddehe yr vn oedd yn eiste ar yr eisteddle, Llyfr escrivenedic or ty vewn, ac or tu allan, gwedy sely a seith sel.

2 Ac mi a weleis Angel cadarn yn pregethy a lleis vchel, Pwy sy deilwng y agoryd y Llyfr, ac y datdod y seley ef?

‡mewn

3 Ac ny doedd neb * yn y nef, nac yn y ddayar, na than y ddayar, yn abyl y agoryd y Llyfr, nag y edrych arno.

4 Ac yno mi wyles llawer, o achos na chad neb yn deilwng y agoryd, ac y ddarllen y Llyfr, nac y edrych arno.

5 Ac vn or henafied y ddwad wrthyf i, Nac wyla: ‡ syna, llew yr hwn ysydd o lwyth Juda, gwreiddyn Dabydd, y *enilloedd y agoryd y Llyfr, ac y dda-

*wele
‡gafas

yddatdod y seith sel ef.

6 Yno mi edrycheis, a synna, yn chanol yr eisteddle, ar pedwar enifel, ac yn chanol yr henafied, yr ydoedd Oen yn sefyll mal by biasey gwedy ladd, yr hwn oedd a seith corn, ac a seith llygad yddo, y rrein ydynt seith ysbryd Dyw, y ddanfonwyd ‡ yr holl *bud.

7 Ac ef yddayth, ac y gymerth y Llyfr o law ddehe yr un oedd yn eistedd ar yr eisteddle.

8 A phan cymerth ef y Llyfr, y pedwar enifel, ar pedwar ar igein henafied, y syrthiasont gair bron yr Oen, ac yr ydoedd gan bob un o hanynt telyney a phiolae aur yn llawn o erogley, y rrein ydynt gweddie'r Sainct;

9 Ac y ganysont caniad newydd, dan ddwedyd. Teilwng yd gymryd y Llyfr, ac y dattod y sele ef, can ys ‡ vethlas, ac yn pryneist ni y Ddyw * trwy dy waed allan o bob cenedlaeth, ac ‡ ieith, a' phobl, a' nasion,

10 Ac yn gwneythost yn Vrenhinoed ac yn Effeiried yn Dyw ni, a ni, a * thyrnaswn ar y ddayar.

11 Yno mi edrycheis, ac y glyweis lleis llawer o Angylion ynghylch yr eisteddle ac ynghylch yr enefeilied ar henafied, ac yr oeddent mil o filioedd,

12 Yn dwydyd a llais ywchel, Teilwng yw yr Oen y las y dderbyn gallu a chyfoeth, a' doethyneb, a' chedernid, ac anrrydedd, a' gogoniant, a' moliant.

13 Ac mi a glywes yr holl creadyried y rrein ydynt yny nef, ac ar y ddayar, a than y ddayar, ac yny mor, a' phob peth y sydd yndynt hwy, yn dwedyd, Moliant, ac anrrydedd, a' gogoniant, a gallu y

vo yddo.

‡ir
*byd
‡ithladdwyt
*can
‡thavod
*deyrn-

vo yddo ef, y sydd yn eiste ar yr eisteddle, ac yr Oen yn dragywydd.

14 Ar pedwar enifel a ddywedasont, Amen, ar pedwar ar igein o henafied a sirthiasont y lawr, ac ‡anrrydedasont ef, y sydd yn byw yn dragywydd.

‡addolasōt

Pen. vj.

a Yr Oen yn agori y chwech insel, a' llawer o bethey yn dyvot ar ol y hagori, val y mae hyn yn amgyffred prophetoliaeth gyffredin yd dywedd y byt.

A Nol hyn, mi edrycheis pan agorysseyr oen vn or seley, ac mi y glyweis vn or pedwar enifel yn dwedyd, mal by bei trwst traney * Dabre ac edrych.

*Dyred

2 Ac mi edrycheis, a' syna, yr ydoedd march gwyn, ac yr ydoedd bwa gan yr vn oedd yn eistedd arnaw, a choron y roysbwyd yddo ef, ac ef aeth allan dan concwerio ac y ‡ concwery.

‡'orvot

3 A phan agoryssey yr eil sel, mi glyweis yr eil enifel yn dwedyd, *Dabre ‡ac edrych.

*Dyred a' gwyl

4 March arall aeth allan, ae livv yn goch, a *gallu y rroed yr vn oedd yn eistedd arno, y gymryd heddwch o ‡ddiwrth y ddayar, ac y beri yddynt llad y gilydd, a' chleddey mawr y rroed yddo ef.

‡phovver
*ddiar, can

5 A' phan agorysei ef y trydydd sel, mi glyweis y trydydd enifel yn dwedyd, Dabre ac edrych. A' mi edrycheis, a ‡ syna, yr oedd yno march du, a phwyse yn llaw

‡ll'yma varch

yn llaw yr vn oedd yn eistedd arno ef.

6 A'mi glyweis * leis yn chanol y pedwar enifel yn dwedyd, messyr o wenith er ceinioc, a' thri messyr o ‡ heith er ceinioc, a'r olew, gwin, na * wnaytha di.

7 A' phan agorasey ef y bedwaredd sel, my glyweis lleis y bedwyrydd enifel yn dwedyd, Dabre ac edrych.

8 Ac mi edrycheis, a syna, march a lliw ‡ priddlyd a * Marfolaeth oedd enw yr vn oedd yn eiste arno, ac yfferm y dilynoedd ef, a gallu y roed yddynt hwy dros y bedwaredd cran ‡ or ddayar, y ladd a chleddey, ac a newyn, ac a marfolaeth, ac a *'nefeiliaid y ddayar.

9 A' phan agorasey ‡ ef y bymed sel, mi weleis dan yr allor eneidiey yr rein y las am'eir Dyw, ac am y tustolaeth yr hwn * oedd ganthynt.

10 Ac hwy a lefasont a llef ywchel, dan ddwedyd, Pa hyd, Arglwydd, santeid a chowir? nad ydwyd yn barny a'dial yn gwaed ni, ar y rrein ar ydynt yn trigo ar y ddayar.

11 A' gowney gwnion ‡ hirion y rroed y bob vn o naddynt, ac y ddwetpwyd wrthynt, am yddynt o'r ffwys * dros ychydic o amser hyd yn gyflewnid rif * y] cydwasnaethwyr, ac brodyr, y leddesid, mal y llas ynthwy.

12 Ac mi edrycheis pan agorasei ‡ ef y chweched sel, a syna, crynfa mawr y ddayar y doedd, ar haul aeth cyn ddued a sach lien blewoc, ar lleyad oedd, yn debic y waed.

12 A' ser o'r nef y syrthiasont yr ddayar, mal pren ffeigys

*lef, leferydd

‡haidd, barlis

*dryga, wyna enlwed ir &c.

‡Gr. chlooros. i. melyn lluchwin, gwelw,

*Angeu

‡ir

*bestviledd

‡sef yr oen

*oedent yn ei gynnal

‡Lat. stolæ gwiscoedd llaesion

‡enhyd bach

‡ei

*nes cyflewni

‡yr Oen

ffeigys yn bwrw ffeigys-gleison pan scydwyr hi a gwynt mawr.

14 Ar nef aeth heybio, mal * rol-o-bapir, gwedy ‡ troi ynghyd, a phob mynydd ac ynys y* drowyd allan oy lleoedd,

15 A'brenhinoedd y ddayar, ar gwyr mawr, ar cyfoethogion, ar pen captenied, ar gvvyr cedyrn, a phob gwr caeth, a phob gwr-rrydd, y ymgyddiasont mewn gogofey, ac ym plith ‡ creigie y mynyddey,

16 Ac hwy y ddwedasont wrth y mynyddedd ar creigeu, Cwympwch arnom ni, a'chyddiwch ni rrac wyneb yr vn y sydd yn eistedd ar yr eisteddle, ac o ddiwrth * digovent yr Oen.

17 Canys y may dyd mawr y ddigovent ef gwedy dyfod, a'phwy y ddychyn sefyll?

*Gr. bibliō sef llyfr, yr hwn vydei yn y cynvyd yn rrolyn
‡ei rollio
*ysmutwyt
‡clegyr,
*llid, edictet

Pen. vij.

4.9 Gweled y mae ef wasanaethwyr Dyw wedy eu selio yn ei taleu o bop nasion a phobloedd, 15 Yr ei cyd bont yn dyoddef trwbl, er hynyy mae yr Oen yn y bwydo hwy, yn eu harwain i ffynnoneu dwfr byw, 17 A'Duw a sych ymaes yr oll ddaigreu y ar y llygait.

*congl
Yr Epistol ar ddydd yr oll Sainct.

A Cyn ol hyn, mi weleis pedwar Angel yn sefyl' ar bedwar* cornel y ddayar, yn dala pedwar gwynt y ddayar, rrac yr gwynt chwythy ar y ddayar, nac ar y mor, nac ar vn pren.

2 Ac mi weleis Angel arall yn * dyfod y bynydd oddiwrth y Dwyrein, ac yr rydoedd sel Dyw byw gantho, ac ef y lefoedd a ‡lleis ywchel ar y pedwar Angel y rrein y rroyspwydd gallu* y ddrygu'r ddayar, a'r mor,

3 Dan ddwedyd, Na ddrygwch y dayar, na'r mor, nar * coed, nes yni sely ‡gwasnaethwyr yn Dyw ni'yn y talceni.

4 Ac mi glyweis rrif y rrei y selwyd, ac yroydent gwedy * sely pedeir a seith bgeinmil o holl ‡ cenedlaythey meybyon yr Israel.

5 O *genedyl Juda ef y selwyd doyddeng mil. O ‡genedyl Ruben ef y selwyd doyddengmil. O genedyl Gad ef yselwyd doyddengmil.

6 O genedyl Aser ef y selwyd doyddengmil. O genedyl Nephtalei ef y selwyd doyddengmil. O genedyl Manasses ef y selwyd doyddengmil.

7 O genedyl Simeon ef y selwyd doyddengmil. O genedyl Leui ef y selwyd doyddengmil. O genedyl Issachar, ef y selwyd doyddengmil. O genedyl Zabulon ef y selwyd doyddengmil.

8 O genedyl Joseph, ef y selwyd doyddengmil. O genedyl Ben-iamyn ef y selwyd doyddengmil.

9 Yn ol hyn mi edrycheis, a' syna *rrif mawr, yr hwn ny alley neb y rrifo, or holl nasioney a' chenedlaythey, a' phobloedd, ‡ ac ieythoedd, yn sefyll gair bron yr eisteddle, a' chair bron yr Oen, a * gowney gwnion hirion amdanynt, a' ‡phalmwydd yny dwylaw.

10 Ac hwy y lefasont a lleis * y wchel, dan ddwedyd, ‡ Cadwedigaeth sydd yn dyfod oddiwrth yn

*escen
‡llef
*waythir
*prencu
‡nodi
*selio
‡llwythen plant
*llwyth
‡llwyth
*torf, tyrfa, lliaws
‡a'thauoden
*gwiscoedd
‡phalmidwydd
*mawr, uchel
‡Iechyd

Dyw ni, ysydd yn eistedd ar yr eisteddle, ac oddiwrth yr Oen.

11 Ar holl Angelion y safasant ogylch yr eisteddle, ac ogylch yr henafied, ar pedwar enifel, ac hwy syrthiasant gair bron yr eisteddle ar y hwynebey, ac *anrrydeddasant Ddyw,

*addolasāt

12 Dan dwedyd, Amen. Moliant a' gogoniant, a' doethiney, a diolch, ac anrrydeđ, a' gallu, a' nerth, y vo yn Dyw ni yn dragywydd, Amen.

13 Ac vn or henafied a ‡ chwedleyawdd, dan dwedyd wrthyf, Pwy ydynt y rrei hyn, ysyđ a gowney gwynion hirion amdanynt: ac o pa le y daythont:

‡Gr. apecrithe, atepodsef ymddiddanodd

14 Ac mi ddwedeis wrtho ef, Arglwydd ti wddost. Ac yntey y ddwad wrthyf i, Yrrein yddynt y rrei y ddaythont allan o* drafael mawr, ac y olchasont y gowne-hyrion, ac y wneythont y gowney-hyrion yn wnion yn gwaed yr Oen.

*drwbleth, drallot, gyni, ing

15 Am hyny y maent gair bron eisteddle Dyw, ac yny wasnaethy ef yn demel dydd a nos, ar vn ysyđ yn eiste ar yr eisteddle, y dric yn y plith hwynt.

16 Ny byđ arnynt newyn ‡ mwy, na syched mwy, ac ny * ddeyl yr haul arnynt, na dim gwres.

‡rac llaw
*chwympy

17 Cans yr oen, yr hwn ysydd yn chanol yr eisteddle, y rreola hwynt, ac y ‡ towys hwynt at y ffynhoney byw o ddyfroedd, a' Dyw y sych yr holl degrey o ddiwrth y llygeid.

‡harwein

Pen. viij.

1 Bot agori y seithfet sel: bot gosteg yn y nef. 6 Y petwar Angel yn canu ei trumpie, a' phlae dirvawr ar ol hynny yn dyvot ar y ddaiar.

APhan y agorasey ef y seythfed sel, yr ydoedd gostec yny nef *amgylch haner awr.

*ynghylch

2 Ac mi weleis y seith Angel, yr rein oyddent yn sefyll gair bron Dyw, a' seith trwmpet yrroedd yddynt.

3 Yno Angel arall y ddoyth ac y safoedd gair bron yr allor, a senser aur gantho, a' llawer o arogley y roed yddo ef, y offrymy a gwedie yr holl Seint, ar yr allor aur, yr ‡ hwn ydyw gair bron yr eisteddle.

‡hon'sydd

4 A mwg yr erogley ynghyd a gweddie yr Saint, y* ddrychafysant gair bron Dyw, o law yr Angel.

*escenesōt, aethon y vyny,

5 Ar angel y gymerth y senser, ac y llanwoedd hi a'than or allor, ac y bwroedd yr ddayar, ac yroydd lleise, a thraney, a' ‡mellt, a' chrynfa'r ddayar.

‡lluched

6 Yno y seith Angel, yr rein oedent ar seith trwmpet ganthynt, y *wneythont y hun yn barod y ganu'r trwmpedey.

*ymparatoesont

7 Ar Angel cynta y ganoedd y trwmpet, ac yr ydoedd *ceseir a' than, gwedy cymysgu, a gwaed ac hwy y bwrwyd yr ddayar, a' thrayan y ‡ coed y losgwyd, ar holl gwellt glas y losgwyd.

*cenllysc
‡arborum, prenneu

8 Ar eil Angel y ganoedd y trwmpet, a' bwrw y gwneithpwyd yr mor, mal be bei *mynydd mawr yn llosgi a than, a thrayan y mor aeth yn waed.

*glan vawr

9 A' thrayan y creadiried, a'r oyddynt yn byw yny mor, y byont veyrw a thrayan y llonge y ddinystrwyd.

10 Ar tryded Angel y ganoedd y trwmpet, a seren vawr y syrthioedd or nef, yn llosgi mal * toris, ac

‡Gr. lampas, ffagyl

ef y syrthioedd y drayan yr afonydd, ac y ffynho-
ney y dyfroedd.

11 Ac enw'r seren a elwir wermwd: am hyny try-
dedd ran y dyfredd aethant yn wermod, a llawer
o ‡ wyr y vyont veirw, o vveith y dyfredd hynny,
can ys y gwneythur hwynt yn chwerwon.

‡homines.i. dynion

12 Ar pedwerydd Angel y ganoedd y trwmpet, a
tharo y wneythpwyd trayan yr hayl, a' thrayan y
lleyad, a' thrayan y ser, nes towyllu y trayan hwy-
ynt: a' tharo y wneythpwyd y dydd, mal na alley
y *thrayan hi goleyo, ac yn yr vn modd y nos.

*drayan lewychu, dowynny

13 Ac mi edrycheis, ac y glyweis Angel yn ‡ hed-
fan trwy ganol y nef, dan dwedyd a lleis ywchel,
Gwae, gwae, gwae y ddeilied y ddayar, * rac
lleisiey ys yn ol y trwmpedey y tri Angel, y rrein
oyddent etto y gany-trwmpede.

‡ehedec
*gan

Pen. ix.

1 Y pempet ar chwechet Angel yn canu ei trwmpie: y seren yn cwympo or nef. 3 Y locustae yn yn dyvot allan or mwg. 12 Bot y gwae cyntaf gwedy mynet heibo. 14 Darvot gellwng yn rhyd y petwar Angel y oedent yn rwym, 18 A' lladd y drydedd ran y dynion.

AR pymed Angel y ganoedd ar trwm-
ped, ac mi weleis seren yn cwympo
or nef yr ddayar, ac yddo ef y rrowd
* agoriad y pwll ‡ heb waylod.

2 Ac ef agorodd y pwll heb waylod,
a' mwg y gyfodoedd or pwll, mal
mwg

*allwydd
‡pyrtew diwaelod, anodyn

mwg ffwrneis vawr, ar haul, a'r * wybr y dywyllwyd gan mwg y pwll.
*awyr

3 A' ‡ locustae y ddeythont ar y ddayar o'r mwg allan, a gallu y roet yddynt hwy, mal y may gallu gan *scorpionae y ddayar.
‡ryw pryfet

4 A' gorchymyn y rroed yddynt, na waethent gwellt y ddayar, na dim ‡glas, nac vn pren: ond yn *inyc y dyniō oydent heb sel Dduw yny talceni.
‡Gr. chlorō. i. gwyrd
*vnic

5 A' gorchymyn y rroed yddynt na ladden y rreini, ond yddynt ‡ anesmwytho arnynt pym mis, a'bod poen y hwynt mal poen y vei o vvaith scorpion, pan darfyddei yddo *brathy dun.
‡cystudio, poeni

6 ‡Ac yn dyddiey hyny y dynion y geisiant marfolaeth, ac ny *chyworddant a hi, ac y chwenychant beirw ‡ a marfolaeth *y gila rracddynt.
*guo ei
‡Am hyny
*chaffāt ef
‡ac angeu a ffy.

7 A' ‡llyn y lacustae oedd debic y beirch gwedy paratei y rryfel, ac yr oedd ar y peney mal coronae yn debic y aur ae, hwynebey hwynebe yn debic y dynion.
*chyffelipiaethe

8 A' gwallt oedd ganthynt, mal gwallt gwragedd, ae danedd oeddent mal danedd llewod.

9 Ac yr oedd ganthynt * lurigae, mal llurigae haiarn: a ‡lleis y hadeynedd oedd debic y leis siaredey yn rredec gan lawer o veirch y rryfel.
*loricæ
‡trwst, sain

10 A' *chynffonney oedd yddynt, mal y scorpionae, ac yny cynffoney y rroeddent ‡ colynney, ae meddiant hvvynt oedd y ddrygu dynion pym mis.
*chlorene
‡colyne

11 Ac y mae ganthynt brenin arnynt, yr hwn ydiw Angel y pwll heb waylod, ae enw ef yn Ebryw ydyvv Abaddon, ac yn- * gryw ef y enwyr, ‡ Apollyoon.
*Groec
‡cyfergollwr

*yn
‡gwedy hyn
*yno

12 Un gwae aeth heybio, a' syna, y may doy wae * yw dyfod ‡ rrac llaw.

13 ¶ Ar chweched Angel y ganoedd y trwmpet, ac mi glyweis lleis oddiwrth pedwar corn yr allor aur, y sydd gayr bron Dyw,

‡ir, wrth

14 yn dywedyd ‡ yr chweched Angel, oedd ar trwmpet gantho, Gillwng y pedwar Angel, y trein ydynt yn rrwymyn yn yr afon vawr Euphrates.

15 Ar pedwar Angel y ellyngwyd, y trein y ymbarattowydd yn erbyn awr, yn erbyn diwrnod, yn erbyn mis, ac yn erbyn blwyddyn y ladd trayan y dynion.

‡rryfol

16 A' rrif gwyr meyrch y ‡ llu, oed igeyn mil o weithiey deag mil: can ys mi glyweis y rrif hwynt.

17 Ac mal hyn y gweleis i y mairch mewn gweledigaeth, ac yr rydoedd gan rrei oeddent yn eiste arnynt, lurigae tãllyd, ac o livv'r hyacinct a brwmstan, a' pheneyr mairch oeddent megis penney llewod: ac yn mynd allan oe geneye, tan a' mwg a' brwmstan,

*hynn

18 A' thrayan y dynion y las gan y tri * yma, 'sef gan y tan ar mwg, a'r brwmstan, y trein y doyth allan oe geneue hwynt.

‡nadroedd

19 Can ys y gallu hwynt 'sydd yn y geneyey, ac ynhy cynffoney: can ys y cynffoney hwynt oeddent debic y ‡ seirph, a' pheney ganthynt, ar rrei hyn yr roeddent yn drygu.

*gweddillion gwargred
* Gr. eidola

20 A' * relyw or dynion ny las gan y' plae hyn, ny chymersont etyfeyrwch am weithredoedd y dwylaw y beydiaw ac addoli cythreylied, a * delwey aur ac arian, a' phres, a' mein, a' phrene, y rren

ac ny

ac ny allant gweled, na chlywed na cherdded.

24 Ac ny chymersont hebyd ‡ edifeyrwch, am y mwrddwr, nae y * cyfareddion, nae y godineb, nae y lledradeu.

‡ ychweyth
*rrinieu

¶Pen. x.

1 Bot y llyver yn agoret gan yr Angel. 6 Tyngu y mae ef na bydd mwy amser. 9 Rhoi y mae ef y llyfr i Ioan, yr hwn ys ydd yn ei vwyta.

AC mi weleis Angel cadarn arall yn discyn o'r nef, gwedy ‡ ddillaty o'r wybren, *ac enbys ar y ben, ac y wyneb ef ydoedd mal yr haul, ae draed ef oeddent mal *pilerey tan.

‡ gwisco
*bwa'r glaw
*colofnae

2 A Llyfr bychan oedd yn agored yny law ef, ac ef y rroedd y droed ddehe ar y mor, ae droed ‡ assey ar y ddayar,

‡asw

3 Ac ef y lefoedd a lleis ywchel, mal by bei llew yn rryo: a' gwedy darfod ydd o lefein, y seith * twrwf y ‡ wneythont y lleisey.

*taran
‡lafaresont leissasont

4 A' gwedy darfod yr seith twrwf * gwneythyr y lleysiey, yr oyddwn ar beder scrybenny: ac mi glyweis llefs o'r nef yn dwedyd wrthyf', Sela'r pethey y * leisoedd y seith ‡ twrwf, ac na scrybenna hwynt.

*adrodd, leisio,
*ddyboa
‡taran

5 A'r Angel yr hwn y weleis i yn sefyll ar y mor ac ar y tir, y * dderchafodd ey law yr nef,

*gododd

6 Ac y dyngoedd ‡ mewn yr vn y sydd yn byw yn

‡yn, myn, tr

dragowydd, yr hwn y creoedd y nef, ar pethey ydynt ynddo ef, ar ddayar ar pethey ydynt yndy hi, ar mor ar pethey ydynt ynddo ef, na byddey Amser ‡ rrac llaw.

‡ anwyach, ymhellach.

7 Ond yn nyddiey lleis y seithfed Angel, pan dechreyo ef gany ar trwmpet, dywedy y vveneir dirgelwch Ddyw, mal y ddatcanoedd ef * yddy wasnaethwyr y proffwydi.

*yw

8 Ar lleis y glyweis or nef, y ‡ chwedleyoedd ellweith a mi, ac'y ddwad, Cerdda, cymer, y llyfyr-bechan ysydd yn llaw'r Angel, yr hwn ysydd yn sefyll ar y mor ac ar y tir.

‡ ymddiddanodd

9 Ac mi eythym at yr Angel, dan ddwedyd wrtho, Dyro y mi y Llyfr-bychan. Ac ynte y ddwad wrthyfi, Cymer, * a llynca ef ar ef, y chwherwa dy boladi, ond ef y bydd melys yn dy eney di mal mel.

*ysa yn llwyr, bwyta ef y gyd
‡ libellum llyfran.

10 Ac mi y gymereis y ‡ llyfr-bychan o law yr Angel, ac y llynceis ef, ac yrydoedd ef yn velys yn vyn geney megis mel: a' chwedy y mi lynky ef, vy mola y chwherwoedd.

11 Ac ef y ddwad wrthyf, Reid yd proffwydo ‡ ellweith yinysc y bobloedd, ar nassioney, a'r * ieithioedd, ac y lawer o Vrenhinoedd.

‡ drachefn
*tafodeu

Pen. xj.

1 Mesuro 'r templ. 3 Cytrodi dan test y gan yr Arglwydd, a'i lladd y gan y bestvil, 11 Eithyr gwedy hyn y ei derbyn y'ogoniant. 15 Derchafel Christ, 16 A'moli Dew ygan 24. henaif.

Yno

Mo yroed corsen y mi, yn debic y wialen, ar Angel y safoedd * gair vy llaw, ac y ddwad, Cyfod, a' mesyr temel Ddyw a'r allawr, ar rei ydynt yn addoli yndi hi.

2 Ar cyntedd yssydd or ty allan yr demel, bwrw allan, ac na mesyr ef: cans ef y rroed yr ‡ Cenetloedd, ac hwy y sathrant dan draed y dinas santeidd doy vis a deigen.

3 Ac mi rrof-allu ym doy dyst, ac hwy y prophwydant mil o diwarnodey a thrigen a doycant, gwedy ey ymwisco a llien-sache.

4 Yrrein ydynt y ddwy * bren-olif: ar doy canwylbren, yn sefyll gair bron Dyw'r ddayar.

5 Ac os ewyllysa vn y ‡ clwyfo hwynt, y mae tan yn mynd allan oe geneye ynthwy, ac y ddinystr y * digasogion: ac os ewyllysa vn duyn y clwyfo hwynt, mal hyn ‡ y lleddir ef.

6 Gallu y sydd gan yrrein y * gayed y nef, rrac yddi'lawio yn nyddiey y pryffodolaeth hwynt, a' gallu y sydd ganthynt ar y dyfroedd y troi hwynt yn waed, ac y daro'r ddayar a phob pla, cyn vynyched ac y mynnont.

7 A'phan ddarffo yddynt ‡ cwplay y tustolaeth, yr * enifel y ddaw allan or pwll heb waylod, y rryfela yny herbyn hwy, ac y ‡ gortrecha hwynt, ac y lladd hwynt.

8 Ae ‡ cyrff hwynt y orwedd ar heolydd y dinas dawr, yr hon y elwir yn ysbrydawl Sodoma ‡ ac Eifft, lle ac y * croeshoylwyd yn harlgwydd ni.

*gyd a mi, wrthyf

‡ir

*caer

*olew wydden

‡Gr. adicesai. s. wnethur cam, ae drygu

*gelynion

‡gau

‡ddiwedy, 'orphen

*bestia. s. bestvil

‡celanedd

‡a'r

*crogwyd

*.lvvythae
‡tavoden
*cadauera
.s.celanedd
‡monumentis
‡ cyssarus
*hyn
‡Escenwch Dewch i fyny
* gelynion
‡bydd
*ddynion
‡leddir
*celi
‡oedd
*byt
*eisteddleoedd

9 Ac hvvy o'r bobloedd, ar * genedlaythey, ar ‡ iesthoedd, ar * Cenetloedd y welant y cyrff hwynt tridie y a' haner, ac ny ddioddefant roi y * cyrff hwynt mewn ‡ beddey.

10 Ar rrei ydynt yn trigo ar y dayar, y lawenhant arnynt hwy, ac y byddant ‡ siriys, ac y ddanfonant rroddion pawb at y gilydd: cans y ddoy broffwyd * yma, y anesmwythoedd ar y rrei oyddent yn trigio ar y ddayar.

11 Ac yn ol tridiey a haner, yspryd y bowyd o ddiwrth Ddyw, aa y mewn yndynt hwy, ac hwy ‡ safant ar y traed: ac ofn mawr y syrth ar y rrei y gwelas hwynt.

12 Ac hwy glywont lleis mawr or nef, yn dwedyd wrthynt. ‡ Drychefwch yma. Ac hwy * ddrychasont yr nef mewn wybren, ae * digassogion hwynt y gwelsant hwy.

13 Ac yn yr awr hono ‡ yrydoedd crynfa bawr ar y ddayar, ar decfed rran or dinas y syrthioedd y lavvr, a' seith mil o * wyr y ‡ las yn chrynfar ddaya'r: a'r gweddilion a ofnasant, ac y roysont 'ogoniant y Ddyw ‡ nef.

14 Yr eil gwae aeth hebio, a' syna, y trydedd gwae y ddaw ar brys.

15 A'r seithfed Angel y ganoedd ar trwmpet, a lleisey mawr y * wneythpwyd yn y nef, dan dwedyd, yn harglwydd ni ae grist ef y piessant tyrnasoedd y ‡ bud hwn, ac ef y dyrnassa yn oes oesoedd. Amen.

16 A'r pedwar ar ygen o henafied, yr rein y eisteddent ar y cadeyrie gair bron Dyw, y syrthiasant ar y whynebey, ac addolasant Ddyw,

17 Dan

17 Dan ddwedyd, Yrydym yn diolch yti, Arglwydd Dduw hollallyawc, yr Hwn wyd, yr Hwn oydd, ac yr Hwn * y ddaw: cans ti dderbyneist dy ally mawr, ac y ‡ deyrnaseist.

18 Ar Cenetloedd y lidiasant, ath lid ti y ddeyth, ac amser y varny'r meirw, ac y yrroi ‡gobrwy yth wasnaethwyr, y prophwydi, a'r Seinct, ac yr rei y ofnoedd dy Enw, bychein, a' mawr, ac bot yty golli y rrein, ar ydynt yn dinystr y ddayar.

19 A theml Dyw oedd yn agored yn y nef, ac arch y * Testament ef y welspwyd yny demel, ac yroydent mellt, a'lleisiey, a' tharaney, a chrynfa'r ddayar, a ‡ chenllysc mawr.

*'sy ar dybot
'orescenaist, y daethost y gael teyrnas
‡taledigaeth

*ystafn, yr ainmot
‡chesair

Pen. xij.

1 Ymddangos a wnaeth yn y nef gwreic gwedy ymwisco a'r haul. 7 Mihacael yn ymladd ar ddraic, yr hwn 'sy yn ymlid y wreic. 11 Cahel y vuddygoliaeth trwy confort y ffyddlonieit.

ARryfeddod mawr y ymddangosoedd yn y nef: Gwreic gwedy ymwisco ar haul, ar lleyad oedd dan y thraed, ac ar y phen coron o ddeyddec seren,

2 Ac yroddoedd hi yn veichioc ac hi lefoedd dan drabaylu ar y thymp, a hi ddolyrioedd yn barod y gael yscar llaw.

3 A'rryfeddod arall ymddangosoedd yny nef, a' synna, dreic coch mawr a seith pen yddo, a dec corn,

‡talaith — corn, a' seith coron ar y ‡ penney:

4 Ae gynffon ef y dynoedd trayan ser y nef, ac y bwrioedd hwynt yr ddayar. Ar ddreic y safoedd gair bron y wreic, yr hon ydoedd yn barod y ga el yscar llaw, y bwytta y phlentyn hi, ‡ yn hwy nac y genyd ef,

‡ pan y ge-nit

5 A'mab-‡wr y aned yddi, yr hwn y rreoley yr holl nasioney a gwialen hayarn: ay mab y gymerspwyd y bynydd at Dyw ac at y eisteddle ef.

*gwryw

6 Ar wreic y *giloedd yr diffeyth lle may ‡ gyfle gwedy Dyw y barottoi yddi, mal y gallent y phorthi hi yno mil o ddiwarnodey a thrigen a doy cant.

*ffoodd ‡ban

7 A' *ryfel oedd yny nef, Mihangel ae Angylion ef ymladdasant yn erbyn y dreic, ar dreic ymladdoedd ef ae Angylion ef.

‡cad, brwydr

Yr Epistol ar ddydd Mihacael.

8 Ac ny ‡chawsont y llaw yn ycha, ac ny chafad y lle hwynt o hyny allan yn y nef.

9 A' bwrw allan y wneythpwyd y dreic mawr, yr hen sarph, yr hwn y elwir y *cythrel, a' Satan, yr hwn ysydd yn twyllo yr holl byd: ys y bwrw y wneythpwyd ef yr ddayar, ae Angylion y bwrwyd allan gydac ef.

‡orchresant *diabol ‡tioni

10 Yno mi glyweis lleis ywchel, yn dwedyd, yrowron y mae iechid yn y nef, a' ‡ grym, a thyrnas yn Dyw ni, a gallu y Grist ef: can ys cyhyddwr yn brodyr ni y bwrwyd yr llawr, yr hwn ydoedd yn y cyhyddo hwynt gair bron yn Dyw dydd a' nos.

‡nerth

11 Ac hwy *gortrechasant ef trwy waed yr Oen, a' thrwy geir y testolaeth hwynt, ac ny charasant y bowyd hed ‡at marw.

‡gorchbygesont ‡angeu

12 Am hyny, llawenhewch, y nefoedd, a'r saml

*sy, yd ych

*ydynt

*ydynt trigadwy yndynt hwy. Gwae yr trei ydynt trigadwy yn y ddayar, a'r mor: cans y ‡ cythrel y ddiscynoedd attoch chwi, yr hwn y sydd a llid mawr gantho, herwydd gwybod nad ydiw y amser ef ond byrr.

*'sy, ydych
‡diavol

13 A' phan gwelas y ddreic y bwrw yr dayar, ymlid y wnaeth ef y wreic y *ddygoedd y mab yr byd.

*escorodd ar y gwr-ryw

14 A dwy adein eryr mawr y rroed yr wreic, yddi ‡hedfan yr diffeth, * yddy lle, ddys yny magi hi dros amser, ac amseroedd, ac hanner amser, rrac wyneb y sarph.

‡y hedec
*yw

15 Ar sarph y bwroedd oe safn allan ar ol y wreic ddwr mal * llifddvvr, ar veder cael y dwyn hi ffwrdd gan y llifddvvr.

*llifeiriant

16 A'r ddayar y ‡ cynorthwyoedd y wreic, ac *tir agoroedd ei geneu, ac y lyngcoedd y llifddvvr, yr hwn y bwroedd y ddreic allan oe safn.

‡helpioedd
*ddaiar

17 A' llidio a oruc y ddreic ‡ yn erbyn y wreic, a' myned y wnaeth ef y rryfely yn erbyn gweddillion y hilogaeth hi, yrrein ydynt yn cadw gorchmynney Dyw, ac ysydd a thystolaeth Iesu Christ ganthynt.

‡wrth

18 Ac mi sefeis ar * draethey mor.

*dybof, y beisdon

Pen. xiij.

1.8. Y bestvil yn twyllo yr ei argyoeddus, 2. 4. 12. Ac y gadarnheir gan vestvil arall, 17. Braint not y bestvil.

AC mi weleis * enifel yn ‡ cwny o'r mor, a'seith pen gantho, a dec corn, ac ar y gyrn ef dec coron, ac ar y beney ef enw * dirmigedic.

2 Ar ‡ enifel rhwn y weleis i, oedd debic y lewpard, ae draed yn debic y draed arth, ae safn yn debic y safn llew: ar dreic y rroedd ydd o ef y 'allu ae eisteddle, ac awdurdod mawr.

3 Ac mi weleis vn oe beney ef mal gwedy * las yn varw, ae ‡ glwyf marfol ef y iachawyd, ar'holl byd y rryfeddoedd, * ac aeth yn ol yr enifel.

4 Ac hwy addolasant y ddreic yr hwn y ‡ rroedd gallu yr enifel, ac addolasant yr enifel, dan ddwedyd, Pwy ysydd debic yr enifel, pwy ddychyn rryfely ac ef?

5 A' geney y rroed ydd o ef, y ddwedyd mawr eyriey, a ‡ dirmygon, a' gallu yr rroed ydd o ef, y * weithio dwy vis a' deigen.

6 Ac ef agoroedd y eney mewn dirmic yn erbyn Dyw, y * ddirmygy y Enw ef, ae ‡ dabernacl, ar rey trigadwy yny nef.

7 A'rroi y wneythpwyd ydd o ef rryfely ar Sainct ac y * gorchfygy y hwynt, a' gallu y rroed ydd o ef ar bob cenedl ac ieith, a' nasion.

8 A' holl ‡ breswylwyr y ddayar, y addolasont ef, yrrein nad yw y henwey yn escrifenedic mewn Llyfr y bowyd yr Oen, yr hwn y las er dechreyad y y * byd.

9 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed.

10 A's ‡ tywys neb y gaethiwed, efo eiff y gaethiwed:

*bwystvil ‡codi *cabl, sen, diwenw ‡bwystvil *ladd, archolli ‡archoll, weli *ymddlynoedd yr bwystvil ‡roes *achablen ‡farere.i. wneuthur *gablu ‡dyle *gorchfygy ‡drigiolion *byd ‡dwc, arwein

wed: as lladd neb a chleddey, * a chleddey y lleddir: ‡ llyma'r goddefeint, a' ffydd y Sainct.

11 Ac mi edrycheis ar enifel arall yn* cwny or dayar, a doy corn oedd ‡ gantho yn debic yr Oen, ond yn dwedyd yn debic yr draic.

12 Ac ef y wnaeth cwbl ar allei yr enifel cynta wneythyr *oe vlaen, ac ef y wnaeth yr ddayar, ar rrey oyddent yn drygadwy yndi, y addoli yr enifel cynta, ‡ clwyf marolaythys yr hwn, y iachawd.

13 Ac ef y wnaeth rryfeddodey mawr, ac y baroedd can y ddifcyn or nef yr ddayar, yn golwc y dynion.

14 Ac ef a dwyllawdd ‡ ddeiled y ddaiar gan yr arwyddion, yrrei y oddefwyd yddo ef y gwneythyr gair bron yr enifel, dan ddwedyd wrthynt hwy y fawl oeyddent yn drigadwy ar y ddayar, *am yddynt wneythyr delw yr enifel, yr hwn y ‡ glwyfwd a chleddey, ac y vy vyw.

15 A' goddef y wneythpwyd yddo ef roi * anadl y ddelw'r enifel, mal y galley ddelw'r enifel ddwedyd, a' pheri lladd cynifer vn nad addoley ddelwr enifel.

16 Ac ef y wnaeth y bawb, bychein a'a mawr, cyfoethocion a thlawdion rryddion a chaethion, y derbyn nod yny dwylaw dehey ney yny talceni,

17 Ac na allei neb na phryny na gwerthy, ond*y gymerth yr nod, ney enw'r enifel, ney rrif y enw ef.

18 Ll'yma ddoethineb. *y fawl yfydd fynhwyrys, cyfrifed rrif yr enifel: can ys rrif dyn ydiw, ae rif ydiw chwechant, a' chwech a' thrigen,

*dir yw iwdo gael ei ladd
‡hyn
*escen, codi
‡iddo
*ger ei bron
‡archoll angeuol
‡brefwylwyr, gyfaneddwyr, drigolion
*bot
‡gawodd archoll gan y cleddyf
*yspryt
*hwn, fawl oedd arno
*yr hwn
‡dyn

Pen. xiiij.

1 Rhagorawl compeini yr Oen. 6 Un Angel yn menegi yr Euangel, 8 Un arall yn menegi am gwymp Babylon, 9 A'r trydydd yn rhybuddio *ffo rhac y bestvil. 13 Am ddedwyddit y sawl'sy yn meirw yn yr Arglwydd. 18 Am gynayaf yr Arglwydd.

*cilo

AC mi edrycheis, a'syna, Oen yn sefyll ar vynydd Sion, a gyd ac ef pedeir mil a seith vgen mil, gan bod enw y dad ef yn escrifenedic yny talceni hwynt.

2 Ac mi glyweis lleis o'r nef, mal lleis llawer o ddyfroedd, ac mal lleis *twrwf mawr: ac mi glyweis lleis telynorion yn cany ar y telyney.

3 Ac hwy ganyssont mal caniat newydd gair bron y trwn, achair bron y pedwar enifel, ar henafied, ac ny allei ‡ vn-duyn dyscu y caniat hwnw, ond y pedeir mil a'r seith vgein mil, y rrein y * brynwyd o'r ddayar.

4 Yrrein ydynt y ‡ gwyr ar nyd halogwyt *a gwragedd: can ys ‡ gweryson ynt: *yrrein y ddilynant yr Oen pa le bynac yr eiff: yrrein y brynwyd oddiwrth y dynion, yn ‡ ffrwyth cynta y Ddyw, ac ir Oen:

5 Ac ny chafad twyll yny geneye hwynt: can ys y maent heb * gyffeith gair bron trwn Dyw.

6 ¶ Ac mi weleis Angel arall yn hedfan * trwy ganol

*taran

‡neb

*brynesit

‡sawl

*can, wrth

‡mornyn, diweir

*yr ol

‡blaen-ffrwyth

‡Gr. amoomoi.i. yn di vrych, yn di van, yn ddi-nam, divel

ganol y nef, ac Euengel tragywydd gantho, y ybregethy yr rrei oeddent trigadwy ar y ddayar, ac y bob nasion, a' chenedlaeth, ‡ ac ieith, a' phobl, ‡thavod

7 Dan dwedyd a lleis ywchel, Ofnywch Ddyw, a' rrowch *anrrydedd ydd ef: can ys, awr y varn ef y ddoyth: ac addolwch yr hwn y wnaeth nef a ‡llawr, a'r mor, a' ffynhoney y dyfroed. *'ogoniant *dayar

8 Ac angel arall y ddilynoed, dan ddwedyd, E syrthioedd, e syrthioedd, Babylon y * gaer vawr honno: can ys hi y wnaeth yr holl nasioney yfed o win ‡ digofeint y * godineb hi. *dinas ‡llid *ffornigrwydd

9 ¶ A'r trydedd Angel y dilynoedd hwynt, dan ddwedyd a lleis * mawr, Od addola ‡ vn duyn yr *enifel ae ddelw ef, ac erbyno y nod ef yny dalcen, ney yn y law, *uwchel ‡nep *bestvil

10 Hwnw y yf o win digovaint Dyw, yr hwn y ‡ gymysgwyd, o win pur *mewn phiol y ddigoveint ef, ac ef y boenyr mewn tan a brymstan yn gowc yr Angylion santaidd, ac yngolwc yr Oen. ‡dywalltwyd *ynghwpa ynghwpan ‡escen, ddring

11 A' mwg y poynedigeth hwynt y ‡ ddrycha yn dragywydd: ac ny chant orffwysfa na dydd na nos, yrrein y addolant yr enifel, ae ddelw ef, a phwy bynac y dderbyno * print y enw ef. *Gr. charagma, llunte digeth

12 Llyma ‡goddefeint y Seint: ll'yma 'r rrei y gadwant gorchmyney Dyw, a' ffydd Jesu. *anmynedd, ymaros

13 Ac mi glyweis lleis or nef, yn dwedyd wrthysi, Escrifena, Bendigedic ydynt y meyrw, yrrein ydynt rrac llaw yn meyrw *yn yr Arglwydd. Velly y ddwed yr ysbryd: can ys hwy y orffwyllant oddiwrth y ‡ llafyr, ae gweithredoedd y dilyn hwynt. ‡er mwyn, ym-plait

14 ¶ Ac mi edrycheis, a' syna, wybren wen, ac ar yr ‡trafayl

Yr Epistol ar ddydd y Meibion gwirion.

wybren vn yn eiste yn debic y Mab y dyn, ac ar y ben coron aur, ac yn y law cryman llym.

15 Ac Angel arall y doyth allan o'r deml, dan lefen a lleis ywchel wrth yr vn oedd yn eistedd ar yr wybren *Bwrw y mewn dy gryman a meda: can ys amser medi y ddeyth: am bod cynhayaf y ddayar yn aydded.

*Dod

16 A'r vn oedd o eistedd ar yr wybren, y bwroedd y gryman ar y ddayar, a'r ddayar y bedwyd.

17 Ac Angel arall y ddeyth allan o'r dem'l, yr hwn ysydd yny nef, a' chanto hefyd cryman llym.

18 Ac Angel arall y ddeith allan oddiwrth yr allor, yr hwn oedd a gallu gantho ar y tan, ac y lefoedd a lleis ywchel ar yr vn oedd ar cryman llym gantho, gan ddywedyd, Bwrw y mewn dy gryman llym, a' chascla bagadey gwinllan y ddayar: cans y maent y grawn hi yn aydded.

19 Ar Angel y bwroedd y gryman llym ar y ddayar, ac y doroedd y lawr gwinwydd gwinllan y dayar, ac y bwroedd hwynt y ‡ gerwyn gwin bawr digofent Dyw.

20 a *phres gwin y‡ gwascwyd allan o'r * gaer, a gwaed y ddeith allan o'r pres-y gwin ‡ cyfiwch a ffrwyney y meirch* cyd ac vncant ar bymthec o gef nej o dir.

‡bwll
*phwll, gwascfa
‡sathrwyt
*dinas
‡hyd
*rhyd mil a' chwechāt stad.

¶Pen. XV.

1 Saith Angel a' chanthynt saith y pla dywethaf. 3 Caniat yr ei a orchvygasont y bestvil. 7 Y saith phiolae yn llawn a ddigofein Dyw.

Ac

Ac mi weleis arwydd arall mawr yn y nef a' rryfedd, seith Angel a chantynt y seyth pla diwetha: cans trwyddynt hwy llid Dyw y gyflawnwyd.

2 Ac mi weleis mal by bei mor gwydrol, gwedy y gymyscy a thā ar sawl y gawsant y llaw'n ycha ar yr * enifel, ae ddelw, ac ar y nod, ac ar rrif y enw ef, yn sefyll ‡ ar 'lan y mor gwydrol, a thelyney Dyw ganthynt.

*bestvil

‡wrth

3 A chwy ganasāt ganiat Moysen gwasnaethwr Dyw, a chaniat yr Oen, dan ddwedyd, Mawr, a' rryfedd ydynt dy weithredoedd, Arglwydd Ddyw hollallyawc: cyfiawn a' chywir ynt dy ffyrdd, Brenin y Seint.

4 Pwy nath ofna di Arglwydd, a' gogoniantu dy Enw? cans ti yn unic wyd santeidd, ac holl nasioney y ddont ac addolant gair dy vron di: cans dy * varney di ydynt cohoyddys.

*vrodieu

5 Ac yn ol hyny my edrycheis, a' syna, yrydoedd tem'l ‡ Tabernacl y tustolaeth yn agored yny nef.

‡lluest, tēt, tyley

6 A'r seith Angel y ddeythont allan or dem'l, yrrein oeddent ar seith pla ganthynt, ae dillad oedd llien pur * gloyw, ac wedy ymwregysu ynghylch y bronney a gwregysey aur.

*claer, dysclaer

7 Ac vn or pedwar enifel y roedd yr seith Angel seith phiol aur yn llawn o digovent Dyw, yr hwn y sydd yn byw yn * dragywydd.

‡ddicter, llid, soriant

*oes oesoedd

8 Ac yrydoedd y deml yn llawn o bwg gogoniant Dyw ae allu, ac ny doedd neb yn abyl y by-

ned y mewn yr demel, hed yn darfod gyflawni seith pla y seith Angel.

Pen. xvj.

1 Yr Angelon yn tywallt ei phiolae yn llawn digofeint. 6 A' pha plae 'sy yn dybot o hyny. 15 Rybudd y ymochelyd a' gwilied.

AC mi glyweis lleis mawr allan or demel, yn dwedyd wrth yr seith Angel, Ewch* ffwrdd, a' thywellwch allan seith phiol digofent Dyw ar y ddayar.

*y ffordd

2 Ar cynta aeth, ac y dywalloedd y phiol ar y ddaiar: a' chornwyd drwc a' dolyrys y gwyinpoedd ar y ‡ gwyr 'oedd a nod yr enifel arnynt, ac ar y rrei y addolsant y ddelw ef.

‡homines dynion

3 Ar eil Angel y dowalloedd y phiol ar y mor, ac ef aeth mal gwaed * dyn-vvedy-marw, a' phob peth byw yny mor y by farw.

*celan

4 A'r trydedd Angel y dwaloedd y phiol allan ar yr avonydd a' ffynoney'r dyfroed, ac hwy aethont yn waed.

5 Ac mi glyweis angel y dyfroedd yn dwedyd, Arglwydd, yrwyd yn gyfiawn, yr Hwn wyd, ac yr Hwn y vyost, a' sanctaidd, achos *yd varny y pethey ‡yma.

*yt

‡hynn

6 Cans hwy gollasant gwaed y Seint, a' phroffwydi, ac am hyny ti y rroddeist yddynt gwaed y yfed:

fed: cans teilwng ydynt y hynny.

7 Ac mi glyweis arall o'r * Cysegr yn dwedyd, Iey, Arglwydd Ddyw hollallyawc, cywir a' chyfiawn ydynt dy varney di.

8 A'r pedweryd Angel y dwalloedd allan ei phiol ar yr haul a gallu y rroed yddo y * poeni dynion trwy wres tan,

9 A'r dynion y aent yn boeth can ‡ wres mawr, ac y * ddwedasant ddrwc am enw Dyw, * oedd a meddiant gantho ar y plae hyn, ac ny ‡ chymersont eteyfeirwch y rroi gogoniant * yddaw.

10 A'r pymed Angel y dwalloedd y phiol allan ar eisteddle yr ‡ enifel, ae deirnas ef aeth yn dywyll, a' chnoi y wneythont y tafodey gan * ddolyr,

11 A' ‡ difrio y wneythont Dyw or nef gan y * poenae, a chan y cornwydon, ac ny chymersant eteifeyrwch am y gweithredoedd.

12 A'r chweched Angel y dywalloedd allan y phiol ar yr afon vawr Euphrates, ‡ a'r dwr o honi y sychoedd y vynydd, mal y gellid parottoi ffordd Breninoedd y Dwyren.

13 Ac mi weleis tri ysbryd aflan yn debic y * ffrogaed, yn dyfod allan o eney'r dreic, ac allan o eneyr ‡ enifel, ac allan o eney'r proffwydi ffeilston.

14 Canys ysbrydion cythreyled ydynt, yn gwneythyr gwrthiey, y vynd at Vrenhinoedd y ddayar, a'r holl vyd, y caslcy hwynt y ryfel y dydd mawr hwnw * y bic Dyw holl alluawc.

15 Syna, yr wyf yn dyfod mal lleidyr. Bendigedic ywr vn y wilio ac y gatwo y ddillad, rrac yddo rrodio yn ‡ hoeth, a rrac gweled y * brynti,

*allawr
‡ Gr. caymatisai.i.poethi
*cauma.i. poethder
‡gablent, di venwasant
*ys ydd
‡ddaethant ir iawn
*'sef y Ddaw
‡bestfil
*obid
‡chablu
*dolyrtey.
‡ai dwr hi
*lyffaint
‡bestfil
*yddo
‡noeth
*gwilydd

16 Ac hwy ymgynyllasant ynghyd y le y elwir y-ny'r Ebryw, Arma-gedon.

17 ¶A'r seithfed Angel y dwalloedd allan y phiol ir *awyr: a'lleis ywchel y ddeyth allan o deml y nef oddiwrth yr eisteddle, yn dwedyd, Ef y ‡dderfy.

18 Ac yr oeð lleisiey, a thraney, a' mellt, ac yroedd crynfa vawr y ddayar, cyfryw na byer er pen * mae dynion ar y ddayar, crynfa'r ddayar cyment.

19 A' rrany y wneithpwyd y gaer vawr yn deir ran, a' syrthio wneithont ceyrydd y nasioney: a' Babylon vawr y ðeyth mewn cof gair bron Dyw, y rroi yddi cwppan gwin ‡digofeint y lid ef.

20 A' phob ynys y ffoedd ymaith, ac ny chad cvvrdd ar ‡ mynydde.

21 A chwympo y wnaith cenllys mawr, mal *pwyse, or nef ar y dynion, a'r dynion y ‡rregasant Ddyw, am plaae yr cenllys: canys mawr * anianol oedd y phla hi.

*wybr
‡dderyw, ddarvu
*vn
‡dinas
‡baar
*glennydd
‡cessair
*talentae
‡ gablasont
*dros ben

Pen. xvij.

3 Yscythrad y putain vawr. 8 Hei phechotae a'i phonedigeh
14 Goruchafieth yr Oen.

AC vn or seith Angel oeð ar seith phiol gantho y ðoeth, ac ymchwedleyoeð a mi, dan ðwedyd wrthyf, Dyred: mi ðangosaf ytti ðamnedigeth y bytten *vawr ysydd yn eistedd ar lawer o ddyfroedd,

2 Gyda'r hon y mae brenhinoeð y ddayar gwedy
godineby

‡Debre, Degle
*ddihayreb
‡:hyglanwyr

godineby a deiled y ddayar gwedy meddwi ‡ a gwin y godineb hi.

3 Ac ef ym dygoedd yn yr yspryd yr diffeith, ac mi weleis gwreic yn eistedd ar* enifel vn lliw ‡ ar scarlla, yn llawn o enwey * enllibiys, a seith pen gantho a dec corn.

4 A gwisc y wreic oedd ‡ pworpwl, a' scarlla, a goreyred ac aur, a mein gwerthfor, a' pherle, a chwppan aur oedd ganthi yny llaw, yn llawn o ‡ wrthweyneb a * brynti y godineb hi.

5 Ac yny thalcen yrydoedd enw yn escrifenedic, Dirgelwch, Babylon vawr, mam pytteindra, a gwrthweynebe yr ddayar.

6 Ac mi weleis y wreic yn beddw gan waed y Seint, a' chan waed Merthyron Iesu: a' phan y gweleis hi, mi rryveddeis * a' rryvedd mawr:

7 Ar angel y ddwad wrthyf, Pa ham yrwydd yn rryfeddu? mi dangosaf yt dirgelwch y wreic, a'r ‡ enifel ysyd yny dwyn hi, yr hwn ysydd a seith pen gantho, a dec corn.

8 * Yr enifel y weleist, y bu, ac nyd ydiw, ac ef y ‡ ddaw y vynydd or pwll heb waylod, ac ef eiff y * ddinystraeth, a' deiled y ddayar, y rryfeddant (enwey y rrein nyd ynt yn escribennedic mewn Llyfr y bowyd er dechrey'r bud) pan edrychant ar yr enifel yr hwn ydoedd, ac nyd ydiw, ac eto y mae.

9 Ll'yma'r meddwl ysydd a doethinep gantho. Y seith pen seith mynydd ydynt, ac yrrein 'ymaer wreic yn eiste, ymaent hebyd yn seith Brenin.

10 Pymp y syrthioedd, ac vn ysydd, ac arall ysydd heb ddyfod etto: a' phan y ddel ef, rreid yddo par-

‡ar win
*bestvil
‡ac yscarlat
*cablae
‡purpur
‡ffieid bethen
*aflendit
‡yn arvthrol, yn ddirvawr
*bestfil
‡y bestfil
* gyfergoll golledigeth

hay ychydic o amser.

11 A'r * enifel yr hwn y ‡ vu, ac nyd ydiw, ys efe yw'r wythfed, ac y mae yn vn o'r seith, ac ef eiff y diny-straeth.

12 A'r dec corn y weleist, dec Brenin ydynt, y'rein ny chawsont etto vrenhiniaeth, ond hwy gant gallu mal Brenhinoedd mewn vn awr gydar enifel.

13 Y'rein ysydd ar vn meddwl ganthynt, ac hwy roddant ey gallu, ae awdyrdod ‡ y'r enifel.

14 Y'rein y ymladdant ar Oen, a'r Oen y gorch-fyga hwynt: cans ef ydiw Arglwydd arglwyddi, a Brenin brenhinoedd, a'r rrey ysydd ar y † tu ac ef, ‡ hwy a elwid ac y ddetholwyd, a' ffyddlawn ynt.

15 Ac ef y ddwad wrthyf, Y dyfroedd y weleist, lle mae'r bytten yn eiste, pobl ydynt, a' thyrfae, a nasioney, ac * ieithioedd.

16 A'r dec corn y weleist ti ar y'r enifel, y'rei ydynt y gasha y buttein, ac y gwna hi yn vnic ac yn ‡ hoeth, ac hwy y vwyttant y chig, ac y llosgant hi a than.

17 Cans Dyw * rroedd yny caloney y gyflawni y ewyllys ef, ac y wneithur trwy gyfvndeb, ac y roi y teirnas y'r enifel, hed yn gyflewnir 'eiriey Dyw.

18 A'r wreic y weleist, y ‡ gaer vawr idiw, y'r hon y sydd yn teirnasu ar Brenhinoedd y ddayar.

* bestfil
‡ erat. i. oedd
* fr bestvil
† du, blaid
‡ galwedigion ac etholedigion a' ffyddlolonion
* tavodeu
‡ noeth
* a roes, a ddodoedd
‡ dinas

Pen. xviij.

3. 9 Bot * cariadae y byt yn drilion am gwymp y putein o Babylon 4 Rhybudd y bopul Ddew y gilio allan oi ‡ chyvoeth

* y rei sy yn caru'r byt

‡ chyvoeth hi. 20 Ethyw yr e'sy o Ddew, y lyd ac achos yddynt y lawenechu am y dinistr hi.

‡arglwyddieth

AC yn ol hyn, mi weleis Angel arall yn *dyfod y lawr o'r nef, a' gallu mawr ganto, a ‡ goleyo wnaeth y ddayar gan y 'ogoniant ef.

*descen
†llewychu

2 A llefen y wnaeth ef yn *rrymys a lleis ywchel, dan ddwedyd, ‡E syrthioedd, ef syrthioedd, Babylon y gaer vawr hono, ac *y mae hi yn ‡drigadle y'r cythreiled, a'chadwraeth pob ysbryd aflan, a *nyth pob ederyn aflan ‡cas.

*gadarn, gryf, groch
‡Neur
*hi aeth.
‡drigfan
*custodia cadwrieth
‡a dygasoc

3 Cans y'r holl nasioney y yfasont o win digofent y godineb hi, a Brenhinoedd y ddayar y wneythont odineb ynghyd a hi, a marsiantwyr y ddayar eithont yn gyfothogion gan amylder y moythe hi.

4 Ac mi glyweis lleis arall o'r nef yn dwedyd, Ewch allan o * hi bympobl, rrac ywch bod yn gygyfranawl oe phechodey, ac rrac ywch dderbyn gyfran oe phlae hi.

*hanes
‡ney cael

5 Can ys y phechodey hi y ddeythont y bynydd hed y nef, a' Dyw y gofioedd y enwiredd hi.

6 *Telwch yddi mal y taloedd hi y chwi, a'rrowch yddi yn ddoy ddyblic yn ol y gweithredoedd hi: ac yny cwppan y lanwoedd hi y chwi, llenwch yddi hi ‡y ddoy ddyblic.

* Gobrwywch hi mal y gobrwyoedd hi chwi.
‡ddau cymint

7 Yn gymeint ac y gogonianoedd hi y hun, ac byw mewn moythe, yn yr vn * modd rrowch yddi poen a ‡thrymder: cans y mae hi yn dwedyd yny

*veine
‡thristwch, girad

chalon, yr wyf yn eiste yn urenhines, ac y nyd wyf yn weddw, ac ny welaf dim *wylofent:

8 Am hyny yn yr vn dydd y ddaw y phlae hi, 'sef myrfolaeth, a thristwch, a' newyn, a' hi losgir a than: cans cadarn ydywr Arglwydd Dduw, yr hwn y ‡ barna hi.

9 A' brenhinoedd y ddayar y *ochant amdeni, ac y cwynāt hi, y rrein y wneithont godineb, ac y buont byw yn voythys ynghyd a hi, pan gwelant mwg ‡ y *thanllwyth hi,

10 Ac hwy safant ymhell oddiwrthi gan ofn y phoen hi, dan ddwedyd, Gwae ni, gwae ni, y gaer vawr hono Babylon, y gaer gadarn: can ys mewn vn awr y ddoeth dy varn di.

11 A' marsiantwyr y ddayar y wylant ac y cwynāt *ddywch y phen: can ys ny does neb yn prymy y gwar hwy ‡ mwy navvr.

12 Marsiandiaeth o aur ac ariā, a' maen gwerthfawr, a pherle, a' ‡lliein-mein, a' phwrpul, a' sidan, ac scarlla, a phop rryw o goed *thyin, ac o bob llestr o ‡ ascwrn morfil, a' phop llestr o * goed gwerthvawrocaf, ac o ‡ bres, ac o hayarn, ac o vaen * mynor,

13 Ac o * sinamon, ac erogley, ac * ireyd, a' ‡ ffrankynsens, a' gwin, ac *olew, a ‡ chan man, a' gwenith, ac * enifeilied, a' defeid, a' ‡ chyphyle, a' siaredey, a gwasnaethwyr, ac eneidiey dynion.

14 (A'r avaley y drachwenychoedd dy eneid ti, ymadawsant a thi, ac holl pethey *breision, a gwychion aethant ffwrdd oddiwrthit, ac ny chey gyhyvvrdd ac hwynt mwyach)

15 Mar-

*'alar, cwynvan, cwynofain
‡damna
*wylan
‡chenneu, llosciat, phothiat
*Och och
*uch
‡rrac llaw
‡bysśi
*scarlet
‡Gr. elephātinon .i. ddaint yr elephant
*bren
‡elydn
* marmore
‡ canel
*wylment
‡thus
*oyl, yyl
‡phellied, Mwr
*yscrublieit
‡meirch
*cewion
‡Gr. lampra .i. claer, dysclaer, rhagorawl

15 Marsiantwyr y pethey hyn yrrein ymgofoythogasant, y safant ymhell oddiwrthi hi, rrac ofn y phoyn hi, yn wylo ac yn ochein,

16 Ac yn dwedyd,* Gwae ni, gwae ni, y gaer vawr hono, y ddillattawyd mewn llien mein, a'phwrpul, ac ‡ scarlla, a' chwedy goreyro ac aur, a maen gwerthfawr, a pherleu:

17 Cans mewn vnawr y cyfoeth * mawr y ddiffeith ‡ oedd. A phob * llonglywydd, ar holl pobl ysyð yn ‡ occopio llongey, ar llongwyr, ar sawl bynac ydynt yn trafaylu ar y mor, y safant ymhell,

18 Ac y lefant, pan gwelant mwg y * thanllwyth hi, dan ddwedyd, Pa'ry gaer oedd debic yr gaer vawr hon?

19 Ac hwy vwrant ‡ ddwst ar y penney, ac y lefant dan wylo, ac ochein, a dwedyd, Gwae, gwae, y gaer vawr, yn yr hon y cyvothogwyt oedd a llōgey gātynt ar y mor, trwy y * chost hi: cans mewn vn awr hi ddiffeithwyd.

20 Y nef, llawēha arnei, ar ebostolion santeið, a'r prophwydi: cans Dyw ‡ y roeð ych barn chwi erni.

21 Ac yno vn Angel cadarn y * gwnoedd maen megis maen melin, ac y bwroedd yr mor, dan ðwedyd, Ar vath ‡ rrym hyn y bwrir y gaer vawr Babylon, ac ny cheir hi mwyach.

22 Ac ny chlywir, yno ti mwy lleis telynorion, a' *chantorieð, a' phibyðion, a' thrwmpedyddion, ac ny ‡ chyhwrddir ac vn crefftwr, pa grefft bynac vo ynoti mwy, ac ny chlywir ‡ lleis maen melin ynoti mwy.

23 Ac ny welir * 'oleyni canwyll ynoti mwy: ac ny

*Och, Wban
‡scarlat
*cymeint
‡-iwyt, aeth yn ddiffaith
*perchen-long
‡trino
*chenneu, phoethfa
‡llwch
*Gr. timiotes. i. gwerth, gwerthvawredd
‡a roes, sef ych dialodd
*gymerth, gododd vaē
‡wth, yrr
*cherdorið
‡cheffir
*twrwf, sain
‡llever, llewych, 'oleuad

ny chlywir lleis priodasvab a phriodasverch ynot i mwy: can ys dy varsiandwyr di oeddent * ben-devigion y ddayar: ac ath ‡cyfareddion y twyllwyd yr holl nasioney.

24 Ac yndy hi y ‡gafad cyvvrdd a gwaed y proffwydi, a'r Seint, a phawb ar y las * yny ddayar.

*wyr mawr

‡rinie, swynion, sybelwenweith, wiscrefft

‡caffat

*ar

Pen. xix.

1 Rol moliant y Ddew am varnu'r putein, ac am ddial gwaed ei weision. 10 Ny bynn yr Angel ei addoli. 17 * Galw'r ehediait a'r adar ir lladdfa.

*mawr

A Cyn ol hyn, mi glyweis lleis* ywchel gan dyrfa vawr yny nef, yn dwedyd, Hallelu-iah, iechyd a' gogoniant, ac anrrydedd, a' gallu y vo yr Arglwydd yn Dyw ni.

2 Cans cywir a' chyfiawn ydynt y barney ef: cans ef y barnoedd y byttein vawr, yr hon y lygroedd y ddayar ae godineb, ac y ddialoedd gwaed y weison y gollvvyd gan y llaw hi.

3 Ac eilwaith hwy ddwedasant, Hallelu-iah: ac y mwg hi y ‡dyrchafoedd yn dragywydd.

‡escennodd, gododd

4 Ar pedwar ar ygen o henafied, ar pedwar enifel y syrthiasant y lavvr, ac addolasant Ddyw, oedd yn eistedd ar yr eisteddle, dan ddwedyd, Amen, Hallelu-iah:

5 A' lleis y ddoeth allan o'r eisteddle, yn dwedyd, Molianwch yn Dyw ni, y holl weision, ac rrei ydych

dych yny oesi ef bychein a' mawrion.

6 Ac mi glywais lleis mal tyrfa vawr, a' mal lleis llawer o ddyfroedd, ac mal lleis taraney cedyrn, yn dwedyd, Hallelu-iah: can ys yn Arglwydd Ddyw hollalluawc a deyrnasoedd.

7 Gwnawn yn llawen a llawenychwn, a' rroddwn gogoniant ydd o ef: achos dyfod priodas yr Oen, ae wreic ef y ymbarattoedd.

8 A' chanattay y wneithpwyd ydi, ymwisco a *llien-mein ‡ pur, a' dysclaer: can ys y llien-mein ydiw cyfiawnder y Saint.

9 Ac ef y ddwad wrthyf, Escribenna, Bendigedic ynt y rrei y elwyr y * wledd priodas yr Oen. Ac ef y ddwad wrthyf, Y geiriey hyn y Ddyw ydynt gywir.

10 Ac mi syrthieis gair bron y draed ef, y addoli ef: ac ef y ddwad wrthyf, *Gwyl rrac gwneythur hyny: yr wyfi yn gydwasnaethwr a thi, ac vn oth brodyr, ysydd gantynt testolaeth y Iesu, addola Ddyw: can ys tustolaeth y Iesu ydiw ysbryd y bryffodolaeth.

11 Ac mi weleis y nef yn agored, a' syna march gwyn, ac vn y eisteddoedd arno, y elwid, Ffyddlawn a' chowir, ac y mae ef yn barny ac yn ymladd yn gyfiawnder.

12 Ae lygeid ef oeddent mal flam dan, ac ‡ ar y ben ef oeddent llawer o * gorraney: ac yr ydoedd gantho enw yn escrifenedic, yr hwn ny ‡ adnaby neb ond ef y hun.

13 Ac ef y ddillattawd a gwisc gwedy *taro mewn gwaed, ae enw ef y elwir GAIR DYW.

14 A'r

*bysso
‡'lan
*swper
‡Ymogel, ymochel, gogel
‡am
*daleithiew
*wyddlat
‡throchi

14 A'r llyeddvvyr oeddeint yny nef, y ddilinasont ef ar veirch gwnion, gwedy ymwisco a llien-mein gwyn ‡glan.

15 Ac o y eney ef yr aeth allan cleddey llym, y*daro ac ef, yr ‡cenedloedd: canys ef y rriola hwynt a gwialen hayarn, *ac ef yw yr hwn y sydd yn sathry y ‡ winwasc *ddigofeint, a' llid Dyw hollalluawc.

16 Ac y mae gantho ‡yny wisc, ac ar y vorddwyd enw escrivenedic, BRENHJN Y BRENHJNOEDD, AC ARGLWYDD YR ARGLWYDDJ.

a' phur.
*y ladd
*cans, o bleit,
‡pwll gwin y winsa
*cynddaredd
‡ar

17 Ac mi weleis Angel yn sefyll yny'r haul, ac yn llefen a lleis yvchel, dan ddwedyd wrth yr holl adar oedent yn * hedec trwy ganol y nef, Dowch, ac ymgynyllwch ynghyd at ‡swper y Dyw mawr,

*hedfan

18 Mal y galloch vwytta cig Brenhinoedd, a' chig pen captenied, a chig gvvyr cedyrn a' chig meirch, a'r rrei ydynt yn eiste arnynt, a chig gvvyr ryddion a'r ceithon, a' bychein a' mawrion.

16 Ac mi weleis yr *enifel, a brenhinoedd y ddayar, ae rryfelwyr gwedy ymgynyll yn ghyd y ryfely yny erbyn ef, oedd yn eiste ar y march ac yn erbyn y vilwyr.

*bwystvil

20 Ond yr ‡ enifel y ddalwyd, a'r prophwyd fallt ynghyd ac ef yr hwn y wnaeth gwrthiey gair y vron ef, trwyr rrein y siomoedd ef hwynt y dderbynasant nod ‡ yr enifel, a'r rrei addolasant y ddelw ef, y ddoy* yma y bwriwyd yn vyw yr pwll tan yn llosgi a brymstan.

‡bestfil
‡y bestfil
*hyn

21 A'* rely wy y las a chleddey'r vn ys y dd yn eistedd

*lleill

ar y

ar y march, yr hwn gleddey 'sy yn dyfot allan oe eney, ar holl adar y lenwid yn llawn oe cic hwy.

Pen. xx.

2 Bot Satan yn rhwym dros dalm o amser, 7 Ac wedy ei ellwng yn rhydd, yn poeni yr Eccles yn athrwm 10. 14 Ac yn ol hyny barnu'r byd, y dwrwr ef a'r ei y ddaw ir pwll tan.

ACmi weleis Angel yn discin or nef, a'chanto * agoriad y pwll heb waylod, a' chadwyn vawr yny law. *allwydd

2 Ac ef y ddalioedd y ddreic yr hen sarff hono, yr hwn ydiw'r ‡ cythrel, a Satan, ac y rrwymoedd ef dros vil o blynyddoedd, ‡diawol

3 Ac y bwrioedd ef yr pwll heb waylod, ac y goarchaeodd ef, ac y seloedd y drvvs arno, megis na alley siomi'r bobl mwyach, nes cyflewni'r mil o blynyddey: can ys yn ol hyny rreid yw y ellwng ef dros ychydic o ‡ amser.

4 Ac mi weleis eisteddleoedd: ac hwy eisteddasant arnynt, a' barn y rroed yddynt hwy, ac mi vvelais eneidiey y rrei, y * dorrwyd y peney am dystolaeth Jesu, ac am eir Dyw, a'r rrei nyd addolasant yr ‡ enifel, nac y ddelw, ac ny chymersont y ‡ nod ef ar y talceney, ney ar y dwylaw: ac hwy vyont vyw, ac y deyrnasasant gyd a Christ mil o vlynyddey. ‡enbyd *las ‡bestfil

5 Ond y gweddil or gwyr meirw ny ‡ vyont vyw eilweith, nes diweddy y mil blynyddey: hwn ydiwr cyfodiad ‡'sef bydda

cyfodiadigeth cyntaf o'r meirvv.

6 Bendigedic a santeidd yvvr vn, ysydd a rran ydo yny cyfodiadigeth cyntaf: can ys nyd oes gan yr eil * myrfolaeth veddiant ar ‡ y cyfryvv rei: ond hwy vydant yn offeiriey Dyw a'Christ, ac y deirnasant gyd ac ef mil o vlynyddey.

7 A' gwedy darfod y mil blynyddey, Satan y ellingyr allan oe garchar,

8 Ac ef eiff allan y dwyllaw'r bobl, yrrein ydynt ymhedwar ban y ddayar: nid amgen Gog a' Magog, y gasclu hwynt ynghyd y ryfel, rrif y rrein 'sydd mal * tywod y mor,

9 Ac hwy ‡ ddrychafasant y wastad y ddayar, yrrein ymgylchynesont * pebyll y Saint, a'r dinas caredic: eithyr tan y ddiscynoedd oddiwrth Ddyw or nef, ac y ‡ llyncoedd hwynt.

10 * A'r cythrel yr vn y twylloed hwynt, y bwrwd y pwll o dan a' brymstan, lle poenir ‡ yr enifel, a'r proffwyd * ffalst dydd a' nos yn dragowydd.

11 Ac mi weleis eisteddle mawr gwyn, ac vn yn eistedd arno, oddiwrth ‡ olwc yr hwn y * ffoedd y dayar a'r nef, ac ny chafad oe lle hwy mwyach.

12 Ac mi weleis y meirw, mawrion a' bychein yn sefyll gair bron Dyw: a'r llyfre agorwyd, a' llyfr arall agorwyd, yr hwn ydiw llyfr y bowyd, a'r meirw y barnwyd wrth y pethey oeddent yn escrivenedic yny llyfre, yn ol y gweithredoed hwynt.

13 A'r mor y ‡ vwroedd y vynydd y meirw oeddent * yndi, ‡ a' myrfolaeth ac vffern y roisont y vynydd y meirw oeddent yndynt hwy: a' barny vo ne pob vn yn ol y gweithredoedd.

*marwolaeth, angeu
‡yr ei hyn
*twad, swnd
‡escenasont aethant y vyny
*crstra. i. cestyll, lluestai
‡ysodd, bwytaodd, dibaodd
*A' diabol
‡y bestfil
*geuoc
‡wynep wydd
*ciloedd
‡roes
*yntho
‡ac angeu

14 ‡ A' myrfolaeth ac yffern y bwriwyd y bwll tan: hwn ydiwr eil * myrfolaeth. ‡Ac angeu *angeu

15 A' phwy bynac ny chafad yn escrybenedic mewn Llyfr y bowyd y bwriwyd y bwll y tan.

Pen. xxj.

3.24. Gwynvydedic cyflwr yr ei dywiol, 8. 27. A thruan helbynt yr ei andywiol. 11 A gwedd y Gaersalem nefawl, ac am wreic yr Oen.

AC mi weleis nef newydd, a' dayar newydd: cans y nef cyntaf, ar ddayar cyntaf eithont heybio, ac ni doedd dim moor mwy.

2 A' myvi Joan y weleis y dinas santaidd Caersalem newydd yn discin o'r nef oddiwrth Ddyw, gwedy y thrwsio mal priodasverch ar vedr y ‡ gwr. ‡eu,ei,i,hi

3 Ac mi glyweis lleis mawr allan o'r nef, yn dwedyd, Syna, * Tabernacl Dyw gyda'r dynion, ac ef y drig gydac hwynt, ac hwy y byddant bobyl yddo ef, a' Dyw y hun, y bydd y Dyw hwy ynghyd ac ynthwy. *lluestyy

4 A' Dyw y sych ymaith yr oll deigre oddiwrth y llygeid: ac ny bydd dim myrfolaeth mwy, na thristwch, na llefein, ac ny bydd dim poen mwy: cans y pethey cyntaf eithont heybiaw.

5 Ar vn y eisteddoedd ar yr eisteddle, y ddwad, Syna, yrwyf yn gwneythur pob peth oe newydd: ac ef y ddwad wrthyfi, Escrifena: can ys y maent y geiriey yma ru ffyddlawn ac yn gywir.

‡Alpha ac Omega
*rat

6 Ac ef y ddwad wrthyf, E dervy, mi wyf ‡ α ac ω, y dechreyad ar diwedd. Mi rrof yr vn y sydd sychedic, o ffynon dwr y bowyd yn * rrydd.

*digred, yr ei eb gredu
‡yr ei sceler
‡swynwyr, sibyldewyr

7 Yr vn y orchfyga, y geiff etifedy yr holl pethey, ac mi vyda Ddyw ydo ef, ac ynte vyd mab y miney,

8 Ond yr ofnoc, ar * anghredadwy, ar ‡ casddynion, a'r llyasswyr, ar pyteinwyr, ar ‡ cyfareddwyr, ar delw-addolwyr, a phob celwyddoc y tran hwynt y vydd yny pwll, ysydd yn llosgi o dan a' brymstan, yr hwn ydiwr eil myrfolaeth.

*Dyred, Degle

9 Ac vn or seith Angel, yrrein oeddent ar seith phiol ganthynt yn llawn or seith pla diwethaf y ddoyth attaf, ac ymddiddanoedd a mi, dan ddwedyd, * Dabre: mi ddangosaf ytti y priodasverch, gwreic yr Oen.

‡bynydd

10 Ac ef yn dugoed i ymaith yny ysbryd y ‡ lan ywchel vawr, ac y dangosoed y mi y dinas vawr, Caersalem santeidd, yn discin allan or nef oddiwrth Ddyw,

*crystallizanti
‡gaer, bur

11 A' gogoniant Dyw genthi, ac discleyrad hi oed debic y vaen gwerthvawrysaf, megis maen Jaspar * eglaer mal crystal,

‡plant

12 Ac yrydoedd yddi ‡ vagwyr vawr ywchel, a' doyddec porth iddi, ac wrth y pyrth doyddec Angel, ac enwey yn escribenedic, yrrein ydynt doyddec llwyth ‡ meybion yr Israel.

*Llat. murus.i.mur, gwal
‡sail

13 Ar barth y Dwyrein yr oedd tri phorth, ac ar du y Gogledd tri phorth, ac ar tu y Dehey tri phorth, ac ar y tu Gorllewyn tri phorth.

14 A' * magwyr y dinas oedd a doyddec ‡ gryndwal yddi, ac yndynt hwy enwey y doyddec ebostolion

lion yr Oen.

15 Ac yr oedd gan yr vn ymddiddanoedd a mi, corsen aur y vessyr y dinas, ae phyrth hi, ae magwyr hi.

16 A'r dinas y osodwyd yn bedwar ‡ochrog, ae *hud oedd cymeint ae lled, ac ef y vessyroedd y dinas ar corsen, doydec mil ‡ystod: ae hud, ae lled, ae hywchter 'sy yn ‡'ogymeint.

17 Ac ef y vesyroedd y magwyr hi, * pedwar cubyt a seith igein, wrth vessyr dun, * yr hwn yw, mesur yr Angel.

18 Ac adeil y magwyr hi oedd o vaen Jaspar, a'r dinas oedd aur pur, yn debic y wydyr gloyw.

19 A' grynndwal magwyr y dinas oedd gwedy y thrwsio a' phob rryw vaen gwerthfawr: y grynndwal cynta oedd maen Jaspar: yr eil o Saphir, y trydydd oedd o vaen Chalcedon: y pedwerydd Smaragdus,

20 y pymed Sardonix: y chweched Sardius: y seithfet Chrysolithus: yr wythfed Beryl: y nawfed Topazius: y decfed Chrysoprasus: yr vnfed ar ddec Hiacinthus: y doyddecfed, Amethystus.

21 Ar doyddec porth doyddec perl oeddent, a' phob porth 'sydd o vn perl, a' heol y dinas 'sy aur pur, mal gwydyr disgleyredd.

22 Ac ny weleis i vn demel yndi: cans yr Arglwydd Dyw hollallvawc a'r Oen, * yw y themel hi.

23 Ac nyd rreid yr dinas, wrth yr hayl, na'r lleyad y ‡ 'oleyo yndi: cans gogoniant Dyw y goleyoedd hi, a'r Oen yw y goleyni hi.

24 A'r bobyl cadwedic, y rrodiant yny goleyni hi:

*hyd
‡gogymetrol
*cant a'.44 cubydd
*ys ef
*est
‡lewychy, dywynu

a' Brenhinoedd y ddayar y ddugant y gogoniant, ae anrrydedd yddi hi,

25 Ac ny chayer y phyrth hi can * trwyr dydd: ny bydd ddim nos yno.

*ar hyd

26 A' gogoniant, ac anrrydedd, y Cenedloedd a ddücir yddi.

27 Ac nyd a y mewn yddi dim aflan, neu beth bynac y weythio * casineb, ney gelwyddey, ond y rei y escrifenwyt ‡ mewn Llyfr bowyd yr Oen.

*ffieiddbeth
‡yn

Pen. xxij.

1 Afon dwfr y bywyt. 2 Frwythlawndep a goleuni dinas Dew. 6 Yr Arglwydd byth yn rhybyddio ei weision am betheu y ddyvot. 9 Yr Angel eb dynu ei addoli. 18 Gair Dew nyd tawn angwanegu dim arno na lleihau dim o hanaw.

A Cef y ddangosoedd y mi afon pur o ddwr y bowyd yn dysclaer mal y crystal, yn dyfod allan o eisteddle Dyw, a'r Oen.

2 Ynghanol y heol hi ac o ‡ ddwy ochor yr afon, yrydoedd pren y bowyd, yr hwn oedd yn dwyn doyddec rryw ffrwythey, ac y rroed ffrwyth pob mis, a'deil y pren a vvasanethei y iachay y nasioney.

‡bop-parth

3 Ac ny bydd dim * rrec mwy, ond eisteddle Dyw a'r Oen y bydd yndi, ae wasnaethdynion y wasnaethant arno ef.

*melltith

4 Ac

4 Ac hwy y welant y wyneb ef, ae Enw ef y bydd yny talceni hwynt.

5 Ac ny bydd yno dim nos mwy, ac nyd rreid ydynt dim canwyll, na goleyad yr haul: can ys yr Arglwydd Ddyw ysydd yn rroi yddynt goleyni, ac hwy y deirnasant yn dragywydd.

6 Ac ef y ddwad wrthyfi, Y geiriey hyn ydynt ffyddlawn a' chywir, ‡ ar Arglwydd Ddyw y proffwydi sanctaidd y ddanfonoedd y Angel y ddangos yddy wasnaethwyr y pethey ysydd rreid y gyflewni ar *frys.

7 Syna, yr wyf yn dyfod ar frys, *Bendigedic yw'r vn y gatwo geiriey proffedolaeth y Llyfr ‡yma.

8 Ac mi wyf Joan, yr hwn y weleis, ac y glyweis y pethey hyn: a' phan ddarfoedd ymi y clywed ae gweled, mi syrthies y lawr y addoli gair bron traed yr Angel, yr hwn y ddangosoedd ymi y pethey hyn.

9 Ac ef y ddwad wrthyfi, Gwyl na vvnelych: cans cydwasnaethwr yrwyfi a thi, ath frodyr y Proffwydi, ar rrei ydynt yn cadw geiriey y Llyfr hwn: addola Ddyw.

10 Ac ef y ddwad wrthyfi, Na sela geiriey pryffodolaeth y Llyfr hwn: can ys y mae'r amser yn agos.

11 Yr vn ysydd anghyfiawn, bid anghyfiawn ‡etto: ar vn y sydd *budr, bid ‡ budr etto: ar vn ysydd cyfiawn, bid cyfiawn etto: ar vn ysydd santeidd, bid sainteidd etto.

12 A' syna, yr wyf yn dyfod ar frys, am gobrwy y sydd

*a'r

‡fyr, yn fyan

*Gwynfydedic, dedwydd

‡hwn

*yn oyffiat

*vn ‡vo

ysydd gyd a mi, y rroddi y bob * duyn yn ol y ‡ vu-
tho y weithredoedd.

alpha a'r omega

13 Mi wyf α ac ω, y dechreuad ar diwedd, y cyntaf ac dywethaf.

*ir

14 Bendigedic yvv y rei, y vvnelo y'orchmynney ef, mal y gallo y cyfiawnder hwy vod ynhren y bowyd, ac y gallont dyfod y mewn trwy'r pyrth * yr dinas.

‡swynwyr, swynoglwyr, rhinwyr

15 Canys o'r ty allan y bydd cwn, ar ‡ cyfareddwyr a' phytteinwyr, a llyaswyr, a' delw-addolwyr, a phob vn y garo ney y vvnelo celwydd.

16 Mybi Iesu y ddanvones vy Angel, y dystolaethu y chwi y pethey hyn yn yr eglwysi: mi wyf gwreiddyn a' chenedlaeth Ddabydd, ar seren vore eglur.

17 Ar yspryd ar priodasferch ydynt yn dwedyd, Dabre, A'r vn y wrandawo, dweded, Dabre: A'r vn ysyd sychedic, doed: a'r vn y vyno, cymered dwr y bowyd, yn * rrydd.

*rrat ‡cytystio *angwanega ‡neb

18 Canys yr wyf yn ‡dangos y bob vn y wrandawo geiriey prophwydolaeth y Llyfr hwn, o * dyd *vn duyn ddim at y pethey hyn, Dyw y ddyd atto ef y plae, escrifenedic yny Llyfr hwn.

19 Ac o thyn vn duyn ymaith ddim o'eiriey'r Llyfr y proffedolaeth hon, Dyw y gymer ymaith y ran allan o lyfr y bowyd, ac allan o'r dinas santeidd, ac oddiwrth y pethey y escrifenir yn y Llyfr hwn.

20 Yr vn y sydd yn tystolaethu y pethey hyn, ysyd yn dwedyd, Yn siccir, yr wyf yn dyfod ar vrys. Amen. Velly dabre, Arglwydd Iesu.

21 Rrad eyn hArglwyd Iesu Grist y vo gyd a chwi oll, Amen.

Tabul y gahel yr

Epistolæ a'r Euangelon y ddallenir yn yr Eglwys trwy'r vlwyddyn: y rhif cyntaf a ddengys rifedi yr ddalen y ceffir yr Epistol ynthei: a'r ail rhif y ddalen yn yr hon y mae'r Euangel yn escrivenedic: (a) arwyddoca y tu cyntaf ir ddalen, (b) yr ail.

Yr Epistolæ ár Euangelion ar ddyddie'r Sainct.

FINIS.

Imprinted at London by Henry Denham, at the costes and charges of Humfrey Toy, dwelling in Paules church yarde, at the signe of the Helmet.

Cum priuilegio ad imprimendum solum.

Anno. 1567. Octob. 7.

201

Y Beiæ y ddiangasant yn y print ac a ddleir ei correctio val hyn:

DAlen.2.Tu r ddalen.b.llin.4 tros genetloedd darllen genetlodd. * Ibid.14.tros genetloedd darllen genetlodd. Dal.3.tu.a.11.tros twyr darllen trwyr. Dal.3.b.13.ac ef y, darllen ag ef ai. Dal.4.a 17.tros af darllen ef: Dal.7.a.4.helltire, helltir ef. Dal.7.a.18.tros doro darllen dorro. Dal.8.b.12.tros yu ei, darllen yn ei. Dal.8.b.26. tros dirgeledig, darllen ddirgeledig. Dal.9.a.12. vaddeuoch, vaddeuswch: Dal.9.b.27.tros ymddilladwn darllen yrymddilladwn: Dal.10 b.1.tros guro darllen a guro. Dal.11.a.21. tros awturaw darlleu awturawd: Ibid.b.20.dailwug, dailwng: Dal.12.b.17.18. tros ddeisyfesont darllen ddrisyfesont. Dal.13.a.21.tros bechtae, bechotae. Ibi. a.30.tros ddoilfa darllen dollfa: Dal.15.a.2.ddwyetit, ddwetit. Ibi. b.4.tros =gagae darllen =gogae: ibid.b.11.a varwolaeth, i varwolaeth. Dal.18.a.10.tros ddalleuasoch darllen ddarllenasoch. Ibid.11.ddaeth, y ddaeth: Ibid.17.tros ddirgerydd darllen ddigerydd Ibid.b.7.tros chyodent, chyoeddent. Dal.19.a.16.ssrwyth, ffrwyth. Ibid.b.9.tros ac ac darllen ac. Dal.20.a.28.drugiensed, drugeinfed. Ibi.b,5. helacthrwydd, helaethrwydd. Dal.21.a.24.tros gyddtysu, gydtyfu: Dal. 22.a.6 tros vergaritaetec darllen vargaritae tec. Ibid.7.tros iddo ei, iddo ef. Ibid.12.tros a chlascy darllen a chasgly. Dal.23.b.16.17.tros atpawdd, atepawdd. Dal.25.a.10.Hichac, Hithae. Dal.28.b.11. tros bachenot, bachcenot. Dal.32.b.13. tros gwydoch darllen gwyddoch. Dal.33.b.12.ddyinchlawdd, ddymchwelawdd: Dal.35.a.25.tros atepawd darllen atepawdd: Ibi.b.5.ladwyc, a laddwyt, Ibi.b.21. uid, nid. Dal.36.a.22.tros gyd nyni, gyd a nyni. Dal.37.a.19.20.ymplae, ymplaec Ibid.21.22.tros santeiddion ir, darllen santeiddio ir. Ibi.b. 23.an d pynnac, and pwy bynnac: Dal.39.b,22.tros leuad, lleuad Dal. 41.a.11.tros dyu, dyn: Ibi.b.13: gweddyt, gwyddyt: Ibid.17.tros hwu darllen hwn: Ibid.29.Brenhiu, Brenhin: Dal.43.a.24. tros Ac, Ae ne ai: Dal.44.a.16: aech, aeth: Ibid.b.30.tros ddescyw, darllen ddestryw: Dal.45.b.15.rhoeant, rhoesant: Dal.47.b.2.ddwesont, ddwetsont. Dal48.a.7.tros ffwrd, darllen ffwrdd: Ibi.b.3.tros nyd ef, darllen nyd yw ef: Dal.52.a.26.tros phecadurieid, phechadurieid: Dal.53.a.10.tros dysawiliesont, darllen dysgwyliesont: Dal. 54.a.4.tros ddygon, ddichon: Ibi.b.14.tros gadaw, gadawdd. Dal. 56.b.15.tros bodwyt, darllen boddwyt: Dal.59.b.4.ddimasoedd, ddinaswedd. Ibid.14.tros ydddyn, vddyn. Dal.64.b.25. tros dioddesaf, darllen dioddefaf: Dal.67.a.12.tros swrithyn, swrthyn: Ibi.b.22.ddynot, ddyvot: Dal,71.a.22.tros adgyydant, adgyvodant: Dal.74.b. 24.25.tros anesir, darllen anesit: Dal.75.b.11.tros ysid, ysydd: Ibi. 18.tros delisswch, deliwch: Ibid.20.dynot, ddyvot: Dal.76.a.24. tros Ai ti Christ, darllen Ai ti yw Christ: Ibi.b.9.tros dwyt, darllen swyt neu ydwyt: Dal.80.b.13.tros Aingel, Angel: Dal.81.a.14.vynedd, vyned: Ibid.27.tros kyntyrfu, kynhyrfu: Dal.82.b.26.tros

* sef yn yr vn ddalen, ar vn tu dalen.

gwybyddlaeth, darllen gwybyddiaeth: Dal. 83. b. 15. tros nefoedd, darllen nef: Dal. 84. a. 21. tros om, darllen vy: Dal. 85. a. 6. tros ddaeth, darllen y doeth: Dal. 86. a. 5: tros gygcori, gyncori: Ibid. 18. decherawdd, dechreuawdd, ddec, dec: Ibi. b. 13. cythrauliett yn: Dal. 87. b. 20. tros meon, darllen newyn: Ibid. 29. tros daroedd, darfoedd: Dal. 88. b. 3. tros ymddaith, ymaith: Ibid. 23. tros dringawdd, ddringawdd Dal. 89. b. 9. tros yn, darllen or: Ibid. yn, or: Dal. 90. a. 24. tros bwta, darllen bwyta: Ibi. b. 4. tros llestrir, llestri: Ibi. 21. tros rhuglo, rhwbio: Dal. 90. a. 11. fafawd, safawdd: Dal. 91. a. 28. gwynuydyd darllen gwynvydydd: Dal. 92. a. 26. darllen ychwi: ychwi: Ibi. b. 4. 5. ysydd ysydd: Dal. 94. a. 22. tros yd anfonaf, darllen danfonaf: Ibi. b. 9. tros ganthaw, darllen ynthaw: Dal. 95. a. 3. tros oi, i: lin. 4. tros illddau, illdau: Ibi. 24. tangweddyf, tangneddyf: Dal. 96. a. 5. tros ddebyniant, dderbyniant: Ibi. 13. anmynedd, ammynedd: Ibid. b. 11. tros orchymeu, orchymyn: Dal. 97. b. 29. tros bachenes, bachcenes: Dal. 99. a. 3. tros bwyto, bwyta: Dal. 101. a. 19. tros gwediwch, darllen gweddiwch: Ibid. 28. bethrae, bethae: Ibi. b. 11. tros dinas, darllen ddinas: ibid. 15. lluto, lludw, llyty: Dal. 102. 1. 5. tros dadgudiaist darllen dadguddiaist: Dal. 103: b. 1: ddaech, ddaeth, neu ddoeth: Dal. 105, a: 26. tros y Prophwyti, darllen yr oll Prophwyti: Dal. 106: b. 24 tros y un, hun: Dal. 109: a. 19. tros dy, ey nei ci: Dal. 110. b. 10. tros ostystinger, darllen ostyngir: Dal. 111. a. 24: ddygon, ddichon: Dal. 112. a. 31. tros roi, roe: Dal. 112. b. 26. tros oll, darllen llo: Dal. 114. a. 29. tros wynwyd, wynvyd: Dal. 115. a. 9. ac a dwedech wrth y pren sycamin hwn, ymddadwreiddia ac ymblanna yn y mor, ys vfuddhay ef ychwy. Dal. 115. b. 18, tros yuo, yno: Dal. 116. a. 8. 9. a phwy yynac Dal. 118. b. 19. dy ddarn. ibi. 26. dy darn, dy ddarn: Dal. 122. a. 19. tros prydereth, prydferth: Dal. 123. a. 15. tros gos, agos: Dal. 124. b. 14. tros dauddecllwyt, dauddecllwyth: Dal. 125. a. 11. 12. tros ys mut, darllen ysymmut: ibid. b. 14. tros tan, y tan: Dal. 126. b. 23. tros gywdawddwyr. gywdawdwyr: Dal. 127, b. 23. yscrivenyd, yscrivenyd: Dal. 128. a. 14. tros sicur, darllen sikir: Dal. 132, a: 30. tros Ioan, darllen Ioan drechefn ac: Dal. 133: a. 31. ne dri, darllen ne dri bob vn: Dal. 134. b. 4. ddygon, ddychon: ibid. 12. y byd, y bydd: Dal. 135. a. 25. ad Ioan, darllen ad neu at: Dal. 136. a. 2. deth, doeth: ibid. 24 tros aniufailitid, darllen anifailieid: Dal. 139. b. 1. dy testiolaeth i yn gywir. y mae vn arall yn testiolaethu o hanovi, a mi a wn vot yn wir y testiolaetha ef o hano vi. Dal. 139. b. 5, ganwyl, darllen ganwyll: ibid. 23. tros a deaw, a ddaw: Dal. ibid. 24. enw hun, darllen enw ei hun: Dal. 143 b. 28. 29. tros Casalen, Caerusalem: Dal. 145. b. 12. Cy, darllen Cyd: Dal. 146. a. 1. tros ydd vi, ydda vi: Dal. 149. a. 11. y syganei, darllen ys ynganei: Dal. 151. a. 25. tros thankwydda, thrankwydda: Dal. 154. a. 8. micael, darllen miracl: Dal. 155. a. 23. tros dywedddawd, dyfwedawdd: Dal. ibid. b. 21. vo-traed, darllen vy-traed: Dal. 159. a. 11 tros (herh) darllen beth: Dal. ibid. b. 13. y Pthe, y Pethe: Dal. 164 b. 22. tros Palmaut, Palmant: Dal. 167. a. 7. tros discipnion, darllen discipulon: Dal. 175. b. 28. tros iawu, iawn: Dal. 177. b. 26. tros arch-

darllen

Correctiat.

darlleu (arch=): Dal.179.a.18.tros Stepha nyn, darllen Stephan yn:
Dal.182.b: 7.ar yn, ar yr: Dal.188.a.2.tros yn yn derbyn, yn derbyn:
Dal.190.a: 27.28 ddisriol, ddisrifol: Dal.195.a.5. tros e Antiochcia,
darllen o Antiochcia: Dal.199.a: 11. bewchenogaeth, berchenohaeth
Dal.ibid.b: 21: tros Grocyeit, Grecceit: Dal. 204. b.19. ddygon,
darllen d dychon: Dal.207.a.13.14: tros dilwythwrhwyd, dilwyth=
wyd: Dal.208: b.13: rreddodd, rredodd: Dal.210: a.26: lladd, dar
llen ladd: Dal.ibi.b.1: tros malydd, mal ydd: Dal.211.b.13: ymglas=
cawdd, darllen ymgasclawdd: Dal.ibid.11.tros arwadocay, arwyddo=
cay: Dal.223.b: 11. galamasora, galanasdra: Dal.225.b.15. mwngl,
dar llen mwnwgl: Dal.238.b.13.tros varu, varn: Dal.239.b.14.ogo
nant, oganant: Dal.244.a: 24. Euadgelu, Evangelu: Dal.246.a
7: tros gweinigogion, darllen gweinidogion: Dal. 248. a.1: ymchy=
ddo, ymchwyddo: Dal.253.b.9.vurnurwch, vurmurwch: Dal.254
a.10.peht, darllen peth: Dal.255.a.4: tros mae mae anglod, mae an=
glod: Dal.256: a.1: Mellach, darllen Wellach: Dal, ibid.22. tros
propwydoliaeth, prophwydolieth. Dal.ibi.b.13.llygod, llygad. Dal.ibi.
16.17.tros aebodae, darllen aelodae: Dal.259. a.14. propswyto, dar=
llen prophwyto. Dal.267.a.18.Duw, Dduw. Dal.ibi.b.4.ys yd, dar
llen (ys ydd). Dal.ibid.30.ddeisu, ddeisyfu. Dal. 269. a.5. tros ein
probi, ein probi. Dal.270.b.20.21.cheaeth, darllen chelaeth. Dal.272
a.16.gorvordd, gorvoledd. Dal.274.b.11.tros baydwyd, bayddwyd
Dal.ibid.28.celwyd, darllen celwydd. Dal.275.b.1.dairglwaith, dar=
llē dairgwaith: Dal.276.b.24.tros ymgofforddiwch, ymgonfforddiwch
wch. Dal.284.a.3.tros yn yn gwneuthur, yn gwneuthur. Dal.285.b
19.ein eich, neu ych: Dal.289.a.7.tros cyfrauwnder, darllen cyfiawn
der: Dal.295.a.12: tros amgeu, angeu. Ibid.27.gogclwch, neu go=
chelwch. Ibid.b.13.tros cfrif, darllen cyfrif: Dal. 299. a. 6.ydd yw,
neu yddwy. Dal.300.b.22. tros anuvudddod, darllen anuvudddod.
Dal.302.a, 15.tros oystastol, oystadol: Dal.309.a.17.18.tros chredr=
ent, chredent. Ibid.b.23.ymdymu, ymdynu. Dal.313.a.4.cymal, dar=
llen cynnal. Dal.315.a.4.gwethwr, gweithwr. Dal.317.b.2. tros vy=d
wyaw, vy=dwylaw. Dal.327 b.8.9. tros ac awrhon, ac yr awrhon.
Dal.329.b.20.yn y myned, yn myned. Dal.330.a.25.fod dybygu, dar
lleu fod tybygu. Dal.332.a.1.tros mabanyw yw, maban yw. Ibid.b
16.tros ddiwdrwydd, neu ddiwydrwydd. Dal.335.b.5.byd, hyd. Ibi.
22.tros y gyntaf, yn gyntaf. Dal.336.b.15.chysegrywdd, chysegrwyd.
Dal.337.b.7. geisr, geifr. Dal.338.b.5.yssn r, darllen yssa r. Dal.339
a.27.tros testlauthn, testlaethu. Dal.341.b.28.(copai) darllen (cospai)
Dal.343.b.5.milsrydd, milfydd. Dal.348.b.24.tros censtgenuu, dar
llen censigenu. Dal.353.b.30.odinhad, ordinhad. Dal.357, b.11.wybo,
wybod. Dal.366.a.6.tros dostri, dosturi. Dal.369. b.3.yngeu, dar=
llen yngeneu. Dal.371.a.2.rragordino, neu rragordeinio. Dal.373.b.
20 tros Cencloedd, Cenedloedd. Dal.374.a.10. tros canwylbren, dar
llen canwyllbren, Ibi.b, 19. gellwddog, gelwddog. Dal.375.a.6. pa=
radybys, pradwys. Dal.378, b.27.tros ddardlen, ddarllen. Dal.379.
a.21.thyrnaswn, darllen deyrnaswn. Ibid.25.tros dywdyd, dwedyd.

☞ The Faults escaped in the Preface to the Quenes Maiestie.

For Prince, ye may reade Princesse: for I wot what, reade I wot not, what: for so I come before, reade, so come before.

Apologi neu Atep am y Beiæ y mae 'r ei yn cael yn Epistol Episcop Menew.

HY gyntaf y dywedant bot yn afreidiol yddo dywedyt y geirieu hyn yn envvedic y bop map eneit dyn o vevvn ej Escopavvt. Ei beddwl yntef (cyd bei yn damuno llesiant ysprytawl ir Cembru oll) yw yn enwedic gofalu am yr eidys y dan gur ai olygaeth y hun, yn ol dyval 'orchymyn Christ, ys ef Porth, porth, porth, vy-devait. &c. A' lle mae 'r ei yn beio ar y gair Escopavvt, cyffelyb yw yn aill ai y bot e yn ddehenic yn y Deheuparth, ai darllen o hanaw ef y gair yn rryw historia awduredic. Eraill nyd ynt yn bodlawn ir geirieu hyn Yn gymeint am bot i yn gwybot, gan ddywedyt mae phras Sasonic yw hi. A' pha am pe byddei, y mae hi gwaeth a's dyellir, ac ad yw arferedic yn-Camberaec? Un arall a dywedei may segur yw'r geirieu hyn lle ny's gvvelais am llygait, eithyr yr Escop ys ydd yn gwneu megis dan ryw wybodaeth, un drwy welet ai lygait yn llawer lle yn Germania: y llall, ddarllen or peth. Eraill, a'r nyd ynt nag yn adnabot dysc y gwr, nai ysgrifieth ef wrth yr andyscedic, a beient am yddo dywedyt Germania vavvr a'r Almaen, mal petei ef trwy andyall yn gwneuthur dwy wlat or ddau 'air, lle may yntau per Epexegesin yn dwyn ar ddyall ir andyallus pa wlat yw Germania. Yn yr un phras yr yscrivena S. Paul--Duvv a' That ein Arglvvydd Iesu Christ. Ac er bot y cyssylltiat (a') rhwng Duvv a' That nyd oes un Christian yn ameu nad yr un yw Duw a' Thad ein Arglwydd Iesu Christ. Eraill yn bwy dichellgar na diledrith a ddywedant nad celfydd y dodes ef y gair gelyn cy gynted: eb yddynt

ysgrifed

ysgyried nad yw of ar vedr hudo na denu·nep y ddarllen dim amgen yn-cenol neu yn-dywedd ei Epistol nag in Exordio yn y dechreu. Eraill eb adnabot cwyl arwyddocat ac amrywgymeriat y geiriae, a dywedent may ysgafu yw'r ddauair hyn salvv, tremia: ef e ys ydd yn meddwl yina wrth y gair salvv may brwnt, diffaith, dihir neu wrthyn ganthaw. &c. yr hyn ys ydd yn magu yntho drymder, tristic a dolur: mal y festia ef ychydic yn ol yn y gairieu hyn na chvvanega mvvy om dolvvr. A' thuac at am y gair tremia, ef a arwyddaca suspicere edrych i vyny. Eithyr bit hyn digon yr awrhon am hyn o querelae. Ac am veieu'r print, yn y tu dalen cyntaf ar. xviii. llin tros 'orunchafieth darllen 'oruchafieth neu 'orchafieth: yn y ddecvet ddalen a'r. xiiii. llin, darlleer vedryvn tros vedvvn. Ac yn yr. xl. dalen a'r ail tu ac ym mytr Merddin y mae deffic y trydydd ban, yr hwn oedd yn y Copi val hyn,

Yd vvnant pennaetheu·geu gyfescus.

Ac am a gaffo'r darlleawdr eb law hynn o veieu, byddet mor voneddigaidd ai maddeu y n y gaffo ymddiddan a'r Autur y vnan. Y tu dywethaf ir ddalen a'r drydedd llin tros yn Gymraec yn, a'r: darllen yn Gymraec yn print-a'r. &c.

Y Beiæ a ddygwyddawdd ym-print

Llythyr-anerch W. S.

Tros yn yn darllener yn: tros phentyn, phlentyn: tros gvvenyddu, darllener 'vvenyddu: ac yn lle llaethwyt a'llaethpvvyt, llaethvwyt: yn lle bacavyt, darllener baravvt.

Gwyddoræ.o amravael lythyræ er adnabot yn espesach y gairiae y ddodwyt yn llanw yn y Text er eglurhau y dyall yn ein Iaith ni: neu gyfryw 'airiae (a's dywedit yr iaith yn perffeith) a ellit eu gadu allan: val yn yr ymadrodd hwn, I ty di Petr. Y di yma a ellit ei vadden, neu 'r cyfryw 'air lle ny bo emphasis neu ragorawl 'rym dirgeledic yn yr ymadrodd, megis I ty di Dduw y bo'r mawl, yr anrydedd a'r gogoniant yn oes oesoedd.

AA. BB. CC. DD. EE. FF. GG. HH. II. KK. LL. MM. NN. OO. PP. QQ. RR. SS. TT. VV. WW. XX. YY. ZZ.

aa. bb. cc. dd. ee. ff. gg. hh. ii. kk. ll. mm. nn. oo. pp. qq. rr ss. tt. uu. ww. xx. yy. zz.

¶Reol ver er mwyn dirwystro y sawl ny buont gynefin ac arver or cyfryw ffigurae ar ei hyn vchot: with yr hon y gellir dyscu adnabot eu cyfrif o 1, i 100000, ys ef o vn y ganmil.

ix viij vii vj v iiij iij ij i.

Naw amryw ffygur ys ydd, nyd amgen 9 8 7 6 5 4 3 2 1. y ddecvet a elwir Sipher, ac ys ydd or llun hyn o: yr hwn o hano y hun nyd arwyddoca bych ddim cyfrif, amyn peri ir llaill angwanegu ei cyfrif a wna ef: can ydd o wrth gadw lle godi cyfrif amandl y ffigurae. A'chwipl angenraid yw gwybot trefn a gosodiat y lleoedd: yr ei ny chyfrifir, yn ol y darllenat cyffredin, y wrth y llaw asw tu a'r ddeheu, anyd y wrth y ddeheu tu a'r aswy. Esempl. 1567. 7 ys ydd yn y lle cyntaf: 6 yn yr ail lle: 5 yn y trydydd 1 yn y petwerydd. Ac er hyny wrth enwi y swm, o asew y ddeheu, ys ef or swmp mwyaf ir lleiaf y darllenir.

Reol

Reol vydd rraid ei gwybot
yn vevyr er darpar hyn.

Pop ffigur yn y lle cyntaf, a arwyddoca
ei chyfrif y hun yn vnic: megis. 11. xi.
Pop ffigur yn yr ail lle, a arwyddoca
y chyfrif y hun ddec waith: megis. 10. x.
Pop ffigur yn y trydydd lle, a arwyddoca
gant cymeint ai rhif ei hun: megis. 100.
Pop ffigur yn y petwerydd lle, a arwyddoca
mil oi gyfrif y hun, mal hyn 1000.
Pop ffigur yn y pempet lle ys ydd gymeint a dec mil
oi chyfrif y hun, megis hyn 10000.
Pop ffigur yn y chwechet lle a dal gant mil oi
rrivedi ei hun val hyn 100000.

¶ Reol arall am yr vnryw ystyriaeth yr hon
ys y verach a haws ei dyasl.

Er mwyn hyn o vyrhat gairieu a' hawsaat dyall, galwer y lle cyntaf vn: bid enw yr ail lle dec: enw y trydydd, cant: enw y petwerydd, mil: enw y pempet, dec mil: ac enw y chwechet cant mil. &c. Ac velly nyd raid ytty anyd edrych rrif naturiol y ffigur, a' rroi atei enw y lle y bo hi ynthaw, a medrech ettus ar yr iawn gyfrif. Ac er esempl. 1567. yr hynn y ddeonglir val hynn, 1 vnmil yw: 5 pemp cant: 6 chwech dec: 7 saith vn. A' rrif dywethaf yma a ddyellir yn haws, o drol'r ymadrodd a' dywedyt mal hyn saith vn, yw vn saith, ac vn saith a allwn yn saith eb vn gair ettyn. Ac a dyscy di gymeint a hyny o gyfrif, gwybydd y cetty vwy o vlwyniant y wrthaw nac a ellir y venegi ac ychydic 'airiae; ac am hyny ymofyn, dysc, a' chadw ith cof.

¶ Tor ymaith hyn o ddarn papyr y gyd a'r cyfrifon, a dod yn gym=mesur ar bop tu dalen y mae r bai y[illegible]: a'r rrif cyferbyniol a ddengys ytty yn gyworchiol y llin y bo r bai yndei. Y Reol hon ys ydd angenreidiol i [illegible] tu dalen lle may dec fic cwpl niver y lliniae.

i
ij
iij
iiij
v
vj
vij
viij
ix
x
xj
xij
xiij
xiiij
xv
xvj
xvij
xviij
xix
xx
xxj
xxij
xxiij
xxiiij
xxv
xxvj
xxvij
xxviij
xxix
xxx
xxxi

20